This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

UNIVERS T
Digitized by Google

I. 2-6
Digitized by Google

Digitized by Google

K. Logan Aud.

Digitized by Google

Digitized by Google

D. VAN HOOGSTRATENS

LIJST DER

GEBRUIKELIJKSTE

ZELFSTANDIGE

NAAMWOORDEN.

DOOR

ADRIAAN KLUIT.

Digitized by Google

Digitized by Google

LIJST DER GEBRUIKELIJKSTE
ZELFSTANDIGE
NAAMWOORDEN,
BETEEKEND DOOR HUNNE GESLACHTEN.

TEN DIENST DER TAALLIEVENDEN
OPGEMAAKT, DOOR

D. VAN HOOGSTRATEN.

VIJFDE DRUK.

AANGEVULD UIT DE *BIJVOEGSELEN* VAN

G. OUTHOF.

DOORGAANS VERMEERDERD EN OPGEHELDERD
DOOR

ADRIAAN KLUIT.

TE *AMSTELDAM*,
Bij PIETER MEIJER, MDCCLIX.

C

Digitized by Google

13822340

Digitized by Google

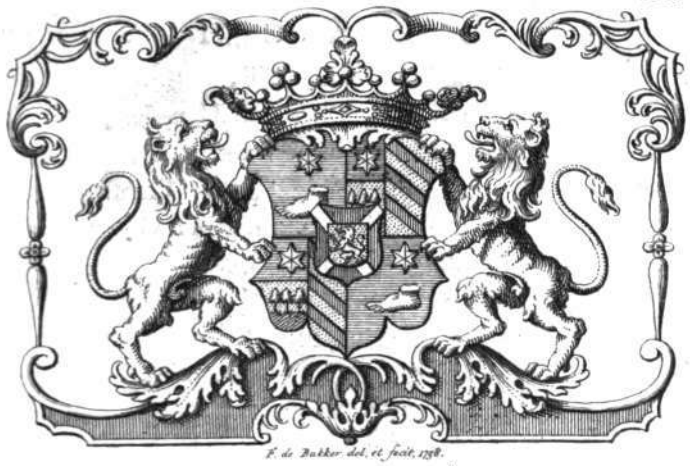

OPDRACHT

AAN DEN WELEERWAERDIGEN, ZEER GELEERDEN HEER

WILLEM LODEWIJK PIELAT

BEDIENAAR DES GODLIJKEN WOORDS IN 's GRAVENHAGE.

Star, gewoon den tempeltrans
van het vorstlijk hof, vol hoven,
's Gravenhage, met uw' glans
op te heemlen, en te ſtoven
door uw' invloed, rijk van kracht!
Overwaerdig puikgeſteente,
ſchitterende in volle pracht
in het oog dier Kerkgemeente!

Digitized by Google

OPDRACHT.

Edelmoedige PIELAT,
gun mijn Taalnymf, datze U nader;
dat zij U in de armen vatt',
die haar Schermheer zij, haar Vader.
'k Wou bijwijl den boog der vlijt
en gewone bezichheden
vierende, den open tijd
aan een wandeling besteden.
'k Volgde hier mijn' wil en zin;
zocht mijn geesten te verpozen;
wandelde onzen Taalhof in;
vond er distlen, vond er rozen.
Rozen, die vol lieflijkheid
de eêlste geuren van zich gaven.
Distlen, naau met arrebeid
tot den wortel uit te graven.
Naaulijks trad ik binnenwaard,
of ik zag mijn' ijver woelen
met mijn' weêrzin: 'k vond er de aard
vrij bezet met paddestoelen.
Hier en daar een smaaklijk pad,
dat mij aanloech van ter zijde.
Een ook, dat geen' Hofman had,
welk ik straks mijn' arbeid wijde.
't Bed vertoonde ons 't eêl verstand
van zijn' Bouheer, die, uitstekend,
keurig, geestig, met zijn hand
naar den eisch 't had afgeteekend.
'k Val aan 't werken met de spâ
van gedachten, planten, pooten,
En verpooten, en besta
't op te halen, te vergrooten:

doch

Digitized by Google

doch ik vrees voor ongediert,
dat mijn tuinwerk om zal wroeten.
Heb ik 't reedlijk opgefierd,
uwe gunst kan 't al verzoeten.
'k Vind dan ruime roêmens ſtof,
zoo ik U mag binnenleiden,
veilig duiken onder 't lof,
dat uw heuschheid uit will' breiden
over 't geen mijn vlijt U biedt.
'k Zal dan naar geen monſters vragen,
die de tanden, van verdriet,
vrij op eigen' boezem knagen.
Eischt genoten vriendſchap meêr,
Wil den wil en 't hart hier achten:
'k bid, ſla de oogen gunſtig neêr!
Naar de man is, zijn zijn krachten.

A. KLUIT.

L. H. S.

Digitized by Google

VOORREEDE
VAN DEN
UITGEVER.

Gelijk de bijzondergroote trek, waarmede, ſeederd ene halve eeuwe herwaard, *de Geſlachtlijſt der Gebruiklijkſte Zelfſtandige Naamwoorden*, van den zeer geleerden en door zijne ſchriften beroemden Heer, David van Hoogſtraten, wijlend mijnen geëerden Oudoom, van hare eerſte opkomſt tot heden, door de Liefkozers der zuiverheid onzer ſierlijke Moederſprake, vooral te beſpeuren bij het in acht nemen der Geſlachten, gezocht, getrokken, en ontvangen is, zoo verre, dat dit Werk reeds vier afdrukken glad uitverkoft gezien heeft, mij thans buiten alle zorgen ſtelt, om voor de nuttigheid daarvan enig pleit te aanvaarden: zoo is het mij vooral ook aangenaam geweeſt uit dien zelven buitengewonen trek, waarmede het altoos ontvangen werd, te mogen opmaken, dat ten dezen dage het de Taal aan geene oefeners ontbreke; welken echter, hoe veelze ook zijn mogen, in aanmerkinge der menigte, die, daarze ſlechts zoo wat henen ſchrijven, de beſchaving hunner Moederſpraak licht achten, of ten enemaal verwaarlozen, in getal thans weinig zijn. Wij wenſchten hierover geene klaagliederen te behoeven. En wat kan het baten? daar reeds zo vele wakkere mannen over deze zake gemurmurd, en zonder dat zij er herſtel in zagen, zich van zodanige minachting beklaagd hebben? Hoe is het ook mogelijk op verbetering te hopen, zoo lange de oorzaak van het kwade niet zij weggenomen, en niemand weten wille, waar het in het gemeen van daan kome. Daar elk der nabu-

ren

Digitized by Google

ren zoo veel met hunne taal op hebben; daar Grieken en Latijnen, doode talen, hunne minnaren overvloedig vinden, wij, Nederlanders, onze eigen taal, een noch levende taal, zoo ſpaarzaamlijk te oefenen! Maar wat is 't? men wil in de kennis van Oude talen uitſteken, en men erkent zich buiten ſtaat, zijne eigen Land- en Moederſpraak op ene behoorlijke, nette, en regelmatige maniere op het papier te brengen. Schande is het zeker, dat men in ons vaderland mannen vindt, die, wanneer zij bij voorkomende gelegenheid iet in het Duitſch te neder moeten zetten, hunne onbedrevenheid ſchandelijk ten toon ſtellen en verraden. Dit gebrek hebben *wij hoofdzakelijk* dank te weten, *aan het miſſen* van goede gronden: maar wie moet die leggen? zulks is in de ſcholen den Schoolmeeſteren opgeleid? Maar welken! is er wel een ſoort van volk, onder de Nederlanderen, die, daarze letteren zeggen te behandelen, minder daarvan verſtaan dan dat? die naaulijks in ſtaat zijn om vier letteren goed aan een te hechten. Maar wien meer? aan een goed deel Woordenboeken, die tegen hunnen eigen' wil en dank de waereld worden opgedrongen, meeſt van zulken, die wanneerze ſlechts hun Latijn kunnen voordbrengen, dat thans geen kunſt is, zich der reſte niet bekreunen. Beter handelden onze niet hooggenoeg geſchatte Plantijn en Kiliaan, twee veilige baken voor dergelijke klippen. Het ware te wenſchen dat aan den eenen kant men niet te licht tot het zamenrapen van diergelijke Woordboeken ginge, voor dat men weerzijdſche talen geheel machtig ware, het welk er veeltijds hapert; en aan den anderen kant, dat, wie de zaak van het aanſtellen van Schoolmeeſteren, meeſt plomp volk, in handen hebben, wat naauwer op dit ſtuk letteden: den zulken zoude hunne rechtvaerdige lof niet kunnen ontſtaan, en de

Digitized by Google

jeuchd zich hunner bedanken. Doch dit is de woeſtijne gebouwd! Was het eer met andere talen, van Grieken, Latijnen enz. zoo toegegaan, wat ware thans er van te maken geweeſt. Zijn er in die nu noch zo vele uitzonderingen; beſchuldigt men hunne ſchrijvers over zo menigvuldige wanſpraken (*ſoloecismi*) licht waren zij dan tot in het oneindige aangegroeid, en thans die Talen geworden een baierd van verwarring, ene onuitreddelijke Labyrint. Hoe genoemde volken geſproken hebben, weet ik niet; maar dit weet ik, dat zij geen grooter belang hadden dan daarin, dat zij hunne gedachten hunnen Landgenoôten in enen zuiveren ſtijl mochten mededeelen. Maar hoe gaat dit bij ons toe? Velen ſcheelt het weinig hoe zij ſpreken, wen zij maar wel verſtaan worden. Wij zwijgen van een groot gedeelte der zodanigen, die, daar zij den gewijden kanſel betreden, vooral zorge moeſten dragen voor een' zuiveren ſtijl en taal, maar die leider! niet minder dan dat betrachten, en in tegendeel de deftigſte ſpreekplaats, was het alleen met wantaal ontſieren, maar dat noch verder gaat, dikwijls ene ergerlijke taal uitbrengen. Wie, dié enig ontzag voor het geduchte Opperwezen heeft, kan op den predikſtoel zonder ergernis aanhooren, dat men Datzelve met de plompſte ſtraattaal aanſpreke en zegge; *Heere je bondvolk; Heere je kinderen hebben de eer je te bedanken?* enz. Men hoore hier over de billijke klachte, in de deftige voorrede van den beroemden Hoogleeraar Francius, geſteld voor zijne vertaalde Redevoering van *G. Nazianzen.*, *over de Mededeelz.* een werkje dat te weinig gelezen wordt. Wilden wij ons hier alleen bepalen tot den grond, waarop de ganſche taalkunde beruſt, ik meen, de ſpelkunde, (waar over wij echter ons thans niet willen uitlaten) wij vonden een ruim open, om uit te weiden over het verval, dat ten dezen dage bij ons

Digitized by Google

ons heeft plaats gekregen. Raapte men thans alle de bijzondere gedachten van zo vele verſcheiden Taalkundigen, en van die voor Taalkundigen willen doorgaan, deze ſtoffe aangaande ſederd ene eeuw of twee der waereld opgedrongen en opgedwongen, bij den anderen: wij zouden hier enen doolhof ontwaar worden, waar uit geen Dedalus in ſtaat ware om zich te redden. Indien ooit, het is hier, zo veel hoofden, zo veel zinnen. Ja zo weinig er twee grasſcheutkens elkander gelijk zijn, zo weinig vindt men er thans twee, wier ſpelling met den anderen overeenkome. Te beklagen waarlijk! maar noch zoo veel te meer uit dien hoofde, dat het bij eigen ſchuld toekome, daarmen gewoon is aan de buitenſchors der taalkunde te blijven hangen, zonder dat men zich bekommere de zelve dieper in te zien; niettegenſtaande men behoorde te begrijpen dat de ſpelling onzer taal eenvoudig zij, en het dus aan die zelve niet kan geweten worden. Neem ſlechts het verſchil over de ſpellinge met dubbele of enkele klinkletteren: niemand buiten den doorzichtigen ten Kate, die in dit ſtuk iet gezien hebbe; daar men, zoo ras er ene naaukeurige beſchouwing bijkome, alles met een opgehelderd oog beſpeuren moge. Maar heeft niet ieder voor het zijne, deze gene, gene ene andere reden, die hem beweegt? waar toch ſpruit het uit, dat dus elk voor zich zelf iet, hoe tegenſtrijdig ook tegen den anderen, wete voordtebrengen, daar toch de waarheid eenvoudig en maar een is? ik meen te kunnen zeggen, om dat men van alle kanten het ſpoor bijſter is, en om dat de redenen, voor zoo ver wijze overwogen hebben, alle op ſchijnredenen uitkomen. Deze zal *komen*, *bomen*, *leren*; gene, *koomen*, *boomen*, *leeren* ſchrijven; anderen weder anders, en elk laat zich dunken zijne zaak goed te kunnen maken, zonder te overwegen wat de taalre-

Digitized by Google

regelmatigheid vereiſche. Wij zouden vrij lang worden, zoo wij in dit ſtuk intraden: wij hebben wel eens nader gelegenheid, om zulks met ijver te doen en te toonen hoe verkeerdlijk men in dit geval alles op een gelijker leeſt wille geſchoeid hebben; ook heb ik hier en daar in het Werk zelf mij deswegens van ter zijde uitgelaten. Uit deze onachtzaamheid vloeit teffens geene genoegzame kennis van afleiding, het welk almede zeer dikwijl de ſpelling benadeeld heeft. Zie dit in het woord *thans*, hetwelk men oulings *te hant*, naderhand *te hants*, vervolgens *thants*, *thans*, ſchreef, waar toe ik genoegzame voorbeelden uit Kl. Kolijn, M. Stoke, de Gulden Legende, en anderen bij de hand hebbe, doch welke ik kortheidshalve voorbij ga. Doch genoeg hier van. Bepalen wij ons bij de Geſlachten der Zelfſt. Naamw. en het geen daaraan verknocht is. Zo weinig als ik prijze, dat men oudtijds Eigen namen van vreemde talen, hunne buiging geworden liete, en ſchreve, *ick ſagh Petrum*, *ick gaf het Paulo*: even zoo weinig kan ik prijzen, en moet mij noch meer verwonderen over, den onvruchtbaren arbeid van velen onzer Taalkundigen, waar onder ik mij bedroeve Mannen van Naam te vinden, die, daar zij meenen dat onze taal, in navolging van Latijnen, Grieken en anderen, hare Naamvallen met zich hebbe, en zich buigen laté, ene niet geringe oorzaak geweeſt zijn, dat wij dienaangaande ons van tijd tot tijd zoo vele regels hebben zien opdringen. Hier van wiſten onze Voorouders niet, wien genoeg was enen algemeenen uitgang voor hunne woorden in de Klinker E te hebben, waar mede zij de woorden *tale*, *lene* beſloten, en in het meérvoud, de letter S, en EN, voor welk laatſte zij ook de enkele E bezigden. Was het den Ouden genoeg, dat zij in het meervoud het betreklijk Voornaamwoord (*pronomen relati-*

Digitized by Google

ſivum) *haar* bezigden, en dit overal op toepaſten; doch hebben wij hier in thans een niet te laken onderſcheid, waardoor wij *haer* bij de Vr., *hun* of *hen* bij de M. woorden voegen: ik hoef niet te zeggen hoe zeer door eerſtbeginnenden hier in geward wordt; ook behoef ik hier geen tienmaal gezeide dingen te herhalen; zij kunnen daar over te recht geraken bij den Hr. Ten Kate, Nyloë, Moonen. Hier op had het ook geladen de Eerw. Hr. Outhof. in zijne Voorrede voor de verklaring van den Profeet Obadja, het welk daar het noch meer andere nuttigheden in zich behelſt, hier voor de minkundigen en voor die er in hun ſchrijven geen acht op ſlaan, zij neder geſteld. „ Nergens," dus zegt hij, „ wordt „ bijna agt gegeeven op *hen*, *hun*, *haar*, enz. „ daar *hen* de *accuſativus* is, *hun* de *dativus* [of derde „ naamval,] hoewel *hun* bij Moonen en anderen ook „ wel voor den vierden naamval genomen wordt, „ dog dan is de *nominativus hun* en de *accuſativus* „ *hunnen*" of *hunne*. In welk gezeide mij echter vrij ſta aan te merken, dat kwalijk met den anderen vermengd worden het *bezitwoord* (*pronomen poſſeſſivum*, *ſuus*) *hun*, en het betreklijke (*relativum*, *ſui*, *ſibi*) *hun*, *hen*, waar van het eerſte gezien wordt in *hun goed*, het tweede in *ik geef hun*, *ik ſla hen*. „ Maar „ *bij* heeft in den *dativus pluralis hun*, in den *accus.* „ *hen*. *Haar* en *haare* wordt van 't Vrouwel. en *hun* „ en *hunne* van 't Mann. Geſlacht gezegt." voor min gevorderden, (want voor dien heeft de Heer Hoogſtraten, als uit zijne eerſte Voorrede blijkt, dit Werk wel voornamelijk opgeſteld) laſch ik ook in, het geen hij kort te voren zegt, „ Hoe feilt men niet gedu„ rig in 't ſchrijven van *de* en *den*, als *den Apoſtel*, „ voor *de Apoſtel ſpreekt*, zoo ook in *deze* en *dezen*..... „ want al leeſt men bij Vondel, *dat Godt alleen den* „ *albeweger is*, voor *de*, en bij Hooft, *den uwen is* „ *ons ter handt gekoomen*, voor *de uwe*, en *zoo groo-*

„ *ten*

Digitized by Google

„ *ten gevaart*, voor *zoo groot een*", over welk laatſte wij ons op het woord RAMP hebben uitgelaten „ zoo „ dunkt mij, ſchoon men dit door eene (*paragoge*) „ nazettinge poogdt te verſchoonen, dat het egter „ niet fraai ſtaat: *deze* en *de* is doorgaans de *nomi-* „ *nativus*; *den* en *dezen* de *accuſativ.* en *dativ. des* „ is de *genitivus* van 't eenvoudige, en *der* van 't „ meerder getal, als ook van 't vrouwelijke in 't „ enkel getal: gelijk *des mans; der mannen, vrou-* „ *wen, huizen; der vrouwe.* — *Na*" zegt hij ook elders, „ is altijdt *poſt; naar, ſecundum; naa, ad*" doch hier op dient, dat voor zo veel zulks door het gebruik gewettigd zij, dit aanga, (hoewel ik meen dat in de twee laatſte gevallen meer *naa* of *naar* geſchreven wordt) doch in zoo verre men den aard der taal en de oudheid opſla, in dit alles geen onderſcheid gelegen zij. Verder zegt hij. „ In 't ſchrijven van *zig* en *hem* „ feilt men ook ſteedts. Zoo zegt men niet, *bij be-* „ *klaagdt hem* of *hem zelven*, maar [*zich* of] *zich zelven*, „ zo ook, *bij bekeerde hem* ziet op een' anderen, „ wien men bekeerde; *bij bekeerde zig*, op de per- „ ſoon, die *zig zelven bekeerde.* Van gelijk, *hem* „ *aankleeden*, of *zich aankleeden; van hem verkrijgen*, „ *van zig verkrijgen.* Hoe dikwijls hoort en ziet „ men ook zo op den Preekſtoel als in 't ſchrijven „ grooflijk feilen in *laat* en *laten* enz." Te weten, men zegt, *laat ons* en *laten wij wandelen:* doch in een' zin, die hemelbreed van den anderen verſchilt. Het eerſte is een verzoek van meer perſoonen, door *ons* beteekend, aan een' derden gedaan, om verlof tot wandelen te krijgen: het ander zegt een aanmoediging of aanſpraak, van een perſoon tot een perſoon door *wij* beteekend, om te ſamen een wandeling te maken. En dus ziet men, hoe weinig op den Preekſtoel paſt die gewoone term, *laat ons opzoeken en zingen*, in onze Kerken in gebruik; welk meer in het bidden te pas komt, dan in een opwekking aan de

Digitized by Google

de Gemeente om met elkander te zingen, onder den naam van *wij*, *laten wij zingen*, *canamus:* daar aan den anderen kant, ergerlijk doch veeltijds onwetend in de gebeden gehoort wordt, *laten wij juichen in den Heere*, *laten onze lippen vervuld worden met uwen lof*, het welk dan geen gebed meer is, gelijk het behoorde te zijn, maar ene onderlinge opwekking. „Men „ zegdt ook niet, *hoor*, *ſpreek*, *zie gij lieden*, maar „ *hoort*, *ſpreekt*: dog in 't eenv. getal zegt men, „ *hoor*, *ſpreek*, *zie*. De ſchooljongens zeggen, *da* „ *mihi librum*, *geef mij 't boek*, als zij tot een' ſpre„ ken, maar tot meer, *date*, *geeft*". Dit opgegeven nu zijn veel al van die dingen, die eerſtbeginnenden weten; waarom iemand onnoodig zoude konnen rekenen, deze woorden van den Hr. Outhof dus verre aantehalen, maar gemerkt deze Voorrede geene onbillijke zaken behelsde, en het mij niet ganſch onwaarſchijnlijk voorkwam dat de Heer Outhof, zoo hem de Dood noch wat geſpaard hadde, hier van zelf in zijne vervaerdigde Voorrede voor den Hr. Hoogſtraten gerept en mooglijk zulks wel ingelaſcht zoude hebben, dacht ik niets ongerijmd te zullen doen, dit hier voor een gedeelte opgehelderd voorteſtellen.

Maar hebben wij reden tot klagen over zulke en andere diergelijke ſlordigheden, die in de taal zijn ingeſlopen: aan den anderen kant ſtrekt het onze taal tot groot ſieraad, dat zij zoo veele geleerde mannen de hand aan 't werk hebbe zien ſlaan. Moonens arbeid ware onwaardeerlijk geweeſt, hadde hij wat meer de rechte eigenſchappen onzer tale in het oog kunnen krijgen, en zich niet te zeer op een groot aantal van regelen, zoo door hem, als door anderen voor hem, van welken geene de minſte zweem in onze tale gevonden wordt, verlaten en gebouwd. Enen ganſch anderen weg heeft ingeſlagen onze doorgeleerde en ſchrandere L. TEN KATE, wiens *Aenleiding tot de kenniſſe van het verhevene deel der*

Digitized by Google

der Nederd. Sprake, bij de meeſten te weinig gelezen wordt, die in velen, en te recht! het voetſpoor gedrukt heeft, dat hem baande de geleerde Heer Adriaan Verwer, die altoos onder den naam van Anonymus Batavus geſcholen heeft; die, daar hij met recht mag gezeid worden zijne moedertaal te hebben door en door gekeken, niet verdient, dat zijne *Idea Grammatica Linguae Belgicae* zoo weinig worde ingezien, waar van wij in het vervolg noch iet te berde zullen brengen. Doch zoo er ooit werk in dezen lande ter beoefening onzer taal, en niet min der Dichtkunde, de grootſte aanleiding geven kon, en met algemeenen ſmaak gelezen wordt; 't is dat van den Weled. Geſtr. Heere Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtkunde*; welk Werk, na dat ik zulks voor 't eerſt in handen gekregen hebbe, ik mijnen eerſten taalarbeid en ſmaak in het beoefenen derzelve verſchuldigd reken: een Werk datmen in onze Taalkunde niet ontberen kan, en wiens opſteller vooral den lof verdient van een ernſtig ijveraar voor de Zijne, wien ik echter hier ter plaatſe, gewoon alle ſchijn van vleien te ontwijken, liefſt met eerbiedig zwijgen zal trachten voorbij te gaan, dan met te weinig te zeggen verkleenen. Men zie onder anderen hieromtrent het getuigenis van den Heer G. O. Reiz., in zijne *Belga Graeciſſans* bl. 297. Dat ik aan zijn Wel Ed. Geſtr. ten hoogſten gehouden ben, heb ik in het Werk meer dan eens vermaand. Ik houde mij niet op met verder ene lijſt te geven van alle die genen, die aan ons treflijk taalgebou de hand geſlagen hebben: 't is mij genoeg, de voornaamſten te hebben opgeteld, en, terwijl de Hr. Hoogſtraten ook enigen derzelven opteekent in zijne hier bijgevoegde Voorreden, vinde ik ook geene noodzake om tweemaal het zelfde op te diſſchen.

In den rang van deze genoemde Letterhelden ver-

Digitized by Google

verdient ook de brave Heer Hoogſtraten, een niet onwaardig lid der Geleerden, geene geringe plaats.

Wij zullen hier van des Mans verdienſten, die eene ruimer uitweiding verdienden, niet ſprekende, alleen ons te vreden houden, met te zeggen, dat, gelijk die vernuft bij al wat ten zijnen tijd aan het beoefenen van geleertheid de hand ſloeg, en den tempel zo der Dichtkonſt als van andere konſten en wetenſchappen hielp opbouwen, geacht, geprezen en bemind wierd: zoo ook teffens geen kleen gedeelte van dezelven uitmaakte, en daarom te recht van den geleerden uitlegger van Tibullus, zijnen vriend, genoemd werd *vir doctisſimus, et poëticae facundiae gloria florentisſimus.* Waarbij mij ook inſchiet het aardig zeggen van den Heer P. Poeraet, die, wanneer hij ons in zijne Boekzaal 1723, Herfſtm. van den derden druk dezes Werks een uittrekſel gaf, na dat hij op bl. 201, gezeid hadde, dat zoo onverzadelijk de waerelt is om alles te lezen wat uit de dooroefende penne des Heeren David van Hoogſtraten vloeit, zo arbeidzaam ook die Letterheld ware in het welbeſteden van zijnen tijd aan het opbouwen van het koor der geleerdheid, dus verder gaat. „ Velen „ brengen 'er geen onwaerdige ſteenen bij, maer „ (gelijk de ouden plachten te zeggen) *daer is zoo* „ *iet*, dat men genen naem kan geven, waerin zijn „ E. uitſteekt, zoo wel in de behandeling als keuze „ der zaken" met welk getuigenis alleen wij ons te vreden houden, en, dewijl het thans ons oogmerk niet is om dit Boekdeel, na den aandrang van den Hr. Hoogſtraten zelf, in zijne Voorreden, en zoo vele loflijke getuigeniſſen, dienaangaande voorafgegaan, den Lezer verder aan te prijzen, verzenden wij hem naar even dat zelve uittrekſel, waar in hij het rechte oordeel zal geſtreken vinden. Het zij mij voor tegenwoordig genoeg te berichten, dat dewijl dit Werk thans voor de Vijfde maal het

Digitized by Google

licht ziet, en wij dienaangaande den Lezer enige noodzakelijkheden te vermanen hebben, wij dus doende eerſt zullen ſpreken van het Werk zelf, dan van de Bijvoegſelen van den Heer G. Outhof, en vervolgens iet van mijnen arbeid, als mede ten aanzien der voorheen bijgevoegde brieven breeder verſlag geven.

Wat de Geſlachtlijſt zelve aanbelangt, naardien men bij het lezen der bijgevoegde Voorreden beſt zal kunnen opmaken, hoe dit Werk van zeer kleene beginſelen tot deze grootte geſtegen zij; bepaal ik mij alleen, om met een woord iet van zijne houding en uitgaven te berichten. Het is in zijnen eerſten oorſprong geſchikt geweeſt alleen voor eerſtbeginnenden: doch alzoo de uitkomſt leerde, dat deszelfs nuttigheid zich veel verder dan tot de zodanigen uitſtrekte; is het bijgekomen dat de Hr. Hoogſtraten telkens nieuwe aanmerkingen in het zelve inlaſchte, zoo nochtans dat het dezelve nuttigheid voor eerſtaankomenden behouden hebbe: waardoor verder gebeurd is, dat daarin vele langbekende dingen gevonden worden, en het dus ook niemand te ſtooten hebbe, dat meermalen gemeene woorden, aan mannen of vrouwen eigen, gelijk *bedgenoot*, *boel*, *erfgenaam* in het zelve voorkomen, dewijl het helaas! al te waar is, dat aan velen zelf deze eerſte beginſelen onbekend zijn.

Gelijk nu, als boven gezeid is, de eerſte Uitgave alleen daar henen ſtrekte om onwetenden te hulpe te komen, kwam zij te voorſchijn onder den naam van *Aenmerkingen over de Geſlachten der Zelfſtandige Naemwoorden, ten dienſt der Taellievenden tot een proeve opgeſtelt, door D. van Hoogſtraten, t' Amſterdam, bij F. Halma* 1700. Deze werd al ras daarop gevolgd van enen tweden Druk, vrij vermeerderd, en door onzen Hoogſtraten zelf nagezien; en kwam te voorſchijn in den jare 1711, voerende het zelfde opſchrift.

Hier

Hier toe is betreklijk de aanſpraak van onzen Hr. Hoogſtraten tot den Nederl. Lezer, bl. xxxv–xlviii te vinden, waar uit men nader licht hale. De groote afrek, dien deze Proeve hadde, en daaglijks zag toenemen, deed daarvan kort daarop ene Derde Uitgave vervaardigen, die den Nederlanderen bezorgd werd, thans, onder den naam van *Lijſt der gebruikelijkſte Zelfſt. Naemw. betekent door hunne geſlachten, ten dienſt*, enz. t'Amſt. bij Ger. onder de Linden 1723. Het bericht voor dezen Derden Druk ons niets anders opleverende, dan dat de Geſlachtlijſt vrij wat ware vermeerderd bij gelegenheid van tuſſchenpoze, door onzen Schrijver van zijne andere bezichheden verkregen, hebben wij uit dien hoofde achtergelaten. Ondertuſſchen, den Heer Hoogſtraten het menſchelijke overkomende, welk voorgevallen is den 13 van Slachtm. des jaars 1724. beroofde ons dit van de hope, dat deze Derde Druk uitverkoft zijnde, gelijk al ras gebeurde, met nadere opheldering en vermeerderingen door hem kon verrijkt worden; maar belette niet dat dezelve in den Jare 1733, bij de Drukkers Wor en de Erven onder de Linden voor de vierde maal ter pers vervaardigd wierd. Wie daarover toen ter tijd het opzicht gehad hebbe, is mij niet gebleken: alleen weet ik te berichten dat door genoemde Drukkers daartoe was aangeſproken de Eerw. Heer G. Outhof, in zijn leven Predik. en Rektor te Kampen, die, gelijk ik uit der Drukkeren Voorbericht aan den Lezer, geſteld voor de Bijvoegſelen van den Hr. G. Outhof, melden kan, des verzocht zijnde, *zijn verſtandt te werk ſtelde: Dezelve* (dus drukken zij zich ook uit) *brägt, niet zonder groote moeite, de woorden en aanmerkingen bij elkander, die men in de Bijvoegſels vindt.* Maar alzo zijn Eerw. eer het zoo verre kwame, door den dood weggerukt werd, en niet dan enige aanmerkingen en bijvoegſelen met een zeer kleen gedeelte ener ont-

Digitized by Google

worpen Voorrede nagelaten heeft, en hier door het oogmerk om deze Bijvoegſels, dus genoemd, in de Geſlachtlijſt zelvein te voegen (gelijk mij aldaar mede blijkt het oogmerk te zijn geweeſt) niet alleen verhinderd geworden is; maar ook die zelve Drukkers verder zeggen, dat ZIJ, *om het werk* (te weten, *der Bijvoegſelen*) *des te nutter te maken, dat zelve noch hebben doen verrijken met eene lijſt van Naamwoorden met hunne Geſlachten onderſcheiden, getrokken uit het Nederduitſch en Latijnſch Woordenboek des Heeren D. van Hoogſtr.* dunkt mij niet ongevoeglijk te kunnen beſluiten, dat zij hieraan zelven gearbeid hebben. Wat daardoor zij uitgewrocht, zullen wij ſtraks zien. Wij gaan over tot den Voorgemelden.

De Heer Outhof, een ſchrander letterkenner, en zoo door taalkundige als wel voornamelijk godgeleerde Schriften bij ieder te over bekend, dan dat wij er iet van zeggen zouden; ook teffens een groot ijveraar voor zijne moedertaal, hoewel meer op der geleerden talen, dan op zijne eigen gevat; heeft zijn oogmerk, gelijk wij gezeid hebben, niet ten uitvoer kunnen brengen. Zijne aanteekeningen zijn door genoemde Drukkers bijeen verzameld en tot een Werkje gemaakt, genoemd *Bijvoegſels, behorende tot D. van Hoogſtr. Lijſt der gebruikelijkſte Zelfſt. Naamw.* enz. 1733. Wat die zijn, wil ik gaerne aan het oordeel van Taalkenneren overlaten, en alleen maar ter zake zeggen, dat mij voorkomt beſt gedaan te zijn, zijnen verhaaſten dood op te leggen, het geen ſomwijlen anderen den man zelfs zouden wijten. Wij hebben in dit genoemde Boekdeeltje aangetroffen vele misſlagen tegens alle geregelde Taalkunde aanloopende; niet weinige nutlooze aanmerkingen, die mogelijk verder uitgebreid zijnde geworden, hare bijzondere nuttigheid zouden gehad hebben; aanteekeningen daarenboven, die niet anders dan Geſchied- en Oudheidkundige waarne-

Digitized by Google

nemingen behelsden, om niet te ſpreken van het telkens aanhalen der Spraakkunſte van van Heulen, zonder een eenig voorbeeld uit goede Schrijvers op te geven, glad ſtrijdig tegen het oogmerk van D. van Hoogſtraten die niet met Spraakkundige opſtellen, dan voor zoo verre zij met het gebruik overeenſtemden, maar met voorbeelden werken wilde; en eindelijk hebben wij gevonden, dat zijn Eerw. zich vooral ſchijnt te hebben toegeleid, om de meeſte woorden, waarover ſlechts enig verſchil vallen kondé, zoo ras zij ook in een ander geſlacht voorkwamen, van gemeenſlachtige of ook wel van drieërlei geſlacht te erkennen, het welk alleen daar heen moeſt ſtrekken om de ganſche zake der Geſlachten niet op de been te helpen, maar met eindelooze uitzonderingen bezig te houden en in de war te brengen: het welk, zoo ooit, hier gezeid mag worden te zijn, den Gordiaanſchen knoop te klieven. Dit alles wil ik gaerne ſtellen op rekening van 's mans verhaaſten dood, en gelooven dat het licht gebeurd kon hebben, dat hij zelf door den tijd zijne misſtallen, die te zéer in het oog liepen, verholpen hadde, van welken ten ſtaaltjen dienen mag het geen wij hebben aangemerkt op bl. 37, 175, 177, en bij hem te zien bl. 6, 65, 80, en elders, en willen derhalve zijn Eerw. zijnen verdienden lof niet onthouden.

Thans ſtond het geſchapen dat de Geſlachtlijſt, uitverkocht, ten vijfden male ter Drukperſe vervaardigd worden moeſt.

Wanneer mij ruim twee jaren geleden, het Werk en wel de Vierde Druk, teffens met meergem. Bijvoegſelen het eerſt in handen kwam, ten tijde dat mijne genegenheid tot het beoefenen van Taalkunde zich meeſt begon te openbaren, dacht ik weinig hier aan de hand te leggen, veelmin denzelven in zoo korten tijd en in dien ſtaat, waarin hij thans

Digitized by Google

voorkomt, aan de waereld te geven. Doch alzo met het lezen deszelfs mijn ſmaak in de Taal toenam, en ik ondertuſſchen bevond, dat vele aanmerkingen van onzen Schrijver, zoo in het gemeen de taal als de geſlachten der Zelfſt. Naamw. in het bijzonder aangaande, van dien aard waren, dat, wilden zij den Nederlanderen van enigen dienſt zijn, zij niet alleen konden, maar ook nader licht ontvangen moeſten; daarbenevens met dezen en genen over dit onderwerp begon te ſpreken, en overzulks daartoe werd aangemaand: vond ik allengs den luſt aanwakkeren, om met ernſtige gedachten hierover te peizen, en mij dien arbeid opteleggen, vervoegde mij ten dien einde bij den Drukker, bij wien het *kopie*-recht, zoomen't noemt, beruſtte, die, daar op aanſtonds werk beginnende, mij noodzaakte om met meer ernſt het Stuk aantevatten, hoewel in den eerſten opſlag mijne gedachten niet waren, dus verre, als ſomwijlen geſchied is, uit te weiden. Kortlijk zal ik trachten verſlag van mijne verrichtingen te geven.

Het Werk van den Heer Hoogſtraten heb ik, op den raad van voorname Letterkundigen, het werk gelaten, en in het zelve geene veranderingen, zoo veel mij bewuſt is, gebracht, ten ware men veranderinge wilde rekenen, 't geen ik op het woord AENZOEK bij het overzien, doch buiten mijn weten, gedaan vinde; waar tegen ik niets heb intebrengen. De Vierde Druk, door de Drukkers Wor en de Erven onder de Linden behandeld, is hier gevolgd; alleen, zoo veel mogelijk was, heb ik uit de vorigen in't aanhalen van plaatſen en cijfergetallen noodige verbeteringen gebracht, hoewel ik dit gebrek wat te laat hebbe gezien, en dus dit in het eerſt zoo veel niet zij waargenomen. Aan den anderen kant moet ik bekennen, dat offchoon mij de gewoonte van velen, die wanneer zij de woorden van anderen zullen te berde brengen, dezelven door

Digitized by Google

ene ſchandelijke vrijheid, naar hunne wijze van ſchrijven vormende, eens anders taal en ſpelling den bodem inſlaan, vrij aanſtootlijk zij voorgekomen, en ik zelf mij daarvan zoo veel mogelijk hebbe gezocht te wachten, ik echter in allen dezen mij niet heb kunnen voldoen, om op gelijke wijze de voorbeelden van onzen Hoogſtraten te handelen, die zoo hij hadde konnen goedvinden zulks zelve te doen, mij van oneindlijken arbeid, waarvoor ik echter niet beſtand geweeſt ben, zoude ontheven hebben: maar gemerktmen vele voorbeelden dikwijls enkel bij *boeken* of *bedrijven*, of anderzins vindt aangeteekend, was het een onoverkomelijke, zoo niet een ganſch onvruchtbare arbeid, geweeſt, zoo men alle die hadde moeten opſlaan: waarom ik lang in twijfel geweeſt ben, of ik dezelven zoude laten of niet; welk laatſte echter in het vervolg bij mij de ſchaal heeft doen overſlaan. In voorbeelden uit oude Schrijvers, door mij ter beveſtiging of opheldering gebruikt, is de zaak gezond; ten minſten hebbe ik daarin zulks getracht in het oog te houden, en dit vooral op het voetſpoor van den Heer Huydecoper in zijne Proeve. Dat ik in het Werk zelf, om ene meerdere gelijkheid, de aanwijzing van voorbeelden door den Hr. Hoogſtraten veeltijds bij bladzijden gedaan, en geteekend p. (pagina) in bl. (bladzijde) veranderd hebbe, is te gering om te vermanen, maar moet evenwel te kennen gegeven worden. Dat ik de y, Y, in dit Werk, zoo veel mogelijk hebbe getracht uit te bannen, en voor dezelve de echte ij, IJ, in te voeren, het welk was te wenſchen geweeſt, dat wat eer in aanmerking ware genomen, zulks zal bij niemand evel kunnen worden opgenomen, die ten einde leeſt, het geen ik in het Werk zelf, op de letter Y. aan den Taalkundigen Lezer ter overweging hebbe opgegeven, waar ik teffens het geen ik bl. 270 op MOND,

Digitized by Google

ten aanzien der ſpelling der verlangde Klinkletter *a* niet met *ae* maar met *aa*, en de ware reden daarvan beloofde, werkſtellig heb gemaakt. Dat ik dikwijls een Zelfſt. Naamwoord door een ander omſchreef, denk ik dat niemand mij kwalijk nemen zal. Wij gaan over tot dat van den Heer G. Outhof.

Dat ik niet alles wat de Bijvoegſelen van dien Heer, een ontijdige vrucht, gelijk hij zelf, dat Werk in dien ſtaat als het aan de waereld gekomen is, ziende, zoude hebben moeten bekennen, inhield; maar alleen het gene ik oordeelde tot ophelderinge noodig en dienſtig te zijn, in deze Geſlachtlijſt hebbe ingevoegd: zulks zal niemand, vertrouwe ik, uit aanmerking van het geen ik, dezen Heer aangaande, boven vermaand hebbe, zijne toeſtemming weigeren; terwijl ik daarenboven mij genoegzaam meene te konnen zuiveren met het voorbeeld van zo vele groote mannen, die dit in de Schrijveren, die zij uitgaven, dus ook begrepen hebben; waaruit geſproten zijn zo vele *notae* of *animadverſiones ſelectae*, als wij daaglijks gewoon zijn te behandelen: welken ik gaerne gehoor wilde geven, te meer, wanneer men in acht neemt dat er in deze Bijvoegſelen gevonden worden ganſch ongekookte of niets ter zake dienende aanteekeningen, die derhalve meer dezen Druk bezwaard dan voordeel zouden hebben aangebracht. Voords heb ik het wezenlijke daarvan in het Werk ingevoegd, en wel zoo, dat, daar de Heer Outhof oogmerk gehad heeft om het zijne met twee ſtipkens („) in den tekſt intelaſſchen, ik in dezen gevalle aan zijn oogmerk getracht hebbe te voldoen; niettemin met die onderſcheiding, dat ik deels het zijne volledig hebbe overgenomen, deels kortlijk bij een getrokken, of zoo veel noodig ware aangehaald; in welk geval ik het zelve met zijne ſtipkens („) binnen mijne gewoone teekening van haakskens op deeze wijze [„–„] hebbe ingelijft.

Wat

Digitized by Google

Wat het zot Regiſter, waarmede zijne Bijvoegſelen gewoon zijn te pronken, belange; zulks kan men begrijpen, uit het geen ik reeds te voren omtrent zijne Drukkers hebbe aangeduid, dat het Zijne niet zij; en wanneer men er bij gelieve te herdenken, dat die Drukkers dit uit hunnen koker zeiden geſproten te zijn; dat daarenboven dat zelve zij opgemaakt, of zegge ik liefſt, zaamgeflanſcht, uit het Duitſch en Latijnſch Woordboek van den Heer v. Hoogſtraten, in zoo verre, dat in het zelve ons voorkomen WERKWOORDEN, door hunne geſlachten, en die wel V. beteekend, zoo zal men ophouden zich over zodanig ene wangeboorte te verwonderen.

Hebt *gij hier*, *Lezer*, wat ik aan eens anders *Werk* gedaan hebbe, ik ben ook thans van mijne verrichtingen en aanteekeningen rekenſchap te geven verplicht.

Dat dit Werk vrij wat zij uitgedegen, hoeve ik u niet te vertellen. Dat in het zelve zoo ten aanzien van noch ontbrekende woorden, als ten opzichte van ophelderingen, zoo tot de Taal in het gemeen, als nader tot de Geſlachten in het bijzonder, betreklijk, ene groote vermeerdering geſchied zij, kan men alomme gewaar worden. Maar daar mijne aanteekeningen, vooral die aan den voet van het Werk geplaatſt zijn, een grooter aantal dan die van onzen Schrijver zelf uitmaken, en ik hier en daar zo over de Taal in het gemeen, als uit te overvloedig aanhalen van Voorbeelden, getrokken uit vroegere Schrijveren, enigzins mochte ſchijnen van het oogmerk dezer Geſlachtlijſte te zijn afgeweken: kan ik met volle geruſtheid op deze twee ſtukken ten andwoorde toedienen, dat, offchoon het in beide bij den aanvang mijn oogmerk niet geweeſt zij iet van belang bij het Werk te voegen, zo heb ik nochtans hier van vervolgens afgegaan zijnde, wat

Digitized by Google

het eerſte aangaat, het voorbeeld van onzen geleerden Opſteller te mijner bate en voor mij; welke, hoewel hij alleen tot de geſlachten der Zelfſt. Naamw. zich zecht te bepalen, waar hem echter de gelegenheid voorkwam, alleszins heeft doen blijken, niet vreemd van zulks te zijn geweeſt (men zie ſlechts in zijne Aanmerk. op de letter C, op MOND, AANBIEDING.) terwijl intuſſchen dit vooral mij ſcheen te wettigen, om ter plaatſe, waar onze Schrijver of enigzins in twijfel ſtond, of geen licht genoeg hadde, Denzelven optehelderen, en bij die gelegenheid iet verder te vermanen. Wat het tweede betreft, dewijl het bij mij vaſt ſtond, dat deze Geſlachtlijſt daar henen ware ingericht, om de geſlachten uit de beſte en door Hoogſtraten zelf goedgekeurde Schrijvers te beveſtigen en op te helderen, heb ik dit in alle deelen zoeken in acht te nemen; zonder dat echter daar uit enigzins volgt, dat er geene plaats altoos gegeven behoore te worden aan voorbeelden uit vroegere Schrijvers, die het eenmaal bepaalde geſlacht veeltijds zoo veel te ſterker bonden; welken hoewel zij dikwijls niet konden gemiſt worden, als licht blijken zal uit mijne aanmerking op PRIESTERSCHAP, BEEN en JUK gemaakt, waar het alles uit de voorbeelden moeſt worden opgehaald, ik echter nooit tot dat einde hebbe gebruikt, om, uit dezelven alleen, het tegenwoordige geſlacht te beveſtigen, waarin dikmaal zelf het tegendeel heeft plaats gehad. Dat mij van veken kwalijk worde afgenomen, dat ik mij opgehouden hebbe, om ook woorden, die Perſoonen eigen en dus op zich zelf duidlijk genoeg van geſlacht waren, met voorbeelden te beveſtigen, geſchiedt buiten recht en reden: want niet alleen dat mij daarin Hoogſtraten zij voorgegaan, die op AMMIRAEL, BOEL, en elders, derzelver geſlacht met voorbeelden heeft willen ophelderen, maar ook zal men bevinden zulks

Digitized by Google

zulks dikwijls niet zonder reden te zijn geſchied, gemerkt deze Geſlachtlijſt even zo veel moeſt dienen voor onwetenden en eerſtbeginnenden, bij wien zelf van die eerſte regelen geene de minſte kenniſſe gevonden wordt, zoo dat men zich verwonderen moete, wanneer men hoort vragen of *Vrouw* ook Vr. en *Man* wel M. zij, en of men moete zegge *de Vrouw*, *den Man* of enz. Waar bij komt, dat zulks meeſt door mij geſchied zij op woorden, bij welken iet te vermanen viel, welk laatſte alleen de reden is, waarom ook de Heer Hoogſtraten het woord Filoſoof in deze Lijſt inbracht, te weten, om gelegenheid tot ene aanmerking te vinden, die hij aldaar gemaakt heeft, en waarbij wij teffens het onze gevoegd hebben, die in dat ſtuk verre van den Heere Hoogſtraten, hier in gevolgd van den Heer Nyloë in zijne Aanl. I. Hoofdd. bl. 3, en 't vervolg, XIII. Hoofdd. §. 4. bl. 136, verſchilden. Wij zwijgen thans, dat wij ons weinig hebben laten ophouden om met de enkele welluidendheid raad te ſlaan, gemerkt ik van tijd tot tijd bevonden hebbe, dat in zulk geval dezelve zich binnen den kreits van een of meer perſoonen bleve bepalen. Het geen bij anderen kwalijk luidt, luidt bij mij wel; en dus ook het geen bij mij welluidendheid mochte genoemd worden, zou licht bij anderen, en dan wel voornamelijk bij de Amſtellanderen, die in dit geval vrij wat van mijnen vaderlijken tongval verſchillen, voor het tegendeel worden aangezien. Wien ſlechts een voorbeeld luſt, men vindtze genoeg bij Spraakkunſtenaren, en hier op loopt uit het geen de Heer Nyloë in zijne Aanl. tot de Ned. T. Hoofdd. XIII. §. 2. bl. 133. ten aanzien van *boog*, heeft, wanneer hij *boog* of *boge* liefſt Vr. gebruiken wilde, om dat, *met den boog*, *het ſchijnſel van den regenboog*, bij hem veel te hart, en bijna zo hart als, *den vrou*, maar *de boog*, veel zachter en aangenamer klinkt: daar dit bij mij glad

het

Digitized by Google

het tegendeel is, ja zelf zo ver dat het mij eer zoude voorkomen, *de boog*, *mijn boge* niet anders te zijn dan wantaal, meer eigen aan die genen, die gewoon zijn te zeggen, *ga naar de bakker op de hoek*, waarop het de Heer Hoogſtraten in een zijner Voorreden geladen heeft. Van geene andere waarde is ook het geen de Heer W. Sewel, in zijne Boekzaal Hooim. 1702. bl. 106. vermaande, waar hij *de ſcherpte des bijls* vloeiender zegt te zijn dan *der bijl*; *der godsdienſt* ruim zoo zacht als *des godsdienſts*, het welk bij mij heel anders licht, gelijk meeſt al 't geen hij aldaar bl. 106, 107, ten dezen opzichte, bij gelegenheid van het geven eens uittrekſels van den eerſten Druk dezes Werks, heeft aangeteekend. Noch heb ik te vermanen, dat het veel al een gebrek is, zelf in die genen die wat boven anderen weten, dat zij in het bepalen der geſlachten van zelfſt. Naamwoorden, die wij aan de Latijnſche taal als ook aan andere talen verſchuldigd rekenen, meenen een gevolg te vinden, dat wanneer in de Grondtalen zulk of zulk woord een zulk geſlacht hebbe, het zelve in onze tale bijblijve: ik weet, dat dit onder anderen ook geleerd wordt van den doorſchranderen Ten Kate, die, daar hij ons I. D. 398. bl. zegt, *dat het de gewoone en tevens natuerlijke Regel bij ons is, dat men't ontleende woord in zijn geſlacht overneemt*, dit, niet waargenomen zijnde, op rekening van het verloop leggen wil: maar ik weet er ook teffens bij, dat velen kwalijk daar toe betreklijk maken het geen de evengenoemde op bl. 401. aanmerkt, ten aanzien van een menigte Duitſch-Latijnſche woorden in de middeleeuwen door de Latijnſche ſchrijvers gebezigd, waar in zij volgens het geſlacht der Duitſche woorden, die zij verlatijnſchten, die woorden de ene of andere Latijnſche buiging gaven, waar uit men het geſlacht der woorden gewaar werd, wanneer zij, b. v.

ſpra-

Digitized by Google

ſpraken van *ſluzam*, *ſluis*, V. *herbergam*, *herberg*, V. *ſparwarium*, *ſperwer*, M. doch hier in ſlaan zij den bal mis. Dit raakt den regel, door L. ten Kate opgegeven in het minſte niet: het laatſte gaat ook vaſt, alzoo hier de ſchrijvers, hunne Latijnſche buiging (*terminatio*) geſchoeid hebben naar het toenmalige geſlacht der Duitſche woorden, waar uit men dan te gelijk door de bank kan opmaken wat geſlacht toen ter tijd onze woorden hadden, gelijk dan ook *fredum* M., van ons *vrede*, gemaakt, aanwijſt dat *vrede* oudtijds M. geweeſt zij. Doch het tegendeel vindt men in woorden uit het Latijn en van elders naar onze taal afgeleid, waar in deze regel nimmer enige vaſtigheid hebben kan, gemerkt het bepalen en gebruiken der geſlachten veelal afhange van den uitgang of wijze van uitbrenging, enz. der zodanigen; welk middagklaar is in de woorden *ontvangſt* en *ontvang*, *afbrek*, *afbreuk*, welke, hoewel zij het zelve zeggen, niettemin in geſlacht verſchelen. En zoo die regel doorging mag ik vragen, hoe komt het dat alleen de uitgang en buiging bij ons de woorden *kruis*, *kleur*, *wijn*, (*ſplendeur*, bij Hooft gebruikt,) enz. van een ander geſlacht doen zijn, dan in hunne oorſpronglijke taal? zie ook in 't werk bl. 300. Dit heeft mij beweegd om niet dan zeer ſpaarzaamlijk en zoo veel ik thans weet, in het geheel niet, ten bewijze, deze overeenkomſt aan te dringen. Doch wij ſtappen hiervan af, en gaan over om te berichten dat wij in het geen doorgaans, zoo ten opzichte van opheldering van de meeſte woorden, als ten aanzien van meerdere en nieubijgebrachte woorden voorkomt, deze ſchikkinge gemaakt hebben, dat wij dat zelve alomme ter plaatſe daar zulks vereiſcht wierd met twee haakjes hebben getracht te onderſcheiden op deze wijze [ ]: zo er echter door verhaaſting hier of daar een mocht

Digitized by Google

achtergebleven of verkeerd geſteld zijn, gelijk ik dit bij het doorbladeren van het werk wel eens gevonden hebbe, zulks zal mij een gunſtig Lezer mijner bezichtheidshalve in den beſten zin willen nemen en gelooven, dat hier in het minſte geen oogmerk gelegen zij geweeſt, gemerkt zij altijd te weinig, nooit te veel geſteld zijn. Aanmerkingen van meer belang en te uitgebreid om in een beknopt werk als dit was, in den tekſt in te voeren, (van welken aard zijn het geen wij op MIN, PRIESTERSCHAP, de letter Y, OORLOG, MENSCH, enz. te overwegen gegeven hebben) wilde ik liever met kleener letter aan den voet der bladzyden ter neder plaatſen. En wat aanbelangt het Regiſter, dat men achter deze Geſlachtlijſt vindt; het zelve bekenne ik gaerne dat gemiſt konde worden, en ik zelf was niet zeer gezind om het te behouden: doch in aanmerking nemende, dat het door den Heer Hoogſtraten zelf, bij den derden druk, vervaardigd ware, en mijn Drukker mede van gevoelen was om het zelve niet achterwege te laten, hebbe ik mij laten overreden, en ſtel het thans verbeterd en aangevuld voor oogen. Maar wat hoor ik! men zegt, overtollige dingen behoudt men, noodzakelijken ſmijt men aan een' kant! maar wat zijn die, vrienden? dat, zegt men, zijn de Brieven, door den Heer Hoogſtraten achter dit werk gevoegd. Geen zwarigheid! Bij gelegenheid dat de gel. Heer Adriaan Verwer, bekend onder den naam van Anonymus Batavus, in den jare 1707. en dus korts na het uitkomen der Spraakkunſt van den heer Moonen, die in het jaar 1706. bedrieg ik mij niet, het eerſt te voorſchijn kwam, zijne gedachten over den aard en het ſpraakkunſtige van onze Nederl. tale in ene korte ſchets, in het Latijn opgeſteld onder den tijtel van *Ling. Belg. idea Grammatica, Poëtica, Rhe-*

Digitized by Google

Rhetorica, door den Heer Hoogſtraten in de wereld gaf, vond de Heer Mooren goed, van den Heer Hoogſtraten in de opdracht van dat werk aan zijn Eerw., des verzocht zijnde, zijne gedachten aan onzen ſchrijver bij wijze van een' Brief mededeelen; men vindt dien in den tweeden Druk van dit werk 1711 geplaatſt. Deze Brief aan den Heer A. Verwer medegedeeld zijnde, beſloot Hij zijne tegengedachten ook op papier te ſtellen, gelijk hij deed, richtende dezelven briefswijze in aan den wijdberoemden Profeſſ. A. Reland. Welke beiden men door Hoogſtraten in den derden Druk 1723, vindt ingelaſcht; ze zijn naderhand in den vierden Druk ook niet vergeten, en thans was de groote Vraag of dezelven konden worden achtergelaten, gelijk dit tegenwoordig geſchied is? De reden daarvoor zal niemand ongerijmd voorkomen. Te weten, alzoo het onderwerp dezer Brieven de genoemde *Idea* is, en dit werk niet dan in het Latijn gevonden wordt, en het dus vaſt gaat, dat deze Brieven van dat nut niet zijn konnen, 't welk de Heer Hoogſtraten daarmede bedoeld heeft, en daarenboven dezen maar een gering gedeelte uitmaken, van het gene de opheldering dezer Schetſe aanging, en dus een wat naaukeuriger behandeling vereiſchten, waar toe vooral noodig ware dat deze ſpraakkundige Schetſe, een doorwrocht ſtuk werk, dat vrij wel op zijne beenen ſtaat, een Duitſch kleed werde aangetrokken, vond ik niet ongerijmd, met behulp van een' medeliefhebber zijner Moederſprake, de hand aan het vertalen te ſlaan, en het thans zo verre te brengen, dat het in vervolg van tijd konde dienen tot een tweede ſtuksken op de Geſlachtlijſt, hoewel in aard verſcheiden; ten welken einde ik beſloten hebbe, met goedvinden des Drukkers, al het gene

Digitized by Google

ne deze zake betreffe, bij den anderen te verzamelen en vooral deze Brieven achter de vertaalde Spraakſchetſe te voegen, tot meerder nut en voordeel voor den Taalminner, wien wij dit bij dezen de eer hebbe te onderrichten, op dat hij ons dus doende, van gewaande vrijheid en ſtoutheid in het behandelen van eens anders werk ten enemaal moge vrij pleiten bij den genen, die ons dit te laſt zoude willen leggen: want hoewel buiten dit geval, de beknoptheid daarenboven van dit werk, ſterk genoeg gedegen, niet zoude geleden hebben, dat die Brieven er achter kwamen; zoo ſtrekt toch deze reden zich niet verder uit, dan dat alleen dezelve mij aanleiding gegeven hebbe, om op gezeide wijze met deze zaak te handelen. En ofſchoon ik niet licht kans zie met onzen Schrijver, gelijk hij deed in zijnen derden Druk, te kunnen zeggen, *nobis Deus otia fecit*, zoo zal ik desniettegenſtaande mijn uiterſte beſt doen, dit ſpoedig ten uitvoer te brengen.

Voor het overige moet ik noch een enkel woord zeggen omtrent mijne ſpelling: want offchoon dit aan magen, die vaſte ſpijs gewoon zijn, te flaau een koſt mochte toeſchijnen, en dikwijls lettervitterijtjes hierin plaats hebben, daar het groot doelwit in de Taal, en opmerking, moet uitloopen op die dingen, die tot rechte en duidlijke onderſcheiding der Denkbeelden, (om met ten Kate te ſpreken, I. 410) behooren; zoo is het nochtans een groot vereiſchte, en vooral in onzen Taaltak geen kleene noodzakelijkheid, wil men in het navorſchen van ons oorſprongelijk wel ſlagen, dat wij den grond derzelve, ene geregelde Spelkunde, (*ortographia*) niet verzuimen. Doch gelijk dezelve Ten Kate ons leert, dat, de geen die beſcheiden zijn, niet naau vitten op ſtruikelingetjes van die genen, die

die blijk van goeden wil geven, zoo ben ik ook niet gewoon om letteren te twiſten, en eiſche dit ten mijnen aanzien ook thans van anderen. Van dezen aard is, dat mij niemand laſtig valle, dat, daar ik in mijne aanteekening op MOND gemaakt, ten aanzien der ſpreekwijze *daar is er*, hebbe doen zien, dat het woordken *er* zonder afkappingsteeken geſchreven behoorde te worden, dit echter door mij zelf verzuimd zij; ik heb het in acht genomen, zodra ik bij mij zelf die aanmerking gemaakt had, dat is, niet eer, dan ik tot MOND kwame. Voords heb ik mijne eigen ſpelling en taalbeſtek gevolgd. Dat er dikwijls zoo door verhaaſting, als door andere omſtandigheden, waardoor men de juiſte bedaardheid, om vaak alles optemerken, *kwijt* gaat, en ik menigmaal vermoeid van dagelijkſche bezichheden, daartoe verplicht werd den nacht te gebruiken, weleens ene oneffenheid en vlekje zij ingeſlopen, zulks zal gaerne een Goedwillige verſchoonen; hoewel men niet alles onder oneffenheid betrekke, dat tegen de ſederd ene halve eeuwe nieugemaakte regelen ſchijne aanteloopen. Ook twijfel ik niet, of dit zal te meer verſchooninge ontmoeten bij den zulken, die weten, dat dit werk Drukker en Schrijver niet alleen op een' zelfden tijd bezich gehouden hebbe; maar dat ook meeſt alles (*wij* zonderen enige Voorbeelden uit Hooft en Vondel af) binnen den tijd van Drukken zij opgemaakt, zoodat zeer zeldzaam de Drukpers meer dan een blad teffens zag verſchijnen. Dit kon ook niet anders zijn, gemerkt ik, volgens 't geen wij bl. xxii. vermaanden, geene gedachten hadde, om iet van belang, dan alleen enige nieuwe Woorden, bij het Werk te voegen; en echter noodzaaklijkheidshalve van dit beſtek zijnde afgegaan, dus al wat er boven dien zij uitgewrocht, werkſtellig hebbe moeten maken, toen, wanneer mijne Akademietijd onder de hand opgekomen, en de daaraan verwantſchapte bezichheden van dag tot dag toe-

Digitized by Google

genomen, mij tot vrij andere dingen dan Nederduitſche Taalkunde riepen. Dan gelijk de beſte Stuurlieden aan land ſtaan, en ik zelf aan anderen nooit rade, hunne werken zonder behoorlijke tuſſchenpoze aan den dag te geven, zoo heb ik hier mijnen raad noodzakelijk zelf moeten overtreden: dan de zake zij zo; ik vlei mij desniettegenſtaande, dat het daarmede dus erg niet gelegen zijn zal. Wat het voor het overige in hebbe, Woordenboeken op te ſtellen, en noch meer, aan die van anderen de hand te ſlaan, is onnoodig te klagen: die het nooit gedaan hebben, kunnen daarvan geen recht denkbeeld maken; die er van weten, weten het maar al te wel. Men hoore hier over den klagenden F. Junius, in't Voorber. voor zijn Gloſſar. Gothic. en brenge die klacht hier thuis.

Dit had ik U te berichten, Nederduitſche Taalbeminners! Om er meer bij te doen, laat noch tijd noch boekdeel toe. Alleen wil ik U noch gebeden hebben, dat gij mijne Aanteekeningen, zoo veel zij zijn, gelieft aan te merken als voordgevloeid uit zucht tot onze ſierelijke moedertale, en uit een drift, om ware't mogelijk enig herſtel in het gebreklijke te zien: terwijl ik aan den enen kant betuige alleen te hebben beoogd, 't gene enigzins tot opbouw der Taalkunde verſtrekken kan, zonder dat ik in het minſte oogmerk hadde, om iemand zijnen verdienden lof, (die het ijs gebroken hebben, verdienen den meeſten!) te betwiſten; en aan den andren kant hartlijk wenſche, dat men deze mijne teedere eerſtelingen, in jaren, waarin men niet alles ziet, voor de waereld blootgeſteld, met ene toegevende zachtheid behandele. Mij mijne misſlagen zonder drift aantewijzen; en te prijzen, dat er te prijzen mogte valle, zal ik voor edelmoedig houden. Vaarwel Lezer, en bedien U van dezen arbeid naar uw welgevallen.

Utrecht, Wintermaand.
MDCCLVIII.

Digitized by Google

BERECHT

Geſtelt voor den eerſten Druk.

Toen ik niet lang geleden de eere had, dat de Heer Petrus Francius, Profeſſor der Welſprekenheit in onze doorluchtige Schole, mij vertoonde zijnen arbeit, beſteedt aen het vertolken der leerzame Rede van Gregoor Nazianzener, dat helder licht der Griexe Kerke, met inzicht om dezelve den Nederlanderen mede te deelen: gebeurde het, dat wij in geſprek geraekt over de zinlijkheit onzer tale, vielen op het bepalen van de geſlachten der zelfſtandige naemwoorden, waer tegen hedensdaegs grove misſlagen begaen worden van de meeſte ſchrijveren; als die hier in alles over hoop ſmijtende, zig weinig ſchijnen dezer aenmerkinge te bekreunen, en naer hun welgevallen heenſchrijven, zonder eenige achtinge te hebben voor de ſchriften der genen, die hunnen ijver en arbeit gehangen hebben aen het ſchuimen, zuiveren, verrijken, en regelen onzer ſprake, die, als ze behoorlijk gehandelt wordt, zoo ſchoon en krachtig is, dat zij voor geene uitheemſche hoeft te wijken, en ſtaen kan tegen den rijkdom der Griexe tale, zoo in hare maniere van ſtemmen aen een te koppelen, als in de *artikelen* of lidtwoorden, daer ze boven de Latijnſche mede voorzien is. Deze lidtwoorden (om voorbij te gaen hunne verdere kracht en betekeniſſe) zijn als kentekens van de geſlachten der naemwoorden, en bij ons twee in getal, als *de* én *het*, betekenende zoo veel als ὁ, ἡ, τὸ, in 't Griex. *De* (waar voor men van oudts *die* plag te zeggen, als blijkt bij den Hiſtorieſchrijver Reid, *Daer zij zoo veele van weten, als die blinde van die verwe*) is te

Digitized by Google

gelijk mannel. en vrouwel., drukkende geen geſlacht uit, als in de onrechte naemvallen. Want in den rechten of Noemer maekt het geen onderſcheit, zijnde in gebruik, *De man*, *de vrou*, maer in de andere naemvallen, *des mans*, *den man*, *der vrouwe* enz. Zoo zegt men, *De man ſchrijft*, *de vrou ſpint:* maer niet, *Het ſchrijven van de man*, maer *van den man*, of *des mans.* En van de vrou in den barenden naamval, of *genitivus*, *der vrouwe;* blijvende *de* in de overige. *Het* betekent het Onz. geſlacht, gemeenlijk *neutrum* genoemt, en lijdt geen andere buiginge, dan die wij terſtont toonen zullen: makende minder zwarigheit in het gebruik, ſchoon 'er evenwel veeltijts tegen gezondigt wordt. Hier door onderſcheiden wij de geſlachten op den voet der Grieken, die ſchrijvende τῇ λόγῳ of τῷ δδῷ, zich niet zwaerder vergrijpen zouden, dan wij, als we zeiden, *Aen de man*, of *Aen den vrou.* Om dit werk met meer gemak te doen, ſtelde ik in dien tijdt een kleene proef op van woorden, getogen uit de ſchriften van Hooft en Vondel, en bekrachtigt door het bijbrengen van den zin, waer in zij gevonden worden, om ten minſten, als men zig zelven niet voldoen kan, te treden in de voetſtappen dezer mannen, die op het voorbeelt van anderen onze tale hebben gebout, het ſpoor der zelve nageſpoort, en op papier gelegt. De geſlachten zijn, voor zoo veel zij betekent worden door deeze lidtwoorden, of mannel., of vrouwel., of onz., of twijffelachtig: ten zij men dit gemeen wil noemen. Van de drie eerſte hebben wij geſproken. Het laetſte, waer van veele woorden ſchijnen te zijn, daerom twijffelachtig, of gemeen genaemt, om dat ze, zoo als men wil, het mannel. en vrouwel. geſlacht (want het onz. blijft op zig zelf) aennemen, of om dat het niet zeker genoeg is, tot welk van beide zij behooren, heeft mede

voor

Digitized by Google

voor zig *de*, en wijders *des*, *den*, of *der*, voor zoo veel het mannel. of vrouwel. genomen wordt. Welke twijffelachtige woorden, minſt in onze tale te onderſcheiden, mij ſchenen allermeeſt te moeten geregelt worden naer het gebruik der beſte ſchrijveren, om daer ontrent eenen vaſten voet te beramen. Dit werk oordeelden Taelkundigen van zulk eene nutbaerheit te zijn, dat ik ſedert de opſtellinge, bij mij begonnen, vergrootte, en mij liet bewegen om eenig blijk hier van in het licht te geven ten dienſt van die mij meenigmael hier over raedt gevraegt, en om eenige zekerheit gewenſcht hebben. Ik vondt dan geen beter middel, dan de voornaemſte en gebruikelijxte woorden, als in een regiſter, op het *A B* te brengen, op dat de nieusgierige lezer, wanneer hij zich verlegen vondt, met eenen opſlag konde zien hoe hij dit of dat woordt moeſt gebruiken. Bij voorbeelt, als Hooft zegt, *Na de daedt*, blijkt aenſtonds dat dit woordt vrouwelijk is. En als Vondel zegt: *zig t'ontſlaen van den bant*, dat dit mannel. is: daer men anders zoude zeggen *Na den daedt*, en *van de bant*. Bij dit *de* en *den* enz. waer uit zoo menigmael twijffeling ontſtaet, is nog te letten op het woordje *een*, hier geen getal betekenende, maar zich latende gebruiken als deze *artikels*, ſchoon in betekeniſſe en kracht daer van verſchillende; gelijk bij de Spraekkunſtenaers te zien is. Het wijſt insgelijx de geſlachten aen, dog mede niet, dan wanneer het gebogen wordt. Want ongebogen is het mannel., vrouwel. en onz., dewijl men zegt, *Een man*, *een vrou*, *een paert*. Maer *eene* is vrouwel., gelijk ook in den barer *eener*. Dus zegt Hooft in 't mannel. geſlacht *Dat de Geeſtelijkheit de Kerk tot zulk eenen afkeer maekte*; daer anders zoo *afkeer* vrouwel. was, *eene* zou ſtaen, of *een*, zoo het onz. was. Zoo zegt ook Vondel in 't mannel.

Digitized by Google

geſlagt: *Galatea werpt mij eenen appel naer 't hooft*, niet *eene* enz. Dezen voet houden ook de *Adjectiva*, of bijvoegelijke Naemwoorden, en ſchikken zig naer de zelfſtandige in geſlacht. Bij voorbeelt dat *Adel* mannel. is blijkt hier uit, om dat men zeggen moet met Hooft, *Uit al zijnen adel*, en niet, *Uit zijne adel*, dat vrouwel. zijn zou. Zoo is ook te zien aen het *Adjectivum*, dat *Ader* vrouwel. is, om dat Vondel zegt, *Uit een natuurlijke ader*, daer hij zeggen zoude, als het mannel. was, *Uit eenen natuurlijken ader*, en zoo het onz. was, *Uit een natuurlijk ader*: dat dus gebruikt geweldig de ooren quetſen zoude*. Men merke dan aen, dat deze woordtjes in hunne naemvallen moeten gebogen worden, in het

Eenvoudig mannel. getal.	In 't Meerv.
De,	*De*,
des,	*der*,
den,	*den*,
den,	*de*,
*	*
den.	*de*, of *der*.

Het Eenvoudig vrouwel.	't Meervoud.
De,	*De*,
der,	*der*,
de of *der*,	*de* of *der*,
de,	*de*,
*	*
de of *der*.	*de*, of *der*.

Het

* Te weten, onzijdig gebruikt: want dat er is die meenen, dat *des aders*, en dus ook *den ader*, ruim zo wel vloeie, als *der ader*, vernam ik, hoewel met groote bevremding, uit W. Sewels uittrekſel van den eerſten druk dezes werks, in de Boekz. Hooim. 1702. die op deze plaats van den heer Hoogſtr. het oog ſchijnt gehad te hebben. Men zie ook mijne voorred. bl. xxvii, xxviii.

Digitized by Google

Het Eenvoudig onz.	Meervoud.
Het,	*De*,
des, als in 't mann.	*der*,
het, of *den*,	*den*,
het,	*de*,
het of *den*.	*de* of *den*.

Zoo ook in 't Eenvoudig mannelijk,

Een man,
Eens of *eenes mans*,
Eenen man,
Eenen man,
O Man,
Eenen man.

Vrouwelijk,

Eene vrou of *vrouwe*,
Eener vrouwe,
Eener of *eene vrouwe*,
Eene vrouwe,
O Vrou,
Eener of *eene vrouwe*.

Waer bij aen te merken ſtaet, dat zommige vrouwelijke namen in alle naemvallen *e* behouden.

Nog in 't Onz. geſlacht,

Het of *een bedrijf*,
Des of *eens bedrijfs*,
Den of *een bedrijf* of *bedrijve*, [*Het* of *een bedrijf*; of *den* of *enen bedrijve*,]
Het of *een bedrijf*,
O bedrijf,
Het of *een bedrijf*, of *den* of *eenen bedrijve*.

Hier moet ik bijvoegen, dat eenigen willen (en het gebruik of misbruik is 'er voor) dat *den* ook

Digitized by Google

ſomtijts zou kunnen ſtaen voor den *noemer*, of eerſten naemval, als *den Haeg*, *den Briel*, *den oorlog*, *den oever*, *den aers**. Maer liever dan zulk eene wijde deure open te zetten voor de verwarringe, mijde ik dezen naemval, of gebruik een woord van eene gelijke betekeniſſe. *Den oorlog* is, gelijk wij getoont hebben, de derde of vierde of zesde naemval, en moet wel onderſcheiden worden. Want in den eerſten luid dit zoo qualijk, als *de* in den tweeden of derden, *Van de Heer*, *van de dienaer*, *Aen de Heer*, *aen de dienaer*, gelijk men nu in de uitgegeven ſchriften leeſt van Mannen, die zig wanen dit te verſtaen, ja anderen wetten geven van wel te ſchrijven. Zoo ſchrijft Jan Vos, (dat mij hier inſchiet) ſpreekende in den tweeden naemval van den Heere van Maerſeveen:

Hier ziet men 't wapen van de wakkre Maerſeveen:

waer uit men niet zien kan dat hij van eenen man ſpreekt, dewijl hij ook in zijne gedichten Mejuffrou van Maerſeveen met dezen bijnaem noemt:

O Maerſeveen, kan 't kunſtpenceel
Door koude verwen harten blaken!

daer alle dubbelzinnigheit weggeweeſt ware, had hij dus geſtelt:

Hier ziet men 't wapen van den wakkren Maerſeveen.

Woorden van het Onz. geſlacht hadden wij kunnen voorbijgaen, dewijl daer minder duiſterheit in ſchijnt te zijn. Dog de ondervinding toont, gelijk in onze Aenmerkingen blijkt, dat men ook, gelijk wij boven gezegt hebben, hier in doolt. Men ſpreekt en ſchrijft dikwils: *Parijs* of *Amſterdam is groot in haer muuren*: daer nochtans de namen der Ste-

* Zie hier van op HAEG, maar meeſt op OORLOG.

Digitized by Google

Steden onzijdig zijn, als blijkt uit de bijvoegelijke woorden, en artikel, *Het volkrijk Parijs*, *het machtig Amſterdam*: en, gelijk bij Hooft ſtaet in de Hiſtorien, *Haerlem hield zijn poorten geſloten*, en elders, *Het rampzalig Háerlem.* Ook misbruikt men de onzijdige woorden, door hunne geſlachten niet wel te vervolgen. Om niet veel dingen overhoop te halen, in het begin van de Andromache, eene vertaling der Kunſtgenoten, bekent door de Zinſpreuk, *Nil volentibus arduum*, ſtaet zeer qualijk:

Ja geen gemeene gunſt, ô trouſte mijner vrinden,
Geniet ik van 't Geluk, nu 't mij u weêr doet vinden.
En hare Gramſchap ſchijnt ten deele alreê verzoet.

daer men had moeten ſchrijven, *En zijne gramſchap*, om dat 'er *het*, een teken van het onzijdig geſlacht, voorgaet. Maer men heeft naer allen ſchijn *de Fortuin* voor oogen gehadt, die vrouwelijk is. Ontallijke andere voorbeelden doen zich alſins op. En al overlang ſchreef ook zoo Jan Vos, die beruchte Dichter, wiens Aran en Titus, dat vervaerlijk ſpel, kruijers en zakkedragers, alsze wel bij drank zijn, opſnijen, *Het geluk maakt de menſchen dronken, om hen met alle hare rampen te overrompelen*, in de plaets van *zijne rampen.* Beter had hij kunnen leeren van de Poëten zijne tijtgenooten, onder welke ook was Jeremias de Dekker, een zeer zinrijk ſchrijver, die dit beter begreep in zijne klacht over de dood des Konings van Engelant, in deze woorden:

Maer och! ganſch Chriſtenrijk
Kan uw verſteent gemoed niet morwen met zijn tranen.
Zijn tranen zijn helaes niet machtig van dat bloet
Uw moordbijl af te wenden.

Zijn tranen betekent de tranen van het Chriſtenrijk. Jan Vos zou geſchreven hebben, *Haer tranen*

Digitized by Google

*nen**. Dog bij dezen man, ware hij in 't leven, vond ik luttel gehoor, als mogende niet alleen t'over op-tegen mij, maer zelf, gelijk hij zig liet voorſtaen, tegen Horatius, dien doorluchtigen ſchrijver, en een onfeilbaer orakel voor alle minnaers der dichtkunſt. Waer van hij ſtoute blijken gegeven heeft. O tijden! ô zeden!

Eene andere tael voeren Hooft en Vondel, welke wij liefſt hebben willen volgen, als verder gekomen dan Aldegonde, Spiegel, Korenhart, Plemp, Viſſcher, Koſter, Ketel, Brederode, Reael, Kamphuizen, en anderen: die, voor zoo veel zij naerſtige opbouwers onzer tale geweeſt zijn, gerekent moeten worden, om met Hooft te ſpreken, voor aerdſche zonnen, die de nevels der onwetenheit hebben begonnen te verdrijven. Vondel vooral heeft het geen nog ontbrak aen de genoemde Letterhelden vervult: waerom zijn getuigenis bij mij van eenig meerder gewicht, en zeer naeu in acht genomen is van latere verſtanden; waer onder uitſtak de brave ſchrijver Geeraert Brandt, naderhant van

* Doch dit zou hier de vraag zijn. Zoo Jan Vos *het Chriſtenrijk* zich in ene vrouwelijke verbeelding (*proſopopoiia*) had voorgeſteld, zou hij zekerlijk geſchreven hebben, *haar tranen*; en hij zou goed geſchreven hebben: maar in een Manlijke, gelijk hier de Decker, kon hij en zou hij, niet anders, gezet hebben dan *zijn tranen*. De voorbeelden uit Jan Vos, van *de wakkre Maarſeveen*, als mede het vorige, *Het geluk* enz. zijn van onderſcheiden en verſchillenden aard. In het eerſte ſchrijft hij zeker kwalijk, maar in het twede heeft hij gelijk. De Decker is in dit laatſte geval keurig en net. Maar hoe zeer over dit ſtuk van *Chriſtenrijk zijn*, of *haar*, en diergelijken, onze Hr. van Hoogſtraten gewaggeld hebbe, kan men alomme in dit Werk ontwaar worden. Men zie ſlechts zijne aantekeningen over ABYDUS, GEZICHT, MIN, ZON. En vergelijk er mede 't geen wij ter opheldering dezer zake vermaand hebben op het Woord MIN bl. 251—263. Voeg er bij op ABYDUS bl. 4.

Digitized by Google

van zijne Zoonen gevolgt, en Joannes Antonides van der Goes, dat overfraeje en bloejende vernuft, wiens vroege dood geheel Helikon betreurt heeft; die beide in zuiverheit van ſtijl, en ſchikkinge van zin en woorden Vondel menigmael voorbijſtreven. Kan men bij deze nog niet wel te recht geraken, en ſtaet men, als op eenen driesprong, zonder te weten wat men kiezen zal, men ga te rade met Joannes Vollenhove, Arnold Moonen, en Laurens Bake, Heere van Wulverhorſt, die den verlegenen en ſtruikelenden ſtutten, en op het rechte padt helpen. Waer bij als men nog weinige anderen voegt, heeft men als in eenen bondel begrepen, al wat tegenwoordig met lof in Nederlant de penne voert, en ſchoone gelegenheit, om de beklaeglijke verdorvenheit in haren loop te helpen ſchorſſen. Dringers en dommekrachten, ſtijf op hun ſtuk ſtaende, weet ik dat hun voorhooft zullen kreuken, noch zich op laten dringen eenige aenmerkingen, daer ze niet aen gebonden willen zijn, als alle onderrechtinge ontwaſſen, en alle getuigeniſſen, hier bijgebracht, zullen verſmijten. Maer dewijl wij niemant hier eenige regels voorſchrijven, noch verplichten om zich te binden aen het gene wij in 't voorbijgaen over eenige woorden naer ons gevoelen zeggen, maer alleen toonen, hoe deze woorden gebruikt zijn bij de twee beſte ſchrijvers onzer eeuwe; kan ijder bij zijn meening blijven, die van gedachten is, dat wij knorven in biezen zoeken, en eene angſtvallige naeugezetheit willen invoeren, die van geener waerde te houden zij. Om evenwel zoodanigen wat toe te geven, hebben wij geſchuwt ons te ſterken met de getuigeniſſen der noch levenden, om der afgunſt geen velt te geven van qualijk te ſpreken: gelijk wij ook zorge gedragen hebben van geene plaetſen bij te brengen, dan die in 't rijmeloos geſchreven zijn, op dat men niet

ſchree-

Digitized by Google

ſchreewe, dat de Poëten zich veele dingen inwilligen, en alles durven beſtaen om hunne vaerzen goet te maken. Schoon wij vaſt ſtellen dat ze de waerachtige voortzetters der tale zijn, die zoo erbarmelijk van velen, om dat ze geene Dichters lezen willen, mishandelt wordt*. Mij heugt, dat zeker geleert man, wiens naem ik mij ontzie te noemen, om niet te bezwalken den roem, met recht door hem in andere wetenſchappen behaelt, over lange jaren tegens mij zeide, dat hij geen zwarigheit maken zoude van te ſchrijven *mea pater*, en *meus mater*, als hij maer beſt dus zijne meening kon uitdrukken. Dog ik ben van gevoelen dat zijn meening wel uit te drukken, en een goede tael te ſpreken, wel kan ſamen gaen, ja dat men dezelve in goede tael vrij beter uitdrukt dan in quade.

Wat dezen arbeit belangt, ik had, voor zoo veel mij aengaet, dien nevens den ondank, bij eenigen hier uit te behalen, wel kunnen miſſen. Maer de zucht tot onze tale, ſchoon ik die, belet door zwaerder bezigheden, nu minder oeffene, dan voorheen, heeft mij hier toe aengezet ten dienſt der leerzame Jeugt, die menigmael al vroeg van hare Leermeeſteren, onervaren in deze dingen, bedorven, daerna bezwaarlijk den hoek te boven raekt, latende mij voorſtaen dat ik de uuren, hier aen beſteedt, lichtelijk zal verantwoorden voor de kenners onzer moederſprake. Waer onder ik het ge-

* Dit vaſtſtellende, heeft de Heer Hoogſtraten in de herhaalde vermeerdering zijner Geſlachtwoorden, zich zoo wel, en meeſt al, begonnen te bedienen van getuigeniſſen uit de Dichters getrokken. En wij zijn hem in 't zoch gevolgd. Men is zeker in gebonden rede wel zoo net en naaukeurig als in ongebonden, en offchoon men meer dichterlijke vrijheden gebruike, men bederft daarom echter geen taal.

Digitized by Google

gelijk gehad hebbe van eenigen aen te treffen, die mij verder aengemoedigt, en getrooſt hebben, door te zeggen, dat het loffelijk is

Principibus placuiſſe viris.

Wie weet ook of zij, die hier op ſchrollen zullen, niet zelfs deze bladen zullen inzien, als ze met de pen in de handt verlegen ſtaende in het overdenden van het een of 't ander woordt, zig ſchikken zullen om den gemeenen weg, van de beſten ingeſlagen, te volgen?

Maer voor u, ô edelmoedige Jeugt, heb ik deze proeve enkel opgeſtelt. Proeve, zeg ik, om dat mij de tijdt ontbrak tot het bijeenhalen van alles, denkende dat gij dezen voorgang ziende wel haeſt zelf verder zult kunnen indringen. Waer toe goede gelegenheid is, als gij deze bladen laet doorſchieten met ſchoon papier, om uit eigene ondervindinge deze lijſt te vermeerderen, en daer gebruik van te hebben. Deze kleene opmerkingen, die de ſierlijkheit des taelvloedts geweldig verrijken, en krachten bijzetten, zullen u allengs grooter toegang geven tot den tempel der Welſprekentheit, als gij naerſtig leeſt, het geen tot opbouwing der Sprake en Dichtkunſt op het papier geſtelt is van Vondel in zijne Aenleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt, die ijder, die vorderen wil, zich in het geheugen moet prenten, en doorgaens in de ſierlijke Opdrachten en Voorredenen zijner Treurſpelen. Van groot gebruik is ook het Gedicht van den uitmuntenden Dichter Joannes Vollenhove aen de Nederduitſche Schrijvers, te vinden in zijne Mengeldichten, dat hij zeer gelukkig uitgevoert, en met overdienſtige aentekeningen verlicht heeft. Geenzins ſtaet mij ook te verzwijgen de nutte Voorſchriften, die de Profeſſor Fran-

Digitized by Google

Francius begrepen heeft in de Voorrede voor het Werk van den Griexen Oudvader, van wien wij boven geſproken hebben, dienende grootelijx tot opbou der tale, en tot het mijden der gevarelijke klippen, die in deze zee alom zich opdoen. En niet geheel onnut is geweeſt het Werk van Pels, uit Horatius Flaccus bij een gebracht: hoewel hij menigmael, dat vreemt is, nevens zijne Kunſtgenooten zondigt tegen de Aenmerkingen, waer van wij hier handelen, en die veel beter in acht genomen zijn van de vroegere Schrijvers, niet tegenſtaende de ruwheid der eewe, dan van de latere, gelijk ijder bevinden zal, die de moeite neemt van de oude met de niewe te vergelijken. Maer niemant verwaerlooze oit de overheerlijke Schriften van den Ridder en Droſt Hooft, die eenen ſchat behelzen van onvergankelijke ſieraden, van mij niet uit te meten, op dat ik die, door te weinig te zeggen, niet benadeele. Boven dit alles wachten wij eene niewe Spraekkunſt van den Heere Arnold Moonen, Leeraer van Gods Kerke te Deventer, uitblinkende als een koſtelijk Juweel in het kleen getal der Nederduitſche Dichteren, waer in men zien zal hoe men de gronden der tale moet leggen, en reden vinden van de geſlachten der Naemwoorden, waer van wij hier de getuigeniſſen hebben bijgebracht: zijnde ons oogwit niet verder geweeſt, ſchoon wij op meer dan eene plaets nog al iets gezegt hebben, 't geen tot verlichting dienen kan. Tot het uitkomen dezer Spraekkunſt is te grooter hoope, om dat wij reeds het grootſte en zwaerſte gedeelte daer van gezien hebben.

Dezelve Heer Moonen leent ook zijn vlijt aen het overzien van een Duitſch en Franſch woordtboek, uit goede ſchrijveren opgeſtelt door den drukker dezer Aenmerkingen, en onder de perſſe.

Welk

Digitized by Google

Welk Woordtboek ook veel dienſt kan doen aen die gezint zijn de Duitſche nevens de Franſche tale grondig te leeren; dewijl het beſtaet uit woorden, bij de zuiverſte ſchrijvers gebruikelijk, en waer bij gevoegt zijn de geſlachten der Naemwoorden, die wij hier voor een groot deel door getuigeniſſen hebben aengewezen; gelijk ook de zelve drukker voor de tweede mael onder de perſſe heeft, het Franſch en Duitſch Woordtboek, voorheen bij hem en C. Rouxel uitgegeven; en nu van vele feilen en misſlagen merkelijk gezuivert, en zeer veel vermeerdert: waer in de zelve naeukeurigheit is waergenomen. Alle welke dingen groote hulpmiddelen zijn voor de leergierigen.

Nu reſt 'er *niets*, dan te zeggen, dat in het bij een zamelen dezer woorden uit Hooft (dewijl ik de aenwijzingen doe op de bladzijden) van mij gebruikt is de druk zijner Hiſtorien, uitgekomen *in Folio* in den jare 1677: die van Tacitus *in Folio* van het jaer 1684 en van zijne andere werken, mede *in Folio* bij een gedrukt, die van het jaer 1671.* Tot het herdrukken van welke werken hier ter ſtede toebereidſels gemaekt worden. Dat ik hier bijvoege voor de genen, die daer van verſteken blijven, om dat men ze ſchaers in de Winkels te koop ziet.

Vind iemant hier uit eenig nut, ik houde mijn moeite voor betaelt, en wenſche hem veel heil en welvaert.

*Van dezen hebbe ik mij mede bediend. Ook hebbe ik den ouden Druk van Decker met Hem op de meeſte plaatſen gebruikt, waar ik den latren gebruikt heb, zal men zulks wel kunnen opmaken uit deze, of gene ouſtandichheden, b. v. wanneer ik, *de klinkdichten* noeme. M. Stoke, meermaal aangehaald, is volgens den ouden Druk aangewezen.

AEN-

Digitized by Google

AENSPRAEK

TOT DEN

NEDERDUITSCHEN LEZER

Geſtelt voor den tweeden Druk.

Niets had ik minder gedacht, dan dat ik na verloop van zoo weinigh jaren weder de hant zou ſlaen aen deze verzameling van woorden, voorheen, nevens eenige Aenmerkingen, daer op gepaſt, uitgegeven, enkel om te ſtrekken tot eenige hantleidinge voor de aenkomelingen, die gedreven door zucht tot de kenniſſe onzer moedertale, echter hier ontrent geene vaſte bepalinge wiſten te maken, en dus bij gebrek van noodige onderrechtinge bleven ſteken in de oude onzekerheit. De weinige bladen zeker, toen door mij over deze ſtoffe beſchreven en uitgegeven, waren alleen geſchikt tot eene proeve voor de leergierigen, dien daer in aengewezen wert, hoeze hadden voort te varen, om door naerſtigheit te geraken tot eenige vorderinge. Dit middel gelukte ook aen velen, die op mijne aenwijzinge nu de vruchten plukken van hunnen arbeit en aendacht, en zonder wankelen het padt, hun aengewezen, betreden. Zoo dat ik wel vernoegt met dit treffen mijns doelwits gaerne anderen wilde overlaten het geen gebrak aen de ontworpen tekening: te meer ook, om dat ſedert dien tijd de Heer Arnold Moonen, op wien nu oogt al wat tael-en dichtkunde bemint, zijne lang verwachte Spraekkunſt in het licht gaf, en bij die gelegenheit de ſtoffe dezer Geſlachtwoorden genoeg uitputte, brengende aen den dagh de regels der geſlachten, die nu door mijne exempelen beveſtigt worden. Wat mogt dit baten? Men heeft mij, toen de afdruxels vertiert waren, geene

ruſt

Digitized by Google

ruſt gelaten, maer van alle kanten, ook verre van over zee, aengemoedigt en gebeden, dat ik toch een boekje, zoo wel ontfangen, wilde wederom overzien, en ten tweeden male in de werelt brengen. Zoo waer is het dat de exempelen, gelijk de oude Wijzen ons hebben ingeſcherpt, den menſchen, die zich zetten tot het leeren van kunſten, dieper ingaen, dan de leerſtukken, die altijdt iet wrangs en onſmakelijks ſchijnen over zich te hebben. Ik derhalven, dus gedwongen, ook tegen mijnen zin geperſt, als die wel wat anders te verrichten hebbe in de uren, die mij overſchieten van mijne laſtige bedieninge, heb in het ende moeten zwichten, en mij laten omzetten door de geſtadige vermaningen en gebeden van vremden en vrienden. Onder welke de beroemde Heer Moonen zich zoo verre queet, om het werk aan den gangh te helpen, dat hij mij overzond eene verzameling van woorden uit Vondel, die ten deele van mij voorbijgegaen waren, om mijnen arbeit hier in te verlichten. Eene gelijke inzameling uit Hooft had voor zich ook gedaen de Edele Heer Mr. François van Bockhoven, Schepen van Zuithollant, die nu als eene nieuwe ſtar aen onzen Parnashemel begint te blinken, en te ſchitteren in het oogh van alle dichtlievenden, van wien die mij even gulhartigh wert bijgezet. Niet minder bevlijtigden dit werk de Heeren J. Suderman, en J. de Haes, die in Rotterdam, onze gehoorteſtadt, zich zoo zeer niet overgeven aen den Koophandel, dien ze met roem oeffenen, dat ze daer door het heiligdom der Zanggodinnen vergeten; maer op eene loffelijke wijze, en het voorbeelt van Henrik L. Spiegel, die in deze doorluchtige koopſtadt aen het IJ te gelijk grooten koophandel dreef, en te gelijk de oeffeningen der wijsheit betrachtte, de koopmanſchap mengelen met de wijsheit, naer het voorſchrift van des laetſtens Overgrootvader, den doorluchtigen Kaſpar van

Digitized by Google

Baerle, die over vele jaren hier in onze vermaerde Schole zijnen WIJZEN KOOPMAN voor den dagh bragt; ook van zijnen zaligen Vader, den Heere Frans de Haes, een fraei vernuft, en het vermaek mijner jeugt, met hem in de Letteroeffeningen niet zonder vrucht doorgebragt. Alle deze Heeren, dien ik hier opentlijk moet betuigen verplicht te zijn voor hunne genegenheit tot mij, en ijver tot de kunſten, zijn de voornaemſte oirzaken geweeſt, dat ik de penne weder heb opgevat, om hun genoegen te voldoen, en het verlangen te beantwoorden van vele andere taelminnaeren, te veel om hier hooft voor hooft te noemen. Mij luſt niet te herhalen alle de redenen, die ik tot u gevoert heb in het Berecht der eerſte uitgave dezer Aenmerkingen: dog ik kan evenwel niet nalaten in den aenvang mijns werx een woort vooraf te zeggen, opdat gij te meer moogt geſterkt zijn in de rechtmatigheit uwer begeerte, die zoo veel magt op mijnen geeſt gehadt heeft, en verzekering hebben van de nutbaerheit, die in deze weinige bladen, hoe vreemt het ook iemant mag toeſchijnen, begrepen is.

Men moet zeker bekennen dat de allerſchranderſte Letterkunſtenaers, zij mogen zich des vermeten, zoo veel als zij willen, zoo veele regels, die in dit ſtuk alles bevatten, niet kunnen opſtellen, dat 'er niet een menigte van uitzonderingen zal overblijven, waer over het gebruik vonnis zal moeten vellen; zoo dat de onzekerheit door de regelen niet wechgenomen zijnde, niets voordeeliger is dan het opſtellen eener lijſte volgens de orde van het A, B, C. Want zelf ook het lezen der ſchrijveren, die de ſierlijkheit bevlijtigen, geeft geenen ſteun genoegh, om zich vaſt te houden, zoo men alles niet onderzocht en doorkropen heeft: dewijl deze om de maet van 't rijm, die om den taelvloedt en trant, die zelf in onrijm waer te nemen is, niet te quetſen, meenigmael eene letter of lettergreep van een woort affnijdt, waer

Digitized by Google

waer door de uitgang terſtont verandert wort, en den lezer dus weder in dwaling trekt, die hij mijden kan, als hij dusdanigh eene lijſte van geſlachten voor zich heeft, die hem voor een kompas verſtrekt, om zonder ſtoot of ſchipbreuke voort te zeilen. Voor ons ſpreekt zelve de waerheit, naer welker voorſchrift wij ons moeten regelen. Te weten, wij zijn van gevoelen dat deze Naemgeſlachten, zoo als ze hier uitgedrukt ſtaen, eigen zijn aen onze Nederduitſche tale, en daer van niet moeten afgeſcheiden worden. Want niemant behoeve te denken dat wij uit kiesheit of zinlijkheit ons bedienen van de getuigeniſſen, getrokken uit Hooft, Vondel, en weinige anderen, als of zij de luiden waren, die ons de wet moſten ſtellen, en wij maer de glorij zochten van voor hunne aenhangeren te willen doorgaen. Geenszins! wij werpen hier geenen aenhang op; maer ſpreken met deze Letterhelden, ten deele om dat zij 's lants tale grondigh verſtonden, ten deele ook om dat wij bekoort waren door de zonderlinge kracht van welzeggen, die in hunne ſchriften alom uitblinkt, waer in de Majeſteit en zuiverheit telkens met elkander ſtrijden, en den gragen luſt des lezers altijdt even wakker houden. De eenparigheit, die zij behartigden, en die wij op hunnen voorgang moeten behartigen, zoo wij de taelkunde willen voortzetten, beſtont omtrent de woorden hier in, datze net uitdrukten den rechten en onderſcheidentlijken naemval, zoo als die op ijder woort met zijn lidwoort te paſſen is naer het mannelijk, vrouwelijk, of onzijdigh geſlacht. Waer omtrent wel aen te merken is dat ten eenigen tijde onder onze ſchrijvers een groot verloop is beſpeurt, waer door afgeweken wert van de oirſprongkelijke eigenſchap dezer Naemvallen in onze tale, welke eigenſchap al gevonden wort in dat dierbaer boek, *de Hollantſche Rijmkronijk van Melis Stoke*, een Letterjuweel, dat

Digitized by Google

uit de verwoeſtinge des tijdts voor ons is overgebleven. Dit verloop (gelijk naerſtige opmerkers der Hollantſche outheden meenen te kunnen bepalen) is naeſt af te rekenen van den laetſten tijdt der vijftiende eeuwe: of, om klaerder te ſpreken, zijn aenvang is van het einde der eeuwe, waer in men 1400 ſchreef, na de geboorte van Chriſtus tot het jaer 1624, of wel tot den juiſten tijdt der letterkunſtige vergaderinge, bij Vondel aengeroert in de opdragt van Hekuba, ook in het voorberegt van Palamedes, dat in den ouden Druk ſtaet; waer van onlangs duidelijk genoegh geſproken is door den ongenoemden Schrijver van de Latijnſche * Schetſe der Nederduitſche Spraekkunſt, door ons uitgegeven. Door dit verval, als door eenen watervloedt, lieten zich mede ſlepen bijkans alle de Schrijvers, die in dien tijdt de pen voerden, zonder dat daer van uitgezondert bleef dat helder licht van geleertheit en wetenſchappen, Huig de Groot; dat wij moeten aenroeren, opdat niemant zich late misleiden door de beroemtheit zijns naems, met recht door zijne uitmuntende ſchriften verkregen. Dit gebrek openbaert zich niet alleen in zijne *Inleidinge tot de Hollantſche Rechtsgeleertheit*, maer ook in zijn *Bewijs van den Chriſtelijken Godsdienſt*, en andere Nederduitſche gezangen. De zelve ſleur volgden toen ook de ſchrijvers, zijne tijdtgenooten, meeſt altemael. Zoo dat mij wonder voorkomt, hoe Joannes Uitenbogaert, die in dien tijdt leefde, al onder dat verloop en daer na (want hij ſchreef dus al in den jare 1588) zijne pen even zuiver heeft weten te houden, en geheel overeenkomt met de vertalinge des Bijbels, die door 's lands Staten bezorgt is; gelijk zich daer al naeſt aen houden omtrent het regelen der geſlachten de Heeren Hooft en Vondel, na hen

* *Linguae Belgicae Idea Grammatica.*

Digitized by Google

hen ook Geeraert Brandt, en zijne zonen, nevens Joannes Vollenhove, wien de Nederduitſche welſprekentheit tot haer groote ſchade onlangs verloren heeft, om nu niet te ſpreken van den Heer Moonen, die ons hier tot voorganger en leitsman dient, en anderen, in mijn eerſte berecht genoemt. Dit zoo zijnde, gelijk het is, kan ik naaulijx vatten, hoe het mogelijk is, dat onze Schrijvers voor een groot gedeelte in dezen tijdt, zoo verre van den wegh dwalen; gelijk ik ook niet weet wat ik zeggen zal van vele Predikers, die dagelijx den Bijbel hanterende, en de woorden vindende in zulk eene ſtelling van naemvallen, door de artikelen onderſcheiden, nochtans in hunne ſchriften toonen, datze of daer geen acht op geven, of zulk eene bepaling van voorſchriften, die de vertalers zonder twijffel vooraf hebben vaſtgeſtelt, enkel verachten of veronagtſamen. Ik zal niet op mij nemen eene verweringe aen te vangen voor deze Overzetteren, die menſchen zijnde, alsze waren, ook hunne dolingen gehadt hebben in zaken, die onze ſpraek betreffen, en het werk, datze te verrichten hadden. Maer datze in het bepalen der geſlachten meeſt altijdt (niet altijdt zeker, gelijk de brief hier achter gevoegt aenwijſt) over een komen met de exempelen, door ons hier voortgebragt, luſt ons ter proeve te ſtellen uit de woorden, die ons aenſtonts het boek opſlaende voor oogen komen. Neem eens met mij, goetwillige lezer, zoo veel gedult: en de vergelijking zal u zonder moeite blijken.

ADEM, M. *Al wat eenen adem-hadde*, Geneſ. VII. 22.

AERDE, V. *Doe ſagh Godt de aerde*, Geneſ. VI. 12.

AERT, M. *Nae ſijnen aert*, Geneſ. VII, 14.

AERTBODEM, M. *De menſchen op den aertbodem*, Geneſ. VI. 1.

Digitized by Google

AKKER, M. *In 't eynde van ſijnen acker*, Geneſ. XXIII. 9.

ALTAER, M. *Noach bouwde den Heere eenen altaer*, Geneſ. VIII. 20.

AVONT, M. *In den avont*, Geneſ. XIX. 1.

BAK, M. *Drinckt water uyt uwen back*, Spreuk. V. 15.

BEK, M. *Een afgebroken olijfblaet was in haren beck*, Geneſ. VIII. 11.

BOOM, M. *Onder deſen boom*, Geneſ. XVIII. 4.

BUIK, M. *Twee volckeren zijn in uwen buick*, Geneſ. XXV. 23.

DAGH, M. *Op deſen ſelven dagh*: enkort te voren: *Op den ſeventienden dagh*, Geneſ. VII. 11.

DAUW, M. *Zo gewe u dan Godt van den dauw des Hemels*, Geneſ. XXVII. 28.

DEUR, V. *In de deure der ventę*, Geneſ. XVIII. 1.

DRAET, M. *Van eenen draet*, Geneſ. XIV. 23.

DROOM, M. *In eenen droom*, Geneſ. XX. 3.

DUIF, V. *Daer na liet hy eene duyve van ſich uyt*, Geneſ. VIII. 8.

EEDT, M. *Dan ſult ghy van mijnen eedt reyn zijn*, Geneſ. XXIV. 41.

EZEL, M. *Abraham ſadelde ſijnen eſel*, Geneſ. XXII. 3.

FLESCH, V. *Abraham nam eene fleſſche waters*, Geneſ. XXI. 14.

FONTEIN, V. *Aen de fonteine*, Geneſ. XVI. 7.

GANG, M. *Weecht den ganck uwes voets*, Spreuk. IV. 26.

GEEST, M. *Al wat op de aerde is, ſal den geeſt geven*, Geneſ. VI. 17.

HAVE, V. *Ende Abram nam alle hare have*, Geneſ. XII. 5.

HEL, V. *Hare treden houden de helle vaſt*, Spreuk. V. 5.

HEMEL. M. *Van onder den hemel*, Geneſ. VI. 17.

HEUP,

Digitized by Google

HEUP, V. *Leght doch uwe handt onder mijne heupe*, Geneſ. XXIV. 2.

HONGER, M. *Behalven den eerſten honger*, Geneſ. XXVI. 1.

HOOP, M. *Tot eenen hoop volckeren*, Gen. XXVIII. 3. Ook als het *ſpes* betekent, wort het Vrouwelijk genomen, als bij ons: *Wy verwachten door den Geeſt uyt den gheloove de hope der rechtveerdigheyt*, in den brief aen die van Galatie. V. 5.

JAGT, V. *Op de jacht*, Geneſ. XXV. 27.

KEUR, V. *In de keure onſer graven*, Geneſ. XXIII. 6.

KROON, V. *Eene cierlicke kroone ſalſe u leveren*, Spreuk. IV. 9.

KRUIK, V. *Sy hadde hare cruyke*, Gen. XXIV. 15.

LEER. V. *Verlaet de leere uwer moeder niet*, Spreuk. I. 8.

LOON, M. *God heeft mijnen loon gegeven*, Geneſ. XXX. 18.

MAENT, V. *In de tweede maent*, Gen. VII. 11.

MONT, M. *Het wiltbraedt was nae ſijnen mont*, Geneſ. XXV. 28.

NAEM, M. *Abram heeft aldaer den naem des Heeren aengeroepen*, Geneſ. XIII. 4.

NAVEL, M. *Voor uwen navel*, Spreuk. III. 8.

OEVER, M. *Aen den oever*, Gen. XXII. 17.

OUDERDOM, M. *In ſijnen ouderdom*, Geneſ. XXI. 7.

PLAETS, V. *Gaet uyt deſe plaetſe*, Gen. XIX. 14.

POORT, V. *Lot zatt in de poorte*, Gen. XIX. 1.

PUT, M. *Daerom noemde men dien put*, Gen. XVI. 14.

RAM, M. *Abraham ginck, ende nam dien ram*, Gen. XXII. 13.

RAVE, V. *Ende hy liet eene rave uyt*, Gen. VIII. 7.

REUK, M. *De Heere roock dien lieflicken reuk*, Gen. VIII. 9.

SCHADUW, V. *Onder de ſchaduwe*, Gen. XIX. 8.

Digitized by Google

SCHOOT, M. *In uwen ſchoot*, Gen. XVI. 5.

SCHOUDER, V. *Sy hadde hare cruyke op hare ſchouder*, Gen. XXIV. 15.

SCHREEUW, M. *Sy ſchreeuwde met eenen grooten ende bitteren ſchreeuw*, Gen. XXVII. 34.

SCHRIK, M. *Van haeſtigen ſchrick*, Spr. III. 25.

SLUIER, M. *Doe nam zy den ſluyer*, Gen. XXIV. 65.

SCHULT, V. *So dat ghy eene ſchult over ons ſoudt gebraght hebben*, Gen. XXVI. 10.

SLAEP, M. *Doe nu Jacob van ſijnen ſlaep ontwaeckte*, Gen. XXVIII. 16.

SPELONK, V. *Dat hy my gheve de ſpeloncke*, Gen. XXIII. 9.

SPIJS, V. *Zy namen alle hare ſpijſe*, Gen. XIV. 11.

SPRAEK, V. *Laet ons hare ſprake aldaer verwerren*, Gen. XI. 7.

STEEN, M. *Hy nam dien ſteen*, Gen. XXVIII. 18.

STEM, V. *Hoort na hare ſtemme*, Gen. XXI. 12.

STRAET, V. *Op de ſtrate vernachten*, Gen. XIX. 2.

TAFEL, V. *Op de tafel*, Spreuk. III. 21.

TENT, V. *In 't midden ſijner tente*, Gen. IX. 21.

TOOREN, M. *Laet ons eenen toren bouwen*, Gen. XI. 4.

TUCHT, V. *Hoort de tucht uwes vaders*, Spr. I. 8.

VENSTER, V. *Ende het geſchiedde dat Noach de venſter open dede*, Gen. VIII. 6.

VLAKTE, V. *Hy ſagh de gantſche vlackte*, Geneſ. XIII. 10.

VLOEDT, M. *Noach leefde na den vloet*, Gen. IX. 28.

VLOEK, M. *So ſoude ick eenen vloeck over my halen*, Gen. XXVII. 12.

VOET, M. *Gy en ſult uwen voet niet ſtooten*, Spr. III. 23.

WACHT, V. *De bedachtſaemheit ſal over u de wacht houden*, Spreuk. II. 11.

WEGH, M. *Op den wegh van Sur*, Gen. XVI. 7.

WET, V. *Vergeet mijne wet niet*, Spreuk. III. 1.

WIJN, M. *Hy dronck van dien wijn*, Gen. IX. 21.

WIJN-

Digitized by Google

WIJNGAERT, M. *Noach plantte eenen wijngaert*, Geneſ. IX. 20.

WINT, M. *Godt dede eenen wint over d'aerde doorgaen*, Geneſ. VIII. 1.

WOESTIJN, V. *De Engel des Heeren vontſe in de woeſtijne*, Geneſ. XVI. 7.

ZAEK, V. *Daerom dat ghy deſe ſake gedaen hebt*, Geneſ. XXII. 16.

ZEE, V. *Aen den oever der zee*, Geneſ. XXII. 17.

ZEGEN, M. *So ſoude ick eenen vloeck over my halen, ende niet eenen ſegen*, Geneſ. XXVII. 12.

ZON, V. *Godt doet ſijne zonne opgaen over booſe ende goede*, Matth. V. 45.

ZONDE, V. *Wat hebbe ick aen u geſondicht, dat ghy over my ende over mijn koninckrijcke eene groote ſonde gebracht hebt?* Geneſ. XX. 9.

Hier uit is kennelijk, hoe het bepalen der geſlachten in dien tijdt begrepen is van mannen, die vooraf eene Spraekkunſt hadden ontworpen, om niet bij den taſt heen te ſchrijven, maer orde en maet te houden. Welke manier van doen gewiſſelijk waergenomen is van Hooft, Vondel, Hubert, Dekker, Vollenhove, de Branden, en anderen meer dan eens genoemt. Deze nettigheit openbaert zich alom zoo wel in de naemwoorden, als voornaemwoorden; en artikelen of litwoorden. Hoe klaer is het onderſcheit te merken in de exempelen door ons aengetogen! Hoe klaer ook is dit uit het vierde boek der Eneade bij Vondel: *Die dagh was eerſt een oirzaek van hare doot, en eerſt een oirzaek van haren val*; daer met eenen opſlag blijkt, dat *doot* vrouwelijk, en *val* mannelijk genomen wort. Hoe licht ook te buigen het litwoord *de*, om het verſchil te kennen, in Vondels gedichten.

Gij zijt de dagh, of voert den dagh in uw gezicht;

daer het eerſte den noemer, het tweede den beſchuldiger

Digitized by Google

diger of vierden naemval betekent; even als dit van Hooft uit Plutarchus; *De man van ſtaat kenne den aart der gemeente;* om nu niet meer over hoop te halen, dat eenmael genoegh gedaen is. Terwijl ik dezen artikel *de* aenroer, komt mij van eenigen voor, dat ik in mijn eerſte berecht in de buiginge des zelven (want ik ſtelde een voorbeelt daer van voor oogen) vertuimt heb te zetten in den tweeden naemval by *des* en *der*, ook *van den*, en *van de*; daer nochtans de Schrijver der Schetſe daer uitdrukkelijk van melt, en voor hem al de heer Nyloë in zijne Aenleiding tot de Nederduitſche tael. Maer men wete dat het geen verzuim is. Anders ware het ook een verzuim niet alleen van den Heer Moonen, die in het voorbeelt der buiginge daer niet van rept, ſchoon hij elders zegt, dat men voor *des* veeltijts zegt *van den*, dat wij niet ontkennen, gelijk wij in het tegendeel niet aennemen dat *van dezen* de rechte *genitivus* zou zijn van *dees*, die naer ons oordeel *dezes* is, waer voor men dan ook *van dezen* zegt; maer ook van den Ridder Hooft, die hier van zwijgt in zijne waernemingen, waer in de buiging van dezen artikel en andere woorden gevonden wort. Van Heulen, Ampzink, en anderen zwijgen er ook van. Maer Leupenius trekt aen, nadat hij zijne buiginge zonder *van* in den tweeden naemval gemaekt heeft, dat die dikwijls uitgedrukt wort door het bijwoort VAN. De Schrijver der Nederduitſche Spraekkunſt, die na Moonen ons ook zijne gedachten heeft medegedeelt, ſchijnt dit mede te erkennen. Maer waerom die ſchrijft *van den vader*, *van den burger*, *van den zoon*, *van den neef*, en wat des meer is, meer dan *van den man*, *van den menſch*, *van den afgodt* enz. kan ik niet vatten, noch zien, waer in dit verſchil magh beſtaen. Wat mij belangt, ik ſtel vaſt, dat men in goet Duitſch zegt, *het hof van den koning*, *het huis van mijnen vader*, zoo wel, als *des konings*, *en mijns vaders*. Maer dat *van* echter

Digitized by Google

echter iets anders zou zijn dan een enkel voorzetsel (geen bijwoort als Leupenius wil) kan ik geenszins aennemen. Het is en blijft een voorzetsel, nochte verzaekt zijn natuur, maer gevoegt bij den zesten naemval trekt het de kragt aen van den tweeden, als bij de Grieken, bij welke de tweede naemval meest gaet voor den nemer, ἀπό. Want bij Thucydides vint men, ἀπὸ τῶν πόλεων ἄρχοντες, *regeerders van de steden:* en in de Handelingen der Apostelen XVII. 13. οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι, *de Joden van Thessalonika.* Bij de Latijnen ook *fulgor ab auro, de glans van 't gout*, voor *auri*, bij Lukretius: *ab Andria ancilla, de dienstmaegt van de vrou van Andrus*, voor *Andriae*, bij Terentius: daer *ab auro*, en *ab Andria* geenszins *genitivi* zijn (want wien zou men dat doen gelooven?) maer spreekwijzen, die de *genitivi* verbeelden; ten zij men dit wil rekenen figuurlijker wijze gezegt te zijn, dewijl de schikking der woorden van den gemeenen trant afgaet. Want in het tegendeel hebben ook onze oude schrijvers den tweeden naemval voor den lesten gebruikt, en gezegt, *iemant 's lands verdrijven*, voor *uit het lant*, of *uit den lande*, waer van geene exempelen bij Melis Stoke ontbreken. Men zie een stael hier van in Ada vs. 526.

Eer hi hem Oer laet 't slants verdriven/

En in Jan den II. vs. 2659.

Dat si heeren wt anderen lande
Aldus wouden ts lants verdriven.

In Diderik den VI. vs. 216.

Si verdreven des lants thaut
Die van Kuuc ende Arendsverghen.

Welk *des lants* de Heer Alkemade wel uitlegt, *uit het lant.* De Geleerde Heer Peter Schrijver brengt in

in zijnen Toetssteen op het oude Goutse Kronijkje ook een dergelijk exempel op, uit zekeren Rijmspiegel, geschreven op perkement, dien hij onder zich had, zonder dat die sedert mijns wetens het licht gezien heeft. Hier is het:

Om Vriesland onder sijn swaerd
Te bringene/ ende te dwingene mede.
Aldus ruimdi der stede/
Daer hi meer weder ne quam.

Melis evenwel hecht zich daer zoo niet aen, of hij heeft ook de schikkinge, die wij in dezen tijdt volgen, als blijkt op vele plaetsen, en onder die in Florus den V. vs. 566.

Di mi begheren in alre wisen
Te verdriven wt minen lande.

Dit geslachtwoort *de* mij nu in 't hooft spelende erinnert mij tevens het niet bepalende *een*, dat wij ook voor de zelfstandige naemwoorden stellen, *een man*, *een vrouw*, *een paert*, enz. omdat ik hier omtrent, voor zoo veel het onzijdige geslacht aengaet, een misbruik gemerkt heb, dat het dagelijx gebruik, en onze ooren, die anders gewoon zijn, afweren en wraken. Te weten men zegt wel, *dit*, of *dat*, of *het heerlijk werk*, en *het heerlijke werk*: *die*, *dat*, of *het treffelijk huis*; maar niet *een treffelijke huis*, *een heerlijke werk*, hoedanige uitdrukkingen men nu en dan vint, die schoon eenen schijn hebbende van te mogen gebruikt worden, echter niet aennemelijk zijn. Waerom *een staele wapen*, mijns oordeels, niet goet te keuren is in Jan Vos, schoon men zegt, *het staele wapen*, gelijk *het sterke wapen*, niet *een sterke wapen*, moetende de uitdrukking zijn, *een krachtigh*, *een groot*, *een sterk*, en uit dien hoofde ook *een stael wapen*, in welk zeggen *stael* bijvoegelijk is. Dit gebiet, zeg ik

ik, het gebruik, * en verbiet het andere, zoo wel, als het ook niet toelaet de ſpreekwijzen, bij hem ook gangbare munt: *Wij offeren onze wanſchepſel* (hij geeft dit toneelſtuk waerachtigh zijnen rechten naem) en *ontfang onze wanſchepſel*, in d'opdragt van Aran en Titus, voor *ons wanſchepſel:* ſchoon men wel zegt, *het* of *dit ijſſelijke wanſchepſel*, hoedanigh een wangeluit zich ook opdoet in Medea, door den zelven gedicht:

Of ik zal door mijn hant, die hem de borſt doorſtiet,
De moortvlak van mijn' ziel in uwe bloet uitſpoelen.

Ook in het zelve ſpel:

Ondankbare, gij zult met uwe bijwijf bloên.

Nogh: *om uwe ſtambuis: 't ſchip van uwe leven: zwaerder dan uwe lichaem;* in welke exempelen in dit voornaemwoort geen *e* toegelaten wort: niet tegenſtaende men wel magh zeggen: *het doorluchte ſtambuis*, *het koſtelijke leven*, en *het brooze lichaem.* Want, om ook over het mannelijk iets aen te merken, men zegt onberiſpelijk *een groot man*, *een deftigh vorſt*, *een grootmagtigh koning*, maer niet *een hoog bergh*, *een hoog heuvel*, dewijl deze, en andere woorden meer, ſchoon van 't zelve geſlacht, de *e* niet miſſen willen, en de uitdrukking wezen moet, *een* of *de hooge berg*, en *een* of

* Te weten: het gebruik gebiedt te zeggen (gevoegd met de regelmaat, waarover men Ten Kate naſla) *een krachtig*, *een groot*, *een ſterk wapen*, maer niet *een ſtaal wapen.* Hier was in dit geval Jan Vos vrij nader dan onze Hoogſtraten aan de waarheid, wanneer hij *een ſtale wapen* ſchreef. Men moet niet zeggen *een ſtaal* maar *een ſtalen.* Men zie in het geen ik op IUK meen te hebben aangeteekend. Voor het overige, wanneer men hier van het onbepaalde lidwoord *een* gewaagd vindt, moet men dit zelve niet vermengen met het Talwoord *een*, dat men veeltijds, doch kwalijk, gewoon is met twee ſtippen, één) te teekenen. Onze taal behoeft zulks niet, en beide deze woorden onderſcheiden zich zelf genoeg, wanneer men die ſlechts recht gebruiken wil.

Digitized by Google

of *de hooge heuvel.* * Dit zij in 't voorbijgaen gezegt, dewijl ik mij niet verder wil in laten in vele onhebbelijkheden, die in zijne ſchriften door gebrek van taelkunde, daer hij nochtans mooi meê ſcheen te zijn, gevonden worden, te beriſpen: en mijn inzicht alleen is de leerzame jeugt te waerſchuwen voor zulke ongerijmtheden. Die zich met eenen wel te hoeden heeft voor de ongebonden vrijheit der ſtraettael, die alles in 't war ſmijt, dewijl onze ſteden van elkander ook telkens verſchillen in het uitdrukken der artikelen, gelijk de Schrijver der Schetſe, waer van geſproken is, het onderſcheit van zijne en mijne geboorteſtadt, en deze ſtadt Amſterdam in deze uitſpraek klaer getoont heeft. Want gelijk men doorgaens bij Jan Vos, die aen de ſtraettael dezer Stadt vertuit was, dusdanige ſpreekwijzen ontmoet: *Wij noemen u door de mont van alle gezonde oordeelen met de bijnaem van Doorluchtig, zelfs met de Poëet* enz zoo ſpreken de inwoners onzer vaderlijke ſtadt weder recht anders, en bedienen zich van de litwoorden op de wijze van Zwaerdekroon in de vertalinge van Terentius, die anders niet te verachten is. *Ik ben*, zegt Demea daer in het ſpel der Gebroeders, *den boer, den grimmert, den zuurbek, den ſpaerbrok, den taeiaert, den ijzegrim;* volgende ook Weſterbaen hier in zijnen vrient op dezelve plaets van dat ſpel:

Ik ben den kinkel, ik den loer, den hoddebek,
Ik ben den zuurmuil.

Kort daer aen weder bij Zwaerdekroon (om niet alles aen te roeren) *dit is den dank van mijnen arbeit.* Waer voor onze Amſterdammers in 't gemeen wel zouden zeggen: *Ik ben de boer, de grimmert:* en *dit is*

* Men behoeft over deze of diergelijke dingen nooit verlegen te ſtaan, wanneer men het onwaardeerbare Werk van L. Ten Kate geleezen heeft.

Digitized by Google

is de dank: maer zij zouden ook blijven zeggen: *Ik ben bij de boer geweeſt:* en *ik heb 'er de dank van.* Dit is zoo zeer te mijden, als de verkeerde klanken, die men in de rijmwoorden der onbedrevenen beſpeurt, die hun aenkleven uit het geluit der uitſpraek, die het een van 't ander niet weet te onderſcheiden. Hier uit is het dat men geen verſchil weet in *lijden pati*, en *leiden ducere*: dat men *pijl* zelt voor *peil*, *zeil* voor *zijl*, *reizen* voor *rijzen*, en weder anders om, en, als Oudaen zegt,

Zijn loutre armoedigheit in 't rijmen dus bedekt,
En voor het beldre Duitſch een warretael verwekt.

Evenwel dringen wij niemant op in den dagelijxen ommegang der menſchen zoo ſtip hier op te letten, en dulden in het ſpreken de manieren van zeggen: *den Apoſtel zegt:* dewijl de *Paragoge* of Nazetting, die echter, als men recht zal ſpreken, voor quaet Duitſch moet geacht worden, gelijk wij in onze Aenmerkingen op de 128 [thans 296] bladtzijde dit Vondel zelf niet wel afnemen, eene zachtheit geeft in het uitbrengen der woorden; en, *Ik heb ſmaek in die wijn*, en wat men des meer dagelijx hoort; om niet tot neuswijsheit en bedilzucht te vervallen; maer begeren alleen dat in 't ſchrijven een vaſte en geregelde voet gehouden wort. Waer toe, om de waerheit te zeggen, de leerling nu veel vooruit heeft, geſterkt door vele hulpmiddelen, die de vorige tijden gemiſt hebben. Hij ſchikke zich daer ook naer, noch late af eenen letterſchat op te garen uit de onwaerdeerbare ſchriften der Mannen, door mij voorheen hem aengeprezen. Waer in hij nu ook met meerder gront zal vorderen, nu ſedert dien tijdt de Heer Moonen zijnen arbeit heeft te koſte gelegt aen eene Nederduitſche Spraekkunſt, op eene klare en bevattelijke wijze opgeſtelt, en geheel overeenkomende met de regelen, die de geprezen Schrijvers hebben waergenomen.

Digitized by Google

men. In welk loffelijk beſtaen hem op de hielen volgde de naeukeurige Schrijver der Spraekkunſtige Schetſe, een werkje, waer in vernuft en ſchranderheit uitſteken, ook nijverheit om alles uit den gront op te delven, wat dienen kan tot opbouw en verlichtinge onzer taele, en hierom geacht van alle luiden van letteren, op zijne waerde ook geſchat van den Heer Moonen, ſchoon die in eenige ſtukken, * als hier achter blijkt, van ander gevoelen is. Waer op miſſchien een nader uitlegging tot Verdadiging der Schetſe volgen wil, als de ongenaemde Schrijver zien zal, wat daer op aengemerkt is. In deze geſchriften vint men de regels naer behooren geveſtigt, om alle wankelinge, alle dwalinge af te weren, waer aen de leerling geſtadigh onderworpen is, als de Spraekkunſtenaer zelf wankelt, nochte weet waer hij zich keeren of wenden zal. Want hoe weinig is hij gehart, als hij zullende de gronden gaen leggen der tale, die hij leeren wil, in dat zelve boek, dat hem den wegh moet wijzen, niet dan loſſe ſtellingen ontmoet, en in de plaets van onverwrikbare regelen geſchreven vint: *Andere meenen: het komt mij waerſchijnlijkſt te vore: 'T is bij mij niet buiten bedenken: ik kan van mij zelven niet verkrijgen: het komt mij zoo voor: ik ſchrijf liever;* en wat des meer ſmaekt naer twijffelzinnigheit, die den leerling luttel te ſtade komt. Want wat doet zulk een Letterkunſtenaer meer dan eenige Aenmerkingen opwerpen, en de bepalinge daer van laten aen anderen, die hij, alsze al iets bepaelt hebben, noch niet volgen wil? En hoe veel meer toch dan ik hier doe, wiens oogwit geenszins is te komen tot Spraekkunſtige bepalingen, of iemant eenig gevoelen over het

* Te weten: in den toenmaals achter de geſlachtlijſt gevoegden Brief van den Heer Moonen, thans met het overige tot nadere gelegenheit bewaard. Zie mijne Voorrede bl. XXX. *de nadere verdediging* is in den derden Druk gevolgd.

Digitized by Google

het een of ander ſtuk in te perſſen, ſchoon ik mijn werk doormengt heb met waernemingen uit de Spraekkunſtenaeren getrokken, en daer eenige ingevlijt over ſpreekwijzen, daerze niets of weinigh van zeiden. Ondertuſſchen is alles wat ſedert eenigen tijdt door oude en jonge taelminnaers te boek geſlagen is, mij overaengenaem geweeſt, en vint zijnen volſlagen lof bij mij, al mogt ik in het een of het ander van hun verſchillen; gelijk ik zeker verſchil van den laetſten Schrijver in het oordeel, waer mede hij nederſtelt, dat men niet zeggen magh, *Ik donder, ik regen, ik blixem*; enz. Zeker als ik op de wijze der Poëten Jupiter ſprekende invoerde, daer hij dreigde wrake te zullen nemen over de boosheit des menſchelijken geſlachts, wat zou 'er in den wegh zijn? Niets meer voorwaer dan bij Ovidius de Fortuin zullende ſpreken zou mogen zeggen, *ſimul intonuero*: daer de dichter nu van haer ſprekende zegt: *At ſimul intonuit, fugiunt.* Ik zie op deze plaets in de Treurdichten:

Dum juvat, & vultu ridet fortuna ſereno,
Indelibatas cuncta ſequuntur opes.
At ſimul intonuit, fugiunt, nec noſciter ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.

Zoo lang Fortuin u vleit, en ſtreelt met lachend wezen,
Beboeft gij voor gebrek van vrienden niet te vreezen,
Maer als zij dondert, vliet ſtrak ijder van u heen;
En laet u, ſlus beſtuwt van vrienden, nu alleen.

Waer in *ridere* en *intonare*, *vleien* en *donderen* tegen een geſtelt beide aen de Fortuin toegeſchreven worden. Bij den Evangeliſt Mattheus zegt de Heilant, *dat Godt regent over rechtveerdige ende onrechtveerdige.* En wat misſtant in de tale zou hier zijn, zoo Godt hier zelf ſprekende zich liet hooren: *Ik zal regenen over rechtvaerdigen*; gelijk zulk eene rede ook uit Godts mont verhaelt wort in Mozes tweede Boek

Digitized by Google

XVI. 4. *Ick ſal voor u lieden broot uyt den hemel regenen*; daer het beheerſchen zelf van *regenen*, den werkwoorden eigen, wort uitgedrukt. Zoo ook bij den Profeet Ezechiël XXXVIII. 22. *Ick ſal eenen overſtelpenden plasregen, ende groote hagelſteenen, vyer ende ſwevel, reghenen op hem.* Bij Antonides in den IJſtroom, dat bevallig ſtuk, zegt de Geeſt van den Mexikaenſchen Keizer Atabaliba van de woedende Spanjaerden, die in zijn rijk gevallen waren:

Zij blixemen en donderen,
Als of ons d'afgront zelf beſtormen quam van onderen.

In het eerſte boek ſpreekt de dichter van de dapperheit des Hollantſchen Amiraels,

Die vreeſlijk donderende op alle waterſtreken
Tirannen heeft verleert naer 't hart der vrijheit ſteken.

Vondel in de verovering van Grol:

Geweckt door't grof geſchut, daer Frederick meê dondert.

In zijn' gedicht op de Nederlaeg der Turxe vlote:

De Sultan dondert zonder nut
Met zwangere kortouwen.

In den Zeetriomf der vrije Nederlanden:

Driewerf dondrenze op het meer.

In den Zegezang over den zeeſtrijdt der Staten door de Ruiter:

Een eenig Ruiter,
Die Afrika van wederzij
Van Britten, Turk, en Moor, op ſteelen
En ſtroopen heet, uit ſtrantkaſteelen
Kon dond'ren, komt u weder bij.

Op

Digitized by Google

Op de verwinning van Keizer Leopoldus bij den Raäbſtroom:

Hier blixemt Ooſtenrijck naer toe.

In het Afzetſel der Koningklijke printe:

Daerze blixemt met piſtolen.

Op de Afbeeldinge van Koninginne Chriſtine van Zweden:

Guſtaef, de Groote, ſchijnt door deze ooghappels henen,
En blixemt wederom, en brult van hof tot hof.

Welke voorbeelden altemael de onperſoonlijkheit dezer werkwoorden, die elders te zoeken is, om verre werpen. Om deze ſpreekwijzen te doen doorgaen zou het mij aen geene bewijzen ontbreken, nochte geleerde Schrijveren, die hier in voor mij pleiten *. Maer de zaek is al te klaer, en ik zou deze uitdrukkingen zoo vrij in onze tale durven gebruiken, als ik *dedere aliquid negotii alicui* in 't Latijn zou durven zetten, ſchoon ik voor Hiſtoriſchrijver of Redenaer door wilde gaen, ja vrijer ook dan in 't Duitſch *dokteren* en *verdokteren*, dat opgeraept uit den drek der veragtelijkſte ſtraettael, en klap van oude wijven, men ons wil opdringen voor ſpreekwijzen onzer tale. Waerom ik niet weet waerom men ook aen zulke dingen wil tornen. Tot het vermeerderen van alle de hulpmiddelen, die wij nu in handen hebben, zal veel toebrengen de Spraekkunſt der Kunſtgenoten, door de zinſpreuk van NIL VOLENTIBUS ARDUUM bekent, waer van de Heer Andries Pels gewagh maekt voor de Dichtkunſt van Horatius Flakkus.

Wat

* Zie den Heer B. Huydecoper. Proeve van Taal- en Dichtkunde bl. 13-16.

Digitized by Google

Wat mij aengaet, ik verlang zoo wel, als andere beminnaers onzer moederſpraeke, naer dit werk, dat de Kunſtgenoten, die noch in wezen zijn, langh belooft hebben, opdat ik eens beſcheidentlijk begrijpe, waerom men de naemvallen en hunne litwoorden omtrent de geſlachten zoo onverſchilligh ſtelt, als of 'er niets aen verbeurt ware: daer nochtans alle de Schrijvers, op welke wij ons hier beroepen, zulk een werk daer van gemaekt hebben: gelijk wij alle, die aen deze nettigheit ons gewoon zijn te houden, niet zonder walging lezen kunnen in hunne Andromache:

Ik dank de hemel, die, met ſteets mijn reis te ſtuiten;
De wegh na Griekenlant met kracht ſcheen toe te ſluiten.

Waerop ſtrak volgt:

En dat de hemel u zijn wreede hulp niet brogt;

daer de eerſte en vierde naemval zonder eenigh onderſcheit geſtelt wort; en wat van dien aert alom voorkomt, en de bevalligheit van dat fraei vertaelde Spel misverwt, gelijk Pels ook met deze onagtſaemheit den luiſter zijns werx, in het overbrengen van Horatius Dichtkunſt, en het beſchrijven van het Gebruik en Misbruik des Toneels, niet weinigh bevlekt heeft, waer aen ook deel gehadt heeft zijn Toneelſpel van Didoos doot, en andere gedichten en gezangen, die in ijders handen zijn. Ik verlang 'er, zeg ik, naer: om dat 'er buiten dit nogh wel wat uit te leeren zal zijn: dewijl zeker gaet, dat twee meer zien dan een, en geen vernuft gevonden wort, dat niet hier of daer iets toebrengt aen leergierige verſtanden, daer zij te vooren niet van gehoort hebben; waer bij komt dat d'een meer bequaemheit heeft dan d'ander om iet in te ſcherpen, en zoo ſmakelijk voor te ſtellen, dat het graeg aengenomen en verteert, goet en heil-

Digitized by Google

heilzaem ſap en bloet zet; daer veel aen gelegen is. Komt het ondertuſſchen te gebeuren dat alle plaetſen (want men vint 'er ook zeltſame) bij de Schrijvers geen licht genoegh ontfangen uit de leſſen en aenmerkingen der Letterwijzen, men moet denken dat figuurlijke wijzen van ſpreken daer veeltijts oirzaek van zijn, en onze tale ook ſomtijts gewelt gedaen wort, als de rede niet wel opgevolgt wort, een gebrek bij de Grieken ἀνακόλουθον, bij de Latijnen *inconſequens* genoemt. Van welk een aert dit volgende is (op dat men mijne meening vatte) van Antonides uit zijn lijkdicht op Vondel:

Zulck een gebroet, 't welk als de rekels die vervaert
Wechſluipende in hun hol met ingetrokken ſtaert,
Geen edeler partij het hooft zouw durven bieden,
Kon meê die groote helt der Dichtkunſt niet ontvlieden.

in welke verzinning wij dezen Fenixdichter te gemoet gekomen zijn in de laetſte uitgave zijner Gedichten.

Zie daer, goetgunſtige Lezer, het meeſte dat ik u te zeggen had, gaende vele andere dingen voorbij, die ik zoude kunnen trekken in de verhandeling dezer ſtoffe, nochte mij moejende met het ſchikken der ſpellinge, die de Schrijvers bijkans zoo meenig als 'er zijn in zekere punten van elkander geſcheiden houd. Over een gedeelte van welke zaken zich met naeukeurigheit uitbreit de geleerde Joachim Oudaen in zijne Roomſe Mogentheit op de 165ſte en volgende bladtzijden van den laetſten druk, daer hij Vondel ook niet bedektelijk te keer gaet: gelijk hij alles, wat onze tale betreft, nevens de gedenktekens der outheit wel doorkropen hebbende genoegh bedreven was in de regelen en waernemingen, die de talen raken, ſchoon hij zich ('t was jammer) niet binden wilde aen eenige wetten, die wij nochtans noot-

Digitized by Google

zakelijk achten. Het is der moeite waert hem met zijne eigene woorden op de genoemde plaets te hooren ſpreken, en de vrucht te winnen, die 'er uit te halen is; opdat ook dit gevoegt worde bij de hulpmiddelen, waer van wij geſproken hebben.

Zijt gij eindelijk met onvermoeiden arbeit de eerſte zwarigheden, die het leeren der tale metlebrengt, doorgewórſtelt, dan wordt het tijdt de boeken op te ſlaen, die de ſiertale bewerken, Vondels Aenleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt te lezen, en Vollenhoves aenmerkingen u in het geheugen te prenten, nevens de leſſen van den eerwaerdigen en zinrijken Heer Nyloë, geſchikt tot het vormen van den ſtijl, daer geſtadige oeffening van lezen en ſchrijven toe vereiſcht wort. Vervolgens zult gij zwemmen in eenen vollen ſtroom van letterlekkernijen, die zich opdoen in de Schriften van Hooſt, Vondel, Vollenhove, Moonen, Geeraert Brant, en zijne zoonen, Antonides, Oudaen, Dekker, Bake, Rotgans en andere ook jonge vernuften, die den rechten wegh houdende met wakkere ſchreden gelukkigh voortgaen om de plaets te genaken daer de prijs, voor ijder even na, is opgehangen,

En nu al toonen wat zij namaels zullen zijn:

nochte ondertuſſchen geheel achter de bank ſmijten de werken van Brederode, Huigens, Kats, en anderen van dien aert, daer voordeels genoegh uit te halen is, als ze hunnen rechten lezer maer aentreffen. De geeſt dus geſterkt zijnde moet dan ook leeren te rug treden naer ouder tijden, nochte afkeerigh zijn van eenigen arbeit te hangen aen het doorlezen van Melis Stoke, wiens Rijmkronijk met ongemeene naeukeurigheit uitgegeven door den geleerden en in de Nederlantſche outheit wel bedreven Heere Kornelis van Alkemade, alle Vaderlanders verplicht

hout

Digitized by Google

hout aen zulk eene naerſtigheit en mededeelzaemheid, die noit genoegh bedankt of erkent kan worden; en onzen Hollantſchen wijzeman Henrik Laurenszoon Spiegel, wiens Hartſpiegel en andere Zedeſchriften, zoo hoogh geſchat bij Hooft en Vondel, ſierlijk en keurlijk van onzen vrient Henrik Wetſteen in den Jare 1694. zijn in het licht gegeven. Dus zal Nederlant, edele vernuften aenquekende, Vrankrijk niet toegeven, dat onophoudelijk voortgaende in het polijſten zijner tale, den wegh gevonden heeft om zijne glorij uit te breiden door de kracht der wetenſchappen, die over de verwoeſtinge des tijdts zonder einde triomferen.

Wat reſt 'er meer? Ik heb mij gequeten van de beloften aen mijne Vrienden gedaen, niet alleen om van mijnen kant den opbouw onzer tale zoo veel te bevorderen, als mijn beroep en magt mij toelaten, maer ook om u, en alle anderen, dien een edel vier in de aderen gloeit, met deze prikkelen aen te ſporen: gelijk ik zelf daer toe aangeſpoort ben niet alleen door alle de hoogverlichte geeſten, die in ons Vaderlant bij onzen tijdt door hunne Nederduitſche welſprekenheit en digtkunſt eenen eeuwigen naem verkregen hebben, maer ook voornamentlijk door den beroemden Profeſſor Petrus Francius, die in de Latijnſche welſprekentheit alle geleerden van onzen tijdt overtrof: en den edelen Heer Joan van Broekhuizen, den eenigen Fenix der hedensdaegſe Latijnſche Poëten, eenen Letterheit, die zoo hoog in lof en glorij opgeſtegen, en bij alle kenners van poëzij en vernuft als een orakel aengezien en geëert, nu echter na zijn' doot begrimt en aengevochten wort van luiden, dien bevindende dat het tot hunnent ook zoo klaer niet is, of het een duif gelezen had, nutter ware wat water in hunnen Wijn te doen, en te erkennen dat dwalen menſchelijk is; dat hun van

Digitized by Google

verre en van nabij, den laetſten zeker vooral van nabij genoegh getoont is door zijnen geleerden tegenſtrever, dien hij hier over wel dubbel leergelt ſchuldigh is. Het welk in 't voorbijgaen gezegt zij, eer ik eindige met eenen hartelijken wenſch dat u lang mag gebeuren wel te varen *.

* Dat dit werk ware aangegroeid, en daartoe gebruikt waren toegezondene aanteekeningen van den Eerw. Gel. Hr. P. Poeraat (het zelfde, dat de Hr. Outh. Voorr. van Obadja, 2dé druk, zegt, gedaan te hebben) was de inhoud der derde Voorrede, om nodeloos geen plaats te vullen, achtergelaten.

GROETE

Digitized by Google

GROETE

aen den edelen Heere

MR. FRANÇOIS VAN BOCKHOVEN,

RECHTSGELEERDEN.

Begaefde dichtgeeſt, net van zwier,
Dien Febus zelf met zijn laurier
Gekroont heeft, om vol roem te leven
In 't koor der dichtren, en te zweven
Op al de tongen van de Faem,
Met onvergangkelijken naem,
Bevrijt voor 't ſlijten van de jaren:
Dien zelf Kalliope haer ſnaren
Geſchonken heeft met eigen hant,
Waer aen met luſt ons Nederlant
Blijft hangen met aendachtige ooren;
Gij ziet, gij ziet den tijdt geboren;
Waer in ik entlijk, als 't behoort,
Mij quijt van mijn gegeven woort.
Gij ziet de bladen nu voltogen,
Die ik door veler beê bewogen
(Wat was het anders, dat mij dreef?)
Aen Nederlant ten beſte geef:
Opdat de jeugt in deze tijden
Verlicht het ſlinxe padt leer' mijden,
Betreden van d'onwetenheit,
En 't onverzetbaer onbeſcheit.
Hoe blinken hier die aertſche zonnen,
Die alle nevels overwonnen!
Zij ſchitteren ons van om hoogh
Met onweêrſtaenbre kracht in 't oogh.
Hier hoort men Hooft en Vondel ſpreken,
Twee letterhelden onbezweken

Digitized by Google

In 't veiligen van Neêrlants tael,
Die door naturelijke prael
Vele andre talen gaet te boven:
Twee letterhelden, noit te loven
Naer waerde, om hunne majeſteit
En vinding, kracht, en zuiverheit,
Die zich vertoonen in hun boeken.
Dit wekt een reex van letterkloeken
En letterwijzen, om vol moedt
Te volgen op dien braven voet.
Dus ſtreven Vollenhove en Moonen,
In 't ende met de prijs te kroonen,
Die ophangt voor verſtant en vlijt,
Als overwinnaers in den ſtrijd.
Geen mindre glorij heeft verkregen
De Goeſche zanger, dien de negen
Godinnen hebben opgevoedt,
En ingeblazen kracht en moedt,
Om 's lants triomfen te trompetten;
Den moedt der helden hoogh te zetten,
Die voor de welvaert van het lant
Zoo veel gedrochten heeft vermant:
En Amſterdam in top te halen,
En eene ſchilderij te malen
Tot lof van zijnen rijken ſtroom;
Die nu gaet weiden zonder toom,
En vloeit met onbekrompen zwieren
Op 't gladde velt van zijn papieren;
En aen d'onſterflijkheit gewijdt
Braveert den moedtwil van de nijt
In zulk een rang van kunſtenaren
Roert Vader Brant ook zijne ſnaren,
Van zijne zonen, 's Vaders beelt,
Met luſt en ijver nageſpeelt.
Hier onder boet ook ons verlangen
Met zijne goddelijke zangen
En overkunſtigh maetgedicht,
De geeſt van Bake, hoog verlicht,

Met

Digitized by Google

Met Rotgans, die in dicht Oranje,
Den Rijxmonarch van groot Britanje,
't Gewelt des nootlots heeft ontrukt:
Den heldendichter, dien 't gelukt
De Vecht te ſtuiten in haer ſtroomen,
En hare baren te betoomen,
Om ſtil te luiſtren naer den klank
Van zijn vermaeklijk veltgezangk.
Wat rijkdom is ook op te garen
Uit Dekkers net beſchreven blaren,
Uit al het dichtwerk van Oudaen,
Met geur van wijsheit overlaên:
Uit Huigens bloemwerk: uit de ſchriften
Van Kats, die aen de minnedriften
Des huwlijx maet en wetten ſtelt,
En heil aen d'echtgenooten ſpelt
Of onheil, naer de wijs van leven,
Door zijne dichtpen voorgeſchreven.
Wat nektar ſmaekt den mont zoo zoet,
Als 't goddlijk voedſel het gemoedt,
Waar meê Kamphuizen ſterkt de harten,
En heelt hun weedommen en ſmarten
Door zalf van 't hemelſch woort, met kracht
En klem van zeggen voortgebracht:
Om onder 't vormen van de zeden,
't Beſtraffen van alle ijdelheden,
En 't wijzen van de ware reis,
Die leit naer 't hemelſche paleis,
De tael van Neêrlant ook te ſtichten
In zuiver ondicht en gedichten.
Dus weit de leerzame aert van bladt
Tot bladt, en gaert een' letterſchat,
Om weder ſchatten uit te deelen.
Dus vaert de geeſt met blijſchap ſpelen
Naer d'oude tijden, en ontdekt
Vernuften, daer hij nut uit trekt
Om al zijn arbeit te verzoeten:
Daer Plemp en Koſter hem ontmoeten,

Met

Digitized by Google

Met Ketel, Viſſcher, en Reael,
Geachte ſchrijvers altemael:
Daer Brederode met zijn' kluchten
De ſmart verlicht van al die zuchten;
Een andre Plautus, wiens verſtant
Out Rome tart en Griekenlant;
Daer Spiegel zal zijn' luſt ontvonken
Door zedeleſſen, milt geſchonken,
Die Neêrduitſche Ennius, wiens lof,
Gerezen uit het aertſche ſtof,
En hoog op Helikon verheven
Met ongeſchonden glans blijft leven.
Ook Stoke, al is hij kunſteloos,
Zal roemrijk zweven voor altoos
Op alle Nederduitſche tongen,
Van zijnen lof noit moê gezongen.
BOCKHOVEN, die door drift genoopt
Al 't Neêrlantſch letterwerk doorloopt,
En even als de nijvre bijen
Uit allerhande kruiderijen,
Uit alle bloemen honigh leeſt,
En zweeft met uw' verlichten geeſt
Door 't velt, daer Grieken en Latijnen
Met ongemeene pracht verſchijnen,
En Vrankrijx letterhelden eert,
En aen de Merwe quinkeleert,
Tot blijſchap van de ſtroomgodinnen,
Die u om uw gezang beminnen;
Gelijk vrou Themis u lauriert,
Die langen tijdt van u geviert.
U heeft geheven op de trappen
Van hare kunſt en wetenſchappen;
BOCKHOVEN, edle geeſt, ontfang
Dit werk, u eigen, en leef lang.

Digitized by Google

GETUIGENISSEN
OVER DEZE
GESLACHTLIJST.

B R I E F
van den Heere
JOANNES VOLLENHOVE
aen den Opſteller.

MIJN HEER,

Ik bedanke Uw Ed. hartelijk voor gunſtige mededelinge van uw werkje, en voor de eere in het Berecht mij bewezen. Wat zeg ik werkje? 't mag wel een nut en nodig werk heten, niet zonder loflijken arbeit, het vaderlant ten dienſte, in 't licht gebracht. Ik wil hopen, dat 'er vrucht en voordeel van komen zal, bij zommigen ten minſte, tot verbeteringe van ontelbare taalgebreken, daar onze ſpraak, zoo rijk anders en gelukkig, als uw Ed. haar wel beſchrijft, al te ſchendig mê bedorven en onteert wort; ja ruim zo erg en menigvuldig door mannen, die voor geleert willen gaan, als onder den gemenen man. Het behaagt mij, dat uw Ed. het hier en daar meet met Vondel dan Hooft houdt in dit deel onzer *Grammatica*; hoewel Hooft de kroon ſpant in het uitvinden of bijeenzamelen van de aardigſte ſpreekwijzen, waar van Vondel in zijne werken niet weinig zich gedient heeft. Ook vinde ik zommige *Phraſes* mijns dunkens bij Hooft te Latijnachtig, en woorden van luttel kracht, of aardigheit, die bij

Digitized by Google

bij Vondel geſchuwt worden; als *de gene* of *de genen*, en *zijnde*, daar 't gebruik overtollig is, en beter kan geſproken worden; ook *dewelke*, daar men anders geduurig in het dagelijkſch geſprek *die* voor gebruikt; en *dezelve*, *den zelve*, of *het zelve* ter plaatſe, daar dit geen noodwendig onderſcheit van iet anders aanwijſt. Vondel mijdt dit zodaniger wijze, dat hij de zaak, daar *dezelve* bijgevoegt wort, liever met haren eigen name aldus herhaalt:

Nu ſteekt hij 't hooft *om hoog*, *nu hangt* het hooft,
in ſtê van *het zelve*: en elders desgelijkſch,

Het kronegout *blinkt ſchoon: maer* gout *met bloet te ſprengen*
Misverft den glans van 't gout;

beter zo, dan *van 't zelve*. Dat *vaders*, *broeders*, *herders* in nominativo plurali zo beſt uitgedrukt worden, met onderſcheit van *vaderen*, *broederen*, *herderen* in genitivo, dativo en ablativo; heb ik aangemerkt in mijn gedicht aan de Nederduitſche Schrijvers: en desgelijkſch zoude ik *dichters*, *regels*, *nevels*, en meer andere woonden, van *dichteren*, *regelen*, *nevelen*, onderſcheiden. Maar de vrijheit der poëzij vergunt Vondel *uit onze aders* op *Vredevaders* in vocativo te rijmen. En in de ablativus caſus dient mijns oordeels ook om de *ευφωνία* in de ſchikkinge der woorden bij wijlen eenige uitzondering van den gemenen regel gedoogt te worden; gelijk hierom ook *den Haag* bij elk in 't gebruik is, en *de Haag* niet wel zou klinken. *Mans* en *mannen* kan in nominativo en accuſativo beide goet zijn, naar gelegenheit: gelijk Vondel in zijne Gebroeders, *kinders* en *kinderen* gebruikt, *mannen* en *mans*: *'k zie*, ſchrijft hij, *met vreugt althans Hier voor mij ſtaen mijn beide mans*. Van deze en meer andere dingen zou 't mij luſten mon-

de-

Digitized by Google

deling met uw Ed. te ſpreken, om te onderrechten of onderrecht te worden. Vaar wel, hoogeleerde Heer, en leef lang, het gemeen tot veel voordeel, verzekert dat ik blijve, met eerbiedige groeteniſſe,

Uw Ed. gehoorzame dienaar

J. VOLLENHOVE.

A. MOONEN

in zijne AENSPRAEK tot de Nederduitſche Lezers voor zijne SPRAEKKUNST.

Waer by ik niet verzwygen magh de geſchreeve Aenmerkingen of waerneemingen op de *Hollantſche* taal van den ridderlyken Droſt Pieter Kornelifz. Hooft voor een gedeelte den vaderlanderen medegedeelt van den Heere DAVID VAN HOOGSTRATEN, in wien de Latynſche en Nederduitſche poëzy om den lauwer ſtryden, achter het Berecht voor zyne Aenmerkingen over de Geſlachten der zelfſtandige Naemwoorden, den taellievenden ten dienſte uitgegeeven, en, hoewel kleen in haer begryp (gelyk de diamanten ook den ſtraetſteenen in groote en zwaerte wyken) nochtans hoognoodigh voor ieder, die met zekerheit of zonder twyfelingen iet in het Nederduitſch wil ſchryven of ſpreeken.

Dezelve in de zelve Aenſpraek:

Op dit voorbeelt hebbe ik, die by die doorluchtige mannen op geen eenen dagh te noemen ben/, maer ſlechts hunne ſchaduw en voetſtappen van achteren volge, my onderwonden deeze Spraekkunſt uit te geeven; tot wiens volmaeking in en omtrent de Geſlachten der Zelfſtandige Naemwoorden my de voornoemde Heer HOOGSTRATEN ruſtigh en vaerdigh

de

Digitized by Google

de hant boot in zijne voorhene gepreeze Aenmerkingen over die Geſlachten, meeſt en beſt door de voorbeelden van den Heere Jooſt van den Vondel geſterkt en beveſtigt, gelijk ik zelf ook de Woortvoeging myner Spraekkunſte en haere regels allenthalve met diergelijke voorbeelden, in eene groote menigte tot beter overtuiging by een geſtuwt, bekleedt hebbe uit den zelven Heere van den Vondel.

J. NYLOË

in zijne AENLEIDING tot de Nederduitſche tael:

De Heer DAVID VAN HOOGSTRATEN een geleert en deftig Taalkundige, heeft de moeite genomen, om uit Hooft en Vondel voornamelijk, een regiſter van vele naamwoorden te verzamelen, met aanwijzinge in wat geſlachte elk zelfſtandig Naamwoort bij die groote mannen gebruikt wort. Dit nuttig Werkje voert den tijtel: *Aanmerkingen over de Geſlachten der zelfſtandige Naamwoorden.*

Dezelve in de zelve:

De Heer D. VAN HOOGSTRATEN, die in 't opbouwen onzer Moedertale ruſtig de hant biedt enz.

ADRIAEN VERWER

in zijn Antwoort op den brief van A. MOONEN:

'T is voorts waer, dat wij vele zulke bekortede *nomina* hebben, die, door opkomend Gebruik dat oirſpronkelijk *genus femininum* hebben, verlaten: en dat is een nood-zaek tot het hebben van eene Geſlachtlijſte: zoo als de Heer D. VAN HOOGSTRATEN in zijne Aenſprake te recht vermaant.

P.

Digitized by Google

P. H. P. in zijne Verdediging van MOONENS Spellinge:

Dat een onnavolgelijke Hooft, een onvergeleken Vondel, de fierlijke Branden, een keurlijke Vollenhove, een arbeitſame Moonen, een onvermoeide HOOGSTRATEN, als andere Varroos en Quintilianen, de tael hebben geſchuimt, en den ſtijl verheven, hebt gij, en ieder moet het bekennen, mij meenigmael betuigt.

[HUYDECOPER, Proeve van Taal- en Dichtkunde, bl. 87.

Hoogſtraten, de Gids en Leidsman der aankomende Dichteren, omtrent de geſlachten der Naamwoorden, heeft met het eerſte uitgeeven, en vervolgens met het vermeerderen van zijne Aanmerkingen, of Geſlachtlijſt, der Nederlandſche taale eenen dienſt gedaan, waardoor hij verdiend heeft, datmen zijns Naams, zo lang 'er Duitſch geſproken wordt, met achtinge en genegenheid, gedenke.

Hier was het geene moeite, om noch meer andere getuigeniſſen, deze Geſlachtlijſt en hare nuttigheid betreffende, bij te voegen. Ik zoude kunnen bijbrengen, het geene door de Heeren L. ten Kate. G. O. Reiz. Belg. Graec. G. Oudh. in zijne Voorr. en in vervolg van tijd door vele anderen ten dezen aanzien gezeid is, maar mijne gedachten zijn, dat de reeds genoemde aanprijzingen genoeg zijn.]

****** AEN

Digitized by Google

AEN DEN HEERE

DAVID van HOOGSTRATEN,

op zijne Geſlachtlijſt der zelfſtandige Naemwoorden.

Beroemde man, o glorij van het IJ,
O ſluiter van de woeſte baſtaerdij,
Wat lofkrans vlecht ons Neêrlant om uw haten?
Hoe dankt het u voor deze goude blaren?
Hoe dankt het u voor dezen letterſchat?
Hier baent gij ons het ſpoor van 't rechte padt,
Om elk geſlacht te leeren onderſcheiden,
Daar Muidens Droſt en Vondel ons geleiden.
Wat ſchreeut dan nog de drieſte onwetenheit:
Men vint van geen geſlachten 't recht beſcheit?
HOOGSTRATEN *ſchiet een ſchot voor die verkeertheit,*
En opent hier de deur der taelgeleertheit
Voor ieder, die zijn leſſen ga wil ſlaen.
Elk volge dan en houde deze baen,
Die niet verblint in duiſternis wil dwalen.
O moedertael, o ſchoonſte van de talen,
Bekroon den helt, die zijnen dierbren tijdt,
Die zijn vernuft en onvermoeide vlijt
Beſteedt om u in vollen glans te zetten,
Met kranſſen, die geene eeu noch nijdt beſmetten.

J. DE HAAS.

LIJST

Digitized by Google

LIJST
DER GEBRUIKELIJKSTE
ZELFSTANDIGE
NAEMWOORDEN,
BETEKENT DOOR HUNNE
GESLACHTEN.

A is de eerſte letter van ons ABC. waer van de namen Vrouwelijk zijn. Zie O.

AA, [een rivier] v. *Over de Aa*, Hooft in het XVIII. Boek der Nederlantſche Hiſtorien. *Ik noeme dus den IJſſel, die uit Weſtfalen tuſſchen Veeken en Lembeek oirſprongelijk, daer den naem draegt van de Ae*, Moonen in de Aentekeningen op zijne Poëzij bl. 829.

„ A, B, C. By Chriſtiaan van Heulen. En zoo „ zegt men *het abé of a, b, leeren.* OUDH. [*Zo leert men haer 't A. B. van haere jonkheid aen.* Weſterb. Ockenburg. 120.]

ABDIJ, v. *Naa de Abdije*, Hooft in de Ned. Hiſtorien bl. 35. *Hoe het met de Abdije afgeloopen was*, Vondel in den Inh. van Gijsbrecht van Amſtel. Woorden dus uitgaende zijn zonder uitzonderinge, meen ik, van dit geſlacht, als *Artſenij*, *Burgerij*, *Dieverij*, *Heerſchappij*, enz. die gebogen worden met een *e* achter zich, als *de kracht der Artſenije*, *de eendragt der Burgerije*, *geſtraft over Dieverije*, *de klem der Heerſchappije*; waer onder niet te rekenen zijn *getij*, *gerij*, *gevrij*, en diergelijke, die van het onzijdige geſlacht zijn, waer over de Spraekkunſtenaers na te zien zijn. [De zulken zijn *infinitivalia*, *orta per Apocopen Syllabae* EN, dat is, zulke Naamwoorden, die

Digitized by Google

door afkapping der lettergreep *en* van de Onbepaalde wijze der werkwoorden, in *ij* uitgaande, gemaakt worden, en die daarom, met aanneming van 't voorzetsel *ge* dezelve kracht als in de Onbepaalde wijze zelf behouden; de zulken zijn van het onzijd. geslacht.]

ABEEL, [een boom.] V. Moonen in zijne Poëzij, bl. 583.

O Nachtegaal, die in de hagen,
Of in een hemelhooge abeel,
Al 't pluimgedierte met uwe keel
En zang kloekhartig uit durft dagen.

Ik zou 'er echter het mannelijk geslagt aan geven, als aen andere boomen; schrijvende L. Bake, in zijn Tafereel op Davids Rouklagt, dus beter, *De bleekheit van den Abeel.*

ABYDUS, [een stad aan den Hellespont.] O. *Het Oesterrijke Abydus*, Vondel in Virg. I. B. der Landgedichten. Hier uit blijkt dat de namen der steden (want dat toonen buiten de artikels ook de bijvoegelijke woorden) onzijdig zijn, als *Het volkrijk Parijs, het scheeprijk Rotterdam, het wijsheitlievend Leiden, het magtig Amsterdam*: en bij Hooft, *Haarlem hielt zijn poorten gesloten*, en elders, *het rampzalig Haarlem*; en om uit den zelven een wijdluftiger exempel te geven, in het VI. Boek zijner Historien spreekt hy dus: *Maar luttel scheelde 't, of hy waar voor Medenblik onderschept geweest van zekere Waalen, die gezonden van den Hartogh om 't selve te bezetten, hadden moeten buiten staan.* Dus moet het zijn; of anders moest men zeggen: *Gezonden om deeze stad te bezetten.* Nog in het einde des XV. Boeks: *Wel is waar, dat Valenchien, schijnende te willen zien of de Hartogh van Terranova iet vorderlijks verleenen mogte, noch wat draalde met het aanveirden der boovengemelde punten; maar het verklaarde genoeghzaam dat het, binnen de gestelde drie maanden,*

Digitized by Google

den, ofte d'een oft d'andre form omhelzen zouw. In de zelve Hiſtorien, bl. 457. *Dat de muiters Bruſſel genaadert hadden, met toeleg om 't zelve te plonderen.* Nog in dezelve, bl. 315. *De Naſſauſche partij nam een togt op Tertolen voor, met vertrouwen dat het lichtelijk van andere hulp waare af te ſnijden, gemerkt zijn zwakke bezetting.* Vondel in het II. Boek der Altaargeheimeniſſen:

Jeruzalem, dat aen d'Eufraet moeſt weenen
Zoo meenigh jaer, om zijn verſtroide ſteenen,
Had naeuwelijx herbout den nieuwen muur.

Zoo dat *het*, een teken van het onzijdig geſlacht, ook voor de naemen van ſteden ſtaet, al worden die met geen bijvoegelijke namen beſchreven, waer van Moonen ook eenige voorbeelden geeft in zijn Spraekkunſt op de 49ſte bladz.; hierin overeenſtemmende met van Heulen, die te zien is op de 22ſte bl. Dit zij eens voor al gezegt, met bijvoeging nochtans dat de Schrijvers zich dikwils hier eene vrijheit inwilligen, gebruikende het Vrouwl. geſlacht, als of ze van de ſtad, en niet van den naem der ſtad ſpraken. Vondel in 't V. Boek der Beſpiegelingen.

Waerna Athenen dorſt met dezen titel pronken,
Dat haer de bron der kunſt en wijsheit was geſchonken.

ook in d'Opdragt van Joannes den Boetgezant.

Konſtantinopel ſcheen een treurtoneel vol plagen.
Na een belegering, een ſtorm van vijftig dagen,
Wortze overweldigt, juiſt op 't hooge Pinxterfeeſt.

ook in 't Zeemagazijn bl. 166. I. D. der Poëzije.

Men ziet 'er Amſterdam, ten trots van entlooze eeuwen
Met 's Keizers kroon gekroont, braveeren op haer leeuwen,
En bei de Watergoôn, grontleggers van haer' Staet.

Nog in de Afbeeldingen, op den Heer Kornelis Boelens, in het eerſte Deel der Poezije, bl. 562.

Men ziet in d'afkomſt hier den Ridder Boelens leven,
Wien Amſterdam noch dankt voor haere wapenkroon.

Digitized by Google

Het geen echter, behoudens de eere, die onze taal ſchuldig is aen den deftigen Agrippiner, buiten noodt zoo gezegt wort. Want *voor zijne wapenkroon* ware glad, net, en ruim zoo verſtaenbaer geweeſt, ten ware hy mogelijk de dubbelzinnigheid gemijd hebbe, dewijl *zijne* zoo wel betekenen kan de wapenkroon van Boelens, als die van Amſterdam, hoewel te bekent is dat hier gezien wort op de wapenkroon, door den Keizer aen de ſtadt geſchonken. En des magh hy de twijffelagtigheit ook gemijdt hebben in het voorgaende exempel uit het Zeemagazijn, dewijl hij ſchrijvende *braveeren op zijn Leeuwen* (gelijk het eigentlijk zijn moeſt) iemant in de gedachten zou kunnen brengen, dat hij van 's Keizers leeuwen ſprak (*). Met de naemen van landen is het even eens gelegen. Dus zegt men, *het vereenigt Nederlant, het hoffelijk Vrankrijk, de Turk van't Engelſch Barbarije.* Waar omtrent ook een gelijke vrijheit gebruikt wort.

(*) Ik kan niet voorbij aan te merken, dat Vondel hier zeer wel geſchreven heeft, *braveerende op haer leeuwen*, en dat hij hier met geene voeglijkheid of taalregelmatigheid zeggen-kon ZIJNE. De Dichters, weet men, maken, zonderling, van alle levenlooze dingen, perſoonsverbeeldingen; zoo beeldt hy in de twee aangehaalde Voorbeelden *Amſteldam*, als eene vorſtlijke Vrouwlijke perſoonaadje uit, *dankende voor HARE wapenkroon*, en *braveerende op HARE leeuwen*. Duidlijk legt hij zulks open in 't I. D. der P. bl. 297. Daar zingt hij:

Aen d' Aemſtel en aen 't IJ, *daer doet zich heerlick open*
ZIJ, *die als Keizerin de kroon draegt van Europen,*
Amſtelredam, die 't hooft verheft aen 's hemels as,
En ſchiet op Plutoos borſt HAER wortels door 't moeras.

Zoo dat het hier niet te zoeken zij in 't mijden van dubbelzinnigheid, maar in een den Rederijkkunſtenaren bekende geſtalte. Hier uit kan een oplettend oog van het overige, door onzen Schrijver aangehaalt, begrippen opmaken, en verder ons aangeteekende ten dezen opzichte, op 't woord MIN nagaan, daar hy dit met meer andere dingen in helder daglicht zal geſteld vinden.

Digitized by Google

wort. Antonides in zijn gedicht op Fr. van den Ende, in zijne Mengeldichten:

Schoon Spanje (een ander heeft daer de eere van genoten)
Op uwen raedt alleen den vrede heeft gesloten,
Na zoo veel stormen, met het vrije Nederlant,
En d'oorlogsrazernij geslagen in den hant,
Vervloekte Janus Kerk met hondert kopre boomen
En sloten toegeknarst, om 't ongediert te toomen,
En voor die weldaet u in haere Ridderschap
Te pronk wou zetten.

En niet anders gaet het met de vier deelen der waereld Asie, Afrika, Europa, Amerika. Vondel in de verlossinge van Valencijn, bl. 71.

Opgaende zon van 't droeve Europe.

Antonides ook voor het II. B. des IJstrooms, maer met dezelve vrijheit, waer van wij zoo even spraken:

't Getulbande Azie deelt aan de Scheepvaert uit
Gesteente, zijde, en gout uit HAEREN vollen hooren.

het geen minder aennemelijk is, om dat de onzijdige artikel vooraf gaet, waer voor ik meene dat Vondel zich zou gewacht hebben. Een gelijk misbruik valt ook op de onzijdige *Appellativa*, of gemeene Naemwoorden. Hooft in de N. Histor. bl. 19. *Het geboefte ziende de vrees in de Overheit, begon de ooren op te steeken, en eenigen 't beelt af te vragen, of HAAR de angst zoo vroeg te koore joegh.* Zoo dat in dit exempel de Schrijver het oog heeft op het betekende, niet op het betekenende. Want *haer* ziet niet op het beelt, maer op Maria. Op die wijze stelt Vondel het woort *Zeebewint*, dat in zijn geslacht het enkele *bewint* volgen moest, vrouwelijk, om dat het niet de zaek, maer een vrouw, die het zeebewint verbeelt, betekent. Men zie de plaets bl. 265. in de Poëzij:

Digitized by Google

't Lands Zeebewint, met kroone en zeekompas om 't hooft Gekroont, verzoeckt zijn gunſt uit minne HAER belooft (*).

ACHERON, [een helſche ſtroom.] M. *Door den geborſten Acheron.* Vond. Virg. En. VII. B.

ACHT, V. Dit blijkt uit het koppelwoort *Rijksacht. De Keizer beval Groeningerlant te ruimen op ſtraffe der Rijxacht.* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 179. Moonen heeft het enkele woort in de Aentekeningen op zijne Poëzij bl. 249. *Op het onvermoeit aenhouden der Roomſchgezinden van den Keizer Matthias in de Acht gedaen.* [We hebben twederlei betekenis van 't zelfſtandig woord *Acht* uit de oudheid over; d'een is voor *toezicht*, hier van noch *acht nemen, geven, hebben, ſlaan op eenig ding*: d'ander is, en wordt gebruikt om te kennen te geven: *een Keizerlijk vonnis; een dagvaardiging van eenen ſchuldigen* enz. Zie voords Kiliaan en Meier.]

ACHTERDOCHT, V. *Een Menſch van maar matelijke achterdocht.* Hooft Hiſt. bl. 744. *hebbende een mannelijke achterdocht.* Vond. Virg. En. IX. B.

ACHTERKLAP, M. Dit woord volgt het enkele *klap.* Hooft uit Monluk. *De vrouwen ten hoofvoeren den achterklap.*

ACHTERSTAL, M. *Zy eiſchen al den achterſtal.* [dat. is, de achterſtallige ſchulden.] Hooft Nederl. Hiſtorien bl. 453.

[ACHTERSTEVEN, M. *Van uwen hoogen achterſteven*, Vondel Ovid. Heldinnebr. bl. 50. Zie STEVEN.]

AD-

(*) Verſcheidene verwiſſeling van gedachten komt hier te voren; eindelijk komt het goed uit, en wel zoo, dat hier een Nederlijkkunſtige geſtalte, waar van wy op bl. 4. iets zeide, plaats gegeven worde. 't Beſluit is dan goed, en wy meenen 't onderſcheiden gebruik van dit *haar*, *zijn* en wat 'er meer aan vaſt zij, duidlijk opgehelderd te hebben, op 't woord MIN.

Digitized by Google

ADDER, v. *D'adder zoekt te vergeefsch zich in haer kromme holen te bergen.* Vond. in Virg. III. B. der landged. [*Hy queekt eene adder, die hem 't hart haeſt af zal ſteken.* Vond. in Adonias.]

„ ADELAER of ADELER, M. *Doorpikt van uwen „ adelaer.* Vond. in Faëton. *Op zijnen adelaer,* Dekker „ Lof der Geldz. Ook by van Heule in zijne Spraak„ kunſt bl. 121. en geen wonder, nademaal hy de „ *Armiger Jovis, wapendrager van Jupijn is,* als Vir„ gilius zegt; of *Schildknaap;* als Vondel heeft, die „ Jupijns blikſem in zyne klaauwen draagt, waarom „ Jupijn ook zegt: *Daar komt mijn arent met den blik„ ſem aengevlogen.* Vond. in Faëton. OUDHOF."

ADEL, M. *Uit al zijnen aadel.* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 12. *Uit den Roomſchen adel geſproten.* Vond. in den Inhout des briefs van Agnes.

[ADELDOM, M. *Die met geweldt alom vervolgt den adeldom.* Vond. in Gijsbr. van Aemſtel 1. bedr. zie EDELDOM.]

ADEM, M. *Den adem der getuigen beſnuft hebbende,* Hooft in de Nederl. Hiſtor. p. 59. *Zet gij een werk op van eenen langen adem.* Vond. in de Aanleid. ter Ned. Dichtkunſt.

[ADEMTOGT, M. By de Decker. *Die bittre bete brood, die u den aemtocht ſloot,* in de Lijkdichten. By Vondel, Bruiloftd. vinde ik: *Hijgt om d'aêmtogt op het leſt.* Verkeerd in een' anderen druk *om 't aêmtogt.* Zie TOCHT.]

ADER, v. *Uit een natuurlijke ader vloeiende.* Vondel in de Aanl. ter Ned. Dichtkonſt. [*Uit een milde koeſterader.* Vond. Oranjes Meilied. *Tot laefnis van mijn dorſtige ader.* Vond. Lierdichten.]

AEK, v. [een zeker ſoort van ſchuiten] (*Cymba.*) *Zij ſleepen met zich vijf wagens, op elken eene lange aak.* Hooft Hiſt. bl. 130.

Digitized by Google

AEMSTEL of AMSTEL, M. Hooft in zijne gezangen

De Nimfen, fris en gladt
Die door den Aemſtel zwieren.

Vondel in de Byſchriften op Gebouwen.

Acht zuilen op de rij, een brug van zwaeren laſt,
Begront den Amſtel niet, en ſtaet allijkwel vaſt.

De namen der rivieren zijn bij ons meeſt alle mannelijk. Zie Monens Spraekk. bl. 60 en 61.

AENBIEDING, V. *Gelijke aanbieding te doen.* Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 10. Woorden van dezen oirſprong, en uitgang, zyn alle vrouwelijk als *beſchrijving*, *bewroeging*, *opſporing*, *lezing* enz. uitgezondert alleen, bedrieg ik mij niet, het woort *Koning*: want alle zelfſtandige naemwoorden van andere grontwoorden afgeleit, als ze in *ling* uitgaen, behooren tot het Mann. geſlacht, als ze van mannen; tot het vrouwelijk, als ze van vrouwen gebruikt worden, en dienen dus geſtelt onder de naemwoorden, die van de Spraekkunſtenaren *gemeene* genoemt worden, als *banneling* (waer voor men bij verkorting *balling* zegt) *doopeling*, *vreemdeling*, *verſchoveling*, *voeſterling*, *vluchteling*, en andere die van deze natuur wezen mogen. Want in 't mann. geſlacht moet men zeggen, *ik heb den vondeling bezorgt*: in het vrouwelijk, *ik heb de vondeling bezorgt*. Het eerſte wort gezegt van een jongsken, het tweede van een meisken. Hypermneſtra zegt bij Ovidius in den brief aen Linceus van zich zelve: *De balling Hypermneſtra*, zoo als blijkt uit Vondels vertalinge. En Fillis in Ovid. tweeden brief ook van zich zelve: *De golven mogen de drenkeling aen uwen oever opwerpen.* [Welke meermaal onzijdig gebruikt worden. Zie ZUIGELING.] Wat *Koning* aengaet, mij ſchiet hier in 't gevoelen van Kampdeen, die beweren wil dat de Duitſche naem *Koning* of *Kuning* van den Bri-

Digitized by Google

Britanniſchen *Kunobilin* afkomſtig is; dat zeer verre gehaelt en niet aen te neemen is: gelijk ik ook niet aenneeme de afleidingen van Stumpfius en Reineccius, beide aengetogen van den arbeitſamen heere Jooſt Georg Schottelius, Hofraedt des Hertogen van Wolfenbuttel: van welke de eerſte dit woort uitlegt als *Kondig* of *Kundig* (want de Hoogduitſchen zeggen *König*, met uitlating der *n*) als ware hij de wijſte of kundigſte om te regeeren, de laetſte ſtelt het als afkomſtig van *Konnen*; dat is van vermogen zijn; dat wel nader aen de waerheit, maer niet net genoeg uitgedrukt is. Het is 'er dus mede gelegen; *Koning* zijnde van dezelve natuur als *aenbieding* behoorde tot het vrouwelijk geſlacht, maer wort in het tegendeel voor mannelijk gebruikt, om dat 'er een man door betekent wort: want *Koning* is eigentlijk *Konning*, en afkomſtig van *konnen*, en betekent zoo veel als *vermogen* of *magt*; gevormt van dit werkwoort, even als *lezing* van *lezen*. Door *konning* dan of *kunning*, het geen daerna door vermindering van eene medeklinker geworden is *Koning*, of, gelijk anderen in ſtraettael zeggen, *Keuning*, wort door eene ſpreekwijze, bekent in de Redenrijkkunſt verſtaen een man, die de *konning* of het vermogen heeft (*). Op hoedanig een wijze de Apos-

(*) Voor *konnen* heb ik elders in de blaauwe Acoleien, bij Spiegel, bij Bredérode *konen* gevonden, doch heb noch niet konnen ontdekken, of *konnen* is de rechte ſpelling; maar men merke hier ook bij aan, dat *kennen* (*ſcire*, *noſſe*) en *kunnen* of *konnen*, ſchoon de tijd eenig verſchil van zin veroorzaakt heeft, van eenerlei geboorte zijn, en dat allezins de naam van *koning* op beide de beteekeniſſen der werkwoorden toepaſſelijk zij: men droeg toch de MAGT aan de WIJSTE en teffens vermogenſte op: naar dat eerſte helt Kiliaan; daar in verſterkt mij ook ene Latijnſche aanteekening op Willeraam, die, vertaald, dus luid: „ *Cunig*, in 't vervolg altijd „ *cuning*, ſchijnt de tweede *n* te ontbeeren, ſchoon 't in 't „ Engelſch ook *kyng* of *king* en in 't Deenſch *kong* geſchreven word,

Digitized by Google

Apoſtel Paulus in zijnen brief aen die van Romé zegt, *Alle ziel zij de hooge magten onderworpen*, dat is den genen, die de hooge magt hebben. Dus bevinde ik dat ook het woord *Heerſchap* gebruikt wort in de plaets van *heer*, dat is, van iemant, die *heerſchappij* voert. Vondel in zijn landſpel de Leeuwendaalers:

De onwetende gemeente ontzag zich nooit haer ſchult
En misdaet op den hals der heerſchappen te laden.

Hoewel ik in den ommegang der menſchen, dit woort gebruikende, inzonderheit hier te Amſterdam, beſpeure dat het geſlacht verkeerdelijk geſtelt wort. Want zy nemen 't in het onz. geſlacht: daer het van nature vrouwelijk zijnde, even als *Koning*, in 't mannelijke egter om de zaek, die het betekent, moeſt gebruikt worden, [wat hier van zij, zie men op HEERSCHAP.] Maer men zegt, gelijk ijder weet, *Waer is 't Heerſchap? Hebt gij 't Heerſchap geſproken?* enz. Dat Vondel zelf, bij wien dit woord mann. is, in Horatius II. B. 18 Lierz. *Een rijk heerſchap heeft geen zekere woning te verwachten, als dit HEM beſchoren is*, zich heeft laten ontvallen in het III. B. des zelven Dichters, het 1. Liergez. *Hier laet het heerſchap de grondſteenen zinken*, waer voor Horatius in zijne tael zegt:

Huc

„ word, en ſchijnt afgeleid van 't deelwoord *kunning*, dat „ is, *verſtandig*; van 't werkwoord *kunnen* of *konnen*, dat is, „ *weten, wijs zijn*, alzoo 't Koningen en overheden voor al „ voegt wijs te zijn". Anderen leiden 't weder af van *kunne*; dat het Hoogd. *konnen*, (poſſe) evenaart; ſommigen van 't oude *kunne*, [teling, voortbrenging] (procreatio,) waar van ons *kunne*, (genus, ſexus;) minſt behagelijſt is de afleiding van Goropius, die het zamenſtelt uit *con* † (fortis, audax) waar van ons *koen*; en *bengen* (pendere) [hangen] om dat van zoo een alles is afhangende. Van de *magt* komt het Schilterus wel 't beſte voor. Zie zyn Theatr. Theut. T. III. bl. 176, in *Canig.*

Digitized by Google

Hae frequens
Caementa demittit redemtor.

Hier moeſt men dan zeggen *de heerſchap*, gelijk *de koning*. Anders moet het vr. blijven, betekenende zoo veel als *overigheit* of *overheit*: *mogentheit*, *vroedſchap*, en diergelijke woorden. Hoewel deze woorden in *ſchap* uitgaende het onzijdige geſlacht ſomwijlen wel aennemen, als ze aengemerkt worden voor woorden, die eene menigte of verzameling van menſchen betekenen, bij de Latijnen *collectiva* genoemt. Hier van is blijk by onzen ouden Schrijver, Melis Stoke in zijne Rijmkronijk, op de 106 bladz. der zinlijke uitgave des heeren Kornelis van Alkemade:

Haer gepens alſoo wooztgaet/
Dat ſi 't heerſchap/ wel na ghemeene/
Van Hollant groet ende clene
Hadden gebrocht aen hare ſtricke.

Hy wil zeggen, dat zij de Overigheit van Hollant bijna geheel aan hun ſnoer hadden gekregen. Hier van is gedaelt *het heerſchap ſpelen*, in 't Lat. *regnum agitare* (*).

Met

(*) Dit loopt het ſpoor mis, immers moet men wel degelijk zeggen HET *heerſchap* voor *Dominus*, *heer*; ook is hier eene groote verzinning van onzen Schrijver in de woorden op *ſchap* uitgaande, waar van hier na, op 't woord PRIESTERSCHAP.

Het woord *heerſchap* (Dominus,) [Heer] acht de Heer Hoogſt. M. dewijl, zegt hij, zulks, even als koning van natuure V. zijnde, echter om de zaak, die het beteekent, in 't M. moet gebruikt worden; doch dit gaat altijd niet door, voor al hier niet, om reden, op 't woord *Prieſterſchap* te opperen. Wy achten dit woord O.

Hier voor pleit het algemeen gebruik, dat, zelfs tot op het platte land ſtandvaſtig, zeg ik, dat zoo veel te zeldzamer is, om dat het zelve al heel licht O. naamwoorden tot het M. meer dan M. tot het O. overhellen doet) *het heerſchap* zegt; buiten dat beveſtigen dit de Schrijvers: wel is waar, Vondel ſchreef *een rijk heerſchap* en laat daar op volgen

Met den uitgang van AENBIEDING moet men het

gen de *woning*, *die HEM* niet *HET beſchoren is*. Doch Vond. ſchijnt hier hard- en duiſterheid te hebben willen mijden, die ontſtaan ware, had hij geſchreven *die het beſchoren is*; Ook is 't niet onwaarſchijnlijk dat hij hier 't oog gehad heeft op 't M. *berus dives* aldaar in 't Lat. te vinden, behalve dat wanneer 't woord MIN zien zullen, dat Vondel meermalen door eene Poëtiſche vrijheid de lidwoordekens op de beteekende zaak, en niet op 't woord thuis brengt. En met hem de beſte Schrijvers. Maar dit daar gelaten: een voorbeeld van Vondel in 't Onz. geſlacht is hier van meer kracht dan drieënaal nam. Hier aan nu ontbreekt het niet. In dat zelfde Leeuwendalers Landſpel, dat onze Schrijver aanhaalt, vinde ik duidlijk tweemaal in dien zin het Onz. IV. bedr.

Wat raet met lantskroon nu? dat beerſchap valt ons tegen.

En

Wel beerſchap vat gij niet de woorden, zoo die luiden?

het andwoord is:

Leert gy het beerſchap dan der Goden ſpraek verſtaen.

Vond. Ovid. Herſch. VII B. bl. 219.

Daer elk uitzag met verlangen
Beducht of 't beerſchap vrij mogt wezen of gevangen.

Voeg hier bij het aangehaalde uit Horat. door Vond. 1. Lierg. III. B. *Hier laat het beerſchap de grondſteenen zinken.* Zoo ook by Bredero in Lucelle:

Wel is dit lecker niet, het beerſchap van de koken?

En wederom. *Hoe is 't beerſchip alle wech.* Paffenrode in zijn oud mal 4de handel.

Is 't beerſchap daer? za ras, maek klaer.

En in de bedrogen gierigheid, *Maer wat duivel heeft hij daer om den hals? aen een zij, daer is 't beerſchap zelfs.* Doch boven allen hebbe hier den voorrang de Ridder P. C. Hooft in de Medicis ſprekende van Laurens: *Hy liet zich willig uitlachen en ſpottender wijze den Philozooph noemen; niet alleen van 't beerſchap* (te weten, hertog Alexander, op wiens leven hij, Laurens, toelei) *maar ook van zijn' ſpeelgenooten.* Zoo ook in Warenar II. bedr. *Mijn komt het midden toe, ik reprenzenteer 't beerſchap.* Noch in Traaiaan Boccalin. *Zy achten het geen gering gunſtjen, dat haar 't beerſchap de handt eens op de ſchouder leit.* By Decker.

In

Digitized by Google

het geſlacht niet vereenigen van *Penning*, *Schelling*, *Rot-*

In 't huis daer booſe knechts te ſamen willen ſpannen,
'Is 't beerſchap niet veel min als uit zijn rijck gebannen.

Hier in ſtemt met mij overeen de heer Moonen. Zie hem bl. 75. als mede L. ten Kate, Proeve van taalafleiding bl. 85 en 345. Maar ook blijkt het allerklaarſt uit de ſpreekwijs *het beerſchap ſpelen*. De Latijnen zeggen *regnum agitare*. Hunne eigenſchap is, dat zij een woord de bediening aanduidende; de onze, dat we, een woord, den perſoon aanduidende, bezigen. Want was het onze een bediening aanduidend woord, zoo was 't of men zeide *het bebeerſchap*, dat is, *de beerſchappij ſpelen*; 't welk geen Duitſch is. Men kan het verklaren door *den heer*, *den baas*, *den meeſter* ſpelen. Ieder ziet licht, dat het in den eerſten zin niet genomen wordt, want offchoon zulks de Latijnſche ſpreekmanier wat nader komt, zoo ſtrijdt het echter tegen onze taal, en moet dit den genen, wie ſlechts een dropken uit onze taalbron geproefd heeft, niet dan zuur en walglijk ſmaken. Het twede ſchikt zich beter; en zoo wordt in deze ſpreekwijs, noch van de bediening der heerſchappij, noch van 't heel lichaam der heerſchappen geſproken, dan maar alleen van eenen perſoon, in 't onz. geſl. die *het beerſchap ſpeelt*, of in Onduitſch *voor beerſchap ageert*. En dit brengt onze taal mede, gelijk we diergelijke ſpreekwijzen meer ontmoetten, zoo zegt men *de beeſt ſpelen*, *den baas ſpelen*. Zoo vinde ik in Huigens Hofwijck.

Zoo ſpeelt het ook den Heer.

Dat Jeremias de Decker in den Dooper noemen zal.

De knechten meeſteren en trotſen hunnen Heer.

dezelve ſpeelt hier fraai mede in zijn Puntd. II. B. op de 4 Jaargetijden.

De Son doet in den Stier d'aenſtaende fruiten bloeien,
En groeien in den Leeuw, en in de Wage ſnoeien,
En alſſe wijder wijkt de toortſen van den Beir,
Dan ſpeelt de vorſt den vorſt, dan word de winter heer.

De vrijers van Dulichium en Samos maaken den meeſter in uw hof ſchrijft Penelopé, by Vond. in Naſoos Heldinnebr. 1 br. aan haar man. Hooft in Tacit. II B. *Terwijl zij den meeſter op 't water maaken. Het beeſt maakt hier de beeſt* zegt Weſterb. in Ockenburg bl. 178.

Met dit alles ſtemt *het beerſchap ſpelen* over een. En zoo erkent dan ook Hoogſtraten, in deze Spreekwijze, *het beerſchap ſpelen*, voor *één heer* genomen, het onz. geſlacht; ten minſten hij had het erkend, zoo hij 't wat nader ingezien hadt; blijven-

Digitized by Google

Rotting, voor eenen wandelſtaf, *Ring* en *Haring*; dewijl die alle Mannelijk zijn, en niet behooren onder de werkelijke naemwoorden, die in *ing* uitgaen, en van de Grondwerkwoorden afgeleit worden.

AENDACHT, v. *Met behoorlijke aendacht.* Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 67. [*In uwe aendacht en 't gebedt.* Vondel David in ball. 4 bedr.]

[AENDRIFT, v. *Hy ſpelde door zijne aandrift de orakels*, Vond. Virg. En. VI. B. dit volgt het enkel DRIFT.]

[AENGEZICHT, o. zie GEZICHT.]

AENHANG, m. *Van den Franſchen aanhang*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 6. *Van den afval des Aertsengels en zijnen aenhang*, Vond. voor Lucifer.

[AANKLACHT, v. *Wie op eene aenklaght zwijght, melt dat ze ſchuldigh is.* Vondel Herkul. in Trachin. bl. 26.]

[AENKOMST, v. *Door de aengenaeme aankomſt*, Vondel Horat. Lierz. I. B. 4 gez.]

[AANLOOP, m. *Om de vaart van den aanloop te ſtuiten*. Hooft Ned. Hiſt. VII. B.]

AEN-

vende bij mij vaſtgeſteld, dat het woord *beerſchap*, den Perſoon, die heerſchapt, afbeeldende, onzijdig zij. In een' anderen zin neemt men *beerſchap* ook wel voor 't *bewind*; ook noch voor 't *lichaam* der regeerders of heerſchappen. Hier van zie men op 't woord PRIESTERSCHAP. Maar zegt onze Schrijver voorder; „ deze woorden, in *ſchap* uitgaande, nemen ſom„ wijlen wel het onzijdige geſlacht aan, als ze aangemerkt „ worden voor woorden, die eene menigte ene".

Dit zullen wy op 't woord PRIESTERSCHAP zien, eene ſimpele verzinning van onzen geëerden Schrijver te zijn, alzoo niet de *Collectiva*, of woorden, die een gantſch lichaam of verzameling van menſchen aanduiden, maar wel de zulken, die een ambt of bediening te kennen geven O. zijn, daar in tegendeel de eerſtgenoemde naamwoorden V. gebruikt worden en ook zijn; wilden wij dit hier doen, zulks zou de reden, nu lang genoeg; in eens te lang maken, en zullen wij dan ook van 't aangehaalde uit M. Stoke iets zeggen, met betrekking op *het beerſchap*.

Digitized by Google

AENSCHIJN, O. *Op het aanſchijn van uitgegeeven boeken*, Hooft in de Opdr. van Henr. den gr. *In 't aanſchijn der bontkiſte*, Vondel in de Opdr. der Gebroeders.

AENSLAG, M. *De nacht bedekt den aenſlag*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade. Zie SLAG; ook Moonen in zijne Spraekkonſt, bl. 79.

AENSTOOT, M. *Boven den gemeenen aenſtoot*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien bl. 34. [*den ons gehaet altoer den aenſtoot van de Joden*, Vond. in Salom. Treurſp.]

AENVAL, M. Dit is als het enkel woort VAL. *Om den eerſten aanval te ſtuiten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 8. [*Die op dit ruïne rijk der ſtarten, nooit geeſtelijken aenval doen*, de Decker aan zijn Moeder.]

AENVANG, M. *Sint den aanvang der heroerten*, Hooft in de Opdr. der Hiſtorien. *Van den aenvang der Lente*, Vondel in de Opdragt der Gebroeders.

AENWAS, M. *Door den grooten aanwas*, Hooft Ned. Hiſtor. bl. 85. *Den aenwas des Chriſtendoms benijdende*, Vondel voor den brief van Apollonia.

AENZICHT, O. *Het geeft de zaek een ander aenzicht*, Vond. in de Opdr. der Gebroed.

[AENZOEK, O. *Hy gunt des andren daegs Joannes leerlingen op 't aanzoek eerſt gehoor.* Vondel in Joannes den boetgez. bl. 104; *Men zal dit aanzoek zoo beleiden*, Vond. Adonias Kroonzucht, 1 bedr.] Schoon Hooft in zijn 161 br. zegt, *Te dezer opmaeſlaan wij geenſins uwen gunſtigen aanzoek af.*

AEP, M. *Zij liefkoozen hun wanſchepſels, gelijk een aep zijne jongen*, Vond. in de Aenl.

AERDBODEM, M. Zie BODEM.

AERDE, V. *Met de ſpaa in d'aarde*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien bl. 590. *Laag bij de aarde zweeven*, Vondel in de Opdragt van Gijsbrecht van Amſtel.

AERS,

Digitized by Google

[AERS, M. *De roede is van den aers*, Vond. Pascha, II. bedr.]

AERT, M. *Gelijk de menſch in den aart heeft zijn leet te zien aan 't ſchielijk opklimmen van geringen tot uitmuntenden ſtaat*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 27. *De Grooten hebben in den aart, nooit iemant tot Overhooft te lijden, die hun medeonderdaan geweeſt is*, dezelve in de Nederl. Hiſt. 537. *Sint Auguſtijn maelt ons den aert derzelve levendig af*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Zelden man zoo blood of zo koen, die niet bij wijlen van een' vlaag tegen zijnen aart, verrukt wort*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 722.

[AERTRIJK, O. *Het logge aertrijk*, Vond. Horat. gez. I. B. 34 Gez.]

AES, O. *Men gaf dat aas van ijdele hope*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 48. *Het aes t'huis te brengen*, Vondel in Virg. III. B. der Landgedichten.

AESSEM, M. *Het blazen van den aeſſem*, Vondel in de Beſpiegel. bl. 24. [Vondel in de Bruiloftsdichten:

Zoo gij met uw' koelen aeſſem,
En verquickelijken waeſſem,
't Paer, dat vierig treckebeckt,
Niet bevochtigt, niet en leckt.]

AFBREK, M. *Na den geleden afbrek*, Hooft in Tacitus I. B. Vondel zegt, *Afbreuk*: gelijk Kiliaan ook, *afbreke*, en *afbreuke* voor een en 't zelve hout. Ook gebruikt hij het vrouwl. geſlacht in Virgil. X. Boek der Eneade, *Tot een geweldige afbreuk*, [doe hier bij Vond. I. D. der Poëzij, bl. 753. *Het menſchdom, dat grote afbreuk lijdt*, gelijk het, dus geſpelt, van 't vrouwl. geſlacht blijft.]

AFGANG, M *In den afgang der Roomſche taele*, Vondel in de Opdr. van Ifigenie.

AFGRONT, M. *In den diepen afgront*, Vondel in Virgilius VI. Harderskout.

AF-

Digitized by Google

AFKEER, M. *Om dat de Geeſtelijkheit de kerk tot zulk eenen afkeer maakte*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 5. *Waer door zij eenen afkeer van hem kreeg*, Vondel voor Palamedes.

AFKOMST, V. *Van zeer agtbare afkomſt*, Hooft in 't leven van Henr. den Grooten, bl. 94. *Natuur boezemde den ouden in, hunne afkomſt op te kweken*, Vondel in de Opdr. voor David in Ballingſchap.

AFLAET, M. *De Paus had grooten aflaat belooft*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 594.

[AFRIKA, O. *Van het vruchtbaere Afrika*, Vond. Hor. Gez. III. B. 16. Lierz.]

AFSCHEIT, O. *Dit duiſtere afſcheit*, Vondel in Virg. VI. B. der Eneade.

[AFSTANT, M. *Op den afſtant der kroone*, Vond. Poëzij I. D., bl. 383.]

AFTOGT, M. Dit is zonder tegenſpreken M. gelijk *togt*, *voortogt*, *natogt* enz. *Op den aftogt*, Hooft in Tacitus, bl. 25. *Toen liet de Veltheer den aftogt blazen*, Vond. in den Inhout van Koning David herſtelt. En zoo gebruikt hy *VOORTOGT*: *Zy voeren den voortogt aen* in het VI. B. der Eneade.

AFTREK, M. *Door den daaghlijxſchen aftrek*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 63. II. B.

[AFVAL, M. [muiterij, oproer] *Godts tolck op dat gekrijt dien afval zal aenſchouwen*, Vond. Joſeph in Egypte. „ Mannel. is 't ook noch in een ande„ ren zin. *Eneas en de Trojaenſche Jeught banketteren* „ *van oſſenharſten en den gewijden afval*, Vond. IV. „ B. der Eneade bl. 384. In 't Latijn ſtaat *Luſtra„ libus extis*, ziende op de heilige overblijffelen van „ 't ingewand der Stieren: dus zegt men ook *den* „ *afval van een beeſt*, en *afval* voor *'t krooſt* van gan„ zen". Outh.]

Digitized by Google

[AFUIT, [een oorlogstuig] V. *De raden van de afuit*, Vond. Zegez. op 's Hertogenb.]

AIR, V. *Onder de zwangere air*, Vond. in Virgil. I. B. der Lantgedichten. [*Dan buigt de zwangere air het hooft op haeren halm*, Vond. Joan. de Boetgez.]

AKADEMIJ, V. *Met den Florentijn van d' Akademij der Builkijſt*, Hooft 138 br. *Lichten der Keurpaltſiſche Akademie*, Mponen in de Aentekeningen op zijne Poëzije, bl. 23.

[AKANT, [zekere boom] M. *De beſſen van den ſtaeg aengroeienden Akant*, Vond. Virg. Lantg. II. Boek.]

AKKER, M. *Van eenen akker*, Hooft in de Opdragt der Nederl. Hiſtorien. *In wat ſaizoen men den ploegh door den akker moet drijven*, Vond. in 't I. B. der Lantgedichten aen 't begin.

[AKONIJT, O. *De Kruidelezer vont geen dootlick Akonijt*, Vond. W. van Naſſ. geboorte.]

[AL, dit gebruikt men, voor 't *Heelal* genomen zijnde, M. *Een burgerlijcke krijgh zou dees' beroerden Al zijn' ondergangh flucx brouwen*, Vond. Salom. heerlijkheid. *O toortzen van den Al*, de Decker. Noch eens, *dat is de kleenſte ſter in dezen grooten Al*, I. Boek der Puntdichten.] „ Zoo ook noemt Vond. Beſpieg. I B. 1 bl. 6 God.

„ *Dat bij nootwendig hier het allerboogſte goet,*
„ *Den ongeſchapen Al, de Godtheit kennen moet.*

„ noemende God hier *den Al*, in navolging van de „ Grieken, die hem noemden Πὰν, *Pan*, dat is, *Al*, „ zeggende ook, als Klemens de Alexandrin. Strom. „ lib. V. berigt, *Jupiter is de lucht, Jupiter is de aarde, Jupiter is de hemel, Jupiter is alles:* niet om dat „ hij 't geheel al is, als een Spinoſiſt zegt; maar om

„ dat

Digitized by Google

„ dat alles hem onderworpen is, terwijl Paulus ook „ zegt, 1 Kor. XV: 28. *dat God alles is tot eeuwig „ heil der gelovigen*". Oudhof.]

ALBAST, O. *Bedekt het poezeligh albaſt*, Vondel in de Poëzij. II. D. bl. 345.

ALBULA, [anders de Tiber, een rivier] M. *Albula verloor zijnen regten naem*, Vondel in 't VIII. B. der Eneade.

ALCHIMIJ, V. *Het geheim der Alchimie*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 91.

ALFEUS, [ene riviër in Arkadie,] M. *Van den Alfeus*, Vond. in 't III. B. der Lantged.

ALGIDUS, [een berg in Thracië,] M. *Op den killen Algidus*, Vond. Horat. I. B. 21 gez.

ALKORAN, M.

Ziet zijn boek, den Alkoran,
Die geen licht verdragen kan.

Vond. III. B. der Lierd. *Hij hing den Alkoran op d'eene, en 't zwaert op d'andre zij*, Vond. Heerlykh. der Kerk. III. B. bl. 36.

ALMANACH, M. *In den almanach*, Hooft in den 206 brief.

ALPEN, [een bekend gebergte in Italië,] V. *d'Alpes koſten zijne vlught niet beletten met haer kruinen*, Vond. I. D. der Poëzij, bl. 679.

ALTAER, V. zie AUTAER.

[AM, [voedſter,] V. *Bint deze am met hoei en keten, en drijft haer, 't geen ze heelt, met ſlagen uit en pijn*; Vond. in Hippolitus 3 bedr. Zoo zegt ook Spiegel I. B. *Treft ghij een hooſe am oft Voeſtervoogd.*]

AMBACHT, O. *Daer ik mij op dit ambacht luttel verſta*, Hooft in den 149 brief. [*Hij heeft miſſchien dat ambacht meer geplogen.* J. de Deckers Didoos

Digitized by Google

Brief. Zie van dit woord den Hr. Huydecooper, in zijne proeve van taalkunde.]

AMBASSADE, v. *In 't drukſte der bezigheden van ſtaate, en haare wichtige ambaſſade*, Hooft in de Opd. van Henrik den Grooten.

AMBER, v. *Laet de ſchors van tamariſſen vet amber zweeten*, Vondel in Virgilius agtſte Herdersk. bl. 24. [dit volgt Dekker, *waerom de ſtroohalm 't amber vrijt*, in 't ged. aan zijn moeder.] Dogh mij dunkt dat hier het gebruik te volgen ſtaet, dat voor het mann. geſlacht is. Van dit verſtant is ook onze goede vrient J. de Haes, als blijkt uit zijne geſchreven aenmerkingen mij overgezonden. By onze Spraekkunſtenaers kan ik niet te recht raken. Dan Sewel volgt hier ons gevoelen, [ook Hooft in Batoos treurſp. *Indien uw neus den amber verfoeit.* zoo volgt dit ook de Ridder J. Cats, *Wie doet hier in den hof den rijken amber komen?* de opkomſt van Rhodope. Zoo ook weer Vond. de Herſchepp. X. B. bl. 310. *hy brengt den reukbal, bont bemaelt en glinſterenden amber*, om 't rijm voor *amber*.]

[AMBROOS, v. [een Godendrank,] *het voedt de ziel met goddelijke ambroos.* Vond. II. D. der Poëzij, bl. 127. doch weder M. Ovid. herſch. II. B. bl. 37. *verzaet met hemelſchen ambroos.* Met het laatſte houde ik het.]

[AMETIST, [een edel geſteente,] M. *Dat den amethiſt doet ſcheiden.* J. de Decker. II. B. der Puntd. 366.]

AMMIRAEL, M. *Bij Clinton hunnen ammiraal*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 15. *Van Hollants grootſten ammirael*, Vondel in 't Lijkdicht op Tromp. Dit zij eens vooral gezegt van de namen van mannen, als *Vorſt, Prins, Graef, Herder, Schrijver, Rechter, enz.*

AMPT,

Digitized by Google

AMPT, O. *Het ampt verviel aan den Tolpachter*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 160. *Uit het ampt van 't geeſtendom*, Vondel in de Beſpiegelingen, bl. 123.

AMSTEL, M. *Die tot in den Amſtel ſtrekte*, Hooft N. Hiſtor. 310. Zie AEMSTEL.

ANBEELT of AEMBEELT, O. *Op een kunſtig gemaekt anbeelt*, Hooft Hiſt. 166.

„ ANDOREN, M. *Hij poot 'er den andoren*, Vond. „ IV. B. Landg. Zijnde zeker kruid, *marrubium* zegt „ Kiliaen; doch Virgilius heeft *platanus;* een boom „ zoo genoemd naar zijne breede bladen; doch *mar-* „ *rubium* zet H. Junius, ook over door *Andoren* en „ L. Meier zegt in zijn Woordenſch. II. D. bl. „ 459. [volgens de uitgaaf van 't Jaar 1698, in „ twaalve] *marrubium; malroove, witte andoren*, ſpre- „ kende ook van *zwarte* en *waterandoren;* en bij Do- „ donaeus in zijn Kruidboek ook van *ruikende* en „ *ſtinkende andoren* of *malroove*, I. D. IV. B. 4 en 5 „ Hoofdſt". Outhof. [Ik meen dat de *marrubium*, *nigrum* of *cantherinum;* ook wel *ulceraria;* en meeſt bij de Kruidlezers bekend onder den naam van *praſſium foetidum*, een ſoort van baſterd *malreuve*, *malroove* of *andoren* zij. Voords wordt hier de *Platanus* met de *marrubium* vermengt: dat mis is: *marrubium* is *malreuve*, *andoren;* maar *Platanus* is eigenlijk, zoo ik meen, de *Abornboom.*]

ANGEL, M. *Met zijnen bedriegelijken angel*, Vondel in het Ber. voor Adam. *De wondt daer ik af bloê, En d'angel, dien ik knaeu*, Hooft in de Gezangen.

ANGST, M. *In ſtadigen anxt*, Hooft in de Vertaelingen, bl. 135. *Hij wat bedaert van zijnen angſt*, Vondel in Virgilius III. Boek der Eneade. Men vint egter bij Hooft het vr. geſl. in de Hiſtorien, bl. 75. *De Hartogin krijgende nieuwe angſt op den hals,*

Digitized by Google

naar allen ſchijn bij verzinning. [*Om de gemoeden van deze angſt t'ontſlaan.* Hooft in Henr. den Gr. het misbruik van het mann. geſl. in dit woord is thans in een gebruik veranderd, veroorzaakt doordien 't met een klinkletter begint, ſchoon de evenredigheid, als in *vangſt* en andren, en deszelfs uitgang voor het vrouwlijk geſlacht pleit. De Decker houdt met Vondel het M. Pſalm 116. *Ik wierd gedompelt en getogen in helſchen angſt.* Zie OORLOG.]

ANIO, [naem van een rivier in Italie] M. *Die den koelen Anio bewonen*, Vond. VII. B. der En.

ANKER, O. *D'oorlogſchepen warpen daar 't anker uit*, Hooft in de Ned. Hiſtorien X. B. *Daer men 't anker laet vallen*, Vondel in Virgilius VI. Boek der Eneade. Men ſpreekt dan qualijk te Dordrecht, daar de burgerij gemeenlijk zegt, *de brouwerij van den anker.* Ten zij dit hier van daen kome, om dat men van outs miſſchien gewoon was te zeggen met den mann. artikel of lidtwoort, *van den ankere*: hoedanige uitſpraken vallen in veele woorden van onzijdige geſlachten, die ſomtijts het mannelijke, als waerdiger dan het vrouwelijke, volgen, als, *Hij verwoeſt het rijk, en bij verwoeſt den rijke: Hij is prins van het bloedt*, en, *bij is prins van den bloede: bij is van het echte bedt*, en *bij is van den echten bedde.* Maer men moet hier niet aengaen tegen het gebruik:

Dat ons het recht geeft en den regel van te ſpreken (*).

ANTWOORT, O. *Hier op was 't antwoort der Koninginne van Navarre*, Hooft Hiſt. IX. B. *Het antwoort der*

(*) 't Gebruik is hierin algemeen, en lijdt geen misdoen, geeft men ſlechts acht, in welk geval die onrechte buiging alleen maar plaats heeft; te weten, in den derden en zesden naamvalle: zoo dat men, volgens dezen regel, niet zeggen konne *bij verwoeſt den rijke*; dewijl *verwoeſten* den vierden naamval agter zich heeft. Zie nader op BLOET.

Digitized by Google

der waerzeggerinne, Vondel in het VI. Boek van Virgilius Eneade. Dit is 't veiligſt, ſchoon men bij den laetſten in 't zelve boek leeſt, *In deze eenige antwoort* (†).

ANXT, O. Zie ANGST.

[APOSTELSCHAP, V. of O. naar mate der betekenis. Zie PRIESTERSCHAP.]

APPEL, M. *Ziet gij dien appel?* Hooft in Paris oordeel: (daer hij echter t'onregt op laet volgen, *z'is bekoorlijk.*) *Galatea werpt mij eenen appel naer 't hooft*, Vond. III Herd. in Virg. [*Als hy tot den appel van 't geveſte in zijnen dagen viel.* Vond. David in ballingſchap. Verſta 'er door *het hooft van het becht* (caput manubrii.)]

[APTHEEK, V. *Ik help d'Aptheek vol luchts en geurs, En baren oeffenaer de dalers in de beurs.* De Decker Lof der Geldz.]

ARACYNT, [een berg,] M. *Op den Aracynt*, Vondel in Virgilius II. Herderszang.

A-

(†) Zie hier van 't geen de Hr. Huydecooper in zijne Proeve heeft aangeteekend. Meeſtijds gebruikt Vondel het V. volgende daar in de vroeger Schrijvers; teffens met de Hoogduitſ. die 't noch V. en O. gebruiken.

Sommigen leiden dit woord af, als zaamgeſteld uit *ander* en *woord*; doch min voegelijk, en overeenkomende met de wijze van zamenzetting onzer tale. Anderen van *and*, of liever *an*, waar voor nu *aan*, waar van men *aangezicht* meent afkomſtig te zijn; maar hader ſchijnen zij aan de waarheid, die het afhalen van ons oud en bij alle onze verwantſchapten bekend voorzetzel *and*, *ant*, *ande*, 't welk Schilterus afſtammig rekent van 't Griekſche ἀντὶ, die teffens aanmerkt dat men ook oudtijds in dien zelfden zin zeide *gegenwoord*, *jegenwoord*. Schoon ook *antwarte*, of *andwijrd* noch in een' anderen zin gebezigd werd, voor *tegenwoordig* (*præſens*) Schilter. Theatr. Teuton. T. III. Zier hier van ook, den Schandren ten Kate, die 't voords zal voldingen, II. D. bl. 522. Uit wiens afleiding van dit woord men beſpeuren mag, dat het verſchil der ſpelling in *andwoorde*, *andwoerde*, en *woord*, enkel een Dialect verſchil zij. Hij verdient gezien.

Digitized by Google

ARAR, [een rivier in Gallie, thans de Saone,] M. *De Perſiaen zal den Arar drinken*, Vond. I. Herd.

[ARARATH, [een bekend gebergte,] M. *Dat op den Ararath ten leſte ſtraude*, Vond. Beſpiegel. V. B. bl. 165.]

ARBEIT, M. *In den arbeit der oorloge*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 26. *Gelijk wij dien ſtichtigen arbeit eere en dankbaerheit ſchuldig blijven*, Vond. voor Lucifer:

[*Aldus verkracht men klai en kluit,*
Zoo bouwt men 't mergg des ockers uit,
En in dien arbeit, al te graeg,
Verlieſt de klont in 't leſt beur vaeg.

Vondels lijk- en grafdichten.]

ARENT, M. *Met eenen arent*, Hooft in Tacitus bl. 223. *Van Prometheus dieverije en zijnen arent*, Vond. in Virg. VI. Herderskout.

ARGERNIS, V. *Die groote argernis aanrichten*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 81. Dus zijn alle werkelijke naemwoorden, die dezen uitgang hebben. Zie Moonen, bl. 75.

ARK, V. *Noë boude eene ark*, Vondel voor Noach. [*Door middel van deze ark*, in 't 4de bedr.]

ARM, M. *Met eenen arm*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 41. *Eneas bont den beukelaer aen den ſtinker arm*, Vondel in Virgilius II. Boek der Eneade. [*Gij treckt dien arm den zwakken vader uit het lijf*, Vondel II. D. der Poëzij.]

ARMOEDE, V. *In openbaare armoede*, Hooft in den Inh. van Tacitus II. B. *In bittere armoede*, Vondel voor Adam in ballingſchap.

ARN, [een rivier in Italië,] V. *Die over de Arn ſtrekt*, Hooft in de Hiſtor. van de Med. bl. 209. [maar M. gebruikt hij 't, met den Latijnſchen uit-

Digitized by Google

uitgang *us*, *Dat de Clanis niet uit zijn gewoonlijk bedde in den Arnus geleidt werde*, Tacitus I. Jaarb. en zulks volgt de Decker. *De beenderen in 't vier, en in den Arnus de aſſchen.* Puntd. I. B.]

ARSENAEL, [tuighuis, wapenhuis,] O. *Bij 't arſenaal*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 110.

ARTSENIJ, V. *De ſpelen verſtrekten eene hartſterkende artſenije*, Vond. Opd. van Edipus, [*Met geene artſnij te helpen.* Vond. in Jeftha.]

AS, (axis) M. *'t Welke ik op den as van uw oordeel leg te draejen*, Hooft in den 19 brief. Bij Vond. is 't V. *Onder de kille Noorder as*, in Horatius I. B. 29 Lierz. [*Aen 's hemels heldere as*, dezelve in Lucifer, 4 bedr. *Het radt, dat om uwe aſſe herwentelt.* Dezelve in Hippol. 5 bedr. en elders: *komt ſtijgen naer de noorder as*, in de Poëzij.] het geen zijn navolger Antonides aanneemt in het Lijkdicht op den zelven.

Die zoo hoog geſtegen op Parnas
De Nederduitſche tael van d'eene aen d'andere as
Uitbreidde.

[Ook de Decker in den lof der Geldz. *Ontrent de punt der aſſe, of Zuiderpool gezeten.*]

ASCH, (cinis) V. *Met heete aſch*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 298. *Zij beſtelden zijne aſch ter aerde*, Vondel voor Palamedes.

ATHENEN, O. *Het hooghartig Athenen*, Vond. in de Voorred. voor Virg. Zie ABYDUS.

ATHESIS, [een ſtroom in Italië,] M. *Bij den genoeglijken Atheſis*, Vond. IX. B. der En.

[ATLAS, [een berg in Afrika,] M. *Van den hemelboogen Atlas*, Vond. in Virg. IV. B. der En.]

AVONT, M. *Om eenen ſtormenden avont te ſtorten*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 11. *Het Treurſpel*

Digitized by Google

eindigt met den avont, Vondel in den Inh. van Kon. Dav. in ballingſ.

AVONTUUR, O.

Noch zoekenze al in top te klimmen
Op 't wankele avontuur;

Vondel in Adonias voor 't IV. Bedrijf: Het geen Antonides ook volgt in den IJſtroom, bl. 95. *het oorlogsavontúur.* [Eertijds was het V. *Waert dat ghy die avontuer hadt*, zegt de goudſche Chron. bl. 5. even als in de woorden *uur*, *oog*, *oor*, *oorlog*; die voortijds V. maar nu meeſt al O. gebruikt worden, waar van de reden is, om dat onze tongſlag zoo zacht niet meer is, als die der ouden. Zie ook de Legende I. D. bl. 90. *Die goede aventuer hadde.*]

AUTAER, O. *Voor 't autaar des viers*, Hooft in den Inh. van Bato, *Altaer* zegt Vondel: *Aen 't Altaer des eenigen Verloſſers*, voor den brief van Agnes, [ook wel, en beter, *Outer*; *Gewijt voor 't bloedig outer*, Vond. inwijing van 't Stadhuis.]

B.

BABOK, M. *In 't beſtooten van den Babok*, Hooft in den 61 brief.

BADT, O. *Wie het badt warmen zal*, Vondel in Horatius, III. B. der Lierz.

[BADTSTOVE, V. *Mits dat het bloedt belemmert door de vreeze, traaglijk ſchieten wilde, is zij door de warmte eener zeer heete badtſtoove voorts gedoot*, Hooft in Tacit. Jaerboeken XIV. 64. *Weshalve men haer in een drooge en heete badtſtove opſloot.* Vond. voor den brief van Cæcilia.]

„ BAEIJ, O. bij van Heule; doch dan beduidt „ het zekere wollen ſtoffe; maar voor eenen zee- „ arm genomen is 't V. als: *In de baei van Gibralter*, „ Oudhof.

BAEK,

Digitized by Google

BAEK, V. *Dat de Koning beſtevent en bezeilt heeft een andere baake*, Hooft in den 37 br. [*Voor Welhems dappren zoon, die heldre heldenbaeck*, Vond. op 't veróveren van Grol: doch BAKEN met den uitgang *en* is O. Zie BAKEN.]

BAEN, V. *Buiten de baan des krijgs*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 2. *Om op de baen te geraken*, Vondel in de Aenl. ter Ned. Dichtkunſt, [dus ook in zijn zaamgeſtelde *Heirbaan*, *loopbaan*, *renbaan*, *lijnbaan*, enz.]

BAER, (feretrum, Sandapila,) V. *De beelden werden voor de baar gedragen*, Hooft in Tac. III. Jaarb. *Geen ſtaetſie volgt de baer*, Vondel in de Beſp. II. B. bl. 74. Dit geſlacht blijſt ook, als *baer* genomen wort voor een golf der zee. [*Op de bare*, Vond. Virg. En. IX. B.]

BAERSCHAP, O. *Gemerkt het baarſchap van ijder qualijk te ramen waar*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 226.

BAERT, M. *In den baert te varen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 38. *Dewijl gij op mijnen langen baert ſchimpte*, Vond. in Virg. 8 Herdersk. [*Die den baert nooit ſcheeren liet*, Vond. Virg. En. IX. B.]

BAET, V. *Door inzicht van eenige baat*, Hooft in het leven van Henr. den Gr. [*De ſcha gaet ſomtijds voor de baet*, Vond. in Salmoneus. *Tot onderlinge baet*, de Decker Lof der Geldzucht. Eigen voordeel te bejagen is zoo algemeen, dat hier van *eigenbaat* een woort is geworden, dat mede V. blijft, doch Hooft ſchijnt het noch af te zonderen, *die met eige baat gevoegdt ging*, in Hendr. den Gr. bl. 6. Vond. ſchrijft het daarom als één woord, *Door Ontrouw twiſt en eigebaet*, in Zungchin, bl. 18. maer weder in Joann. den boetgezant, *om eige baet en voordeel.* Wij, die thans op den rechten weg gebracht zijn, behooren te ſchrijven *eigen' baet* of *eigenbaet*, in navolging der beſte Schrijvers, en der regelmatigheid.]

BA-

Digitized by Google

BAJERT, M. *Zy noemden d'eerſte ſtof den Bajert*, Vondel in de Beſp. I. B. [*Al zou de weerelt in haer ouden baiert keeren*, Vond. in Salomon. „ In de voorreden van Ovidius, *het ſcheiden van den bajert*, welken hij nader uitdrukt door

„ ——— ——— ——— *een wanſchickelijck gevaerte,*
„ *En ruwe mengelklomp, een lompe plompe zwaerte.*

„ En Meijer zegt ook in zijn Woordenſchat, *bayert*, „ *Chaos, een mengelklomp, rudis indigeſtaq moles;* doch „ 't woord *Chaos* is geen Latijn, maar of van 't „ Grieks χάω, *chao, ik gape*; of miſſchien liever „ van 't Hebreeuwſch כָּהָה, *chahah, donker zijn*, afkomſtig, wijl Mozes zegt, dat 'er in 't begin, toen „ Godt namenlijk de eerſte ſtoffe uit niet ſchiep, „ noch donkerheidt op de aarde was. Oudhof.]

BAK, M. *Hier heeft U. E. den bak te rug*, Hooft in den 89 brief. [*Om 't kiſſend koper in den koelback te verkoelen*, Vond. Virg. Lantg. IV. B. *Voor den regenback*, de Decker, Puntd. II. B.]

[BAKEN, (pharus) ['t zelfde met BAKE v.] o. *Stier den ſteven naer dat baken*, Vond. I. D. Poëzij, bl. 725. Zie BAAK.]

[BAKHUIS, o. *Op 't bakkes kleeft een korſt*, Vond. verovring van Grol, *met een ijſſelijk bakhuis*, Vond. Horat. II. B. 19 gez.]

BAL, M. *Hij zal dien bal wel keeren*, Hooft in den 88 brief. *Die op den bal niet is afgericht*, Vondel in Horatius Dichtkunſt. [*God is de groote ſpil van 's werelds grooten bal*, de Deckers Puntd. 153. I. B.]

BALG, M. *Een dier dat zijnen balg opvult*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. [*En bitſt met volle kracht den blaesbalg uit den noorden*, Vond. inwijing van 't raadhuis te Amſteldam. Huigens in de Sneld. *De blaesbalg geeft niet uit, als dat hij heeft gezogen.*]

BALIJ, V. *Eurijalus verlieſt de balije in 't loopen*, Vondel in Virg. V. B. der Eneade.

BALK,

Digitized by Google

BALK, M. *Beelden die eenen balk onderſtutten*, Vond. in de Aenl. [*Dus brant het vier den balk*, Vondel inwijing van 't raadhuis. *Op dezen vlotbalk*, Vondel in Noach. 2 bed.]

BALLAST, M. *Tot dat de zoldering de mijners met den ballaſt beviel, en verplette*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 302.

BALLING, V. Zie AENBIEDING.

BALLINGSCHAP, dit houde ik voor V. Dus neemt het Vondel in den Inhout van Koning David in ballingſchap, *Na zijne gelede ballingſchap.* In den Inh. der Leeuwendalers, *Haer radende den ſchuilhoek der ballingſchap te verlaten.* Het is zamengetrokken uit *banneling ſchap. Gedurende zijne banneling ſchap*, Vondel in het leven van Ovidius voor de Herſcheppinge. Dog Hooft zegt in Tacitus bl. 24, *Hij heeft veertien jaren het ballingſchap gedult.* Zoo ook elders. [Decker weder V. *Uwer ballingſchap*, in Karel den tweeden. Doch zie wat wij van dit woord zeggen op PRIESTERSCHAP.]

BALSEM, M. *Begoten met Aſſyriſcher balſem*, Vond. in Hor. II. B. 2 Lierz. [*Zoo ras hij den herder had gegoten den balſſem over 't hooft.* Vond. in de Gebroeders. *Die in haer' zielen goot den balſem van zijn' leer*, Deckers goede Vrijdag.]

BAN, M. *Met eeuwigen of tijdelijken ban*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 53. [Zoo ook BAN, (*Jurisdictio, territorium*, vulgo *bannus*) [*regtsgebied, gerechtsban.*] *Die de watren van de laeghte ſcheidde en ſlootze binnen hunnen ban*, Vond. Adam in ballingſch. 1 bedr.

Wie door zijn reden dit geloofspunt wil beſeffen,
Die overſchrijft verwaent en reuckeloos den ban
En merckpael.

Vond. Beſpiegel. V. B. bl. 190.

BANDT,

Digitized by Google

BANDT, M. *De Paus ſlaakte den bant van 't geeſtelijk recht*, Hooft in de N. Hiſt. 216. *Zich te ontſlaen van den bant*, Vond. Inh. van David in ballingſchap.

[BANIER, V. *Men zwaait de veltbanier*, Vondel David in ballingſch. *Hy ſcheurt de Kruisbanier*, Vond. heerlijkheit der Kerk, bl. 70.]

BANK, V. *Op de bank*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 59. *Achter de bank*, Vond. in Horat. IV. B. [zoo ook zijn zaamgezetten. *Dat ik het volck zoo licht zou op de vleeſchbanck brengen*, Vond. Gijsbr. van Aemſtel, 1 Bedr. *dien 't de voetbanck noemt*, Vond. in zijn harpoen. Een algemeene misſlag heeft 'er plaats in 't uitbrengen der ſpreekwijs *door de bank*, waar voor men, doch kwalijk, hoort zeggen *door den bank*, alzoo bank V. is.]

BANKET, O. *Op 't laatſte banket*, Hooft in Tac. I. B. *Onder het Koninglijk banket*, Vond. in 't I. B. der Eneade.

BANNISSEMENT, O. *D'oirzaek van dit geſtrenge banniſſement*, Vond. in Ovid. Leven.

BARMTE, (agger) [een opwerpſel van aarde, een aardhoop,] V. *Men zaeide voetangels op de barmte*, Hooft Hiſt. bl. 434. [*Langs de barmte van de zoomen*, Vond. Herſchepp. van Ovid. V. B. bl. 154. Meier, in zijn Woordenſchat, ſpelt dit *barm*, en *baarm*, en legt het uit, door *opbooplel*, *hoop*, ook wel *een golv*, *baar*, om dat die zich als op elkander hoopen, en zoo zeggen de Gelderſchen een barm of baarm hoois (meta foeni) [*een hoop hooi*, *een hooiopper*.]

[BARING, V. *Der kort aenſtaende baring*, Vond. W. v. Naſſaus geboorte.]

[BARNING, V. *Zie die barrening eens vroeden*, Vond. in de Bruiloftd.]

BAS,

Digitized by Google

BAS, M.

Meerminnen, Meermans, Tritons booren
Den bas, en bovenzang der Kooren,

Vondel in het I. D. der Poëzij, bl. 88.

BASILISKUS, M.

De zuigling durft in 't hol der giftige adder ſpelen,
Het eerſt geſpeende kint den Baſiliskus ſtreelen,

Vondel in de Heerk der Kerke, bl. 19. [*Ik wil met mijn gezicht den Baſilisk verſlaen*, Vond. Maagden.]

BAST, M. *Tegens kling en kogel waren zij, niet tegens den baſt* [den ſtrop] *opgewaſſen*, Hooft in de N. H. 338. [*Dien helpt ſij in den baſt, den deſen in de kroon*, de Deckers Puntd. I. B.] *Uit den dunnen baſt*, Vondel in 't II. Boek van Virg. Lantgedichten.

[BASTILLE, [een bekende gevangenis in Frankrijk] V. *In de gevangenis van de baſtille*, Hooft Henr. de Gr. bl. 75.]

BAUW, M. *Om 't volk in den bauw te brengen*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 108.

BAZUIN, V. *Nu ruſtigh de bazuin en krijgstrompet geſteken*, Vondel in Lucifer. [*Met de heldere bazuin*, Vond. Davids ballingſchap.]

BED, O. *Zoo zeer verſlingert op onderling gezelſchap, dat meenigmaal d'een den anderen in 't bedde overliep*, Hooft in de Nederlantſche Hiſt. bl. 21. *Tegens het bedde aenleggende*, Vondel in Virg. IV. B. der Eneade. [By Vond. in Joſeph in Dothan vinden we *wat razernij is dit? dus uit den bedt te ſtijgen*, doch is hier voor *uit den bedde* en de zesde naamval, onrecht gebogen; gelijk blijkt uit het geen kort daaraan volgt *uit den bedde*. Zie BLOET.]

BEDE, V. *Om onze ootmoedige bede voor te draagen*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 67. *Theſeus ſpilt de leſte bede*, Vondel in den Inhout van Hippolitus.

BE-

Digitized by Google

BEDERF, O. *Men ziet het bederf onvermijdelijk*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 39. *Het bederf der zeden*, Vondel voor Lucifer. Zie Moonens Spraekkunſt, bl. 78.

[BEDEVAERT, V. *Godt bewaere u midlerwijl op uwe bedevaert*, Vond. in Jeftha.]

„ BEDGENOOT, die van een vrouwe gezeidt „ is V. Vondel ſpreekt van Deucalion, en zegt van „ Pirra, zijn vrouw, *Met zijne bedtgenoot*, Ovid. „ Herſch. I. B. bl. 13. Oudth. [Dit volgen anderen, als, *bontgenoot*, *erfgenaam*, *balling* enz. alle met het vrouwlijk geſlachtwoord, als ze van vrouwen gebruikt worden, anders zijn ze M.]

BEDIEDSEL, O. *Dewijl dat bediedſel niet wiſſelijk te bevroeden is*, Hooft in den II. Br. Dus zijn alle Werknaemwoorden, die in SEL eindigen, als Moonen zegt in de Spr. bl. 71. waer van echter *ſtijfſel* moet geſcheiden worden, dewijl men overal in Hollant zegt, *de ſtijfſel*: gelijk ik ook aengetogen zie van Willem Sewel. Echter meen ik dat het een misbruik is, en naer de reden het geſlacht met *bediedſel* moet overeenkomen. Want gelijk dat ſtrekt tot iet te *bedieden*, zoo ſtrekt dit tot iet te *ſtijven*.

BEDING, O. *Met dit beding*, Vondel in den Inh. der Gebr. van Thebe. Zie Moonen in de Spr. bl. 28.

BEDRAGH, O. *Geheimeniſſen van 't allergrootſte bedrag*, Hooft in Henr. bl. 159.

BEDRIJF, O. *Het blakend bedrijf*, Hooft in de Opdragt der Nederl. Hiſtorien.

BEDRIJFAL, M. *De Nijd, die ten hove den bedrijfal volgt*, Hooft Hiſtor. bl. 37. voor zoo veel het eenen man betekent, die alles beſchikt. [zie WICHT.]

BEDROG, O. *Met het bedrogh der ongodlijkheden*, Hooft in de 27 Nieum. van Boccal.

BEEK,

Digitized by Google

BEEK, V. *Aen ginſe zijde eener diepe beeke*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 198. *Het geruiſch van eene ſnelle beek*, Vondel in Virgilius II. Boek der Eneade.

BEELT, O. *Eenigen begonden 't beelt af te vragen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 9. *Het beelt te ſchaken*, Vondel in den Inh. van Ifigenie in Tauren.

BEEMSTER, M. *De Wintvorſt maelde den Beemſter tot een' beemt*, Vondel in de Mengeldichten, bl. 548. Bij Hooft vinde ik het V. *In de Beemſter*, in den 115 Brief. [Zoo ook bij Vond. I. D. der Poëzij, bl. 573. *Dijckgraef van de Beemſter.*]

BEEMT, M. *In den beemt*, Vondel in Virgilius 4. Herderskout. [*Die ſpreuck bequam zijn hart, als dorren beemd de douw*, Vond. bruiloft van den Droſt. *Ik, lente, koom den beemd weêr met mijn' bloemen decken*, de Decker Puntd. II. B. 318 ged.] Maer het bijkomen der *e* ſchijnt dit woort V. te maken, *Dus wijken zij naa de beplante beemde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 708. maer ik houde het met Vondel, dien ook Moonen volgt.

BEEN, O. *Een boei aen 't been*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 17. *Het misſtelde been*, Vondel in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. Men zegt echter, *op de been brengen*, als Hooft in Tacitus, bl. 37. en Vondel in het VII. B. van Virgilius Eneade. Ook, *van de been brengen*, dat Hooft heeft in de Ned. Hiſt. bl. 872. Ik denk ſchier dat het een verkorting is, voor, *op de beenen, van de beenen:* waer in ik bevestigt worde door Hooft in Geeraert van Velzen, bl. 515.

D'onwetende gemeente is ſchendigh op de beenen.

en Vondel in Salmoneus, bl. 24. *Het hof is op de beenen.* Dus zegt men zonder onderſcheit, *Een leger van hondert duizent man*, en *hondert duizent mannen.*

Digitized by Google

„ Zoo ook Moonen in zijne Poëzij, bl. 294. *Nu al*
„ *d'afgront op de been*," Outh. (*)

BEER,

(*) Die echter, wat het geſlacht van *been*, in 't woord *kakebeen*, in zijne voorheen gedrukte en meergenoemde bijvoegſels van deze geſlachtlijſt te vinden, aangaat, deerlijk mistaſt, achtende, dat Vondel dat M. gebruikt hebbe, als hij ſchrijft

Uit 's monſters muil en ijz'ren kakebeen geklonken,

in de vrije zeevaard naar 't Ooſten „ want, zegt de Heer Outhof, „ zoo dit zamengevoegde het enkele of laatſte „ volgde, moeſt men zeggen, *en 't ijz're kakebeen*". Hoe die Hr. hier toe gekomen zij, weet ik niet; immers hadt hij den aard van onze ſtofiijke bijnaamwoorden behooren te kennen; doch dat hier zulks ontbrak, zullen we op 't woord *juk* zien. Wie voorder van de ſpreekwijzen *op de been*, *van de been*, overeenkomende met *onder de voet*, *in de wapen*, *bij de werke*, onderricht wil zijn, kan te recht raken bij den Hr. B. Huydecooper, bl. 291—300. Maar bezigde men oudtijds in het M. woord VOET, het lidwoord *de*, in de ſpreekwijs *onder de voet*, *met de voet*; zoo let men wel op, dat *met de voet* ganſch niet onverſchillig zij, wanneer men zegge *met* DE *voet te treden*, of *te ſchoppen met* DE *voet*: het laatſte moet noodzaaklijk *den* wezen, en hier op heeft ook Huigens gelet, Sneldicht XVI B. daar hij zegt *Men geeft niet met den voet*. Ook Bapt. Houwaart IV. B. bl. 350, *Verſtoten worden met den voet*; deed men zulks met twee voeten, zoo raakte men zelfs *onder de voet*. Maar ook betrek ik hier onder de ſpreekwijs OP STAANDE VOET. Ik hebbe dezelve bij Hooft aangeteekend in zijne vertalinge, bl. 164. zoo ook bl. 173. *Zoo niet op* STAANDE VOET, *ten minſten met 'er tijdt*, bij Vond. op de beeltnis van Frederijk Hendrik, als mede in Noachs Treurſpel, III bedr.

Ik trooſtme van uw hant, op STAENDE *voet te ſterven.*

Bij de Decker in den Dooper, V. bedr.

Op STAENDE *voet*
Zijn hooft te leveren al laeu en verſch bebloed.

Den mijnen quam bij mij op DE *ſtaende voet*, Referein in 't zotte der kamer Rijnsburch voor de blauwe Acoleien van Rotterdam. De ſpreekwijs *ſtaande voets* bij Huigens, Decker enz. voorkomende, verſchilt hier ook niet veel van. Noch eens Hooft in Traiaan Bokkalin *op ſtaande voet*. *Die*

weer

Digitized by Google

BEER, M. *Het grommen van den beer*, Vondel in Palamedes. Van welk geſlacht de meeſte viervoetige

weer op ſtaande voet van Turnus wierd verſlagen, Weſterbaan in den Æneas IX. B. En waarom 't min goed zijn zou dan *onder de voet*, zie ik niet: op gelijke voet neemt men immers de zuiverheid der denkbeelden in acht.

En wat verſchilt van dit all', 't geen Vondel heeft, II. D. der Poëzij, bl. 90.

Zoo langh zij noch aen 't leven denckt,
Gebruickt zij 't op DIE *voet.*

Mooglijk heeft men op die zelfde leeſt te ſchoeien *langs de kant*. Oudhof teekent aan, dat Hooft in zijnen brief uit Florence ſchrijft *omtrent de kant*; en zoo vind ik bij Vond. Virg. Landged. IV. B.

En mirten, gaerne met de waterkant belent,

voor *kanten*; dat *kant* anders M. zij, blijkt op 't woord KANT: en zoo vinde ik ook, niet tegenſtaande HIEL, bij Vondel, Vollenhove, Dekker enz. M. zij, bij Vondel zelf in de Beſpiegelingen, bl. 98. *En treedt het misbruik van Godts ſchepſel op* DE *biel*; en in Adonias *ik volge u op de biel*; ongetwijfeld de ſpreekmanier *iemand op de bielen volgen* in 't oog gehad hebbende; en zulks blijkt, daar hij van éénen *biel* ſprekende ſchrijft, *Daer zij den biel gevat houdt*, in Samſon; onderſcheidende dit van *de biel* voor *de bielen*.

Voeg hier bij het M. *boef*. Sprekende van eenen, is 't *den vluggen boef*; in 't gemeen wederom. *Van de boef getrappelt* in Jeftha. *Daer ook de paerden met hun harde en ſtaele boef ſtaen voor Dianaes kerke*, Virg. En. VII. B. zoo ſchat ik mede 't woord *wal* bij hem gebruikt te zijn, als hij ſchrijft, *Zij naecken ree de wal*, Virg. En. IX. B. *Daer bij de wal beſpiet* voor *de wallen*, en, XII. B. duidlijk anders zegt *des Oldenzeeſche wals*, verovering van Grol. Zie op WAL. Al voord: 't woord *trap* M. bij denzelven; maar voor 't algemeen *de trappen*, dan DE. Zoo teekende ik aan in Dav. Ball. *Ik ga de trap op naer de Koningin*. Zoo *Hoftrap* in 't II. bedr. *de blinde Vader laet den zoon met lijftrouwanten de hoftrap optreên*. *Waagtrap* in de inwijing van 't Stadhuis.

Zoo lang de ſchildwacht hier de waegtrap op zal ſtappen.

Niettegenſtaande hij TRAP, gelijk met hem ook de Ridder Hooft, M. ſtelt. Zie dit op TRAP; hier rijſt dan een vraag; of deze woorden met het lidwoord *de*, V. gebruikt wierden, en dit derhalve aan agteloosheid toe te ſchrijven zij? achte-

Digitized by Google

ge dieren zijn, niet alle, gelijk *paert*, *zwijn*, *varken*, *ſchaep*, *lam*, enz.

BEE-

loosheid gaat gewoonlijk met onorde verzeld, die hier niet is; dan wel; of 't hier 't oogmerk van Vondel geweeſt zij, om, even als men *de been* voor *de beenen* ſchrijft, ook zoo te ſchrijven *de kant*, *de wal*, *de hiel*, enz. voor *de kanten*, *de wallen*, *de bielen*, uit hoofde van eenen algemeenheid aanduidenden zin? wij meenen ja: op het woord VISCH, in deze Geſlachtlijſt M. teekent Outhof aan, dat het V. zij, wijl hij bij Vondel vindt, *Zoo lange tot zij 't want optrokken met de viſch.* Wij zeggen; Vondel ſchrijft hier zeer wel *de viſch*; echter geeft het geen bewijs voor 't vrouwl. geſlacht, zoo min als 't geen we bij Huigens vinden, Sneldichten XV. B. bl. 914. van eenen verdronkenen.

Men ſegbt bij is den wegh van alle vleeſch gevaren.
En mij dunckt dat het is
De wegh van alle vis.

hij ſchrijft zeg ik heel wel; want *trokken zij 't want op met de viſch*, 't kan onmogelijk anders verſtaan worden dan voor *met de viſſchen:* 't was toch der moeite onwaardig voor *éénen viſch* (gelijk het dus, hadt hij *den viſch* geſchreven, moeſt verſtaan worden) 't want op te trekken; zulks waar verdrietig viſſchen; hij moeſt dan zoo ſchrijven; hier *den viſch* te lezen, zou niet wel luiden, ook niet aan 't oogmerk voldoen: niet wel luiden, alzoo *met den viſch* als met eenen vingertoog de gedachten door dien klank van *den* zou leiden tot dezen of genen bepaalden viſch: en dus ook niet aan 't oogmerk voldoen, alzoo 'er niet van zoo éénen of een' bepaalden viſch, maar van de algemeenheid der viſſchen, of gelijk 'er ſtaat van *de viſch* onbepaald geſproken wordt. Levendig ſtraalt de naaukeurige kiesheid van Vondel in zulke kleenigheden, die echter ook moeten waargenomen worden, door: noch meer ziet men die, als men het gebruik, dat hij van 't woord *alle* maakt, nagaat. ALLE (*omnes*) eene veelheid aanduidende, wordt veeltijds aan een enkelvoudig woord gehecht, zonder dat daar door deſſelfs ruime betekenis verminderd wordt; neen: de veelheid blijft 'er; mits men het daar aan gehechte naamwoord verzamelbaar (collective) gebruike, zoo dat het even veel zij, als of het woord in 't meervoudig uitgedrukt ware, en men mitsdien dan ook het bijnaamwoord *alle*, voor zulk een naamwoord geſteld, onbuiglijk late; duidlijk zien we dit in de onzijd. Naamwoorden, *alle ding*, *alle land*, *alle ongemak*, dat noodzaaklijk genomen moet worden voor *alle dingen*,

alle

Digitized by Google

BEEREKLAU, o. *Met zacht Beereklaeu*, Vondel in de derde Herdersk. Dit neemt hij zoo, denk ik, om

alle landen', *alle ongemakken*. Gelijk nu (buiten de buiging des derden en zesden naamvals, naar den Hoogduitſchen buigtrant zoo ſommigen willen, bij ons overgenomen, van welker buiging men iets op BLOED vindt aangeteekend) in 't meerv. geſlacht, *alle*, *alle* blijft, even zoo blijft ook in dit kwanswijs zoo genoemd Enkelvoudige, *alle ding*; ALLE onveranderlijk.

Wel verre van daar, dat 't geen ik bij 't opſlaan van Vondels werken vinde *alle ſlag*, dat is, *ſoort*, *alle oogenblik*, *alle kwaad*; Van Hoofts *geknot van alle krooſt*; van Dekkers *alle veld*, *alle land*, *alle rijk*, *alle vleeſch*, *alle wezen*, *alle ſtaal* alle onzijd. Naamwoorden zijnde, ons een teeken van 't Vr. geſlacht zoude uitleveren; neen, zij blijven Onz. waarom ik niet vatte, hoe de Hr. Outhof op 't woord *ongemak*, zulks Vr. kan achten, als hij bij Hooft in Hendr. de Groote, bl. 5. vindt, *Ende hun alle ongemak door wennis tot ſpel maaken*; niet onbillijk klonk den Neêrlander in de ooren, wilde men naar die les ſchrijven *deze ongemak*, *eene zware ongemak*.

Vreemder mag het veelen toeſchijnen dat dit onbuiglijk *alle* mede wel eiſchte plaats te hebben voor de Mannelijke *Zelfſt. Naamwoorden*; althans zoo zegt Vond. Joz. in Egijpte, II. bedr.

Gods wijsheit zweeft te hoog en boven ALLE *ſchimp*

Altaargeh. I. B. bl. 15. in den onregten naamval ALLE *ſmaad*.
Joſeph in Dothan, V bedr.

Beſchut voor ALLE *kommer*

De Dekker op Chriſt. de Was. Lijkdichten, bl. 294.

Zij waardeerde
ALLE *overvloed voor armoede en gebrek.*

(Men moet wel gade ſlaan, dat de woorden hier nevens *alle* gevoegd, bij den geenen, die ze gebruiken, buiten dat M. zijn. anders bewees het niet. Men zie ieder op zijn letter,) dit kan evenwel zonder bewijs niet blijven, ik vrees hier al te langwijlig te zullen zijn, wijl het aan Voorbeelden niet ontbreekt: uit elk dan een enkel. De Ouden hebben hier den voorrang. De kamer van Rijnsburch voor Rotterd. zegt, *In den voorſpoet*, ſtraks volgt 'er *In* ALLE *voorſpoet zijnſe van ſijn gebot gaen treên*. de roo roozen van Schiedam hadt, *raad* M. ſtraks *Dies ben ick trooſteloos en alle raet ten ende*, Houw. Maagd. V. B. *Van alle kommer en verdriet*, bl.

Digitized by Google

om dat het de naem van een kruit is, gelijk men zegt, *zacht kruidt*. Want het is anders uit twee manne-

418, en korts daar aan, *Iſt in mijn macht uwen kommer te ſtelpen*, de Gulden Legende I. D. bl. 98. 2. *Alle ſmaak, alle dagh*, bl. 18. maar I. D. bl. 72. *Hy vaſte baren avont, ende vierden den hogben*, dat is heiligen, *dach barer paſſien*. Referein van Leiden in 't zotte 1561, *Daer door zuldy alle druck doen drijven*. De Kamer van Gouwe voor de Rotterd. Acoleien 1561. *los van alle laſt*, ook *boven alle trooſt*. Marnix, zuiver in de geſlachten, opſlaande, ontmoet ik daadlijk Pſ. XXXIV. *alle commer*. Pſ. LXIV. *alle liſt*. Pſ. LXXIII. *alle ſpoet, alle morgen*. CXXIV: 8. *in alle wederſtrijt*, nieuwer mede. Huigens *Die boos is in zijn land is boos aen alle kant*. In de Spaanſche Wijsheid; ook aldaar *wat drommel moeit' aen alle kant*. N. 190. ook bl. 1144. *Alle Saturdagh verlegben*. Hoofd volgt hier weder de ouden, *in alle ootmoedt*, Ned. Hiſt. II. B. Kort te voren zegt hij *'t verachtere onzen ootmoedt*. Tacit. XV. Jaarb. *Hij badt alle plicht eens Burgermeeſters vervult*. Voorbeelden uit Vondel heeft men boven reeds.

Waren nu de Ouden zoo oplettend in de Geſlachten, en volgen dit de lateren na, ik kan niet denken, dat men dit alles voor verzuim zal houden, en dus niet durven navolgen. En, vraag ik, pleit hier de regelmatigheid niet voor? men ziet immers duidlijk, dat dit *alle* in de onz. naamwoorden is en blijft; daar acht men *alle land, alle goed*, voor *alle landen, alle goederen*; waarom zou 't ook in 't mannel. geen plaats kunnen hebben, althans voor mij ik zie 'er geene zwarigheid in; maar geef het den taalminnaren over. De Hr. Outhof waarlijk was 'er niet op verdagt, toen hij ook *alle noot* vrouwelijk wilde hebben; zoo ook uit *alle ramp* het Vr. opmaken, dat daar in niet is, offchoon *ramp*, buiten dat, Vr. zij, als wij zien zullen op RAMP.

En zoo vinde ik hier klaar de reden dat Vondel in de Herſchepp. van Ovid. B. V. r. 371. geſchreven hebbe *acht alle moetwil vrij*, waar van naderhand, doch zekerlijk tegen zijn oogmerk, *allen moetwil* gemaakt is; hier moet dan Vondel Vondel verbeteren; ik acht, dat, niettegenſtaande hij *moetwil* M. houdt, als blijkt in 't I. D. zijner Poëzije bl. 378. *betoom dien moetwil*, en op de Ilias der Med. *Verdooft den moetwil van de Gotten*; zijne meening geweeſt zij, *alle moetwil*, (gelijk 'er hadt moeten blijven) te ſchrijven; En dat hij dit *alle* onbuigzaam hield, blijkt noch klaarder, uit zijn zevende Boek, 1102. daar zegt hij *van alle mijnen rouwe*, waar

Digitized by Google

nelijke ſtammen gelaſcht: waer van het laetſte hier gelden moſt.

BEEST,

waar hij 't bezitnaamwoord *mijn* zijne buiging geworden, doch *alle alle* laat; ik weet wel, dat 'er zijn, die achten. dat dit, te gelijk met het geen we B. IV. r. 783 vinden *van alle dit verdriet*, niet goed gezeid is; maar ik andwoorde, dat *dit*, hier op *alle* volgende, ganſch niet weg neemt, dat men *alle* kan en behoort te ſchrijven; in tegendeel, de natuur van 't woord *alle* lijdt niet, dat men 't buige: maar hoor ik vragen; zegt men dan niet goed *al* in *al den arbeid*? ik andwoord ja, maar men neme in *al den arbeid* en *alle arbeid* merklijk onderſcheid van zin waar: Hier baant mij de ridder Hoofd het pad. Dezelve in zijne Waarnemingen op de Hollandſche taal. § 9. zegt mij „ AL voor 't Artikel ſchijnt niet *gedeclineerd* „ te willen zijn, want *bij deed* ALLE *den Arbeidt* wordt niet ge„ zeid, maar *bij deed* AL *den arbeid*". Hier ſpreekt hij, let wel, van *al voor 't artikel* (de artikel nu, is bij ons *de* en *het*) en dat AL zegt hij, *ſchijnt niet gedeclineerd te willen zijn.* Onbeſchroomd en goed zegt men *alle volk*, maar ook weder niet min goed *al het volk; alle weg*, en *al de weg*. maar men ziet ligt, dat het een en ander merklijk verſchillen. *Al het volk zal zeggen Amen* verſchild hemelbreedde, van *alle volk zal* enz. hier zit het kluwen. *Al*, gevoegd voor het lidwoord, den artikel *de* en *het*, moet volgens Hoofts regel *al* blijven, maar dan betekent het niet *omnes*, maar *totus*, *univerſus*, en vindt zijn bepaling in *gebeel het Volk*, of *het gebeele volk*, daar 't met *alle volk* heel iets anders is; hier kan men niet zeggen *al het volk*, gelijk in *al het werk*; de Ridder Hooft toch betrekt wel duidlijk dit *al* maar alleen tot het artikelwoord, ſluitende ſtilzwijgends de anderen buiten, met reden niet ſprekende van *allen den arbeid*, keurende dit beide af; keurende in tegendeel goed *al den arbeid*, en ook ſtilzwijgende hier met Vondel *alle zwaren arbeid*, *alle zijnen arbeid*, want ſchreef Vondel, buiten 't boven aangehaalde, ook noch in dat zelfde werk, bl. 292. *Oprecht in alle zijnen bandel*, Hooft zal 'er niet mede ſtrijden, zie zijne vertaling der Achtiende Nieumaar, van 't tweede honderd aan 't hoofd: *Met verwondering van alle den raat der doorluchtigen*, in Hendr. den Grooten (bl. 129) *alle mogelijcken afbreuk te doen*, zoo mag men zeggen *alle leugenachtig volk*, niet *al leugenachtig volk*; maar wederom doch dan in een' anderen zin, met het artikel *al het leugenachtig volk* niet *alle het leugenachtig*, dit laatſte nochtans heeft maar plaats in 't enkelvoud, want in 't meervoud zegt men weder onbeſchroomd *alle de volken.*

Digitized by Google

BEEST, o.

Wie 't groote beeſt op zijnen dollen draf,
Nu dronken van zijn gufheit, wil zien ſchokken,

Ou-

Zoo ſchrijft Hooft in Tacitus aan 't begin *alle de weegen*; en zoo zegt men ook vrij *alle uwe wegen.* Vond. in Zungchin *met alle onze eedgenoten*, b. 43 en bl. 35. *van alle uwe wijzen.* Beſluit dan met mij, dat Hooft dezen regel dus opgeeft. AL *voor 't artikel den, de* of *het blijft* AL; maar daar bij, door zijn eigen voorbeeld, uitſluit, wanneer *al* voor andere woorden zonder lidwoord geſteld wordt; gelijk men bij Voorb. zeggen moet, *al het volk, al den raad*; niet, *alle het volk, alle den raad*, maar weder ombeſchroomd, *alle kloek volk, alle zwaren arbeid*; want daar in is geen artikel. Hier toe geven wederom zoo nieuwen als ouden aanleiding; te veel walgt, kort dan. de Legende I. D. bl. 79 zegt *alle dat volk. Zij verwoeſten alle dit lant*, de Goudſche Chron. bl. 14. *Alle vleeſchelijcken luſt*, het Wit Angierken voor de kamer Haerl. op 't einde, terwijl 'er even te voren gezeidt wordt *uwen vleeſchelijcken luſt. Alle vrolijck bewijs*, de Jonge kamer van Haarl. voor Rotterd. 1561. *voor alle commerlick verdriet*, de Oranje Lelie van Leiden voor Rott. act. III. Zoo ook bij C. v. Ghiſtele in Terent. Andr. Act. II. ſc. V. *jae en alle mijn werck.* En in Proteſilaus brief aan Laödam. GROOTEN DRUC *krenckt de jeucht*; elders weer, Theſeus aen Ariadne, *Deze tijdingbe beeft* ALLE MIJNEN *druc geneſen*, en even te voren, dat hier ook wel komt, zeide hij *van* ALLE *druc ontladen.* In de Heautontum: IV. pauze, *met alle uwen ſleip*, wederom de Legende I. D. bl. 12. *met alle ſijnen volcke* bl. 19. *Hy ſal alle menſchelijcken raet te niet maken.* By Marnix Pſ. XVI. en XXII. *In alle ſin verdriet*; *Aen 't heijlig volck is alle mijn vernoegen.* Keer ik na nieuwer. Zie Huigens bl. 10 en 2. *Alle ſijn beſtier, alle mijn behagen.* De Decker Geldz. *Met alle kloeck beleit.* Hooft komt ook hier weer op de baan, zijn Voorbeelden ſtaan boven, van Vond. van gelijke, in 't onz. zegt hij II. D. der Poëzije, *alle uitbeemſch gewelt*, dit gaat dan en in 't M., en in 't Onz. door, en zou men beſluiten mogen (niettegenſtaande ik gaarne beleide, dat 'er van de buiging van 't woord *alle* ook voorbeelden zijn, en wel voornamelijk bij nieuwer Schrijvers, die van zulk een onbuiglijkheid nooit droomden) dat *alle*, onbuiglijk zijnde, ondanks de buiging van bijgevoegde woorden, zoo in 't M. als Onz. (want van 't Vr. is geen verſchil) *alle* blijve, en Vondel dus te recht geſchreven hebbe, *alle moedwil, alle mijnen rouwe* enz. Maar noch iets van *alle man*,

hoe-

Digitized by Google

Oudaen in zijn Lofdicht op den vertaelden Herodiaen. 't Is zoo, want dat bij Hooft ſtaet in d'Opdr. der

hoe men dit neme, of als geſcheiden of niet geſcheiden, is mij om 't even. 't Sluit echter niet in, dat het geſcheiden niet goed zij, gelijk ſommigen meenen: wel degelijk zou ik het geſcheiden gebruiken; en zoo hebben 't de Ouden ook gebruikt. Waar uit verder blijken kan, hoe onbuiglijk zij 't woord *alle* gehouden hebben, en dat zij niet *allen* maar *alle man* geſchreven kunnen hebben, dewijl men door dat middel aan het ſpreekwoord van *alle man* gekomen zij. En zoo geſcheiden gebruiken het ook de roo roozen van Schiedam, *zij toonen haar dwaesheit voor alle man.* De oude kamer van Haarl. voor Rotterd. 1561. *te ſcheep met alle man.* Marnix *met alle krachten, alle man*, Pſ. XXVI. Weſterb. in Eneas *men recht een hooge maſt met alle man.* Huigens meer dan eens *met alle man*, bl. 664. 893. elders *een vriend van alle man.* Fr. van Hoogſtr. *En waer het zoo gij zaegt hier alle man.* Vond. Gysbr. van Aemſtel, *Het zweet met alle man.* De Decker in de Geldz. *Het ſtinckt voor alle man*, Puntdichten:

Zij tocht naer alle form, gij tocht naer alle' man.

Let, dat de kieſche de Decker hier een *Apocope*, afkapteeken bezigt, of hij zeggen wilde, 't woord *man* is wel *mann.* maar *alle* weigert gebogen te zijn.

Deze uitſtap verbiedt mij meer, en ik kon 't hier bij laten, maar merk alleen noch aan, dat gelijk *alle*, zoo mede *allerhande, allerlei, velerhande, velerlei* enz. niet alleen de woorden, door hun gehecht, tot verſamelbare (collectiva) maken, maar ook, dat zij zelve onbuigbaare zijn. Dat het in 't Onz. zoo zij, behoeft geen voorbeeld. Van de M. woorden, zie Vond. I. B. En. aan 't einde, *met allerhande kout;* dit deed den Hr. Hoogſtr. denken, of Vond. *kout* ook wel Vr. gebruikt hadt, zie KOUT. Maagdebr. bl. 47. *van allerhande ſtaat;* ook bl. 56. *in twederleie ſtaet.* Zoo noch *allerhande ſtaat* in G. van Amſtel bl. 12. hierom wilde de Hr. Outhof *ſtaat* Vr. hebben, doch hy bedacht niet, dat men dus ook ſchreef *allerhande heil* enz. en in de heerlijkheid der Kerk bl. 13. *in allerhande noot.* Jeruz. verwoeſt, *tot allerhande ſmaet.* 't zelfde bij Aldegonde Pſ. II. 4 en allerduidlijkſt in de Altaargeh. I. B. bl. 15. *door allerhande en overleckren ſmaeck.*

Hopende met dit alles, de geſlachtlijſt, en 't onderſcheiden der geſlachten eenig licht bijgezet te hebben, en aan het oordeel der taalminnaren overlatende, of dit zulk eenen uitſtap waardig ware dan niet, voege ik ten beſluite daar

Digitized by Google

der Hiſtorien, *ik wil dien beeſte toonen*, moet verſtaen worden als met meer onzijdige woorden, dus in gebruik, gelijk *Prins van den bloede*, en wat dit meer is. Op den zelven voet ſtaet de ſpreekwijs: *den beeſt te ſpelen*, dat is, *den beeſte* (*).

BEET, M.

Om teffens eens met eenen beet te vatten
Den ſmaek van al het lekkerſt,

Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 20. Maer Hooft, dien Moonen volgt, ſchoon gewoon liefſt Vondel te volgen, ſtelt dat V. *Dat die de verkleumde ſlang in den boezem ſtooft, t'hans een venijnige beet, van de verwarmde tot zijn loon krijgt*, in de N. Hiſtor. 37. Hier zou ik Vondel liefſt volgen, [en zoo doet ook de Decker 150 Puntd. I. B. *'t En baet hem niet een' beet, niet eenen goeden beet* „ Zoo ſtelt Vondel „ mede *appelbeet* M. *En wat van haer gebaerd, dien* „ *ap-*

bij, dat men zich van deze aanmerking, die ik den Nederduitſchen Taalliefhebberen niet gaarne wilde onthouden, niet al te los bediene, maar daar in met eenig onderſcheid te werk ga: ook niet alles bij de Ouden voor een misſtel rekene, 't welk met zijne gedachten niet overeenkomt.

(*) Bij de Ouden vindt men dit woord altijd V, waar van ik, buiten de voorbeelden, die de Hr. Huydecooper ter beveſtiging bl. 296 en 297. bijbrengt, 'er noch een aanteekenen kan uit Hooft in de vertalingen uit Sanſovin, *Een vorſt zij vos en leeuw, dewijl bij doch* DE *beeſt moet ſpelen.* Uit de Decker, die in zijn Puntd. ſchreef *de zotte beeſt*; en zoo ook D. van Koornhart, in 't proteſt tegen den ſlaep, *de plompe beeſte*; en 't blijkt dus, noch zoo oud niet te zijn. Hier van hebben wij onze ſpreekwijs *de beeſt ſpelen* overgehouden: dat ik hier aanhaal, op dat niemand denke, dat de ſpreekwijs ware *den beeſt ſpelen* voor *den beeſte*, gelijk zich Onz. woorden wel meer buigen: doch welke buiging hier evenwel geenen ſtand zoude kunnen grijpen, alzoo niet de vierde, maar ſlechts de derde en zesde Naamval zulk eene buiging ondergaan; waar van breeder op BLOET.]

Digitized by Google

„ *appelbeet bezuurd.* In den Lof der Heil. Acijt". Oudhof.].

BEGEERTE, v. *Heet in de begeerte*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 33. *Drong op haer ſchandelijke begeerte*, Vondel in den Inh. van Joſef in Egijpten. Zie Moonen bl. 62.

BEGIN, o. *In het begin*, Hooft in de N. Hiſt. p. 13. *Het begin des huwelijks*, Vond. in de Voorr. voor Joſef in 't Hof. Dusdanige woorden zijn al meeſt van dit geſlacht, als *Bederf*, *Bedrijf*, *Beding*, *Begrijp*, *Bekijk*, *Belang*, *Beleg*, *Beleit*; waer toe niet noodigh is getuigeniſſen bij te halen. Zoo is het ook met vele woorden, die GE voor aen hebben, als *Geraes*, *Geſpeel*, *Gewoel*, *Geklap*, *Geloop*, *Gezang*, komende van *Razen*, *Spelen*, *Woelen*, *Klappen*, *Loopen*, *Zingen*. Ook ONT, als *ontwerp* van *ontwerpen*, *ontzet* van *ontzetten*, *ontzagh* van *ontzien*; en VER als VERWIJT van *verwijten*, *verderf* van *verderven*, *verlies* van *verliezen*. Zie Moonen in de Spr. 78.

BEHANGSEL, o. *Het behangſel*, Vondel in Virg. I. B. der En. Zie BEDIEDSEL.

[BEHOEF, o. Zie BEGIN.]

BEHOEFTE, v. *'t Aenbrengen der behoefte*, Hooft in den 28 brief. [Doch zegt hij in de Ned. Hiſt. XIII. Boek, bl. 536. *'t zijnen behoeve*, zulks komt van *behoef*, en in de Onz. buiging.]

BEHOUDENIS, v. Zie ARGERNIS.

BEHULP, o. *Ingezien ook 't behulp dat de onderhandeling der menſchen heeft*, Hooft in H. den Gr. p. 156.

BEJAGH, o. *Hier ruſt de ziel van 't ijdele bejagh*, Vond. in de Altaergeheimeniſſen.

BEITEL, m. *Als met eenen beitel*, Hooft in Tacit. 247. Bij Vondel is 't vr. in Virg. I. B. der Lantg. *Men kloofde het hout met de beitel.* [Dezelve in de Lierged. III. B. *Met ſtaele beitel zaegh noch bijl.*]

BEK,

Digitized by Google

BEK, M. *'t Meeſte deel der armen is van quade opvoedinge, woeſten wandel, en ſtout in den bek*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 28. *Zij likken den ſiſſenden bek*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade.

[BEKENTENIS, V. *Naer uw eige bekenteniſſe*, Vondel 21 Heldinnebr. van Nazo.]

BEKER, M. *Eenen beker eiſchende*, Hooft in Tacitus, bl. 180. *Drinkt malkanderen den beker toe*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade.

BEKKEN, O. *Een zilver bekken dat hij in der hant bielt*, Hooft in de Hiſt. der Med. bl. 14.

Der Engelandren tongen lekken
Hun Vaders ſtrot,
En toonen 's Konings hooft in 't bekken,

Vondel in het Gedicht op de Monſters onzer eeuwe. [*Hij ſtort heelzaem ſap in 't zuivre bekken*, Vond. Virg. En. XII. B. „ *Aſch in dat bekken leveren*, Hooft in „ de Hiſt. der Med. bl. 46". Outhof. Het geen de Heer Outhof op dit woord noch verder had aan te merken, zullen wij, te gelijk met het vermelde op BEEN, bij 't woord JUK ten toetze brengen; wij achten zulks der moeite wel waardig, en ook ten dienſte van veelen hoognoodig.]

BEKKENEEL, O.

Breetweidender in werken aen te grijpen,
Dan 't bekkeneel, dat eng is, kan begrijpen,

Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 62. [*Een ander houwt met maght en opgeheve bijl op 't bekkeneel recht inne*, Vondel Virg. En. XII. B.]

BEKOMMERING, V. *Met een godvruchtige bekommering*, Vondel in Virg. III. B. der Eneade.

BEKOMST, V. *Als zij hare bekomſte daar van hebben*, Hooft in den 28 brief.

BEL, V. *En blinddoekt deze bel der werrelt*, Hooft in de Bruiloftdichten. *Klink de bel om uwen hals*, Vond. in

Digitized by Google

in Samſon, bl. 4. [De plaats van Hooft, daar hij blinddoekt bezigt, komt mij nu niet voor; ik meen Hooft *blindhokt* ſchrijft, verkeerdelijk thans *blinddoeken: blindhokken* is 't woord. *Gij ſult s'al t' ſamen niet blindhocken*, Jonctys Roſelijns oogjes, voorred.]

BELANG, O. *'t Belang der gelegenheit*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, p. 21.

BELEG, O. *De intree des winters deedt hem 't beleg zwaar voorſtaan*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 293. *'t Rampzaligh beleg van Troje*, Vondel in Virgilius, IX. B. der Eneade.

BELEIT, O. *'t Kommerlijkſte beleit*, Hooft in de Opdr. van Henr. den Gr. *'t Hemelſche beleit*, Vond. in de heerlijkheit der Kerke.

BELETSEL, O. *Het eenige beletſel*, Vondel in den Inh. van Hekuba. zie BEDIEDZEL.

BELHAMEL, M. [Een berokkener van twiſt. Een voorganger onder de kudde.] *Nu heb ik met der doodt doen ſtraffen dien belhamel van Colignij*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 22.

BELOFTE, V. *Hij ontfangt de belofte*, Vondel in de Ordragt van Noë.

BELOOP, O. *'t Beloop der werreltſche dingen*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 3. *Naer het ongeſtadig beloop der werrelt*, Vondel in zijn Toneelſch. bl. 4. zie BEGIN.

[BELUL, O. zie LUL.]

BELT, [een gedeelte der Ooſtzee,] V. *Wiens zwaert bereickt den Donau en de Belt*, Vondel in 't I. D. der Poëzij, bl. 50. [*De Koning aen de Belt*, Vond. Keurged. bl. 276.]

BENDE, V. *Zij doen de bende van Kleerhagen uit Gorkum vertrekken*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 1140. *Kamille voert haer ridderlijke bende aen*, Vondel VII. B. der Eneade.

[BERAEDT, O. *Dat korte beraedt tot ſterven*, Hooft Tacitus, XV. B.] BE-

Digitized by Google

BERECHT, o. *Draegh dit berecht uwen Vader over*, Vondel in Virg. III. B. der Eneade.

BERG, m. *Staande op eenen hoogen berg*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 89. *Op den berg des verbonts zitten*, Vondel voor Lucifer. „ *Berg* is ook een ge„ lubt Verken, zie GELT". Outhof.

BERKEMEIER, m. *Met den grooten berkemeier*, Vondel in het II. B. der Lantged. [*Laet den Rijnſchen berkemeier luſtig ruſtig ommegaen*, Vond. II. D. der P. „ *Met den grooten berkemeier*, Vondel in 't II. „ B. der Lantged. bl. 81. waar Virgilius in 't Lat. „ heeft *magno cratere*, Georg. II. vs. 457. Anders „ is berkemeijer eigenlijk een drinknap of kelk der „ oude Herderen, gemaakt van *berkenmeij*, dat is, „ van eenen *berkeboom*, gelijk *beukebeker* van *beuke„ boom:* en van welke *berkemeijers* of berkeboome„ kelken, Alkemade breeder handelt in zijn werk „ van de Diſchplegtigheden, II. D. Hoofd. 34. ver„ toonende ook de afbeelding van zulken ouden „ berkemeijer in print". Outhof.]

BEROEP, o. *Het beroep*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 103. [*Dit wettige beroep*, Vondel in Salmoneus.] Zie BEGIN.

BEROERTE, v. *Zoo dat de gezeide Raadt hem zuiver van de beroerte ſchoude*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 62. *Van de oirzaek dezer ſchichtige beroerte*, Vond. in den Inhout van het XII. B. der Eneade.

BEROU, o. *Een berouw, dat uit dwang draafde*, Hooft in Henr. den Gr. 140. *Waerachtigh berou hebben*, Vondel in Horatius, III. B. 24. zang.

BERT, o. Zie SCHAEKBERT.

BES, BEES, of BEZIE, v. *De bes van Argos valt wel kleen, doch houdt haer' ſmaeck*, Vond. Virg. Lantged. II. B.]

BESCHEER, o. *'t Beſcheer des hemels*, Hooft in den 104. brief. [*Ik zal der Goden raedt uitvoeren na 't*

be-

Digitized by Google

beſcheer, Vond. in Hekuba, dit komt van 't oude werkwoord *beſcheeren*, waar van wij den volmaakten voorleden tijd noch over hebben *beſchoren.*] Zie BEGIN.

BESCHEIT, O. *Het rechte beſcheit*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 71. *Te toetſen 't recht beſcheit*, Vondel in het I. D. der Poëzij.

[BESCHUTTING, V. *Onder de beſchutting*, Vond. Hor. 46 gez. IV. B.]

BESLUIT, O. *Aan 't beſluit*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 52.

[BESSEM of BEZEM, M. Bij Decker in zijn Mengeldichten:

Hij plant den beſſem op den maſt, in plaetſe van de vlag.]

Zie BEZEM.

BEST, V. *Het vaetje uit te pojen paſt geene oude beſt*, Vondel Hor. III. B. 15. [*Gelijk Kalijbe, eene overoude beſt*, Vond. En. VII. B.]

BESTANT, O. *Gedurende het beſtant*, Vondel in 't berecht voor Palamedes. [*Na onderling geſpreck beſluit men het beſtant*, Vond. I. D. der P.]

BESTEK, O. *Het beſtek der verraderijën*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 133. *Binnen het beſtek*, Vond. in de Aenl. ter N. Digtk.

[BESTERVENIS, V. *Tot de beſtervenis van den verſch gemetſten grondſlag der vrijheit*, Hooft Ned. Hiſt. VI. B.]

BESTIER, O. *'t Beſtier van alle omleggende gewesten*, Hooft in de Med.

BETUW, V. *Die zijne wooning in de Betuwe verlaten had*, Moonen in de Aentekeningen op zijne Poëzij, bl. 864.

„ BEVANG, O. *In 't bevang dier beide*, Decker „ Lof der Geldz. bl. 70". Outh.

BEVEL, O. *Dit bevel*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 26. Zie BEGIN. BEU-

Digitized by Google

BEUGEL, M. *Ik zal zoo ras te paarde, als hij met den voet in den beugel zijn*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 171. [*Sta vaſt, ik zal dit touw gaen knoopen aen den beugel*, Vond. Joſeph in Dothan.]

[BEUK, M. [een boom,] *In ſchaduw van den beuck*, Vond. Virg. II. Herderskout.]

BEUKELAER, M. *Hij verwondert zich over den beuckelaer*, Vond. Inh. van het VIII. B. der En. [*De hant aen den beukelaer te ſlaen*, Vond. Heldinnebr. bl. 13. *Hij beval den beuckelaer te brengen*, dezelve in Virg. En. V. B.]

[BEUL, M. *Dat zij, d'een den neuz, d'ander de ooren, den beul afvorderden*, Hooft Ned. Hiſt. VI. B. bl. 253. welk woord zaamgetrokken is voor *Beudel*, dat noch te vinden is bij Vondel, in de Helden Gods: *Gij wierdt beudel uwes zelfs.* en in de Poëzij, II. D. *Gewetens beutel, vrees den Goddelijcken wreeker*, en elders. Zie ook Kiliaan.]

BEURS, V. *Nu ſtof niet op uw rijke beurs*, Vond. Poëzij, I. D. bl. 245.] ook in den zin eener ſtads koopplaets. *Haer zegenrijcke beurs ontbeert een harer zuilen*, Vondel I. D. der Poëzij.]

BEURT, V. *Te zijner beurte*, Hooft in den 10. brief. *De wacht bewaert hare beurt*, Vondel in Virg. IX. B. der Eneade.

BEWIJS, O. *'t Bewijs mijner trouhartigheit*, Hooft in Tacitus, bl. 502.

BEWINT, O. *Een Prieſter heeft het bewint*, Hooft in Tacitus, bl. 502.

BEZAEN, V. [*Bezaan*, of *ſchoverzeil*, dat te ſcheep aan grooter zeilen geſlagen wordt.]

Wie voet zat binnen boorts, ziet met verwondren aen
De groote en fockemaſt, de zeilen, de bezaen,

Vondel in het Lof der Zeevaert, I. D. der P. bl. 151.

BEZEM, M. *Dan voert hij op den maſt den bezem*

Digitized by Google

zem tot een wapen; Vond. op Tromps Afbeelding in zijne Poëzij, bl. 556.

BEZIT, O. *'t Bezit*, Hooft in Tacitus, bl. 525. zie BEGIN.

BEZWAER, O. *'t Bezwaar*, Hooft in den 78 brief.

BIECHT, V. *Om oprechte biecht te doen*, Hooft in den 61. brief.

BIER, O. *Het bier*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 228.

BIJ, V. *Ook zijn de bijen niet alleen dieren des hemels naar den lichaame, maar zelf naar den geeſt, gemerkt haar wonderbare vernuftigheit*, Hooft 135 brief. *Niet anders drijft d'aengeboren gewinzucht de Attiſche bijen, elk in haer werk, voort*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantg.

BIJBEL, M. *Sluet den bijbel op*, Vondel in zijn Toneelſchilt, bl. 6. [*Die valſch op zijnen bijbel roeint*, Vond. Maria Stuart V. bed.]

BIJL, V. *Met de bijl ſtraffen*, Hooft in Tacitus IV. B. [*Door het moorddadig woên van ſcherpe bijl of knijf*, Hooft in Baeto.] *Houw met de bijl den wijnſtok in ſtukken*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantg. Dogh Hooft heeft ook het M. in de vertalingen van Lottinus: *De bijl, zo bot als hij is, klooft een hout, ja een nagel, dat hij niet doen zoude, waar hij zoo ſcherp als 't pennemes.*

„ BIJTEBAEU, (*mandúcus, larva, ſpectrum*) [een ſpook, bullebak] M. Bij de Decker Lof der Geldz.

„ *Ja, om den ſchrick t'ontgaen van zijnen bijtebaeu*
„ *(Ik meen een' blaeuwe ſchoen) telt bij zijn' vingers blaeu.*

„ Gelijk ook Pitiscus *Lemures* door *nachtgeeſten, bijtebauwen* verklaard". Outh.

BISDOM, O. *Het Bisdom*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 18. *Om 't bisdom te vernielen*, Vond. in de Hekeld. bl. 192.

Digitized by Google

[BITTER, [een zelfſtandig Naamwoord] O. *Het bitter*, Vond. Hor. Lierg. 16. II. B.]

BITTERNIS, V. *Gezult in de bitternis*, Hooft in de Hiſt. van de Med. bl. 50.

BLADT, O. *Hoe is 't bladt omgekeert!* Hooft in 't begin des V. Boeks der Hiſt. *Het onfaelbare bladt te bevlekken*, Vondel in de Opdragt van Adonias. [*Hij grijpt met eene tang het bladt der tonge, en ſnijt het met den degen af*, Vond. Ovid. Herſchepp. VI. Boek.]

[BLAEM, dit woord heb ik nergens gevonden dan bij de ouden in 't V. geſlacht, die ſchreven *blame. Met eenighe blame*, C. v. Ghiſt. Ovid. Briſ. aan Achilles.]

BLAER of BLADER, (*puſtula, tubercula, ſpiritu incluſo tumida*) [ook wel *blein*, een lichte zweer, in 't vleezige gedeelte des lighaams, doch hier alleen voor een *vlak* of *plek*.] V. *Waer in het een ſneeuwitte blaer voert*, Vond. in Hor. IV. Boek.

[BLAES, V. *Dat zoo lang geen priem haer priemt, de blaes geſloten blijft*, Vond. Beſpieg. bl. 10. I. B.]

BLAESBALG, M. zie BALG.

BLAESKAEK, M.

Die dat bolle zwetſen ſtraf
Leerde wel den blaaskaak af,

Hooft in de Gezangen, bl. 701. [*Van elcken blaeskaek houd het wat*, Vond. in de Waterbel. Hij ſpreekt hier van 't gerucht, en zegt daar van, dat ieder ſnapper met zijn ſnappen 't zijne 'er bij, en 't gerucht aangroeien doet.] Dit woort is M. daer *kaek* V. is, om dat door *blaeskaek* iemant betekent wort die blaeſt. [Zie hier van op BREEKSPEL en WICHT.]

BLANK, [zes duiten bij ons,] M. *Men moet de zuinigheit 'ook zoeken in de ſtadigheit van den blank een ſtui-*

Digitized by Google

ſtuiver te doen ſtrekken, Hooft uit Guicchardin.

[BLANKHEIT, V. *Met hare blankheit*, Vond. Hor. Gez. II. 4.]

[BLAS, M. *ô! Laet mij eenen blas van 't zeldſaem heil erlangen*, de Decker Puntd. I. B.]

BLAZOEN, O. *'t Blazoen der vrijheit*, Vond. in de Hekeld. bl. 198. [Dit woord wordt gebezigd om den *wapenroem* uit te drukken, die gewoonlijk op de ſchilden afgeteekend was; Hooft dit zullende verduitſchen noemt het *een zinſtaal*, Ned. Hiſt. II. B. aan 't eind, *ſpeelende op het zinſtaal van den vuurſlagh*. Daar van wordt het ook gebruikt, om een *wapenſchild* zelf te beteekenen; gelijk hier. „*De Leeuw* „*die voert 't blaſoen*, Vondel in zijn Papiere geld. „Even zo ſchrijft ook Chriſt. van Heule". Outhof.]

BLIJDE, [zeker ſchiettuig,] V. *Gelijk een blixemſtrael uit eene blijde ſnort*, Vond. IX. En. Kiliaen zegt ook *blija*, en legt het uit door het Latijnſch woort *baliſta*. [„Een ſchiettuig, waar uit men „groote ſteenen wierp, als bij Lipſius te zien is, „in Poliorcet. Dial. III. Meier noemt het ook *een* „*ſpringel*, *ſprinkhaal*, bl. 731. De Hoogduitſchen „nemen 't ook voor *loot*, zeggende *ohne pulver und* „*blije*, zonder kruid en loot". Outhof. Hier van hebben wij noch over ons *blijwit*, (*ceruſſa*) anders *lootwit* genoemd.]

BLIJK, O. *Het blijk*, Hooft in Tac. bl. 519. En eveneens Vondel in Ovid. Herſchepp. 148. V. B. [*Daer zij niet zonder toorn, het blijk vont van haer ſchaa.* doch dezelve gebruikt het ook veelmaal V. viermaal in Adonias. In Samſon, *Ontfang tot eene blijk en zegel van ons trou. En toon mij d'eerſte blijk van liefde*, dezelve Adam in ball. 4 bed. Moonen volgt hem in 't O. bl. 171. in zijn Poëzije, *Dit blijk*. Zoo doet ook L. ten Kate, II. Deel, bl. 123. in de proeve van afleiding.]

Digitized by Google

BLIJSCHAP, v. *Met eenige blijſchap*, Hooft in de Opdragt der Hiſt. *Toen hoorde men eene geweldige blijſchap*, Vondel in Virg. III. B. der Eneade. Zie Moonens Spraekkunſt, bl. 77.

BLIK, [opſlag van het oog,] M. *In eenen blik*, Vondel in het II. B. der Beſpieg. bl. 64.] *Met eenen heldren blik*; Vond. Bruiloftsd. *O Zaegt gij maer den minſten blik*, Decker aen zijne Moeder. Zie OOGEN-BLIK. In de beteekenis eener ertsſtoffe (*bractea*) *blek* is 't onz.]

BLIXEM, M. *Tot dat het ziet en voelt den blixem van mijn donder*, Hooft Gr. bl. 465. *Den blixem en donder nabootſende*, Vond. in 't berecht voor Lucif.

BLOEI, M. *De ruſt heeft eerſt de Koningen bedorven, En al den bloei der Steden*, Hooft 1. br. [*Die in den vollen bloei en lente van haer jaren*, de Decker bruil. van van Simmeren.]

BLOEISEL, O. *'t Gezicht en de reuk van 't bloeiſel*, Hooft in den 15. brief. *'t Bloeiſel van uw tijdt*, Vond. in den I. Maegdebr.

BLOEM, V. *In de bloem haarder jeugt*, Hooft in Tac. bl. 182. *In de bloem zijner jaren*, Vondel in de Opdr. van Joſef in Egypten.

BLOESEM, M. *Zien de hagelbuien den bloeſem treffen*, Vondel in de Opdr. van Zunchin. [*Wat had ghe mij met uwen bloeſem niet belooft*, Vond. David in ball. *Die ſtelt den bloeſſem voor de peren*, de Deckers Puntd. II. B.]

BLOET, O. *Het geſtoort bloet*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 78. *Het gewelt, dat het eene bloet het andere doet*, Vondel in de Opdr. van Joſef in Dothan. Men kan hier (waer van wij boven iet hebben aengeroert) in 't voorbijgaen aenmerken, dat woorden van dit geſlacht dikwils ook van artikel en uitgang veranderen in *obliquis caſibus*, of de onrechte naemvallen, [te weten, in den *Dativus* en *Ablativus*, den

Ge-

Digitized by Google

Gever en Nemer, en in die twee ook maar alleen,] want dus zegt men, *Hij legt op het bedde*, en *hij is van den echten bedde: Men ſleurt hem bij 't hair:* en, *Hij ſleepte mij met geſleurden haire in zijn hof*, Vondel in den brief van Hermione: *Hij is van dat geſlachte* en *van dien geſlachte*. Dikwijls; zeggenwe, maer niet, gelijk het gebruik leert; altijdt. Want men zegt zelden, *Geef mij den zoute: Hij ſtort in den zande: hij legt in den watere* (hoedanig een voorbeelt bij Hooft is, bl. 396. *Zoo weldigh een plek lants met den watere te verwoeſten*, en bij Vondel uit Hor. 5 toez. *Uit den water*) *Hij wandelt in den boſſche*: ſchoon in dagelijx gebruik is, *het zout*, *het zant*, *het water*, *het boſch*. In den brief van Vondel egter aen Hooft vint men, *ter zijden uit den boſch*, voor *boſſche* (*).

In

(*) Uit hoofde dat dit alleen plaats hebbe in den derden en zesden naamval, is het geen wonder, dat men zelden zegge: *Geef mij den zoute: Hij ſtort in den zande*, alzoo zonder de buiging geweld aan te doen, ja zelfs een ganſch verkeerde buiging te geven, zulks onmogelijk gezeid kan worden, dewijl deze beide woorden *zout* en *zand* hier in den vierden naamval voorkomen, en zulk eene onrechte buiging in dien vierden naamval geen plaats hebbe; want, daar hier de *dativus* en *ablativus*, de 3de en 6de naamval, met elkander gelijk ſtaan, zoo ſtaat altoos, in onz. woorden, de vierde naamval, met den eerſten en vijfden, die ganſch geene buiging hebben, gelijk.

Hier van is ook de *Genitivus*, de tweede naamval, uitgeſloten, en is deze onrechte buiging in den derden en zesden naamval, gelijk ten Kate zegt in de Aenleiding, I. D. bl. 336. noch *naar den trant der Ouden*, of gelijk Moonen ons leert in zijn Spr. bl. 99, *een Hoogduitſche uitgang, die van ouds bij de Nederlanderen overgenomen is*, ſchoon hij acht, dat die geheel en al, om de twijfeling, den vreemden daar over te beurt vallende, behoorde verworpen, en niet meer *in den beginne*, *van den geſlachte*, *uit den huize*, maar *in het begin*, *van het geſlacht*, *uit het huis* geſchreven te worden: voor al radende, ons te wachten, van in den Aanklager, den 4den naamval, die met den Noemer, den eerſten, gelijk ſtaat, *den vleeſche*, *den zaede* te ſchrijven, dat noodwendig even als *bij ſtort in het zant*, *geef mij het zout*, *het*

Digitized by Google

In de betekeniſſe van een ſlechthooft of man zonder kenniſſe wort dit woort ook M. gebruikt. Hooft in Bocc. 18. Nieuwm. *De ijdele voorwendſelen van dezen bloet.* Ook in de Rampzal. der verheffinge van de Med. bl. 8. *Ik houde mij zelf voor eenen moedeloozen bloet.*

[BLOK, O. *Hij ſmeekt, om willig op het blok te buigen 't hooft vol grijze haren*, Vond. II. D. der Poëzij. *Zoo knieltze voor het block*, Vond. Maria Stuart, 5 bedr.]

BLOS, M. *Bewaer dien vrolijken blos op uwe ſneeuwitte wangen*, Vondel in Ovid. brief van Acontius. [Maar wederom gebruikt hij het O. in Salom. Treurſp. *Het wangeblos verdooft den bloozenden granaet*, en hier in heeft hij op zijne zijde, de Decker goede Vrijd. *Waer op het blos in 't blanck zoo vierig plag te blaken*, in zijn Puntd. II. B. *Maer 't geen uw vader trock met levend blos naer 't leven*, en Brederode in Lucelle, *Het klappend bloſend blos tuijcht van mijn ſoete ſmarte.*]

BOBBEL, V. *De vijant kan de bobbel doen zitten gaan*, Hooft in den 95. brief.

[BOCHT. Zie BOGT.]

[BODE, M. *Na dezen tooren uw' afgezonden bood' ik neemen zie zijn vlucht*, Hooft in Baeto. *De wacht heeft den poſtbode ingelaeten*, Vond. David in ball.

Ver-

vleeſch, *het zaad* zijn moet; en 't welk hij te gelijk met de ſpreekwijs *tot dien einde* voor *tot dat einde* verwerpt. Het eerſte kan ik hem niet toeſtemmen, en zekerlijk velen met mij, dat men om een voor vreemden zeer geringe twijfeling, onze taal zoo zeer beknibbelen zoude.

Heeft nu deze Hoogd. uitgang in ons. woorden plaats, echter niet in alle woorden; de hardheid van uitſpraak heeft 'er vele van uitgezonderd; en het gebruik van dezen en van genen, is beſt, uit het gebruik zelf te leeren.

Dit zij genoeg van den gebruiklijken uitgang in 't O. met s. men zie van denzelven breeder Moonens Spraakk. bl. 85. 99 en 100.

Digitized by Google

Verwacht den blijden bode, Vond. in Zungchin. bl. 34. dit is een gemeenſlachtig woord (*communis generis*;) als 'er een vrouw bedoelt wordt is 't V.

BODEM, M. *Tot den bodem toe*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 43. *Op den bodem van Galaâd*; Vond. in den Inhout van Koning David herſtelt.

BODT, O. *Ondank beging men met dit bodt*, Hooft in de Hiſt. bl. 129. [Zie VAL.]

BOEDEL, M. *Bezigh met den beſlommerden boedel des Rijx te redden*, Vond. Hor. 164. [*In eenen boedel*, Hoofts gedichten.]

BOEG, M. *Over dezen boeg*, Hooft in Tacitus IV. Boek. *Van voor den boeg*, Vond. in Virgilius I. Boek der Eneade. [*Van voren in den boeg*, Vond. En. IV. Boek.]

BOEI, V. [band, kluiſter. *Dat ik geketent ſleip die zware minneboei*, Vond. in de Leeuwendalers. *Die naer hunne trouwboei treên*, Vond. inwijd. van 't Stadhuis,] *Met de boei des huwelijx belaſt*, Decker in de Mengeld. [*En met de ſtale boei aan 't been*, dezelve, klagt van Sophonisba. Huigens in zijne Zedeprinten bl. 118. noemt een Koning, *Een Vrijheer in de boeij; een eeuwige gevangen.*]

BOEJER, M. *Zij veroverden eenen boeijer met haaring*, Hooft in de Nederl. Hiſt. 216.

BOEK, O. *Het onvoldrukte boek*, Hooft in den 28. br. *Het boek der Rechteren*, Vondel voor Jephta.

BOEKSTAEF, V. Zie STAEF.

BOEKWEITE, V. *Hij haelt de boekweite uit zijn korven*, Vond. P. I. D. 377:

Wanneer de Boekweit bloeit, die doot lag en verſtorven
In d'aerde, eer klont en zon en daeu haer leven ſchenkt,

Vond. inwijing van 't Stadthuis.]

BOEL, V. *Zekere 's Graaven boel meldde 't geheim haaren broeder*, Hooft 430. *Gewondt van de welzin-*

Digitized by Google

gende boel, Vondel in Horat. III. B. 10. Lierz. Het M. geſlacht heeft hier ook plaets voor iemant die in oneerlijke min leeft. [*Zij vont een middel om de min des boels te queeken*, Vond. Ovid. Herſch. IX. B. Zier hier van Huydecooper, bl. 138. Noch vond ik *De weêrga behaeght den boel alleen*, Vond. Joſ. in Egypte. *Hoe Vulcaen den boel verraſt*, te weten, den God Mars, die bij Venus lag, Vond. Virg. Lantg. IV. Boek.]

[BOELLAEDJE, V. *Van de vuurige boellaedje*, Hooft in de Medicis.]

BOELSCHAP, V. *De loosheit van zijne boelſchap*, Vondel in de Opd. van Samſon. Het is van dezelve betekeniſſe als *boel*, hoewel ik meene dat het oneigentlijk genomen wort voor eene vrou, daer men boelſchap mede bedrijft. [Zoo wordt het ook gebezigd van een' man. Bredero in 't Moortje, *den Hopman mijn boelſchap die heeft het mij verteld.* Van dit *boel* komt het werkwoord *boelen*, bij Vond., en veel anderen voor hem, gebezigd, doch waar voor men nu met een baſterduitgang veel zegt *boeleeren*, doch kwalijk. Zie Huydecooper in zijne Proeve.]

BOETE, [dan eens *de ſtraffe* dan eens *'t berouw*,] V. voor *ſtraffe*. *Moeſt hij nu de boete dragen*. Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 172. voor *berouw*. *Gij leerde en oeffende ons door vaſten en gebeên, en ſtrenge boete*, Vond. in Joannes den Boetgez. bl. 105.

BOEZEM, M. *In den boezem*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 29. *Een rechtſchapen dichter ſlachte de ſtroomen, die niet af, maer altijdt toenemen, en met eenen vollen boezem eindelijk in de rijke zee uitbruizen*, Vond. in de Aanl. ter Ned. Dichtkunſt.

BOF, V. *De Walen ſchoten op de wilde bof*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 470.

BOGT, V. *Bij ons gaf het voorſtellen en aendrijven der nooit gehoorde ſchattingen, aen de geſtalte des lants een*

heel

Digitized by Google

heel andere bogt, Hooft in de Hiſt. 208. *In de bogt aen zee*, Vondel in Virgilius II. B. der Eneade. [*De bocht der wijken af te rooien*, Vond. inwijing van 't Stadh.] die het ook M. gebruikt, *Welke den bogt van Kalabrie afſpoelt*, Hor. I. B. 33. Lierz. het welk mij beſt gevalt.

BOHA. Dit woort, eer een bijwoord of tuſſchenwerpſel, dan te rekenen onder de zelfſtandige naemwoorden, word echter de wijze van die gebruikt in 't M. *Voor Groninge maakte men eenen boeha met ſchieten en vuuren*, Hooft Hiſt. 704, [doch weder gebruikt hij 't V. in Tacitus II. Jaarb. *Die de meeſte boeba maaken.*] *Het geen tot zoo groot eenen boha paſte*, Vondel in Horatius Dichtkunſt. Zoo gebruikt Hooft in het II. Boek zijner hiſtorien het Onduitſch woort *adieu*, (gekoppelt uit twee ſtemmen *a* en *dieu*, als zeide men *aen Gode*, dewijl het een woort van afſcheit is der genen, die ſcheidende, elkander Gode bevelen:) *Der werrelt den laetſten adieu toeroept.*

BOK, M. *Om eenen bok te winnen*, Vondel voor Lucifer. [*De luipert bij den bock*, Vond. heerl. der Kerk, I. B. bl. 19.]

BOL, M. *Gelijck in haeren bol, een bloem, eerze openluickt*, Vondel in Joannes den Boetg. bl. 15. I. B. [*Mijn bloem in haren bol gedoken*, Vond. Bruiloftd.

Zoo breed, als God, des grooten Scheppers handen,
't groot Hemeldak rondom den aerdbol ſpanden.

de Decker.]

BOLPEES, V. Zie PEES.

BOM, V. *Ende zenden hier nevens de bom, geſtoffeerd met lekkernijen*, Hooft in den 95. brief. [dat dit hier voor een Suikerdoos gebruikt wordt, blijkt mij uit een plaats in zijnen Warenar.

Doe 't nou begon te loopen bij ſtoelen bij banken;
Dan was 't after de Garzijnen, dan after de bom,
Daar de ſuiker in was,

Digitized by Google

V. bedr. III. toon. In den zin van *trommel* (*) is 't ook] vr. *Het getrommel der bomme*, Vondel in Horat. III. B. 15. Lierz.

BOM-

(*) Voor *trommel* zeg ik. Tweederlei *bom* vinde ik bij Kiliaan; 't eene voor het dekſel van een vat, wiens opening men noemt *het bommegat* (*gula* ſive *os dolii*) waar van daan *het vat bommen* (*operire*, *vas operculo operire*) het andere *bom* in de beteekenis van een *trommel* (*tympanum*), dees laatſte zin mag velen vreemd ſchijnen, die dit woord nemen in den zin van zeker ſchietтuig, bij den Franſchen en Basterdduitſchen *bombe*, maar korthejdshalve ook *bom* genoemd: zijnde dit waarſchijnlijk een klanknabootſend woord, wiens afleiding men niet te min zoude konnen halen van het Griekſche βομβέω, wiens oorſprong de Geleerden Homerus toerekenen. Zie Il. XIII. 530. Ook Odyſſ. VIII. v. 190. waar het van den ſchijfworp gebruikt wordt, van welke ſoort in die taal ook zijn ἀραβῖν, βυκτῖν. Zie van dezelve Dio Chryſoſt. Or. XII. p. 212. maar eigentlijk gebruikte men dit βομβῖν om 't gebommel, en gebrom der Bijen na te maken, of voor zeker ſpeeltuig; maar hier op dient, dat het beide klanknabootſende woorden zijn, ontleend, naar 't ſchijnt, van 't ſtameren der kinderen, wanneer ze *bom*, *bam* ſpelen, of wel naar 't geluid, dat holle vaten van zich geven, daar van zegt Weſterbaan II. B. Æneas, ſprekende van 't Trojaanſche Paard; *'t bol bomde en ſuchte en gaf een zwaer geluit van binnen.* Kiliaan neemt ook het laatſte in den zin van *trommel*, *tympanum*; en *tympanum pulſare* (de trom ſlaan) is bij hem *bommen*. In zulk een' zin neemt Vond. de boven aangehaalde plaats *het getrommel der bomme*. Zoo zegt ook Bredero in Lucelle *Mijn buijck BOMT as een trom.* en 't zelfde heeft ook Poot na zich genomen in de Mengeld.

Dat Perſen Hoogtijdt vier met ſpel en bom en fluit.

Volgens 't bekende van Vondel Lucif. Tr. IV. bedr.

Zoo dra gij ſteeght in 't licht, en op bazuin en BOMMEN
Door 't blakende geſterns en ſteenen quaemt te brommen.

En in Jeftha II. bedr.

Hoe ſtom en ſtil is nu dezelve poort
Waeruit zij mij met BOMMEN *in quam halen,*
En zegezang.

In deze zelfde zaak worden *deze bommen* door Vondel elders en

Digitized by Google

BOMMEL, M. *Goedt vondt den hommel te laten rijpen*, Hooft in de Hiſt. bl. 523. Ook in de be-

en met hem door Snakenburg, bl. 69. *trommelen* genoemd, *Ik ging mijn vader te gemoet met trommlen en ſchalmeien*, en dit is 't wederom, dat Vondel elders *tamboeren* noemt. In Jeftha *Mijn dochter juicht hem vrolijk te gemoet, groet vader voor de hofpoort met tamboeren en reien.* Dit alles vergeleken met den Inhoud der Geſchiedenis, Richt. II. 34. verhaald, daar we vinden *met trommelen en reien*, in 't Latijn *cum tympanis et choris*, blijkt, dat door deze *tamboeren, trommelen* verſtaan worden, en in dien zin vinde ik *tamboer*, bij J. Veldenaer in zijne Chronijk, bl. 37. *So dede ſij ſijn trompen ende ſijn tamboeren ſlaen*; waer ook *trompen* voor ons baſterd *trompetten*. 't Zelfde bij Weſterb. VII. B. van Æneas. *Sij juichen op 't geluit van trompen en tamboeren.* Meermaal bij Vondel; in Jeruz. verwoeſt, *Met zingen, danſen, ſpelen en cyter en tamboer en rinkeltuig en fluit.* Lucifers V. bedr.

De Reien groeten hem met lofzang en cimbalen,
Schalmeien en tamboer.

en elders in Jeruz. verwoeſt

Die overlaên met roof, met rei en met tamboer
Op 't maegdelijck muzijck ter poorten innevoer.

ten ware dit laatſte moeſt genomen worden voor de *tamboerijnen, trommelſlagers* of *ſlagerſen*, wel eens in de overzetting des Bijbels genoemd *trommelende* (dat is, tamboerende) *maagden.*

Ook verklaart Kiliaan het woord *tamboer* door *tympanum: trommel.* Doch is *tamboer* bijzonderlijk en eigenlijk dat *vel* of *leder*, dat rondom over de holligheid van dat rammeltuig heen geſpannen en ſtrek uitgerekt wordt, waar op men met twee daar toe geſchikte ſtokskens ſlaande, een geluid verwekt, bij ons *tamboeren* of *trommelen* genoemd. In dien zin is ook op te vatten de verſen van den Treurſpeldichter, in den lijdenden Chriſtus, bl. 150.

O God! hoe deerlijk bing, dat ſchone lijf, geſchonden
Aan handen, voeten en als een TAMBOER *gerekt.*

En aan deze *tamboer* of dit *trommelvel* alleen is 't ook, dat het Latijnſche, of in zijn oorſpronk Griekſche woord *tympanum* toekomt: afgeleid van 't werkwoord τύπτω *verbero*, dat *ſlaan* betekent, zoo veel willende zeggen, als *een werktuig, waar op geſlagen wordt*, zijnde dit *het vel*; waarom ook Plinius Hiſt.

Digitized by Google

betekeniſſe van een dierke, anders *Horzel* genaem :

Of als zij keeren uit, met al haer burgerij,
Den hommel, een gediert zoo nijver niet als zij,

Hooft aen 't einde van Geeraert van Velzen, in de Voorſp. van de Vecht. [Doch Vond. zegt in 't V. *De hommel quam met haer troepen*, IV. B. Lantg. van Virg.]

BONDEL, M. *Men bint in eenen bondel*, Vondel aen zijnen afw. Vrient. [*Verzekert den ſchoonen bondel pijlen*, Vond. Amſteld. Zeemagazijn, zoo ook de Decker I. B. 71. puntd.

Voelt zijnen bundel weêr van ſtijver band geknelt]

Hooft ſchrijft *bundel* in de Opdr. der Hiſtor. maer verandert het geſlacht: *Uit een beknopt bundel van bladen.*

BONDIGHEIT, V. *De bondigheit heb ik betracht*, Hooft in de Opdr. der Hiſtorien. En dus zijn alle dusdanige woorden, die uitgaen op *heit*, en afdalen van de *Adjectiva* of onzelfſtandige woorden, als *Achtbaerheit* van *achtbaer*: *Barmhartigheit* van *barmhartig*: *Heiligheit* van *heilig*: *Voorzichtigheit* van *voorzichtigh*. Het geen onnoodigh is verder aen te wijzen.

[BO-

Hiſt. nat. XXV. 5. *Windzuchtigen* wier buik gelijk een tamboer, of kalfsvel geſpannen ſtaat, *tympanici* noemt: ook doelt daar Vondel op, I. D. der P. bl. 681. *Kopre keel en kallefsvel* enz. Huigens, *ik ſlaeder ſoo ſomtijts een levend kalfje neven*, Sneld. XIII. B. hier van is dit woord overgegaen, om de trommel zelf te beteekenen, en zijn ook die genen, die dit werktuig ſloegen, *tamboers*, *taboers*, *taborijnen* genoemd, even gelijk de Franſchen daar voor hum *tambour* en *tabourin* bezigen. En blijkt dan hier uit, dat en *bom*, en *tamboer*, en *trommel* woorden zijn van gelijke beteekenis en gelijk ſtaan met het Latijnſche *Tympanum*, in zijn' ruimen zin genomen, 't welk ik voorhad te betoogen.

Digitized by Google

[BONET, [een hoofddekſel,] v. *Om dragen de bonet*, Vond. vertalingen, en in de X. En. van Virg. *Wiens haer met zijne altaerbonet bedekt wiert.*]

BONTGENOOTSCHAP, o. *Het bontgenootſchap*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade. (*)

BOODT-

(*) Alle woorden, die van een bijvoeglijke beteekenis zijnde, op *ſchap* uitgaan, zijn vrouwl., zie op PRIESTERSCHAP. Onder die hoort ook dit woord, zijnde *genoot*, niet anders dan een bijvoeglijk woord (*conſors*, *ſocius*) Voor 't vrouwl. ſpreekt ook deſſelfs beteekenis, als men het neemt in den zin van een vergadering, een lichaam van *bond-feeſt-* of *eedgenooten*; zoo gebruikt Vond. het enkele *genootſchap*, I. D. der P. bl. 505. *de kerkgenootſchap*, in Samſon bl. 48. *Dus vergaerde de feeſtgenootſchap*, Joann. den Boergez. bl. 86 en 82. *De megenootſchap*, Vond. Adam Ball. 18. Gebruikt dan Vondel in het aangehaalde voorbeeld het onz. geſlacht, 't ſchijnt betreklijk te moeten gemaakt worden op de daad, op het verbondmaken zelf, en niet op *het lichaam*; en zoo vinde ik, in het opſlaan, de zaak gelegen; 't wordt daar genomen voor de onderlinge verbondmaking (*ſocietas*, *foedus*). *Waerom het bontgenootſchap, dat gij verzoekt, al voorbene met banttaſtinge beveſtigt is*, vergeleken Virg. Eneid. VIII. 169. Daar nu Vondel in dezen zin het onz.; in den anderen wederom in het zelfde woord, voor bondgenooten (*ſocii*; *foederis conſortes*) het vr. gebruikt, (als blijkt II. D. der P. bl. 21. *Gij bolpt de bontgenootſchap*,) beveſtigt dit op het allerſterkſte den gegevenen regel op 't woord PRIESTERSCHAP, welk men nazien kan. Zoo gebruikt ook Vondel recht het onz. in *bedgenootſchap*, niet voor de bedgenooten, maar voor de onderlinge vereeniging (*ſocietas conjugalis tori.*) Dees regel grijpt ook plaats in 't woord *verwantſchap*, en de daar uit gekoppelden, dat zaamgeſteld is uit het woord *verwant*, eigentl. een bijvoeglijk woord (*affinis*, *conſanguineus*); Voor *de verwanten* zelf is 'er het vr. aan bijgebleven. *Wie 't hooft der vloeckverwantſchappe*, En. Virg. VIII. B. onzijdig wederom voor de *verwantſchapping*, de zaak zelf. *Het begin des Huwelijx en het bloedverwantſchap hier uit geboren*, Vondel voor Joſ. in het Hof. *In Domitius badt bij booven de oudtheit van 't geſlacht op het naabloedtverwantſchap der Caeſaren gezien* (*propinquum caeſaribus ſanguinem delegerat*) Hooft Tacitus IV. Jaarb. 75. Hoofdd. Is het nochtans ergens, dat Hooft en Vondel afwijken, 't is in dit woord. Hooft met al te ſterk naar 't onz.

te

BOODTSCHAP, V. *Zij verklaren hunne boodtſchap*, Hooft in het IV. B. d[illegible] Hiſt. *Die voortijds brogt de bootſchap*, Vondel in 't I. D. der Poëzij.

BOOG, M. *Op mijnen boog*, Hooft in den 33. brief. *Een volk, dat wakker den boog weet te handelen*, Vondel in Virg. II. B. der Lantgedichten. [*Op 't ſchieten van den boog zegt* Vond. inwijing van 't Raadhuis, ſprekende van den graadboog. Oudtijds was *boog* V.]

BOOM, M. *Buiten den boom*, Hooft in Ned. Hiſt. bl. 63. *Niets te eten van den boom der kenniſſe*, Vond. voor Adam. Zoo dat vremt magh ſchijnen dat hij aen eenen boom den naem van *Moeder* geeft in de Heerl. der Kerke I. B. bl. 23. even na de woorden: *Ezechiel verheft door een gebloemt* enz. [Zie hier van op MIN.] [BOOM, genomen voor een ſcheepstuig, is mede M. *Hij ſteekt met een' zwaeren boom de ſchuit van lant*, Vond. Virg. En. VI. B. Noch voor een affchutſel, M. als blijkt uit *draaiboom. Den draeiboom ſluiten van 't langduurigh profeteeren*, Vond. Joan. den Boetg. bl. 55. III. B.] BOOM zie BODEM.]

BOOMGAERT, M. *In zijnen boomgaert*, Vondel in Virg. II. B. der Lantgedigten. [*Dees zeedraek ſlaet den boomgaerd ga*, Vond. Zeemagazijn te Amſteldam.

Wat

te hellen, Vondel met te vaſt aan de oudheid te houden in het Vr. geſl. Kwalijk ziet men dan ligt, dat Hooft elders ſchreef. *Een voorneemlijke ſlip van 't verwantſchap te ſcheuren*, Ned. Hiſt. bl. 124. *Een Vorſt heeft meer te vrezen 't vloekverwantſchap*, vertal. uit Sanſov. N. 64. (doch men kan dit ook in den anderen zin opvatten;) hier moeſt het dan eigenlijk vrouwl. zijn, even gelijk onz. zijn moeſt, 't geen wij ontmoeten bij Vond. *De ſchadelijke verwantſchap der Vorſten*, (*graves Principum Amicitias*) Hor. Od. I. B. II. *De hartstochten barnen, heftig door d'onderlinge bloetverwantſchap*, Vondel. Dat hier onderſcheid zij in beteekenis, ziet elk lichtelijk, die daar bij vergelijken kan, 't geen wij op PRIESTERSCHAP hebben aangemerkt.

Digitized by Google

Wat zong het vrolijk vogelkijn, dat in den boomgaert zat, Vondel in den Wiltzang. Zie GAERD.]

BOORT, O. *Te doen leggen over 't boort*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 92. Men ſpreekt dus gemeenlijk van ſchepen, en 't is door 't gebruik beveſtigt. Maer anders is *boort*, dat den uiterſten kant van eenig ding betekent, mannelijk.

Wie ſcherrep toeziet, ſpelt en leeſt
De wet van Moſes in den boort
Van haren mantel,

Vond. P. I. D. *Binnen den gewenſchten boort des Tibers*, dezelve in 't IX. B. der Eneade. [*Een glas tot aen den boord vol druivenſap geſchoncken*, de Deckers 335. Puntd. II. B.

[BOOSHEIT, V. *Die over onze boosheit vergramt zijt*, Vond. Hor. gez. I. 2.]

[BOOSWICHT, ſchoon WICHT onz. zij, is dit M. *Zoo 't geval dit den booswicht toeſta*, Vond. Virg. En. II. B. Zie de reden van deze ongelijkheid van geſlacht op WICHT.]

BOOT, M. *Zij voer met den Stijgiſchen boot*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantg. Dogh in het VI. B. der Eneade ſtaet, *Charon voert de lichamen met het boot over:* gelijk ook Hooft ſpreekt in de Ned. Hiſtorien, bl. 1003. *makende het boot tot buit.*

[*Daar het bobbelende boot*
Van mijn hert op ſtukken ſtoot,

Hooft in de gedichten. *Zoo viel Graef Jan in 't boot*, Vond. Triomftorts op 't ſlaak. maer ook vindt men het V. bij Vond. *De boot der helle ging haer' gang*, Virg. Lantged. IV. B. zoo dat dit woord van drie geſlachten ſchijnt te zijn.]

[BOOTSGEZEL, M. *Dat met ſchrick aenſchouwt wordt van den bootsgezel*, Hooft Pſalm 104.]

BORDEEL, O. *In 't bordeel hare kuisheit af te leggen,*

Digitized by Google

gen, Vond. voor den br. van Agn. Zoo zegt ook Hooft in Tac. bl. 143. *In 't bordeel en hoereren.*

BORG, M. Zie BURG.

[BORGERSCHAP, Zie BURGERSCHAP.]

BORS, of BURS, of BEURS, [zak, geldzak, tas] V. *Het diepſte der borze*, Hooft in de Ned. Hiſt. 2. Dezelve 1160, *Voelende zich in de burze gegeeſſelt.* Noch in de Vert. uit Guicc. *Meer eers geeft een dukaet in de beurze, dan tien, die men geſpilt heeft.* [*En houdende de bors met lip en tant gevat*, de Decker Juvenaals IV. Schimpſchrift. In de beteekenis eener ſtads openbare handel- en koopplaats mede V. *Haer zegenrijcke beurs ontbeert een harer zuilen*, Vond. I. D. der Poëzij.

BORST, V. *Tegens de borſt*, Hooft in de Ned. Hiſt. 7. *Zijnen vijant het zwaert in de borſt duwende*, Vond. in den Inh. van 't XII. B. der Eneade. Voor eenen perſoon genomen is het M. even als *bloet* ſomtijts voor een' perſoon genomen wort. *Die eenen luſtigen borſt ruſtigh weet door te helpen*, Hooft Ned. Hiſt. II. B.

BORSTWEER, V. *Ontbloot van deze borſtweer*, Hooft in de Hiſt. bl. 124.

BOS, M. *Met den blancken vederbos op den helm*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 90. [Zoo ook HAIRBOS bij Decker in den goeden Vrijdag:

En zoud gij wel een' ſchaer ter liefde van dat hoofd
Door uwen hairbos jagen.]

BOSCH, O. *In 't boſch van Segovie*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 92. *In het boſch*, Vondel in den Inh. van Edipus. [*Het Sabijnſche boſch*, Vond. Horgez. I. 22. doch voor een ſtad gebruikt Vond. t M. *Om Fredrik van den Boſch te jagen*, Zegez. van 's Hertogenboſch en Wezel.]

BOSSCHAEDJE, bij Hooft is dit onz. in 't begin van Granida: *Het*

Digitized by Google

Het vinnigh ſtralen van de zon
Ontſchuil ik in 't boſſchaadje.

Bij Vondel in het VI. B. der Eneade V. *Naer een oude boſſchaedje*, ook in het XII. Boek: *In eene dorre boſſchaedje.*

BOSFOR of BOSFORUS, een zeeëngte, M. *Den razenden Bosforus*, Hor. III. B. bl. 4. [*Van den ſteenenden Bosforus*, Vond. Hor. II. B.]

BOTER, V. *'t Schijnt, de uitheemſchen deze boter tot den boodem niet geboort hebben*, Hooft in den 33. brief.

[BOUT, (*obex*, *repagulum*) [ſpijker, nagel] M. *En drijf hem eenen bout door lever, milt en nieren*, de Decker, Bruiloft van van Simmeren.]

BOUW, M. *Tot Bruſſel was 't in den bouw van Leentafelhouders*, Hooft Hiſt. bl. 278. *Na 't voltrekken van haren bouw*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtvaerdigen, bl. 362. *Zij dreef den bouw des Rijx voort*, Vond. in 't I. B. der Eneade.

BOUWEN, M. Vondel in Hekuba, bl. 11.

Dat de ſluier met zijn vouwen.
Gord' den neergeſlagen' bouwen.

[Hooft in zijn zangen:

Maer toen zij zich alleen
Bevondt, daer zij met vreên
Moght ſchiften de bekoorlijkheên,
Die z'in haer' bouwen had verzaemt,
Zoo voeghde z'ijder, daer 't betaemt.

Kiliaan legt dit woord uit door (*cyclas*, *veſtis longa*, *ſpatioſa*) [een vrouwenrok of ſlepend tabbaard] 't is mij noch bij de volgende Schrijvers voorgekomen. J. de Decker in den Lof der Geldz

All' dit en heeft geen' plaets, ter plaets daer matigheid
De broeck en bouwen vermt.

Digitized by Google

C. Huigens in Hofwijk, daar bl. 359. de Kermisboer zegt:

Ik heb den beſten bouwen,
Den nieuwen ſchorteldoek, ſien wringen tot een ſlet.

Bij J. Cats trof ik het mede aan, maar de plaats waaide mij overlang door 't hoofd. In den Zeeuwſchen Naghtegaal; *De ſlechte vouwe*, bl. 276.

Schuilen die aen broeck en bouwen
Ergbens in een boord of lijſt?

noch bl. 288.

Kors verſtelt Jorijntjes bouwen,
Laſt bij niet, bij krijgt een grauw.

Het dichtgenootſchap van CONCORDIA *et* LABORE, heeft zich, in zijn werk laatſt uitgekomen, van dit woord mede bediend, en te recht; daar zij, mogelijk met mij, zullen geacht hebben, dat het gezag van Hooft en Vondel (om van geene anderen te reppen) hier genoeg ware, om het na hen onbeſchroomd te gebruiken: Bij andren der nieuwen weet ik niet het ontmoet te hebben.]

BOUWSEL, O. *Dit bouwſel*, Vondel in de P. I. D. bl. 137.

„ BOXEN, V. *Om de boxen te ſchorten*, Hooft „ in de Ned. Hiſtorien, VIII. B. bl. 288. *beduidende* „ *eene broek*, gelijk Kiliaan heeft, en men in Ooſt„ vriesland, en elders in Neerland noch ſpreekt". Oudhof.

BRAEK, V. *Door een andere braak*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 286.

BRAK, [een Jachthond] M. *Voor den brak*, Vond. in Joann. den Boetgez. bl. 93. [*Met den ſnuffelenden brak*, Vond. I. D. der P. bl. 669.]

BRANT, M. *Hebbende den brant in verſcheiden huizen geſteken*, Hooft Hiſt. 10. *Aenſtekers van dezen brant*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Dikwils*

wou

Digitized by Google

wou ik den brant met wijn leſſchen: maer hij nam toe, dezelve in den brief van Paris.

BRAS [hoop, of meenigte,] M.

En doe den ganſchen bras
Der ketteren vergaen in rook en aſch,

Dekker in de Mengeldichten.

BRAVADE, [gezwets] V. *Met een doorgaende bravade*, Vondel in de Aenl. der Ned. Dichtkunſt.

BREEDE of BREETTE, V. *In de breede*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged.

[BREEKSPEL, M. *Maer willende Loys dien breekſpel nedervellen*, de Decker, afbeelding van Willem den I. Schoon SPEL onz. zij, word dit woord, van enen perſoon in ſamenſtelling, even als *booswicht* en meer andren, M. gebruikt; als ziende op den perſoon, en niet op de zaak, doch dit is in allen diergelijken niet het zelfde. Zie WICHT.]

BREIDEL, M. *Ontſlagen van den breidel*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 99. *Naer den breidel luiſteren*, Vondel in Virgilius III. B. der Eneade. [*Die reuckloos ment den breidel van de Zon*, Vond. in 't Lijkoffer van Maagdeburg.]

BREIN, O. *In 't brein gequeſt*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 30. *Het wijze en geleerde brein*, Vond. in de Opdr. van Hekuba.

BRES, V. *Op de breſſe*, Hooft in de Hiſt. bl. 1169.

Die, na de bres, gemaakt in Plutoos poort,
Zich ruggeling te maken wiſt ruimbaen.

Vond. in Hekuba, bl. 37.

BREUK, V. *Het vullen der breuke*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10 en 43. *De hope van die breuke te ſtoppen. Door de breuk*, Vond. in de Maegden V. bedr. [*Zie, zie hoe d'onſchuld moet de grouwelijke*

Digitized by Google

breuk, vergelden en vergoeden, de Decker in zijn goeden Vrijdag. Zoo ook SCHIPBREUK. *Wij woden na zware ſchipbreuk verraden*, Vond. Virg. I. B. der En.]

BRIEF, M. *Verklaarde eenen anderen brief te hebben*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 31. *Zondt hij eenen Troiaen met eenen brief*, Vond. in den Inh. voor Palam. zoo gebruikt men dit, ook met uitlating van het zelfſt. woort: *Weinig dagen na dat wij onzen laatſten aan U. E. hadden afgevaardigt*, Hooft in den 1. brief.

BRIEL, [een ſtad] M. *Op den Briel het geluk te verzoeken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 219. *Langs Rotterdam en den Briel*, Moonen in de Aentek. zijner Poëzije, bl. 829.

BRIL, M. *Te zoeken met den bril*, Vondel in de Beſpiegelingen, bl. 110. [*Ik zie 't gewelf des blaeuwen hemels blinken, door eenen bril van damp en dicke lucht*, Vond. Joſeph in Dothan. *Door eenen andren bril*, dezelve in de gebroeders en elders.] Moonen ſtelt het V. en nevens hem Vollenhove in de Heerl. der Regtv. bl. 443. *Door een valſche bril.*

BROD, V. *In den handel de brod brengen*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 49. [*Dit braght de brodd' in den toeleg*, Hooft in de Medicis.] „ Meijer legt „ *brodde* uit door *vuil, leelijk*. Zoo ook Kilianus; „ waar van *brodder, broddeler*, een onbekwaame „ werker. En *brodden*, opflikken, *broddewerk maaken* „ enz". Oudhof.

[BROEDERSCHAP, V. *Het vermeert de broederſchap der Koningen*, Vond. in Salomon.]

BROEK, V. *Ter broek uit*, Hooft in den 131. br. Vondel ſchijnt het M. te nemen in 't II. D. der Poëzij. *En in den broeck wat hof is daer toch*, enz. noch eens, *Wanneerze om hier den broek verkoopen*. Maar de Decker houdt het hier met Hooft. *Met ſijn' fluweele broeck*,

Digitized by Google

broeck, in den Lof der Geldz. *Die (zoo men ons verhaelt, zijn' fulpe broeck veeleer verſlonſt had als betaelt*, Juvenaals 14. Schimpſchr.]

BROK, M. *Aen eenen voorgeworpen brok*, Vondel in Hor. VI. Toezang. [*Kan haet en nijt dien brock verduwen*, Vond. I. D. der P. bl. 30.]

BRON, V. *Naer eenige bron*, Hooft in den Inh. van Granida. *De ader van een levendige bron*, Vond. in de Opdr. van Adam. [*Zijnen dorſt met verſche bron te bluſſchen*, Vond. Ovid. Herſchepp. III. B. doch hier neemt hij 't voor 't water zelve, fraai daar in het voetſpoor der Ouden volgende; zie hier over de aanmerking van den Hr. Huydecooper in zijne proeve van Taal- en Dichtkunde, bl. 206.]

BROOS, V. *En hint de purpre broos*, Vondel in Virg. I. B. der Eneade. [*Hij was gelaerſt met gulde broos*, Vond. in Hippolytus; dit is een hooggeſchoeide laars, *cothurnus* by Latynen en Grieken waar mede de Ouden ten toonele traden.]

BROOT, O. *Alle bekenden zij, het broot en den wijn de teekenen te wezen*. Hooft in Henrik den Gr. bl. 45. *Van 't broot*, Vondel in de Poëzij, I. B. bl. 512.

BROUWTE, V. *Geplenſcht hebbende in de brouwte des bontgenootſchaps*, Hooft in de Hiſt. bl. 99.

BRUG, V. *Dien meenig overſte eertijds liever een goude brug zou gebout hebben*, Hooft in den 169. brief. *De Koning treedt naer de brug*, Vond. in den Inh. van Salmoneus.

BRUILOFT, V. *Men hielt de bruiloft*, Hooft Hiſt. II. B. *Op hunne bruiloft*, Vondel in de Opdragt van Adam in ballingſchap.

[BUCHT, [bult] M. *Die vredelijk den bucht bezitten en behouwen*, de Decker, Lof der Geldz.]

BUI, V. *Daar men de bui tijdlijk genoegh aan zagh komen*, Hooft in den 86. brief. *Dat gij wilt matigen*

Digitized by Google

de bui van uwen toren, Vondel in Joſef in Egypten [*Waer na een noortſche bui met kracht haer vinnen roerde*, Vond. in Salmoneus.]

BUIDEL, (*bulga*, *crumena*, *ſacculus*) [een ledren zak, maal, beurs,] M. *Die het aanritgelt in hunnen eigen buidel ſtaaken*, Hooft Hiſt. bl. 1092. [*Dat ſtijft den buidel wel*, de Decker in Juvenaals 14. Schimpd. En zoo ook 't ingekrompen *buil*;

——— ——— *'t zij boere*, *boeve*, *dief*,
Die geld beeft in den buil, *is achtbaer*, *waerd*, *en lief.*

de Decker lof der Geldz. Dezelve uitdrukking leeſt men bij Brederode.]

BUIK, M. *De heer van la None bekleedde den buik der halve mane*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 269. *Alleen den buik dienen*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Digtk.

BUIT, M. *Om de helft van den buit te genieten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 216. *Elk wapent zich met den gereetſten buit*, Vond. in Virg. II. B. der En.

BUKKING, [zekere den Hollanderen wel bekende viſch; ook BOKKING genoemd] V. *Hij gaf verlof om eenige bukking op Hamburg te voeren*, Hooft in de Ned. Hiſt. XXIII. B. bl. 1049.

BUL, V. *Bij de bulle*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 207. maer voor eenen ſtier is het M. *Laet den bul onder den hoop ſpringen*, Vondel in 't III. B. der Lantgedichten van Virgilius. *Van den ſpringenden bul*, Vond. Hor. Gez. II. B. [*Zoo van de Koe beloeit*, *zoo van den bul bereden*, de Deckers Puntdicht. II. B.]

BULBAK, M. *Ik zie 't daar voor aan*, *dat de Sax en zijn bontgenooten den Zweed gaarne voor eenen bulbak zouden bezigen*, Hooft in den 72. brief.

BULSTER, [ruſtbedde, matras] V. *Hij trof telkenmale de bulſter*, Hooft in de Rampz. van de M. bl. 19. *Op eene bulſter*, Vondel in Euripides Feniciaenſche, bl. 56. „ *De groote Koning ſlaept op eene* „ *ſtroje bulſter*, Vond. Inwijd. van 't Stadh". Outh.

BULT,

Digitized by Google

BULT, M. *Terwijl het op den uitſtekenden bult hangen bleef*, Vond. in 't X. B. der En.

BUNDEL, M. Zie BONDEL.

BURG, M. *Den burg inkrijgen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. *Op den hoogen burg*, Vondel in Virg. I. B. der En. *Voorburg*, uit dit woord gekoppelt, vind ik onz. bij Hooft in Henr. den Gr., bl. 86. ook bij Vondel in de Beſp. bl. 212. *In 't voorburg van de bel.* Ik zie hier geen reden toe. Ook wijkt Hooft daer van af, en gebruikt het vr. in den 124. br.: *Die de voorburg der wetenſchappen opgeſtormt heeft* (*).

BUR-

(*) *Burg* enkel, en zaamgeſteld, vindt men M. en Vr. *Den burg inkrijgen* zegt Hooft, Ned. Hiſt. en wederom, *de voorburg*, Vr. By Vondel is het M. *Op den hoogen burg*, En. I. B. *Op dat het u en mij tot eenen vrijburgh dien.* Noach IV. bedr. *Op den Vrijburgh van 't Gemeenebeſt*, Inwijd. van 't Stadh. Ook, *in den Wagenburgh van 's vijants leger zeker*, Gebroed. II. bedr. *Uit den voorburgh opgedondert*, David in ball. welk laatſte hij ook met Hooft onz. gebruikt. *Laet den Schouburgh open zetten*, Dav. ball. III. bedr. maar teffens Vr. *Tot eene vaſte burg*, gelijk wij 't ook dus ontmoeten bij onze Overzetters, *mijne burcht*, *in de burcht*, Pſ. XVIII: 3. XCI: 2. Dan. VIII: 2. dit laatſte volgens Outhof. Dat Vondel in 't onderſcheid van ſpelling tuſſchen *borg*, en *burg* onderſcheid van geſlacht gezocht hebbe, denk ik niet, waar heen echter Outhof ſchijnt te willen, die dit voords verklaarende door *Arx*, *caſtellum*; een *kaſteel*, of *locus editus*, *munitus*, afleidt van 't Griekſche πύργος. Ook ſchrijft Kiliaan en Meier *burght*, doch kwalijk. Oudtijds is dit woord in geſlacht onverſchillig gebruikt geweeſt; ik zou thans het M. kiezen, gelijk het in alle zijne zaamgevoegde heeft bekomen. Wat de afleiding uit het Griekſch πύργος belangt, dezelve kan ik niet wel toeſtemmen, gemerkt de enge beteekenis van πύργος, in tegenſtelling van *burg*; wiens eerſte oorſprong *een ſtad*, geen *toorn* aanduidt. Ik weet dat dit veler gevoelen zij, ook dat van den beroemden Voſſius (die echter, mijns bedunkens, daar in miſt, dat hij *burg*, *borg* van 't Lat. *burgus* afhaalt, daar 't eer bewijsbaar is, dat *burgus*, als van ons *burg* kan afgeleid worden, dewijl 't onze veel ouder brieven heeft, dan *burgus*, een woord van de latere eeuwen) zie zijn Etymolog. Ook Cellar. in antibarb. Becmann, introd. ad ling. lat. Altmann. tempe Helv. T. I. bl. 14. ik weet ook, dat de groote Spanheim, animadverſ. ad Callim. bl. 151. ſchijnt te

Digitized by Google

[BURGEMEESTERSCHAP, o. genomen voor het ambt zelf.

Toen gij beklomt den hoogen trap
Van 't eerlijk Burgemeesterschap.

Vond,

beoogen, of πύργος ook wel met *een ſtad* mogt beteekend hebben; doch zoo men op den oorſprong ſlechts van 't woord πύργος let, ziet men licht, dat die daar op uitkomt, om te beteekenen zulke *toorens*, die rondom verlicht, als tot bakens ſtrekten: en dus kan ook by wijze van vervanging (*ſynecdoche*) de toornen van ſteden, haar ſchut en ſcherm, voor de ſteden zelf gebruikt zijn, 't welk ook die groote Man maar alleen ſchijnt te bedoe'en; voor mij, nooit heb ik het woord πύργος voor *een ſtad* aangetroffen. 't Welk aantoont dat beide deze woorden in oorſprong van beteekenis veel verſchillen, terwijl niet dan na lang verloop het woord *burg*, voor *een toorn* bij ons is in gebruik geraakt. Voords zie ik geen reden om afleidingen ver te zoeken, wanneer zij zich, zoo gemaklijk als deze, in onze taal vinden laten. Men kan het voeglijk afleiden van den Ouden, en bij alle onze verwantſchapte talen, zoo vele eeuwen achter uit, bekenden ſtam, *bergen*; *ſervare*, *in tutum recipere*; welke beteekenis dit woord noch heeft. Zie hier van Kiliaan, en duidlijkſt L. ten Kate II. D. bl. 113. waar uit blijken kan, dat de grondbeteekenis van 't woord *borg* of *burg*, zij, al wat tot ſchuilplaats ſtrekt; al, waar men zich verzekerd bevindt: hier van is het naaſt overgegaan, om in 't gemeen *een ſtad* te beteekenen, met muren omringd met wallen verſterkt: duidlijk leert zulks het Rhythm. S. Annonis v. 4 *Wi ſie veſte burge brechen*, dat is, *hoe zij die vaſte ſteden vernielden*; welke *burge* daar ook door *ſteden* vertaald ſtaat. Willeramus *after thero borg*, dat is, *per civitatem*; insgelijks Tatianus IV. Euangel. van de Stad Nazareth ſprekende, zegt dat Chriſtus *in thie burg*, dat is, *ſtad* was. Zie Schilteri Theatr. Teutonic. T. I. S. Annonis Rhythm. v. 4. Hier van zijn afgedaald de *Burgi magiſtri*, *domini*; *meeſters*, *heeren des burgs*, dat is, der ſtad; *Borgemeeſters*, *Burggraven*, *Poortmeeſters*, want *poort* beteekende oudtijds ook een *ſtad*; waaruit men ook zien kan hoe kwalijk men meeſtijds den naam *Borgemeeſter* gewoon is te ſpellen; desgelijks heeft men hier van ons *burger*, *borger*, (*cives*), die deel aan dien burg hadt. Van deeze ruime beteekenis is het afgegaan, en beteekent dit woord thans alleen maar *een ſlot*, *ſterkte*, *kaſteel*, welke beteekenis veel nader komt aan het Grieksche πύργος; doch dus was het in zijn eerſten oorſprong niet: en herhaal ik hier, dat, zoo lang men in zijne eigen te recht raken kan, men bij gene uitheemſchen hulp behoeft te zoeken;

Digitized by Google

Vond. I. D. bl. 335.] Zie MEESTERSCHAP.

BURGERSCHAP, Q. *Met het burgerſchap van Rome beſchonken*, Hooft in Tac. VI. B. Het betekent hier Burgerrecht. Maer voor het getal of lichaem der burgeren, zegt men ook zonder aanſtoot [ja niet min goed] *de burgerſchap*, dat is de burgerij; gelijk de Decker in den Lof der Geld. *Het puick der burgerſchap*; en Vondel II. B. der Herſch. van Ovid. *de godenſchap*, voor al het getal der goden: *En vint men niemant in de ganſche godenſchap, die dit vermagh.*

BUS, V. *Met de bus onder den hoedt*, Hooft in de N. Hiſt bl. 814. *waer nu met deze bus?* Vondel in Salmoneus, bl. 56.

BUURT, V. *Voorts deed de Koning alle gereformeerde edellieden in de buurte van den Ammirael herbergen*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 16. *Het Vaderlant en d'oude buurt te bezoeken*, Vond. Inh. der Leeuw.

C.

Van deze letter beginnen t'onrecht, mijns oordeels, woorden in onze taele, die men beknoptelijk en beter met K, dat meeſt, of met de S, dat minſt voorvalt, uitdrukt. Dus wort gevoeglijk geſchreven *Sieraedt* en *ſieren*, op den voorgang van den Droſt Hooft, en na hem van meeſt alle de beſte Nederlantſche ſchrijveren, voor *Cieraed* en *cieren*, en het onderſcheit tuſſchen *ornare* en *fingere* zoo gemaekt, dat *ornare* zij *verſieren*, en *fingere*, *verzieken*; mij ſtaat voor een' Schrijver ontmoet te hebben, die dat zelfde πύργος van ons oud, en door den geheelen Theutoniſchen tak, bekende *burg* afkomſtig rekende; wat hier van zij, is duiſter: alleen merk ik noch aan, dat dit woord *burg*, in de verwantſchapte talen, Vr. zij, als te zien is bij ten Kate I. D. bl. 417. gelijk ik ook bij Veldenaar leze, *de* en *der Burch*, doch bij wien ook alreeds blijk van 't M. gevonden wordt in *den burch*, „ Hier mede vermenge men „ niet het woord *borg*, voor *ſponſor*, *praes*. *vas*; dat M. is, „ en waar van *borgtocht*, *ſponſio*, *fidejuſſio*. Outh.

Digitized by Google

zieren, [dit is tegenwoordig buiten alle kijf] makende de letters *s* en *z* zoo groot een onderſcheit in de klanken; waer op de onaendachtigen niet letten, dat de gemelde Droſt zich niet ontziet *ſieren* op *zieren* te rijmen, het geen een misſlag ware, zoo de *ſ* en *z* geen verſcheiden uitſpraken of klanken hadden, [zulks zal niemand, die de ooren ter rechter plaatſe heeft, tegenſpreken, 't ware te wenſchen, dat het gehoor van velen onzer tegenwoordige Taalkenners, even zoo geſlepen ware, omtrent het verſchil der klanken van de letters *v* en *f*; *g* en *ch*; voor al der *d*, en *t*, men zag onze ſpelling al ras op enen eenpariger voet.] Men hoore hem in den Bruiloftzang op Kornelis Plemp en Geertruid Dobbes.

Hij ſtreelt het lekker oor met uitgelezen ſierzel
Van treffelijk gedicht, en overſchoon verzierſel.

Waer in hem Pels gevolgt is in Horatius Dichtkunſt:

Ik zal de ſchertſerij, die 'k voor heb te verzieren,
Met zoo bevallig een' natuurlijkheit verſieren.

Ook Antonides in het rijmeloos in de Voorreden van zijn IJſtroom: *Wij houden 't met den grooten Plutarchus, dat de dichtkunſt zonder verziering, zonder verſiering en zielloos is, en ik noem vrijmoedigh de verziering, den geeſt en 't leven der Poëzij.* Minder moeite maekt, als zijnde bijna alom doorgedrongen, *Kap, kat, koen, kop, kuſt, kunſt*, en wat des meer is, ſchrijvende bijna niemant, die nu boeken hanteert, *Cap, cat, coen, cop, cuſt, cunſt.* Zoo dat de letter C naeulijx ergens toe dient, dan om ons te verbeelden de helft der Griexe χ, als in *Chriſtus, Chryſoſtomus, Chryſis*, en andere woorden van Griexe afkomſt blijkt: [en waar in men de *ch* ook gevoechlijk behouden kan, te meer als men acht geeft op de aanmerking van ten Kate, die deze *ch* in navolging der Grieken voor ene enkele letter houdt, welke men

Digitized by Google

men bezigen moet, daar de *g* te zacht ſchijnt; waar in hem voorgegaan is een oude Spraakkunſtenaar, Montanus, die zulks met vele redenen tracht te betoogen,] behoudens dat men nogh eenige woorden uitzondere, die, om het ingewortelde gebruik wat ten wille te zijn, liefſt met een *C*, ſchoon anderen hier een *S* of *K* gebruiken, willen geſchreven zijn: als, *ceder*, *celle*, *ciment*, *cimbel*, *cingel*, *cirkel*, *citroen*, *civet*, *cypres*, en weinige meer, die mij nu niet inſchieten. Hoewel de zaek recht ingezien zijnde, deze woorden bij ons niet t'huis hooren, en derhalven hun het burgerſchap kan ontzegt worden. Hoe het zij, deze woorden *citer*, *ciment*, *cimbel*, *civet* enz. willen in geen Duitſche verwiſſelt worden, om datze gevaer zouden loopen van niet verſtaen te worden. Dus dienenze, in het Duitſch ingelijft, ons bij te blijven, en naer het gemeen gebruik met een *C* geſchreven te worden. Want voor *celle* (daerwe van geſproken hebben) kan men *kamertje*, voor *cingel*, *omtrek*, voor *cirkel*, *kring* of *ring* gebruiken. Maer men weet niet te blijven met de eigen namen, wanvoegelijk met een *S* of *K* geſchreven, als *Caeſar*, *Ceder*, *Ceres*, *Circe*, *Cerberus*, *Cyprus* enz. ook *Oceaen*, daer de *C* niet in 't begin komt; hoewelze de *K* begeeren, zoo men acht geeve op hunnen oirſprong. [Het is niet onwaarſchijnlijk, dat diergelijke woorden, *Caeſar*, *Cerberus*, enz. bij de Latijnen hunnen natuurlijken klank gevonden hebben in de *K*; en zij dus die woorden uitgebracht hebben als *Kaeſar*, *Kerberus*, gelijk dus κικέρων 't zelfde is met *Cicero*, ten ware men wilde gelooven, dat zij even zoo, als thans bij ons, de klank der *C* of in *K* of in *S* verwiſſeld hadden; doch dit verloop en die taalverbaſtering kan men nu niet anders, dan te wille zijn. Want waarlijk nu alles met *k* of *s* uit te ſpreken, zou eer uitzinnigheid, dan netheid ſchijnen.] Zoo dat vooral hier omtrent het

Digitized by Google

het gebruik en voorgang der beſte ſchrijveren, gelijk in alle taelen, dient waergenomen te worden, zonder lichtvaerdiglijk eenige nieuwigheden in te voeren, of te volgen. Zeker Moonen, die dit zoo ſtip heeft willen nemen in de woorden van Griexe afkomſt, dewijl de Grieken van geene *C* weten, heeft luttel navolgers gehadt: om dat het gebruik bij ons dat niet heeft willen toelaten. [Zie letter S.]

[CEDEL, (*epiſtolium*, *ſchedula*) waar voor men nu gemeenlijk zegt CEEL, v. *Uit een parckement of half geronde cedel*, Vond. Bruiloftd.]

CEDER, m. *Toortſen van welriekenden ceder*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade. [*Van den ijzoop tot den ceder*, Vond. in Salomon.]

CEL, v. *In de onbeſmette cel*, Vondel in de Beſp. bl. 186. [*Te Naſareth om uwe bruiloftcel*, Vond. I. D. der Poëzij.]

CHAOS, [bajert] m. *Tot eenen Chaos*, Vond. Paſcha, III. bedr.

CHARENTE, [een rivier in Vrankrijk,] v. *Aen gins zijde de Charente*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 64.

„ CHERUB, m. *Hij voer op eenen Cherub*, Pſ. „ XVIII." Outhof.

CHIMEER, v. *Gyas voerde de Chimeer*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade. [*Aan eene drievormige chimeer*, Vond. Hor. G. I. 27.]

„ CIKOREI, v. *Een cikoreij met hare bittere* „ *wortelen*, Vond. Virg. Lantged. IV. B". Oudh.

CIMBEL of CIMBAEL, v. *Door ſchelle cimbel, trommel en ſchalmei*, Vondel in zijne Poëzij, I. D. bl. 447. [*'t Geluit der klinkende cimbael*, Vond. Virg. Lantged. IV. B.]

CIMENT, o. *En d'aengename galm bleef hangen*

in

in 't ciment, Vond. in Ovid. Herſ. bl. 227. [*Als 't klevende ſiment*, dus ſchreef, met de *s*, Vondel *ciment* in Jeruſalem verwoeſt.]

CIPRES, M. *Cipariſſus in eenen Cipres*, Vond. 10. B. der Herſchepp. [*Beplant met harſſe boomen en ſpitsbigen Cipres*, dezelve in 't III. B. bl. 73.]

[CIPRUS, [een eiland, Venus gewijd,] O. *Het beminde Cyprus*, Vond. Horat. I. B. 30 Gez.]

[CIRKEL, M. *Van dezen ſirkel*, Hooft in Gerard van Velzen. *Tot op den cirkel van den Kreeft*, de Deckers Zonneloop.]

CITER, V. *Op de citer te zingen*, Hooft in Tacit. XXIV. B. die nogtans in het XVI. B. ſchrijft, *De wetten des citers*. Antonides neemt het ook verkeerkelijk in het M. geſl. in zijn Lijkdicht op Vondel:

Nu volgt bij David na, en overal ervaren
Paſt zijnen citer op die Koningklijke ſnaren.

Vondel hout ook het V. geſl. *Jopas ſpeelde op de gulde citer*, in Virgilius I. Boek der Eneade. [*Op mijne liefelijke citer*, Vond. Hor. Gez. II. 12.] Met hem ſtemt Moonen in zijne Spraekkunſt.

CITROEN, M. *Zwanger had zij zich verbit, ende heet van een' kouwden citroen ghegeten*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 130.

D.

D, [de letter] V. Zie O.]

DAEGEMENT, O. *De wettigheit van 't daegement*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 168.

DAELER, [een ſtuk geld,] M. *Met eenen daeler*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 481.

DAET, V. *Raet na de daet*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 108. *Wiens naem met de daet overeenkomt*, Vondel voor Adam. [*Die geven met de daed u hier af vol beſcheid*, de Decker Lof der Geldz.] Zoo

is

Digitized by Google

is ook *misdaet*. *Om de misdaet*, Vond. in 't I. B. der Eneade.

DAEU, M. Zie DAUW.

DAGH, M. *Die naeulijx met de verhevene luiden op eenen dagh te noemen ben*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hiſt. *Of ze den dagh waerdig zijn*, Vondel in de Aenl. ter Ned. Dichtk. Voor geweer „ (*pugio*, *ſica*) „ doch dan gewoonlijk *dagge* geſchreven, als Ki- „ liaan heeft, en ook Hooft in de Med. bl. 75. *En „ drukt hem dezelfſte dagg' in 't harte*". Oudhof. genomen, is 't V. *Ik ongewoon 't vuurwapen te handelen zal wiſſer met de dag treffen*, Hooft in de Ned. Hiſt. 813. [*Met domplen eener dag in 't hart zijner gemaallinne*, Hooft in de Med. op 't einde.] Ook van een ſcheepstuigh, *van eene dagh*. Zoo zegt Moonen in zijne Spraekkunſt, bl. 8. Zie ook Winſchoten, die het woort uitlegt.

DAGERAET, M. *Met den dageraet*, Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 102. *Het ſpel begint met den dageraet*, Vondel in den inhout van David herſtelt. [*'t Is t'elcken nieu met elcken dageraed*, de Decker in Jerem. III. Klaagl.]

DAK, O. *Onder 't dak*, Hooft in Tacitus van de zeden der Germanen, bl. 495. *Op het dak*, Vond. in Virgilius, IV. B. der Eneade.

DAL, O. *In 't Vatikaner dal*, Hooft in Tac. XIV. B. *Midden in het dal*, Vond. V. B. der En.

DAM, M. *Een hont is ſtout op zijnen eigen dam*, Hooft in den 172. br. *Dus de heer van Amſtel naer den dam vloog*, Vondel in den Inhout van Gijsbrecht van Amſtel.

DAMP, M. *Men vernam eenen glimmenden damp aan den hemel*, Hooft in de Ned. Hiſt. 308. *Kakus braekte eenen geweldigen damp ter keele uit*, Vondel in 't VIII. B. der Eneade. [*Van den damp der dartelheid zoo haeſt gevat*, de Deck. II. B. 72. Puntd.] „ Zoo „ ook

Digitized by Google

„ ook *zwaveldamp; Die eenen zwaveldamp uitwaesſems* „ Vond. Virg. En. IX. Dies Bake buiten twijffel „ niet wel ſchrijft *met eene dikke damp overſtelpt*, in „ 't Tafereel van Judith". Oudhof.

DANAUW, M. [een rivier] Zie DONAUW.

DANK, M. *Als de verheffer den verhevenen wil regeren, verlieſt hij met recht den dank*, Hooft in de Vert. van Guicciardin. *Tegens mijnen dank*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade.

[*Laet toe, dat ik den dank, dien ik voor 't langer blijven U toe te ſchrijven wenſch, den ſtormen toe mag ſchrijven.* J. de Decker in Didoos brief.]

DANKHEB, O. Zie KLIMOP.

DANS, M. *Zijn edelheit zagh mij ook gaernie aen den dans*, Hooft in den 60. brief. *O gij beleiders van den dans*, Vondel in Joſef in 't Hof. [*Verheerlijck onzen dans*, Vondel in Salmoneus.]

[DAPPERHEIT, V. *Vergetende hunne dapperheit*, Vond. in Horat. II. B. 5. gez.]

DARM, M.

De honger bolt en raeſt, en propt den blinden darm, Vondel in den Gruwel der verwoeſtingen.

„ DAS, M. Bij van Heule, genomen voor een „ beeſt, mede onder de reine of eetbare dieren van „ Godt geſteld, Deut. XIV. 5. waar van daan das- „ ſendekſel, daſſevel, Num. IV. 25. Exod. XXV. „ 5. XXVI. 14". Oudhof. Om dit alles hier niet vergeefs en 't geſlacht zonder bewijs te zien (want alleen komt het in dit werk te pas, om met voorbeelden, niet met enkele gezegden *, de woord-

ge-

(*) Men zoude in dit werk eene zeer groote meenigte van Naamwoorden, in hunne geſlachten aangewezen, uit de Spraakkunſt van van Heule kunnen bijbrengen, en volgends dit Alfabet inlaſſchen, zo men niet dacht, dat zulks het groot

Digitized by Google

geſlachten aan te duiden) voege ik 'er bij, Vond. Virg. Lantged. III. B. *Gij zult*, zegt hij van dit bloode dier,

Den das verraſſchen met den windhont over 't velt.]

[DAUNIE, [een landſchap] O. *Het ſtrijtbare Daunia*, Vond. Hor. I. B. 22. gez.]

DAUW, M. *Met eenen lieffelijken dauw*, Vondel in de Opd. van Elektra.

[*Laef met aengenamen douw*
Venus beemt en ackerbouw.

Vond. in de Bruiloftd.]

DEEG, O. *Zij vinden hem het deeg ſtaen kneeden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 407. [*Een deel het deegh met voeten kneet*, Vond. Joſeph in 't hof. Zoo ook ZUURDEEG. *Hij mogt geenſins het zuurdeegh raken*, Vond. Altaargeh. II. B. bl. 60. hier voor zegt men, doch kwalijk *den Zuurdeeg.*]

DEEL, O. *Het derde deel van dat Koningkrijk*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 19. *Sleepte het derde deel der ſtarren*, Vondel voor Lucifer.

DEERNIS, V. *'t Verwekte groote deernis*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 5. Zie ARGERNIS.

„ DEESSEM, M. *Zuivert dan den ouden zuur-*
„ *deeſſem uit*, 1 Kor. V. 6". Outhof.

DEGEN, M. *Met het geveſt van den degen*, Hooft in de Hiſt. bl. 1201. *Dien vervloekten degen afleggen*, Vondel in de Opd. van Joſef in Dothan. Agamemnon in Vondels Palamedes.

Maer dat uw degen paſſe op 't Koninglijke ſtael.

waer

groot oogmerk van den Heere Hoogſtraten verijdelen zoude, die zich heeft willen bepalen om ons de woorden in hunne gebruiklijke en de hun eigen geſlachten op te geven. en dat niet op zijn gezag maar alles geſtraft met voorbeelden, uit de netſte Schrijvers getrokken.

Digitized by Google

waer op Ajax antwoort, *zoo doet hij.* Vollenh. in de Heerl. der R. bl. 50. *Door het punt van den degen.* [Door een *Degen* verſtond men oudtijds ook *een dapper man*; ja al wien wij den naam van *degelijk* thans geven zouden, gaven de ouden den naam van *Degen:* zoo zegt Otfridus: *Gidan iſt es mi redina, thaz ſie ſint guate thegana, gedaan is 't met mijn redenen dat zij goede degen,* (dat is, knapen) *zijn.* Kiliaan noemt zulk eenen, ook *een Degenman*, gelijk wij van dit *Degen* noch overig hebben *te dege, degelijkheid*, en *ergens deeg* of *dege van hebben.* Zie hier meer van bij den Hr. Huydecooper.]

DEKEN, v. *Met eene deken*, Vond. in Ovid. Herſch. II. B. Dat *een deken van een gilt* mann. is, ſpreekt van zelf.

DELLING, v. *In eene afleggende dellinge*, Vond. in Virg. VI. Boek der Eneade. [Dit woord vinde ik bij den taalſchranderen Kiliaan verklaard door *vallis, lacuna;* zijnde ene *laagte, valei*, ook wel *ene* groeve, en komt overeen met *delle, del, dal;* welk *del* weinig in gebruik is, dan met bijvoeging van *duin;* zoo vinde ik het bij Vond. in Gijsbr. van Aemſtel.

Zij blazen over duin en del.

J. Oudaan Uitrecht zegepralende.

——— *Die in beemden, duin en del,*
Beſtookte 't vluchtig wild.

Bij Moonen heb ik 't mede wel ontmoet; bij Hooft in CIV. Pſalm, *over duin en del.*

Die diepe dellen ſchuin en loſſe kluijten mijt.

H. L. Spiegels Hartſp. III. B. *Delling* zegt Vondel meer. *De droeve Faëton, zoo diep in d'aerdſche delling van boven ziende*, Faëton, bl. 39.]

DEMER, [eene rivier in Brabant,] M. *Aen die*

Digitized by Google

zijde van den Demer, Hooft in de Hiſt. bl. 560. [*Nu giet de molenrijcke Demer meer waters uit zijn glazen eemer*, Vond. II. D. der P.]

[DEN, [een boom] M. *De Olijf ontvonckt den Den*, Vond. Jeruz. verwoeſt, II. bedr.]

DESSEIN, O. *Van uit te voeren dit deſſein*, Hooft in den 10. Brief.

DEUGT, V. *Door de deugt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 20. *Dat zij d'oude deugt gedenken*, Vondel in Virgilius IV. B. der Eneade.

DEVIJS, O. *Van het devijs heb ik niet gerept*, Hooft in den 14. Brief.

DEUN, M. *Om den deun*, Hooft in den 182. Br. *Plagt gij niet meenigen deun den hals te breken?* Vond. in Virgilius III. Herdersk.

DEUR, M. *Men zag voor de deure*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 27. *Voor de deur*, Vondel voor den Brief van Theodore. [*Ze ontſluit en ſluit bij beurt de purpre deur der dagen*, de Decker I. B. 291. Puntd. *Deur*, ſchreef men oudtijds *dore* of *door*.

Let op een groote jaghers door,
Daer light noyt groote mishoop voor.

Huigens Spaanſche wijsheid, N. III. Zie KOKEN.

DEXEL, O. *Het dexel*, Hooft in Tacit. II. B.

DIAMANT, [voor den diamantſteen zelf genomen is het] M. *Ik heb eens gehoort van zekeren diamant, die niet gebrak als hardigheid in hoogheit van geboorte: want mij dunkt hij uit Noorwegen was*, Hooft in den 24. Brief. [*De kunſt kan een' harden Diamant vermurwen*,] Voor bergſtoffe, enkel diamant, genomen is het zonder litwoort in gebruik, als *gout*, *koper*, *zilver*, *ſtael*, *loot* enz. dogh onzijdigh, gelijk de metalen. *Waerdigh om in eeuwig diamant geprint te worden*, Vondel in het Berecht

voor

Digitized by Google

voor Lucifer: het geen van Antonides nagevolgt is in zijn lijkdicht op den dichter:

Kolossen, niet van erts gevormt, noch door de hant
Geklonken, maer gegroeit uit eeuwig diamant.

Vondel in het II. D. der Poëzij:

Dan spiegelde d'Oranje-zon
Zich in het diamant der oogen.

[Vond. Adam in Ball. II. Bedr.

Hoe flonckren d'oevers hier van Bdellion, Turkozen,
Karbonklen, Onijxsteen, en flickrend diamant.

Zie voords op DOEK.]

DICHT, ingetrokken uit GEDICHT o. *Met een goddelijk dicht*, Vond. in Virg. 6. Herd.

DIEFSTAL, M. *Om den diefstal van zijn purperen hair*, Vond. in 't I. B. van Virg. Lantg. Hier voor zegt men ook

DIEFTE, V. *Om boertige diefte te heelen*, Vond. in Horatius I. B. 10. Lierz.

DIENST, M. *Of het niet van zijnen dienst ware*, Hooft in de Ned. Historien bl. 23. Dezelve in Granida:

Zoo moest uw beusche dienst gepleegt ten hoof bij mij
De gunst verwekken, die ik u al droeg te voren:
Nu beeft bij die vermeert.

Daer Nessus Herkules zijnen dienst aenboodt, Vond. in Herkules in Trachin. [*Wie treckt den Godtsdienst nu ter harte*, dezelve in Peter. en Pauwels II. Bedr.] *Vaerdigh tot uwen dienst*, Voll. Heerl. der R. bl. 55. Dus is ook GODTSDIENST. Dat niet noodigh ware te melden, dewijl zulke zamengelaschte woorden nooit of zelden verschillen van het grontwoort, dat hier *dienst* is, gelijk de heer Moonen duidelijk genoeg in de verhandelingen der geslachten aen-

Digitized by Google

wijſt: ten zij men tegenwoordigh te boek geſlagen vond, dat het vroulijk geſlacht hier beter paſſen zoude, welk zeggen ſteunt op eene bloote inbeeldinge, ſtrijdende tegen alle regels. Waerom zou men niet kunnen goetvinden dat men zeide *hij* van Godsdienſt, zoo wel als men in 't Latijn *ille* moet goedt vinden, *ubi ſermo eſt de cultu divino*? zeker eigen wijsheit maekt de menſchen veeltijts grilligh. Wij mogen zulke nieuwigheden niet opwerpen, maer hebben te volgen de regels, van outs alom bekrachtigt. Anders zal men telkens op gladt ijs ſtaen, en een ander vrager dagelijx voor den dagh komen, en ſtellen voor, *zou dit niet beter Duitſch wezen? zou dat niet beter gezegt zijn*? Men moet dan zonder eenige twijffeling zeggen, *De Godsdienſt neigt ons tot aendacht: zijn vermoogen is groot.* En 't is een verzinning in Hooft omtrent dit woort begaen in 't leven van Henr. den Gr. bl. 26. daer geſproken wort van den Gereformeerden en Katholijken Godsdienſt: *wert hem geraaden dezelve* (te weten de leſte) *aldaar wederom op te rechten.* Een verzinning zeg ik, om dat hij 'er op volgen laet: *Zelf hij gebodt gaan deedt dat men den Katholijken Roomſchen Godsdienſt wederom had in te ruimen, en ijder de oeffening des Gereformeerden te verlaaten.* [De Hr. Outh. geeft dit al heel ligt gewonnen, die, om dat hij een enkel voorbeeld van het V. geſlacht bij Bake heeft ontmoet, naar gewoonte, beide de geſlachten goet houdt; dit is gemaklijk en goed om in 't bepalen van 't geſlacht niet licht verlegen te ſtaan, doch dit in 't voorbij gaan.] Zoo is met het woort *naem*, en andere van mannelijken geſlachten te handelen. Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 29. *Welke naem (hij ſpreekt van de Inquiſitie) alzoo die, met zijn' klank alleen, een geeſel der ooren geworden, en tot de kracht van eene inſcherpende betekenis gekomen is, wij, doorgaens, onvertaelt te werke zullen ſtellen: doch om*

dat

Digitized by Google

dat Hij *meermaels ter hant komen moet, wat* Hij *zij en zeggen wil, hier op het bondigſt en grondigſt verklaren.* Konſtantijn Huigens in het begin van zijn Hofwijk.

Wie kent den draet van 't leven,
Hoe kort bij is, hoe taei?

In de Sneldichten bl. 280.

Dirk is met rook gequelt, en weet hem nooit t'ontloopen.

Nogh bl. 317.

Mattbijs beeft brant geſticht van boosheit, zoo ik boor,
Dogh beeft hem weer geleſcht.

Nogh bl. 338.

De tijdt is koſtelijk.
Men zou hem voor klein gelt onwaerdelijk verquiſten.

Hooft wederom in zijne Hiſtorien: *In 't eerſt was hun de wint mede: daarna ging hij leggen.* Nogh bl. 308. *Om 't zelffte getijde vernam men eenen glimmenden damp aan den hemel: ende wert zoo 't een als 't ander voor teken zijner ſteurnis genomen.* Anderen zouden hier zeggen *haerer*, en in 't voorgaende exempel *zij* voor *bij*. Maar 't kan niet miſſen: *hij* en *zijn* moet volgen, als de woorden mannelijk zijn. Vondel beveſtigt dit in het VI. Boek der Eneade: *Den tak ziende pluk hem naer behooren.*

„ DIEP, o. *Dat ſpoorelooze diep*, Decker in den „ lof der Geldz. bl. 55. Dus wordt *diep* bij veelen „ gebruikt voor *een water* of *gragt*, gelijk dus te „ Groninge bekendt is, *het Schuiterdiep, het Damſter-* „ *diep*". Oudhof. Zie HECHT.

DIEPTE, v. *Geleken bij een grondelooze diepte*, Hooft in de Opdragt der Ned. Hiſtorien. *Uit de diepte*, Vondel in Virgilius I. Boek der Eneade.

DIER, o. *Zonder de voorzorg van dit dier*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 274. *Dit dier*, Vondel in Virgilius eerſte Herdersk. *Onder alle de dieren, die*

Digitized by Google

den aertbodem betreden, valt 'er geen zoo laſtigh te regeren, als het dier, dat reden gebruikt, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 1.

DIERTE, V. *Overleg de dierte*, Vondel in d'Opdragt der Gebroederen.

DIJE, V. *Aen 't morſſelen zijner dije*, Hooft in de Medicis, bl. 21. *Op zijne dije*, Vollenh. in zijne Predikaetſien, bl. 15.

DIJK, M. *De ſoldaat heeft eenen dijk geſticht*, Hooft in Tacit. II. Boek. *Men droeg niettemin zooden aan den dijk*, dezelve in Tacitus I. Boek: daer hij op laet volgen: *en ze hadt de hoogte van mans borſt*, te weten de dijk, dat een misſlagh is. *Man en vrou worden op den dijk gezet*, Vondel Hor. 11, 18.

DIJKAGIE, V. *In 't ſtuk der dijkagie*, Hooft in den 11. brief.

DIJL, [een rivier,] V. *Vindende hier de Dijle zeer gerezen*, Hooft N. Hiſt. bl. 857.

DIJNING, V. *Nereus volk dat op de dijning woelt*, Vondel in 't Zeemagazijn.

DIKTE, V. *Door de dikte van het pantſer*, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade.

DILLE, V. *De blanke Nais vlecht welriekende Dille*, Vondel in Virg. II. Herd.

DINKEL, [een riviertje in het Bisdom van Munſter,] V. *Door de Dinkel*, Moonen in de Aenteke-ningen op zijne Poëzij, bl. 803. Ook 826.

DISCH, M. *Voorts ſchupt ze den diſch van verre*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 609. *Daerna dekten wij den diſch*, Vondel in Virg. III. B. der Eneade. *Op den Papendiſch*, dezelve Hor. gez. 14. II. B.

DISSEL, M. Vondel in Palamedes:

De voerman van den grooten beer,
Op dat bij zijne beurt verwiſſel,
Vlucht heen met omgekeerden diſſel.

DIS-

Digitized by Google

DISTEL, V. *De diſtel van 't gebreck te ſmooren, als 't behoort*, Vondel in Joan. den Boetg. bl. 46. [*'t Velt verwildert van ſpitze diſtel*, Vond. Virgil. Lantg. I. B.]

DOEK, M. *Den doek ſtofferen*, Vondel in II. D. der Poëzij bl. 363. Zoo is ook SCHORTELDOEK, dat Sewel onz. wil hebben. Want *het ſchorteldoek* is ſtraettael, die wel moet onderſcheiden worden van het gebruik, dat in de Spraekkunſt den ſcepter voert. Straettael is misbruik (*).

[DOEL,

(*) Op *Diamant* hadden wij tweederlei geſlacht. Onz. voor de Erts, de ſtoffe; mann. voor enen diamantſteen, en al wat een gedeelte van de erts uitmaakt. 't Zelfde vinden wij hier ook; *doek (linteum)* in 't gemeen de ſtoffe, in 't onbepaalde denkbeeld, is Onz. Zoo vinden wij het Onz. geſl. in *het zeildoek*, *het paneeldoek*, *het neteldoek*, *het kamerijkſchdoek*, te weten, zulk doek, en ſtoffe, waar uit weeder kleener lappen tot meer dan eenen doek geſneden worden; zoo vindt ik het bij Vond. I. D. der P. bl. 419. *Hun Schutsheer Stuart hoort met vreught het ſtomme doek en marmer ſpreken*, ook Hooft Bruiloftd. *In 't friſſ' en nette doek*, zoo ſchrijft hij ook recht *onder 't zeildoek* in de Gedichten, en elders Vondel, *Zonder af te wachten dat de voorwint 't zeildoek vult*, doch dien in 't aangehaalde door Hoogſtr. *den doek ſtoffeeren* ontvallen is, want dat hier niet van eenen lap of ſtuk, of brok, maar van de ſtof, bij de Schilders gebruiklijk, geſprooken wordt, is klaar genoeg. In dien zin neemt het ook Weſterb. in zijn Eneas, bl. 24. 8. *Met gebeiligt doek van falijen*, van gelijken de Marre in de Schilderkunſt van Rachel Ruiſch, *Door het dundoek van haar Schellen.* Wederon Hof en Mengeld. bl. 60.

Rachels hand Natuur te kloek,
Haar doet puilen uit het doek.

met hem doen dit Antonides en meer anderen.

In tegendeel is het M., als het genomen wordt voor een ſtuk van die ſtof, een' lap (*poplum*, *velamen*, *mappa*, *pannus*) zoo vinden wij het al in de Gulden Legende *den doeck*, *den booftdoeck*, zie I. D. bl. 74. en bl. 18. *Petrus zach tot hem dalen een vierkanten doek.* De oude kamer van Haerlem voor Rotterd. in de blauwe Acoleijen 1561. Zie ook de kamer van Rijnsburch bl. 8. Marnix Pſalm CIX. 18. ook Houwaart V.

Digitized by Google

[DOEL, [een wit, waar op men mikt] O. *Zij mickt op 't witte doel*, Vond. P. I. D.]

[DOFT, [roeibank] V. *De bootsman op de doft*, Vond. Virg. En. V. B.]

DOG, M. *Men wijte den dollen dog dat dit om 't leven quam*, Vondel in de Leeuwend.

[DOIER, M. *'t Volk zag den doier van het ei der weerelt*, Vond. Leeuwend.]

DOLFIJN, M. *de bruiloft van den Dolfijn*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 11. 't Is eigentlijk de naem van een dier. [*En hoe de Dolfijn d'oevers ſtreelt en ſtrijckt met zijnen ſtaert en vinnen*, Vond. Adam in ball. IV. Bedr. *Dolfijn* is ook een hemelteken; zoo zingt de Decker in zijn Starrebeelden, *'t Vertoont den Dolfijn ſnel van vaart.*]

DOLK, M. *Urgulania heeft haren neve eenen dolk gezonden*, Hooft Tac. IV. B. *Tot dat men haer eenen dolk in den hals duwde*, Vondel voor den brief van Lucie.

DOM, M. Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 95.

Dan ſtapt hij op 't gebrom,
Het grof gebrom der domklokke uit den dom
Van 't om end om befaemde en roemrijck Rome.

[Vond. B. *Dat haer eenen ſneeuwitten doeck wert gebracht*; insgelijks Vondel, *Met eenen toonde hij den zweetdoek*, Boetgez. bl. 99. zoo ſchijnt hij het ook te willen nemen in Virg. Lantg. IV. B. *de ruige bantdoeck. De hemel zal den doeck des misverſtands ontbinden*, Heerl. der Kerk, J. B. bl. 21. By Hooft Henr. de Gr. *met eenen ſnuitdoek*, en zoo moeſt men ook zeggen *den ſchorteldoek. Doek* dan van de ſtof, is Onz. maar een lap van zulk doek, ook *doek* genoemd, is M. zie ook Ten Kate II. D. bl. 172. Moonen begrijpt ook dit onderſcheid, dat beſt met een voorbeeld opgehelderd wordt, gelijk men dus mag zeggen, *de ſchilder neemt het dundoek, en ſcheurt 'er een ſtuk tot eenen wisdoek af.*

Dit is eene taalevenredigheid, die in vele woorden proef houdt.

Digitized by Google

[Vond. Inwijing van 't Stadh.

Niet booger dan de dom van Utrecht met zijn ſpits.]

DOMMEL, [een rivier in Brabant,] M. *Aen den Dommel*, Hooft Hiſt. 838. *Naer den Dommel*, Vondel in den zegezang ter eere van Prins Fred. Henr. bl. 32. I. D. der Poëzij.

DOMP, V. *Van dikke domp*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1000.

DONAU, [een rivier,] M. *Op dat ik den Donau volge*, Hooft in Tac. bl. 501. *Die den diepen Donau drinken*, Vondel in Horatius IV. B. 't laetſte gezang. Dus zijn de namen der meeſte ſtroomen.

DONDER, M. *Ik zal dezen donder wel beletten*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 126. *Die van den donder geſlagen wert*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer.

[DONKER, O. *Om uit het donker op te dagen*, Vond. Dav. in Ball.]

DONS, O. *In 't zachte dons*, Vondel in Ovidius Herſch. X. B. [Vondel in de Klinkdichten:

Zijn bruit t'ombelzen in een' beemt, bezaeit met roſen,
Of in het zachte dons is geen bewijs van trou.]

DOOIER, M. *Een eijdop met den uitgeloopen dooijer*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 695. *Uit den dooier van het eij*, Vondel in Ovidius Herſch. V. B.

[DOOLHOF, M. *Het Gnoſſiſche gedrocht, dat in den doolhof lagh*, Vond. Hippol. II. Bedr.

DOOP, M. *'t Stuk van den Doop*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 81. *Door den doop*, Vondel in 't Bericht voor Adam in Ballingſchap.

DOOPSEL, O. *Alhoewel zij het doopſel ontfangen hadden*, Hooft Henr. bl. 68.

[DOOS, V. *Daer zij de doos bewaert vol deugt en ondeught*, Vond. Salmon. II. Bedr. ook vinde ik bij

Digitized by Google

Hooft *dootdooze*, (*feralis urna*) *Met de doodtdooze in de handt*, Tacitus III. Jaarb.]

DOOT. Dit woort is van beide de geſlachten M. en V. *Na haren doot*, Hooft in Tacit. bl. 138. *Dat zulx den handel de doot doen mogt*, Hooft Hiſt. bl. 17. *Dat wij den eeuwigen dood verdienden*, Vondel voor Adam: die ook in het Berecht voor Palamedes het V. geſlacht gebruikt: *Die eene en zelve doot geſtorven is*. Ook daer hij de Doot als een perſonaedje invoert. Want hier van ſprekende zegt hij in de Poëzij, II. D. bl. 59.

Zij mickt met haren ſchicht.

en bl. 10. *Hy*

Verlichte braef, gelyk een belt, het padt
Der Doodt, mits bij HAER *ruſtigh tegentrat;*

[t welk mij 't allervreemdſt voorkomt, gemerkt de Dood in de Beeldenſpraak een man is, met de Zeiſen in de hand. Volgens Oathof gebruikt Moonen dit woord M. Poëzij bl. 433. *Hij treedt den doot kloekhartig onder 't oog*, en ook erkent hij 't dus, daar hij in zijn Spraakkunſt, bl. 75. het zelve onder de manl. naamwoorden in *t* uitgaande brengt, en ook hadt het Vondel zelf beter in Samſon V. Bedr. *Die ſtervende den Doot den dootſteek heeft gegeven.* Wel is waar de Ouden gebruikten het onverſchillig, als blijkt uit de ſpreektrant *in den dood*, *tot der dood*, en blijft dit noch zoo. Ook kan men, ſchoon men den Dood in een manlijke verbeelding invoert, volgens onze aanmerking op 't woord MIN, gevoeglyk zeggen *het pad der dood*, *de ſchicht der dood*, maar niet wel, ja ganſch kwalijk, paſt daar op *met* HAREN *ſchicht*, waar men zeggen moet *met zijnen ſchicht*. Zie MIN. Zoo dat wij dit in Vondel, die elders genoeg toont hoe fraei hij hier in ſpelen kon, als ene kleene verzinning aanmerken moeten.]

DOODSTEEK, M. Zie STEEK.

DOP,

Digitized by Google

DOP, M. *Door den dop breken*, Hooft in de Nederl. Hiſtoriën, bl. 22. *Den lezer met den ijdelen dop pajen*, Vondel in de Aenl. ter Ned. Dichtk. [*Al heeft dees bruit dien raetſeldop gekraeckt*, Vond. Altaargeh. bl. 17. I. B.]

DOREN, M. *Om hem dien doren in den voet te houden*, Hooft in Henr. bl. 170. *Hij ſtelde den doren*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantg. Met het bijvoegen der *e* heeft Hooft dit V. in de Ned. Hiſt. bl. 258. *Van deze doorne uit den voet te hebben.*

DORP, O. *De Graef ſterkte het dorp*, Hooft in de Hiſt. bl. 255. *Ter ſchande van het dorp*, Vondel in Horatius II. Boek 13. Lierz.

[DORPEL, M. Zie DREMPEL.]

DORST, M. *Om den dorſt te leſſchen*, Hooft in den Inh. van Granida. *Eene bron die zijnen dorſt leſchte*, Vondel in den Inh. van Samſon.

[DOS, M. *Heel deftig in den dos*, de Decker Lof der Geldz.]

DRAEI, M.

Ik zie de zeven ringen
Des hemels luiſtervaſt aen uw bekorend zingen,
En hunnen draei aen trant van dat geſchil verplicht.

Hooft in de verſcheiden Gedichten aan Arbele. Vint men het ergens V. bij hem, als in de Nederl. Hiſtor. bl. 145. *In deze draai der dingen*, men moet het tekenen voor eene drukfeil, dewijl mij uit zijne ſchriften gebleken is, dat hij voor 't M. geſlacht is. De Heer Huigens is 'er ook voor in zijn Sneldicht op een aertſche Globe, bl. 39. *'t Verzinnen van den draei.*

[DRAEIBOOM, M.

De paerden trappelden en brieſchten eerſt, om door
Den draeiboom van de kim in 't open velt te raecken.

Vond. Faëton, bl. 38. dit noemt hij elders *het hek open ſtooten*, hij ſpreekt hier van de zonnepaarden.

Digitized by Google

den. Zulk een draaiboom noemt men ook HAMEL. Zie HAMEL.]

DRAEK, M. *Door den draek*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer.

[*De bosdraek 't hooft opheurt naer Vucht*
Zijn kiezen laet hij grimmig blincken.

Vond. Zegezang op den Boſch en Wezel.]

DRAET, M. *Bij gevolg van den draet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 59. *Let wel op den draet van uwe rede*, Vondel in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. De Heer van Zuilichem heeft 'er zeker wel op gelet in den aenvang van zijn Hofwijk:

Wie kent den draet van 't leven,
Hoe kort hij is, hoe taei?

Mijne meening zal men vatten uit het gene ik geteekent heb over het woort DIENST. [Maar voor de *ſtoffe*, waar uit de draad herkomt, zou men konnen zeggen, dat het onz. ware, even als het gelegen is met het woord DOEK; dat men na zie, en zoo trof ik ook *goutdraad* aan. Ik meen Vondel ergens een voorbeeld heeft; althans bij Bredero in Lucella wordt gezegt, dat

Van zijn moer de ſchutterlijke jongben
Dit goutdraat tot een net der Minnaars heeft bedongben.

Ook heeft het Poot in 't ſchoon Vrouwenhaar:

Geef dan maer zoete ſlingertjes,
En pers, uit tedre min,
Dat golvend goutdraet zacht: mijn hartje ſchuilt 'er in.

Ik weet ook niet ooit den *gouddraad* gehoord te hebben.]

DRAF, M. *Het verlangen dubbelt zijnen draf*, Hooft in den 30. Brief. *Ik zette dit vaers op uwen ruſtigen draf*, Vondel in de Opdragt van Adonias. [*Om ſtadig zijnen draf naer onzen toom te zetten*, de

Dec-

Decker Joann. de Dooper I. Bedr.] Zoo is 't ook, als 't genomen wort voor ſpijze der varkens. *Elk wallegt van dien draf*, Vondel in den Gruwel der Verwoeſtinge. *Met aerdſchen draf*, Dekker in zijn Gedichten, bl. 197.

DRAGT, v. *Verbiedende de openbare dragt van geeſtelijk gewaedt*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 712. *Hunne dragt veranderen*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade.

DRANG, m. *Dat zij den drang naa zich zouden ſlepen*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 100. *Met eenen drang*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten. [*De fortuin ſmijt 's weerelts goet te grabbel in den drang.* Vondel Inwijd. van 't Stadhuis.]

DRANK, m. *Bij den drank*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 113. *Zij zagh den heiligen drank zwart worden*, Vond. in Virg. IV. Boek der Eneade.

DREEF, v. *Die den handel poogde op der dreve te helpen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 405. [Door eene *dreef* verſtaat men ene laan, met boomen van weerzijde bezet (*longa ſeries arborum*) ook eertijds een drijfpad, waar door de arbeidende oſſen trokken, na alvoorens 'er in geholpen te zijn; nu *de vore* genoemd. Hiervan de ſpreekwijs: *Op der dreve helpen.*]

DREIGEMENT, o. *Dit dreigement*, Vondel in den Inhout van Edipus.

DREK, m. *Door den drek te ſtappen*, Hooft in den LXII. brief. [*Smijt, ſlingertze ten troon af in den drek*, de Decker in 't Merx tartarea.]

DREMPEL, m. *Als hij de zool over den drempel zette*, Hooft in de Ned. Hiſtorien, bl. 59. *Onder dien drempel*, Vond. in Vig. 8. Herd. [Ook DORPEL. *Van den dorpel mijner kamer*, Vond. Nazoos Heldinnebr. 21. Br.]

[DREUN,

Digitized by Google

[DREUN, M. *'t Weet met den dreun van roem de ſlechten te verbaazen*, Hooft in Menelaus brief.]

DRIELING, M. *Het ſtof der aerde begrepen met eenen drieling*, Vollenhove in zijne Pred. bl. 14.

DRIESCHT, M. *Wie ſtak den drieſcht in brant?* Vond. in de Leeuwend. bl. 30.

DRIEVOET, M. *Men vrage Delfis en den drievoet van Apol*, Vondel in de Heerlijkheit der Kerke, bl. 50. [*Als quamenze uit den drijvoet van Apoll*, de Decker in den helſchen Kramer.]

DRIFT, V. *Met een ſchandelijke drift*, Hooft in Tacitus I. Boek. *Pelagius wankelde wel viermael in zijne drift*, Vondel in het berecht voor Adam. [*Het ruim der zee, behangen met de drift der waterpluim*, Vond. Inwijd. van 't Stadhuis. Zoo ook voor *'t drijvend zwerk* genomen;

Heft op uwe oogen naer die drift van zwarte wolken,

Vond. in Noach III. bedr.] Bij Jan Vos leeſt men het onz. in zijn Aran en Titus aen het begin:

De Faem draegt Titus roem door 't drift der bruine wolken.

[ook bij Bredero in Alphons.] Het vrouwelijk geſlacht blijft ook, als het voor een troep van beeſten genomen wort, *Toen Amphitryons zoon zijn zatte drift naer den ſtal zou drijven*, Vondel in Virg. VIII. B. der Eneade.

DRIL, M. *Laet ons mee dwerlen op haren dril*, Hooft in den 126. Brief.

DROES, M. *Durft men den danſſenden droes op het lijf ſchenden?* Vondel in zijn Toneelſch. bl. 8. [*De menſch van ik en weet wat dommen droes gedreven*, J. de Decker, 112. Puntd. I. Boek.]

DROESSEM, M. Vondel in het II. D. der Poëzij, bl. 221.

Gekocht van Judas bloet, den droeſſem van de Schotten.

DROM,

Digitized by Google

DROM, M. *Met eenen geweldigen drom*, Hooft in Tacitus I. Boek. *In eenen dikken drom*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantgedichten. „ Ook M. genomen voor *licium*, inſlag des Wevers. Zoo ſtaat „ dit woord Jeſ. XXXVIII. 2. *Hij zal mij afſnijden „ van den drom*, מַדָּלָה, dat is, *van den drommel draaden*, waar van de Wever 't linnen affnijdt". Oudhof.

[DROMEDARIS, [een uitheemſch dier,] M. *Het ſchijnt een poſtbô, die een' ſnellen Dromedaris aenprickelt*, Vond. Noach V. bedr.]

DROMMEL, M. *Te doen beloopen eenen drommel van nootlijkheden*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 169. *Zoo draeft de Prins den drommel voor*, Vondel in Kon. David herſtelt, bl. 35. [*En ſtap gelijck ik quam door al den drommel heen*, Vond. Maagdebr. bl. 57.] „ *In eenen drommel verzamelen*, Vond. En. IX. B. „ bl. 437. beduidende *drommel*, digt in een gepakte zaken, van *drommen*, digt te zamen pakken of „ voegen, *dringen* als Kilianus heeft, die ook zegt „ *een drommel van huizen*". Oudhof. [Het is ook M. genomen voor *een kwaden geeſt* (*cacodaemon*).

Maer toef, waer blijft al 't ſpoock, gereet om op te trecken? 'k Zal ſtampen, dat het dreunt, en al den drommel wecken. Mijn leerkint, volgh mijn ſtem. Op, Geeſten, kloft den gront.

Zoo ſpreekt Simon de Toveraar bij Vond. in 't eerſte Bedr. van Peter en Pauwels.]

DRONK, M. *Deurzwelgende onvertſaegdelijk den dronk, die hun de laetſte was*, Hooft in de Med. *Met eenen ruſtigen dronk*, Vond. in Virg. 5. Herd. [*Nu al 't geleden leet met eenen dronk vergeten*, Vond. Joſeph in Dothan:]

DRONKENSCHAP, V. *Boven de gemeene dronkenſchap*, Hooft in den 121. brief. *In zijne dronkenſchap*, Vondel voor Edipus.

DROOGTE, V. *De nood der driejarige droogte*, Vond.

Digitized by Google

Vond. in de Opdragt der Gebroeders. [*Een ſchanſe leidt 'er op de droogte*, Vond. Grol verovert.

DROOM, M. *De waerheit van dezen droom*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 2. *Uit den droom helpen*, Vondel in de Opdragt van Adam.

[DROP. Zie DRUP.]

DRUIF, V. *Met krachtig nat gij zwellen doet de druif*, Hooft in den CIV. Pſalm. *Die de druif verft en rijp maekt*, Vondel in Virg. IX. Herdersk.

DRUK, M. *De verongelukten uit den druk te helpen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 173. het geen hij nader beveſtigt, bl. 1170. *Zulk een tuchtmeeſter is den druk.* Ook in eene andere betekeniſſe. *De misſlagen in den naeſten druk*, Vondel voor Joſef in Dothan. [*De Pers, die ſoo veel kermisvreugds u broeit uit haren Druk*, J. de Decker Lof der Geldz.] Zoo is ook AFDRUK hier van gekoppelt: *Van waer de Koningklijke Gezant mij gewaerdigde eenen afdruk toe te zenden*, Vondel in de Opdragt der Fen. Gebroeders. Ook NADRUK: *Gebreeken van kleenen of grooten nadruk*, in de Opd. van Koning David in ballingſchap.

DRUP of DROP, V. *Van eene drup bloets*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 506. [Doch ik ſchreef liever met Huigens, bl. 312. V. B. *Met den minſten drop.*]

DRUPPEL, M. *Zij namen een opzet om zich tot den laetſten druppel bloets toe te weeren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 219. *Het vee proefde niet eenen druppel*, Vondel in Virg. 5. Herdersk.

DUBBELT, O. Het is eigentlijk bijvoegelijk, en betekent iets dat gedubbelt, of dubbel geſchreven is. *Dubbelt* is dan *het gedubbelt ſchrift*, en uit dien hoofde van dit geſlacht. *Ik verbeide dan het dubbelt daar af*, Hooft in den 142. brief. Zie HECHT.

DUIF, V. *Adelaars telen geene duif*, Vond. in Horatius, IV. B. 4. Lierz. [*In ſchijn van eene duive*, Vond. in Joann. den Boetgez. III. B. bl. 62.]

DUI-

Digitized by Google

DUIKER, [een vogel,] M. *Ezakus in eenen duiker herſchapen*, Vondel in Ov. Herſch.

DUIM, M. *Als 't ſchip geenen duim boorts boven water had*, Hooft in de Opdr. der Hiſt. [*Hij vatte eenen duim van Laurens*, Hooft in de Med.] *Van mijnen duim geneten*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen bl. 85.

DUIN, V. *De zee omhelſt de duin*, Vondel in de Leeuwend. bl. 15. [*Uit gulle duin en duingront*, Vond. II. D. der P. *Daer nieusgierig alle duinen hare kruinen opſteken*, Vond. begroetenis aan Frederick Henrik] Moonen het gebruik volgende ſtelt het O.

[DUISTER, O. *Het duiſter*, Vond. Horat. I. B. 34. gez. *In 't midden van het nare duiſter*, Vond. Joſeph in 't Hof.]

DUISTERNIS, V. *D'uiterſte en vlakke deelen des aertrijx verheffen met hunne lage ſchaduw de duiſternis niet*, Hooft in Tacit. bl. 512.

[DUIT, M. *Tot dat de booswicht heb tot eenen duit betaalt*, de Deckers gedichten.] „ *Om eenen dikken* „ *duit t'virboren*, Vond. uitroep der verloren Vrij- „ heid". Outh.

DUIVEL, M. *De hoovaerdij heeft den opperſten van alle Engelen in eenen Duivel verandert*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer.

DUT, M. *Daer een overgang van ramp beſchoren is, beſpeurt men een' gemeenen dut*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 14. *Help mij uit den dut*, Vondel in Joſef in Dothan. [*Verrijzende uit den dut*, Vond. Bruiloftd. *Gij blijft hier in den dut*, Deckers goede Vrijd., dat is, *in de mijmering*, (*delirium.*)

DUUR, M. *Bewint van kleenen duur*, Hooft in den 23. brief.

Digitized by Google

[*Want wie den duur beziet,*
Het eene kent zijn endt en oirſprong, 't ander niet.

Vondel in de Beſpiegel. II. B. bl. 72.]

DUURTE, V. *Door de duurte van 't koren*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 613.

DUW, M. *Door eenen duw van minlijke aenſpraak*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 963.

DWANG, M. *Het gerucht zwol door den dwang*, Hooft in Tacit. bl. 314. [*Met zoeten zwang beſtiert*, Hooft in zijn zangen. Zoo ook Decker in zijn lentelied, *Van dienſt en engen dwang ontſlagen.*]

DWERLING, V. *In deze dwerling*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 263.

E.

EBBE, V. *Nemende de ebbe te baat*, Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 13. Dogh Vondel zegt in Virg. X. B. der Eneade, *Het ebbe.* Ik zoude het eerſte gebruiken, en volgen het varend volk, dat zegt, *de ebbe*, *de voorebbe*, enz. Zoo doet ook de heer Moonen.

ECHT, M. *Den echt te aenvaerden*, Hooft in 't leven van Henrik den Grooten, bl. 131. *Het juk des echt*, Vondel in zijne Poëzij, bl. 158. *Hoe trou verbonden in den echt*, Antonides in de Bellone; daer hij echter in het begin des zelven gedichts van afgaet:

Nu eens de vrebazuin geſteken,
Den vrê gezongen, die na langen oorlogsbrant
Britanje in eeuwige echt verbint aen Nederlant.

Ook in het derde Boek des IJſtrooms, bl. 75.

Ons luſt het van deze echt de waerheit op te zingen.

En op de volgende bladtzijde:

Zij

Digitized by Google

Zij vat den godt op 't woort, en tegen zeegeboden
En wetten, eeuwigh in den raet der watergoden,
Als hemelval, en ſtaetvrakels vaſt gezet,
Ontheiligt de echt, en eiſcht verandering van bedt.

Weder op de volgende:

Zij hadt op dezen dagh miſſchien nogh niet gekoren,
En al de watergoôn ontſtelt van bijſtren toren
Elkaêr te vier en zwaerde uit minnenijdt ontzegt,
Had d'Oppervoogt der zee den twiſt niet bijgelegt,
En aen het zeegeſlacht de trouboop afgeſneden,
Om die gevaerlijke echt aen Peleus te beſteden.

En dezen misſlagh vint men ook in zijne Bruiloftdichten. Maer Vondel ontwijkt zich zelven, en ſchijnt het geſlacht onverſchillig te ſtellen. Want in zijne Maegdebrieven leeſt men, *Ten intree van onze echt.* In Euripides Feniciaenſche, *Den Helt te kroonen met mijne echt*, bl. 8. [als mede bij de Decker, *Hij heeft onze echt gedoemt.* In Johann. den Dooper, II. bedr. Bij Huygens in de vertalingen XVII. B. *Die ghij toe ſult hooren bij der echt.* Voords ſtelle ik dit woord, gemerkt de menigvuldige voorbeelden bij de oude Schrijvers te vinden, als buiten kijf, dat het vrouwl. zij; doch, als vele anderen, om de inſmelting der klinker *e* door misbruik M. geworden. Dus heeft Vondel geen misſlag begaan, als hij noch ſomwijl het V. gebruikte,] maer ik houde mij bij het M.

EDELDOM, M. [*Om de grootachtinge, waar in hij den adeldom hielt*, Hooft Henr. den gr. bl. 151. *Met al den adeldom*, Vond. in Salmoneus. *Pijn, die den edeldom bijna ſchijnt ingeſchapen*, de Deckers Puntd. 91. II. B.]

[EDIK of EEK, M.

Want bij, die is het eeuwig zoet,
Moet zuren edik drinken.

Vond. II. D. P. bl. 656.]

Digitized by Google

EECHENIS, v. *Daerna doorboort ze hem zijn ſlinke eechenis*, Vondel in Virg. X. B. der Eneade.

Om d'eechenis van zeegedrochten aengerant, Antonides in den IJſtroom.

EEDT, m. *Toen ontſloeg de Keizer de onderdaanen van den eedt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3. *Het welk met eenen dieren eedt beveſtigt wort*, Vondel in de Voorreden van Joſ. in 't Hof.

['t *Ontbreekt maer aen wat ſchijns, hem ſchort alleen een kleed*
Voor d'oogen van het graeu; dat vind bij in dien eed;
Die eed geeft ſchijns genoeg (*). De Decker in den Dooper IV. bedr.]

EEKEL, [ook EIKEL en AKER,] m. Vondel in Ovid. Herſchepp. VII. B.

Gelijk wanneer de herfſt, in 't krimpen van de dagen,
Den rotten appel van den boom ſchudt, als onnut,
Of d'akkerman in 't wout den eekel nederſchudt.

„ EEKELAAR, [een boom,] m. *Men moet* „ *den Eekelaar dieper planten*, Vond. II. B. der Lant- „ ged". Oudhof.

EEMER, m. *Met eenen eemer waters*, Hooft in 't leven van Henr. den Grooten, bl. 6. [*Men bluſcht een' grooten brant met eenen eemer bloets*, Vond. Gebr.]

EEMS, [een rivier in Duitslant,] v. *Aan de Eems*, Hooft in Tacitus I. Boek. [*Door de ſtroom van de Eems*, Hooft in Tacitus II. B.]

[EEN,

(*) Dit voorbeeld uit de Decker luſt mij aan te halen. Men ziet in 't zelve zijne keurige netheid omtrent de geſlachten der Naamwoorden en derzelver buigingen, (ſchoon hij voor zulks bij weinigen bekend ſtaat) want hier onderſcheidt hij den eerſten en zesden naamval in zijn lidwoord duidlijk van een. In vroeger werkjes was hij zoo net niet, het eenigſt nochtans was dat hij in den eerſten naamval wel eens *den bemel* voor *de bemel* ſchreef, om ſmelting voor te komen, die hij meende, dat haar' gang ging, al was 'er de *b* tuſſchen.

Digitized by Google

[EEN, [van God gezeid,] O.

't Eenig Een, eenvouwigh, zuiver, ſimpel,
Wordt nimmermeer geſpliſt noch weet van kreuck noch rimpel,

Vond. II. B. der Beſpieg. bl. 51.] „ *In 't kennen van't* „ *oneindig een*, Vondel Chriſtines inkomſt te Rome". Oudhof.

EENDRAGT, V. *Daar wert met wondere eendragt gevogten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 716. [*Aen 't ſnoer der Eendracht*, Decker op den pijlvoerenden Leeuw.]

EER, V. *Hebt altijt de eer in waarde*, Hooft in de vertalingen van Guicciardin. *D'Onroomſchen ſtaen deze eer toe*, Vondel in 't Berecht voor Adam in ballingſchap.

EEUW, V. *Onder andere ſieraaden der opgaande eeuwe*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 1. *Bij de bedorve eeuw van Noë*, Vondel in de Opdragt van Noah. [Dit woord thans voor een tijdperk, een tijd van honderd Jaar genomen, hadt voortijds ook de beteekenis van *wet* (*lex.*) daar van zegt Willeramus de abt; *Than thiu auſteritas thero ewo*, dat is, *dan die ſtrengheid der wet*, bl. 6. Zoo zegt ook de Legende der Heiligen, anders 't paſſionaal in 't Winterſtuk, bl. 47. *Machumet verſierde nuwe ewen*, ook bl. 15. *hi prees die ewe in drie ſaken, datſe was van Gods wegen*, enz. 't Is ook noch bij de Engelſchen in gebruik gebleven, en wordt bij Kiliaan erkend, in beteekenis in 't gemeen voor *wet*, maar bijzonder voor de huwelijkswet, een wettige verbintenis. Men ſchreef ook dit woord zonder w. zoo vind ik in 't Rhythm. S. Anno. *Ein iwelich ding diu é noch havit, Di emi Got van eriſt virgab*, dat 's, *een iegelijk ding heeft noch die é*, of, *wet, die hem God het eerſte gaf.* Zie hier van verder bij M. Opitius, in zijn werken T. I. bl. 370. Hier van hebben wij ook de zaamgezetten woorden *eegemaal, eegade*; en het thans verouderd *eeloos* voor *wetteloos, onwettig*; *eewijf, ee-*

Digitized by Google

ſcheid, *eebreker*, *eeſtand*, enz. waar voor nu *echt*, *echtbreker*, *echtſtand*, en 't verouderd *eeden*, dat is, zweren, *jurare*.

[EFOD, M. Zie EPHOD.]

EGEL, M.

Want d'egel zonder deugt te kennen,
Begon te prikklen met zijn pennen,

Vondel in het II. Deel der Poëzij. [*Gelijk de Slangh onthaelt den ſcherpen Egel*, Vond. Morgenwekk.]

EGGE, O. *Dat de akkerman het zware egge op holle halmen ſtoote*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. Maer Moonen en Sewel ſtellen het in hunne Spraekkunſt V.

EI, O. *Dat wij daar na ſtaan als de blinde naa 't ei*, Hooft in den 72 brief.

EIGENDOM, M. *Schijnende de zee grooten eigendom te rekenen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 26. Zie Moonen bl. 79. „ Van Heule heeft het O. zoo ook „ Vond. in zijne Beſpieg. *Als eigenaer en heer in 't* „ *eeuwig eigendom*". Outh.

EIGENSCHAP, V. *Op welke eigenſchap*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hiſt.

EIK, M. *Op den gewijden eik*, Vond. in Virg. 7 Herdersk. [Doch met de bijgevoegde e V. *In ſchaduw van eene eicke*, 't welk zonder enige noodzake, van dus te ſchrijven even voor af gaat.]

[EIKELAER. Zie EEKELAAR.]

EILANT, O. *Naa 't eilant*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 15. *Een eilant dat magtigh rijk was*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

EIND, O. *Het uiterſte eind*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 24. *Naer het einde*, Vond. in de Voorrede voor Joſef in 't Hof.

EISCH, M. *Uit den eiſch*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 400. *Naer den eiſch*, Vond. in de Aenl. *Naer den eiſch van Gods wet*, Vollenhove in zijne eerſte Predikaetſie van de Heerl. der Rechtvaerd. EL,

Digitized by Google

EL, v. *Men meet de deugt bij de elle niet*, Hooft in den 35 Brief.

[ELANT, [een dier,] m. *De Elant vlugh en hairig laet u zijnen rugh*, Vond. in Hippolytus.]

[ELBOOG, m. *Met zijnen ellcboogh*, Vond. in den brief van Apollonia, bl. 36.] „ *Zij leunde op ha-* „ *ren ellcboogh*, Vond. in Virg. IV. B. der En. bl. „ 262". Outhof.

ELEFANT, m. *Een zijner ſchepen dat men den Elefant noemde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 307.

ELEMENT, o. *Het element des waters*, Vond. in zijn Toneelſchilt, bl. 6.

ELENDE, v. *Tot overmaat der elende*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 834. *Verlos mij uit deze ellende*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade. [*Helpt mij uyt deze ellend*, Weſterb. VI. B. van Eneas. *Die bittre ellend*, Cornel. van Mander, de Ilias van Homeer, bl. 333. Ook de Legende, 't Winterſtuk, bl. 49. *ende bi ſendeſe in ellende.* C. V. Ghiſt. in Briſeis brief aan Achilles, *Ellendich zalic blijven ſnevende.* Zoo ſpelt ook B. Houwaart in de Maagden. En eenige eeuwen voor hun het Rhythm. S. Anno, aan 't begin, *Von diſime ellendin libe*, dat is, *Van dezen ellendigen leven*, welk genoeg is om te toonen, dat men *ellende*, met een verdubbelde *ll* behoort te ſchrijven.]

[ELIXIER of ELIXIR, [een medicijne, een maagdrank,] o. *Dien vreemden Midas-ſteen, dat ſeldſaem Elixier*, de Decker lof der Geldz.]

[ELLEBOOG, m. Zie ELBOOG.]

ELS, [een boom] m. *Op den els*, Vond. in Virg. VIII. Herd.

ELVE, [een rivier in Duitslant,] v. *Aen gints zijde van de Elve*, Hooft in Tacit. II. B.

Daer d'Elve koockt door 't gloien harer kolck,

Vond. in 't Lijkoffer van Maegdenburg.

Digitized by Google

EMMER, M. *Marcellus eiſchte den emmer*, Hooft in Tacit. IV. Boek der Hiſt. *In den emmer*, Vond. in Hekuba, bl. 23. Zie EEMER.

ENGEL, M. *Uit den mont van Godt of eenen Engel*, Vond. in zijn Toneelſchilt, bl. 5. Van welk geſlacht de Geeſten en benamingen derzelve zijn.

ENGTE, V. *De Onderadmirael kruiſende de engte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 15. *In zulk eene engte*, Vond. in Horatius Dichtkunſt.

ENKEL, M. *Tot den enkel*, Vond. in de Altaergeheimeniſſen, bl. 133.

ENTE, V. *Om een vruchtbare ente in de kloof te zetten*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantgedicht. *Ik hoopte uw abele ent te zetten op mijn peer.* Vond. Herd.

EPPE, V. *Van bittere eppe*, Vond. in Virg. VI. Herdersk.

ERF, O. *Het vaderlijk erf*, Vond. in Hor. 12de Lierz. *Om 't erf zijner grootmoeder*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 19. [Oudhof zegt dat in de beteekenis van *hereditas* [ervenis] dit woord bij van Heule *erve* geſpeld worde en dan V. zij, dan dit gaat niet door; Vond. zegt ook *die min in 't erf van Deught, en meer in 't ijdel deelen*, in de Inw. van 't Stadhuis; maar ſchrijft men *erve*, dan kan 't beſtaan. Voor een ſtuk lands genomen, blijft het thans O. waar van de Decker, *zij wijd en ſnijd dit erf uit haren morwen gronde*, lof der Geldz. Beide ſchreef men dit voorheen *erve*; waar van men 't laatſte ook noch V. vindt, bij Huigens Pſ. XVII. *Gods is alleen de gronderf, die mij voedt.* Aan Oudhofs meening voldoet volkomen Marnix, Pſ. XVI. (*hereditas*) V.

Ja dapper ſchoon end luſtich is dees' erve,
Die ik van God tot eigendom verwerve.

(*fundus, area*) O. *Mij is voorwaer een ſchoon erf toegevallen*, in den zelfden Pſalm.

ERF-

Digitized by Google

ERFGENAEM, M. *'t Recht van den wettigen erfgenaam*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 26. *Denk om uwen erfgenaem*, Vond. in Virg. IV. Boek der Eneade. Van een vrouw geſproken, wort dit woort gebogen met een *e* agter zich, en vrouwelijk. [*Zoo leeft Guſtavus in zijn eenige erfgenaem*; Vond. Afbeeld. op Kriſt. van Zweden.]

ERIDAEN, M. *D'Eridaen, der ſtroomen Koning*, Vond. in Virg. I. B. der Lantg.

ERNST, M. *De ſterkſte plaetſen moet men bewaren met den meeſten ernſt*, Hooft in de Vertalingen uit Lottinus. [Hem volgt de Decker, *Hij vraegt den quant met grooten ernſt*, Merx tartarea.]

ERTS, M. *Zich vergapen aen Korintiſchen erts*, Vond. in 't II. Boek van Virg. Lantged. [*Genoten bij den erts, zoo helledíep verborgen*, Vond. IV. B. Beſp. bl. 150.]

ERVARENIS, V. Zie ARGERNIS.

ESCH, [een boom,] M. *De bijl klinkt op den hoogen eſch*, Vond. in Virg. XI. Boek der Eneade.

ESKURIAEL, O. *Het Eskuriaal of klooſter van Sint Laurens*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 8.

ETMAEL, O. *Het Treurſpel eindigt met het etmaal*, Hooft in den Inh. van Bato.

ETNA, [een berg in Sicilie,] M. *Men ziet den Siciliaenſchen Etna*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade.

ETTER, M. *Het aertrijk vergiftigt, met den etter*, Hooft in Tacit. III. Boek der Hiſt. [*Die 't lichaem dezer ſtadt wel zuivren van dien etter*, Vond. Pet. Pauw. II. bedr.]

EVANGELI, O. *Rakende het heilig Evangelie*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 37. *In 't bloeiende Evangelie*, Vond. in de Altaergeh. bl. 54.

EVEL, O. *Van 't zelve evel ziek*, Hooft in den

Digitized by Google

181. brief. *Zoo ſloeg dit evel voort*, Vond. in de Heerl. der Kerke. [*En wij zijn van dit evel meeſt beſoedelt en beſtoven*, de Decker Joann. den Dooper, I. Bedr. Zoo ſchreef men toen, maar thans zou men ſchrijven, *euvel;* dat van dezelfde waarde is met *ſneuvelen*, *leunen*, *ſteunen;* 't welk noch nieu is, en bij Kiliaan niet bekent, die daar voor ſchrijft; *evel*, *ſnevelen*, *lenen*, *ſtenen*. De Engelſchen ſchrijven noch *evil*; 't woord zelf wordt gebruikt voor alle ziekte, en beſmetting. De gulden Legende bezigt het van de Vallende ziekte, I. D. bl. 171. (*).]

EVENAER, M. *Tegen den ſtaatijver der Chriſte vorſten, die den evenaar van de Franſche en Spaanſche mogentheden noode zagen overſlaan*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 173. *Ten leſte bleef de ſchael recht in den evenaer*, Vond. in Joſef in Egypte.

EUFRAET, M. *Op den oever des Eufraats*, Hooft in Tacit. bl. 61. *Tot aen den Eufraet*, Vond. in de Voorr. voor Virg. *Over den Euphraet*, de Decker lof der Geldz.

EURE, [een rivier in Vrankrijk,] V. *De ſtroom van de Eure*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 91.

EUROTAS, [een rivier in Lacedaemonie,] M. *Bij den gelukkigen Eurotas*, Vond. in Virg. 6. Herd.

EX.

(*) Men zie van de verwiſſeling der zachte *e*, met *eu*, L. ten Kate, Aanl. der Ned. Spraakk. I. D. waar uit men teffens zal leeren, hoe kwalijk bij ſommigen de zachte *e*, en *ee* onder een gemengd worden, die in uitſpraak zeer veel verſchillen: en zien, hoe vele woorden, die de zachte *e* voordezen hadden, nu de *eu* hebben gekregen; als blijkt uit *lenen* (*inniti.*) *leunen*; *ſtenen* (gemiſcere) *ſteunen*: *ſnevelen*, *ſneuvelen*, daar in tegendeel woorden met *ee*, nooit *eu* krijgen, maar eer bij 't gemeene volk, veranderen in *ie*; als *leenen* (*mutuari*) *lienen*; *ſteenen* (lapides) *ſtienen*, *beenen*, *bienen* enz. voords letde men, dat het eerſte ook plaats heeft in de woorden, met de zachte *o*. die thans de meeſten *eu* hebben, als *keuken*, *breuk*, *ſpreuk*, *reuk*, *neus*, waar voor men oudtijds ſchreef *koken*, *broke*, *ſproke*, *roke*, *noſe*. Zie *Keuken*.

Digitized by Google

EXEMPEL, O. *Van dit exempel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 8.

EXEMPLAER, O. *Zulx 't eenigh exemplaar in 't lant bij UE. is*, Hooft in den 8. brief.

EZEL, M. *Springen van den os op den ezel*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Dichtkunſt.

F.

VAN deze letter beginnen veele woorden, die, ſchoon al meeſt van Onduitſche afkomſt, echter door het gebruik zijn aengenomen, en in het getal der Nederduitſche ingelijft. Het onderſcheit van beide kunnen luiden van letteren aenmerken. Wij zullen een kleene lijſt daer van opſtellen.

FABEL, V. *Wij vernieuwen hier geen grijze fabel*, Vond. voor Lucifer. [*Van deze heidenſche fabel*, Vond. in de Gebroed. in de Opdragt.]

FAEL, [misſlag,] V. *Om de faal door te laten ſlaan*, Hooft in de Hiſt. bl. 464.

FAEM, V. *Het bezwalken zijner faame*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 61. *Bij de Faem nagelaten*, Vond. in de Opdragt van Gijsbrecht van Amſtel.

FAKKEL, V. *Dezelve heeft de felſte fakkel den oorloge voorgedraagen*, Hooft in Tacit. Hiſt. bl. 382. *Met een brandende fakkel*, Vond. in 't Berecht voor Lucif. [*Toen bij mij de fakkel van Godts woort ontſtak*, Vond. in Adonias. *Die deze fakkel ons tot een' voorbo ſtelt*, de Decker op de Staartſtarkijkers.

Des werelds fakkel voert haer vier
Eerſt, van het Ramsboofd na den Stier.

de Decker in den Zonneloop.]

[FATSOEN, O. *Verbaeſt om 't nieuw fatſoen*, Vond. Leeuwendalers. *Deze Apoſtaet heeft trek na 't Roomſch fatzoen gekregen*, de Decker Puntd. I. B. bl. 190.]

FEEST.

Digitized by Google

FEEST, v. *Hij hielt de feeſt van 't gulde vlies* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 24. *Van deze feeſt*, Vond in Virg. V. B. der Eneade. Maer voor den brief van St. Katharine zegt hij. *Op het Heidenſche feeſt.* Ook in den Inhout van Ifigenie, *Minerve gebiet Oreſtes een jaerlijx feeſt in te wijden.* Decker houdt het met het v. *'k En hebbe dan van u geen' groote feeſt te maken*, de Decker 443 Puntd. II. B. Dat bij de Ouden het gemeenſte was.]

[FEESTOEN, [een woord den bouwkundigen bekend,] v. Vond. in de Inwijing van 't Stadhuis, van 't gebou zelfs ſprekende, zegt:

Wie dees verknochtheit ziet —— geſtreepte muurpylaſters
De hangende feſtoen, of die zich zelve ſpant,
Het marmeren portael, den vloer, geweif en pant,
Het kroonwerk, zinrijk loof, rondom elks innegangen
Naer eiſch van ieders ampt, gevlochten en gehangen.

Noch in de Beſpieg. III. B.

Die zulck een' regenboogh en krans van bloemen maelt,
In paeu, en papegaei en fenixveeren praelt,
En levende feſtoen gewaſſchen aen de boomen.

Dezelve in Salomon. I. Bedr.

Gaet, haelt nu voor den dagh
Al wat gij giſtren vlocht: brengt kranſen, brengt feſtoenen.

Noch in 't tweede Bedr.

Behangt met mirtegroen,
En bloemkrans en feſtoen
Portael en pijler.

Dit toont aan, wat *feſtoen* betekend, te weten, *allerhande loofwerk*, aan muuren, pijlers enz. vaſtgehegt; vergeefs zoekt men in Kiliaan of Hoogſtraten de betekenis daar van, geen van beide hebben het; een blijk dat ze 't voor geen Nederduitſch erkenden, dan het is thans gemeen geworden.]

FEIL, v. *In 't kiezen der hooge Magiſtraten moet men achten, dat d'allerminſte feil, die ze doen kunnen,*

den

Digitized by Google

den ſtaat bederffelijk zij, Hooft in de Vertal. van Lottius No. 91. *'k Vergeef hun deze feil*, Vond. in Gijsbr. van Amſtel II. Bedr.

FENIX, M. *Waar over zommigen gelooft hebben, dat deze Fenix valſch en niet uit het lant der Arabieren geweeſt is, nochte iets gepleegt heeft van dat gene, dat de oude gedenkeniſſen beveſtigt hebben. Namelijk dat hij, 't getal der jaren vervult zijnde, als zijn doot genaakt, in zijne landen een neſt ſticht, en 't zelve met teelbare kracht beſprengt, waar uit het jong ſpruit, en de eerſte zorge des zelven, als 't groot geworden is, zoude wezen zijnen Vader te begraven*, Hooft in Tacit. VI. Jaarboek. *De vkan, die den Fenix verteert*, Vond. Opd. van Gijsb. van Amſtel. [*Al wat in zijnen neſt de gulde Phenix heeft*, de Decker 159. Puntd. I. B.]

FIERTE, V. *Een geeſt van edele fierte*, Hooft in de Mengeldichten.

FILOSOOF. Dat dit woort mannelijk is behoeft geen bewijs. Maer mij luſt het aen te halen tegen de genen, die van een verkeerden waen gedreven, te naeu gezet zijn om het niet in Duitſch over te gieten, gebruikende hier voor *wijsgierige*, *wijsbegeerige*, of *wijsgeer*: welk laetſte het ongerijmſte is. *Wijsgierige* of *wijsbegerige*, als gekoppelt uit twee bijvoegelijke woorden, deugt ook niet: zoo weinig als of men wilde zeggen *rijkgierige* voor begerig naer rijkdom. De begeerte is niet naer *wijs*, maer naer *wijsheit*. Onze tael lijdt ook zulk laſſchen niet, gaende in de koppeling het zelfſtandigh woort altijdt voor het bijvoegelijke. Zo dat mij met verwondering voorkomt, dat Moonen ook, anders een zinlijk en bevallig Schrijver, in zijne Aentekeningen achter zijne Gedichten, het woort *wijsgerige* gebruikt heeft. Die zoo ſtijf op de Duitsheit ſtaen, vervallen tot alle onguurheden: het geen ik minſt lijden kan in mannen van geleertheit, die immers

wel

Digitized by Google

wel weten dat 'er geen tael is, die niet ondersteunt wort van woorden, die uit andere taelen haer worden bijgezet. Men houde dan het woort *Filosoof*, als alom verstaenlijk, of schrijve met Vondel, *beminner der wijsheit*, in de Opdragt van Koning David herstelt; dat echter luttel te pas zou komen, als dit zelve woort in eene reden dikmaels moest herhaelt worden. Vondel heeft zich hier ook ondertusschen somtijts vergist, of door den gemeenen stroom laten wechslepen. Wat mij aengaet, als ik eenige vertaling van dit woort aennemen zou, liet ik mij boven andere gevallen het woort *Wijzeling*, uitgevonden door Lambert van den Bos; hoewel ik niet zien kan, waerom men voor Filosofen niet zou mogen *Wijzen* stellen. Hooft zeker sprekende van Montagne noemt hem, den *Gaskoensche wijzeman* (*).

[FLAEUW-

(*) Dit alles rust op een valsche vooronderstelling, dat *Wijsgeer* uit twee byvoeglijke woorden gekoppelt zij, welk laschen ik toestemme dat, onze taal niet lijdt. Doch 't woord *wijsgeer* is zoo ongerijmd niet, als de Hr. Hoogstr. meent; het zelve voldoet volkomen aen de kracht van dat van *Filosoof*, en is beter en noch korter, dan *wijsgeerig* of *gierig*; want *geer* was in de oude taal, dat geen, het welk nu *begeerig* zegt: zoo lees ik in de Rhythmus S. Annonis, *des lobis was ber vili ger*, dat is, *des lofs was bij zeer begerig*, waer bij Winsbeke aanteekent, dat men ook *geren* voor *begeren* zeide: hier van ook *geer* als een zelfst. woord, bij Klaas Kolijn in Graef Dirk, *Na zin wille ende geer*, dat is, *naar zijn wil en begeerte*. M. Stoke in Dederik I. *na sinen wille na sinen ghere*; en in Flor. IV. *Het ne badde noyt volc sulken ghere*, dat is, *daar bad nooit volk zulke begeerte*. Hier van ook ons *gierig*; dat voorheen het zelve met *begeerig* was; *Ende een pape, die dit sach, wordt gierich te weten, wat daer in was*, Gulde Legende I. D. bl. 51. zulks in dit woord het oud *geer* voor *begeerig* wel te pas gebruikt is; even zoo ook het woord *wijs*; dat in deze koppeling het zelfde is met wijsheid; welk blijkt uit het oude *wijszeggen* bij de Hoogduitschen noch *weisfagen*, zoo veel beteekenende als *waarzeggen*, dat niet min goed Duitsch is; ten ware men het al mede wilde verbannen, om dat *waar* bijvoeglijk is; doch het wordt

[FLAEUWTE, v. *En wekte weder op de geeſten uit de flaauwte*, Hooft in de Dichten. *Hij ſtut de flaeuwte van zijn regement*, Vond. in Lucifer V. Bedr.]

FLERECIJN, o. *Doorgaans aan 't flerecijn*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 612. [*Veel ſtondt hij uit aan 't flerecijn*, Hooft in de Med.]

FLESCH, v. *In den buik van eene fleſch*, Vond. in den 37. Pſalm. [*Zij ſlaet gade de kokers op de rug, de bogen, taei van pees, de kruitfleſch op de zij*, Vond. W. v. Naſſaus geboorte.]

FLEUR, [bloei,] m. *In dezen fleur van voorſpoet*, Hooft in den 11. brief.

FLITS, m. *Met eenen flits*, Vond. in Edipus, bl. 7. [*Zij trekt uit haren boge, die van gout blonck, eenen flits*, Vond. Virg. En. bl. 520. Kiliaan verſtaat 'er door *eenen pijl*, bij den Italiaen *flizza*, *waar van flitsboge*.

FLOERS, o. *Met het witte floers*, Hooft in Geer. van Velzen.

FLUIT, v.

Op

wordt voor *waarheid* genomen, gelijk ook in *waarzegger*. Moet ik ook anders denken, van ons verouderd *wijsdom* (*ſapientia*) dat bij de Engelſchen, zoo ik meen, noch in wezen is; zoo ook nemen wij hier, in *wijsgeer* het woordken *wijs* voor de *wijsheid* zelfſtandig, zulks wij dit woord voor regelmatig houden; daerenboven zoo men naaukeurig ſpreken wil, zoo hoeft *wijs* in wijsgeer niet eens wijsheid te beduiden, want wat zegt *filoſooph* φιλόσοφος anders dan een *minnaar van wijze*, dat is, *van wijze lieden*; welke beteekenis, zoo wij uitvluchten van doen hadden, dit woord ligt lijden kon, dan genoeg, wie het af wil keuren, ik houde het met dit woord, en keure het boven al die nieuws verzonnenen, van *wijzen*, *wijzeling* enz. die alle ſaamgenomen zoo veel niet kunnen zeggen, als *wijsgeer* alleen; alzoo niet een van die de kracht van *Philoſophus* uitdrukt, dat eigenlijk zegt *een beminnaar van wijzen* of *van wijsheid*. Men verwerpe dan vrij het woord Filoſoof, met al die nieuw verzonnenen, en ſchrijven het echt en goed woord *wijsgeer*.

Digitized by Google

Op Zanggodin, en buw uw heldenluite
Aen 't zegeſpel der Koningklijke fluite.

Vond. I. D. der Poëzij, bl. 49. *Op de zoete fluit*, Vond. Hor. I. B. 17. gez. Dus vinde ik, dat het Moonen, en na hem Sewel ook verſtaat. Ook ik, als ik mijn meening zeggen zal; niet tegenſtaande Hooft in de Zangen 't M. ſchijnt te gebruiken:

Op galm van hun geluit
Schiet uit zijn' ſlaep mijn fluit.

[Maar in zijne gedichten vergiſt hij zich wel eens meer,]

FLUWEEL, o. *Met zwart fluweel*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 184. [*Ik blink niet in 't fluweel of onbetaelt ſattijn*, J. de Decker in de Puntd. I. B. bl. 396.]

FOK, [een ſcheepswoord,] v. *Rome ſloeg 'er de breefok bij*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 347.

FONK, v. *Maar als men 't van de helling holp, bolp het de kunſtenaers in de fonk*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 662.

[FONTEIN, v. *In een belommerde fontein*, Vond. Nazoos Heldinnebr. XXI. Br.]

FORM, v. *Als niet ſtrijdende tegen de forme in 't ramen van de gemaekte keure*, Hooft in den 9. Brief, *Want wie dit lochent, ſcheit de form van haer natuuren*, Vond. V. B. Beſpieg. bl. 193. [Zie VORM.]

[FORNEIS, o. *Ik help het kook-forneis aen 't blaken*, de Decker lof der Geldz.]

FORTUIN, v. *Na de fortuin van Karel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1. *Het ſpel der Fortuine*, Vond. in 't II. D. der Poëzij, 1. Lierz. Zoo dat men niet ſchrijven moet, *het fortuin*, met het onkundig graeuw, zeggende, *in 't Fortuin*, of *daer hangt het Fortuin uit*, enz. gelijk Dr. Smids nu onder de printen ſchrijft,

Digitized by Google

ſchrijft, *de Tempel van het mannelijke Fortuin*. Waerom dan ook niet, *het Tempel*, even als zekere Vrieſche Knipperdolling ſchrijft, *het brief*?

[FOUT, v. *Zij weegt alleen de fout*, de Decker 115. Puntd. II. B.]

[FRANJE, v. *Geciert met gouden kant en blaeuwe en zilvre frangie*, Vond. I. D. der P. bl. 16.]

FRANCIJN, o. *Om dat Franſijn, dat was, als poppen in 't vuur te werpen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 154.

FRUIT, o. *Het nieuwe fruit*, Hooft in Geeraert van Velzen.

FUIK, v. *Om de Hugenoten in de fuik te leiden*, Hooft in de Ned. Hiſt. 969. *Als gij die vloot beknelde in uwe fuik*, Vond. in de Maagden, het eerſte bedrijf.

G.

GADE, v. *Het miſſen zijner gade*, Vond. in Virg. III. B. der Lantgedichten. „Ook door verkor„ ting *Ga*, bij Vond. *de geeſt van zijne Ga*, VI. B. „ der En. van Virg". Oudhof.

GADING, v. [Zie AANBIEDING.]

GAEF, v. Zie GAVE.

GAERDE, v. [GAERD, m. Let, dat het onderſcheid van ſpelling onderſcheid van geſlacht veroorzaakt.] Hooft in Henr. den Gr. bl. 146. *Zeker paviljoen in de gaarde*, Vond. in zijne Poëzij.

Als zij moedig beenen rijdt,
Naer den gaerde van de dieren.

[Dit onderſcheid van geſlacht achte ik hier niet te onpas: ik noeme GAERDE v. om dat dit, als blijkt bij Kiliaen, dus geſpeld, oudtijds ook dus gebruikt werd, en Hooft dit met zijn voorbeeld ſterkt;

Digitized by Google

GAERD, M. om dat my uit ten Kate blijkt, dat daar mede alle onze verwantſchapte talen overeenſtemmen, en dat niet alleen het enkel GAARD maar ook alle zijne zaamgezetten van Vondel M. gebruikt worden; in zoo ver, dat hij het enkel *gaard*, ſchoon al met de *e* uitgaande, M. neemt, als boven blijkt. Zoo vinden we in het Frankduitſch van den Abt Willeramus ook al geſchreven *in themo gardon*, [*in den gaerde*] bl. 72. *ze then wingardon* [tot den wijngaerdt] bl. 141. En het ſtandvaſtig gebruikt heeft thans in de zaamgezetten het V. glad afgeſchaft. Men zie in dit werk het M. gebezigd in *wijngaard*, *boomgaard*, *roozegaard.*] „ Voords is *gaard* ſchier het zelve met „ *boomgaard*, *bogaart*, waar van daan *Gaardenier*, „ *Hortulanus*, *Horti Cuſtos*, gelijk Kilianus 't zelve „ verklaart". Oudhof. De heer Hoogſtr. houdt het in 't V. geſlacht met Hooft, doch het kan nu ook zamengaan.

GAL, V. *De werrelt waar een hemel, wen zoo ſmakelijk een honigbeek zonder mengſel van bitternis der allergroenſte gal wilde vlieten*, Hooft in de Med. bl. 211. *Met bittere gal*, Vondel in Virgilius XII. Boek der Eneade.

[GALBAEN, M. [zeker welriekend zap, vocht of gom.]

Nu leer ook uwen ſtal met cedrenhout berooken
De felle waterſlang verdrijven en beſmooken
Met ſtinkende galbaen.

„ Vond. II. B. der Lantged. bl. 102. waar Virgil. „ leeſt *galbaneo nidore*". Oudhof.

GALEAS, [een vaartuig,] V. *Zij ziet de Galeas in zee na van het ſtrant*, Vond. in Ov. Herſchepping bl. 39.

GALEI, [een vaartuig dat riemen en zeilen te gelijk voeren kan,] V. *Voorcerſt bragten die van Amſterdam hunne galei in 't Sparen*, Hooft in de Ned. Hiſt.

Digitized by Google

Hiſt. bl. 308. *De zwaermoedigheid verlaet de galei niet*, Vond. Hor. III. B. 1. Zang. [Veelmaal ſpelt Vond. dit *gleie*. *Ik zal u in Myceen herſtellen met mijn gleie*, Ifigenie in Tauren bl. 31.]

GALERIJ, [een overdekte wandeldreef,] v. *Dat die hiſtorien de galerij mogen bekleeden*, Vond. in de Opdr. der Bat. Geb.

GALG, v. *Zij hadden 't preken op de galge verboden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 89.

GALIOEN, o. *Onder het galioen*, Vond. in Virg. X. B. der Eneade.

GALM, m. *Als wij met gretige ooren den goddelijken galm vingen*, Vond. in de Opdr. van Hekuba. [*Daar 't oor dien galm inzwelgt*, Vond. David in ballingſchap.]

GANG, m. *Om den gang der gerechtzaken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 51. *Het jaar gaet altijdt den zelven gang*, Vond. in 't II. B. der Lantged.

GANGES, [een rivier,] m. *Aen den Ganges*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. [*Van den Ganges*, Vond. Inwijd. van 't Stadhuis.]

GANS, v. *Hier heeft UE. de ganze*, Hooft in den 26. brief. *Zij hadden eene gans*, Vond. in 't VIII. B. van Ovid. Herſchepp. [*Zoo wie de paeuwepluim ſtelt voor de veêr der gans*, de Decker 261. Puntd. II. B.]

GAREEL, o. *De leeuwen in 't gareel*, Vond. in 't III. B. van Virg. Eneade.

GAREN, o. *Met blaeu garen*, Hooft in den 75. brief. [*In 't garen*, Von. En. VIII. B.

GARF, v. [ſchoof, korenſchoof,] *Zij zien de garf, en Jezus ſchuilt 'er onder*, Vond. in de Altaergeheim. bl. 67.

GARONNE, [een rivier in Vrankrijk,] v. *Een ſterke ſtadt op de Garonne*, Henr. bl. 39.

Digitized by Google

GARST, v. *Door godvruchtige garſt*, Vondel in Hor. III. B. 23. Lierz.

GAS, v. *Mits dat de Koning deze gas inſloeg*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 108. „ Hooft in de Hiſt. der „ Med. *Hij maakte daar een' ſtraat deur, die zij de „ verraaders gas noemden.* Zeggende ook in 't veelvuldig getal, *wat grimmelden de gaſſen*, in zijne klagte op L. Reaals vertrek. Dog eigenlijk is dit „ woord Hoogduitſch, voor *platea, vicus, ſtraat, „ wijk.* Gelijk ook *durch die gaſſen, vicatim*, en *gaſſenmeiſter*, (*vicomagiſter*,) *wijkmeeſter.* En bij de Hoogduitſchen is dit woord ook v. *eine gaſſe, ſtraſſe*". Oudhof.

[GAST, zo voor *vriend* als *vreemdling* M. In den laatſten zin heeft het Vond. En. IV. B. *Met dien Trojaenſchen gaſt.*]

GAT, o. *Door 't gat des dijx*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 960. *Het welk een treffelijk gat maekte*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

GAVE, v. *Die deze gave ontfangt*, Hooft in de Opdr. der Hiſtorien. *Bedank haer voor die gave*, Vond. in 't I. B. der Poëzij, bl. 49. [*Behoudt die gaef voor u*, Vond. in Samſon.] „Zoo ook *uitgave*, als Moo„ nen zegt in zijn berecht voor zijne Poëzij, *Tot „ haere uitgave geraakende*". Oudh.

GEBEDT, o. *Die 't gebedt voorſprak*, Hooft in Henr. bl. 19. *Het gebedt op den Olijfberg geſtort*, Vond. voor de Gebr.

GEBEENTE, o. *Het gebeente wert te Napels gevoert*, Vond. Voorr. voor Virg.

GEBERGTE, o. *Het hoogh gebergte*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged.

GEBIET, o. *De treken van 't handeloos gebiet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 23. *Gij zet mij in dit gebiet*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

GE-

Digitized by Google

GEBIT, o. *Het out gebit*, Vond. in de Maegdebrieven. [*Van toom en 't montgebit*, Vond. Bruilofts-dichten. *Hij heeft mij ook 't gebit ontwee geſloten*, de Decker in Jerem. Klaagl. III. klagt.]

GEBLAET, o. *Op 't geblaet*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged.

GEBODT, o. *Dit gebodt*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 26. *Op 't gebodt*, Vond. voor den brief van St. Katharina.

GEBOEFTE, o. *Het geboefte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 101. Zie Moonen bl. 64.

GEBOOMTE, o. *Onder 't geboomte*, Vond. in Virg. III. B. der Lantgedichten.

GEBOORTE, v. *In de geboorte zijner grootheit*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 4.

GEBOU, o. *Dit zwaerlijvige gebou*, Hooft in de Opdragt der Ned. Hiſt. *In dit gebou*, Vond. in de Opdr. van Noë.

GEBRAET, o. *Met den reuk van 't gebraat*, Hooft in den 162. brief.

GEBREK, o. *Het gebrek*, Hooft in Tacit. bl. 507.

[GEBROEDERSCHAP, v. *Aen d'edele gebroederſchap*, Vond. Mengeld. bl. 575. *Waer op de broederſchap ging 't zwaert op haere zijde gorden*, Vond. Keurged. Zoo ook in Salomons Treurſp. Maar let, dat hier op 't lichaam der broederen gezien worde. Zie op PRIESTERSCHAP.]

GEBROET, o. *Het kleene gebroet te bezoeken*, Vond. in 't I. B. der Lantged.

GEBROETSEL, o. *Dat heillooze gebroetſel*, Vond. op dezelve plaets.

GEBROM, o. *Op dat gebrom wedergalmen*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged.

GEBRUIK, o. *Het dagelijx gebruik*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 28. *Het rechtmatig gebruik*, Vond. voor

Digitized by Google

Lucifer. [Hooft in Tacitus IV. Jaarb. *In goeden gebruik*, welk niet te volgen is, ten ware men 'er de *e* bijvoegde, in *gebruike*.]

GEBULDER, o. *Dat onſtuimigh gebulder*, Vond. in Virg. III. B. der Lantgedichten.

GEBULK, o. *'t Gebulk der Razernijen*, Vond. in de Heerlijkh. der Kerke.

GEBUURSCHAP, o. *Tuſſchen't Franſche en Spaenſche gebuurſchap*, Hooft 180. br.

GEDACHT, o. *In 't gedacht*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 39. [*'t Gedacht des minnaars wil ſtaag weiden*, Hooft in de gedichten, *De jegenwoordige dienſt zinkt dieper in 't gedacht*. Hooft uit Lottinus, *Verdrijvende het eene gedacht het ander*. Hooft in den 17 brief, *ſpeelt mij in 't gedacht* Decker Jerem. Klaagl. III. Kwalijk ſchrijft men in 't enkele geſlacht *de gedachte*. Men hoeft ſlechts de ſchriften der voorige eeuwen in te zien, om ſtraks te vinden dat het enkel altoos onz. was; gelijk 't nog behoort te zijn; overvloedige voorbeelden zijn 'er van bij H. L. Spiegel, Viſcher, Huigens, om van vroeger te zwijgen.]

GEDACHTENIS, v. *De naam betekent de oude gedachtenis*, Hooft in Tacit. van de Germanen. [*Hem eene erfgedachtenis, een ſteenhoop op te rechten*, Vondel David Herſt. I. Bedr.]

GEDAENTE, v. *Naar eenige gedaante*, Hooft in Tacitus van de zeden der Germanen bl. 490.

GEDANS, o. *'t Wulps gedans der vingeren*, Vondel in Joannes den Boetgezant.

GEDARMTE, v. *Een quetſuur in 't gedarmte*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 9. *Tuſſchen de zijde en 't gedarmte*, Vondel in Virgilius X. Boek der Eneade.

GEDEELTE, o. *Dat Godt zelf een groot gedeelte vervatte*, Vond. in 't Ber. voor Salm.

GE-

Digitized by Google

GEDENKENIS, V. *'t Zal mij niet verdrieten de gedenkenis der voorige ſlavernije bij een gebragt te hebben*, Hooft in Tacitus bl. 508. [*Hij heeft te Sion uitgeſpoelt de gedenkenis aller Sabbathſeden.* De Decker Klaagl. Jerem. II. Kl.]

GEDIERTE, O. *Het gedierte liep hier en daer*, Vond. in Virg. 6. Herderskout.

[GEDING, [het pleit] O. *Daer Delius 't geding alleen aen mij verbleef.* Vondels Bruiloftd.]

GEDOMMEL, O. *Op 't gedommel*, Vond. in het I. Deel der Poëzij, bl. 359.

GEDRANG, O. *Wat wil dit gedrang!* Vond. in Horatius V. Toezang.

GEDROCHT, O. *Dit menſch verſlindende gedrocht*, Vond. voor Edipus.

GEDRUIS, O. *'t Gedruis van 't ſchieten*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien bl. 256.

Zoo verre als 't woeſt gedruis
Des afgrontszw icht voor 't Chriſtgezegent Kruis,

Vondel in 't begin des tweeden boex der Altaergeheimeniſſen.

GEDULT, O. *Het Katholijk gedult*, Vond. in de Heerlijkheit der Kerke. *Zoo dient het gedult den Vorſte beſt*, Hooft in de Vertalingen bl. 938.

GEESSEL, M. *Drijft haer met den geeſſel*, Hooft in Tacitus bl. 494. Zoo is 't ook, maer bij Vondel vind ik, *Tiſiphone met hare geeſſel*, in 't Vrouw. geſl. in Virg. VIII. B. der Eneade. Zoo ſtelt het ook Moonen, maer niet met mijne goedkeuringe.

GEEST, M. *Quelling ſcherpt den geeſt*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 576. *In den begaefden geeſt*, Hooft in de Opdragt der Hiſtorien. *Die van zijnen geeſt gedreven*, enz. Vond. in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. *Godt heiligt hem door zijnen geeſt*, Vollenh.

Digitized by Google

lenh. in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 14. [*Geef kracht aen mijnen geeſt en geeſt aen mijn' gezangen.* De Decker goede Vrijd. in 't begin.] Ook in de betekeniſſe van iemants ſchim, die reeds geſtorven is: *Driewerf greep ik vergeefs naer haren geeſt.* Vond. in Virgil. II. B. der Eneade, aan 't einde. Zoo dat 'er een verzinning is bij Vondel in de Opdr. van Joſef in Egypte, daer dit vr. geſtelt word: *Het beliefde de Heilige Geeſt.* (*)

GEESTENDOM, o. *In het Geeſtendom*, Vond. Beſpieg. bl. 120.

GEETE, [een rivier in Brabant,] v. *Wat over de Geete niet had kunnen raken*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien bl. 198.

„ GEGRIM, o. *En't afgrijſſelijk gegrim*, Vond. „ Bruil. van N. Pankras". Oudh.

GEHEIM, o. *Van 't Geheim*, Hooft in Tacitus, van de Germanen. *'t Geheim aen den dagh brengen*, Vond in Horatius Lierzangen.

GEHEIMENIS, v. *In deze heilrijke geheimeniſſe*, Moo-

(*) Dit laatſte verzuimde Vondel wel meer: En het is dit, waar van Anonymus Batavus ſpreekt in zijnen brief aan Prof. A. Reland; waer in hij het onder Vondels beſtekfeilen (*vitia Syſtematis*) telt; die hij onderſcheid van *vitia typographica*, *drukfeilen*, of liever de zulken, waar in Vondel zich wel eens ongelijk was, en die veelal aan den Zetter ſchortte. Men vindt diergelijke voorbeelden, in perſoonlijke Werkwoorden, perſooneel gebruikt, wel meer bij hem. *Het luſte Plutarchus de doorzichtige redekenner*, voor *den*, in de Opdracht van Kon. David herſteld. *Wie* [dat is wien] *room en melk luſt*, *Ovid. Herſch. XIII. B. De Voerman van 't geſpan des lichts verdroot dees ſtraf*, voor *den*, *IV. B. Terſtond beroude God dien eed*, voor *die eed Gode II. B. De houbeer van het hof ontbreekt geen ſnel verſtant*, in Samſons tr. waer mee gelijk ſtaet *bij walgt*, voor *hem walgt*. Zie Huydecooper bl. 560 en 102. Waar uit blijkt, dat het opgegeven voorbeelt van Hoogſtraten geen bewijs hoeft te zijn van 't Vr. geſl. in 't woord *geeſt*, dat Vond. daer in den eerſten naamval ſchynt genomen te hebben.

Digitized by Google

Moonen voor zijnen lijdenden Chriſtus. [*Hoe wij den Englen de geheimenis ontdekken*, Vondel berecht voor Lucif. Maar veeltijds, voor al in ſamenvoeging bezigt hij het O. *Achitofel bewuſt van 't hofgeheimenis*, Vond. David ball. IV. Bedr. *Geheiligt door dit Paeſchgeheimenis*, dezelve in de Altaergeh. I. B. Zoo ook aldaer *het Altaergeheimenis* en *het Koorgeheimenis*. Doch ik gebruikte liefſt het Vr.]

GEHEMELTE, O. *Het gehemelte der ledekant*, Vond. in Horatius XII. Toezang.

GEHUCHT, O. *Hy betekende hun 't gebucht*, Hooft in 't leven van Henr. den Grooten bl. 109.

[GEHEUGENIS, V. *Uit de geheugenis van Germanicus*, Hooft Tacitus XI. Jaarb. zonder voorzetzel *ge* ook bij Hooft Tacitus II. Jaarb. *Om zyner heugeniſſe.*]

GEJAMMER, O. *Al 't gejammer*, Vondel in het I. Deel der Poëzij.

[GEIL, O. *Gelijk het zachte gheil*, Vond. Virg. lantg. II. B.]

GEIT, V. *De wolf volgt de geit*, Vond. in Virg. II. Herdersk. [*De verſche room der dartle geit*, Vond. in de Gebroeders.]

GEKERM, O. *Om dit bijſter gekerm*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantg.

GEKLANK, O. *De Koribanten verdubbelen 't geklank*, Horatius door Vondel, I. B. 16. gez.

GEKLATER, O. *'t Lieffelijk geklater*, Vond. in de Poëzy I. Deel bl. 412.

GEKLIKKAK, O. Vondel in Jephta.

[*Zy ſtooten toe met ſchrickelijk geſchal.*
De bodem dreunt, op 't yſſelijck ontmoeten
Van zeiſſenradt, en hoeve en paerdevoeten.
Geſchreij, gebrieſch, de ſtofwolck, het gerucht,

Digitized by Google

't Geklickklack van het harnas, aen de lucht
Geſtegen, mengt zich naer in duizent nooden.]

GEKRAK, v. *Dat gekrak*, Vond. in de Maagdebrieven bl. 34.

GEKRIJT, o. *Op het gekrijt*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade.

GELAET, o. Hooft in Geraert van Velzen bl. 490.

t'Eenvoudig om te doen 't gelaet met ſchallikheit
Ja zeggen tot het geen daer 't harte neen toe zeit.

Zij heerſcht door dit gelaet, Vond. in 't I. Deel der Poëzij, bl. 208.

GELACH, o. *Die het gelagh beſchaduwt*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantg. [*In een eerlijk gelagh*, Vond. Horat. gez. 27. I. B.]

[GELDZUCHT, v. zie ZUCHT.]

GELEGENTHEIT, v. *Voor de gelegentheit*, Hooft in Tacitus bl. 513.

GELEIDE, o. *Het goet geleide der Godinnen*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade. *Het geleiden zijns Heiligen Geeſts*, Hooft in het leven van Henrik den Grooten bl. 83.

GELIDT, o. *In het laetſte gelidt*, Hooft in den 46 brief. *Het vijfde gelidt*, Vond. in 't IV. B. van Virg. Lantgedichten.

GELOEI, o. *'t Geloei der runderen*, Vondel in Virg. III. B. der Lantgedichten.

GELOOF, o. *Geſchillen in 't Geloof*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 17. *In het geloof*, Vond. in de Opdragt van Maria Stuart. [Zie GEZICHT.]

GELT, o. *Een Nederlantſch Ritmeeſter gemagtigt om gelt te verzoeken kreeg t' antwoort: Weet gij 't te halen? ik wil mede ryden*, Hooft in Henr. bl. 98. *Zorg en honger volgt het gelt*, Vond. in Horatius III. B. 16

Lierz.

Digitized by Google

Lierz., doch „ GELT of GELTE, is V., genomen voor *Porca caſtrata*, *eene gelubde zeuge*, als „ Kilianus heeft, van *gelten*, *lubben:* die *gelte* ook „ *eenen grooten beker* noemt, terwijl de Hr. van der „ Schelling zegt, dat *gelte* ook was een *taak* of *ſtoop* „ in Alkemades Diſchplegtigheden I. Deel Kap XX. „ bl. 284. Maer *Porcus caſtratus* noemt men *eenen* „ *barg*, of *berg*." Outhof.

GELUIT, O. *Ons oor wraekt dat geluit*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Dichtk.

GELUK, O. *Daar het geluk nog toeſloeg*, Hooft in de Ned. Hiſtorien bl. 17. *Nederduitſchland had het geluk*, Vond. in 't berecht der Misſpellinge.

GEMAEL, M. *'t Welk bij haren gemael gelooft wert*, Vond. voor Joſef in Egypt. [voor *een man* genomen, maer in betekenis van de huisvrouw V.; *Ik kom meê begroeten uw gemael*, *die haer geſlacht* enz. Vond. Joſeph in 't hof. *Om mij*, *uwe eegemael* zegt Herodes Huisvrou bij de Decker in den Dooper, IV. bedr. En zulks is voor *gemalin*; welk woord met meer andren van dat ſoort zich niet al te wel in een berijmde reden wil vleien, want het voorzetzel *ge*, 't welk natuurlijk kort is, ſtoot, als het lang genomen word in een vers, gelijk het noodzakelijk moet genomen worden, om den volgenden uitgang van *in*. Hier over kan men de aenmerkingen van B. Huydecooper nazien in zijne Proeve van Tael en Dichtkunde. Alleen teken ik hier aen, dat men dit woord, in den laatſten zin, vindt bij G. Brand den Jongen in den Veinzenden Torquaat. *De tippen van d'overſchonen mondt van uw gemaal: Haar lippen* enz. noch, *nu zijt gij zijn gemaal*, en dus meenigmaalen bij Vond. *Dees kan met zijn gemael de zael ſtoffeeren.* II. D. der Poëzij. *Godt Jupiters gemael* Bruiloftd. en elders. *Zijn naeckte bed-gemael*, *zijn heindeloos gebroedſel*, Huigens Zedeprint eens alchijmiſts bl. 136.] Maer GEMAEL af-

Digitized by Google

afkomſtig van *malen* is O., als de bovengemelde woorden *gekerm*, *geklank*.

GEMALIN, V. *Om zijne gemalin te bezoeken*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien bl. 17. *Door de hand zyner eerlooze gemalinne*, Vond. in 't II. B. der Eneade. [Zie GEMAEL.] Dus zijn alle de namen van vrouwen, *Koningin*, *Vorſtin*, *Prieſterin*, waer van nochtans *wyf* uitgezondert blijft; welk woort van het Onz. geſl. is; als ook *maegdeken*, *meisken*, enz. hoewel deze alleen, om dat ze verkleenwoorden zijn, die alle het onzijdige geſlacht aennemen.

GEMBER, V. *Met witte gember*, Antonides in het II. B. des IJſtrooms, [ook bij van Heule.]

GEMEEN, O. *Tot koſte van 't gemeen*, Hooft in Tacitus van de Germanen.

[GEMEENEBEST, O. *Het gemeenebeſt*, Vond. „ Horat. lierz. 29. III. B.]

GEMEENSCHAP, V. *Zonder de Roomſche gemeenſchap af te ſnijden*, Hooft Hiſt. bl. 87. *De vroomen houden de burgerlijke gemeenſchap ſtaende*, Vondel in 't Ber. voor Palam.

GEMEENTE, V. *Liefde der gemeente*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 4. *Bloetzuipers der gemeente*, Vond. voor Joſef in 't Hof. Zie Moonens Spraekkunſt bl. 62.

GEMOED, O. *Het argwanig gemoedt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 20. *Het gemoed der menſchen*, Vond. in 't Berecht voor Jephta.

GEMOMPEL, O. *Die hun gemompel beluiſtert had*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 406.

GEMOR, O. *Door dat rompeligh gemor*, Hooft in de Gedichten bl. 701.

GENADE, V. *De geneugt van de wraak duurt een korten ſtondt, maer die van de genade ten eeuwigen dagen*,

Digitized by Google

gen, Hooft in 't leven van Henrik den Grooten bl. 84. *Invloed der genade*, Vondel in 't Berecht voor Adam in ballingſchap.

[GENET, o. *Het paert, dat met brieſſen het Spaanſch genet uittart.* Vond. begroetenis van Fr. Henrick. Dus wordt *een Spaanſch paard* genoemt.]

GENEUGTE, v. *Om de geneugte*, Hooft in den tweeden brief, [Zoo ook in de vertaalinge, bl. 164. En Weſterb. in Eneas I. B. *Verzaedt met ijdele genucht.* bl. 23.]

GENOOTSCHAP. Zie PRIESTERSCHAP.

GENOT, o. *'t Genot der ſchoonheit*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 43. *Het genot van geltſtapels*, Vondel in Horat. II. Boek der Lierzangen.

GEPEUPEL, o.

Maer wat beſchuldig ik een wuft en dom gepeupel,
Dat na den voorgang van zijn heer gaet recht of kreupel?

Vondel in 't eerſte bedrijf van Palamedes bl. 17.

GERAEMTE, o. *Het geraemte*, Horatius in den 17. Toezang.

GERAES, o. *Al dat geraes*, Vondel in Virgilius IV. B. der Eneade.

GERAMMEL, o. *Het ſchrikkelijk gerammel*, Vondel in Virgilius II. B. der Eneade.

GERECHT, o. *De oppertoezicht over 't gerecht*, Hooft in de Ned. Hiſtorien bl. 41. *Het ſtreng gerecht des Allerhoogſten*, Vondel in den Inhout van Adam.

GEREETSCHAP, o. *Het dootſche gereetſchap*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 30. *Toen haelden de vermoeiden 't gereetſchap*, Vondel in Virgilius I. Boek der Eneade. Zie PRIESTERSCHAP.

„ GERIT, o. *Dan naer de paerden en 't gerit van*
„ *tijdenszoon.* Vond. 16. B. van En. in rijm. " Outhof.

GERIJF of GERIEF, o. *Om 't gerijf der onder-*
han-

Digitized by Google

handeling, Hooft in Tac. van de G. *Het gerief*, Vondel in het I. deel der Poëzij bl. 246.

GEROEP, O. *Het geroep der Marſen*, Vondel in Horatius 1. Toez.

GERUCHT, O. *Door het gerucht*, Hooft in Tacitus bl. 619. *Het gerucht loopt hier*, Vondel in Virgilius derde boek der Eneade.

GERUISCH, O. *'t Geruiſch des jammerpoels*, Vondel in Virg. II. b. der Lantged.

GESCHAL, O. *Een eendragtigh geſchal uit zoo twiſtige ſtemmen te ſmeden*, Hooft in den 101. brief.

GESCHENK, O. *Dit geſchenk*, Vondel in Virg. V. B. der Eneade. Zie van Heulen bl. 20.

GESCHIL, O. *Om dit geſchil te middelen*, Hooft in de Ned. Hiſtorien bl. 18. *Men tradt tot het geſchil*, Vondel in 't Berecht voor Adam.

GESCHREI, O. *Het geſchrei der mannen*, Vondel in Virgilius, I. B. der Eneade.

GESCHRIFT, O. *'T geſchrift*, Vond. P. 1. d. bl. 228. [Hier van onderſcheide men *de Schrift*, van welk men zie op SCHRIFT.]

GESCHUT, O. *Met een brandde 't geſchut af*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 8. *Het grof geſchut*, Vondel in den Inhout van Zunchin.

GESLACHT, O. *Van het geſlacht van Croij*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 24. *Het menſchelijk geſlacht*, Vondel in d'Opdragt van Adam.

„ GESNOR, O. *Ik zie mij ganſch geen 'eer uit dat „ geſnor te ſpinnen*, de Decker in den Lof der Geldz. „ bl. 49. zoo zegt ook Vondel in Virg. En XII. B. „ bl. 562. *dat geſnor*." Outhof.

GESP, M. *De vlechten met eenen gouden geſp opgehaekt*, Vondel in 't VII. B. der Eneade. *Ontgeſpt den gouden geſp*, in Herkules in Trachin bl. 29. *Met eenen gouden geſp*, in de Herſch. XIV. B. Zoo vele plaet-

Digitized by Google

plaetſen breng ik bij voor het mann. geſlacht, om dat men 't ook vr. bij hem vint in de Eneade. *Een kleed met een goude geſpe opgehaekt:* maer het bijkomen der *e* verandert hier het geſlacht, dat veel gebeurt, gelijk ik elders vermaent heb. Bij Moonen is 't vr. Sewel ſtelt het onverſchilligh. [Zie 't geen ik aangetekent is op GAARDE.]

GESPAN, o. *Het heele geſpan*, Hooft in de Ned Hiſtorien bl. 104. *Onder het geſpan*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer.

GESPREK, o. *Over dit geſprek*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 67. *Dit geſprek*, Vondel in Virgilius VI. Boek der Eneade.

GESPUIS, o. *Het geſpuis*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 101.

GESTALTE, v. *Van de geſtalte des lants*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 37. Vondel gebruikt dit onz. in de Maegdebrieven.

'K ſchijne uit het aertſch geſtalte in 't hemelſch te verkeeren.

Ook in de P. 1. d. 483.

Is dit het Koningklijk geſtalt?

[In Lucifer *Het menſchelijk geſtalt.* In de maagden *In Goddelijk geſtalt.*] Maer in Maroos Lantgedichten bl. 70. ſchrijft hij, *dees geſtalte*, dat is *deze geſtalte.*

GESTALTENIS, v. *Circe ſchudde hun de menſchelijke geſtalteniſſe uit*, Vondel in 't VII. B. der Eneade.

GESTARNTE, o. *Het waterzuchtige geſtarnte*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantged.

GESTEEN, o. *Van dit geſteen*, Vondel in Virgilius XII. B. der Eneade.

GESTEENTE, o. *In een langwerpig geſteente*, Vondel in 't V. B. der Eneade.

[GESTELTENIS, v. *In die geſteltenis* Vond. in de heldinnebr. van Ovid. den XXI. br.]

GE-

Digitized by Google

GESTOELTE, o. *Op 't openbaar geſtoelte*, Hooft in Boccal. 88. Nieum. *In 't geſtoelte des Schouburgs*, Vondel in Virg. II. B. der Lantgedigten.

GETAL, o. *Onder 't getal*, Hooft in Tac. Bl. 144. *Het getal*, Vondel in 't I. B. der Eneade.

GETIER, o. *Onder het getier*, Vondel in Virgilius III. B. der Eneade.

GETIJ, o. *Om dit getij*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 27.

GETOET, o. *Dit helſch getoet*, Vondel in Virgilius VII. B. der Eneade.

GETOKKEL, o. *Op 't getokkel van de luit*, Hooft in de Ged. bl. 701.

GETOMMEL, o. *In dit getommel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 251.

GETRAPPEL, o. *Het getrappel der voeten*, Vondel in 't III. B. der Eneade.

GETRIPPEL, o. *Het getrippel der voeten.* Vondel in zijn Toneelſchilt bl. 8.

GETROMMEL, o. *Het getrommel der bomme*, Vondel in Horatius III. B. Lierz. 15.

GETUIGENIS, o. *'t Getuigenis der tegenwoordige goederen*, Hooft in Tacitus bl. 508. *Het getuigenis*, Vondel in de voorreden van Virgilius: maer het neemt ook het vrouw. geſlacht aen: waer in het Vondel zelf meeſt gebruikt. *Deze eenige getuigenis is alleen genoeg*, in d'Opdr. van Adonias.

[*En elck zoeckt, die getuygbenis,*
Dat by gheen Geck geſchapen is.
Huigens Sneld. XVI. b.]

GEVAER, o. *'T gevaar*, Hooft in Tacitus bl. 510. *De gelijkheit van 't zelve gevaer*, Vondel in Virgilius VIII. B. der Eneade.

GEVAERT, o. *Het weldigh gevaert*, of *geveirt* Hooft in de N. Hiſt. bl. 8. *Dit gevaert is gebout*, Von-

Digitized by Google

Vondel in Virgilius II. Boek der Eneade.

GEVAL, O. *Voor het geval*, Vondel in de Beſpieg. bl. 20.

GEVECHT, O. *Onder het gevecht*, Vondel in den Inh. der Leeuwendalers.

GEVEL, M. *In den gevel des boex*, Hooft in den 7. brief. *De maen beſcheen den gevel*, Vondel in de Leeuwendalers II. Bedr. *De gevel van het ſtadthuis begon al te bezwijken, tot dat bij door laſt der Regering afgebroken wiert, om plaets te maken voor eenen nieuwen*, Moonen in de Aentek. op zijne Poëzij. bl. 853.

GEVEST, O. *Met het geveſt van den degen*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 1211. *Tot aen 't geveſt toe*, Vondel in Virgilius II. B. der Eneade. [*Als hij tot den appel van't geveſte in zijnen degen viel.* Vond. David in ball.]

GEVLEI, O. *Om in 't gevlei te ſpreeken*, Hooft in de Ned. Hiſt. I. B.

GEVOELEN, O. *Tot het gevoelen des zelven*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 24. *Naer het gevoelen*, Vondel in den Inh. van Virg. 6. Herdersk. Dit is eigentlijk een werkwoort, genomen voor een zelfſtandigh woort, als *lezen, leven, ſterven, ſchrijven, wandelen.* Want men zegt, *Het lezen oeffent de jeugt, Het leven is kort, Het ſterven gaet zijnen gang, Het ſchrijven neemt geen eindt, Het wandelen is goet voor de gezontheit*; op de wijze der uitlantſche taelen.

„ GEVOLG, O. *Naer 't heerlijck hofgevolg* de „ Decker in zijnen Lof der Geldz. bl. 4." Outhof.

GEUR, M. *Dat Paulus eenen göddvruchtigen geur ontleent*, Vondel in d'Opdr. van Ifigenie in Tauren. Dit geſlacht keure ik voor 't rechte, ook de Heer Moonen, gelijk nu blijkt uit zijn uitgegeven Spraekkunſt: ſchoon Hooft het vr. geſlacht kieſt in zijnen 47. brief, *Om de geur der Duitſcheit:* ook Vondel in

Digitized by Google

't I. D. der Poëzij. bl. 80. naer allen ſchijn om het vaers te gemoet te komen,

De Nijdt zwoer Smirnes oogſt te ſlepen
En d'Indiaenſche geur in lucht
Naer nieu Algiers.

Voor 't mann. is ook Vollenhove in de Heerl. der R. bl. 76. *Hij laet, uit de werelt ſcheidende, den lieffelijken geur na van een loflijk geruchte.* [Ook J. de Decker. *Die altijd geurig rieckt, is van geen goeden geur*, Puntd. I. B. *Dat de naem in goeden geure blijf*, De Deckers Klinkdichten, bl. 226.]

GEWAED, o. *In het gewaet*, Vond. in de Opdr. van Adam in ballingſchap.

Dat zelf 't gewaet beſmette,
Der zwangere, op wiens borſt de moort het zinkroer zette.

Vond. Maria Stuart I. bedr.]

GEWAG, o. *Om het minſte gewag*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 90.

GEWAS, o. *'t Gewas dezer landsdouwe*, Hooft in den 118 brief. *Het welig gewas*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade.

GEWEER, o. *Het geweer te laten*, Hooft in de Hiſt. bl. 88. *Met dit geweer*, Vondel in Virg. Inh. van 't VIII. B. der Eneade.

GEWEI of GEWEIDE, [naar Kiliaan, (*exta, inteſtina, viscera animalium*) ingewand,] o. *Zij halen 'er 't geweij uit*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade. [De oorſprong des woords ſchijnt opgemaakt te kunnen worden uit Bredero in Griane, II. act.

Ik wil 't onwaerd geſpuijs vermorſlen met mijn tanden,
En ſlingren 't ingeweijd' om dees mijn wreede handen.]

GEWELF, o. *In 't gewelf der kerke*, Vond. voor de Altaergeheimeniſſen. *In dat ſtarlichte gewelf*, Vol-

Digitized by Google

Vollenhoven in de Heerlijkheid der Rechtvaerdigen bl. 22.

GEWELT, o. *Al het gewelt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7. *Door het gewelt der goden*, Vondel in Virg. I. B. der Eneade.

GEWEST, o. *Het geweſt van Nederlant*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1. *Het geweſt overtrekkende*, Vondel in den Inh. van Herkules in Trachin.

GEWETEN, o. *Hen luiden, die 't geweeten ongeruſt maakte.* Hooft in Tacitus I. B. *Onder ſchijn van hun bezwaert geweten te ontlaſten*, Vond. in zijn Toneelſch. bl. 4. Dit is eigentlijk een onzelfſtandig of deelwoord, betekenende een gewetene zaek, of die geweten word. Men zegt, *Het geweten ontruſt die menſchen:* dat is, de misdaden, die zij weten dat van hun bedreven zijn. Dus is het *geweten* zoo veel als het *geweten werk*, of *geweten zaek*. Hier voor zegt men ook *Gewiſſe*, dat van 't zelve geſlagt is.

GEWICHT, o. *'t Gewicht der dingen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 41. *Om het zegelloos gewicht*, Vond. in de Poëzij II. D. bl. 250.

GEWIN, o. *Om't gewin*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 120. *Afkeerig van ſnood gewin*, Vond. in Horat. II. B. 4. Lierz.

GEWISSE, o. [*Dan volge ſtracks het loutren van 't gewiſſe*, Vond. Altaargeheimenis II. B. bl. 62. doch ook gebruikt Hooft 't v. *In de gewiſſe zijner moeder*, Tacitus III. Jaarb. En hem volgt Decker in den Dooper III. bedr.

Uw' altijd knagende gewiſſ',
Die met haer' roede, taei gepeeſt,
Staeg ſlaet en geeſſelt uwen geeſt.]

GEWOEL, o. *Het gewoel*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

GEWOONTE, v. *Door de gewoonte*, Hooft in de

Digitized by Google

Ned. Hiſt. bl. 74. *Uit welke gewoonte*, Vond. voor Lucifer.

GEWOUT, o. [dat is *geweld*. Zoo zei men oudtijds *quijtgeſchouden* voor *quijtgeſcholden*, *onvergouden* voor *onvergolden*. Zoo zegt men nu *goud*, *koud*, *oud*, eertijds *gold*, *kold*, *old*, enz.; ook zijn *woude* en *wilde* thans noch beide in gebruik. Zie van de verwiſſeling van *l* en *u*, B. Huydecooper in zijne Proeve, bl. 125. waar toe ook hoort *eenvoudig*, eertijds *eenvoldig*, eenvuldig, en noch vroeger *einfältig*.] *In 't gewout van anderen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 20. *Troje ſtaet in uw gewout*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

GEWRICHT, o. *In dit gewricht van tijdt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 67.

GEZAG, o. *Het Prinzelijk gezagh*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 2. *Het gezag en de kroon*, Vond. voor Lucifer.

GEZANG, o. *Dit onbeſlepen gezang*, Vondel in Virg. II. Herdersk.

GEZANTSCHAP, o. *Tot het gezantſchap*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 80.

GEZEET, o. [kleedij, toeruſting,] *Dit knarſſende gezeet*, Hooft in Geraert van Velzen. [*Van haar gezeet is klinkklaar goudt de draadt*, Hoofd in den 45 Pſalm. „ *Dat eene vrouwe van haaren ſtaat in zulk gezeet bij nacht bij ontijdt over ſtraate zworf*, Hooft „ in de Medic. L. Meier en Kiliaan hebben ook noch „ een ander *gezeet* voor *ſedes*, *ſtoel*, van zitten. Hier „ van *zate*, zitorde. Luk. IX. 14. *doedt haer nederzitten bij zaten, elk van vijftig*". Outhof.

GEZELSCHAP, o. *Bij d'eerlijxten van dat gezelſchap*; Hooft in den 3. br. *De hooge aenſlaagen beminnen het gezelſchap van 't gevaar*, Hooft Hiſt. bl. 182. *Onder dit gezelſchap*, Vond. in 't IV. Boek der Lantgedichten.

GE-

Digitized by Google

GEZICHT, O. *In 't gezicht der voorſtadt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 8. *In 't gezicht van zijn hof*, Vond. in de Opdragt der Gebroeders. En dus zijn alle werkelijke naemwoorden van twee lettergrepen, die met hun onſcheibaer voorzetſel GE beginnen, als Moonen wel aenmerkt. Hoedanige onder de bijgebragte zijn: *Gebiet, geblaet, gebodt, gebroet, gebrom, gebruik, gedacht, gedrang, gedruis, gekerm, geklank, gekrijt, gelagh, geloei, geloof, geluit, genot, geraes, geruiſch, geſchenk, geſchrei, geſpan, geſprek, getal, getier, getoet, gevaer, gerecht, gevlei, gewagh, gewas, geweer, gewei, gewelf, gewicht, gewin, gewoel, gezang, gezicht*, enz. Maer ik merke hier in 't voorbijgaen aen dat Vondel bij *gezicht*, dat hij in 't onz. geſlacht ſtelt, als het litwoord uitwijſt, voegt een bijvoegelijk woord in 't vr. geſlacht. Maer men ſtoote zich hier niet aen, dewijl hij ſpreekt van het Gezicht, vertoont in de gedaente eener vrouwe. De plaets is voor de Altaergeheimeniſſen aen 't einde. *'t Gezicht betrout haer oog.* En dus vervolgt hij ook het Geloof, mede dus afgebeelt:

Zoo ras als ſint Aquins orakel door haer ſpreekt.

Door haer, dat is door 't Geloof. Zie ABYDUS. [Zie MIN.]

GEZIN, O. *'t Gezin*, Hooft in Tac. bl. 196. [*Wat; ſchaem u voor 't gezin*, Vond. Joſ. in Egypte.]

GICHT, V. *Van de gicht gepijnigden*, Vond. in Joann. den Boetgez. II. B. bl. 39.

GIER, M. *Door den gragen gier verſlonden*, Hooft in Penta. *De gier doorpikt met zijnen bek de lever*, Vond. in Virg. VI. B. der Eneade.

GIFT, O. *Tegen 't gift der ketterijen*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 36. [*Dies zal het hittig gift der peſt uw hert bevatten.* De Decker in den Dooper IV. bedr.] Zoo ook het koppelwoord, *Tegengift*, *Toovergift*. Hooft in den 132. brief: *Met eenigh koel tegengift*,

Digitized by Google

Vondel in Virg. 8. Herd. *Dit tovergift.* In de beteke-niſſe van GAVE v. Hooft in zijn Gedichten:

In de bladen van een roosje,
Vint gij, o mijn zoetſte troosje,
Kleene gift: waer zij zoo groot
Als de gunſt; te kleen een doosje
Waar de ganſche weereltkloot.

[*Door de gift des Vaders en het recht.* Vond. Heerlijk-heid der Kerk I. B. bl. 27.]

GILDT, o. *Van 't gildt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 409. *'t Schippers gildt*, Vond. in den Lof der Zee-vaert.

GIS, v. *Tegens haare gis*, Hooft in de Zangen, bl. 661. *Bij de gis*, Vond. in Virg. III. B. der Eneade, dat zoo veel is, als *bij giſſing.*

[GIST, v. *Die door een' zelve giſt onz' quade zeden zwillen, onz' reden ſlinken doet.* De Decker den Doo-per IV. bed. bl. 53.]

GIT, v. *Vonken foelij van die git*, Hooft in de Zangen. Bij Moonen in de Spraekk. is dit onz. dat ik beſt keure. [En hier mede ook houdt het Vondel. *Zoo dick hij zich zelf in 't git van haer ſchoone oogen zag.* I. D. der Poëzij bl. 619. *Dat levendige git*, in de Leeu-wendalers. Ook bij Joncktijs in Minerva bl. 34. *Hij ſpeurt aen 't bruyne git geen glibberigen keer.*]

GLANS, m. *Tot grooten glans*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 795. [*De glans, daer ijder u omme benijdt, dien gaat gij quijt*, Hooft in de Zangen,] *De Poë-zij haren vollen glans te geven*, Vond. in de Aenl. ter Dichtk. *In den glans der zonne*, Vollenh. in de Heer-lijkheid der Rechtvaerdigen bl. 66.

GLAS, o. *Ziende door het glas*, Hooft in den In-houd van Granida.

GLIMP, m. *Onder den glimp van zorge*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 23. *Wij werden zijnen glimp gewaar.*

Hooft

Digitized by Google

Hooft in den 48. brief. *Met ſchijn van ſchrift en Farizeeuſchen glimp*, Vond. in 't III. B. zijner Lierzang.

GLOET, M. *Veele menſchen vergingen in den gloet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 471. *Van den gloet verſlonden*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade.

GLOOR, [dat is *Glans*,] M. *Met den gloor der zon overſpreit*, Vond. in Will. van Naſſ. Geboorte. [*Die geen' eeu den gloor haars roems zal leſſen*, Hooft in Bato.]

GLOP, O. *Dit maakt een groot glop in mijn dagelijx bedrijf*, Hooft in den 72 brief.

[GLORIE, V. *Der akkerglorie*, Vond. Horatius Gezangen I. B. bl. 17.]

GLOS, V. *Als zij de glos den gaſten overbriefde*, Vond. in het I. B. der Altaergeheimeniſſen bl. 17.

[GOD, M. *Welken God zal 't volk aenroepen*, Vond. Hor. Gezangen I. B. bl. 22.]

GODTSVRUCHT, O. Zie VREES. Want *vrucht* is *vrees*, gelijk *vruchten* is *vreezen*.

GOEDT, O. *De Stadhouder hadde tegen 't bloet, de Verzorger tegen 't goedt te woeden*, Hooft in Tacitus. *Den oirſprong van het goedt*, Vond. in het I. Deel der Poëzij bl. 213.

[*Gods handmeit* (dat is, *natuur*,) *voegt het Goed en't Cierlijk t'ſamen.* Huigens Hofwijk.]

[GOLF, V. *Gelijk de orkaen op d'Indiaenſche golf*, Vond. vrije Zeevaert. *Van boven uit de golf*, Vond. Virg. En VI. B.]

[GONDEL, V. *Gij zult ter ſtroompoorte uit met eene gondel ijlen naer Vader Changus*, Vond. in Zungchin, bl. 42.]

GOOI, V. *Thans kregen burgerrecht, vrijdommen en handveſten de gooi*, Hooft Hiſt. bl. 278. Voor een

Digitized by Google

landſtreke in Nederland genomen is het onz. gelijk *Gooilant*. Ant. in den IJſtroom.

En ſchoon het Gooi dit ſcheen aen 't hart te raken,
Nogh luiſterde 't om niet te ſtooren dit vermaken.

„ *Vermaen den landvooght van het Goij.* Vond. bl. 625.
„ Poëzij I. Deel; en kort 'er bij. *Of dee den dageraet*
„ *beklappen 't luije Goij.*" Outhof.

GORDEL, M. *Lumeij, latende door deze en dusdanige woorden, zich 't hart onder den gordel ſteken,* Hooft in de Nedr Hiſt. bl. 231. *De Heldin geſpt den gouden gordel,* Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

GORDIJN, V. *De gordijn vegen,* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1170. Echter heeft hij het onz. in de Hiſtorien van de Medicis bl. 19. *Hij trekt het gordijn op.* [Vond. David in ballingſchap. *Schuif op de tentgordijn.* Dezelve II. Deel der Poëzij bl. 350. *Ai, ſchuif van ſchaemte de gordijn.* De Decker I. B. Poëzij bl. 71. *Maer ſchiet uw' oogenſtrael eens achter de gordijn.*]

[GORGEL, M.

Moeſt dan of brok of kinderlijk geſchreij
Of liever alle bei
U, jonge bloem, den gorgel als verſtricken?

De Deckers Lijkdichten.]

GOUT, O. *'t Overdadigh gout,* Hooft in Henrik den Grooten bl. 68. *Het geſmolte gout,* Vond. in Virg. VIII. Boek der Eneade. Zoo zijn alle namen van metalen, als *zilver, koper,* ook *glas, kriſtal, kriſtalijn.*

GRAED, M. *In den derden graad,* Hooft in Tac. bl. 5. [*Tot in den hoogſten graed.* Deckers Puntd. I. B. Dit is *graad, graaden,* maar *graat, graaten* is V.

Tot dat gij binkt en ſtinkt en wegvalt van de graet.

De Decker Lof der Geldz. aan 't einde.]

[GRAET, V. zie GRAED.]

GRAEF-

Digitized by Google

GRAEFSCHAP, o. *Van het Graeffchap Meurs*, Moonen in zijne Aentekeningen bl. 884. [Zie PRIESTERSCHAP.]

GRAEN, o. *'t Meeſte graan*, Hooft in de Ned. Hiſt. *Het graen*, Vond. in 't IV. B. van Virg. Lantgedichten.

GRAEU, o. *Onder 't graauw*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 28. *Het opgebitſte graeu*, Vond. in den Inh. van Palamedes. Dogh genomen voor een ſchorre reden, den verſtoorden ontvallen, is het M. *Die met eenen graauw aen Keizers en Koningen 't hart in de ſchoenen doen zinken*, Hooft in den 48 brief.

GRAF, o. *Aan het graf van Oſtrobas*, Hooft in den Inh. van Granida. Vondel in Palam.

Ver dwaelt bij van dit leven af,
Dien d'onruſt nagaet tot in 't graf.

GRAFT, v. *Op den kant van de graft*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. Anderen ſchrijven GRACHT, als Vond. in Joſef in 't Hof, *Langs de gracht*. [Doch dezelve ook *graft* in G. v. Aemſtel I. bedr. *Ik had ſomtijds door de graft bij donker nacht gezwommen.*]

GRAIN, o. *Waerom de voorzeide man zijnen buik met dat grof grain niet heeft willen voeden*, Hooft in den 131 brief.

GRAMSCHAP, v. *Mits de hitte der gramſchap*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 240. *Zij zijn de gramſchap onderworpen*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged.

[GRANAET. In de beteekenis ſchijnt Vondel verſchil van geſlacht te zoeken; althans voor de vrucht gebruikt hij 't M. in Salomons treurſp.

Het wangeblos verdooft den bloozenden granaet.

Voor een oorlogstuig v.

Het barſten van de hantgranaet, Vond. Mengeldichten, bl. 587.]

Digitized by Google

GRAS, V. *Het gras maaien*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 6. *Het gras erkaeuwen*, Vondel in de Aenl. ter Dichtkunſt.

GREEP, V. *Uit de greep*, Hooft in de Hiſt. bl. 769. Bij Vondel vinde ik het M. in zijn Bruilofdicht op Hooft,

Hij zach zijn meeſter af den greep van lantsbeſtier.

[Doch die *misgreep* V. ſtelt. *Wie zijne misgreep ziet, kan 't beteren hier na.* Vond. in Faëton bl. 30. Decker M. *Want als gij maer dien greep de Telkunſt af en leert*, Lof der Geldz. Hooft, zich zelf hier ongelijk, ſtelt *misgreep* M. *Morone hadt dezen misgreep*, in den 32 brief. Wil men in dit alles eenig onderſcheid maken, men zoeke het in den zin van 't woord *greep*; *greep* (*manipulus*) als een bewerkte zaek aentoonende, zij V. maer *greep* (*prehenſio*) *eenen greep doen*, een daadlijke aengrijpinge aenduidende, zij M. Zie ten Kate I. Deel bl. 404. 405.]

[GREIN, O. Zie GRAIN.]

[GRENDEL, M. *De grendel van de hel geſprongen uit zijn ſlot*, Vond. Bruil. van Joan de Wit.]

GRENS, V. *Over de grens van zijne kintsheit*, Vondel in het Berecht voor Adam, [*Of ergens op de grens voor 't vaderlant te waken*, Vondel Inwijing van 't Stadhuis. *Vijf uuren van de grens.* Grol veroverd.]

GREPPEL, V. *Aen de Ooſtzijde van de greppel*, Hooft in den 4 brief.

[GRIFFOEN, [een vogel] M. *Van eenen gierigen griffoen*, Vond. Batav. Gebr. *Griffoenen ſlaen hun klaeuw*, Vond. Papieren geld. Dit is beter dan *griffioen.*

GRIJNS, V. *Hebbende de grijns der loffelijke geveinſtheit van 't aengezicht getrokken*, Hooft in de Vert. uit Boccalin. *Met een looze grijns*, Vond. in Virg. IV. B. der Eneade. [*Met geenen antikriſt, die grijns*, Vondel in Salomoneus. Kwalijk ſchrijft Moonen, Poëzij bl. 432. *Die*

Digitized by Google

Die, zonder ſchijnvernis of Fariſeeuſchen grijns.]

GRIFT, v. *Deze ſtroom door eene grift van Deventer tot Diepenheim, en door ſluizen vaerbaer gemaekt*, Moonen in zijne Aentekeningen achter de Poëzij bl. 834.

GRIL, v. *De ſchaemt behindert deze gril*, Vond. in Ovid. Herſchepping X. B.

GRIM, v. *Rijſt Heer, en met ontſteeken ijver, Valt op de grim van mijn verdrijver*, [dat is, *grimmigheid.*] Hooft in den VII. Pſalm.

GROEF, v. *Bezorg dat gij de groef met aerde dekt*, Vond. in Virg. II. B. der Lantgedichten. [*Hij rolt tien aiers ſteil de groef op*, Vond. Beſpiegeling I. Boek, bl. 10.]

[GROEI, m. *Gij moet het gras den groei verbiên door 't ſluiten*, Vond. Virg. Lantged. I. B.]

[GROEN, o. *In het piepend klavergroen*, Vondel Gez. I. D. „ *Als of 't groen verſlenſt*, Moonen Poë-
„ zij bl. 84. Vondel zegt ook:
„ *En't avondſtarrig licht zijn' glans verſpreidt door 't groen,*
„ Bruiloftged. op P. C. Hooft." Outhof.

„ GROENTE, v. Hooft op Reaels vertrek.
„ *En kladden met een roeſt de groente van haer blaân.*
„ Ook Moonen.
„ *Diep gedoken aen beekjes in de groente*, Poëzij bl. 83.
„ Zoo ook Vond. *De Vorſt is vijant van de groente.*
„ Bruiloft van J. de Wit." Outhof.

GROEP, v. *De vijant begoſt een recht uitloopende groep*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 302.

GROETE, v. *Het grof geſchut brult een gruwzame morgengroet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1004. [*Op dat ik de groete, die gij mij met woorden zendt, in der daedt magh genieten*, Ovid. Heldinnebr. bl. 105. Ook gebruikt het Huigens in van Als v. met de achtergevoegde *e. Van over 't noorder naeu bezoekt u deze groete, vereert haer.* Vond. II. Deel der Poëzij, *Zij quam mij de eer van haere groe-*

Digitized by Google

groete geven, maar wederom.] M. in het einde van Edipus:

Ik wenſch u zegen en genade,
En welvaert om dien aengenamen groet.

Zoo ook in Maria Stuart, bl. 6.

Eer Eduard den groet des onderdaens ontfing.

Nogh in het II. D. der Poëzije, bl. 54.

Met eenen belſchen groet.

[Ook de Decker in zijn *Merx tartarea.*

Die naer een' beuſchen groet
Zijn' voddekraem ontdeckt en open doet.

Merk aan, dat *groet* M. en *groete* V. gebruikt worden; hier van hadden we iets op 't woord GAARDE. Zie GAERDE.]

GROEZE, V. *De groeze door de kudden laten afweiden*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgadichten. [Dit woord ſpelt Kiliaan *Groenze, groeze, graze*, en verklaart het door *cespes viridis, cespes gramineus*, ene groene zode.]

GRONT, M. *Bederf het in den gront*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7. *Den gront met aſch en ſteenen beſluiten*, Vond. in 't Berecht voor Lucifer.

GRONTVEST, V. *Tot eene grontveſt*, Vondel voor Adam.

[GROOM, [ingewand der dieren,] O. *Hij leeft raet met lillend groom*, Vond. Ovid. Herſ. XV. B. „ *De Walviſch ſlickt het bloedig groom*, Vond. I. D. „ der P. bl. 74. Men zegt ook *het grom van den viſch.* „ Ook voor 't ingewand der offerdieren bij Vond. „ Herſchepp. XV. Boek. *in 't groom der offerhanden*". Outhof.

GROOTE, V. *Kruiden van ongemeene groote*, Vond. in Virg. II. B. der Lantged.

GROP,

Digitized by Google

GROP, v. [groeve, kuil, put. Kiliaan zegt *grubbe* en *gruppe*] *Veia groef eene grop in d'aerde*, Vond. in Hor. vijfden Toezang.

GROS, o. *Met het gros zijner magt*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 198. [*Laet ons 't gros van 't leger wachten*, Vond. David in ball.]

GROUWEL of GRUWEL, m. *Tegens zoo eenen gruwel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *Een ingekankerde gruwel, wiens uitroien den eerſten kruishelden op zoo veel zweet ſtondt*, Vond. voor Lucifer.

[GRUIS, o. *Ah! hoe leggen 't puin en 't gruis over alle ſtraten henen*, de Deckers Jerem. Klaagl. IV. B.]

[GRUWEL, m. *Met weken oogen wij dien gruwel zagen*, Vond. III. bedr. Jeruz. verwoeſt. Zie GROUWEL.].

GUIG, v. *Zietge niet hoe de voorbijgaende luiden u de guig naſteken*? [dat is, *beſpotten*,] Vond. in Hor. 4. Toezang.

GULDEN, m. *Een diſcretie van eenen gulden zes of acht*, Hooft in den 23. brief.

GUNST, v. *Welke gunſt niet zullen genieten de ballingen van Napels*, Hooft Hiſt. bl. 18. *Of hij de gunſt der aenſchouweren verdient*, Vond. in de Opdr. voor Joſef in Egipten. *Met aenbiedinge van alle goede gunſte*, Mr. Antonis de Hubert in de Voorr. zijner Pſalmen.

GUNSTJAGT, v. *Met de gunſtjagt*, Hooft in Tacit. bl. 515. Zie JAGT. v.

H.

HA, [een water bij Kalais en Grevelingen,] v. *Tot over de Ha*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 13.

HAEG, v. *Dit kint wert in de hage gevonden*, Vond. in den Inhout der Leeuwendalers. [*Door de breinhage*, Vond. Hor. I. B. 23 Lierd.] Dus moet men ſpreken, en bij gevolg ook, als men gewagh

Digitized by Google

wagh maekt van 's Gravenhage, zeggen, *Ik ga naer de Haeg, die man woont in de Haeg*, enz. Nu zegt men door misbruik *Naer den Haeg*, en *in den Haeg*. Deze plaets is genoemt naer eene haege of eene boſchachtige plaetſe, in den beginne zoo niet bebout als nu, gelijk het Boſch tegenwoordigh dat genoeg bewijſt; als zeide men, *de Haeg des Graven*, of *de Haeg der Graven*, of met Weſterbaen in zijn Okkenburg, *der Graven Haeg*. Waer in met dezen Ridder ſtemt de Ridder Jakob Kats in zijn gedicht op het zelve Okkenburg:

Voor mij, 'k wenſch met geen Haeg voortaen te zijn gemoeit,
Als met een haeg alleen, die hier bij wijlen bloeit.

Dus heeft eene andere Nederlantſche ſtadt [die ook met een woord *den Boſch* genoemd wordt, en van welke men evenwel niet licht *het boſch*, gelijk het behoorde te zijn, zou durven zeggen, even gelijk *de haag* voor *den haag*,] den naem van *'s Hartogen Boſch* gekregen, dat even zoo veel is als *'s Hartogen Haeg*, plaetſen, daer de Nederlantſche vorſten gewoon waren te jagen, en zich te verluſtigen. Dit aengemerkt zijnde, kan het geſlacht hier niet verandert worden, ſchoon het gemakkelijk geluit deze verandering heeft ingevoert. Want *in den Haeg* is zachter, dan *in de Haeg*, of *in den Hage*. Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 565. *De gijzelaars quaamen in den Hage*. Vollenhove in zijn Lofdicht op de Beſchrijving van 's Gravenhage door den Heer Jakob van der Does, *In den Haeg*. Daer ook in den vierden naemval, *Gij zult hier liever onzen Haag bezoeken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 372. *Met het overſchot rukte hij naar den Haag*. Heemskerk in zijn Bataviſch Arkadie, *Tot aen 't huis, dat den hoofſchen Haeg, en 't wijsheit lievende Leiden van malkanderen deelt*. [Ook Vond. Bruiloft van J. de Wit:

Ik zie den Hacg en Amſterdam elkandren wel verſtaen.

De

Digitized by Google

De Decker in de Afbeeldingen, Will. II:

Tot recht en raed-vertrek heb ick den Haeg genomen.

Huigens Hofwijk bl. 579:

Ik ban den heelen haegh met al ſijn achterklap.

Ja dit vinde ik ook al in eenen brief van den jare 1457, van Hertogh Philips, *Van onſen rade in den Hage.* Zoo ook bij Veldenaar, in de Chronijcke van Holland, bl. 131, *So dede hertoch Philips deſen Heer Vranck van Borſelen vangen in den Hage, ende dede hem voeren op't ſlot tot Repelmonde;* gelijk 't ook dus in de Overijſelſche Kronicke gevonden wordt, *verdreven uyt den Haegh.* Zie ook Wachtendorps Rijmkron. VII. B. bl. 6.] Nergens komt ons evenwel *den Haeg* vremder voor, dan in den noemer, of eerſten naemval, *Den Haeg is het luſtprieel van Hollant:* gelijk ook Antonides dit gebruikt heeft:

Gins kaetſt den Haeg het licht der Zuiderzon weêr af.

Ook Vollenhove, die anders ons voor leitsman kan ſtrekken op deze wegen, op de huisvrouwe van Thaddeus de Lantman:

Dus zagh den Haeg
Dees paerle ſtaeg
Godtvruchtigh en aenminnigh.

Dezelve op den Geboortedagh van Mejuffer van Achtienhoven;

't Hof en al den Haeg krijgt voeten,
Om met heilwenſch haer te groeten.

Nogh in zijne lijkklagt op de Secretaris Wolffen;

Wat miſt den Haeg, ons heerlijk ſtatenhof,
Met al den ſtaet der zeven vrije landen!

Moonen ook in 't vervolg zijner Poëzij, bl. 10;

Dit weet heer Bentheim, dien den Haeg
Zagh op 's lants kuſſenleeu gezeten.

Hui-

Digitized by Google

[Huigens Sneld. XII. Boek. bl. 807.

Den Haegh zou recht ſien doen.]

En dus bederft men ook den uitgang van het *Adjectivum* of bijvoegelijk woort, *Den ganſchen Haeg ſtaet overend*, enz. Mijne gedachten hier over latende gaen kan ik niet vatten waerom *de Haeg* harder van uitdrukking is dan *de Hemel*, waer in zich niemant onzer beſte Schrijveren vergiſt, zijnde nogtans de blazinge in *haeg* en *hemel* van eene zelve kracht, en moetende met het zelve gewelt uitgeſproken worden. Zeker Melis Stoke in zijn Rijmkronijk ſpreekt dikwils van dit vlek, en zegt doorgaens, *in die Hage*, dat is, *in de Hage*, [echter niet altijd; want wederom zegt hij in Jan de I. *Nu was Heer Wolfaert in den Haghe.* Doch meermalen *de hage*, *die hage.* In Graaf Florens den IV. *teenre ſtede*, *diemen noch heet in die Haghe;* evenwel moet men bekennen, dat *den haag* en in omgang en in ſchrijven zoo doorgedrongen zij, dat niet licht iemand, die van *de hage* melde, zou verſtaan worden.] Tot beſluit dezer aenmerking moet ik nogh zeggen dat Vondel dit woort gebruikt als alle de namen der ſteden, in het onz. geſlacht, dat ſtraks kennelijk is, als 'er een bijvoegelijk woort bijkomt. Want hij zegt in de Beſp. III. Boek bl. 121.

Om 't vrije 's Gravenhaeg te wekken met zijn komſt.

Ook ſchijnt het Vollenhove zoo te nemen op den lof van 's Gravenhage, *'s Gravenhage met zijn naem;* want *zijn* kan daer het M. geſlacht niet betekenen.

HAEGDIS, V. *Het kint in eene haegdis*, Vond. in 't V. Boek van Ovid. Herſch. op den kant.

HAEK, M. *Wen het ſchoon den haak ontginge*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1004. *Zij neemt den eemer van den haek*, Vond. in Ovid. Herſch. VIII. B. [*Met eenen gouden haek laet zij haer vleçhten ophaeken*, Vond. Virg. En. VIII. B.]

HAEN,

Digitized by Google

HAEN, M. *De Koningin van Navarre droomde dat ze ter werrelt gebragt had eenen jongen haan*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 2. *De kneppel treft den haen*, Vond. in de Leeuwendalers, bl. 29. [Zoo ook *Weerhaan. Het kraeien des weerhaens van dit hof, die zijnen trotſen kam vaſt opſteekt*, Vond. II. bedr. in Salmoneus. *Ick zie den weerhaen draeien*, Vond. I. D. der Poëzij 172 bl. 't welk ik hier aanteeken, omdat de Heer Outhof uit een der vroege werken van Vondel, 't Vrouwl. wilde beweeren, om zijn gevolg, dat de ſamengevoegde woorden den enkelen niet altoos gelijk zijn, vaſt te maken.]

HAENEKRAEI, M. *Men zagh en hoorde den haenekraei*, Vondel in 't Berecht voor Salmoneus. [Zie ook KRAEI.]

HAER of HAIR, O. *Gij hebt mijnen heere 't hair en den baart gekort*, Hooft in den 53 brief. *Wat is'er onſterker dan het haer?* Vond. in de Opdragt van Samſon.

[HAERLOK, V. Zie LOK.]

HAERT, M. *Bij den haart en 't vuur*, Hooft in Tacit. bl. 433. *Bij den haert*, Vond. 5. Herd.

HAERVLECHT, V. *Deze haervlecht wijde ik Pluto toe*, Vond. in Virg. IV. B. der Eneade. [Zie ook VLECHT.]

HAES, M. *Gelijk een gezwinde jager den haes nazet*, Vond. in Horat. 37. Gezang. Deze gezwinde jagers hebben hier in een misbruik, dat ze zeggen, *Daer is veel haes in dit land*, in plaets van, *daer zijn veele hazen:* even als men zegt, *In dat water is veel wiſch*; wordende het woord dan *collective* gebruikt, gelijk de Latijnſche Spraekkunſtenaers zeggen. [Doch ik wilde dit liever als een van de ſieraden onzer keurlijke Moedertale rekenen. En wordt hier gemeend dat de Jagers bij misbruik zeggen, *daar is veel haas*, grooter misbruik hebben zij, als ze zeggen, *het haas*;

Digitized by Google

en dit bedroog Anonymus Batavus, daar hij in zijn Idea Gramm. C. IV. zegt, dat het woord *haas* collective genomen, Onz. zij; Maar zulk een misbruik ſchijnt mij toe geſproten uit de ſpreekwijs *daar is veel haas*. Welke ſpreekmanier niet te min goed is, en gantſch geen misbruik. Zie op 't woord *mond* eenige voorbeelden, dat het woord *veel* dikwijls op deze manier *collective* gebezigd word. De Hr. Huydecooper heeft 'er een aantal. Wij doen 'er noch bij, Houwart, *Daar was er veel, die . . .* Veldenaar bl. 37. *Daar bleef 'er zoo veel verſlagen. Al quammer noch zoo veel, Cupido ſet hem ſchrap en laet de nymphen goijen.* J. Cats Trouring. Zelfs ook bij Vond. *Veel velden hennips wordt hier in een perk gevonden*, II. D. der Poëzij bl. 473. Meer voorbeelden ſla ik over; komende met dit alles de ſpreekwijs *daar is veel haas*, die wij goed achten, overeen. Zie voords op MOND. Doch het is op zijn jagers geſproken; en als zodanig is 't dat Weſterbaan in zijnen Ockenburg zegt *Hier heb ik Koningen en Koninglijke wijven, het vluchtig haes gezien met honderd bracken drijven.*]

HAEST, dit ſtelt Hooft Vr. *Met der haaſt*, in Henr. den Grooten bl. 81. en 135, *In zulker haaſt*, In den 74. brief. *In der haaſt*, in de Ned. Hiſt. bl. 140. en, *Mits de haaſt* bl. 232. [Ook Vond. Joſeph in 't hof *In der haaſt.* Huigens in zijn wijzen Hoveling zegt: *Wat legt u aen de haeſt?*]

HAET, M. *Geſteken van den ouden haat*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 8. *In den haet gebracht*, Vond in 't Berecht voor Palamedes.

HAG, V. [gevaer] *De zaek in de hag ſtellen*, Hooft in Tac. bl. 186.

„ HAGEDOORN. Dit gebruikt Moonen Vr. „ *Gequetſt van eene Hagedoren.* Moonens Poëzij bl. „ 133. Anderzins is *doren*, *doorn* M." Outhof.

HA-

Digitized by Google

HAGEL, M. *Tegen allen hagel van Musketterije*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 997. *Van den hagel geſlagen*, Vondel in Horat. I. Gezang, III. B.. [*Die op een blaeuwen hoed de wintervlagen ſtut, den hagel ſtuiten doet.* De Decker Juven. XIV. ſchimpd.]

HAK, M. *Hij drijft eenen hak op hem te hebben*, Hooft in Tacitus II. B. bl. 86. [*arguit illum ſibi infenſum*, zegt Tacitus. Maar in een andren zin, zou ik het Vr. keuren, en zoo vindt ge 't ook bij Weſterbaan in zijnen Eneas IV. B. *Dat hem met Waepenen bij alſins op de hack, en uit den lande jaegh*, ten ware dit voor *op de hakken* gezeid zij.]

HAKKENEI, V. Vond. in 't begin des derden Boeks der Altaargeheimeniſſen:

Hij biedt, beſtuwt van Koninglijck gelei,
Zijn' leenheer een ſneeuwitte hackeneie.

„ Zijnde *eene hakkenie* een gezwind paard, welk ene „ telle loopt, bij Kiliaan ook uitgeleid door *een tel-* „ *le*, *telde*, *tellener*, *hackeneie*, in 't Latijn zegt Hoog- „ ſtraten in zijn Woordenb. *ſonipes*, door Vond. bij „ Virg. IV. B. En. vertaald door Klepper bl. 237. in „ proze. Anders in 't Latijn ook, als Kiliaan heeft „ *equus tolutarius*, *gradarius*, *aſturco*: gelijk ook *tel-* „ *len*, *ten telle gaan*, *tolutim incedere*, *equitare*, als „ Plautus en Varro ook hebben, dat is, *op een pas*, „ of *tel* te paard rijden; en waarvan *tolutiloquentia*, „ radſprekendheid, als Pitiſcus aanwijſt". Outhof.

HAL of HEL, O. *'t Hal gekneedt van de hoefſlagen werd hoe langer hoe murwer*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 309.

HALFTER, M. *Een paert van den halfter losbrekende*, Vond. in Virg. XII. B. der Eneade. [*Steek zijnen beck vrij in den halfter*, Vond. Virg. Lantgedichten III. B.]

HALM, M. *Een Korenplaeg verteerde den halm*, Vond. in Virgilius I. B. der Lantged. [*Of met een' dun-*

Digitized by Google

dunnen ſtroyen halm, Vondel Oranjes Meilied.]

HALS, M. *Hij ſtrijkt hem eene bloedige keten van den hals*, Hooft in de Opdr. der Hiſt. *Met gevaer van den hals te breken*, Vond. in de Aanl. ter Nederduitſche Dichtkunſt.

[HAM, V. *Het verken denkt, ik voer de ham.* Vondel II. D. der Poëzij.]

HAMEI, V. *Hebbende de hamei doen oploopen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 403. *Het ſchuiven der hameie*, Vond. in Ovid. Herſchepping XIV. B. [*Hamei, hameide, ameide, hammeiboom*, is een oud woord, bij de Franſchen *hameau*, betekend een *ſchotdeur, draai-, ſluit- ſlagboom*, bij Kiliaan verklaard door *repagulum, obex vectis*; ook *lignum tranſverſum, quod oſtiis opponitur in poſtem utrimque inmiſſum, roborea ſepes:* buiten dit beteekent het noch *een gebucht met huizen*]

HAMEL, [M. *En kies een' andren hamel uit uwe kudde*, Vond. Virg. Lantged. III. B.] Zie BELHAMEL.

HAMER, M. *Met den hamer*, Hooft in Bato bl. 534. *Met den hamer van Gods woord*, Vond. in Joan. den Boetgezant.

HANDEL, M. *Van den zeer breeden handel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 19. *Te zien den handel der Grooten*, Vond. in de Opdr. van Edipus. [*Want vangt hij, Gods gezant, met God dien handel aen.* De Decker I. bedr. in den Dooper.]

HANDELING, V. *Eene handeling, die zijne Heiligheit haar aanſprak*, Hooft in Henr. bl. 120. [Zie AENBIEDING.]

„ HANS, M. Gebruikt voor een groot Heer, „ gelijk Hoogſtraten de plaats van Plautus, *magnum* „ *me faciam* vertaaldt, *ik zal voor eenen grooten hans* „ *ſpeelen.* Terwijl Meijer berigt, dat *Hans* in 't Got- „ tiſch beduid eenen die anderen in geluk te boven

„ ging

Digitized by Google

„ ging, en naaſt aan den ſtaat der Helden of halve
„ Goden quam: gelijk Kilianus ook *Hanzen* door
„ *Magnates* uitlegt, en zoo zegt men nog, hij is
„ een *grootbans*; en daar van daan haalen ſommigen
„ *eenen Hanzebeeker*, zoo veel als een groote beeker.
„ Doch *Hans*, of *Hens* beduid ook *een gezel*, *een*
„ *makker*, of *ampt-* en *medegenoodt*, gelijk *Hanze*,
„ *Henze*, eene maatſchappij, *Societas*, en *Han-*
„ *ze-ſteden*, *civitates Hanſeaticae*, zijn, *verbondsſteden*,
„ die te ſamen in *eene Hanze* of *verbondt* of *maatſchap-*
„ *pij* zijn, gelijk Kilianus en Meijer het zoo ver-
„ klaaren, en ik 't zelve ook dus begreep, zie mij-
„ ne Orat. Auſpical. bl. 62. En dus is *Hanze-* of
„ *Henzebeeker* een zekere groote beeker, ter uit-
„ drinkinge gegeeven aan den genen, dien men in
„ ene vergaderinge of gezelſchap tot medelid aan-
„ nam, ter betuiginge van liefde, trouw, en lotge-
„ meenſchap. En dus pronkten zelfs de Dijkgraven
„ en hooge Heemraadſchappen met zulke *Henze-*
„ *beekeren*. Gelijk die van Rijnland met den Hen-
„ zebeeker, genoemd *Koning Willem*. Die van Delft
„ met *Hertog Albert van Beijeren*, en die van Schie-
„ land met *Graaf Floris* V. Als Alkemade nader leerd
„ in zijne Dichplegtigheden, II. D. Cap. 15." Oud-
„ hof. [Zie iets op het woord WET.]

HANT, v. *Ontziet de dood het een geſchepterde hant, dan een vereelte van arbeit?* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 21. *Over de werken van uwe hant*, Vond. in 't Ber. recht voor Adam.

HANTEERING, v. *Van de hanteering*, Hooft in Henr. bl. 131. Zie AENBIEDING.

HANTSCHOEN, v. *Hebbende een bekende hant-ſchoen laten vallen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 451. Maer mijns oordeels volgt dit woord het enkele *ſchoen*, en is derhalven manlijk, dat ook Melis Sto-

Digitized by Google

ke beveſtigt in zijne Rijmkronijk vers 1630.

Ende bonden hem zijne boete
Onder 't paert harde en zoete /
Ende eenen hantſchoe in den mont.

[En zoo heeft het ook Vond. in zijn Paſcha IV. bedr. [*Hij neem den hantſchoen op, die hem geboden wort.* I. D. der Poëzij bl. 105, *Met ijzren hantſchoen*, Zie SCHOEN.]

[HANTSCHRIFT, O. *Gij hebt het handſchrift tegens ons ten vollen uitgewiſt*, De Deckers goede Vrijdag. Niemand denk hier, men zegt *de ſchrift* hoe dit dan Onz.? 't Is zaamgeſteld van *hand*, en *geſchrift*, doch *ge* ingekort.]

HANTVATSEL, O. *Het hantvatſel*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten.

HANTVEST, V. *Hij belooft de Kruisgenooten bij de hantveſt te hanthaven*, Vond. voor Zuntgchin. [*Hij bewaert de hantveſt.* Vond. in Samſon.]

HANTVOL, V. *Wat ſuftge nu, om ſtechts met eene hantvol bloet te bluſſchen deze zee vol vier, eer ze in koom' breeken*, Vond. Faëton IV. bedr. bl. 43. ook zoo bij van Heule. Zie over dit woord den Heer Huydecooper. bl. 198-200.]

HARING, M. *Mits borg geſtelt wierde voor den haring en 't zout*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1032. Antonides in 't III. B. des IJſtrooms.

Die niet dan viſſchers zaegt in 't ſlijm van uwe gracht
En kleene kreeke een bot en bruinen baers verraſſen,
En taeien haring, waerdt den roem van uwe plaſſen.

HARNAS, O. *Om 't harnas aan te ſchieten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1. *In 't blanke harnas*, Vond. in de Opdragt voor Joſef in Dothan.

[HARK, (*raſtellum*) [een klouw, rijf, kleene eg-

ge,

ge, eertijds droeg het den naam van *gritſel.*] V.

De Hoimaent voegbt het geel en goutgeel, ligt van plooien,
Haer handt de bark, waar mé zij 't hoij vaſt ommewerpt.

Vond. Poëzij II. D. bl. 568.]

HARP, bij Hooft vinde ik dit woord M. in zijn gedicht aen den Baron van Aſperen.

Gij ſtort zoo Duitſch als Franſch, dat na de glorij ſtaet
Van den Hebreeuſchen harp, wiens helderheit van ſnaren,
De ſchrik des Philiſtijns plagt met zijn ſtem te paren.

Maer ik houde het met Vond., die het V. ſtelt in de Opdragt zijner Gebroeders, *Zonder zijne Goddelijke harp.* [*Met eene harpe of fluit*, Vond. in Samſon.] Ook houd het Moonen met hem, wiens Spraakkunſt men zien kan.

HARPIJ, [een roofziek gedrocht,] V. Vondel Keurged.

De klaeuw van een Harpij, die altijt even graeg,
En gulzig naer den roof haer onverzoenbre maeg
En balgh met wiltbraet van onnozelen wil paeien.

HARPOEN, M. *De ſchrijver van den harpoen*, Hooft in den 49 brief. [*Hij ſchiet het den harpoen in zijne rechte ſchoft*, Vond. Herſch. IV. B. bl. 126.]

[HARST, M. *Den oſſenharſt te braên aan haezelare ſpeten*, Vond. Virg. Lantged. II. B.]

HART, O. *Aan 't hart leggen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 5. *Het weelig hart*, Vond. in 't Berecht voor Jephta. Ook voor een beeſt genomen, *Het ſnelle hart*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

HARTEWEE, O. *Ontſla mij van dit hartewee*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

[HARTSTOCHT, V. *De zedekunſt betoomt de hartstogt*, Vond. Beſpiegeling IV. B. bl. 151. *Daar men deeze hartstogt zoo onbedwingelijk bevondt*, Hooft Hendrik IV. in 't begin. „ Ook Bake over 't Hooglied,

Digitized by Google

Uitwerkinge van eene zuivere hartstogt". Outhof. Maar daar we op 't woord TOCHT hebben aangeteekend, dat al zijn zamenzettelingen M. gebruikt worden, zie ik geen reden, dat men dit woord alleen zou uitzonderen, te meer, dewijl ik ook merk, dat het van Vondel ſlechts een verzinning geweeſt zij, alzoo hij 't elders M. zet. *Door een' hevigen hartstogt vervoert*, Opdracht van M. Stuart.]

HARTOGDOM, O. *Naardien dit Hartogdom vrij bleek*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 76. Zoo zijn ook *Heiligdom*, *Menſchdom*, *Engelsdom*, *Vorſtendom*, enz. doch niet alle van dezen uitgang, als blijkt aan *Ouderdom*, *Maegdom*, *Vrijdom*, enz. Zie Moonen [en in deze lijſt.]

HAVE, V. *Uit alle hunne have*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 69. *Ik bekommerde mij met geene have*, Vond. in Virg. eerſte Herderskout.

HAVEN, V. *In deeze haaven*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hiſt. *In de haven gelant*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten.

HAVIK, M. *Die den havik op den tuin hebben*, Hooft in den 86. brief. *Dedalion hervormt in eenen havik*, Vond. in Ovid. Herſch. X. B. En dus is het gelegen met meeſt alle vogelen.

HAZELAER, M. *Fillis bemint den Hazelaer*, Vond. in Virg. eerſte Herderskout.

HEBRUS, [naem van een rivier in Tracie,] M. *Bij den killen Hebrus*, Vond. XII. B. der Eneade. [*De heilige Hebrus hooft zijn water*, Vond. Heldinnebr. bl. 8.]

HECHT, O. *Het hecht der heerſchappije*, Hooft in Tac. III. B. [*Het hecht van 's Vorſten degen*, Vondel Virg. En IV. B.] Dit, meen ik, is eigentlijk een bijvoegelijk woord, als blijkt aan de ſpreekwijze, *dit werk is hecht en vaſt*, Hooft in het X. B. der Ned. Hiſt. *Men had een hechte vrede te verwachten.* Zoodanige woorden voor zelfſtandige gebruikt, zijn, ge-

Digitized by Google

gelijk in andere taalen, van het Onz. geſl. als, *Hij ſchiet naer het wit, Hij legt uitgeſtrekt in het hol, Die man heeft veel goed, Hij kan 't quaed niet laten*, enz. *Zij wiſt haer woorden als uit het diep van daen te halen*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 55. Zoo begrijpt het ook van Heulen, dien men zien kan bl. 20.

HEERLEKIJ, [heerlijkheit] v. *Marie van Bourbon zal genieten de heerlekij van St. Paul*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 19. Zie ABDIJ.

[HEERSCHAP, o. Zie AENBIEDING.]

HEERSCHAPPIJ, v. *Romulus zal de heerſchappij aanvaerden*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade,

HEF, v. *Die niet uit de hef der gemeente was opgeborrelt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 132. Dit heeft Vond. Onz. *Zoo haeſt de vaten op het hef loopen*, in Horat. I. B. 35. Zang, maar in het II. Deel der Poëzij bl. 34. zegt hij, de *hef des lichaems*. Ook Vollenh, in de Heerlijkheid der Rechtvaardigen bl. 551. *Zoo dat zij 'er de hef en gif van uitzuigen.* [Op ZIN, M. zien we dat men ook in ſtraattaal zeide *in 't zin hebben*, zelfs vond men 't bij Schrijvers; ik ſta geen borg, dat dit hier het zelfde niet zij in *op 't hef loopen*, althans de Ouden ſchreven *de heffe.*]

HEGH, v. *Met die hegh van zoden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 358. *Uit eene hegh*, Vondel in de Leeuwendalers bl. 23. [*In deze hegh.*, Vond. Joſeph in Dothan.]

HEIDE, v. *Over de drooge heide*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 703. *Op de heide*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged.

HEIDENDOM, o. Zie HARTOGDOM.

HEILIGDOM, o. Zie HARTOGDOM,

HEIJ, v. *Daar ze de heij der bergen ontfingen*, Hooft in Tac. I. B. der Hiſtorien.

Zij zien de heij verdroogen en verdorren.

Vond. in de Altaargeh. I. B.

Digitized by Google

HEIL, O. *Gevoelende het heil*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 20. *Naerdien aen het wel en qualijk regeren het heil en onheil des volx hangt*, Vond. in 't Ber. voor Faëton.

„ HEILIG, HEILIGE, is wel eigenlijk een bij-
„ naamwoord, doch veelmaal worden bijnaam- of
„ bijvoeglijke woorden als zelfſtandige naamwoor-
„ den gebruikt, als Moonen in zijne Spraakkunſt
„ bl. 115. aanwijſt, bij voorbeeld, *een heilige*; en
„ dus zegt Vond. van Priaap. in Virg. VII. Her-
„ derskout: *Gij zijt ſlechts een arm tuinheilig.*" Out-hof. [Van wat geſlacht is het woord? M. *Potiphar verlet door 't hoogtijt van dien heilig*, Vond. Joſeph in Egijpte. Van een zaek die *heilig* is, ſprekende, is 't O. 't Geſlacht voege ik hier bij, om dat anderzins 't bovenſtaande onnoodig ja overtollig worden zou.]

HEIR, O. *Al 't heir*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 8. *Indien 't heir de overhant behielt*, Vond. in den Inh. van Jephta.

HEIRSPITS, V. Zie SPITS.

HEK, O. *Om 't hek te ſluiten*, Hooft in den 46. brief *Wanneer de ſtier het hek opſtoot*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged. Bij Hooft echter in de Nederl. Hiſt. bl. 892. vinde ik, *de ſchofhek*.

HEKEL, M. *Met het hooft tegens den hekel te loopen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 494. En dus ook 731. *Over den hekel halen*, Vond. in de Voorreden voor Virgilius.

HEL, V. *Die zoo lang in de hel verkeert heeft*, Hooft in den 31 brief. *De koorden der helle*, Vond. in den Inh. van Lucifer. Zoo dat het V. is. Waarom ik mij verwondere, dat Hooft zegt in de Ned. Hiſtor. bl. 1000. *Dat de Hel zijn kaken ſcheen op te ſperren*, voor *hare*. De heer Vollenhove zet dit woord wel duidelijk onder de Vrouwelijke. Waar van men zijne Aantekeningen zien kan over het Gedicht aen de

do

Digitized by Google

de Nederduitſche ſchrijvers, te vinden onder zijne Mengeldichten. En van geen ander gevoelen is Moonen in zijne Spraakkunſt. Maar HEL genomen voor den gront van den weg, waar over men rijd of gaat, is O. *'t Hel gekneedt van de hoefſlaagen werd hoe langer hoe murwer*, Hooft in de Ned. Hiſtorien bl. 309.

HELFT, V. *De helft der zuivere winſte te trekken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 960. *Zoo een gewelt u, de helft mijner ziele, wechrukt*, Vond. in Horat. II. B. 17. Lierzang.

HELIKON, [een berg] M. *Zet uwen Heliken open*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade. Dit woord heeft Antonides O, het geen zeer oneigen is, in den IJſtroom bl. 54.

Als gij weêr uit uw gewijde bron
't Vermoeide hart verquikt op 't heilig Heliken.

Zoo ook Moonen in zijne Poëzij bl. 304. *Van 't maegdlijk Helikon.* Zie PARNAS.

HELLEBAERT, M. *Met den hellebaart in der hant*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 699. [*Hellebaard*, (waar voor men zeggen moeſt *helmbaard*; als zaamgezet uit *helm* en *baarde*, of gelijk men oudtijds zeide *barde*, zijnde een krijgstuig, zwemende naar een bijl met eenen langen ſteel; ook wel bij de ouden Duitſchen genoemd *helmaxe* van *helm* en *axe*, dat is, bijl.

Das de Enchlen und de Saxen
Mit gewaren endt hardaxen.

Dat is, dat de Angelen en Saxen, met geweer en hellebaarden, Klaas Kolijn bl. 251. Zie Meiers Woordenſchat III. D. en Kiliaan) zoude ik V. rekenen, gemerkt zijn' naamsoorſprong, die van *barde* is, welk woord V. is; en zoo ook gebruikt het Vond. in de Maagden, *Met eene hellebaert.*]

HELLER, [een duit] M. *De vorſt zal na den ſtaep niet eenen heller geven.* De Decker. J. de Dooper V. bedr. Zoo Huigens in zijn Oogentrooſt. *Zy zien 't, maer*

Digitized by Google

maer door den heſten helder, dat die de maeltijt geeft, de geck is van de feeſt.]

HELLING, [een ſcheepswerf] V. *Als men 't van de helling holp*, Hooft Ned. Hiſt, bl. 662.]

HELM, M. *Door 't planten van den helm*, Hooft in den 10. brief. Ook voor eenen ſtormhoet, in Tac. bl. 156, *Hij bracht hem een wonde door den helm.* Vondel in Virg. I. B. der Eneade, *Met de pluimaedje op den helm.*

HELMET, O. *Op 't helmet*, Vond. in 't I. Deel der Poëzij bl. 174.

HEMEL, M. *De hemel weet zijn tijd*, Vond. in Salmoneus bl. 19. *Die nu den hemel bewoonen*, Hooft in den 39. brief.

HEMT, O. *Deianier zont Herkules het hemt*, Vondel voor het IX. B. van Ovidius Herſ. *In 't hemde*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 96. [*Toen dat fenijnig hemt hem naar het lijkvier dreef*, Vond. in Salmoneus.]

HEMUS, [een berg in Tracie] M. *Op den killen Hemus*, Vond. in Horat. I. B. 12. Zang.

[HEN, V. *De klockhen dekt vergeefs het ſidderende kiecken, met ſchaduw van haer wiecken*, Vond. in G. v. Amſt. V. Bedr. *Het kieken volgt de klockhen na*, Poot in de Bruiloftged.]

HENGST, M. *Terwijl een ander dichter den hengſt ſlacht*, Vond. in de Aanleiding der N. D. „ Zoo „ ook *ſpringhengſt*, bij Vond. Virg. gerijmd bl. 91.

„ *Maar laat den ſpringhengſt, die de meeren*
„ *Beſpringen zal, omtrent den ſpringtijd niet ontbeeren.*

„ Waar van 't Werkwoord *hengſtig worden* gezeid „ word van de Merrie, of 't wijfje van een Paerd, „ gelijk *ſpringen*, *beſpringen* van den Hengſt." Outhof.

HENNEP, O. Vond. in den Lof der Zeevaart.

De wint de doeken vult, en doet het hennep klemmen.

HER-

HERBERG, V. *De Groningers vervorderden zich de Gemagtigden der Ommelanden in hunne herberge met wacht te verzekeren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 546.

HERFST, M. *De gure herfſt komt met zijn buijen aan*, Hooft in Gran. 1. bedr. *Omtrent den herfſt*, Vond. voor Faëton. [*Tot dat hij wijken moet den appelrijken herrebſt met zijn vruchten*, de Decker in een vertaling uit Horatius.]

[HERSEN, O. Weinig vindt men 't enkelvoud. Deckers Puntd. II. B.

In 't herſſen huiſt hij nu en 't hert helaes! ſtaet leêg.

doch in een beetren druk vinde ik *in d'herſſens*, althans bij de ouden vinde ik 't enkelv. dat weinig voorkomt, V. in de gulden Legende, 't Winterſtuk bl. 32. *en de aldus brac hem die herſen, ende die herſen viel wt.*]

HERSSEBEKKEN, O. *Dat het herſſebekken kraekte*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade.

„ HEUGENIS, V. *Die in der heugenis vernieuwen „ zuur en zoet*, Hooft klagte op L. Reael". Outhof.

[HEUL, O. *Die 't heul en heil was van ons leven*, de Decker Jerem. Klaagl. IV. kl.]

HEUP, V. *Hij ſchrabde de heup van den grooten Achates*, Vond. in Virg. X. B. der Eneade. [*Van mijn geknackte heup*, Vond. Peter en Pauwels.]

HEUVEL, M. *Achter eenen heuvel*, Hooft in de Ned. Hiſtor. bl. 459. *Op eenen heuvel*, Vond. in den Inh. der Maegden. [*Dus nadert hij met zweeten en met ſteenen den heuvel, dien de dood met ſchedels heeft bezaeit*, de Deckers goede Vrijd.]

HIEL, V. *Een mosket ſchoot nam de hiel weg van Gonzaga*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 829. *En trecdt het misbruik van Gods ſchepſel op de hiel*, Vond. in de Beſpiegel. bl. 98. By Vollenhove in de Heerl. der Rechtv.

Digitized by Google

Rechtv. bl. 74. vind ik het M. *In zijn moeders buik hielt bij zijnen broeder bij den hiel.* [En zoo gebruikt het ook Vondel in de Herſchepp. X. B. bl. 299. *Van achter in den hiel gebeten*; en op meer andere plaatſen. *Eer met vergiften tant den hiel der Prieſteren tarte*, Vond. Peter en Pauwels. *Daer zij den hiel gewt houdt*, in Samſons Tr. alleen is het Hooft, die het in het aangehaalde V. ſchijnt te nemen, Dekker al mede M. *Somtijds ter jacht 't wild op den hiel gezeten.* Daar dan Vond. in de Beſpiegel. ſchrijft *op de biel treden*, ſchijnt het te moeten verſtaan worden met meer diergelijke woorden, voor *op de hielen.* Zoo ſchrijft hij ook in Adonias, *ik volge u op de hiel*; de ſpreekwijs anderzins luidt *iemand op de hielen volgen.* Ik houde dit M. Zie hier van iets op BEEN.]

[HIJDASPES, [een berg] M. *Van den Hijdasp*, Vond. Hor. I. B. 22. Gez.]

[HIJZOP, [een kruid] V. Vond. Beſpieg. III. B. bl. 102.

De Hijzop ruimt de borſt van kille vochtigheên,
En als de ruime lucht den adem valt te kleen
Ontſluitze ſlux de long.]

HINDE, V. *Al ſchoot hij de hinde met hare kopere voeten*, Vond. VI. B. der Eneade.

„ HINDEBAI. *Gij doet de Hindebai bij zomer aen*
„ *haren ſtruik zwellen*, Moonen Poëzij bl. 101. Men
„ zegt baeie, beie, voor bacca, dat is, *bezie*; zie Kiliaan;
„ bij wien men ook vindt hinnen bezie, *morum ru-*
„ *bri idaei*". Outhof.

HINDER, O. *Zo wel de ſmart als 't hinder*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 160.

HISTORI, V. *Ik zal die hiſtorie hooger ophalen*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantg.

HITTE, V. *Tegens de Spaenſche hitte*, Hooft in de

de Ned. Hiſt. bl. 7. *Eneas vervolgt in zijne hitte den verbaesden*, Vond. in Virg. XII. B. der Eneade.

HOED, M. *Dat de Paus den rooden hoed overzond*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 27. *Zij ſcheet de Vrijheit op den hoed*, Vond. in 't Graffchrift op den Griffier Muſch. [*Den hoet om hoog op 't ſpits geſteken*, Vond. Bruil. van J. de Wit. *'t Lichten van den hoed*, de Deckers Puntd. I. B.]

HOEDE, V. *Onder haare hoede*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7. *Op haere hoede*, Vond. in de Poëzij, I. D. bl. 536. Dit is een der woorden, die vrouwl. worden door het aennemen der *E*. Want *hoed* is bij verkorting niet anders dan *hoede*, die ons hoedt of beſchermt tegen de lucht. [Zoo *hoede* van *hoed* gekomen zij, volgens deze aanmerking, zoo kan *hoed* niet bij verkorting van *hoede* zijn: dit ſtrijdt. Neen: men zegge *hoed* komt van *hoede*, welk laatſte van een algemeene beteekenis is, die een bijzondere gegeven heeft aan het woord *hoed*, dat bij ons een dekſel van het hoofd der mannen aanduidt.] Van dusdanige veranderingen van geſlacht in een en zelve woort moet nagezien worden de ſchrijver der Spraekkunſtige ſchetſe, door mij in de Latijnſche ſprake uitgegeven bl. 18. [en thans door mij vertolkt en tot de uitgave gereed.]

[HOEF, V. Zie HOEVE.]

HOEF, M. *Een rechtſchapen hengſt ſchrapt met den hoef*, Vond. in 't III. B. van Virg. Lantg. [*Met zijnen klinckenden hoef*, Vond. Hor. Toez. *En trapplen met den hoef van 't nijdig Babylon*, Vond. Salom. V. bedr. *Met den vluggen hoef*, Vond. Lijkdichten. Schreef dan Vond. in Jephtha, *van de hoef getrappelt*, ik achte het te zijn voor *de hoeven*. Zie BEEN.]

[HOEFSLAG, M. *Buiten mijnen hoefſlag*, Vond. Hor. gez. I. B. bl. 22. Zie van dit woord Huydecoopers proeve.]

HOEF-

Digitized by Google

HOEFIJZER, O. Zie IJZER.

HOEK, M. *In den hoek*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 15. *Aen den hoek*, Vond. in den Inhout van Noach. [*Wie zou uit dezen hoek dien zwaren ſtorm verwachten*, Vond. in Salmon.]

HOEP, M. *Of dreef den rinkelenden hoep de ſtraeten door*, Vond. in zijn Poëzij, bl. 59. „ Voor den *Meridiaan* of de Middellijn zegt Spiegel in den „ Hertſp. II. B. bl. 25. ook *middelhoep* in 't zelfde „ geſlacht.

„ *Het Moerligt herwaarts nu den Middelhoep genaakt*".

Outhof.

HOEST, M. *Van eenen hoeſt*, Vond. in Virg. III. Boek der Lantged.

HOEVE, V. *Uit zoo veilig een venſter als dat van de hoeve*, Hooft in den 18. br. *Op onze hoeve*, Vond. in Virg. 8. Herderskout. [*Verquicken zijne hoef en groene gravelanden*, Vond. Inwijing van 't Stadh.] Men zegt gemeenlijk, *Egmont op den hoef:* dogh het zal moeten zijn, *op de hoeve:* gelijk ik ook nu vinde in Brants, Hiſt. der Reformatie, XXXII. B. bl. 924. *Egmont op zee, en op de hoeve.*

HOF, (*aula*) O. *In 't Hof van Rome*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 31. *Het hof van binnen Stedehouder*, Vond. in de Aenleidinge ter Ned. Dichtkunſt. Genomen voor *een tuin* is het M. *In den hof*, Vond. in Virg. 7. Herdersk. [*Die loed gij zonder ſchuld in eenen hof op u*, Decker goeden Vrijd. Zoo ook *Doolhof*. *Hij kent den doolhof wel der werreld*, Vond. Beſpiegel. I. B. bl. 5.] Zoo ook *luſthof*, *bloemhof;* zoo dat mij verwondert dat men zegt, *op het kerkhof* (men vint het zelf bij Vond. in den Inhout van David in ballingſchap: *op het kerkhof der aertsvaderen*) voor *op* of *in den kerkhof;* [ook bezigt men, en 't daaglijkſch gebruik ſtrijdt 'er niet tegen, het woord *Bagijnhof*, O.

Het

Digitized by Google

Het rond hagijnhof bergt de maegt in zijne muuren, Vond. in 't Stadh.] Jan Vos zegt in de beſchrijving van zekeren dans, *uit het luſthof*, een geluit dat het oor wraekt. De Ridder Huigens in zijn gedicht op Rijswijk maekt de onderſcheidinge van het eerſte en laetſte wel uitdrukkelijk:

Men noeme mij dan ſtof,
Ik noeme mij zijn hof, ten minſten zijnen Hof.

daer 't eerſte *aula*, het tweede *hortus* betekent. [Niet min fraai drukt zich de Decker uit in de te vroeg opluickende bloeme.

Maer duuren is een ſchoone ſtad.
't Gaet in het hof, als in den hof;
De hovelingen en de blommen,
Te haeſt ontloken of geklommen,
Die vallen dick weer haeſt in 't ſtof.]

HOK, V. *In het hok*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade. *Om dat hok weder in te krijgen*, Hooft in den 51. brief.

HOL, O. *Dit hol deedt hij in 't ronde uitſchuuren*, Hooft in de Opdr. van Henr. den Gr. *In een groen hol*, Vond. in Virg. 1. Herderk. Zie HECHT.

[HONDERD, O. *Wij hoorden 't ſlechts in 't honderd*, Vond. Samſon II. bedr.]

HONGER, M. *'t Scherp van den honger*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 8. *Om uwen honger te boeten*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged.

[*Zachter einden zij hun dagen,*
Die door 't ijzer zijn ontzielt
Dan die met een langzaam knagen
Van den honger zijn vernielt.

de Decker Jerem. Klaagl. II. B.] Ook Antonides in het II. B. des IJſtrooms:

Een hemelſch manne, niet dan dankbaer te genieten,
Dat ijders tong vernoegt, den lekkren honger wet,
En alle ſpijzen maekt een aengenaem banket.

Digitized by Google

HONIG, M. *Als zij ijverigh den klaren honigh vaten*, Hooft in Geraert van Velzen. *Met den honig van vermakelijkheit*, Vond. voor Faëton. *Onder den honig van luttel vleeſchelijk vermaek*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 37.

[HONIGRAET, M. Zie RAET.]

[HONIGZEEM, O. Zie ZEEM.]

HONK, O. *Dit was het honk*, Vond. in Virg. III. B. der Eneade. [*Die haeckt te ſpoên met wiſſe ſchreden, naer 't zalig honk, waer op haer liefde viel*, Vond. Opdr. van Pet. en Pauwels.]

HONT, M. *Getrouwheit van eenen hont*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 274. *Hekuba verandert in eenen hont*: Vond. in den Inh. van Ovid. Herſch. XIII. B. [„ *Ook jachthond, ſpeurhond, windhond.* Doch Spiegel gebruikt het woord *muishond* V. Hartſp. II. B. bl. 29.

„ *De muishond, quynt haer maeg, weet kattekruyt te vijnen.*

„ Hoogſtraten heeft dit woord in zijn Woordboek „ *murilegus*, *muſio*, en houd het M. Kilianus zet het „ over door *muſtela*, een *weſel*. Mooglijk dat Spiegel „ daar ook op zag, of het V. zet, om dat hij 'er misſchien *een kat* door verſtond, om dat hij van *kattekruid*, dat is, *nip* gewaagt, welk de katten wel „ eeten; terwijl *muſius* en *muſio*, zegt Voſſius, voor „ eene katte gebruikt is, als hij uit Iſidorus toont, „ en uit de Arabiſche- Latijnſche Gloſſe, welke „ heeft *muſius catta*; daarvan daan, *quod bene catat*, „ om dat die wel *kattet*: werdende *muſio*, μῦς, muis, „ gehaald van het Hebreeuwſche חפר *mus*, *wegſchuilen*; om dat dit diertje 's daags in zijne holen „ ſchuilt; wordende *catta* bij Martialis gevonden, „ en *cattare*, voor *captare*, *vangen* gezegd." *Outhof.* [Maer wie zou dit niet gevoeglijk willen afleiden van 't Griekſche μύω, *occulto*, dat met het Hebreeuwſche in beteekenis ſchijnt overeen te komen?] Doch *Hont* genomen voor enen ſtroom, (want dezen naem

nem voert ook een arm der Schelde ten weſten voor Zuidbevelant, voorbij Vliſſingen in zee ſtortende) is het bij Hooft V. *Zijnde de Honte opgevaren*, in de Ned. Hiſt. bl. 369. [En zoo vinde ik het ook altijd bij de Ouden.] Maer Antonides ſchijnt door zijne zinſpelinge het mannelijk geſlacht te behouden in het III. B. des IJſtrooms:

En 't Scheldе ſlaept geruſt op 't baſſen van zijn Hont.

HOOFT, O. *Het hooft*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7. *Voor 't hooft geſlagen*, Vond. voor Joſ. in Egip. Men zegt ook, *uit dien hoofde*, op de wijze van meer onzijdige woorden, als alom getoont word. Zie BLOED.

HOOFTMANSCHAP, O. *De Gereformeerden konden geen' aanſtoot vinden in 't hooftmanſchap van Henrik*, Hooft in Henr. den Groten bl. 8.

[HOOFTZWEER, M. *Zoo niet wat eerlijk loons dien hoofdzweer ondertuſſchen wat wiſt te matigen*, De Decker Lof der Geldzucht. Ook Huygens in de zedeprint eens zotten hovelings, *Den hooftzweer doet hem duchten.* C. V. Ghiſt. Andria, II. Act. III. Sc. *En ons ſal naken dan grooten hooftzweyr.*]

„ HOOGMOET, M. *Bourbon zondt met krijs-*
„ *lijken hoogmoed*, Hooft Medicis". Outhof. [*Kom, zie den hoogmoet vluchten voor zijn ootmoedig zuchten.* De Decker Goede Vrijd. bl. 219.]

HOOGTE, V. *Aan de Pauzelijke hoogte*, Hooft in de Hiſt. bl. 27. *In de hoogte opvarende*, Vondel in Virg. IX. B. der Eneade.

HOOGTIJDT, M. *Op den hoogtijdt*, Moonen in zijne Poëzij bl. 164. Dus dient het mijns oordeels te zijn. Maer Hooft neemt het V. in Henr. den Grooten bl. 161 *Het houden deezer hoogtijde*, en Vond. O. in de Maegdebrieven bl. 46. *Dat hoogtijdt is nabij.* Zoo ook in het I. D. der Poëzij bl. 522. *Op 't hoogtijdt gaen.* Nog in de Leeuwendalers bl. 9. *Het*

Digitized by Google

hoogtijd. [maer dezelve gebruikt het ook wederom V. met Hooft.

Om vrolijk in te wijen
De hooghtijdt van 't Stadhuis.

Vond. I. D. der Poëzij bl. 217. Zie deszelfs geſlacht opgehelderd bij MAALTIJD. (*)

HOOI, O. *Op het hooi om den haert leggende*, Vond. in Virg. II. B. der Lantgedichten.

HOON, M. *Hem eenigen hoon toe te drijven*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 21. *D'ander beſteent luide den hoon*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. *Die weigering nam bij voor eenen hoon*, Decker in zijne Ged.

HOOP,

(*) Dit *hoog* word dus gebruikt voor *gewijd*, *heilig*, *ſollemnis*, *ſacer*, waar van ons *hooge ſchoole*, *hooge eed*, (*ſollemne ſacramentum*) ook *hoogdag*, of *hoogedag*, (*ſollemnis dies*, *ſollemnia.*) immers in dien zin gebruikt het de Legende I. Deel bl. 72. *Hy vaſte haren avont ende vierden den hogben dach harer paſſien.* Ook konden wij, buiten ons beſtek willende gaan, hier een voegelijker overeenkomſt aanwijzen van dit *hoog* met het Griekſche Ἱερός, dat ook voor *gewijdt*, *gebeiligd* genomen wordt, maar eigenlijk ſchijnt beteekend te hebben, *groot*, *hoog*; zoo ſommigen willen van ἵεμι, ἵημι *mitto*, *zenden*; *den goden toebrengen*, en dewijl dit alles als zoo veele ἀναθήματα den goden in de tempels werd opgehangen, zoo zou hier van gekomen zijn, de beteekenis van *hoog*, *verheven*, dan ook GROOT. Van de laatſte beteekenis zie men *L. Bos*, Obſerv. Crit. bl. 97. Tot *groot* hoort ook het ἱερά of ἱερὰ ἄγκυρα dat bij ons *plechtanker* genaamd word, eigenlijk *het groot anker*. Gelijke beteekenis heeft ook ſomwijl het Latijnſche woord *ſacer*, in welken zin men het ſchijnt te moeten nemen bij *Sueton*, Tiber. c. 27. *Sacrae*, *ejus occupationes*, *ſacra ancora.* Voords blijkt de beteekenis van *groot* ook in de Griekſche woorden ὄστεον ἱερόν. Homerus noemt een' grooten viſch ἱερος ἰχθύς. Il. XVI. 408. groote duiſterheid κνέφας ἱερόν, Il. XI. 194. enz. De eerſte betekenis zou men vinden in de woorden ἱερὸν ἦμαρ, 't zelfde met ons *hoogtijd*, *heiligdag*; en waar van daan dit ook betekend de *morgenſtond* bij uitnemendheid, om dat de plechtigheden veeltijds des morgens werden gedaan. Hier van ook ἀγῶνες ἱεροί, niet om dat zij heilig waren, maar om dat ze tot hooge feeſtdagen dienden. Doch dit hoort hier niet te huis.]

Digitized by Google

HOOP, HOPE, v. *Zij beveinsden de hoope*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 4. *Op deze hoop*, Vond. in de Opdr. voor Lucifer. Voor *meenigte* genomen is het mannelijk. *De dwaesheit van den meeſten hoop*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 5. *De laurier wort den dichter niet van den gemeenen hoop geſchonken*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Dichtkunſt. [Aardig voegt dit Vond. in de Bruiloftd. ſamen.

Te verzekren onze hoop
Van een' hoop nakomelingen.]

HOP, v. *Daer gij bittere hop plukte*, Vondel in Virg. I. B. der Lantged. Als dit woort eenen vogel betekent, is het mannelijk. *Tereus verkeerde in eenen hop*, Vond. in den Inh. van het VI. B. der Herſch. van Ovidius.

[HOPE, (*ſpes*) v. Zie HOOP, HOPE.]

[HORDE, v. *Die teene horde en eg met arbeit ſleept door 't lant*, Vond. in Virg. Lantged. I. B.]

HOREN, m. *Herkules wrong hem den ſlinker horen af*, Vond. voor Herkules in Trachin. [*Terwijl ik vaſt den hoorn der volheid draeg*, De Decker Bijſchriften bl. 189.]

[HORIZONT, m. *Die die ſterren op mijnen horizon mocht werpen zien haer licht.* De Decker Bruiloft. *Ook op den horizon te voeren.* Decker Geldz.]

[HORLEMENT, m. *Van all' den horlement der menſchelijke zaeken.* De Decker Geldz.]

[HOROSCOPUS, o. *'t Geluk, ſtaeg aengebeên van ſterfelijke zielen, in het Horoscopus dees hemelſtaatzie ſloot*, Vond. Will. van Naſſ. geboorte. Verſta hier door *de hemelſtaatzie* te voren genoemde Godheên; van deze zegt hij, dat ze, al 's Prinſen aanſtaande geluk in zijn *Horoſcopus*, dat is, in zijne *geboorteſtar*, hadden beſloten; van de gelukkige of ongelukkige geboorteſtar (*uurſchouw* bij L. Meier genoemd) hing

Digitized by Google

toch al 's menſchen heil of onheil af, naar 't zeggen der Ouden.]

HORZEL, V. *Om de wouden van Silanus vliegt de horzel... Zij ſteekt ſcherp*, Vond. in Virg. III. Boek der Lantged bl. 60. [*De ſelle horzel dorf haer ſcherpen angel ook wel ſteeken in den korf.* Vond. Lantg. IV. B.]

HOU, M. *Daer zij den vollen hou zouden vinden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 5. [*Die den houw (ô trouw beſtaen!) Uit liefde t'uwaerts heeft op zijnen hals ontfaen*; De Decker goede Vrijdag.]

HOUT, O. *Het hout, waer van deze vloot gebout wort*, Vond. in den Inh. van Virg. VIII. B. der Eneade. Ook genomen voor een boſch, dat een plaets vol hout is. Dus zegt men qualijk, *In den Haerlemmer Hout: Zij wandelen in den Hout*, enz. Want dat dit woord uitgeſproken wort met dezen artikel beelde ik mij in daer van daen te komen, dat men het in de onrechte naemvallen gebruikt heeft op de wijze van meer onzijdige woorden, *Het vermaek van den Houte*, en *Het vermaek van het Hout*. Hoedanige voorbeelden wij hebben aangetekent, als *van den rijke, van den bloede, van den bedde, uit dien hoofde* enz Hooft zeker ſchijnt dit te ſtemmen, daer hij in Tacitus II. Boek dus ſchrijft: *De ſlagorde had het voorſte van den Houte in.* De ridders Jacob Kats, Konſtantijn Huigens, en Daniel Heins gebruiken het ook O. in hunne Nederduitſche gedichten. Kats: *Wil ze een lijſter uit het hout?* Huigens:

Wat ik miſſe in mijn ontboud,
Vinde ik altijd nieu in 't hout,

het welk hij zelf met het woort van *Boſch* uitlegt. Heins:

Ik ging heele dagen dwalen
In het Hout, dat aen den kant
Van den Hage ſtaet geplant.

Vond. ook in zijne Poëzij, I. Deel bl. 413. *Haerlem*

in

Digitized by Google

in zijn geeſtgroen Hout, dat ik alleen bijbrenge, om te toonen dat men overlang dus geſproken heeft.

„ HOUTSTAPEL, M. *Ga, ſtel eenen houtſtapel* „ *toe*, Vond. Virg. En. IV. B. bl. 253". Outh.

HOUWER, M. *'k Had nu door Meeſters laſt den houwer opgeſteken*, [dezen *houwer* noemt hij effen te voren, *een korten krommen degen.*] Vond. in Peter en Pauwels. Het is hier mede als met het woort WAEJER: dat men nazien kan.

HUIF, V. [hulſel, kap, ook de kap eens wagens] *De Dochter met de huif op 't uitgekemde hair*, Vond. in het IV. B. der Beſpiegelingen, bl. 129.

HUI, [wei van melk] V. *Met vette huy*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged.

HUIK, V. *Onder de enkele huik*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 519. [*Die om haer kunſtwoordekens een' Griekſchen mantel ſlaen of een Latijnſche huik*, de Decker Lof der Geldz.]

HUIS, O. *Een lidt van 't huis*, Hooft in Tacit. bl. 145. *Voor 't driftig eiken huis*, Vond. in den Lof der Zeevaert.

HUISRAEDT, M. *Onder diergelijken zinnelijken huisraet*, Vond. in de Opdr. van Joſ. in Doth. Maer Hooft volgt het V. geſlacht in de Ned. Hiſt. bl. 99. *Die alle huisraedt aen een zijde ſchikten.* [Doch in dit bijgebrachte van Hooft vindt men het woordeken *alle*, dat alle gezag van bewijs ontbreekt, naardien het in alle geſlachten dus gebruikt wordt. Zie op AANBIEDING.]

HUIT, V. *De dingen door de huit zien*, Hooft in Tacit. V. Boek. *Dat het zwarte bloet bij de huit nederloopt*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged. [*Met de huit vol ſlagen*, Vond. in Samſon:

Hij nut als de minſte boer,
Zijn vien met de huit, zijn wijnen met de moer.

de Decker. Perſ. IV. Schimpd.]

Digitized by Google

HUIVE, v. *Uwe Prieſterlijke huive*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade. Zie HUIF.

HULK, v. *Zij brachten 't met de hulk zeer naa aan den dijk*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 449. *Een eenigh roer regeert de hulk*, Vond. in het II. B. der Beſpiegelingen. [*Hij ontraet de hulk van 't hof niet zeil te minderen*, Vond. in Jeftha.]

[HULP, v. *Voor alle hulpe*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. *Ik verzoek uwe hulp*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade. [*Met de hulpe van uwe mackers*, Vond. Ovid. Held. bl. 2. Het voorbeeld van Hooft dient hier niet. Zie HUISRAED.]

HULSEL, o. *En 't hulſel koninglijk van zijne goude ſtraalen*, Hoofts Minnezinnebeelden.]

HUT, v. *Zij hijzelden de hut in top*, Hooft in de Hiſt. bl. 317. *Zal ik mijn arme hut wederzien*, Vond. in Virg. eerſte Herdersk. [*Eener bouvallige hutte*, Vond. Hor. Gez. II. B. bl. 10.]

HUWLIJK, o. *Dat hij 't huwlijk ongeraden vont*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 34. *Die het huwlijk zocht door te drijven*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade.

I.

„ JADDER, o. *Zij komen van zelf te koi, en bren-*
„ *gen haere jongen mede, en konnen met het volle*
„ *jadder qualijk over den drempel*, III. B. van Virg.
„ Lantged. bl. 97. Zoo ook bl. 100. *Het jadder*
„ *ſpant te ſtijver*". Outhof.

JAER, o. *Op 't eind van 't jaar*, Hooft in Tacit. bl. 147. *Het jaer der verloſſinge*, Vond. voor Adam in Ballingſchap.

JAERGETIJDE, o. *Dit heilige jaergetijde*, Vond. in Virg. VIII. B. der Eneade.

JAGT, v. *Op de jagt afgedwaalt*, Hooft in den Inhout van Granida. *In zijn boek van de jagt*, Vond. in 't Berecht voor Palamedes. Genomen voor een vaer-

Digitized by Google

vaertuig is 't O. Antonides in 't IV. Boek des IJ-ſtrooms:

En 't jacht naer zijnen zin recht door den vloedt gaet ſtrijken.

JAK, [oudtijds een dragt van krijgslieden; thans wambas, borſtrok] O. *Dit fraai jak*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis, bl. 18.

● JAMMER, O. *Ende quam aan dit paar dit jammer over*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 191. *D'oirzack van het groote jammer*, Vond. in de Opdr. van Joſef in Dothan:

[Wie ſteent om 't weduwlijke jammer,
Meedogender dan de Amſterdammer.

Vond. op de Ilias der Med.

'k Heb mijn' lever uitgeſpogen
Over 't jammer van dien ſtaet.

de Decker Jer. Klaagl. II. kl.]

JASPIS, M. *Van geelen Jaspis*, Vond. in Virg. IV. B. der Eneade. [*Doorſnê den Jaspis van 't gewijde Eskuriael*, Vond. P. I. D.]

IBER, [een rivier,] M. *Den Iber voor altoos dien roem te laten*, Vond. in de Begroet. van Frederik Henrik, bl. 106.

IDA, [een berg bij Troie,] M. *Op den jagtrijken Ida*, Vond. in Virg. IX. B. der Eneade.

[IET, O.

Naerdien men niet in 't niet kan vinden
En zonder 't iet het oog gelijck ſtaet met de blinden.

Vond. Beſpiegel. II. B. bl. 77.]

JEUGT, V. *Het groenſte zijner jeugt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 2. *Naer de Trojaenſche jeugt*, Vond. in den Inh. van het VII. Boek der Eneade.

JICHT of GICHT, V. *Om zijne jicht*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 14.

Digitized by Google

IJ, [een rivier voor Amſterdam,] O. *Aan de Oostzijde in den oever van't* IJ, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 64. *In Zuiderzee verdrinkt het* IJ, Vond. voor Antonides IJſtroom.

IJL, V. *In alle ijl*, Hooft in de Hiſt. bl. 29. *In aller ijl*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade. [*In der ijl*, Vond. Samſon.]

[IJP, [een boom,] M. *Den lindeboom den ijp*, Vond. Bruiloftd.]

IJS, O. *Hoe komt UE. vervaert voor 't ijs?* Hooft in den 182. brief. *Die zich gewende in ſneeu op 't ijs te draven*, Vond. in de Poëzij, I. D. bl. 210.

IJSSEL, [een rivier,] V. *Over de IJſſel*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 590. Ook in 't XIV. B. *Aan de andere zijde der IJſſel.* Dit volgt van Heulen na; ook Moonen, die echter zijnen regel vergeet in zijne Aentekeningen op de Poëzij, bl. 819. *Tuſſchen den IJſſel, het Zwarte water, en de Zuiderzee.* Dus ook elders. Hooft is zich zelven hier ook ongelijk want hij gebruikt het M. in de Gedichten, bl. 722:

Den IJſſel zich te zeer verlatende op zijn ſtromen
Hij tuigen doet.

De nieuſte Spraekkunſtſchrijver melt 'er niet van. Ik houde het voor M. gelijk *Amſtel en Wijſſel.*

IJVER, M. *De ſtaatzucht ten Hoof gaat den ijver der eere te booven*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 157. *Geef uwe dichten niet in uwen eerſten ijver aan den dagh*, Vond. in de Aenleid. ter Nederduitſche Dichtkunſt. ['t *Is billijck, dat de Vorſt dien ijver dui ten goede*, de Decker II. bed. J. de Dooper. Zoo ook *Naijver; Door eenen boosaerdigen naijver*, Vond. berecht voor Lucifer.]

IJVOIR, O. *Het ijvoir*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade. [*Bezie eens dat ijvoir*, Vond. W. van Naſſ. geboorte.]

IJZER, O. *Al 't ijzer van Vrankrijk*, Hooft in Henr.

Digitized by Google

Henr. den Gr. bl. 79. *Het ijzer*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged. Zoo ook alle namen van metalen. HOEFIJZER behout dus dit geſlacht: *Het Hoefijzer vertrappelt den gront*, Vond. in 't VIII. B. der Eneade.

ILIAS, V. *Waer op daetlijk volgt de ſchrikkelijke overgang van het geluk in eene ilias van ontelbare rampzaligheden*, Vond. voor Adam. Zoo ook Antonides in het begin van Bellone aen bant;

Wat zangbeldin zal mij de bloedige ilias
Der Orelogen, afgeſtreên op Nereus plas,
Ontvouwen?

[Thans hoort men in 't ſpreken niet anders dan *Lias*, doch het deugt niet; 't moet ILIAS zyn.]

INBOEDEL, M. *Het dierbaarſt van den inboedel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 104.

INBORST, V. *Hebbende de beſte kennis van de inborſt*, Vond. in Hor. IV. B. 4 Lierz. Bij Hooft echter in Tacit. bl. 22. ſtaet dit woort in 't M. geſlacht: *Dat bij van burgerlijken inborſt was.*

INBREK, M. *Met een ſchielijken inbrek*, Hooft in Tacit. I. Boek. Zoo ook AFBREK. Dog Vond. zegt INBREUK in 't zelve geſlacht, *ſleepte met zich dien bloedigen inbreuk*, in de Opdragt van Zungchin. BREUK echter, als boven blijkt, is V. en zoo moſt ook INBREUK zijn zoo wel als SCHIPBREUK, zoo men der regelmatigheid eenige plaetſe zal inwilligen. [Op een andere plaats gebruikt Vond. het ook dus V. *Op dat bij bij tijts deze inbreuck ſtuit*, Joann. den Boetgez. IV. B. bl. 65. 't welk ook alleen maar goed is.]

INGEWAND, O. *Het ingewand verlaaden met twiſt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 16. *Het ingewand der aerde*, Vond. in 't Berecht voor Lucifer.

IN.

Digitized by Google

INHAM, M. *In eenen diepen inham*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

INHOUD, M. *Een antwoort van dezen inhout*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 42. Maer men gebruikt het ook. O.

[*Hoort ſcherp toe na het inhoudt, ick zal 't u leeren.* Zinneſpel van Rijnsburch voor de blauwe Acoleije van Rotterd. 1561.] *Uit het inhout*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1188. *Het inhoud van dit Treurſpel*, Vond. in den Inhoud van David in ballingſ. en zoo heeft hij 't ook in de vertaelde getuigeniſſe van A. Gellius voor Elektra. Ik zou 't eerſte kiezen: het zij het waerlijk M. zij, het zij het, als onzijdigh, geſtelt worde voor *inhoude*, naer den aert der onzijdige woorden, *van dezen inhoude*. Hoe het zij, men vint bij Vond. ook het M. geſlacht in 't VIII. Boek der Eneade, *Eneas verwondert zich over den inhout*. [In Palamedes weder O. als ook bij Decker in zijne Puntd. I. B. *'t Papier zweemt naer uw' huid, het inhout naer uw hert;* en dit achte ik ook, met meer andere O. woorden, die door toedoen des onregten buigtrants in den derden en zesden naamval, veel al naar het M. geſlacht hellen, het oudſte geſlacht te zijn. Zie dit op 't woord OORLOG.]

INQUISITIE, V. *De heilige rechtbank der Inquiſitie; 't welk eigentlijk Onderzoek beteekent*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 29.

INRIDT, M. *Zijn Hoogheidt deedt alzoo haren inridt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 807.

INT, M. *Nu geeft de pen geen gouden int*, Vond. in 't I. Deel der Poëzij, bl. 580. Anderen zeggen *inkt* of *ink*. *Van dien allerfijnſten inkt*, Hooft in Boccalins Nieumaren, bl. 161. [*In 't zwert van hunnen inkt*, de Decker Puntd. I. B.

Die

Digitized by Google

Die zijnen int, dat edel nat
Nooit beeft aen Vorſten lof verklad.

Dekker op de werken van J. Cats. C. Huigens ſchrijft *int. Van wel gekoockten int*, X. B. bl. 702.] Antonides in het einde van het II. Boek des IJſtrooms:

Zo drenk mijn ſchachten met onſterffelijken ink.

[INTOCHT, M. Zie TOCHT.]

INTREDE, V. *Drong op gewapende intrede*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 485. Naer mijn gevoelen ook is dit woort van 't V. geſlacht. Dogh Vond. verkort het, en gebruikt het in 't mannelijk. *Den grooten intreê om prijs te vieren*, in 't berecht voor Salomon. [*Tred* M. zijnde, en Vond. *hertred* dus ook M. gebruikende (zie op TRED) eiſchte *intred* insgelijks 't M. en daar voor houde ik 't ook; niettemin mijne aanteekening op GAARDE geſtand doende; te weten, dat de bijvoeging ener *e* van achter dikwerf verandering geve in geſlacht, en 't woord V. make: is 't dan, dat zulk een woord, met de *e* 'er achter, nochtans M. gebruikt wordt, het beveſtigt zoo veel te meer, de vaſtigheid van dat M. Zoo zagen we in GAARDE, dat dus geſpeld wel V. kon gebruikt, maar (niettegenſtaande die ſpelling) bij Vond. in 't M. gebezigd wordt: zoo zien we ook hier, dat Vond. *intred*, ſchoon al *intrede*, M. gebruikt, in Adonias:

Zij wenſchen heil en ſpoet
Aen Davids nazaet met den intrede in Gods rijcken.

In Davids ball. *Beſmet door bloetſchant niet den intreê van uw hof*, twee voorbeelden, die 't M. ſterk beweeren.]

INVAL, M. Zie VAL.

INVOER, M. *Tot nieuwen invoer*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 567.

IN-

Digitized by Google

INZICHT, o. *Tegens het inzicht*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 35. *Beneffens dit inzicht*, Vond. in de Opdragt van Gijsbrecht van Amſtel, [doch weder gebruikt bij 't v. in de Bataviſche Gebroeders, *Dit ſtemt niet qualijk met mijne inzicht over een.* Vond. in Zungchin, bl. 13. *Met onze inzicht*, en zoo is ook TOEZICHT.]

JODENDOM, o. *Tegens het Jodendom*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. Zie HARTOGDOM.

[JOFFERSCHAP. Zie JUFFERSCHAP.]

JONG, o. Vond. in de Hekeldichten:

Het likken der beerrinnetong,
Bootſeert allengs 't wanſchapen jong.

[Zoo *beerjong. Gelijck het beerjong, ruw geworpen*, Vond. I. D. der P. bl. 13.] Dit is eigentlijk bijvoegelijk, en betekent *het jong dier.* Zie HECHT.

JONST of GUNST, v. [Zie GUNST.]

JORDAEN, [een rivier in Kanaan,] v. *Aen den oever der Jordane*, Vond. in de Opdr. der Gebroed. [*Aen dees zij der Jordane*, Vond. in Jefta.]

JOUW, [een woort dat men in 't beſchimpen van iemant met krijten en roepen gebruikt, waer van men heeft *uitjouwen,*] v. *Daer op ſchreeuwden de ſoldaten een lange jouw van de veſten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 766.

ISER, [een rivier,] v. *Tot in de Iſer*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 161.

ISTER, [een rivier, voerende nu den naam van *Donau*,] m. *Langs den wederſpannigen Iſter*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged. [*Daer d'Iſter zijne kruik in Pontus uitgiet*, Vond. Inwijing van 't Stadh.]

[JUFFERSCHAP,] v. *De joffer ſchap van 't trotſche Thyr zal aan uw dreumpel wachten*, Hooft Pſ. 45. *Der joffer ſchap*, Vond. Noach III. bedr. *Die al de joffer ſchap vergat*, Vond. II. D. der Poëzij bl. 92.

voor

Digitized by Google

voor eene menigte; in het onz. is het ganſch niet goed. Zie PRIESTERSCHAP.]

JUK, O. *Het juk der ſlavernije*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 30. [*Geſponnen onder 't juk*, *een ijſren juk*, Vond. Hor. Gez. II. B (*).]

JU-

(*) In dit laatſte voorbeeld mag een onbedreven denken, dat het M. en 't O. geſlacht gemengeld zij; maar dien wil ik vermaand hebben, in te zien, 't geen de Heer Huydecooper in zijne proeve van Taal en Poëzij, bl. 348 en verder, omtrent den uitgang der ſtoflijke bijvoeglijke naamwoorden, van welken *ijſren* hier een is, breed aangewezen heeft: Alleenlijk achte ik niet gevoeglijk, ongemerkt, te konnen voorbij gaan, 't geen ik in de meermaal aangehaalde bijvoegſelen op deze geſlachtlijſt, van den Heer Outhof vinde aangeteekend. Ik lees daar op 't woord BEKKEN. „ *Aſch in dat bekken* „ *leeveren*, Hooft in de Hiſt. der Medicis. Doch in 't zelve „ werk zegt hij ook, *had getoond een zilveren bekken*, voor „ *zilver*, of miſſchien is 't eene *paragoge* (achteraanſtelling) „ bij hem, en ook bij Vond. meermaals gebruikelijk. Terwijl 't ook wel wezen kan, om onderſcheid te maken tuſſchen *zilver*, *argentum*, en *zilver*, *zilvere*, *argentens*, welk „ anders niet blijkt, als men zegt *een zilver bekken*. Altoos „ Vond. ſpreekt ook zoo, als hij in 't VIII. B. van Virg. „ Eneade bl. 378. zegt, *in een koperen watervat*, voor *in een* „ *koper* enz. wijl *vat* en *watervat* O. zijn. Zoo ook in 't „ zelfde boek bl. 402. En *koperen barnas* voor *koper barnas*, „ wijl *barnas* O. is. Ook wederom op 't woord *Kakebeen* „ vinde ik: KAKEBEEN, M. *Uit 's monſters muil en ijſren* „ *kakebeen geklonken*, Vond. vrije Zeevaart naar 't Ooſten. „ Zoo dit ſamengevoegde het enkele volgde, moeſt men „ zeggen, *en 't ijz're kakebeen*, wijl *been* onzijdig is". (zie hem ook op *ſchaal* en elders) ik wenſchte zulks 'er niet ſtond. Om echter nu niet te zeggen, dat zijn Eerw. beter den aart onzer ſtoflijke *adjectiven* had behoord te weten, merk ik alleen aan, dat woorden, die ene ſtoflijkheid uitdrukken, voor aan zelfſtandige Naamwoorden gehecht, in den eerſten en rechten naamval, den Noemer te weten, in *en* eindigen; dus ſchreef dan ook Vond. hier *een ijſren juk*, Hooft *een zilveren bekken*; zie op *laken*, Vond. *een koperen watervat*, *een ijſren kakebeen*; Niet, om daar meê de woorden M. te maken, ook niet als ene *paragoge achteraanſtelling*, *bijzet* (want ging dit bij Vond. en Hooft omtrent de geſlachten door, deze ganſche lijſt lag in duigen, en men kon geen een voorbeeld wis

[JUWEEL, O. *De eer, het edelſte juweel van 's Konings vrouwen*, Vond. David in ball. V. bedr. *Om dit*

wis neemen,) maar alleen, om dat de bijvoeglijke Naamwoorden *ijzeren*, *zilveren*, *koperen*, van de zelfſtandige Naamwoorden *ijzer*, *zilver*, *koper* onderſcheiden, ons 't rechte denkbeeld opleveren van hunne bijvoeglijkheid, even als *aureus*, en *aurum*, *æs*, *æris* en *æreus*. Sederd de Neêrlandſche beroerten kerk- en burgerſtaat zoo heevig aantaſten, en alle beſchaafde kunſten en wetenſchappen, gelijk 't gemeenlijk gaat, daar inne haar deel kregen, verloor onze taal veel van haren ouden luiſter, en is vooral in dit deel, dat zoo noodwendig onderſcheid, al langſamerhand verwaarloosd, en hadt men helaas! noch lang, gelijk hier blijkt bij den Heere Outhof, dezer zake onwetende gebleven, zoo niet onderandere de onvermoeide arbeid van den, in 't bearbeiden en 't beſchaven onzer zoo ſierlijke moederſprake, nooit volprezenen Heere en Mr. B. Huydecooper ons eene helderlichtende fakkel hadt in de hand gegeven, waar mede wij de ſchuilhoeken der ſierlijkheden onzer tale leerden opſpeuren; en onder anderen dit der ſtoflijke woorden in een helder daglicht geſteld hadt; alleen merk ik noch aan, dat het verloop daar in, het gebruik niet al aanſtonds te niet gedaan hebbe; Plantijn behielt zijne zuiverheid; gelijk ook Kiliaan, die *ſtaal* (*chalybs*) *leder* (*coreus*) wel degelijk onderſcheid van *ſtaalen* (*chalybeus*) *lederen*, (*coreaceus*) P. Viſſcher, in zijne Schokken, ſchreef ook noch *in tienen* (*teenen*) *korven en bouten viskaren*. Lees eens wat hij zingt 1ſte ſchok:

Het ſchrale water uit een koperen vlotele,
Het groene wei uit een bouten ſchotele,
Het poffe bier uit tinnen ſlappers wichtigh,
De klare wijn uit roemers heel deurlichtigh:
Men magh t' weelinge kandeel uit gulden ſtopen ſchinken;
Dan niet beter als mos uit een aerden kopken drincken.

J. B. Houwaert, een Vlaamſch dichter, opſlaande, komt my voor B. X. bl. 116. *gouden buiven, het koſtelijk gulden vlies*; L. XII *de zilveren looveren*. En om niet, met verder te gaan, te ſchynen de zicht in 's Heeren Huydecopers koren te ſlaan, bepaal ik my by Hooft en Vondel: Hooft behield in 't Onz. dezen uitgang EN, en niettegenſtaande het eene eigenſchap dezes uitgangs zy, in alle drie de geſlachten *en* zonder afkorting te ſchryven, liet hy door den vloed des algemeenen taalbederfs, 't welk A. Moonen ook gebeurd is, medegeſleept, in het V., en in den noemer van 't M. dat *en* ook

Digitized by Google

dit juweel des outers te verpletteren. Vond. Altaergeh. II. B. bl. 91."

K.

ook al van varen. Van Vondel merk men aan. (1) dat hij in zijne eerſte Schriften, als daar is, de helden Gods, de warande der dieren, enz. zich ſtiptlijk aen 't waarnemen van dien uitgang in alle drie de geſlachten, als, *een gouden bekken*, O. *ene gouden buive*, V. *enen gouden' beker*, M. gehouden hebbe; dit is de reden, dat de heer Outhof, dit niet waargenomen hebbende, ja in 't minſt niets van die bijvoeglijke naamwoorden, *gouden*, *zilvren*, *ijzren* ſchijnende te weten, gelijk hij behoord had, verkeerdlijk zegt dat Vond. *ſchaal* of *kopſchaal* M. gebruikt hebbe, om dat hij in den Lofzang op den Chriſt. ridder, een van Vond. vroege werken, zegt: *Die met baar regter hem een gouden kopſchaal biet*; welk M. daar uit niet blijkt; maer ook (2) dat Vond. na dat hij de beken de Letterkundige vergadering, te Amſterdam, waar Koornhart, Spiegels, en meer andere letterhelden verſchenen, bijwoonde, in 't ſtuk der geſlachten wel zuiverder, maar nochtans in die ſtoflijke bijnaamwoorden verbaſterd raakte, en na dien tijd de uitgang EN in 't V. en in den noemer van 't M. geſlacht, even gelijk van Hoofd aangeteekend is, niet waarnam, alleen den zelven onverwrikt behoudende in het Onzijdige geſlacht, gelijk overvloedig te bewijzen ware. Zoo zegt hij boven *van 't ijzren juk*; in 't Keurgedicht *met een metalen juk*. I. D. der Poëzij bl. 246. *Hij rechte een ſteenen beelt*; *ijzren kakebeen*; enz. De Heer Outhof wederom dit, ja niets 'er van wetende, was daarom ſchielijk genoeg, om die woorden *kakebeen* en *bekken* met meer anderen, op Vondels voorbeeld M. te rekenen; zijn Eerw. meende dat daar ter plaatze *ijzer* en *zilver* wezen moeſt, waerom ik met de uiterſte verwondering gelezen hebbe, 't geen men vind in zijne aenteekeningen des levenstafereels van Cebes bl. 2. *beſtaende uit kroonen, uit* GOUDENE, ZILVERE, *en* KOPERE *vaten*, een van beide moeſt waer zijn, of hij moeſt geſchreven hebben *goude, zilvere, en kopere*, of met *goudene* moeſt gelijk ſtaen *zilverene*, en *koperene*. Van den uitgang in 't meervoud, die Vondel altoos in alle geſlachten, maar kwalijk, met wegwerping der *n* ſchreef, ſpreek ik niet, als tot mijn oogmerk niet dienende.

Hier leere ik dan dat zijn latere Schriften ons op dezen weg zoo zeer tot geene lootzen dienen kunnen.

Maar noch een woord: leert Moonen ons in zijne Spraakkunſt dat de Vr. woorden deze *n* afkappen, als *gouden, goude, zilveren, zilvere*, tot een ander uiterſte vervallen de zoodanige,

Digitized by Google

K.

KABINET, O. *'Kontſluit het Kabinet*, Hooft in den brief van Menel. aen Helena. *In't hemelſch Kabinet der geeſten*, Vond. in de Beſpiegelingen bl. 39.

KABBELJAEU, M. *Noch zich ſchamende eenen Kabbeljaau tot tweeentwintig gulden te betaalen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1160. Dit ſtemt ook Antonides, die hem

nige, die dat *gouden*, *zilveren*, enz. niet willen geſchreven hebben, met eene verlengde *e*, als *goudene*; edoch 't welk, ware het hier de plaats, om met voorbeelden te beveſtigen, blijken zou van den aanvang onzer tale af geſchied te zijn. En 't welk zeer eenvoudig is; want wie doch zal ontkennen, dat de woorden *verheven*, *verloren*, enz. in hun meerv. of bij Vr. Zelfſtandige woorden geſteld, zich niet laten buigen *verhevene*, *verlorenen*, 't welk even zoo gelegen is met de onſtoffelijke woorden *gouden*, *goudene*, enz. En of ſchoon 'er vele door verlamd worden, kan dit toch de regelmaat der taal niet wegnemen, te meer daar het op goede voorbeelden ſteunt, zoo uit onze eigen als verwantſchapte talen, die dit ſtrengelijk beweren. Want om van anderen dan de Frankduitſchen niet te ſpreken, bij dezelven is zulks gemeen. Hier van *mit lininemo duache* voor, met linnen doeken, *linium lacham*, dat is, linnenen laken. Zie deze voorbeelden aangehaald uit Otfridus bij Wachter. Gloſſar. Germanic. op de woorden LEIGHE en LEINEN. Zoo ook in 't Rhithmus S. Annonis bij *Opitz Oper.* I. D. bl. 383, *guldinin ſuilin*, dat is, guldenen zuilen; bl. 309. *In eener guldine tavelin*; in eene guldene tafel. Bij Willeromus, den Abt, bl. 157, naar Merulaas uitgave, *Vougin wir thie dura ze ſamene mit cedrinin tavelon*. dat is, met cederenen tafelen; bl. 162. *Thuſent ſilverino phenningo*, dat is, duizend ſilverene penningen; bl. 103. *Sine bein ſint marmorine ſule, thie thar geſetitet ſint upha guldinen fuozen*, dat is, zijne benen zijn marmerene zuilen, die daar vaſt ſtaan op guldene voeten. Zoo zeer nu dit in die oude tale klaar blijkt, zoo zeker is het ook in onze, waar toe ik geene voorbeelden behoeve; die men overvloedig vind in *goudene*, *houtene*; alleen wilde ik ter loops toonen, dat die ſtaartletter *e*, zoo ongerijmd niet zij; hoewel waar is, dat zij in lange woorden, als *zilverene*, *koperene*, een lamme uitſpraak make, en daarom thans te verwerpen zij; doch het welk niet wegneemt, dat het daarom goed en taalregelmatig zij.

Digitized by Google

hem eenen watervorſt noemt, in het I. Boek des IJſtrooms:

Dan zal de Kabbeljaeu, een watervorſt geboren,
Met lieflijk voedzel weêr uw oog en mont bekoren.

KABOUTER, M. *Een van dic Kabouters deed zijn triomfelijke intreê*, Hooft in den 131 brief. „ *'t Welk* „ *dien Kabouter eerſt geholpen heeft te paerd*, Dekker „ Lof der Geldz. bl. 29. waar hij den paus van Ro- „ me dus noemt. Waar van ook *Kaboutermanneken*, „ dat is, bullebak, *bitebaauw*, die iemand vervaard „ maakt: terwijl een *kaboutermanneken* bij Kilianus „ ook een *drol* genoemd word. Outhof."

KAEDE, V. *De wegwijzer vooruitgetrokken om zekere Kaade door te ſteeken, ging daar nevens leggen ſlapen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 374.

KAEG, [een dorp, ook zeker vaartuig,] V. *De ſtreek naar de Kaag te kiezen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 212.

KAEI, V. *Te Antwerpen aan de kaai geſloten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 307. *Of huppele op mijn Keulſche kaei*, Vond. in den Rhijnſtroom.

KAEK, [een ſtrafplaets,] V. *Op de kaak te zetten*, Hooft in den 22 brief. Ook in de betekenis van een wang, bij Vond. in Ovid. Herſch. XV. Boek:

Hij ſchreide, en ook Heleen, nu dor en ſchor van wangen,
Moſt weenen toenze zwak in haren ouden dag,
De rimpels op de kaek in beek en ſpiegel zag.

[*Dus zullen hangen de laeuwe tranen, zilt van ſmaek, van wederzijden op de kaek.* Vond. Joz. in Dothan II. Bedrijf.]

KAEP, V. *Aen de kaep*, Vond. in den Inh. van Herkules in Trachin. [*Op de kruin der kape*, Vond. Virg. En V. B.]

[KAERDE, V. [een werktuig, om wol te kaarden, dat is, door te halen.] *Daer zij bezig zijn met*

Digitized by Google

kam en ſcherpe kaerd om wol te kemmen. Vond. Virg. Landg. IV. B.]

KAERS, v. *Ik dacht niet dat de kaars, dewelke om haar quaade luchts wille nutter onder de korenmaat, als op den kandelaar ſtondt, van zoo vuil een ſmeer gemaakt was, als deze man beweert.* Hooft in den 29 brief. *Bij de kaers arbeiden*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten. [*Het rotteneſt knaegde het einde van de kaers*, Vond Inwij. van 't Stadhuis.]

KAERT, v. *Terwijl hij en de twee anderen t'zamen met de kaert ſpeelde*, Hooft in Henr. den Groten bl. 147. In een anderen zin mede v. *Om aerde en Oceaen in zijne maenekaert te malen*, Vond. Beſpiegeling III. B. bl. 110. Voor een werktuig, zie KAERDE.]

KAES, v. *Hoewel ik vette kaes perſte*, Vond. in Virg. eerſte Herderskout. „ Ook bij van Heule. Doch Vond. zegt ook in 't M.

De huisliên perſſen 's nachts den kaes, dien zij verkoopen.

Virg. Landged. III. B. door Vond. Outhof". En mede Huigens in de zedeprint van een' BOER.

Den Kaes, de Melk en 't Ei beveelt hij baer verteeren.]

KAETS, v. *Ik konde hem geen ongelijk geven, en teckende die kaats*, Hooft in den 137 Brief.

KAF, o. *Het lichte kaf*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Dit luchte kaf wil haeſt verſtrooijen*, Vond. David in ballingſchap.]

KAI of KEI, m. *Met eenen kai getroffen*, Vond. in 't Ber. voor Salomon. [*Hij ſmeet met eenen kai*, Vond. Virg. En V. B. *Die met mijn klei*, (*zoo 't ſchijnt*) *of zijnen kei verlegen.* De Decker Lof der Geldzucht.]

KAJUIT, v. *In de kajuit*, Hooft in den brief van Menelaus aen Helena. Bij Vond. in den Lof der Zeevaert ſtaet bl. 152. *De wachter van 't kajuit;* daer

Digitized by Google

daer beter ware, *de wachter der kajuit*, gelijk even te voren. *Hij ziet de ſtuurplecht, de kajuit*, enz. Maer de Agrippiner had toen den top der nettigheid nog niet beklommen.

KALANDER, V. *De kalander ligt hier haer graenen*, Vond. in Virg. I. B. der Landged.

KALF, O. *Die een groot kalf verbeten heeft*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

[KALK, M. *Gelijk de kalkkolk plag te ſoezen en te ſiſſen, Daerze ongeleſchten kalk met water willen ſliſſen*, Vond. Ovid. Herſch. VII. B. Maar in Peter en Pauwels, IV. Bedr. zegt hij in 't O. *Gemeſt met bloedig kalk.*]

KALMTE, V. *De kalmte te verwachten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1176.

KAM, M. en V. Want Hooft zegt in de N. Hiſt. bl. 554. *Don Johan vermat zich Matthias en de Landzaten over eene kam te ſcheeren.* Ook bl. 215. *Waar bij de ſtad Montvoort en de Edelen over een zelve kam geſchoren worden.* Maer in 't leven van Henr. den Groten bl. 2. *dragende zijnen kam.* Vond. houdt zich aen 't M. in Virg. VII. B. der Eneade: *op den driedubbelden kam:* met wien het Moonen hout. Ook Antonides in den IJſtroom. bl. 66.

Men kende geen pluimaedje als op den kam der helmen.

[Hier voege men bij, *Hoe Efraim den kam quam op te ſteeken*, Vond. in Jeftha. *Tot dat hij door den kam de knevels trecken mag:* Juvenaals XIV. Schimpdicht bij Decker, en beſluite dan, dat dit woord M. zij.]

KAMEEL, M. Vond. in Willem van Naſſaus geboorte.

Wen bij den Sofiaen ziet voor Konſtantinopelen,
Zelf over Bosforus zijn legerbruggen ſlaen.
Den Perſiſchen kameel met rijken roof gelaên.

[Zie KEMEL.]

Digitized by Google

[KAMELEON, [zeker in kleuren ſtaag veranderend dier,] O. *De kivitsbloem en keur van ſchoone tulpen, Die, als 't kameleon, Met menig ſlag van verwen zijn behulpen*, Vond. II. D. der Poëzij bl. 370.]

KAMER, V. *Daar Burgermeeſters hunne kamer hebben*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 57. *Onder in de Kamer*, Vond. in Virg. IV. B. der Landged. [*In haere ſlaepkamer verhangen*, Vond. Inh. van Edipus.]

KAMP, M. [een velt] *In eenen kamp vol boomen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 767. Ook van eenen ſtrijd. *D'inſteller des kamps*, Vondel in 't V. B. der En. *Geruſt den kamp aenſchouwen*, XII. B.]

KAMPANJE, V. *Eneas lag en ſliep op de hooge kampanje*, Vond. in Virg. IV. B. der Eneade. [Antonidus in zijnen IJſtroom gebruikt het O. uit nood. *Het allerlaeſt vaerwel afroepen van 't kampanje.* Beter Weſterbaen in Eneas. X. B. *Van de campanje af.* „ Vond. VIII. B. En bl. 381. in onrijm, *Toen* „ *ſprak vader Eneas van de Campanje aldus*, alwaer in „ 't Latijn *puppis* ſtaet, eigenlijk *de achterſteven.* Outhof."

KAN, V. *In de kan*, Vondel in den Inhoud der Leeuwendalers bl. 26. [*In 't vegen van de kan, in 't ſpelen met de ſchijf*, De Deckers I. B. 193. Puntd.]

KANCELERIJ, V. *In de kancelerij*, Hooft in de Rampz. van de Med. bl. 5.

KANDEEL, V. *Tegens de kraam des jaars noodigen wij u op de kandeel van het pruimenſap*, Hooft in den 166 brief.

[KANEEL, O. bij Vond. *Zij proeft met grooten ſmaek welriekend pijpkaneel.* I. D. der Poëzij.]

KANDELAER, M. *Op eenen kandelaer*, Vond. in de Heerl. der Kerke bl. 15. [*Toegelicht van gulden kandelaer*, De Decker in Lucretius gevolgt.] Zie KAERS.

[KANKER, M. Vond. Beſpiegel. V. B. *Het nieuwe licht t'ontſteeken, Dat uit zijn leering ſtraelt, Den kan-*

Digitized by Google

kanker en gebreken Der ſchriftgeleerden melk en aenwijſt.]

KANS, v. *De Landvoogdes de kans aen 't keeren zien-de*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 124. *Ziet anderen die kans af*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade. *Men vraegt wie de beſte kans heeft om iets te worden*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 32.

[*Om naer de beſte kans, de kerk of 't hof te glijden.*

Vond. in Salmoneus. *Bohemen vlucht en Zweden wint de kans.* Vond. I. D. der Poëzij.]

KANT, M. *Op den kant*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. *Zijn partij hem nu van dezen, nu van dien kant beloerende*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade. Zoo ook het t'zamengeſtelde woord bij Huigens in de Zeeſtraet bl. 409.

De duinkant ſtaet u vrij: gij moogt hem wel begaen.

[Outhof zegt dat Hooft het v. gebruikt in zijnen br. uit Florence *omtrent de kant*, maar zoo vond ik ook bij Vond. *Mijrten, gaerne met de waterkant belent*, Virg. Landged. IV. B. *Aen de kant, daer de Rhijnſtroom loopt ten einde*, II. D. der Poëzij. Ik gis, voor *de kanten.* Zie BEEN.]

KANTEEL, M. *Hoe Keizer en Paus zoo beroit van gelde waren, dat zij eerder 't laatſte verquiſten zouden, dan eenen kanteel der veſten inkrijgen*, Hooft in de Med. bl. 16.

KANTOOR, O. *Het rijk kantoor*, Vond. in de Poëzij I. D. bl. 246. Zoo ook Antonides:

Bengale, 't rijk kantoor der morgenlantgeweſten.

KAP, v. *Op de kap te laten vallen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 34. die echter dit woord in de betekeniſſe van vrouwelijk hoofdſieraet, in het Onz. geſlacht gebruikt in G. v. Velzen:

Mijn ſluier en het kap nog wat verſchikt zijn moeſten.

Digitized by Google

[Vond. in zijn Gez. v. *Gij ontſpelt haer nieuwe kap.* De Decker op Sejanus Hiſt.

Die uit het rijksgewaed zijn in de kap verbuiſt.]

KAPITOOL, o. *Het hooge kaptitool*, Vondel in Virg. VIII. B. der Eneade.

KAPITTEL, o. *Het kapittel des kloosters*, Moonen in de Aent. op zijne Poëzij bl. 864.

KAPPEL, v. *Tot de kappel*, Hooft in Tac. XII. Boek. *Dat die van Eolie Palamedes eene kappel toewijden*, Vond. in 't Ber. voor Palamedes.

KAR, v. *Zoo lang tot d'avontſtar*
De morgenſtar, en voort de morgenſtar de kar
Der Zonne opwekken koom',
Vond. in Ovid. Herſch. IV. B. bl. 122.

KARBONKEL, m. *Eenen karbonkel in 't voorhooft voeren*, Vond. voor Hebuka.

KARDINAELSCHAP, o. *Die 't Kardinaalſchap opgezeit had*, Hooft in Hen. den Gr. bl. 123. [Zie PRIESTERSCHAP.]

KARKANT, m. *Of zij haren karkant verkogt hadde*, Hooft in Tac. XVI. B. *Behalven dit nog eenen ſcepter, en eenen karkant van paerlen*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

KARRABIJN, v. Vond. in het II. Deel der Poëzij bl. 18.

In zulk een' gloet en ſchijn
Verſcheurt bij vanen en geleden
Des vijants, die dus overſtreden,
De zwangre karrabijn
Quam op zijn boezem los te drukken.

[*Een hopman drukt 'er op de lenden van den vorſt zijn zwangre karabijn*, Vond. W. v. Naſſaus geboorte.]

KARROS, v. *Tuſſchen de karros en de winkels*, Hooft in Henr. den Groten bl. 181. *Rijdt in de karos*, Vond. in Horat. IV. Toezang.

[KARS,

Digitized by Google

[KARS, v. Zie KERS.]

KAS, v. *Hij ſcheen de kas beroôit te willen maken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 469. [*Eer men 't merkt knaegt een haegdis de kas en raeten*, Vond. Virg. Landgedichten IV. B. *Houd ik het in de kas, zoo wint het niet een' duit*, De Decker Puntd. I. B.]

KASSIE, v. *Plant hier groene kaſſie*, Vondel in Virg. IV. B. der Landged.

KASTEEL, o. *In 't kaſteel*, Hooft in Henrik den Groten bl. 201.

Hoe bralt die Gallerij, dat Vorſtelijk kaſteel!

Vond. in den Lof der Zeevaert.

KASTOOR, m. *Een kaſtoor bedekt de vlechten*,

Een pluimaedje den kaſtoor,

Vond. in de Poëzij I. D. bl. 197.

KAT, [een krijgswoort,] v. *Hij ſtichtte op 't verlaten ravelijn een platte kat van zakken vol aarde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 302. [*Op eene ſtorremkat*, Vond. Hekeld.] Zoo is 't ook in de betekeniſſe van een dier. „ Maar *een kat* voor enen braven man genomen gelijk Kiliaan berigt, is dan m. afkomſtig „ van de *oude Catten* dat is de *Heſſen*. Outh."

KATTOEN, o. *Het dunne kattoen*, Vondel in Virg. II. B. der Landgedichten.

KEEL, v. *Schulden zoo hoog loopende datze ons aan de keele komen*, Hooft in de Hiſt. bl. 49. *Spant de keel niet uit hare kracht*, Vond. in de Aenleid. ter Ned. Dichtkunſt. *Viel het hem zoo licht niet zijnen vervolger de keel af te ſnijden*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen bl. 118.

KEER, m. *Men nam ſchielijk zijnen keer na Kales*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. *In wat geweſt Merkuur zijnen keer neme*, Vond. in Virg. I. Boek der

Digitized by Google

Landged. Maer men zegt gemeenlijk: *Dit of dat ſcheelt mij zoo veel in de keer.* En zoo vind men 't bij Hooft Hiſt. bl. 932. *Wat ons haer voorſtant of vijantſchap in de keer wilde ſchelen;* het geen nogtans anders in Henr. den Groten bl. 113. *Haer quam te voren wat het in den keer ſcheelde.*

KEETEN, V. *Hij ſtrijkt hem een bloedige keeten van den hals*, Hooft in de Opdr. der Hiſt. *Gelijk de eerſte ſchakel eene lange keeten naſleept*, Vond. in 't Ber. voor Adam. [*En wij Ellendige, wij vaſt aen deze keeten zijn ſlaven voor altijd*, Decker J. de Dooper op 't eind. *Hij ſpant de waterkeeten*, Vond. Inwijing van 't Stadh.]

KEIZERDOM, O. *Op het Keizerdom*, Hooft in Henr. den Groten bl. 132, 133. *Tot het Keizerdom*, Vond. in de Opdr. van Lucifer. Van dit geſlacht zijn de woorden van dezen uitgang, die eenige meenigte betekenen, als *Menſchdom*, *Burgerdom*, *Engelsdom:* hoewel *Keizerdom* hier bij Vond. genomen word voor de Keizerlijke waerdigheid.

KELDER, M. *In eenen donkeren kelder*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *Gij moet den Falerniſchen kelder niet braveeren*, Vond. in Virg. II. B. der Landged.

KELK, M. *Ten zij ik dien kelk drinke*, Vond. voor de Bataviſche Gebroeders. [*Den kelk des heils wil ik aengrijpen*, De Decker Pſ. CXVI. *Met den wijnkelk op de hand*, Vond. in Virg. En VII. B.]

[KEMEL, [ook *Kameel* genoemd] M.

Ja ſchoon de deure van den hemel
Den rijken gieren gaept als 't naeldenoog den kemel.

De Decker Lof der Geldz.]

KENNIP, M. *De Spaanſchen zich dienende van den kennip*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 434.

KENNIS, V. *Die van de Roomſche kenniſſe bebelſt worden*, Hooft in 't leven van Agricola. *Bij hare pulpſche kennis*, Vond. in de Poëzij I. Deel bl. 522.

[KERF,

Digitized by Google

[KERF, V. *Uit de kerf gaande*, Hooft 17 brief.]

KERK, V. *De Geeſtelijkheid maakte de Kerk tot een argernis*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 5. *De Vaders der oude Kerke*, Vond. in 't Ber. voor Lucifer. In 't voorbijgaen merk ik aen dat Caspar Sagittarius, in zijne verhandeling van het verjaren van der Martelaren ſterfdagen, aentekent, dat de oude Chriſtenen aen de plaetſen, waer in zij hunnen Godsdienſt pleegden, nevens andere benamingen, ook gaven die van κυριακαὶ (als zeide men, *plaetſen des Heeren*) en wil dat hier van afgekomen zou zijn het Hoogduitſch *Kirch*, het Engelſch *Church*, en het Nederduitſch *Kerk*, het geen wij den taelminnaren te overwegen geven. (*)

KERKER, M. *Uit den Kerker*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *In den Kerker*, Vond. in de Opdr. van Noach. Zoo ook in zijn Tooneelſchilt bl. 6. *Men ziet Petrus in den Kerker*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 18. Dit woord leit Oudaen af van het Latijnſch woord *Carcer*, in de Roomſche Mogentheid

(*) En teffens ook, of wij ons woord *Dom*, voor een hoofdkerk gebruikt, van het Latijnſche *Domus*, zoo ſommigen willen, ontleend hebben, welk woord in de eerſte Chriſtenkerken het zelfde beteekende, als bij de Heidenen *templum*; het welk om te gebruiken zij van enen te bijgelovigen en Heidenſchen oorſprong rekenden; 't geen wij *kerk* noemen, noemden zij *domus*, *domus Dei*, *Dominica*. Wat voords het woord *kerk* betreft; men meent dit woord te kunnen vinden in het Gottiſche *kilik*, *kilk*, doch 't welk mij in dien zin noch niet is voorgekomen, maar wel in de beteekenis van een' *toorn*, of van een *eetzaal*. Zie het Euangel. Gothic. Jun. Het eerſte, Luk. XIV. 28. Het andere Mark. XIV. 15. alleen bij de oude Duitſchen komt het voor in de Geloofsleuze, die zij den naam gaven van *Chry der altin Kilchin*. Zie Eccard. Catheg. Theol. Voorred. bl. 25. Doch het kon echter wel zijn, dat dit *kilik* door dialektverwiſſeling van het Griekſche woord *kwaine*, alzoo het Gottiſch woord, zoo veel men weet, met geene anderen gemeenſchap heeft. Zie ook Wachter. Gloſſar. German. bl. 200. op het woord KIRCHE.

Digitized by Google

heid bl. 266. Maer dewijl ik hier in van hem verſchille, moet ik in 't voorbijgaen zeggen, dat de rechte oirſprong te zien is in het Gottiſch Euangelie, waer in men leeſt het woord KARKAR, waeraen ons Duitſch nader komt. Want het verſchilt niet van *Kerker*, niet meer zeker dan *Kaizar*, (gelijk Hooft en anderen ſchrijven) verſchilt van *Keizer*. (*)

KERN, V. *De ſchel moet af eer men de kerne ſmaekt*, Vond. in 't I. B. der Altaergeh.

[*Gy, die de kerne en kracht van veele tongen kent*, Vond Opdr. der Harpz.]

„ KERREL, bij Bake over Jezaias. M. *Nooit den* „ *kerrel ſmaeken*, Outhof."

[KERS, V. *Laet dan, al leſcht ze dorſt, De karmozijne kers vrij rotten op de boomen*, Hooft in de Dichten.]

KERVEL, V. *Die eete look, vergiftiger dan dolle kervel*, Vond. in Horat. 3. Toezang.

KETEL, M. *Terwijl het wijf den heeten ketel ſchuimt*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Wanneer men rijsboſch om den kopren ketel ſtookt*, Vond. in Virg. En. VII.

(*) De plaats in het Gottiſch Euangel. is Matth. V. 25. Maar waar van daan dan dit woord *karkar*? of hebben *kerker* en *carcer* geen gemeenſchap? hier heen helt onze Schrijver; of zou ook *carcer* moeten komen van het Gothiſch *karkar*? Zulks denk ik niet dat onze geëerde Schrijver bedoeld hebbe; of van het Griekſche Κάρκαροι, δεσμοί? Ik denke dat die alle uit eenen grond komen; en het is niet onwaarſchijnlijk, dat 'er eenige vermaagſchapping zij, tuſſchen het Lat. *Carcer* en Goth. *karkar*, zoo min als dat men zou behoeven te twijfelen aan de overeenkomſt van *cancer* en *kanker*; welk klaar word, wanneer men ſlechts acht neemt op de oude Uitſpraak der Latijnen, die gelooflijk de beide *c* in de woorden *cancer*, *carcer*, hebben uitgeſproken als een *k*; gelijk ook dus hunne namen met *c* geſpeld, in het Griekſch de *k* kregen, als blijkt in *caeſar*, *cicero*. Καίσαρ, Κικέρων; *kaiſar*, *kikeroon*, en anderen. Van *karkar*, zie 't Gloſſar. Gothic. Jun. bl. 218.

Digitized by Google

VII. B. *En al wat Tyrus kan in haren ketel ſtouwen*, De Decker Puntd. I. B. bl. 124.]

KETEN, v. [Zie KEETEN.]

KEUKE, v. [of KOKEN,] *Achter door de Keuke*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 135. [*Die fijne leer die hout de ſpit aen 't gaen, De keuken werm, de kaken wel gedaen*, de Decker in zijne onderhandelinge. De oudſte ſpelling is *Koken*; zie Kiliaen. Zoo zegt Bredero in 't ſpel van Lucelle I. Bedr. *Zegt, is het niet om dat de koken wel zou rooken, ô Zoete lieve koken*, Hooft in de Voorrede voor Warnar. *Gij hebt hier lang genoeg magre kooken gebouwen.* ook Vond. in zijn Paſcha 3. Bedr.

Of wildij banken in de Philiſtijnſche kooken.

H. L. Spiegels Hartſp. VI. B. *Daer achter an een koken.*]

KEUR, v. [en M.] *Om de keur op hem te doen vallen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3. *Toen hij ter keure des Roomſchen Konings trok*, Vond. in 't Opſchr. van zijn Keurdicht. [Maar bij denzelven weder M. *Wij koren Chriſtus voor den keur*, in Peter en Pauwels; hij gebruikt het onverſchillig, dan eens, *Zij weet 'er geenen keur in*, Vond. Horat. Gez. II. B. *Een dubbelzinnigheid geeft vrijen keur*, in Samſon; dan weer *een die gegremelt is, zal mijne keur niet ſtooren*, Landged. van Virg. Landged. III. B. *d'Onzekerheid der keure*, Leeuwendalers. Ook *Willekeur. Wat uit de willekeur des menſchen komt te ſpruiten*, Beſpiegel. I. B. bl. 42. *En God de willekeur te ontweldigen*, aldaar II. B. bl. 67. Huigens beezigt het M. in de rijke Vrijſter. *Zij quelt zich in den keur.*]

KEURS, v. *Onder de keurs der bruit*, Hooft in de Med. bl. 183. [Bij Vond. vinde ik 't M. in de Mengeld. bl. 548, *Zij ſchonk ze een groenen Staetſikeurs.*]

[KIEKEN, o. *Het kiecken en de vos gaen treên in een geſpan*, Vond Maagden. De *klockhen dekt vergeefs het ſidderende kiecken*, Vond. G. v. Amſtel V. Bedrijf.]

KIEL,

Digitized by Google

KIEL, v. *De koopman kalfatert zijn lekké kiel*, Vond. in Horat. I. B. der Lierzangen. [*Geen averechtſche ſtappen misleiden uwe kiel*, Vond. Inwij. van 't Stadh. *Hier met laet ik de kiel de golven overſpringen*, De Decker Geldz.]

KIES, v. *Den leeuw de kies ontrukken*, Vond. in Davids 57. Harpgezang.

KIEUW, [kaak, muil.] v. *Het monſter blies rook en ſmook, en vlam en vuur uit zijne kieuw en kopre keelen*, Vond. in zijn Ged., de vrije Zeevaert.

KIJF, v. *Der ſtaten magt in de kijve ſtellen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1188. *Daar zijn plaatzen genoeg uit de kijf*, dezelve in den 59. brief. Men zegt ook *Die zaek is buiten kijf*, dat is, *daer is niets tegen te zeggen.* Dog deze ſpreekwijs gevalt mij niet.

KIL, dit woord gebruikt Hooft M. *Vlietende met eenen doorgaanden kil*, Hooft in Tacit. II. B. Maer Vond. ſtelt het v. *De zon kookte de kil der holle vlieten*, in Virg. IV. B. der Landged. Ook in Horat. III. B. bl. 29. Lierz. *Die met zijne kil in zee loopt.* Zelf Hooft in de Ned. Hiſt bl. 307. *Als de ſtroom een nieuwe kil gemaekt hadde;* en zoo ook elders. Waerom ik giſſe dat 'er een druk- of ſchrijffout is in de plaets van Tacitus.

KIM, v. *Beneden de kim*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*De zon helt naer de kim*, Vond. David Herſt.]

KIN, v. *Toen ſneed Rijhoove hem een lok van de kin*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 506. *Van de kin op de ſchenen*; Vond. in Virg. III. B. der Landged. [*De baert hangt aen de kin bequijlt vaſt*, Vond. in Virg. En. VI. B.]

KINT, o. *Van 't ſpraakloos kint*, Hooft in den 30. brief. *Waer in het kint lag*, Vond. in 't Bericht voor Salomon.

KIST,

Digitized by Google

KIST, v. *Bet dan drie voeten hoog ſteeg 't water in de kerk te Schevelinge, en baard' 'er zulk een kracht, dat het een zwaare kiſt van ijzer omſmeet*, Hooft in de Hiſt. bl. 217. *Een ander lichaem in de kiſt*, Vond. in 't I. Deel der Poëzij bl. 268. [*Die met den buik niet voor de kiſt langs d'Aenſterdamſche ſtraten draefde*, de Decker Lijkd.]

KISTJE, o. *Het rieten kiſtje*, Vond. in 't Ber. voor Salmoneus. Dus zijn (gelijk alom blijken kan) alle de namen van vermindering, zelfs die der ſexen ingeſloten, als *het manneken, het vrouwtje, het boekje, het doekje, het broekje, het koekje.*

KLADDE, v. *Deze kladde uitwiſſchen*, Hooft in Tacit. 1. Jaerb. [*Geſchent met de onuitwiſtbre klad*, Vond. in den Br. van de H. Barber bl. 11.] Ook genomen voor een ſchrift in 't ruw geſtelt. *Dat de klad van de overgezette Alulularia al overlang in Engeland is gezonden, daer ze blijft*, Hooft in den 8. brief.

KLAEU, m. *Hij is gewapent met den bek en ſcherpen klaeu*, Vond. in Adam. bl. 32. [*Eene ader in den klaeu beneden ſlaen*, Vond. Virg. Landged. III. B. *Zoo lang gij uw' woekerenden klaeu ſlaet in uws naeſten goed.* De Decker Perſius IV. Schimpd.]

Met witte gember, en haer koſtelijken klaeu.

Antonides in den IJſtroom bl. 45.

[KLAGE, [klagt] v. *'t Voorvaderlijke bloed volhard inzijne klage*, Vond. bl. 106. I. D. der Poëzij. Weinig meer in gebruik. *Vervult worden met mijn banghe klaghen*, Houwaerd V. B. *Ick ſprack met ſware clagen*, Marnix, Lofzangen, Jezaia XXXVII. 10. Zoo lees ik 't ook noch in de Bijbelvertolking 2 Sam. I: 17. *David nu klaechde deze klaghe.* Jerem. XXXI. 15, *Eene klaghe.* Ook Jerem. VII. 29. *Eene weeklaghe*]

KLAGT, v. *Met zijne klagte*, Vond. in den Inh. van Virg. 2. Herd.

KLAI, o. of v. *Die het klaij afſpoelt*, Vond. in Virg.

Digitized by Google

Virg. I. B. der Landged. Op dezelve plaets bl. 33. *Op dat het ſteken der zomerzonne de klaij koke.* Welk laetſte ik voor beſt zoude keuren. [Dat dit woord O. geworden zij, daer 't anders bij de Ouden altoos V. gebruikt is, daar van zie men de reden bij den Hr. Huydecooper, bl. 60, 61. met wien ik het V. ook alleen goedkeure. Huygens zegt noch bl. 146. *Al dangſt ik in de klei.*]

KLANK, M. *De langheid van den klank*, Vond. in het Ber. over de Misſpellinge. Bij Hooft vinde ik het V. in de hiſtorie van de Medicis bl. 18, *Door de klank zijner fame.* Ook in de Ned. Hiſt. bl. 522. *Om hem quade klank te vertoonen.* Maer ik volg liefſt Vond. Men leze ook de Spraekkunſt van Moonen bl. 67. [Ik meene bij Vond. dit woord wel aangetroffen te hebben, geſpeld *klangk*; de reden is, om dat het afgeleid word van 't woord *klingen*, naderhand *klingken*, en allerlaaſt *klinken*. Zoo ſchrijft Vond. al zulke woorden *zangk*, *gangk*, enz. met anderen; de Hoogd. zeggen noch *klingen*. En zoo ſchreef Vond. ook noch om gelijke toonen te hebben.

Ons kloofter zingt en klingt, en is niet meer verheugt.

In G. v. Amſtel. Noch

Daer d' Engelen zingen, krioelen en klingen,
En danſen en ſpringen.

Zoo ſchreef ook noch D. R. Kamphuizen, in den CL. Pſalm.

Laet de beldre cimbael klingen.]

KLAP, M. *Jdelen klap te boek ſlaan*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 91. *Weg met dien zotten klap*, Vond. in Hebuka bl. 31

KLAVER, V. *In de grocne klaver*, Vond. in Virg. I. Herdersk.

KLAVIER, [of KLAWIER bij Kiliaan] M. *Dra-*

Digitized by Google

Dragende den wreeden klavier, Vond. in Horat. I. B. 35. Lierzang.

KLEED, V. *Het hairen kleed*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 6. *Waer over hij het kleedten beſte gaf*, Vond. voor Joſef in Egypte.

[KLEINNOODT, O. *Dat koſtelijk kleinnoodt*, Hooft in den 28. br. *Dat dierſte kleinnoodt*, Vond. in het II. Deel der Poëzij bl. 88.

Om dat kleinnood gemeen te maken aen den beiden.

De Decker Lof der Geldz.]

KLEM, M. *Was 't werk zijnen klem quijt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 36. Maer in zijnen 180. brief heeft hij het V. *Zonder 't welke alle hant de klem quijt is.* En zoo is 't ook bij Vond. in den 33. Harpzang. *Toen mijne ziel was in de klem.* [*De Vaderſlachtige is de klem des heirtoghts quijt*, Vond. David Herſt bl. 41. Zoo ook bij Huygens in de Zedeprint van een' algemeen' POEET, *Dat in de kieſe klem van d'oore niet en gaet.*] Onzijdigh luit het allervremdſt: gelijk het mij in Oudaens Roomſche Mogenheit bijſter voorkomt. Want daer zegt hij bl. 65. *Het klem der regering*, ['t welk ik echter bij Hooft ook aantreffe, in G. van Velzen V. B. *Te vooren vreesd' hij 't klem van uwen moedt.*]

KLEPEL, M. *Als hij den dooden met den klepel dus beluit*, Vondel in Ovidius Herſchepping XI. Boek.

KLEPPER, M. *Men ziet den klepper zich in 't oeffenperk verbitten*, Vond. in 't II. Deel der Poëzije.

KLEUR, V. Vond. echter heeft het O. in Virg. VI. B. der Eneade: *Zij kreeg 't eene kleur op 't ander.* Zoo ook in zijne Poëzij I. Deel bl. 521. *'t Leevent kleur der onbeſmette leli.* [Zoo ook Huygens in de Zedeprint van een' BOER.

Trijn ongſe Domine die preeckten op en dagh
Van 't hemels Brulloftkleedt, of 't dit kleur weſen magh.]

Digitized by Google

Het geen ik niet goet kan vinden. Men moet zeggen *d'eene kleur op d'andere*, en *de levende kleur*. Dit ſtemt ook Moonen, die in zijne Spraekk. te zien is. [En met hun de Hr. Huydecooper bl. 267. 268.]

KLIF, O. *Aan de zijde van 't klif*, Hooft in Tac. III. B. der Hiſt. [Bij Kiliaan *clivus* genoemd; verſtaa 'er door *een heuvel*, *een hoogte van aarde*, enz. Ook beteekent het *de ſchuinte*, *opgang*, *'t hangen eens bergs.* Zoo gebruikt het Virg. in den IX. zijner Herderz. *Ubi colles incipiunt dimittere jugum molli clivo.* Maar vreemd dunkt mij, dat Moonen, naar de aanhaling van Outhof, dit woord *klift* ſchrijve, en wel 't woord V. maakt bl. 96, in zijn Poëzij; *ik had mijn geitjes toen omtrent de klift verloren.* weder bl. 101, *Omtrent de hooge klift.*]

[KLIJF, [klimop] O. *Gedoog dat dit groene klijf zich magh kringklen om uw hooft*, Vond. VIII. Herdersk. van Virg.]

[KLIM, dit gebruikt de Decker O. *De boom omhelſt van 't klim quijnt zonder jeugd en blaren.* I. B. der Puntd, 21. Huygens V. bl. 588. maar ook O. bij Jonktijs in Roſelijns Oochjes, *Het angelklim hoort Bacchus toe.* XIII.]

KLIMOP, O. *Staetzuchtigen ſlachten het klimop*, Vond. voor de Gebr. van Thebe. Dit woort, een naem van een kruit, geſproten uit den aert van het zelve, is eigentlijk geen zelfſtandigh woort, maer te zamen geſtelt uit een werkwoort, en het deeltje *op*, zoodat het is KLIM OP; hoedanige woorden, gelijk in andere talen, van het O. geſlacht zijn. Zoo zeggen de Latijnen:

Vix illud potui dicere triſte vale.
(*Ter naeuwer nood zeide ik het allerlaetſt vaerwel.*)

dat onze Antonides nagevolgt heeft in zijnen IJſtr.

Daer

Digitized by Google

Daer ze moe rinkinkens zich vaſt ſcheep
Begeven, en geſiert met purper en oranje,
Het allerlaeiſt vaer-wel afroepen van't Kampanje.

Zoo is 't gelegen met DANKHEB, dat is, HEB DANK. *De nieumaren zie ik niet dan met een arm dankheb te verghelden*, Hooft in den 162. brief.

KLING, V. *Die de blanke kling in de vuiſt hadt*, Hooft in de Rampzal. van de Med. *Met zijn uitgerukte kling*, Vond. in Virg. IX. B. der Eneade. [*Ik verlaetme op deze klingh*, Vond. in Salomon. *Nu doet gij Cazimier uw' dulle kling gevoelen*, De Decker, Sont en Ooſtzee geboeid. Ook beteekent *kling*, een klif, (clivus).]

KLINK, [ſlag, kinnebakſlag] M. *Thraſea had den klink gekregen*, Hooft in Tacit. III. B. der Hiſtorien. Vond. zegt in het andere geſl. bij Hor. in den 25. Lierzang: *De deur, die den meeſten tijdt op de klink ſtondt.* Dus is het in deze laetſte beteekeniſſe V.

[KLINKET, ook *Winket* genoemd, O. *De wacht heeft door 't klinket den poſtbode ingelaten*, Vond. David in Ballingſ. *Terwijl ik bij 't klinket ons ridderſchap verwacht*, Vond. in de Maagden.]

KLIP, V. *Van de klip afſnijten*, Hooft in de Opdragt der Nederl. Hiſtorien. *Van de klippe*, Vond. in den inhout van Edipus.

KLIS, M. *Die aanhangt eenen klis van zwarigheên*, Hooft in Geer. van Velzen.

KLOK, V. *Met de klok wapen te kleppen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 118. *Hij ſtak zulk eene afgrijſſelijke klok*, [d. i. keel,] *op*, Vond. in Virg. III. B. der Eneade. [*Hoe ſcherp gij luiſtert naer de klock*, Vond. I. deel der Poëzij.]

KLOMP, M. *Met eenen klomp zwart pek*, Vond. in Virg. eerſte boek der Lantgedichten. [*Zij ſmolt drie werelden tot eenen klomp*, Vond. inwijing van

Digitized by Google

't Stadh. *In den eerſten mengeklomp verandert*, Vond. I. deel der Poëzij.]

KLONT, V. *Met zandige klonte beſtroit*, Vond. in Virg. eerſte boek der Lantgedichten. [*In dien arbeit al te graeg, verlieſt de klont in't leſt beur vaeg*, Vond. Lijk en Grafd.]

KLOOF [ſpleet] V. *Om een vruchtbare ente in de kloof te zetten*, Vond. in Virg. II. boek der Lantgedichten. [*Hoe de rotsbeuk zulke ſpleeten, en vreeſelijke kloof verpoorzaakte*, Vond. Virg. En. VIII. B.]

KLOOSTER, O. *In't Franciskaner kloeſter*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 135. *In't Kartuizers kloeſter*, Vond. in den Inhout van Gijsbrecht van Aemſtel.

KLOOT, M. Dit blijkt [*En op wat ſpil mijn kloot wil draeien hij draeit ſchoon*, Vond. Peter en Pauwels, I. B. verder] aen de woorden hier van te zamen gelaſcht, als *verreikloot*, *aerdkloot*. *Die den ganſchen verreikloot omtrok*, Vond. in d'Opdragt der Leeuwendalers. *Onder den aerdkloot*, in 't IV. boek van Virg. Lantgedichten. Schoon het vrouwelijk is bij Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 80. *Met een houte kloot*. Dan het kan bij verzinning geſteld zijn. Want in de Gezangen bl. 932. heeft hij het ook mannelijk.

Op een vermaalden kloot, die draait,
Speurt bij den wegh des Hemels na.

Vond. in Joannes den Boetgezant bl. 58.

Zoo ver het om den kloot der aerde
En om zijne aders vloeit.

KLOP, V. *Deze heeft de klop der aderen betaſt*, Hooft in Tacitus bl. 163. [In een' andren zin zegt Hooft, *zij gaf der poort een kleene klop*; in zijn zangen: maar ik zou't met Decker houden in de vertalingen, *geen vat, dat klank geeft op den klop.*]

KLOS, M. *Zijn hant zou ſpelen met uw hooft*, ge-

Digitized by Google

gelijk de lepel met den klos, Vond. op den koperen duim van Duc d'Albe.

[KLUCHT, v. *Den ridder Hooft beving' een zucht*
Te volgen Plautus nutte klucht
Vond. II. deel der Poëzij bl. 234.
Door zoo een' zoete klucht.
De Decker, in den Dooper, III. B.]

KLUFT, v. *Onder elke kluft*, Vond. in Virg. X. B. der Eneade. [Hier gebruikt voor *een wijk*, ſtreek; doch in een andren zin: *Van taele kluft bij kluft*. Vond. Landged. IV. B. Virg.]

[KLUISTER, v. *En buiten dwang van ijſre kluiſter*, Vond. Jozeph in 't hof.]

[KLUIT, v. *Daer de plhegh de kluit komt breken*, Vond. Virg. Landged. I. B. Ook bij van Heule.]

KLUWEN, o. *Om aan 't kluwen te raaken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 59. *Dedael beſtelde Theſeus het kluwen*, Vond. in Virg. VI. B. der Eneade. [*Maer om mij zelf 't moortkluwen ganſch te ontwinden*, Edipus bij Vond. *Men zal haeſt merken hoe dit kluwen af wil loopen*, Vond. in Adonias. Dit loopt zoo af, dat 'er helaas! niet ſlechts in 't ſpreken, maar ook zelfs in 't ſchrijven *den kluw* en *kloen* van gemaekt word.]

„ KNAEP, M. *Verſchoon dien ongebaerden knaep*,
„ Vond. in Faëton, Outh."

KNEEP, v. *Dat de hooftluiden de kneep der oorloge zwaarlijk uitſtaan zouden*, Hooft in Tac. bl. 4.

KNEPPEL, M. *Den tienden man met den kneppel dooden*, Hooft in Tac. derde boek. [*Dat hij moedtwilligblijck een' eicken kneppel ſmijt in 't hondert, in den hoop*, Vond. Leeuwendalers Landſpel. Ook ſchrijft Kiliaan *kluppel*; *kleppel*; de Decker *klippel*. *Die te blindeling den klippel in 't hondert werpen*, voor den lof der geldz.]

KNIE, v. *De achtbaarheit der regeeringe op de knie*

Digitized by Google

helpen, Hooft in de Ned. Hist. bl. 108. *De bek viel, daer hij stont op eene knie ter aerde*, Vond. in Virg. XII. boek der Eneade. [Dit woord spelt men in het meervoud *knien*, 't zij men 'er eene, 't zij twee lettergrepen van make; althans *kniejen*, achte ik loutere straattaal.]

KNIJF, O. *'t Welk hem 't knijf in de vuist geduwt waar*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 485. [*Die aan 't moorddadig knijf van eenen verraader bleef*, Hooft in de Medicis. *Of in zijn borst die knijf tot aan het hecht te drucken*, Bredero in Lucelle III. b. 4. deel: aan welk woord het Fransche *Canif* beantwoordt. Hier van komt af 't woord *knijfje* waar voor kwalijk *knipje*, en *knipmes*.]

[KNIJN. O. Zie KONIJN.]

KNIK, M. *Het heir, 't welk dezen knik der zaken voor geenen aanvang van overhant vast aan te noemen*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 90. [*Knik* is ene toebuiging van 't hoofd; hier wordt het meer rederijkkonstig gebruikt voor eene aanknikkende, dat is, gunstige tijdsomstandigheid.]

KNODS, V. *Met een quastige knods gewapent*, Vond. in Virg. VII Boek der Eneade. [*Hij poogt met zijne knods ons heirspits 't hooft te kneuzen*, Vond. in Luc.]

KNOKKEL, [waar voor men thans schrijft *kneukel* doch het rechte is *knokel*.] V.

Maken kunt gij groot getokkel
Met uw ongeknoopte knokkel,

Hooft in de Ged. bl. 706.

KNOOP, M. *In den knoop van haar hair*, Hooft in Tac. III. B. *Van den knoop der ondertrouwe*, Vond. voor den brief van Lucie. [*Genoeg dien knoop te leggen in dat zeel*, De Decker, I. deel bl. 89.]

KNOP, M. *Zoo moet geen storm den knop bederven*, Vond. in Ovidius Herschepping, XIV. Boek. [*De lente*

lente geeft dan knop, en dan de roos, Vond. bl. 688. I. deel der Poëzij.]

KOE, v. *Zij hebben de koe bij de hoornen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 231. *Ik zal dees jonge koe opzetten*, Vond. in Virg. III. Herderskout.

KOEGEL of KOGEL, M. *Maar als hij booven den koegel was*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 14. Vondel heeft het Vrouw. in Ovid. Herſcheppinge, *Het loot van eene koegel.* Moonen houdt het met Hooft voor mannelijk.

KOEK, M. *Gij moet u met dezen koek vrolijk maken*, Vond. in Virg. VII. Herdersk.

KOEKKOEK, M. *Zoo ſchept de koekkoek luſt in zijnen ouden zang*, Vond. in de Leeuwend. bl. 15. [*De koekkoek houdt zijn' toon*, Vond. I. Deel der Poëzij.]

KOELTE, v. *Met een wakkere koelte*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade.

KOERS, M. *Van den koers van regeeringe*, Hooft in den XXIII. Brief. *Waer wij onzen koers zullen zetten*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade. [*Den ouden koers aengaen*, Vond. Hor. Gez. I. 34. Lierz.]

KOETS, v. *Ziet gij die rijke koets*, Hooft in 't Bruiloftd. op Reael. *Voor de koets te ſpannen*, Vond. in Horat. 16. Lierzang. [*Laetze uwe trouwkoets betreden*, Vond. Heldinnebr. bl. 12.]

[KOFFER. O. *Men haelt dan 't gouden vat uit het Godsheilig koffer*, Vond. Jozeph in Egypte.]

KOG, v. *Vrankrijk en Nederlant plagten aan eene kogh te reeden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 972.

KOKER, M. *Toen rukken die van Barlemont het zinkroer uit den kooker*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 576. *Trek eenen pijl uit den koker*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade.

KOLDER, [een borſtharnas, panſer; ook een

Digitized by Google

rok zonder mouwen,] M. *Hij ſchoot zijnen kolder uit*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade.

KOLF, V. *Met een ruwe kolf in de vuiſt*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [*Met eene ruwe kolf*, Vond. Virg. En. XI. Boek.]

KOLK, V. *Van 't vuur der onderaartſche kolk*, Hooft in de Ged. bl. 691. *Het zij men 't laet de kolk des haerts bevolen*, Vond. in de Altaergeheimeniſſen, bl. 87. *In voorraedt opgeviſcht uit d'ongeſtuime kolk*, Antonides in het I. Boek des IJſtrooms. Zoodat ik niet weet waerom het mannelijk is bij Moonen. Vollenh. volgt Vond.

In d'allerdiepſte jammerkolk.

KOLOM, V. *Tegens eene vreeſſelijke kolom*, Vond. in Virg. XII. Boek der Eneade.

[KOM, V. *Ter komme in*, Vond. vrije Zeevaert.]

[KOMBUIS, V. *Men ziet de kombuis, waer in men ſpijze kookt voor 't drijtig eiken huis*, Vond. Lof der Zeevaart.]

KOMEET, V. *Het verſchijnen eener ijſſelijke Komeete*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 546.

KOMMER, M. *Dat zij hem dezen kommer wijzen mogt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 197. Ook 733. *Den kommer der Nederlanden kon men niemant toeſchrijven, dan alleen den Raadt van Spanje.*

KOMPAS, O. *De pen van 't Kompas*, Hooft in den 183. Brief. *'t Kompas kan ze brengen door ongehaenden plas*, Vond. in de Zeevaert bl. 158. [*Ze volgen 't Zeekompas*, Vond. Amſteld. Zeemagazijn.]

KOMST, V. *Om de komſt van de Lantvoogdeſſe te vorderen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 85. *Met de komſte*, Vond. voor Joſef in 't Hof.

KONCILI, *'t Koncili van Trenten*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 51.

KO-

Digitized by Google

KONIJN, O.

En waar de rots zich niet wil hollen laaten,
't Knijn is 'er bij, en neſtelt in de gaaten,

Hooft in den CIV. Pſalm.

[*Ik tem, door min, zoo wel als 't knijn de trotſche leeuwen.* Hooft in Paris oord.]

Hij ſpant zijn paerden in voor 't dagen,
En gaet met honden 't knijn belagen.

Vond. in Palamedes.

KONING, M. Zie AENBIEDING.

KONINGDOM, O. *Het Koningdom van David,* Hooft in de Medicis, bl. 1.

KONST, V. *Naar de konſt,* Hooft in d'Opd. der Ned. Hiſt. *Niemant wort met de kunſt, wel met eenen trek tot de kunſt geboren,* Vond. in den Brief aen zijnen afwezenden vrient. Dusdanige namen toelatende de *e* in den noemer van 't enkel getal (want men zegt ook *konſte*) zijn van 't vrouwelijk geſlacht: gelijk Hooft daer van de bepalinge gegeven heeft in de XIIIde waerneminge, te vinden voor den eerſten en agter den tweden druk van dit boekje, daer meer dusdanige woorden, *jonſte, beede, rede, zede* enz. zijn aengetogen.

KOOI, V. *Door de kooi der ſlavernije booren,* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 142. *In de kooi,* Hooft in Geer. van Velzen. [Vond. ook in Virg. IX. Boek der Eneade, *Gelijk een wolf om de volle ſchaapskooi loert.*]

KOOKET, [al wat gekookt is,] O. *Het bitter kooket, dat men voor U. E. daar tegen heeft opgediſcht,* Hooft in den 143. Brief.

KOOL, V. *Het ſop is de kool niet waard,* Hooft in den 48. Brief. [Ook BLOEMKOOL; *Daer deze tafel draeght de bloemkool,* Vondels twaalf maanden.] Ook genomen voor vuur, *Met kruipende kool,* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 714.

Digitized by Google

Zoo kil een element kan noch de kool van 't minnen
Niet bluſſen.

Vond. in de Poëzij I. Deel bl. 229. *Dekkende de doove kool met een plaaſterken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 157. [*Met gloeiendige kool*, Vond. Bruiloftd. doch zoo veel deze woorden in beteekenis verſchillen, zoo veel verſchillen dezelve in uitſpraak; het eerſte ſpelt men *koolen*, het andere *kolen*; welk verſchil van uitſpraak en ſpelling weinig begrepen wordt.]

KOON, V. *De ſuikere koon van een dochter te kuſſen*, Vond. in de Bruiloftsd. bl. 760. [*De rozen op de koon te krencken*, Vond. in Adonias. *Mij doe kuſſen Benjamins onnooſle koon*, Vond. Joz. in Egypte.]

KOOP, M. *Door overeenſteemmen van Italie, dat den koop verſoeide*, Hooft in Tac. III. Boek. *Laet ſchoonvader en ſchoonzoon op dien koop vrij paren*, Vond. in Virg. VII. Boek der Eneade. [*Dat doet den koop geen ſchа*, Vond. Joz. in Dothan. *Wij zullen 't zaam den koop wel worden eens*, De Deckers merx tartarea. „ Bij *Wijnkoop* voegt Moonen een V. ledeken.

„ *Hoe veel menglen moſt*
„ *Ter wijnkoop van het Hooi*
„ *Van Tijmen zijn gedronken*

„ bl. 82. Poëzij.

„ Dit woord *Wijnkoop* neemt Hoogſtr. in zijn woor-
„ denb. M, verklarende het zelve, door geld, 't welk
„ men boven den bedongen prijs ten beſten geeft,
„ bij de Latijnen *acceſſio* „ Outh.]

KOOPMANSCHAP, V. *Doordien men haar zeide dat 'er geen trek meer in die koopmanſchap was*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 100.

KOOR, O. *In 't koor*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 13. *Uit het koor*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [Hier wordt het gebruikt voor 't binnenſte der kerke (*adytum*) anders beteekent het ook,

Digitized by Google

ook, *een zang, dans, rei*; hier van de *hemelkooren, englenkooren*, enz. En wiſt men niet, dat van *Choraules*, ons Duitſch woord *Koraal* af kon komen, men zou hier giſſen mogen, dat het ſaamgezet was, van *koor*, en *aâl*, voor *adel*, even als men zegt *aâloudheid*; 't welk dan zoo veel zijn zou als *kooredelen*; want *edelen* en *adelen* is een; 't welk blijkt in ons *adel* en *edeldom*; klaarder noch uit Klaas Kolijn, daar hij ſchrijft *vol adel ſteinen en goude*, dat is, *vol edele ſteenen en goud*. Zoo ook *adel Grave* (welk *adel* ook noch in vele oude eigen namen te vinden is, als b. v. *adelgunda*. Noch ouder bij de Gothen, in *atalarichus*, waar uit wij zijn' oorſprong bij de Gothen leeren zoeken: het ſubſtantiv. *adel* is bekend,) doch dit ware beuzelen, en neem ik niet over van waar ik het elders vond aangeteekend. Zie KOORAAL.]

[KOORAAL, [koorjongen, koorkind] (choraules), M. *Laet kooraelen hunne keel, mengen met ſchalmeie en veêl*, Vond. in Samſon. *Wat vogels zingen daer, alle engelſche kooraelen met hunne keêlen na*, Vond. Adams treurſ. 23. Waar uit het gebruik van dit woord kan worden opgemaakt. In Joann. den Boetg. VI. B. 100 bl. noemt hij zulk een' *den koorknaep*. Een andere beteekenis zie op KORAEL.]

KOORD, V. *Zij kregen aan hunne koorde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 58. *De herder ſloeg het eene koorde door de voeten*, Vond. voor Edipus. [*Hij wringt hun ſtaende voets de koord om hals en handen*, De Deckers Puntd. I. B.]

KOORTS, V. *Overleden aan een brandende koorts*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 17. *In hunne razende koortſe*, Vond. in d'Aenleiding ter Nederd. Dichtkunſt. [*Het bezich werckhuis kan de luie koorts verjagen*, Vond. Inwijing van 't Stadh.]

KOP, M. *Alva doet hem bij den kop grijpen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 202. *Den kop in de lucht ſtekende*, Vond.

Digitized by Google

Vond. in den Inhout voor Adam in Ballingſchap. [*Zal dees dien grijzen kalen kop van 't hair berooven*, Vond. Gebroed. *Dat ſtack den wrevelzieken kop*, de Decker in zijnen helſchen kramer.] Ook genomen voor een drinkvat, *Uit eenen gouden kop te drinken.* Dat ook Vond. heeft in Virg. II. Boek der Lantged.

KOPER, O. Zie GOUT.

KOPPEL, O. *Een koppel, dat uit het beſpiegelen geboren is*, Hooft in den 149. Brief. [*'t Koppel honden volgt 't hert op de hielen*, Vond. in 't Paſcha II. B.]

KORAEL, O. *'T roode korael van u minnelijk montje*, Hooft in de Gezangen bl. 651. *Aen 't korael van uwen mont*, Vond. in 't I. Deel der Poëzij bl. 23.

KOREN, O. *Hier benevens ſloeg het kooren zeer op*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 834. *Het koren*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

KORF, M. *Binnen den korf*, Vond. in Virg. IV. Boek der Lantged. „ Zoo *breikorf*, Vond. Horat. „ Gez. III. Boek 12 Lierz. *Cypris gevleugelt wichtje „ ontdraegt u den breikorf*; by Horat. ſtaat 't woord „ *qualus*; Outh.„ ['t Overige van Outh. zie meeſt in Pitiſcus woordboek op dat woord.]

KORK, O. *In ruig kork gewonden*, Vond. in Virg. XI. Boek der Eneade.

KORNET, V. *Jullaen Romero ontbiet de kornet van Mendoſa*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 462. *Onder de Trojaenſche Kornet*, Vondel in d'Opdr. van Adonias.

KORST, V. *Alzoo zij door de korſt been ſtapten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 309. *Met een harde korſt begroeien*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedicht. [*De kaecken vallen in, begruiſt met eene korſt van ſchimmel*, Vond. Joz. in Dothan.]

KORTOU, of, als andere ſchrijven, KARTOU, V. *Onder de krakende kartou*, Vond. in de Beſpiegelingen

Digitized by Google

lingen bl. 180. [*De blixem der kortou*, Vond. Bruil. van J. de Wit.]

KOSSEM, M. *Hij ſtreelt den koſſem en de harde ſtierenhuiden*, Vond. in Ovidius Herſcheppinge, VII. Boek. [Zie van dit woord den Heer Huydecooper, bl. 175.]

KOST, M. *Op den gewonnen koſt noodigen*, Vond. in Virg. IV. Boek der Lantged. [*Den onbezorghden koſt*, Vond. 't Stadh. *Voorwaer met kleenen koſt beſteed ghij mij ter aerde*, de Decker in Didoos brief,] doch Hooft zegt in den XXI. Brief. *Meer ſmaex vinden in d'oude koſt.* „ Maar hij gebruikt het ook weer M. „ in de Hiſt. der Med. zeggende van Bianca, die „ niet langer aan den koſt konde komen; *Derhalven* „ *ſlaat zij aan den koſt met haar ligchaam te winnen*, „ *'t welk voor luchtige wijven te Florenſen gereedſt is.*" „ Outh."

KOT, O. *In dit benaeude kot*, Vond. Noach, II. Bedrijf.

KOU, anders KOY, V.

Wat vraet zou nu verwaten
Een' vogel eeten, dien bij aeſde in zijne kou?

Vond. in 't XV. Boek van Ovidius Herſcheppinge. [*Leſt in de kou verſnot*, Vond. toegift aan de nabrabbelaars.]

KOUDE, V. *Tegens de koude*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 613. *Voor de koude*, Vond. in Virg. VII. Herdersk. [*Vergeefs verwacht de lantman dat het kruidt, door tandt der kouw' verbeeten, zich weder pronk*, Hooft in de Zangen.]

[KOUS, V. *Hebje een blauwe kous van doen*, Vond. Mengeld. bl. 579.]

KOUT, M. *Van gemeenen kout afgeſcheiden zijn*, Vond. in den Inhout van Jephta. Echter ſchijnt hij het

Digitized by Google

het ook vrouwelijk te nemen in het einde van Virg. I. B. der Eneade, daer hij dus ſpreekt: *D'ongelukkige Dido brogt mede den nacht over met allerhande kout*; of 't moſt (wie weet?) een drukfeil zijn. Maer Hooft heeft in de Ned. Hiſt. bl. 831. *In gemeenzame kout.* En bl. 837. *Door gedurige kout.* Moonen is voor 't mannelijk geſlacht. [Gelijk ook de Decker. Bruil. van Joan de Decker, *Hij heeft ſomtijds een' wijzen kout geleidt met Lipſius.* En Vondel wijkt 'er niet van af, niet tegenſtaande hij *allerhande kout* ſchrijve: gelijk wij zagen in de aanmerking op het woord BEEN, dat *allerhande*, meestijds, even als *alle*, ongebogen, voor de woorden der driederlei geſlachten gevoegd wierde. Zie BEEN.]

KOUTER, O. *Het kouter*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged. [*Gelijk een purpre bloem van 't kouter afgeſneden*, Vond. Virg. En. IX. B. *Hij doet door goeden grond bij wijlen't kouter gaen*, de Decker Puntd. II. B.]

KRACHT, V. *Met ſchier onweerſtandelijke kracht*, Hooft in d'Opd. der Ned. Hiſt. *Spant de keel niet uit hare kracht*, Vond. in d'Aenleiding ter Ned. Dichtk.

KRAEG, M. *Ik vat hem naer den kraeg*, Vond. in Palamedes bl. 52.

KRAEI, V. *Dan vangt hij eenen haes, of overzeeſche kraei*, Vond. in Horat. 2. Toez. [*Kraei* voor *gekraei* is M. *Van den hanekraei ontdekt*, Vond. inwijing van 't Stadh. Doch dan is het een woord op zich zelf, en niet verkort voor *gekraai*; anders moeſt het onz. zijn.]

KRAEM, V. *Dat het tijdt was de kraam op te breken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. Huygens zegt in zijn gedicht op Weſterbaens Okkenburg, *In 't kraem te leggen*, dat een bijſter ongeluit is. Nogh vinde ik het in de Invallende Gedagten van Kats: *Ik ſtond een wijl omtrent het kraem.* Ook in Dekkers Lof der Geltzucht, niet verre van het einde:

Dit

Digitized by Google

Dit gantſche poppekraem getaſt op eenen hoop
Staet voor mijn munte veil. [En elders.]

Dogh hij ontvalt zich zelven in zijn gedicht op den Roomſchen Paus, en den helſchen Kramer, daer hij 't vrouwelijk ſtelt:

Zijn voddekraem haelt hij dan voor den dagh,
En ſtelt ze toe zo prachtig als hij magh.

Maer Oudaen heeft ook het vorige in de Roomſche Mogentheid bl. 308.

De tedere erfgenaam
Verſchrikt en ſtuipt en nijgt voor 't opgeſchikte kraam.

KRAEN [een vogel], v. *Het koſt een Strymoniſche kraen treffen*, Vond. in Virg. XI. Boek der Eneade. [*De kranen zwemmen op haer vêeren*, Vond. Virgil. bl. 452. *In eene kraen verkeert*, Vond. Ovid. Herſch. VI. B. bl. 162.]

KRAFT, v. Zie KRACHT.

KRAK, m. *'T uitheemſch gewelt en trouloosheit der bontgenooten hadden den Roomſchen Staat bijna eenen krak gegeven*, Hooft in Tac. III. Boek der Hiſt. *Zietge niet dat de maſt eenen krak wech heeft?* Vond. in Hor. 14. Lierzang.

KRAKKEEL, o. *In het krakkeel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 6. *Naerdien het krakkeel aengroeide*, Vond. in het Ber. voor Palamedes.

KRAMP, v. *Zonder nieuwe kramp*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 501.

KRANKTE, v. *De kraftigheit der krankte*, Hooft in Tacit. II. Jaerboek.

KRANS, m. *Met den krans om 't hooft*, Vond. in Virg. VI. Herdersk. [Van dezen *krans*, met zijn zaamgezetten als *tafelkrans*, *lauwerkrans*, *lofkrans*, *zeekrans* teekent Outhof genoegzame voorbeelden voor 't m. aan, onnoodig om hier uit te ſchrijven.]

KRAT,

Digitized by Google

KRAT, O. [de bak van een rijtuig, waar de koetzier zit.] *Op het krat van Doris wagen zat*, Hooft in zijn Gezangen. [*Gij kooſt het krat*, ook aldaar.]

KREEFT, M. *Voor den brandenden kreeft*, Vond. in Virg. VI. Herderskout. [*Mij dunckt gij ſlacht den kreeft en kruipt al achterwaert*, Vond. Joz. in Dothan. *Tot op den cirkel van den kreeft*, de Deckers Zonneloop.] Voorts zijn alle de Viſſchen van dit geſlacht, waer onder ik niet weet waerom Moonen *Bot* vr. ſtelt. [Deze regel is niet algemeen.]

KREEK, V. *Mondragon beſtondt de kreek te ſluiten met palen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 445. *Verlos mij uit die kreke*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade.

KREET, M. *Door dien kreet opgewekt*, Vondel in Virg. III. Boek der Eneade. [*Hier hoorde men den kreet*, Vond. Virg. En IV. B.] Hooft gebruikt het vrouwelijk in den X. Brief, *Naar de dagelijxe kreet.*

KREITS [kring] (circulus), M. *In dezen kreits*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 109. *De maen, die om de maent haren kreits voltrekt*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. „ Zoo *ommekreits*; *Binnen* „ *den ommekreits van drie muuren*, Vond. En. VI. B. Outhof."

[KRENG, O. *Al was 't ondankbaer kreng geſtroopt*, Vond. II. Deel der Poëzij.

Om als een ſtinckend kreng naer lijf en ziel te ſterven. Vond. beſpiegel. bl. 41. I. B.]

KREUK, V. *Met een' zelve kreuk*, Hooft in den CLXXXIX. Brief. *Indien het voorhooft zet een wijze kreuck*, Vondel in het II. Deel der Poëzij, bl. 323.

KRIB, in de betekeniſſe van tegenſtreven, V. *De koorts is een hartnekkige krib*, Hooft in den CLVII. Brief.

KRIBBE,

Digitized by Google

KRIBBE, V.

Verwacht in uwen ſchoot het drietal, dat van 't Ooſten Zich boogh voor d'arme kribbe,

Vond. in de Maegden. [*'t Starrenlicht, dat d'arme kribbe wijſt*, Vond. Opdr. der Maagdebr.]

KRIEKEN, O. *Met het krieken van den dagh*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 68. [*Het krieken van den dagh*, Vond. Hor. Gez. II. B. 9 Lierz.]

KRIJG, M. *Ten einde van deezen krijgh*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 20. *Den aengevangen krijg ten einde brengen*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade.

[KRIJT, [kring] (circus, agon) O. *Kom, aengename doot, en help ons uit dit krijt*, Vond. in 't Paſcha I. Bedr. *Dat wy u hadden verwonnen int crijt*, B. Houwaert Antijcke tafereelen bl. 91. Bij anderen der ouden wordt dit genoemd *'s werrelds krijt*; van die heeft het Vondel ontleend, *Toen liet Neptunus neef een' appel in het krijt en renperk vallen*, Vond. Ovid. Herſch. X. B. bl. 326. Zie van dit woord Huydec. proev. bl. 470.]

KRING, M. *In eenen kring*, Vond. in Virg. VIII. Boek der Eneade. [*Uit eenen kring van zonnen*, Vond. in Lucif. V. Bedr.]

KRISTALIJN, O. *Daer 't licht zich ſpiegelt, in het blaeuwe kriſtalijn*, Vond. in Lucif. bl. 1.

KRITS, [kring] M. *In zijnen vollen krits*, Vond. in Lucif. bl. 55. [*De pais in haren krits voltogen*, Vond. inwijing van 't Stadh.]

KROES, M. *Als oft hij een' gouden kroes geſtoolen hadde*, Hooft in Tacit. XXXII. Boek. *Hij brengt den vollen kroes*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged. Evenwel Hooft moet het vrouwelijk geſtelt hebben, dewijl hij in Tacit. bl. 170. duidelijk zegt, *Dat d'oude man d'ontfange kroes aen Druſus geleevert hebbe.* [Echter gebruikt hij het in de Med. ook M. waar ik vinde, *Dat zij den kroes koozen.*]

Digitized by Google

[KROKODIL. v. *Verzamel eens den walviſch in de meeren en Noortſchen oceaan, den draeck, de krokodil, de ſlangen*, Vond. Beſpiegel. III. B. bl. 95.]

[KROMTE. v.

Riem, die den Leeuw en Maegd
Op zijne noorderkromte draegt,

De Decker in zijne ſterrebeelden.]

KRONIJK, v. *Mogt het u beuren de kronijk van onze zwaarigheit aan te hooren*, Hooft Tac. I. B.

KROON, v. *Zijnde het der kroone te naa*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1. *Die met kennis de kroon uitreiken*, Vond. in de Aenleid. ter Nederd. Dichtkunſt.

[*De Deugbt is niet gewoon*
Te ſtreven op een bed van roozen naer de kroon,
Maer langbs een' ſteilen weg.

Vond. in Salamoneus II. Bedr.] *Adonias koſt het den hals, dat bij met looze lagen Salomon naar de kroon durft ſteken*, Vollenh. in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 15.

KROONING, v. *Op de krooning*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 178. Zie AENBIEDING.

KROOS, [ook KROOST, eendgroen] o. *Boven op het kroos*, Vond. in 't VI. Boek van Ovidius Herſcheppinge.

KROOST, o. *De Dardanen kennen hunne voorouders aen het krooſt*, Vond. in Virg. V. Boek der En. [Zie hier van bij den Hr. Huydecoper.]

KROP, m. *Dat hun dit leet in den krop ſtak*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 64. *Paris oordeel ſtak haer nogh diep in den krop*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade. [*Schreien met een' vollen krop*, Vond. Akens onderg.]

KRUIK, v. *Met de kruik*, Hooft in Bato. *Die den ſtroom uit zijne kruik giet*, Vond. in Virg. VII. Boek der Eneade.

[*Hier*

Digitized by Google

[*Hier ſtort in Simons zaal*
Maria Nardusgeuren
Uit hare Albaſte kruik.

Vollenh. Poëzij bl. 81.]

KRUIM, v.

'S ovens gloet haer ſteke
Op 't booft, en ſluit' de kruim in eene korft;

Vond. II. Boek der Altaergeheimen.

[*Met de leſte brocken, ja d'allerjongſte kruim.*

Vond. gebroeders III. Bedr.]

KRUIN, v. *Van de kruin*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *De kruin om hoogh ſteeken*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade. [*Gelijk ze ook op de kruin des Weſtertoorens blinkt*, Vond. inwijing van 't Stadh. *Van Nizaes hooge kruin*, Vond. Virg. En VI. B.]

KRUIS, o. *Onder het kruis*, Vond. in de Opdr. van Maria Stuart. *Bij 't nieuwe kruis van St. Euſtache*; Hooft in Henr. den Grooten bl. 110.

KRUIT, o. *De dieren in het kruit*, Hooft in 't I. Bedr. van Granida. *Door kracht van dit kruit*, Vond. in Virg. VIII. Herdersk. Ook genomen voor buskruit: *In 't midden van 't kruit*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 315.

KRUL, v. *Ik zie de krul in iemants neuze*, Hooft in zijn Gedichten.

KUDDE, v. *Een ſchaep van de kudde*, Vond. in Virg. III. Herdersk. [*Drijf, vroeg en ſpa de kudde in 't velt*, Vond. XII. Maanden.]

KUIF, v. *Bekoort door deze kuif*, Vond. in de Bruiloftsd. bl. 680.

KUIL, m. *Ergens in eenen kuil*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis bl. 33. *Het lijk in eenen kuil te werpen*, Vond. in d'Opdr. voor Joſef in Dothan. [*Ik heb het waerde lijk zien in den duiſtren grafkuil douwen*; De Deckers zuchten en tranen.]

Digitized by Google

KUIT, v. *Een koegel, die de kuit quetſte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1087. *Verneemt zè flux hoe hout en ſchors de kuit beweven*, Vond. in Ovid. Herſchepping bl. 366.

KUNDE, [kundigheid, kennis] v. *Mits de kunde der plaatſen*, Hooft in Tacit. VI. Boek.

KUNDSCHAP, v. *Zijn Majeſteit ontfing waarachtige kundſchap*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 137.

KUNNE, v. *De ſterkſte zwicht voor d'allerzwakſte kunne*, Vond. in d'Opdr. voor Jephta. [*Gij zult de vrouwekunne eerlang zien op de been*, Vond. Batav. gebroed.] *

KUNST, v. Zie KONST.

KUS, m. *Men zegt dat hij zijne Gemalinne eenen kus afgeſlagen hebbe*, Vond. Horat. III. Boek 5. Lierzang. Ook in de Beſpiegel. bl. 212, *Zoo wort de Heilant met eenen kus verraden.* Bij Hooft is 't vrouwelijk, *Na een korte kus*, in Tacit. bl. 215. [De Decker houdt het met Vond. *Hij vangt dat ja uit hare ſchoone lippen met eenen kus*, Bruil. van J. de Decker.]

KUSSEN, o. *Op dat kuſſen te raaken*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 29. *Dees naer het kuſſen ſtaende*, Vond. in Horat. III. Boek I. Lierzang.

KUST, v. *Hier toe geviel 't dat de Onderamiraal de kuſt aandeedt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 14. *Aen de kuſt der oude Kureten*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade.

[*Die*

* In 't voorbigaan merk ik aan, dat dit woord oudtijds beteekende alle *voordbrenging*, en hier van vervolgens afſtamt *kunne* voor *afkomſt* bij M. Stoke; *kuntſchap* voor *geſlacht* of voor ons in dien zin thans gebruiklijk woord *kunne*: en dit alles van het oude *kennen*, waar voor thans *bekennen*; en waar van ook *kind* en meer andere woorden: welk woord zijn overeenſtemming heeft met het Griekſche γενᾶν, *bekennen*; 't welk breeder uit onze verwantſchapte talen te betogen ware; men zie intuſſchen van deze afſtamming *Wachter Gloſſar. bl.* 61. voor al *bl.* 242. als mede *Eccard. Theotiſc. bl.* 146, 147 enz.

Digitized by Google

[*Die in die kunſt volleerd, en op die kuſt bevaren*
Zoo wacker treed en zwiert op klanck van keel en ſnaren.
De Decker in den Dooper V. Bedr.]

L.

LAAG, v. Zie LAGE.

LABYRINTH, M.

Menigh ijdel weereltskint
Dools in dezen Labyrinth.

Vond. in het II. Deel der Poëzij bl. 232.

LACH. Dit woort ſchijnt twijffelachtigh. Mij ſtaet het mannelijk geſlacht met Vond. beſt aen; *Mengt het bitter met eenen zoeten lach*, in Horat. II. Boek, 16. Lierzang; dat ik ook van Moonen beveſtigt vinde in zijne Spraekkunſt. [En ook van de Dekker; *Ik dacht 'et met een' blijden lach te wellekomen als ik plag*, in zijn Gedichten. *Gaf zij u den eerſten lach*, in zijn geboorted. bl. 244. *Wij grimmen om dien lach*, Huygens Hofwijk bl. 543.] Ook was de Lach een Godt bij de Ouden, geen Godin. [Dit echter doet niets, om het woord als woord, M. te doen worden of zijn, zoo als wij op MIN getoond hebben.] Hier van ſchijnt Hooft te verſchillen in zijnen 133. brief: *Maer mogen z' al deur voor menſchen, die de lach, een' eigenſchap der menſchelijkheit, verzaaken?* Echter heeft hij het mannelijk in de Gezangen bl. 632.

Zij plantte in 't oog een vonk,
En ſtelde 'er bij te pronk,
Een' lieven lach, en looze lenk.

LADDER, v. *Tegens 't beklimmen met de ladder*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 9. *Aertsvader Jacob zagh te Bethel in den droom eene ladder*, Vond. in zijn Toneelſchilt bl. 6. [*Staende op eene ladder*, Vondels Palamedes. *Nu wort men de ſtormleêr gewaer*, Vond. in Virg. En. XII. B. *Men klimt bij trappen op langhs hof-*

Digitized by Google

felijcke leêr, Deckers Puntd. I. B. 98 Puntd.]

LADE, v. *Het werk, geſtagen met de lade*, Vond. in Ovidius Herſch. VI. B. bl. 161.

LAEGTE, v. *Uit de laegte*, Vond. in Virg. III. B. der Landged. [*Een' lofzang uit de laegte zondt*, Vond. 't Bruiloftbed van Hooft.]

[LAEN, [een weg, of wandeldreef, weerzijds met boomen bezet,] v. *Rij fluks de jachtlaen door*, Vond. in Jeftha.]

LAERS, v. *Hij ſtampte met de laers*, Vondel in Zungchin bl. 25.

[LAEUWTE, v. *Intuſſchen ſtreed de vaagh der inzerlijke laauwte*, Hooft in de Gedichten.]

LAGE, v. *Van de laage gehoort hebbende*, Hooft in Tac. XIV. B. *Hij liet zich daer in de lage*, Vond. in den Inh. van Virg. XI. B. der En. „ *Stort bij in* „ *de twede laag*, Hooft in de Med." Outhof.

LAK, ['t zelfde met *laſter*, ook noch bij Vond. *lachter* genoemd] M. *Een' nieuwen lak op den hals te werpen*, Vond. in Virg. II. B. der En. Bij Hooft is 't O. in Geeraert van Velzen, *En 't trouloos lak geweeven, 't welk gij hem op den hals deedt werpen.* Moonen volgt Vondel. [Zie van dit woord de Hr. Huydecoper bl. 66. Hier van *lachter*, d. i. *laſter*. Vond. Virg. En. VI. B, *Want d'een ſluit onvervaert den helſchen wachthont aen een keten tot Godts lachter.*] Voor een water zoo genoemt is 't ook O. *Op den oever van 't lak Benacus*, Hooft in de Hiſt. van de Med. bl. 31. [Zie ook LEK.]

LAKEN, O. *Het omgedeelt gouden en zilveren laken*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 176.

LAM, O. *Dit onnoozel lam*, Vond. voor den brief van Agnes, ['*t Onnoozel zoghlam*, Vond. in de Maagden.]

LAMP, v. *In de brandende lamp*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Met die goddelijcke lamp*, De Decker J. de Dooper III. Bedr.]

LAM-

Digitized by Google

LAMPER, O. Vond. in het eerſte Deel der Poëzij bl. 347.

Haer pruick vermaſt van gout en ſteenen,
Die blonk door 't zwarte lamper beenen.

[LAMPET, [een kom of kruik, waer in de dienſtbooden het handwater aanlangen] O. *Die den ſpiegel houdt in 't toien of 't zilveren lampet*, Vond. I. Deel der Poëzij.]

[LANDAART, M. *Onkundig van dien landaert en zijn zeden*, Vond. Opdr. der Batav. Gebr. *Van andren landtaardt*, Hooft in de zeden der Germ. bl. 1.]

LANDOU, V. *Over de omleggende landouwe*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 131. *Men ziet de dorſtige landou quijnen*, Vond. in de Opdr. der Gebr. [*Dan zwelt de boezem der landouw van kruit en kleur en knop en telgh en bloem*, Vond. in Lucifer. (*)

LANS, [ſpies, ſpeer, piek,] V. *Farneze vat flux de lans in de vuiſt*, Hooft in de Nederl. Hiſt.

(*) Kwalyk ſchrijven velen dit woord met een dubbele D, *landsdouw*; even of het van *land* en *douw*, of *daauw* ware te zamen gezet, daar het ieder behoorde bekend te zijn, dat in het zelve ene koppeling plaats hebbe van *land* en *auwe*, of *euwe*; zijnde *euwe* het zelfde met *veld*, *beemd*; zoo dat *landeuwe* zeggen wil *een landſchap*, *landſtreek*, bijzonder betreklyk tot *weiland*. Voorbeelden ontbreeken my voor die ſpelling niet. *Dus doet uwen dienſt in deze landouwe*, het wit Angierken voor de kamer Haarlem. *In mijn landouwe*, Houw. Maagden XII. B. *Onze en uwe landouwen*, dezelve in zijne Antijke Taferelen bl. 94. *Binnen uwer landouwe*, C. V. Ghiſtelen Ovid. Demoph. aan Phyllis, enz. Van dit zelfde *ouwe* of *awe*, bij de Latijnſche tongen *ave*, *avia* (de *v* toch der Latijnen in onze *w* veranderd wordende, zal men honderden van Latijnſche en Duitſche woorden kunnen vereenigen, *wal*, *vallis*; *waan*, *vanus*; *wijn*, *vinum*; enz.) leiden ſommigen af den naam van *Batouwers* of *Batavieren*; die men zegt, eertijds *Batten* geheeten, naderhand van de landerijen of *awen*, van welken zij bezit namen, *Battawen* en *Batavieren*, genoemd te zijn. Zie de Vaderl. Hiſtor. I. D. I. B. 12. bl. in de aanteek. En zeker hier aan beandwoord de Latijnſche naam *Batavia* en *Batavus* ook zeer wel.

Digitized by Google

Hiſt. bl. 557. [*Zij ſchoot en drilde hare lans*, Vond. Palam. IV. Bedr.]

LANT, O. *In 't lant*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 12. *Het platte lant*, Vond. in de Opdr. van Adam in ballingſchap. Mij luſt in 't voorbijgaen aen te merken, dat de laetſte Opſteller der Nederduitſche Spraekkunſt zegt, dat dit woort de naemvallen in het meerder getal maekt door *landerijen*: dat niet alleen ſtrijdt tegen de regelmatigheit (hoewel dat ſomtijds wel gebeurt) maer tegen alle voorbeelden. *Lant* maekt *landen*. En *landerijen*, gelijk de zaek ſpreekt, komt van *landerij*. Die 't niet gelooft, zie Hooft na in de Ned. Hiſt. bl. 267, *Tot dat zij in de landerije van Guiſe zouden gekomen zijn.*

LANTAERNE, V. *Zij noemden hem een groote lantaarne zonder licht*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 493.

LANTSCHAP, O. *Over 't heele landſchap*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1197. [*In dit landſchap*, Vond. Virg. En. VIII. B.]

[LAP, M. *Die eenen laken lap bekomen zou zoo lanck*, De Decker Lof der Geldz. wien Huygens volgt in de rijke Vrijſter,

Sij kan van duſend een dan Maskerlap ontbeeren.]

LASCH, [inlaſſching] V. *De laſch uit Tacitus vergeten heb ik op 't einde van 't bladt geklampt*, Hooft in den 54. brief. Ook voor een heimelijk gedeelte des lichaams, *In de ſchaft getroffen en de laſch*, Vond. in het XII. B. van Ovid. Herſch.

LAST, M. *Tot zulk eenen laſt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3. Dus ſpreekt hij te recht. *Plagen, die hij voorſpelt op Goddelijken laſt*, Voll. in de Heerl. der Rechtv. bl. 110. Ook Hooft weder in de Ned. Hiſt. bl. 105, *Gevraagt naa hunnen laſt*: maer t'onrecht, als hij daer op laet volgen: *antwoordde d'een met een ſtoute leugen, datze daar was*, te weten *de laſt*,

voor

Digitized by Google

voor *dat hij daar was*. Uit andere exempelen, doorgaens bijgebragt, blijkt dat hij zich verzint. *Met den laſt*, Vond. in de Opdr. voor Joſef in 't Hof. [elders *Met den laſt om dit oproer te dempen;* en zoo ook bij Decker *overlaſt. Spijt zachte perſſingen en harden overlaſt.* Klinkdichten bl. 197.] Bij misbruik der koopluiden is het, voor een maet van graen genomen, O. En men dient hen te volgen, als men in zulk een geval verſtaen wil zijn. Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1159. *De Rog quam omtrent agthondert gulden 't laſt te koſten.*

LASTAEDJE, V. *Dat zij de Laſtaadje, een treffelijke voorſtat, aan aſſche leiden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 64. [Het beduidt een ſcheepstimmerwerf, ook wel de ſcheepswalen; waar van zie bij Winſchoten in zijnen Zeeman.]

LASTER, M. *Een ſtank van onafwiſſchelijken laſter*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 63. *Maer om den laſter plaets te geven*, Vond. in Palamedes bl. 15. ['t Zelfde met *lachter. Mijn leerzucht, niet beſchroomt voor ongerijmden lachter*, Vond. Opdr. van Ovid. Herſch. gelijk dit ook bij vroegeren daar voor bekent is. *Die doet hem zelven grooten lachter en ſchande*, B. Houw. XVI. B. *Du en ſultſte di ſelven niet lachteren noch prijſen*, Gulden Legenden. I. D. 30. bl.] Qualijk heeft het derhalven Antonides in het IV. B. des IJſtrooms:

D'ondankbre laſter bijte op HARE *tong voortaen.*

[Zie van dit *hare* op 't woord MIN.]

[LATIUM, O. *Het forſſe Latium*, Vond. Horat. Gez. 135.]

LAURIER, M. *Den Laurier verdienende*, Vond. in den Inh. van Virg. IV. Herderſk. [*Onder mijnen Laurier*, Vond. Hor. Gez. II. B. 7 Lierz.] Zoo is ook

LAUWER, M. *Dees boom gelijkt den Lauwer*, Vond. in Virg. II. B. der Landged.

LEDEKANT, V. *Uit de ſaffrane ledekant*, Vond.

Digitized by Google

in Virg. I. B. der Landged. [*Daer gij de ledekant beſtrooit met geur van rozen*, Vond. Bruiloft van Joan de Wit. *Bij een' vorſt op purpre ledekant*, De Decker in 't beklag van Monime.] Dit volgt ook Moonen. Anderen zeggen, *het Ledekant*. [Zoo zegt ook van Heule, en zoo ſchrijft Vond. ook ſomwijlen.]

LEDER of LEER, (corium) O. *Van 't ongetoude leder*, Vond. Virg. En. VII. B. Dit woord onderſcheide men wel van *leêr*, *leeder*, [ſcalae, climax) V. waar van zie op LADDER.]

„ LEEK, M. *Eenſtemmigheit beſtiert den leek en* „ *klerck*, Vond. Aktaargeh. bl. 99. Zijnde een *leek*, „ een ongeletterde, gelijk *Leekebroeder*, *Leekemonik*, „ *Monachus idiota*, bij Kiliaan. Buiten twijfel van „ 't Grieks λαὸς, *volk*, 't gemeene volk: En zoo „ ſtaan *leeken* en *klerken* doorgaans tegen malkander „ over. Zie Car. du Frene in Gloſſar. Gr. op het „ woord λαὸς." Outhof.

LEEM, O. *Waar op eens van Antonio geantwoort was, dat hij zoo onderdaanig aan zijne Majeſteit zou blijken, als 't leem aan de handt van den Potbakker*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 520. *Het taeje leem*, Vond. in het IX. B. van Ovid. Herſch.

Is 't leem niet ſtout, dat zijnen pottebakker
Bedillen durft?

Vollenhove in zeker Lijkdicht.

[LEEMTE, [gebrek, verminktheid] (vitium, defectus) V. *Van voor'ge leemte wel genezen*, Vond. Dood van Will. den II. Kiliaan ſchrijft *lemte*, *laemte*: Het is eenigzins breeder van beteekenis dan het gebruiklijke *lamte* of *lambeid*.]

LEEN, O. *Het leen van zijne kroone*, Vond. in de Opdr. van David in ballingſ. [*'t En zij ze aen mijnen ſtoel het leen verheergewaede*, Vond. in Lucif. IV. Bedrijf.]

[LEEP, V. *Fluis krijghje van de leep*, Vond. Harpoen.]

LEER,

Digitized by Google

LEER, v. *Tegens de Roomſche leere*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 4. *In haere leere kan niets gevonden worden*, Vondel voor Adam in ballingſ. *Het licht der hemelſche leere*, Vollenhove in zijne Slotpredikaetſie. [*Leer*, *leder* (*corium*) zie LEDER. Van *leer*, *leeder*, *ladder* (*ſcalae*) zie LADDER.]

[LEERING, v. *Door voorbeels eer dan door zijne ongetooide leering*, Vond. Hekeldigt. I. Deel der Poëzij.

LEEST, v. *Ik ben van die leeſt niet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 992. *Spreuken naer de leeſt van elx lijf te paſſen*, Vond. voor Jeptha. [Van Heule ook v, maer Vond. in het tegengift op de Geeſtdrijvers zegt, *Op den leeſt te ſchoeien.* En wederom in Peter en Pauwels I. Bedr. *Ik ſchoeide meeſterlijck op eenen zelven leeſt.* Waerin hem ook volgt de Decker Puntd. I. B. *Gij vormtze Nicolaes op eenen hupſchen leeſt*; zoo doet ook Moonen in den II. Herderszang, *Van Goddelijken leeſt*; en met die houde ik het: maer Huygens weder neemt het v. *De reſt van eener leeſt*, IV. B. in den voorzang. Het M. vervangt thans meeſttijds het v. welk oulings meer plaats hadt.]

LEET, o. *Zij overleggen het leet traaglijk*, Hooft in Tac. bl. 496. *Waer hem dit leet niet wedervaren*, Vond. in Virg. III. Herderskout. [Ook ſchrijft men *leid*; hier van is noch over de uitroep *leider!* Bredero in zijn' ſtommen Ridder zegt, *haij mijn wat leijder maar!* noch eens, *Zoo ben ik leijder! nu.* Ook Vond. in de Lijkd. *Toen zij de leide maer ontfing.* Bredero in Alphons. *Mijn dagbelijckſche pijn en leijde droefheit groot*, en honderd meer. Het welk ik hier aanhaale, om dat ik dit woord meeſt kwalijk *lijder!* zie geſpeld worden. *Leid* voor *leed* is genoeg bekend door Datheens gebruik.]

LEEURIK, M. *Scille verkeerde in enen leeurik*, Vond. in Ovid. Herſch. VIII. B. [*Nu de leeurik in zijn vlught*, Vond. II. Deel der Poëzij.]

LE-

Digitized by Google

LEGER, o. *In 't leger gekoomen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 12. *Wat gevaer het leger liep*, Vond. in den Inh. der Maegden.

LEIJ, v. *Hij hadt geen goede leij*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 171. Ook genomen voor eenen ſtroom, *de Leije*, dezelve bl. 699.

[LEIZEEL, o. Zie ZEEL.]

LEK, o. *Het Albaenſche lek*, Vond. in Hor. IV. B. 1. Lierzang. [*Het lek van Lukrijn*, Vond. Hor. Gez. II. B. 15. Lierz.] Maer voor een rivier, bij ons bekent, is 't v. *Op de Lek*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 256. *Van de Lek*, Vond. in de Poëzij, I. Deel bl. 177. [*De Rhijnſche Lek met haer ſchaduw*, Vond. Rijnſt.]

[LEKKERNIJ, v. *Zij ſlaen hunn' wreeden klaeu in deze lekkernij*, Vond. Joz. in 't hof.]

LEL, v. *Zij gilt met haere lel*, Vond. in Ovidius Herſch. III. B.

LELI, v. *Wanneer ge met uw lip de leli leeſt uit rozen*, Vond. in de Begroetinge van Prins Frederik Hendrik, bl. 108. [*Ontwijſter zijner leli*, Vond. I. Deel der Poëzij.]

LEMMER, o. *Hij bint het Griexe lemmer op de zijde*, Vond. in Virg. II. B. der En. Maer genomen voor een ſtreek lands, dus genoemt, is het v. *Uit de Lemmer*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 436.

LEMMET, o. *Aen het lemmet*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Natuurlijk geeft het lemmet vlam noch dampen*, Vond. in Jeftha.]

[LENDEN, v. *Hij zag geen' leeu meer klaeu in hunne lenden ſlaen*, De Decker in de Ged. Hier ſchijnt Dekker het meervoud te bedoelen, ſchrijvende *lenden* en niet *lendenen*, waar toe ik ook meeſt zou overhellen, beveſtigd door het voorbeeld, dat ik aantref in het Paſſionaal; anders de *gulden Legende* genoemd, al-

Digitized by Google

alwaar in 't Zomerſtuk, bl. 104. *Al waren die lenden tot aſſchen verbarnt.*]

LENGTE, v. *Om dat hij van wanſtallige lengte was*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 91. *In de lengte*, Vond. in Virg. I. B. der Landged.

LENING, v. *Over de ijzere leening*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 176. [Hier van maakt het albeheerſchende Gebruik thans *leunen*, 't welk noch bij Kiliaan niet te vinden was; men onderſcheide dit *lening* toch wel van *leening*, *beleening* (mutuum). De ſchrandere Ten Kate heeft ons hier toe de ſleutel aan de hand gegeven in zijn doorwrocht en nooit te volprijzen Werk; *de Aenleiding tot* enz. I. Deel bl. 152—320. 't Hangt dan thans alleen aan ons, om, door de Spelkunde, dit in onze taal zoo eigenaartig onderſcheid in wezen te houden. Hooft en Vond. kunnen hier onze leidslieden niet in zijn. J. de Decker vinde ik hier al heel zuiver; tot twee onfeilbare vraagbakens kunnen ſtrekken het Woordboek van Kilianus, van den druk des jaars 1596, en de Nederduitſche Vertalinge des Bijbels van den jare 1618 en 1619. Wie daar op aangaat, zal bezwaarlijk feilen; meer zeg ik hier niet.]

LENTE, v. *Tot de toekomende lente*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 97. *In de lente van hun leven*, Vond. in de Opdr. van Jozef in Egipten.

LERP, v. *Om de ſlagen eener lerpe te ontfangen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 231.

LES, v. *Uit de leſſe dezer punten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 348. [Zoo verre is 't met de Geſl. verloopen geweeſt, dat Spiegel al ſchreef.

„ *Recht zeit mien, die de waerheyd zeit, mach nieuwers banken,*
„ *Maar zelf zult gij dit les u hebben te bedanken.*
„ In Erato bl. 115, 116."

Von-

Digitized by Google

Vond. V. *Nochſpant gij uit om eene les*, Vond. I. Deel der Poëzij. Ook De Decker in de Onderhandeling.

Maer luſt u, Zoon, een' nutte les te hooren?]

LESSENAER, M. *Den leſſenaar zijnen wandel nakuierende*, Hooft in den 55. brief.

LETSEL, O. *Dit letſel*, Hooft in Tac. van de zeden der Germanen.

LETTER, V. *Dat Uw E. de duiſtere letter wil indachtig zijn*, Hooft in den 1. brief. *Met de letter*, Vond. in de Heerlijkh. der Kerke, bl. 12. *De Hebreeuſche text heeft voor dit verhaal de letter omgekeert; gelijk men haar voor 't begin van 't volgende hooftſtuk eveneens vint geſchreven*, Vollenh. in de Heerlijkheid der Rechtv. bl. 363. [*Als ik uw letteren zo wacker op haer koten geplant zie*, J. De Decker aan F. de Bonijne. Zoo vindt men het naar Outhof ook alom in 't N. Teſt. En daar 'er zoo veel voorbeelden van het ſtandvaſtig Vr. gebruik zijn, weet ik niet, waarom dezelfde Outhof *Letter* alleen op 't gezag van Bake M. hebben wil, wiens gezag hij zelve elders omverſtoot, zeggende, „ *Bake was zeer onagtzaam in 't* „ *waarneemen van de geſlachten;*" 't zelfde van Antonides getuigende. *Letter* is V. en zoo was 't bij de ouden meê, zie de Goudſche Chron. 66. enz.]

LETTERGREEP, V. *De klank der lettergreepe*, Vond. in 't Ber. over de Misſtellinge.

LEVEN, O. *Het heerlijk leeven*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 5. *Dit leven te verſmaden*, Vond. in de Opdr. van Maria Stuart. Dit woort is eigentlijk een werkwoord. Zie GEVOELEN.

LEVER, V. *De gier verlaet de lever van Tityus niet*, Vond. in Hor. III. B. 4. Lierz. [*Prometheus voelt zijne lever ſtaêg van bek en klaeu verbreken*, De Deckers Puntd. I. B. 403.]

LEUGEN, V. *Dat het der leugene aan geen kundig lit-*

Digitized by Google

litteeken ontbrak, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 423. *Tot voorſtant van de leugen*, Vond. in Maria Stuart, bl. 3. [*Met een ſtoute leugen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 105. *Een dogter van de logen*, Vond. in Palamedes. *Met welke loogen*, Hooft in de Vertal. bl. 156. *Gebakert in de leugen*, Huygens VI. B. Dagwerk.]

„ LEUR, [beuzeling, een zaak van weinig belang; het komt af van 't deelwoord van *verliezen*; hier van ook noch *te lore gaan*; hier van ook dit woord noch *leur*, *leure*, *lore*, zie Kiliaan] V. „ *Die mij heeft* „ *ter leur geſtelt*, Vond. Ovid. Herſch. III. B. bl. 81. „ Ook *te leur ſtellen*, Vond. Virg. En. VI. B. bl. 306. „ bij van Heule ook V." Outh.

LEUZE, V. [*Hij zelf ontfangt de leuze*, Vondel Inw. van 't Stadh. *Men zal de leus veranderen*, Vond. David Ball. *Op 't ſteecken der trompet, de renleus*, Vond. Virg. En. V. B.]

LICHAEM, O. *Dat ganſche lichaam vervalt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 32. *Het lichaem gepijnigt*, Vond. voor den brief van Sint Barber.

LICHT, O. *Dat zij het licht vlooden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 87. *In het licht te brengen*, Vond. in den brief aen zijnen afwezenden vrient.

[LICHTER, [kandelaer] M.

Wanneer de Bruiloftſtichter
Quam aentreên met een torts op eenen gouden lichter,

De Decker Bruil. des Heeren van Simmeren.]

LIDT, O. *Het eerſte lidt der Staaten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 28. *Elk lidt heeft zijne evenredenheit*, Vond. voor Elektra.

LIEDT, O. *Voor aan met pleghtige pracht gaan de paapen, opzingende een heiligh liedt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *Het onvolwrochte liedt*, Vond. in Virg. IX. Herderskout.

LIEF, O. *De Grooten vergeeten geen out leet om nieuw*

Digitized by Google

nieuw lief, Hooft in de Vertal. van Sanſovin', N°. 489. Zie HECHT.

LIEFDE, v. *Door de liefde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 26. *Uit blinde liefde*, Vond. in de Opdragt voor Lucifer. *Door de leſte en grootſte wonderen van zijne eeuwige liefde*, Vollenh. in de Heerlijkheid der Rechtvaerdigen bl. 88.

LIER, v. *Muzijk onder de lier*, Vond. in Virg. VI. B. der Eneade. [*Met haere ijvoore lier*, Vond. Horat. II. B. 11. Gez.] Zoo ook voor een dorp genomen: *In de Liere bij Delf*, Hooft in de Ned. Hiſt. bladz. 281.

LIEVEREI, v. *Uitgeſtreken met deze lieverei*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 105. Vond. in Faëton.

En voere in eeuwigheit hierna de roulievrei.

In het I. Deel der Poëzij bl. 374.

Athene en Rome dragen beij
Een zonderlinge lievereij.

De rechte ſpelling van dit woort is *lieverij*, het geen wil zeggen *liefdeteken*. Dus is de eerſte betekenis geweeſt: daerna heeft men 'er door verſtaan zeker kenteken aen de kleederen der genen, die in iemants dienſt zijn. Dus ſchrijft men qualijk *lievereij* voor *lieverij*, dewijl het een Duitſch grondwoord is. Zie Hooft in den leſten druk der Mengelwerken bl. 725. die echter in den rijmklank ſomwijlen zich vergiſt, gelijk ook alle die in, en na zijnen tijdt geſchreven hebben. [Dat men dit woord niet moet ſpellen *lieverij*, maar *liverei*, is thans niet meer noodig te berichten. Men zie van de verſcheiden afleidingen dezes woords de Hr. Huydecoper bl. 316--328. Van deszelfs verſcheiden beteekeniſſen en gebruik bl. 301--321. Als mede in het korts uitgekomen werkje, Aenmerkingen, de Nederduitſche Tale aengaende, opgeſteld onder de letters F. B. L. C. bl. 43--58.

LIJ,

Digitized by Google

LIJ, v. Dit wil oek een zelfſtandigh woort zijn: ten minſte het wort zoo gebruikt. *De gemeente was bijſter in de lij*, Hooft in Tacit. III. B. der Hiſt.

[*Zoo voert Calvijn het pleit voor zijn partij,*
Om Arrius te leggen in de lij,

Vond. Altaargeh. III. B. bl. 157.] Zie van dit woort den Zeeman van Winſchoten.

LIJF, o. *Eenigen waagden 't lijf*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 405. *Dingen die niet om 't lijf hebben*, Vond. in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt.

LIJFTOCHT, v. *Regel in 't rekken der lijftocht*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 92.

LIJK, o. *Men moſt het lijk affmijten*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 20. *Het lijk in eenen kuil te werpen*, Vond. in de Opdr. voor Joſef in Dothan. [Zoo lang ik niet weet of 't zijn reden hebbe, dat Vond. in zijne Beſpieg. IV. B. bl. 161. ſchreef, *Eer de ziel ter kijcke is uitgegaen*, zal ik dit als een verzinning of drukfeil aanmerken.]

„ LIJM, o. Als blijkt uit *Vogellijm*, bij Vond. „ in 't VI. B. der Eneade bl. 305.

„ *Gelijk het vogellijm, gebroeit uit ſnippemeſt,*
„ *Dat aen de ſchors kleeft, als de winter in zijn meſt,*
„ *Van kille koude ſnipt, in boſſchen plag te groeien.*"

Outhof.

LIJN, v. *Aan hunne lijn te krijgen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 25. *Daerna ſchotenze buiten de lijn*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade.

LIJNI, v. *In rechte of bijzijdige lijnie*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1020.

LIJNWAET, o. als zijnde, meen ik, zoo veel als *lijngewaedt*. *In zwart lijnwaat*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *Bekleedt met zuiver lijwaet*, Vond. in 't Ber. voor Adam in ballingſ. [*Lijn*, bij den Latiniſt.

Digitized by Google

Linum, den Duitſcher *lein*, den Fransman *lin*, den Engelſchen *linnen*, enz. is *vlas* gezeid; Kiliaan noemt het beide, en *vlas* en *lijn*; van dit *lijn*, komt ons ſtoflijk bijvoeglijk naamwoord *lijnen*, nu *linnen*, en *linden*; dus zegt men *een linnen kleed*. Doch het wordt met veel anderen ook voor zelfſtandig gebruikt, en dan is het O. Zie op HECHT. Zegt men dan *het linnen*; 't is zoo veel, of men zeide *het linnene*, dat is, 't geen *van lin*, *lijn*, of *vlas* is. Kiliaan kent geen *linnen*; toen was het noch *lijnen*. En zoo maakt men van *lijn* (*linum*), *lijnen* (*lineus*, *linteus*), even als van *goud* (*aurum*), *gouden* (*aureus*.) Hij geeft 'er een voorbeeld bij, van *lijnen kleed*, (*lintea veſtis*). *Lijngewaed* is dan zoo veel als *Linnengewaad*, dat is, al wat van vlas gemaakt is.]

LIJST, V. *Hoe de gevangen zeekere lijſte van zich geworpen hadde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 236. *Een jagtrok met een geborduurde lijſt*, Vond. in Virg. IV. B. der En.. [*Hij heeft hem op de lijſt der raadtsheeren uitgeroeit*, Hooft Tac. IV. Jaarb. *Met eene waterlijſt*, Vond. in zijn Zangen. En dus is ook *geſlachtlijſt* en meer anderen zaamgeſtelden. Doch met hoe weinig grond men de reden van dit V. zoeke in het woord *liſta*, een Latijnſch woord van de Middeleeuwen, blijkt daar uit, dewijl dit *liſta*, in 't V. geſl. zijn' oorſprong aan ons V. *lijſte* heeft dank te weten; om nu niet te melden, hoe verkeerd men beſluit maakt: dit woord is in die taal V. derhalve ook in deze.

LIJSTER, V. Zie SNIP.

LINDE, [een boom,] V. *Onder een groene linde*, Vond. in Horat. I. B. 1. Lierz.

LINGE, [een rivier,] V. *Leerdam op de Linge geleegen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 377.

LINNEN, O. *Bekleedt met dun waterblaeu linnen*, Vond. in Virg. VIII. B. der En. [*Hij werckt op 't ingewand, gelijck de loog op 't linnen*, De Deckers

Punt-

Digitized by Google

Puntd. I. B. bl. 47. Zie iets op LIJNWAED.]

LIP, v. *Bijtende op de lip*, Vond. in Ovid. Herſch. VIII. B. [*Hij bijt zijn eigen lip af*, Vond. Veroveringe van Grol.] Ook in de betekeniſſe eener riviere, *Over de Lip*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 702. [*Wat tuſſen de ſtroomen van de Eems en de Lippe leght*, Hooft in Tac. I. B. 60 Hoofd.] *Daer de Lip hem tol geeft met haer eiken*, Vond. in het I. Deel der Poëzij bl. 285.

LIST, v. *Gianibelli vergde zijn zinnen nieuwe liſt te verzieren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 105.

[LOCH, o. Zie LOG.]

LOEF, v. *Het Spaanſch voetvolk ſteekt het Franſche de loef af*, Hooft in den 52. brief. *Zoo krijgt men, recht voor wint, de loef van zijn partij*, Vondel in Adonias bl. 13.

[LOER, [botmuil] van een' man gezeid, M. *Voort poort met dezen loer*, Vond. aan Hooft, Hekeld.]

LOF [of LOOF,] (frondes) o. *Naer 't lof der Naſſauſche lauweren*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hiſt. [*Het lof des deughts valt nimmer af*, Vond. Joz. in Dothan II. Bedr. op 't einde. Zie verder op LOOF. Ook] in de betekeniſſe van prijzinge: (laus) *Van dit werk komt het voornaemſte lof toe den ijver des Heeren van Lokkegem*, dezelve in de Ned. Hiſt. bl. 27. [*Die al te diep in 't lof van Herkules geraeckte.* De Deckers I. D. bl. 85. *Die beij op maet-gedicht de dappre daden zongen en 't lof van Herkules*, Weſterbaen in Æneas VIII. B.] Maer ook ſtaet in Tacitus, door Hooft vertaelt, bl. 99. *Met eenen verbief bij den lof van Sajanus.* En dus ſpreekt ook Vond. (van wien men evenwel heeft HET LOF DER ZEEVAERT) in het Ber. voor Palamedes: *Zijnen lof aen te roeren*; en met hem de beſte der hedendaegſche ſchrijveren.

LOG [of LOCH, ook LOK, [gat, opening, fo-

Digitized by Google

ramen] O. *De Italianen rukten door 't logh in*, Hooft in de Ned. Hiſtorie bl. 1088. *Zij ſteekt de duimen in het loch*, d. i. de holte der oogen, *en vuil van godtloos bloet boort de oogen uit hun winkelen*, Vond. Ovidius Herſchepping bl. 411. [*Het zij gij brult in 't Binger loch*, Vond. Rhijnſtr. De Hoogd. zeggen ein loch.]

LOGEN, V. Zie LEUGEN.

LOIRE, V. *De ſtroom der Loire*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 156.

LOK, V. *Men ſcheert ook haert en ruige rok*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. [*Men ſchoer hem de lange hairlok af*, Vond. in Samſon. *Met zijn gekrulde en blonde lock*, Vond. Virg. En. II. B. Van LOK (foramen) Zie LOG.]

LOKSEL, O. *'t Lokſel van den vreede*, Hooft in Tac. bl. 516.

LOMMER, V. *In de Lommer*, Vond. in d'Opdr. voor Adam in ballingſchap.

LONDT, V. *Met de hernende londt in de handt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 242.

[LONG, V. *Een vlugge pijl treft de long*, Vond. Virg. En. IX. B. *En duwde 't lemmer in zijne opgeblaeze long*, aldaar X. B. *Uit zijn' verdorde long*, De Decker in den Goeden Vrijdag.]

LONK, M. *Als hij met eenen lonk hem aenloeg*, Vond. in Salmoneus bl. 16.

[*En van zijn lief ten loon ontfingk een' minnelijcken lonk.* Vond. Geboortetij van Amelia.] Maer Hooft heeft het V. in de Gezangen bl. 632.

Zij plantte in 't oogh een vonk,
En ſtelde 'er bij te pronk
Een lieven lach, en looze lonk.

[De Decker houdt het met Vond. *O. Zonne werp den volc-*

Digitized by Google

volck' den minſten lonck niet toe noch lach van eenen aengenamen dag, op 't overlijden zijns Vaders. Zoo Huygens bl. 20. I. B. *Den minſten oogenlonck haren kamerraed in overſpel ontſlaet.*]

LOOF, (fróndes) O. Hier voor hebben wij zoo even gehad LOF. *Het loof verciert de boomen*, Vond. in d'Opdr. van Samſon. [*Boſchloof*, *'t welk uitpuilt*, Vond. Horat. I. B. 21 Gez. *Zoo zal het loof uws lofs noit zwichten voor de jaren*, De Decker Sont en Ooſtzee ontboeid.]

LOOGH, V. *Zoo daer eenige kaerſen t' Alkmaer zijn, zij moeten ontſteken aen de loogh uwer toortſe*, Hooft in den 103. brief. [Zie ook op IJZOOP.]

[LOOK, O. *Theſtylis ſtamt het knoplook*, Vond. Virg. Herdersz. II.]

LOON, M. [*Tot eenen trooſtelijken loon*, Vond. in 't Ber. voor Palamedes. Elders zegt hij met anderen, *het loon*. Gelijk Hooft ſchrijft in Tac. bl. 507. *Door 't loon*. [En Vond. in zijne Gezangen, *Het loon der zaligheit*. En doorgaens ook de Decker;

„ *'t En waer door 't zoete loon de bitterheit en 't roet*
„ *Van zoo een walglijk werk een weinig wierdt verzoet.*

„ ſprekende van de Heelkunſt in den Lof der Geldz.
„ bl. 39. en bl. 44. *van 't loon*. Waar hij ook het
„ zamengevoegde *leerloon* O. gebruikt, *ten waer 't*
„ *zoet leerloon hen in ſtand hield*. En zoo ook dan *'t arbeidsloon*, *'t werkloon*: doch in den Bijbel wordt
„ het gemeenlijk M. gebruikt, als Malach. III. 5.
„ *Ik zal ten oordeele naderen tegen de gene, die den loon*
„ *des dagblooners met gewelt inhouden*. Zoo ook Jez.
„ LIX. 18. Zach. XI. 12. enz." Outh. En zoo vindt men ook dit woord gebruikt in de Legende der Heiligen; M. Stoke in Graaf Dider. I. *Der Hoecheit von der Coninklike trone, te eerne met milden lone*; ten ware dit een onrechte Onz. naamval ware.]

LOOP, M. *Door't afkeeren van den geſtadigen loop*, Hooft in Tac. IV. B. *Nadien hij den loop der zonne naſpeurde*, Vond. voor Faëton. *Zij zetten't flux ten lande in op den loop*, in Ovidius Herſcheppinge XI. B. *Dat heele mijlen volx het zetten op den loop*, in de Beſpieg. bl. 9. I. B. *Stellende de Paerden op den loop*, Van Mander, Ilias bl. 342. Ook de Heer Joan van der Does, bij luiden van letteren beſt bekent bij den naem van Janus Douſa, in zijn gedicht geſtelt voor de Rijmkronijk van Melis Stoke:

Indien zoo groot een hope
Waer door zijn affcheit niet gebleven in den loope.

[En zelfs ook bij M. Stoke in Jan de I. en elders.] Zoo dat de artikel verkeert geſtelt wort, als men zegt, *Hij is op de loop*, *hij heeft de loop*; dat elk in den mont heeft; zoo verre ook dat Hooft en Vond. zich ongevoeligh van dezen ſtroom hebben laten medeſlepen: de eerſte in de Ned. Hiſt. bl. 8. *Kramers*, *zoetelaars ſtaken op de loop:* de leſte in Virg. II. B. der En. *Als hij op de loop geraekt.* Zoo ook in het III. B. *Toen zetten wij het op de loop.* De Ridder Huygens heeft het wel getroffen in zijne Sneldichten:

Hij beeft, zoo lange wij hem kennen,
Den ſtoelgang en den loop gebadt.

en elders in dezelve: *Zijn vijant op den loop*, [waar onder men ook reken, *in den loop blijven*, het welk ik uit den zinnelijken Marnix heb aangeteekend, Pſ. LXXXII. 7. *Ghy, Heeren, blijft oock in den loop, als d'allerminſte van den hoop.* Zie hier van nader den Heere Huydecooper in zijnè Proeve. Voeg hier noch bij uit J. Cats in den Rozenkrijg,

Daer tijt het maeghden-heir in haeſten op den loop.

in Abigails huwelijk, *Haer brein is op den loop;* en ik achte het dus ook alleen goed; maar noch ontmoette ik

Digitized by Google

ik, buiten Bredero, daar hij in Lucelle zegt, *Maer treckt men op ter loop*, iets diergelijks bij Hooft nl Tac. IV. Jaarb. *ter loop*; ook bij Vond. voor Lucif. En bl. 17. in Ifigenie in Taure, *Zoo 't kan ter loop geſchien*, hier voor zegt men thans meer *ter loops*, zelfs is dit algemeen geworden.]

[LOOPGRAEF, v. *Op 't uiterſte der loopgraef*, Vond. Zegedichten bl. 23.]

LOOT, o. *De honger, 't loot, het ſtaal*, Hooft in de Ged. bl. 691. *Met het geſmolten loot*, Vond. in Hor. I. B. der Lierz. Zie DIAMANT.

[LOOTS, v. *Hij maakt een leêge loots* d. i. ſchuur *van dat doorluchtig hof*, Hooft in zijn Dichten.]

[LOOVER, (folia, frons) v. *Wat gaet het ſterflot over, dat het de beſte lover van Febus lauwer ſchent*, Vond. in de Lijkd. Dat de Heer Outhof onkundig was van de ſtoflijke adjectiven, (zie LIJK), deed hem dit M. ſtellen uit Moonen, *in populieren lover*; doch zulks ligt daar niet in.]

[LOS, (lynx) [een baſterdwolf] Vond. ſchijnt het M. te nemen in Virg. Lantged. III. B. *Wat rechten loſſen, die met hun geſpickeld vel voor Bacchus wagen gaen niet aen.*]

LOT, o. *Van het toekomende lot bewuſt*, Vond. in den Inh. der Maegden. *'t Loſſe lot der waapenen*, Hooft in d'Opdr. van Henr. den Grooten. Zoo is ook NOODLOT. *Bij het Noodlot niet gezien*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged.

LOTERIJ, v. *Met eene loterije te bouwen*, Vond. in 't Ber. voor Salmoneus. Zie ABDIJ.

[LUCERIE, [een landſtreek] *Het vermaeklijck Lucerie*, Vond. Hor. Gez. III. B. bl. 15.]

[LOVER, v. Zie LOQVER.]

[LUCRETIEL, [een berg] M. *Van den genoe-*

Digitized by Google

gelijcken Lucretil, Vond. Hor. Gez. I. 17 Lierz.

LUCHT, v. *Uit de letters der lucht Godts ongena te ſpellen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 45. *Den kop in de lucht ſtekende*, Vond. in d'Aenl. tet Ned. Dichtk. *De geeſtelijke boosheden in de lucht*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 17.

LUIM, v. *Zij lagen ſtadig op hunne luim*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 317. *Met een even goede luim*, Vond. in den brief aen zijnen afwezenden vrient. [*Indien bij 't juk ontloope of treffe een goede luim*, Vond. Joz. in Dothan. *Eer bij die milde luim, die dampen heb verſlagen*, De Decker IV. Bedr. des Doopers.]

[LUIPERT. m. *Hoe menig wert in 't diereperk den luipert voorgeworpen*, Vond. III. Bedr. in Peter en Pauwels.]

LUISTER, m. *Die den luiſter der andere verdooven zouden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 123. *De ſpraek verlieſt haren luiſter*, Vond. in d'Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. *Van al dien aertſchen luiſter ontbloot*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 11.

LUIT, o. *Op 't getokkel van de luit*, Hooft in de Ged. bl. 701. *Overmits Polymnia mij op haere luit ſpelen laet*, Vond. in Hor. 1. Lierz.

LUK, o. Dit is maer een verkorting van *geluk*. *Hadden wij dat luk*, Hooft in den 28. brief.

[LUL, v. *Ik koos de lul voor 't zeil, om niet meer zoo te vaeren*, Huygens Hofwijk. Een woord weiningen, in dien zin, dan den Schipperen bekend; 't word gebruikt voor de *kluiffok*, *een breede fok*. Hier van zegt Fokkenbrog, in zijn bedrogen Gierigheid. *Fok en lul bijzetten*. De naamsoorſprong is mij onbekend, maar't ſchijnt onderſcheiden van ons oud *lul* of *lol*, (ratio harmonica; tenor) waar van *lullepijp* en *lullen* of *lollen* (numeros canere) nu meeſt van katers gebezigd, tot welk ook hoort *belul*, Vond. Æneas XII. Boek

Digitized by Google

Boek op 't end, *Verbaeſt en zonder zin en kennis en belul.* De Decker Lof der Geldz. *Om d'Ooſtervolckeren, die woeſt als beeſten leefden, te brengen tot belul en burgerlijck beſcheidt.* Bredero in 't Moortje, *'k Heb noch belul noch raet; ey raet men wat ick doe:* doch thans ſticht het woord niet veel. Zie 'er van bij Winſchoten in zijn Zeeman.]

LUST, M. *Hopende den luſt te doen wakkeren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 26. Die 't echter veeltijds V. ſtelt. *'t Zij dat de Rechters hier aan hunne luſt geboet hebben*, in de Ned. Hiſt. bl. 26. Zoo gebruikt hij ook *onluſt* in Henr. den Grooten bl. 165. *Door afkeer van de onluſt.* Maer ik ſchrijf liever met Vondel, *zijnen luſt boeten*, in den brief aan zijnen afwezenden vrient. Nochtans zet deze *Welluſt* in 't V. geſlacht in d'Opdr. van David in ballingſchap: *De korte welluſt te genieten.* Ten zij het miſſchien een drukfeil is: want hij zegt in den Inh. van Salomon, *Salomon ſchepte zijnen welluſt in duizent Heidenſche Vorſtinnen.* Ook in de Maegdebrieven bl. 17. *De toorts des welluſts.* [En met hem de Decker in de klacht van Camma, *Dien luſt zal u deze beker eerlang wel drijven af.* Zoo ook in zijn' Goeden Vrijdag *buikluſt. Die niet den minſten luſt, den minſten buickluſt zoud om zijnen wil beſnijden.* bl. 231. *Maer ick, ick heb dien quant dien roemluſt lang verleert*, dezelve I. D. bl. 89. *Te merken den beerſchluſt van den Neef.* De Deckers bijſchriften.] En dus gebruikt Vondel, anders als Hooft, *onluſt*, in den Inhoud van Palamedes, *Zoo poogdenze dien onluſt te voeden.* Zeker de Heer Moonen ſtelt *luſt* wel duidelijk onder de woorden van 't M. geſlacht.

[LUWTE, V. *Wij miſſen de luwte*, Hooft in zijne Zangen.]

Digitized by Google

M.

[MADE of MAEI, v. *Lang van de maei deurgeten*, De Decker Lof der Geldz.]

MAEG, v. *Ontſteltenis der maage*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis bl. 204. *Het walgen der maege*, Vond in Hor. IX. Toezang.

MAEGDOM, m. *De aanſlagh op den zoo dapperlijk verdaadigden maagdom*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 609. *Ten loon van haeren geſchaekten maegdom*, Vond. in Virg. XII. B. der Eneade. [„ Van Heule zegt, *Het maegdom*; maar dan zal 't beduiden het gezelſchap der maagden". Wanneer het niet *maag-*, maar *maagd-* of *maagdendom* zijn moeſt.]

MAEGSCHAP, het is, dunkt mij, v. ſchoon Hooft het o. ſtelt in Henr. den Grooten bl. 2: *Het maegſchap van Eneas.* [*Om eenigh maaghſchap met de Sueven*, Hooft van de Zeden der Germanen, 38. Hoofdſt. *Al't maegſchap moedigt haer*, Vond. I. Deel der Poëzij bl. 692. *Het maegſchap buurt van veer veel beter dan nabij*, Vond. Joſ. in Dothan. Dus zegt Hooft ook, *het ballingſchap*, gelijk op zijn plaets te zien is. Vond. ſtelt dit ook o. in d'Opdr. der Bataviſche Gebroeders. Anderen nemen 't zoo als 't valt, of onzijdig of vrouwelijk. [Doch hoe kwalijk, kan men in mijne aanteekening op PRIESTERSCHAP zien.]

MAEKELAER, dit woort niet noodigh aengeroert te worden, als behoorende tot de namen van mannen, breng ik alleen bij om in het voorbijgaen te zeggen, dat het komt van MAEKELEN, en niet van MAEKEN, niet anders als *kaekelaer* komt van *kaekelen*: het welk blijkt aan het woord MAEKELSTER, bij Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1060. gebruikt, van het zelve woord MAEKELEN afkom-

Digitized by Google

komſtig, ook bij Hooft gebruikt in den 133. brief: *Dat ik ſchijne gemaakelt te hebben;* even als *handelaer* van *handelen*, *martelaer* van *martelen*, en *wandelaer* van *wandelen* komt. [*Dit makelen*, waar van anders dan van *maken*, waar mede een *dikwils maken* aangeduid wordt, want gelijk *maken* beteekent een zaak beſchikken, bezorgen, zoo geeft *makelen* te kennen *een aanhoudend bezorgen, een over en weer beſchikken, over en weer gaen*, enz. even zoo komt van *trappen*, *trappelen*, van *praten*, *pratelen;* van *huppen*, thans verouderd voor *danſen*, *huppelen*, van *ſprengen*, *ſprengkelen;* van *blikken*, *blikkeren;* als zijnde *een gedurig trappen*, *praten*, enz. en wil 'er iemand meer van, hij zie den Heere Huydecooper in zijne Proeve bl. 410--413.] Zoodat om verre valt de vinding van zommige Makelaers hier ter ſtede, die, ik weet niet op wiens voorgang, op de poſten hunner deuren ſchrijven niet MAEKELAER, maer MAEK KLAER; als of het zoo veel ware, als MAEK DEN KOOP KLAER. Hoe fraei luidt het dan, als men zegt: *Die man is een maek klaer:* of, *daer woont een maek klaer!* Wat mij belangt, ik kan het zonder lachen niet lezen. Want wie ſchrijft anders als *maekelaer*, buiten deze neuswijzen? Hooft in de Nederl. Hiſtorien p. 725. *Twee Raadsmannen 's hoofs van Utrecht hadden gedient tot makelaars dezer koopmanſchappe.* En waer komt ook het woort *makelaerdij* by Hooft in de Nederl. Hiſtorien bl. 1035. anders van daen; waer voor deze menſchen *klaermakerij* zouden zeggen?

MAEKSEL, o. *Indien 't het beſte maakſel niet is*, Hooft in den 42. brief.

MAEL, v. *Hij zal de derde mael zijnen wapenroof ophangen*, Vondel in Virgilius zesde boek der Eneade. Dus is het, als het, gelijk de Heer Moonen zegt, genomen wort voor eene bepalinge des tijdts, het geen bij Hooft zoo niet is, die het echter onzijdigh ſtelt: *Hy ſtaakte dat maal zijnen togt*, in de Ne-

Digitized by Google

Nederlantſche Hiſtorien bl. 91. *Toen worden hem de oogen week van hartelijke beweegenis: en ombelsde hij haar met zoo vierigh een vrientſchap, als of dat het laatſte maal waare geweeſt*, in Henrik den Grooten bl. 162, [gelijk ook Jonctijs:

En gaf uit ſchaemt, door ſijn geſicht dat mael
Noch bett, noch licht, noch ſtrael.

Jonctijs oogjes XXI. zang.] Maer, voor *maeltijdt* genomen wort het onzijdigh, als blijkt aen *middagh-* en *avontmael. Op het middaghmaal*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 13. *De zaak van 't avontmaal*, in Henrik den Grooten bl. 44. [„ Zoo ook *bloedmaal:* „ *Het bloedmaal te eeten*, Hooft in de Ned. Hiſt. XIII. „ B. 536. bl. En gevolglijk al wat hier van ſaam- „ geſtelt is". Outh. *Het ſlechtſte dat op 't mael word in den wijn gemengt*, De Decker II. B. Puntd. Van de velerlei bijzondere beteekeniſſen dezes woords zie men in Wachter. Gloſſar. Germanic.]

MAELTIJDT. Dit woort wort vrouwelijk genomen, *Naa de maeltijdt*, Hooft in den 33 brief. *Op eene maeltijdt*, Vondel in den Inhout van Edipus. TIJDT nochtans is mannelijk. Waerom ik niet vatte hoe het vrouwelijk geſlacht hier is ingeſlopen. Want *maeltijdt*, zoo ik het wel hebbe, is niet anders dan de *tijdt van te malen*, dat is, eten. Zoo dat mij de uitdrukking des Heeren Rotgans in zijn Boerekermis gevalt:

Den maeltijdt, dien bij gaf aen zes of zeven vrinden,
En wat men at en dronk, zult gij in 't lietje vinden.

[Dit vereiſcht eenig licht bijgezet te worden. Buiten dat de arbeidzame en helderlichtende L. Ten Kate al voor mij aangemerkt hebbe, dat het enkele TIJD in alle onze verwantſchapte talen V. ware, teekende ik op TIJD zelfs aan, dat dit woord oudtijds, en noch, altoos M. en V. beide geweeſt zij, hoewel meer

Digitized by Google

meer V. dan M., ja hadt ik Melis Stoke niet tegen, ik zou durven zeggen altoos V. *Tijd* dan V. zoo volgde dat zijn zaamgezetten ook V. zijn moeſten ; hier van daan, dat men, niet tegenſtaande TIJD door den tijd M. geworden zij, zijne gekoppelden, als daar is *hoogtijd*, *maaltijd* enz. tegenwoordig noch V. heeft. Hooft en Vondel ſchreven *Tijd* V., maar helden ook naar 't M.; de eerſte houdt ook meeſt de gekoppelden V.; maar Vondel ſchijnt in zijnen tijd al trek gekregen te hebben (niet tegenſtaande hij ze meermaal V. gebruikt) om dezelven met het enkele *tijd* op een' gelijken voet te brengen. Zoo vindt ik dan ook bij hem in Samſon *Ten offermaeltijdt*; en in Ovid. Heldinnebr. in pr. bl. 2 *Men toont hun onder den maeltijdt den fellen ſtrijdt.* Te prijzen zijn ze, die deze verkiezing doen. Hier toe kwam Rotgans; hier toe Moonen, (zie op HOOGTIJDT) Hier toe Vondel. Wil het gebruik, dit *maaltijd*, met de anderen, in evenredigheid van 't enkel *tijd*, waar van 't M. thans doorgaat, insgelijks M. ſtellen, ik hebbe 'er niet tegen ; men verwerpe echter niet de burgerſchap verkregen hebbende ſpreekmanieren, *in der tijd*, *te dezer tijd*, enz. waar bij men noch voeg dat het eenigſt voorbeeld van het mannl. *maaltijd*, 't welk ik bij Ouderen weet, aangetroffen te hebben, is bij C. van Ghiſtelen in zijnen Terent. de heautonthum: III. Toon. I. bedr. *Want ik haer en haer geſelſchap om de blide mare den maeltijt geſchonken hebbe.* Zie Voorts op TIJD. Doch gelijk ik naderhand gezien hebbe, zijn 'er ook ſommigen die dit woord niet zaamgeſteld rekenen uit *maal* en *tijd*, maar van een' anderen oorſprong halen ; waar toe men inzie Wachter Gloſſar. Germanic.]

MAEN, V. *Die de waſſende maane deede ſtil ſtaan*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 104. *De horens zijner halve maene*, Vond. in d'Opdr. van Joſef in Dothan. *Verſiert met die heldere mane en flikkerende ſtarren*, Vollen-

Digitized by Google

lenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 22. Ook voor het haar van paerden of leeuwen. *Gelijk een leeuw de ruige mane over zijnen nek ſchuddende*, Vond. in Virg. XII. B. der En. [*De wackre ſtalknechts ſtaen rondom; d'een kemt de maen*, Vond. Virg. En. XII. B.]

MAENT, v. *Op den zesentwintigſten der maent*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. Dit geſlagt houd men zelf bij uitlatinge van het zelfſtandigh woort. *Den zeventienden dezer*, Hooft in den 27 brief, daar *dagh* en *maent* uitgelaten word. Zie BRIEF.

MAERE, v. *Op die maare*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7. *Zoo ras Sages deze maere brengt*, Vond. in den Inh. van Virg. XII. B. der En. [*De ſabielijkheidt zo leidt eener maare*, Hooft in Henr. de Gr. op 't eind. *Toen zij de leide maer ontfingh*, Vondel Lijkd.] „ Zoo *nieumaar; En bragbt de nieumaar*, Hooft in de Med." Outh.

MAES, v. *Op de Maaze*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1166. *De ſtroomgodt van de Maeze*, Vond. in d'Opdragbt der Leeuwendalers. [Vond. in den Zegezang op den Boſch en Wezel, zegt bl. 42. D. der Poëzij:

Voor 's Prinſen Godtheit neigt de Maes zijn borens.

Hij zegt niet *den Maas;* gelijk dus kwalijk G. Brand, de jonge, zich uitdrukte in de Bruiloftd. *Op d'oevers van den Maes;* maar hij voegt bij *de Maas*, het mann. betreklijk naamwoordeken ZIJN. 't Welk veel verſchilt; hij ſpreekt hier van den Maasgod. Zie hier van mijne aanteekening op MIN.]

MAET, v. *D'een meet de dingen met een andere maat dan d'ander*, Hooft in de Vertalingen uit Guiciardijn. *De volkomentheit overtreft de maet*, Vond. in d'Aenleiding ter Nederd. Dichtk. [Zoo *Digtmaat; Bewaer de Lesbiſche Digtmaet*, Vond. Hor. Gez. IV. B. 6 Gez.]

MAETSCHAPPIJ, v. Zie ABDIJ.

MAEX-

Digitized by Google

MAEXEL, O. Zie MAEKSEL.

[MAGAZIJN, O. *'t Gezegend Magazijn*, Vond. I D. der P. bl. 270.]

MAGISTRAET, M. *Tot den Magiſtraat kiezen*, Hooft in Sanſovins Vert. No. 110. *Aen den Magiſtraet van Amſterdam*, Vond. voor de Bataviſche Gebroeders. Bij Hooft vindt men het ſomwijlen vrouwelijk. In de Nederl. Hiſtorien p. 255. *Van de Majeſtraat*. Ook 581. *Uit de Majeſtraat*. Nogh 230. *De Majeſtraat marde met antwoorden: thans ziet zij ook om een goedt heenkomen.* [Merk hier op dat Hooft van het lichchaam des Magiſtraats, de leden, ('t welk Vond. hier M. bezigt) 't Vrouwlijke, maar van de waardigheid, het ambt, het Manlijke geſlacht gebruikt, 't welk hij onderſcheidshalve ſchijnt gedaan te hebben.]

[MAGNEET, [zeilſteen] M. *Met wat hemelſche magneet*, Vond. II. D. der Poëzij.]

MAGT, V. *Met alle hunne magt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 8. *Het ſtond in de magt*, Vond. voor Adam in ballingſchap.

MAJESTEIT, V. *Van de Majeſteit*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 4. *Aen uwe Keizerlijke Majeſteit*, Vond. in 't Berecht voor Lucifer.

MAIJ, [de naem van een Maent,] M.

Dees appel voedt het leven in onze aderen,
En rekt den Meij der jonkheit,

Vond. I. B. der Altaergeh.

„ Zoo zegt ook Rotgans:

„ *De blonde Flora bult de vlegten van den Mei.*

„ Evenwel ziet men dit woord bij Vond. ook V. „ zeggende, *waar voor de fiere Mei heur bloemen hadt* „ *uitgeſpreet*, in zijn Tr. op Henr. IV." Outhof. Dit laatſte heeft Outhof mis, want dat men geene Manl. Zelfſtand. Naamwoorden zoude mogen voegen met het

Digitized by Google

het Vrouwlijk betrekkingswoordeken *haar*; zulks wordt ontkent, dewijl daar voor genoegzame voorbeelden te vinden zijn; te weten, wanneer een zaak in perſoons verbeelding, en vooral, in eene Vrouwlijke geſtalte voorkomt; zulks men het Vrouwl. *haar* laat volgen, zoo zegt Vond. ook noch:

Daer op haer feeſt de liefelijcke Mai
De pruick meé ſiert, wannerze gaet ten ret.

waar uit echter niet volgt, dat het woord *Mei*, als woord, V. zijn zoude, en men zeggen moeſt *de Mei*, neen! het woord *Mei* is M. dit bewijzen ook de twee bovenſtaande plaatſen, alzoo het woord *Mei*, daar in den eerſten naamval voorkomt. *In 't quikſte van den Mei*, Vond. I. D. der P. *Beſchaduwt van een' milden Mei*, de Decker Bruiloftd. Zie op MIN. Van een ander MEI. Zie MEI.]

MAIN, [een rivier,] V. *Aen d'oevers van de Main*, Vond. in zijn Keurgedicht.

MALUWE, V. *In groene maluwe*, Vond. in Virg. tweeden Herderskout.

MAM, V. *Houdende Antwerpen voor de mildſte mamme*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 911. *Een ommezichtig brein mistrout hierom de mam*, Vond. in de Beſp. bl. 5. *Of tot het bloet, of tot de mam*, Moonen in de Aenteekeningen op zijne Poëzij.

MAMMON, M. *Hij bemint Godt boven den Mammon*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 7.

[MAN, M. *Dat nu zijn' waer wel aen den man zou raken*, De Decker Helſche Kramer. Wat van de ſpreekwijze *alle man* zij, zie men op AENBIEDING.]

MANDER, [een vliet,] V. *De brugh die over de Mander lagh*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 699.

MANDT, V. *Waar beenen met die mandt eijeren?* Hooft in Henr. den Grooten bl. 103. [*Heeft 't kinderachtig*

Digitized by Google

derachtig kallen van Firmiaan Lactans doen door de mande vallen, de Decker Lof der Geldz.]

MANGANEEL, o. *Dan't Manganeel is mooglijk waardigh een burgh te heeten*, Hooft in den 114. brief.

MANGEL, [gebrek] o. *De oirzaak van dit mangel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1001. *Om dit mangel te boeten*, Vond. in d'Opd. van Maria Stuart.

MANIER, v. *Van de maanier*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 37. *Over de manier*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged.

MANKOP, [een kruit,] o. *Mankop dat ſlaep verwekt*, Vond. in Virg. eerſte boek der Lantged.

MANNA, o. Vondel in 't eerſte Deel der Poëzij, bl. 490.

Ontelbre zielen
Verbongert voor het Manna knielen,
Dat eeuwig baer in 't leven bout.

[*Het manna viel haer in den mont*, Vond. in Jeftha.] Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 612; *Het verborgen Manna.*

MANSLAGT, v. *Die de manſlagt aannam te doen*, Hooft in de Nederl. Hiſtor. bl. 13.

MANTEL, m. *Onder den mantel ſchuilen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 91. Zoo ook bij Vondel in 't eerſte Deel der Poëzij, bl. 481; *Van hunnen mantel.* [*Die voor een' graeuwe pij een' fulpen mantel draegt*, J. de Decker Puntd. II. B.] Vollenh. in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 25; *Dat Prieſterlijke ſieraadt van den mantel der gerechtigheit.* Zie BOORT.

MARIOLEIN, [een kruit,] v. *Op zachte mariolein*, Vond. in Virg. eerſte boek der Eneade.

MARKT, v. *Op de groote markt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 103. *De Zon zal u de markt zetten*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. Derhalven niet *het markt*: gelijk men te Groningen ſpreekt.

Digitized by Google

MARMER, [voor de ſtoffe zelf] O. *Het vlakke marmer*, Vondel in Virg. VI. B. der Eneade. [Maar voor den marmerſteen is 't M. *In grafgewijden marmer*, Vond. I. Deel der Poëzij bl. 630 en bl. 375.

Uw namen,
In witten marmer net en braaf
Gehouwen, houden hunnen luiſter. Zie DIAMANT.]

MARNE, [een rivier in Vrankrijk,] V. *Op den ſtroom van de Marne*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 94.

MARS, [een ſcheepswoort,] V. *Het topzeil wort op de mars neergevelt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 370. *Geſtegen in de mars*, Vond. in het eerſte Deel zijner Poëzij bl. 88. [*Aen hemelhooge mars en drijvende kaſteelen*, Vond. Zeemagaz. te Amſteld.] Ook genomen voor het kooptuig eens kramers: *Voor op de mars*, Dekker in de Gedichten, bl. 181.

MASKER, [een mom, momaangezicht] O. *Hij worp nu 't masker daar heen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1147. [*Het masker van de tucht*, de Decker in J. den Dooper III. Bedr.]

MAST, bij Vondel is dit mannel. *Men is bezigh om den maſt op te zetten*, in Virgil. V. B. der Eneade. Bij Hooft vrouwel. *Met de zeilen voor de maſt*, in den 173ſten brief. Zoo ook in de Ned. Hiſtor. bl. 17; *Voor de maſt.* Moonen volgt Vondel. [Ook J. de Decker; *'t Ziet mijnen held nooit zijnen maſt verlaten*, Eerſpoore aan Neerlands Zeehelden.]

MAT, V. *De wilge bedſteê lagh gedekt met eene mat*, Vondel in 't VIII. Boek van Ovid. Herſchepp. Genomen voor een tijdſtip van verraſſinge, is 't onzijdig; gelijk men daeglijx hoort zeggen: *Hij kwam op 't mat.* Pels in 't gebruik en misbruik des Toneels:

Als Bellemente, die op 't mat komt, onverdient
En ſchelmſch bedrogen wort van zijn' verleiden vrient.

[Zie Winſch. Zeeman op MAT.] ME-

Digitized by Google

MEDECIJN, v. *Uit de volle medecijn*, Vond. in het tweede Deel der Poëzij, bl. 252.

MEDOGEN, o. *Hebt gij nogh eenig medogen*, Vond. in Virg. IX. B. der Eneade.

[MEEDE, (mulſum) [honigdrank,] v. *Met de zoete meede*, Hooft in Baeto. *Zij drinkt uit deezen kop beid' van dees zoete mee*, ook aldaar.]

MEEL, o. *Van 't lekkere meel*, Hooft in zijn Gezangen, bl. 660. *Het gezouten meel*, Vond. in Virg. VIII. Herdersk. [*Beſtoven van het meel*, Vondel in Samſon, I. Bedr.]

MEENIGTE, v. *Door de groote meenigte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 9. *Op de menigte*, Vondel in Virgil. VII. Herdersk.

MEER, o. *Het meer barnde en bruiſchte*, Vond. in Virgil. I. Boek der Lantgedichten. *Dit is het befaemde meer*, Moonen in de Aentekeningen op zijn Poëzij, bl. 211. [*Welck Johannis en die ander euangeliſten, dat Galileeuſche meere noemen*, en kort daaraan, *Dat es opt meere*, Zie die Propheet Jona coſtelick uitgeleyt, Hoofdd. I. vs. 3.] Maar Hooft ſtelt het v. *In de meere zelf*, in Tacit. bl. 201. Ook Huigens in de Sneldichten, bl. 111; *Verdronken in de meer.* Ook in de betekeniſſe van een gewelfde brug te Antwerpen, *Onder de Meere*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 134. Het laetſte komt mij ongevoegelijk voor, gelijk ook de dagelijxe ſtraettael, *de Diemermeer*, *de Haerlemmermeer*, voor *het Diemermeer* enz. ſchoon het gebruik hier in goede ſchrijvers ook misleidt. *Van de Bergermeer*, zegt Hooft bl. 48. *Om in de meer te raken*, bl. 308. En zoo elders. [Zoo zegt ook Vondel in Gijsbr. van Amſt. III. Bedr.

En in de Diemermeer en alle burregbwallen.

H. L. Spiegels Hartſp. VII. B. *Na 't Zuiden leit d'on-*

Digitized by Google

diepe Diemermeer.] Antonides in den IJſtroom:

Door al de Diemermeer, des Amſtels paradijs.

[Doch ruim zoo goed ſchreef Vondel weêr in de Lierd. I. B; *Tot datze valle in 't Wijckermeer.* Waar bij ook de Decker zich voegt:

Duld niet, dat in dit meer
De vijand mij verbeer.

In Petrus Ontkerkerd.] Voor het wijfken van een Paert is 't V. als *merrij.* [Zie MERRIE.]

MEESTERSCHAP, V. *Onder uwe meeſterſchap*, Vond. in Virg. VIII. Boek der Eneade. In de betekenis van een ampt wil het onz. zijn, als blijkt uit de volgende koppelwoorden: *'t Grootmeeſterſchap van 't geſchut*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 129. *Het Wachtmeeſterſchap*, dezelve in den 200 brief. *Geduurende het Burgermeeſterſchap*, Vond. in de Voorreden voor Virgilius. [Zie PRIESTERSCHAP.]

MEIJ, M. [de maand] Zie MAIJ.

[MEI, bloembondel, meitak, hier van ook *meiken*, dat is, *tuilken* naar Kiliaan, M.

Wie zou bronnen met de mei beſteecken, cieren, toien?

Vond. Virg. IX. Herderszang.]

MEISKEN, O. *Een meisken zoo kintſch, dat het dikwijls vraagde*, Hooft in Tacit. V. Boek. *Dit zestienjarig boermeisken, overtreffende, in edelaardigheit en moedt, zijn ſoort en ouderdom, verbeet zijn wee, en klaagde het meer zijner ziele, dan zijn oogen*, dezelve in de Nederl. Hiſt. bl. 608. [Zie MIN.]

[MELISSE, [zeker kruid] V.

Het brein, de lever, 't hart, van zwarigheên ontbonden
Bedancken voor haer deught de trooſtende melis.

Vond. Beſpiegel. II. B.]

MELK,

Digitized by Google

MELK, v. *Kannen, die van verſche melk ſchuimen*, Vond. in Virgil. V. Herdersk. *Tuſſchen het bloet des zoons, en de melk der moeder*, Moonen in zijne Aentekeningen, bl. 873.

MEMORI, v. *Hoogloffelijker memorie*, Hooft in den IV. brief.

MENSCH, M. *Godt bezint den menſch*, Vond. in Lucifer. *Vrouwmenſch* is egter onz. (*)

MERG,

(*) Dit woord, thans een zelfſtandig Naamwoord (*nomen ſubſtantivum*) was oullngs een bijvoeglijk (*adjectivum*). 't Is ſaamgeſteld van 't woord *man*, 't welk, gelijk ook noch in de Engelſche taal, oudtijds in het meervoudig Geſlacht *men* had; en van een bijvoeglijken zin uitmakenden uitgang, *iſche*, *iſch* of bij inkrimping (*craſis*) *ſche* of *ſch*; als *menniſche*, *menniſch*, *menſch*. *Menſch* (*homo*) dus bij inkrimping ontleend van *menniſche*, *menniſch*, is oorſpronglijk een bijvoeglijk Naamwoord. Een bijvoeglijk zijnde, en in zijnen uitgang gelijk ſtaande, met anderen, als daar zijn, *aardſch*, *hemelſch*, *kindſch*, *grootſch*, enz. ſpreekt het van zelf, dat het, zelfſtandig gebruikt wordende, van nature onz. zij. Maar, gelijk voorlang vele bijvoeglijke woorden, tot een perſoon betreklijk, of zelve tot perſonen overgaande, bij uitſtek in het M. Geſl. uitgedrukt werden, zoo kan ook dit de reden zijn, waarom dit *menniſch* nu *menſch* (eertijds *humanus*, thans bij overdracht *homo*) ook 't mann. geſl. aangenomen hebbe. Diergelijke overdracht van geſl. tot het mann. vindt men al in 't Franktheutſch. bl. 65. bij Tatiaan: *minna thinen nâhiſton*, even als bij ons *bemin uwen naaſten*; daar *naaſt* anders een bijvoeglijk woord, en de opklimmende trap (*ſuperlativus gradus*) van *na* (*prope*) zij. Dan dit voldoet mij, ten opzichte van 't geſlacht van 't woord *menſch*, noch niet ten naauwkeurigſten, gemerkt dat zulks enigzins ſchijnt aanteloopen tegen het onderſcheidene geſlacht van dit woord *menſch* M. en *menſch* O.; nooit toch zegt men *den vrouwmenſch*: ging nu die overdracht van geſlacht hier zoo algemeen door, zoo moeſt men al zoo voechlijk kunnen ſchrijven *de* als *het vrouwmenſch*. Hier ſchoot dan mij de aanmerking, op BEEN gemaakt, in. Merkende *menſch* in zijn' eigen' aard aan als onz. (gelijk dus vele Adjectiv. in Subſtantiv veranderen door het bijvoegen van het onz. Art. waar van zie op HECHT) verbeeldde ik mij met groote waarſchijnlijkheid dat, dewijl men, van *de menſchen* in 't algemeen ſprekende,

Digitized by Google

MERG, o. *Om zich met het merg der gemeente te meſten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 670. *Zoo dra dit*

gewoonlijk zegt, *de menſch*, als *de menſch is van nature boos*; *de menſch beefs veel te lijden*, enz. dit bij verkorting voor *de menſchen* gezeid werde; maar dit voldeed mij weder niet, alzoo men dan zeggen moeſt *de menſch*, en niet, gelijk men, maar mogelijk kwalijk, zegt en ſchrijft *den menſch*. Doch hier zit het hem mijns erachtens niettemin; gemerkt men van de menſchen, het menſchelijk geſlacht in 't algemeen, en in tegenſtelling ſomwijl van dieren gewagende, uit hoofde der bovengemelde overdracht van geſlacht, om ene meerderheid aan te duiden, goed zegge *de menſch*, *den menſch*, daar in tegendeel, bijzonder en bepaald een zeker menſch bedoelende, nooit goed *den*, maar altoos *het menſch* dient gezeid te worden. Blijken hier van zijn in 't woord *vrouwmenſch*, 't welk, om dat het altijd ſlechts op een menſch betreklijk gemaakt wordt, ſtandvaſtig onz. blijft, gelijk dus ook Vondel 't woord *Paardemenſch* gebruikt heeft, in Hercules in Trachin bl. 26.

Want zoo, gelijk men daetlijk hoorde,
't Vergif van 't Paerdemenſch hem moorde.

Het enkele is overbekend, het welk de reden is, dat ik verzuimd hebbe hier van voorbeelden aan te teekenen, en ze nu te zoeken, verbiedt mij tijd en luſt; alleen ſchiet mij in, bij van der Does, beſchrijving van 's Gravenhage, bl. 112, gelezen te hebben:

Maer d'andere, die was 't wanſchapenſte gebroedt,
En 't onvolmaekſte menſch van lichaem en van leven,
DAT *oyt van de Natuer de wereldt is gegeven.*

En de Proeve van Zedepoëz. van 't genootſchap onder de zinſpreuk, Concordia & labore, neemt het ook aldus; bl. 281.

Een Engel in het vleeſch; een Bidder in den geeſt;
Een Vraagbank van ELK *menſch*, DAT *God in waarheid vreeſt.*

Zoo ſchijnt het ook Vondel te nemen in den Brief van Theodore; *In meenigh menſch wort noch een avrechts menſch gevonden.* Bij de Ouden heb ik zulks mede waargenomen, maar verzuimd de plaatzen opteteekenen. Wie voorder van den uitgang, *ſch*; de vorming van het woord *menſch*; den oorſprong van *men* in *men zegt*, enz enig bericht begeere, zie ſlechts in Wachter. Gloſſar German. bl. 29, 37 en 227. L.

ten

Digitized by Google

dit vier het merg ontvonkt, Vond. in Virg. III. Boek der Lantgedichten.

MERK, o. *Naar 't merck*, Hooft in Tacit. van de zeden der Germanen, bl. 490. *'t Bloote merk des lichaems*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 41. *'t Merk der Pythagoriſche* Y, Antonides in 't derde Boek des IJſtrooms.

„ MERKPAAL, m. *Die den worppieck voorbij*
„ *den merkpael geworpen heeft*, Vond. Horat. I. B.
„ 8 gez." Outh.

MERKT, v. Zie MARKT.

„ MERRIE, ook *merrij* en *meer*, v.

„ *Maer laet de Merrie ook, wanneer ze eerſt hengſtig wordt,*
„ *Met voordagt afgaen.*

„ Vond. Virg. bl. 91." Oudhof.

MES, o. *Zij grijpt een mes, en jaagt het hem door de ribben*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 609. *Met het mes ſnijden*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

METAEL, o. *De deugt weegt zwaerder dan het wichtigſte metael*, Vond. in de Verovering van Grol, bl. 22. *De fijnte van dat metaal*, Hooft in den 118. brief. Zoo zijn ook alle de ſoorten, *Gout*, *Zilver*, *Koper*, *Tin*, *Loot*, enz.

MIDDEL, o. *Het eerſte middel*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 121. Vond. ook in de Voorreden van zijn Treurſpel, Joſef in 't Hof. Dogh in de Aenleiding ter Nederd. Dichtkonſt ſtaet, *door dien mid-*

ten Kate I. D. bl. 372. II. D. bl. 74. 670. Van het onz. geſl. in *vrouwmenſch*, van Heule bl. 23. enz.

Mij ſtaat voor gelezen te hebben, dat iemand dit onz. geſlacht alleen betrekkelijk wilde maken tot vrouwen, gelijk de Duitſcher *das menſch* zegt voor *het vrouwmenſch*, *homo femina*, 't welk mij zeer vreemd voorkomt.

Digitized by Google

middel, gelijk bij Hooft in de Vertalingen van Lottinus N°. 92; *De gemakkelijkſte middel*, het geen mij niet wel voorkomt. *Door dien middel* kon ook gezegt ſchijnen voor *door dien middele*, van welken uitgang wij hier en daer over de onzijdige naemwoorden geſproken hebben. [*Door dien middel* is waar, kan gezeid worden voor *door dien middele;* maar hoe dan met den rechten vierden naamval? *Die geenen middel weet*, Vond. in de Lantged. IV. B. en, *'t En is de middel niet, om zich vermaert te maken*, Decker in den Dooper III. Bed. *Of anders komt ghij u den middel aftesnijden van lang te konnen doen, het geen ghij geerne doet*, de Decker Puntd. I. B. bl. 405. *De middel, om betalen van dien wij ſchuldig zijn*, Huigens I. B. bl. 31. *Dit is de middel om ten hemel in te dringen*, Weſterb. Eneas IX. B. *Ghebruijckende den middel, ons van God daer toe verleent*, de Orangie Lelie van Leiden in 't konſttoonend juweel van Haarlem 1607. Hier wete men dan, dat *middel* oudtijds M. en O. ware.] In de betekeniſſe van een gedeelte des lichaems is dit woort bij Vond. in Virg. tweede boek der Eneade van het vrouwel. geſlacht: *Nadat zij zich om zijne middel ſlaen.* [In zijne Maeghdenbrieven bl. 70.

Zij gaen; ik worde ontkleet tot aen de middel toe.]

En zoo hout het ook Moonen in zijne Spraekkunſt, bl. 71.

MIDDEN. O. *Het midden des leevens*, Hooft in Tacit. bl. 809. *In 't midden*, Vond. in het eerſte D. der Poëzij, bl. 189.

MIEDE, [tijding] V. *Zal ik mijnen vaader deze miede brengen?* Hooft in Tacit. I. Boek.

MIER, V. *De mier, langs haer ſmal' padt loopende*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. *De luiaart wort van Salomon naar de vlijtige mier ter ſchole gezonden*,

Digitized by Google

den, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 37.

MIJL, v. *Op een halve mijl*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 58. *Schept Goden bij de mijl*, Vondel in Salmoneus, bl. 17.

MIJN, v. *Alhoewelze nogh de mijne niet ontdekken*, Hooft in den 34. brief. *Indien de roode haen ontſteekt een helſche mijn*, Vondel in de Beſpiegelingen, bl. 9. [*Gemakkelijcker raekt men door een voorbereide dan onbereide mijne aen een' gewenſchten ſchat*, Vondel in Zunchin, bl. 36.]

MIJT, v. [een ſtuksken geld] *Hun aller leven zoude eener mijte niet waardig zijn*, Hooft in 't XIX. Boek der Nederl. Hiſt. bl. 845.

MIJTER, m. *Den mijter verwerpen*, Hooft in den 55 brief. *Die den mijter onder de kin knoopt*, Vond. in Vig. IV. Boek der Eneade. Zoo ook in het X. B. van Ovid. Herſchepp.; *Hij poogt zijn ſchande met den mijter af te keeren.* Hier wijkt Hooft van af in de Ned. Hiſt. bl. 30. ſchrijvende, *in top der mijter.*

[MIK, [een herderstuig] v. *Doen ick bij Sinai was hoedende mijn kudd' met dees geboornde mick*, Vond. 1 Bedr. in 't Paſcha. Anders beteekent *mik*, een galg, dubbelhout enz. *mik en rad* voegt Vondel bij een, bl. 125. II. Deel der Poëzij; *Mik en radt plagh eer te beven. Ick ſal hem 's anderdaeghs doen hangen aen een' Mick*, Huigens Sneld. XV. B. *Of an een galch, of an een mick of op een rat*, Bredero in 't Moortje. *Hij hadde zijn goet ruijterlijck in de micke ghehanghen*, C. van Ghiſtele Terent. Eunuch. II. act. II. ſc. *Mik*, wordt in Gelderland en hooger op, ook gezeid van brood, uit fijnuitgezifte bloem van roggemeel met eijeren beſtaande; ook wel van terwen meel, dat in Holland kersbrood en Paaſchbrood genoemd wordt. Zie den ongenoemden Schrijver der aanmerk. op de Nederd. taal, bl. 126. gedr. 1757. Ook Wmſch. Zeem.]

Digitized by Google

[MILT, v. *Is 't niet een razernij, die zeven De mocrijten de milt zou kittelen*, de Decker Lof der Geldz.]

MIN, v. *Om de minne Godts*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 80. *Van razende minne*, Vond. in den Inhout der Maegden. Genomen in de betekeniſſe van den Godt der min, of Kupido, kan 't niet anders dan mannel. zijn. Hooft in 't eerſte Bruiloftsdicht.

Zijt gunſtig, Hymen, ſtier uw' gang tot deezer ſteede,
En breng uw' broeder, den gekruifden Min, toch meede,
Den Min, die, met u, uit een moeders ſchoot gebaart,
Naar vaders ſtrengheit, en naar ſtiefvaars bitten aart.

Ook in Granida:

En dat de zoete Min van u beſchuldigt wort,
Als die de ſchoonheit krenkt, daar doet gij hem te kort.

Ook in de Gedichten, bl. 124; *Des zij den vluggen Min toeſprak, Mijn zoon.* En bl. 125.

En wie zal echter dan
De ſchoone Venus met den Minne bidden an?

Noch bl. 172; *De Min met prikjes van zijn ſtraal.* Vondel in den brief van Acontius; *Febe, de Jagtgodin, heeft mij in den droom bevolen dit aen u te ſchrijven, ook de Min, toen ik ontwaekt was. Van welke de een mij reeds met zijne pijlen gequeſt heeft.* Dezelve in het II. Deel zijner Poëzij, bl. 546.

Cypris met haer zoontje prat
Op den boogen wagen zat.
Min de voerman dreef de zwaen,
Die haer voorttrok, wakker aen.

Kort daer aen:

Min zag moeders boezem bloên,
En wou wenden al verhaeſt.
Kuisheit greep hem met der haeſt,
Greep en ſmeet hem met haer hant
Schier een ſteenworp verre in 't zant,

Dat

Digitized by Google

Dat bij van dien zwaren val
Hinkt, en eeuwigh hinken zal.

[*Dus doet de blinde Min hem dolen*
Dien HIJ *met* ZIJNE *ſchichten raekt.*

Poot in zijn genadebeê aan Fillis.] (*)

MIN.

(*) MIN. Hier worden wij verplicht de aanhalinge van den Hr. Hoogſtr. enig licht bij te zetten, ên ten dien einde wat breeder, dan wel de beknoptheid dezes werks toelaat, uit te weiden. Van de aangeteekende voorbeelden zijn er maar enkelen, die bewijzen, 't geen te bewijzen of opte helderen ſtond; maar ook van deze zijn er door den Hr. Huydecoper uitgemonſterd, om dat de echte drukken hem daarin voorgaan. Zie de Proev. van Taalk. bl. 88.

Het verſchil komt hier zoo zeer niet, of men van de Min in beteekenis van Cupido, moge zegge DEN MIN. Dit zal niemand ſtellen, zoo hij inziet, het geen wij op 't woord MAI en ZON hebben gezeid: maar of men dit V. *min* met een daarbij gevoegd mannel. woord *zijn*, *hem* enz. moge zaamvoegen, zonder dat het Vr. geſlacht van 't woord *min* benadeeld worde. Wij zeggen ja; zie hier de ganſche zaak: men mag nooit zeggen *den min*, doch van *de min* voor een hartstocht moet men altoos zeggen; DE *min met* HAAR *vermogen*. Insgelijks van de Mingodin; maar van *de min*, voor Cupido, den Mingod, mag en moet men zeggen: *Ik zie* DE *min*, *met* ZIJN *pijlen*; DEN *voerman*; HEM, enz.

Den grond, waarop dit zinlijk onderſcheid ruſt, gaf ons de Hr. Huydecoper op. Dezelve zij hier, voor den genen die dit werk mogten miſſen, ingelaſcht.

„ De geſlachten der Woorden zijn alleen te kennen uit „ het lidwoord *de*, *den*, en niet altoos uit het volgend be„ treklijk woord *die*, *dien* [*zijn*, *haar*, *hem* enz.] ook niet „ uit volgende benamingen van *vader*, *moeder*, *zoon*, *dochter* „ enz".

Hier uit vloeit, dat niet altoos de betreklijke woordkens, vaſtgemaakt moeten worden aan het geſlacht van het naamwoord, waarmede een zaak of perſoon genoemd wordt; maar dat zij veeltijds zien op den perſoon zelf, dat is op het beteekende, en niet op het beteekenende, offchoon zijne kunne verſchille van het letterkundige Geſlacht van zulk een Naamwoord. Ten tweede vloeit hier uit, dat het geſlacht van den perſoon niets doet tot het geſlacht van het Naamwoord, waar meê die perſoon benoemd wordt. Het eerſte is klaar in,

Digitized by Google

MINCIUS, [een rivier] M. Vond. in de Heerl. der Kerke, bl. 78.

Daar Mincius zijn kruik in Padus boezem ſtort.

[MIR-

in, DE MIN (voor, den Mingod,) *met prickjes van* ZIJN' *ſtrael*, het ander in *Breng uwen* BROEDER, DE *gekruifde Min, mede*, zoo als volgens den Hr. Huydecoper Hooft eerſt goed geſchreven heeft, en welk dan, om dat het van een mannel. perſoon gezeid word, evenwel niet in *den min* veranderd moet worden; 't geen den Hr. Hoogſtr. misleid heeft.

't Zelfde vindt plaats in het woord ZON; vrouwlijk is het in de beteekenis van 't groote hemellicht, dat aan den den hemel zijne jaarronde doet; Vrouwl. blijven ook de betreklijke naamwoorden, zoo zegt men *de Zon in* HARE *baan*. In een woord, alles is hier Vr. Genomen voor Phoebus, den God, blijft het woord, letterkundig (*grammatice*) mede Vr. maar het betreklijke vereiſcht het M. geſlacht. Goed zegt men dus DE *Zon*, DIEN *bij verwacht* TEN SCHOONVAAR *aentenemen*. DE *Zon te zien*, DEN *Vader van den dag*; als Vond. heeft; doe 'er bij de Decker, die dit onderſcheid naaukeurig waarneemt. *Voor 't aenzicht van* DE *Zon*, DIEN *zienelijcken God*, Goede Vryd. bl. 237. En hier toe zijn geene voorbeelden meer noodig. Men leze de aanmerking omtrent dit ſtuk, van den Hr. Huydecoper, bl. 87–96. en men zal ten dezen opzichte voldaan zijn.

Hier uit zal een oplettend lezer al ras opmaken, hoe het geſteld zij, met het geen onze geëerde Schrijver, op 't woord ABYDUS, ten toets bracht, en 't welk hier mede groot licht kan worden bijgezet. Gelooft men Hoogſtraten, Vondel zou zich, hierin, een al te groote vrijheid ingewilligd; en Antonides niet zuiver geſchreven hebben, daar hij zegt

't Getulband Aſie deelt.....

waar van men zie op ABYDUS. Ja dit ware ene woordvoeging, niet alleen niet aanneemlijk, maar Vondel zou 'er zich wel voor gewacht hebben. Dus uit zich die Hr. op bl. 5 van dit werk. Waarom ik mij hier ſtelle om Vondel te verdedigen, die zich van beide niet ontzien heeft, gelijk wij met voorbeelden ſtaven zullen, terwijl 'er diergelijken door onzen geëerden Schrijver op 't woord GEZICHT reeds zijn opgegeven: Met hoe groot recht, ſtaat ons nu te zien, zullende wij onzen Schrijver op 't woord Abydus in zijne orde volgen.

Hij ſpreekt van namen van Steden, die onz. zijn, als *het volkrijk Parijs*, enz. waarbij men voegen kan de namen van

Ko-

Digitized by Google

[MIRRE, v. *Het Ooſten offert wieroock, gout en bittre mirrh'*, Vond. G. van Amſtel, II. Bed.]

MIRT,

Koningrijken en *Landſchappen*. Zoo verre dit den Artikel raakt, heeft het geen uitzondering. Maar wat onze Schrijver voorder zegt, van de zich door Vondel ingewilligde vrijheid, gebruikende het Vr. geſlacht, als of hij van de ſtad en niet van derzelver naam ſprak; een voorbeeld ſlechts:

Waerna ATHENEN *dorſt met dezen titel pronken,*
Dat HAER *de bron der kunſt*, enz.

Van dezelve merke men aan dat zulks uit den hier voren geleiden grond vloeie: maar men wete er bij, dat het den Redenaar en Dichter gemeen zij, van levenlooze dingen perſoonsverbeeldingen te maken, *proſopopoiiae* bij den Rederijkonſtenaar genoemd. Dit maakt dan ſomwijlen, dat zulk een Naamwoord in zijn geſlacht ganſch niet met het beteekende of verbeelde overeenkome. In dezen zin moet men alle die door Hoogſtr. aangehaalde voorbeelden nemen. Zulks verbeeldt ons Vondel in zijn Keurged. *Germanje*, ſchoon 't woord onz. zij, als een uitgeſchudde, berooide vrouw, daar hij zingt:

GERMANJE *beeft belaes! den krijg te lang bezuurt,*
En ziet HAERE *ackers noch te droef verwilderd leggen.*
. . . . . .
ZIJ *ziet* HAER *ſteden noch en merckten zonder glans,*
HAER *kercken omgewroet.*

Die Hollant geen SLAVIN *wou laten van den Tiber*, Vond. in 't papieren Geld. Lees ook in de Hollandſche Rijmkronijk van Wachtendorp. I. B.

Waer Agamemnon? die uit Griekenland gevaren,
Belegert Troie en verwint ZE *na tbien jaren;*

hoewel dit hier op *de Stad* ſlaan kan. 't Goudſche Chronijksken, *bij kwam van Roomen, die 't hooft van alle die weerelt is*, bl. 4. En offchoon het onz. lidwoord al vooraf ginge, zoo blijft dit het zelfde. Een Voorbeeld hebt gij uit Antonides

't Getulband Azie, enz.

Met de vier Werelddeelen, zoo ver ze in een perſoonverbeelding voorkomen, is het toch even eens gelegen.

Een gelijk misbruik zou, volgens den Hr. Hoogſtr. ook vallen op de onz. *Appellativa* of gemeene Naamwoorden:

wij

Digitized by Google

MIRT, [een boom] M. *Met eenen groenen myrt*, Vond. in Horat. I. Boek 4 Lierz. [*Met donkergroenen myrt*, Vond. Hor. Gez. I. 25.]

MIS,

wij zien thans, dat dit geen misbruik zij: wilt ge 'er noch enige Voorbeelden bij, wat zingt Vondel van *'t Geduld*? I. D. der Poëzij, bl. 471.

't Gekruiſt gedult vint nergens ſtee
Als midden in een wilde zee,
Daer zitze en klappertant alleen;
. . . . . .
Het onweer gunt HAER *droef gezicht*, enz.

In de Titelpr. der Altaargeh.

HET *ijverig Geloof, om 't vijftal vaſt verlegen,*
Hout aen, tot dat zich elck ten leſte laet bewegen,
Zoo ras als Sint Aquijns Orakel door HAER *ſpreekt.*

Vond. noch voor de Altaargeh.

't Gezicht betrout HAER *oog.*

Wie is 'er, die in dit alles geene zonderlinge fraaiheid ontdekt, die ten eenemaal verdwijnt, zoo ras men de betrekkelijke naamwoordkens *zijn*, *haar*, op het Naamwoord zelf, en niet op den perſoon toepaſſen wilde. Alleen heb ik in deze laatſten noch aantemerken, dat dit geen plaats heeft, als men de zoodanigen, gelijk *geduld*, *gezicht* enz. voor hartstochten of zintuigen opvat; dewijl dan het onz. geſlacht blijft ſtand houden in de betrekkelijke woorden. Vergelijk nu met dit alles 't geen de Hr. Huydecoper in zijne Proeve voorgem. ons opgeeft. Gaan wij voorder tot enige hiermeê gelijkſtaanden over, wij ontmoeten ſtraks, de namen van Rievieren, welke voor zoo ver zij vrouwel. zijn, (onder welke zij ook betrokken worden door Chr. van Heulen, bl. 20. in den druk van het jaar 1633. En door *P. Leupenius*, bl. 36. enz.) tot een mannel. perſoon overgebracht worden. Hier neem men dan weder in acht, hoe de Dichters en Redenaars oudtijds den oorſprong der Rievieren uit dezen of genen God afleidende, hier van deze perſoonsverbeelding in dit geval ons noch bijgebleven zijn.

Antonides, bij wien in den IJſtroom, bl. 88.

IJ *en Teems, te trots op* HUN *vermogen,*
Door konſt DER *Seine, elkaêr was in den ſchilt gevlogen.*

Zingt

Digitized by Google

MIS, v. *Na de mis*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 13.

Wan-

Zingt van die zelfde Seine bl. 82.

Hen volgt DE SEINE *met een breet gevolg en rij*
Van Watergoden, die ZIJNE *opperheerſchappij,*
Erkennen, HEM *als 't hooft,* enz.

Ook bl. 96.

De Loire wringt DE *Scharp' geen halfter in den mond*
. . . . . .
De Schorp' gemuilband en in ZIJNE *kruik gedompeld.*

De Maas Vr. Zie MAES.

Voor 's Prinſen Godtheit neigt de Maes ZIJN *borens.*

Vondel Boſch en Wezel, I. D. bl. 42. Het laatſte voorbeeld heeft waarſchijnlijk G. Brand bedrogen in de Bruiloftd. daar hij zegt, *op d'oevers van* DEN *Maes.*

De Wacht, in de beteekenis van eenen, die de wacht houdt, *vigil; excubitor* (want eigenlijk geeft dit woord de *bewaring* zelve te kennen, *excubiae, vigiliae*; waarna het is overgegaan om de plaats daar men die wacht, die bewaring, in acht neemt, aan te duiden; van welk ſoort ontallijke voorbeelden zijn, zoo wel in deze als in de Latijnſche, Griekſche en meer andere talen: voords tot de perſoonen die die wacht uitmaken, en eindelijk tot eenen enklen perſoon, ook wel *de Schildwacht* genoemd) is van natuure Vr. Outhof wil dit woord M. hebben, maar geeft niet een voorbeeld aan de hand: de heer Hoogſtr. brengt ten dien einde bij, Vondel Adams ball.

Hoe wacker heeft dees wacht ZIJN *hofwacht nu bewaert.*

Dan dit bewijſt wel, dat *wacht* van een mannel. perſoon gezeid worde, maar dat het woord *Wacht* M. zij, vloeit daar niet uit; Voorbeelden tot het Vr. hebben wij bij de hand. Vond. I. D. der P. bl. 17.

Om beter te betooveren
Het opgeſteken oor der ſchildwacht.

Virg. X. B. *Na 't ommekomen der ſchildwacht.* In Eurip. Foeniſſ. *Men hadt de bergwacht*, 't welk hier van eenen gezeid wordt, alzoo 'er volgt, *d'Onbeuſche Bergman blaeſt den boren.* Dit niettegenſtaande, ſtaat het vrij, hier een Mann. betreklijk woordken bij te doen. Vond. Salom. III. Bedr.

Dat d'oude TORENWACHT, *om onheil te beletten,*

Ge-

Digitized by Google

Wanneer Urbaen met d'aertsgeheimenis
Der feeſtelijke in top gezonge Mis,
Op 't grafaltaer, het koor hebb' begenadigt,.

Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 95.

MIS-

Geràên vont uit den trans te wapen te trompetten,
Daer HIJ ZIJN *wacht bewaert.*

Zoo zegt ook Vondel van Cerberus, Herſchepp. X. B. bl. 300.

'k Koom UWE *bellewacht,* DEN *bond verbiên te baſſen.*

Dit alles is zoo klaar, dat het geen voorder aandrang ſchijnt te vereiſchen: dan dit is ſlechts van V. naamwoorden, wij moeten het in 't Mannel. mede beſchouwen.

Vondel, die meermaal *Nood* M. gebruikt, zegt elders van denzelven, *dat* ZIJ *in* HAERE *banden draegt*, Horat. I. B. 35 gez.

Antonides van den Laſter ſprekende, zegt.

De ondankbre Laſter bijte op HARE *tong.* Die hier dan ook tegen den heere Hoogſt. moet beſchermd worden. Zie op LASTER.

Van den *Nijd* meermaal M. bij Vond. *De Nijt legt op* HAER *luimen*, Joann. de Boetgez. IV. B. bl. 67.

Van *den Mei*, bij Hooft, Vondel, Dekker M; wordt getuigd, *Dat* ZE *gaet ten tei*, Vond. Roomſche lier. Zie MEI.

Zulks dan hieruit blijkt, dat de betreklijke Naamwoordkens en 't geen 'er verder op toepaſſelijk zij, niet gebonden zijn aan het geſlacht van het Naamwoord, maar even keurig op het beteekende, en niet op het beteekenende, kunnen, ja veeltijds moeten thuis gebracht worden.

Op ene heel andere manier moet men te werk gaan, wanneer men bij wijze van ene Rederijkkundige Spreekmanier (*metonymia*) een vrouwl. woord gebruike van een' mann. perſoon, zoo dat evenwel de toeſpeling op 't Mann. blijve; waar toe ten voorbeelde ſtrekke, dat men dikwerf een' Puikdichter, den naam van 't Vr. *Zwaan* geve. Omtrent het welke twee klippen ſtaan te ſchuwen: eerſt, dat men zulk Vr. woord als woord, om dat het tot een' mannel. perſoon wordt overgebracht, niet mannel. make; ten anderen, dat, wil men bij zijne overdracht blijven, men geene mann. betreklijke Naamwoorden daar bij voege, maar altoos, zoo lang de overdracht dure, in het vrouwl. voordga. Tegen het eerſte zondigen, die, *de Zwaan*, wanneer dit woord van een' Dichter gebruikt wordt, M. nemen, en zingen, met

een'

Digitized by Google

MISBAER, O. *Het groot misbaar*, Hooft in H. den Grooten, bl. 183. *Het misbaer en de tranen*, Vond. in de Opdr. der Gebroederen.

MIS-

een' bekenden Dichter in het Lofd. voor den Rotteſtroom van D. Smits.

Dat gij, roekloos, in 't beſtaen,
Trotſch van moed, DEN GOESCHEN *Zwaen*
In ZIJN *vlucht poogt t'achterhalen.*

't welk tegen alle regelen van netheid aanloopt, en alle de geſlachten op ene loſſe ſchroef brengt: een voorbeeld hier toe dient ons uit de Decker, dien keurigen Dichter, daar hij onzen Zaligmaker, geſteld tegen den Moordenaar, in zijnen goeden Vrijdag, overdrachtig dus afmaalt,

Gij ſpreekt DE BOOSHEID *vrij en ſteekt* DE DEUGD *naer 't leven.*

Zou men op die voet ook zeggen, dat de Decker hier had moeten ſchrijven *den boosheid, den deugd*? voor mij, ik denk het niet. Beter begreep het de Dichter Vollenhove, in zijn Lijkdicht op Antonides:

Hem luſtte met zijn vlerken
In grote heldenwerken
ONZE *Agrippijnſche zwaan*, (Vondel)
Als zij aan zij te zweven.

En die Agrippijnſche Zwaan liet zelf zich beter hooren in de Roomſche Lier:

HIJ, (Flakkus,) *zet zich neffens* DE *Dirceeſche* ZWAEN,
DEN *roem der Grieken.* (Pindarus.)

Tegen het tweede loopen aan, die, of ze ſchoon *de zwaan* behouden, de betreklijke Naamwoorden in het M. ſtellen.

De Goeſche Zwaen alom te kennen
Aen ZIJN *verheve en vlugge vaert.*

Ook miſt hier Antonides, in 't Lijkd. op Vond.

De Venuzijner Zwaen, meê om ZIJN *komſt te vreên,*
Klapt vrolijk allebei ZIJN *wieken tegen een.*

waar ook voor 't laatſte *zijn*, netter *de* geſteld ware. De reden is licht te bevroeden, want, zo dra het betreklijk *zijn* in dezen zin voorkomt, wordt men aanſtonds met zijn denkbeeld ('t welk in den Lezer zuiver te houden, 't groot doelwit van een Schrijver zijn moet) van *de Zwaan* afgeleid, en eenvoudig weder op den Dichter gebracht. Dit behoeft geen wijder betoog. Vondel begreep zulks ook

Digitized by Google

MISBRUIK, O. als GEBRUIK. *Het misbruik der Toneelkunſte*, Vond. voor Lucifer. [*'t welk is ingekort voor misgebruik; zie daar van op* VAL.]

MIS-

I. D. der Poëzij, bl. 360. waar hij, van Pindaar ſprekende, zegt:

Gelijk de Zwaen HAER' *beldentoon verheft.*

Schreef hij hier ZIJN *toon*, hij was aanſtonds zijne overdracht mis geweeſt, en 't denkbeeld, niet meer op de Zwaan, maar op den Dichter zelf gevallen. Hier mede vermenge men niet, dat men zoo een Dichter op ene leenſpreukige manier beſchrijve, gelijk het dus Vollenhove in 't bovenaangehaalde heeft begrepen, die, daar hij in den eerſten regel, van Antonides zelf ſprekende, dien Dichter op zoo een leenſpreukige manier (*allegorice*) bij ene Zwaan gelijkt, als hij zegt: HEM *luſtte met* ZIJN *vlerken*: den zelven evenwel in 't ganſch vers geen Zwaan noemt; in welken zin het vrij ſtaat, de betreklijke Naamwoorden op den Dichter thuis te zoeken, 't welk ook niet anders kan: doch hadt hij hier den Dichter een Zwaan genoemd, hij hadt het gebruik van het betreklijke HAAR ook niet kunnen ontgaan. Maar neen; 't is heel iets anders, of men op een' Dichter doelende, zegge *de Zwaan klapt haar wieken*, of aan dien zelven Dichter ſlechts *het zweven op zijn vlerken* toekenne. Ik heb getracht dit tweederlei onderſcheid waartenemen in het lofdicht onder den tijtel van *Maarzwaan*, geplaatſt voor de laatſt uitgekomene Mengelpoëzij van Klara Ghijben en Joann. Badon, waar ik dezen regel meene in acht genomen te hebben; die dit inziet verbetere teffens een geringe feil r. 8 door 't beſchaven ingeſlopen, waar men om de verwarring, die het baren mochte, *hun* voor *haar* gelieve te lezen.

Hier toe behoort ook 't geen we vinden bij Vond. Maagdebr. II. Br. reg. 19. Daar hij *Chriſtus* noemt:

Der ſtervelijcken trooſt, Auguſtus rijck verſchenen,
Gelijck een nieuwe ZON, *belooft zoo lang voorbenen,*
Eer ZIJ *te voorſchijn kwam met wonderheên en kracht.*

zinſpelende, als in 't vervolg ook blijkt, op het opgaan der heuchelijke Zonne der gerechtigheid, die zoo Heidenen als Joden, met haren invloed begunſtigen zou. Van welke plaats men zie den Hr. Huydecop. bl. 95. Hier nu kon met geen voeglijkheid NIJ gezeid worden, alzoo min als bij Vondel in de

MISDRIJF (zoo veel als MISBEDRIJF) o. *Over 't oude misdrijf*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 168.

[„ *Die*

de Afbeelding van Ferdinand III. daar bij dien Vorſt dus afmaalt:

De ZON *van Ooſtenrijck verheft* HAER *ſchoone ſtralen*
Uit ſchaduwen van kunſt, veel ſchoner in elx oogh,
Dewijlze in HAEREN *troon geſtegen*, enz.

naardien HIJ dan niet meer op de *zon*, maar op den perſoon zelf ſlaan zoude. Van dezelve waarde houde men 't geen men bij Vondel leeſt in de Heerl. der Kerk, bl. 26.

ZIJN *jonkheid had gelet*
Op leſſen, die Rabbijn Gamaliël HAER *leerde,*
Daer ZIJ, *gezeten aen zijn voetſchabel, hem eerde.*

In welk voorbeeld *haer* en *zij*, ſchoon van een manl. perſoon, zeer wel voegt; hadt hij *zijn* en *bij* gezet, ziet elk licht, dat de door hem gebruikte overnaming, (*metonymia*) gelijk de Redenkunſtenaren ſpreken, te niet ware, waarin hij nu volharden blijft.

Met dit alles nu ſtaat gelijk het geen wij lezen bij Vond. Dav. in Ball. IV. Bedr.

Genadigſte wat raet met onzen SALOMON
DAT KINT, *uw' erfgenaem gevloeckt van Abſalon?*
Waer bergen wij UW SPRUIT? *wat ſchaduw zal* HAER *decken?*

Vond. Joh. den Boetgez. bl. 23; *Men biet dees* LIEVE VRUCHT, *Joannes - - - - want Engel Gabriël badt* HAER *dien naem gegeven.* De Decker in zijn zuchten en tranen noemt dus

God, de OORZAEK *aller dingen, uit* WIE *de ſtoffen zijn geſproten, - -*
Die 't al houd in HAER *vuiſt beſloten.*

Wij moeten dit alles met ene allerduidlijkſte plaats beſluiten: gij vindt ze bij de Decker, Goede Vrijd. bl. 229. Zie daar, hoe hij den gegeeſelden, beſpogenen enz. Chriſtus afmaalt, dus zingt hij:

DE DEUGD *ſchier uitgebloed, ſchier t'eenemael aen 't ſlaeuwen*
En afgemartelt ſchier,
Valt van de felle vuyſt der beulen in de klauwen
Des woedenden ſoldaets: dat 's van den vloet in 't vier.
Hier wordt ZE *weêr beſpot, beſpogen en geſlagen,*
En van gewaed berooft.
Hier doet men HAER *om 't lijf een ſlet van purper dragen,*
Een' ſpotsſtaf in de hand, een' zotskroon om het hooft,

Digitized by Google

[*Die het misdrijf ſtont te boeten*, Vond. Beſpiegel. IV. B. bl. 156.]

MIS-

Om 't booft, dat binnen zich een' wijsheid boud verbolen,
Waer bij de wetenſchap
De wijsheit en vernuft van all' des werelds ſcholen,
Niet, niet als zotheit is, als wind, als kinderklap.
Hier boort zz zich in ſpot, Vorſt, Prins en Koning noemen.
Maer, ongenadig rot,
Gbij lapt de waerheid uit en meentze te verbloemen:
HIJ *is het in der daed, 't geen gij* HEM *noemt in ſpot.*

Zie eens, met wat oordeel, deze plaats zij opgemaakt, en wat eenſtemmigheid er zij, tuſſchen deze woordkens, *De Deugd, baar, hem, bij*. Breng nu alles in het mannel. geſlacht en zie of er dan die fraaiheid in zij.

Uit welk alles men opmake, de groote nutheid van den te voren geleiden régel, en hoe alles uit denzelven kan worden afgeleid; hoe weder aan den andren kant de Ridder Hooft, wien ik, dit buiten geſteld, het rechte zeekompas, en de veilige baak durf noemen, waarnaar alle de genen, die enige vordering in de Neêrduitſche taal, zouden willen maken, hunnen koers moeten houden, hoe deze, zegge ik, in het al te ſtip waarnemen van overeenkomſt der betreklijke Voornaamwoorden met hun Naamwoorden zich dikwijls ene al te groote naaukeurigheid, en dus veelmaal duiſterheid, ingewilligd hebbe; ſchrijvende *het meisken verbeet* ZIJN *wee: het wijf gaf niet om* ZIJN *kinderen*, enz. Wat de verkleennaamwoorden betreffe, allen, wien zich der zuivere tale bevlijtige, wil ik geraden hebben, den voorgemelden regel in acht te nemen, en in dit geval den Ridder Hooft, over 't hoofd ziende, derzulker Relativen te bepalen tot den perſoon, en niet tot het woord; of tot de kunne van den perſoon en niet tot die van het woord. Hooft zelf gaat er zoo vaſt niet in, of ſchreef noch wel eens

't Looze tesje, dat liep pruilen,
Toen dacht ieder aen HAER *builen.*

H. L. Spiegels Hartſp. III. B. zal voor alle de ouden 't woord doen.

En deze mierkens rijck HAER *winterkoren zoeken.*

Met B. Houw, V. B. *Itys baer* SOONKEN *quam bij baer; als ſy* HEM *gheſien badde.* Wij zouden 'er meer aan de hand geven, maar wij dijen te ſterk.

Evenéens is het met WIJF gelegen. Omtrent dit ſtuk verdient ten Kate gehoord te worden, bl. 474. I. Deel, daar hij zegt:

„ Schoon

Digitized by Google

MISGREEP, M. *Had deezen misgreep*, Hooft in den 33. brief. „ Vondel gebruikt dit ook V. *Wie* „ *zijne misgreep ziet*, in Faëton". Outh. Zie GREEP.

MIS-

„ Schoon *wijf*, als mede de Diminutiva, in 't ſtuk van „ de Letterkunde Onz. bij ons van geſlagt zijn, nogtans „ wordt de verwarring, die 'er in 't denkbeeld uit ontſtaen „ kan, door 't waerlijk natuurlijke *Pronomen* gered". En verder „ wil men alles zoo ſtreng nemen, zo vervalt men „ in uitdrukkingen, die niet alleen gants ſtrijdig aenloo- „ pen tegen de Oudheid en Gewoonte, maer ook tegen de „ verſtaenbaer- en zuiverheid der Denkbeelden, die het op- „ perſte doelwit der Taelſchikking behooren te zijn. Bij „ Voorbeeld, na ſtrengheid van die regel zou men moeten „ zetten, HET *meisje ſtak zig in* ZIJN *band*, in ſteê van *in* „ HAER *band*. En *het wijf ſtak het in* ZIJN *zak* voor *in* HAER „ *zak*. Welke taelſchikking mij zoo gewrongen voorkomt, „ dat ik die niet volgen zou durven, ſchoon noch zo groot „ een man 'er mij in voorging. En ik prijze hier in onze „ Voorouders dat ze ons een gebruik nagelaten hebben van „ de Pronom. poſſeſs. ZIJN en HAER, die wij zoo loffelijk „ (boven veel andre talen van grooten name) voor ijder „ kunne bijzonder hebben, Relatief te nemen op het waer- „ lijke geſlagt van den perſoon en niet op het *gramnatica-* „ *le*, om alzoo helderheid en geen haspeling in de gedach- „ ten te verwekken".

Dit beſlist bij mij alles. Alleen zou men voorbeelden uit de oudheid kunnen verwachten; dezelve geeft die ſchrandere Taalkenner ons op uit onze verwantſchapte talen. Wij teeken-den er enigen aan uit de onze, waar in het zoo met *wijf* gelegen is.

Rhythmus S. Annonis I. Deel bl. 381. in de werken van M. Opitz.

Sin wif diu biz Semiramis,
Diu alten Babilonie ſtipbtiſt
Dat is:
Zijn wijf DIE *biet Semiramis,*
Dat oude Babylon ſtichte zij.

M. Stoke; in Diderik II.

Ende daer naer zijn wijf Lutgaert,
DIE *bi lief had ende waert.*

Rijmkronijk van Klaas Kolijn, bl. 284 in Dumbar.

Hadde ien wijve, TI *Sofie biet.*

Digitized by Google

MISQUAEM, [ongeval] O. *Het misquaam te keeren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 83.

[MIS-

dat is, *badt een wijf, die Sofie biet*: waar men teffens *biet*, in den onvolmaakten voorleden tijd vindt; waar voor men nu, doch verkeerd *beette* ſchrijft. 't Werkwoord is, *beet, biet, gebeeten*. Zoo ook bl. 265.

Zin wijf bildegaert mede

. . . . . .

Egbert IREN *zoene fier*, dat is, *haren Zone*.

't Oud Goudſch Chronijksken, bl. 48; *Ende Alyt ſijn wijf met* HAER *volck*. bl. 12; *Ende hadde een wijf*, DIE *Eringaert biet*. De gulden Legende, anders, het paſſionaal in 't Winterſtuk, *In den Caſteele, dat Camptuarice biet, was een wijf*, DIE HAREN *eenigben Soon*, enz.

Veldenaar. *Ende daer quam een Wiveklijn, alzo dat God* HOER *in ſeynde*, bl. 57. Zie ook bl. 31.

Bij van Ghiſtelen in Ovid. Brieven. Hero aan Leander.

't Out wijf half ſlapende - -
Het is HAER *pijne te antwoordene*.

Bapt. Houwaart B. XV. der Maagden:

DE *onzaligſte der Wijven*,
Die om 't gemeyn profijt HAER *zal ontlijven*.

Men zie hier van noch iet op 't woord PRIESTERSCHAP, op 't einde.

Van jonger Schrijvers rep ik niet, zie ze op WIJF. 't Zal genoeg zijn, te doen zien, dat Hooft zelfs dus wel ſchreef, Tacit. *Toen 't wijf vrij was gaet* ZE *uitſtel zoeken*. Zie WIJF.

Dat men van enen koning ſprekende, zegge, *zijne Majeſteit*, is goed; dat men in ene loopende rede van enen koning, met betrekking op het eens vooraſgegaan woord *Majeſteit*, zou zeggen *bare majeſteit*, voor *zijne*, is weerleid van L. ten Kate, I. Deel bl. 488, 489. Of men van enen koning zeggen moge *zijne Majeſteit beveelt* HARE *onderdanen* is in verſchil. In dezer voege ſchrijft Hooft; wij houden 't evenwel met hem niet. Men leze de opdracht zijner Hiſtorien aan Prins Henr. van Oranje, en men oordeel dan, of die opdr. tot een Vorſt of Vorſtin zij ingericht. Kwalijk zal men 't ontdekken: zoo zeer zijn er de denkbeelden in verwart, daar men met *zijne* te zetten, ruim zoo taalregelmatig en der Outheid voldoende ſchrijven zou; waar toe toch dient ons onderſcheid van *zijn* en *baar* anders toe, en waartoe gebruiken de

Digitized by Google

[MISSCHIEN, o. *Wij hopen op 't miſſchien dien ſtorm niet af te wachten*, Vond. Dav. in ball. III. bed.]

MIS-

de Grieken hunne Relativen ἀνῆϊ en ἀνῆϊς, anders dan in diergelijke gelegenheid? En, mag ik met ten Kate vragen, hoe kan men dit, *de Majeſteit geeft* HAER *bevel*, van enen koning, of bezitter van majeſteit, gezeid, bij ons voor goed Nederduitſch aannemen? is dat fraai, dat men even eens een koning, als een koningin beſchrijft? En zou men dan dit prijswaardig onderſcheid tuſſchen *zijn* en *hare*, ons Duitſchen bij uitſtek eigen, voor een verward gebrek verwiſſelen willen?

Maar, zal mooglijk iemand zeggen, iet anders is het, *de Majeſteit trekt zijn kleeders aan*, iet anders, *de Majeſteit beveelt haar onderdanen.* In het eerſte komt 's konings gezag niet te pas, en kon men dit zoo laten gaan; maar in het tweede is het *de Majeſteit* alleen, die beveelt. Wij antwoorden, dat dit mis zij; want niet de majeſteit is het, die bevelen kan, maar zoo een, die, die majeſteit, het gezag tot bevelen, bezit. En dit toont ook klaar, hoe kwalijk men in den tweeden perſoon zich uitdrukke: *Uwe majeſteit beveelt hare onderdanen*, voor *beveelt uwe onderdanen*; 't Verachteloozen van welk laatſte onderſcheid men vrij oorzaak van deze verwarring rekenen mag.

Dus lange heeft onze Taal, aan deze verwarring ziek gelegen; om dezelve daar van te genezen, hebben zich reeds zoo velen opgedaan, waar onder geen geringen lof verdient, de Heer Adriaan Verwer, die men op het einde van zijnen brief aan den Zal. Hr. Reland na kan zien, (wiens Idea Ling. Belg. onder den naam van Anonymus Batavus bij de geleerden verkeerende, in Duitſch overgeſtort, teffens met de voorheen achter deze geſlachtlijſt gevoegde brieven, op dit werk ſtaat te volgen) waartoe niet weinig geholpen hebben de Heer Huydecoper, de Linceus onzer eeuwe, in zijne Proeve bl. 96. en de ſchrandere L. ten Kate I. Deel bl. 403, 438, 474, 489. 't Geen mijne geringheid uit de Oudheid en regelmatigheid heeft weten op te halen, ziet de Nederl. Taalminner hier ter neêr geſteld: ben ik, hoe zeer ook de kortheid betrachtende, door menigte van voorbeelden, tot beveſtiging en opheldering dienende, (en welken ik, was het de zaak geweeſt, door meer anderen hadt kunnen verſterken) langwijlig geweeſt, ik vlei mij, dat deze langwijligheid, indien de Nederlander enige nuttigheid daar uit halen kan, door zijne goedwilligheid verſchoond zal worden, ziende hier in mijn

Digitized by Google

[MISVAL, O. of M. Zie VAL.]

MIST, M. *Met den miſt der opſprake*, Vondel in d'Opdragt van Maria Stuart, het geen Moonen volgt. Bij Hooft vinde ik het vrouwel. in Henrik den Gr. bl. 94. *Bij gunſt van een dikke miſt.* [*En daegde uit eenen miſt voor ſtadt op met haer vendelen*, Vond. Inw. van 't Stadh. *Door den miſt der qualen*, Decker in den goeden Vrijdag.]

[MITRAS, M. *Dees dooft den mithras uit van Perzen*, Vondel Maagdebr. bl. 50.]

MODDER, M. *Door den modder jagen*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. *In de modder*, zegt Hooft evenwel in 't V. geſlacht in de Nederl. Hiſt. bl. 8. Moonen volgt Vondel. [Ook de Decker, *'t Blijft in den aerdſchen modder kleven*, op de Staartſtarkijkers. Zie MOER.]

MOED, M. *Met zijnen brandenden moed*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 8. *De vroombeit ontvonkt den moed*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [*Hou eenen zelven moedt*, Vond. Horat. Gez. II. B. 3 L. *in erren moede*, Vond. Virg. En. X. B.]

MOEDERSLAGT, V. *Om zich van zijne moederſlagt te zuiveren*, Vond. in den Inhout van Ifigenie. Maer zie VADERSLAGT, dat hij mannel. ſtelt. [Men zegt onverſchillig *vaderſlacht*, *moederſlacht*, *broederſlacht*, en *vaderſlag*, *moederſlag*, enz.; zulks is al oud, en reeds bij Kiliaan door een gemengd; maar dan is 't geſlacht ganſch niet onverſchillig: met de *t* er achter zijnze V. zoo ſchrijft hier Vondel *moederſlacht*, en zoo ook *broederſlacht*. *De vader heeft de broederſlacht verſchoont*, Vond. David in ball. doch *vaderſlacht* gis ik bij hem een verzinning, of drukfeil voor *ſlag*. Integendeel zonder *t* M. Zoo zie ik ook dat

oogmerk genoeg gedaan, dat alleen de meerdere net- en zuiverheid van mijne moedertaal heeft in het oog gehad.

Digitized by Google

dat onze Hoogſtraten bij *manſlag* in zijn woordboek 't M. geſl. voegt. En zoo is ook DOODSLAG.]

MOEITE, v. *Van de moeite*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 63. *Wij zullen deze moeite niet qualijk beſteedt achten*, Vondel voor Adam in ballingſchap.

[*En temperen ſomtijds den wrangen ſmaeck*
Der moeite met wat bonigs van vermaeck.

De Decker in zijn Merx tartarea.]

MOER, v. *Waar uit men ſpeuren kan, op welke moer 't werk gelegen hebbe*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 421. [*Zijn' uien met de huid, zijn' wijnen met de moer*, J. de Decker Perſius Schimpd. *Moer* hadt voor dezen ruimer beteekenis; *moeder, modder, moer, more*, of *mor* was alle ſlib, en ſlijk, al wat ſlijkig, *morſig was* (hier van daan ook *morſig* en *morſen*;) alle ſlijkige landen noemde men *moeren*; en dus zijn hier van herkomſtig de namen veler plaatzen, als *'s Gravenmoer, Moerkerke*, enz. Zie M. Zueris van Boxhorn, Aenteyckeningen op J. Veldenaers Chronijck, bl. 143. Marnix zegt noch *more. Ick ſinck ick ſinck in deſe diepe more, daer ick gantz vind noch vaſtigheid noch gront*, Pſ. LXVIIII. Ook in de kamer van ter Gouwe, voor de bl. Acoleye van Rotterd., *De helſche moren zullen mij doorkrouwen*. Zoo lees ik *moeder* in een der naaſtlaatſte Bijbelverta. lingen, Jeſ XXV. vs. 6. *Ende de Heere der heirſcharen zal op dezen berge allen volckeren een maeltijt doen van't gene dat wel gemeſtet is, een maeltijt van wijnen, die op haar moeder bewaert ſijn, van vette ende welgemerghde (ſpijſen) van coſtelijcke wijnen, die op haere* MOEDER *uitgeſuivert ſijn.* Van dezen oorſprong ook is *parlemoer* verkort voor *parlemoeder*, dat Vondel heeft in den Tafelkrans voor G. Hulft, bl. 366. II. Deel der Poëzij. En ik noch korts ook las in het nieuw uitgekomen dichtwerk van Frans de Haas op de ramp van Liſſabon. Zie ook Kiliaan. Hier van teffens]

MOERAS, o. *Het duiſtere moeras*, Vond. in

Digitized by Google

Virg. VI. Boek der Eneade, en dus ook elders. Maar bij Hooft is 'tV; *Door de moeras*, in de Ned. Hiſt. bl. 8. [Doch Vondel houdt zich bij 't O; *Ik werdt uit het moeraſch getogen*, Gijsbregt van Amſtel, I. Bedr.]

MOES, O. Dit blijkt uit het koppelwoort. *Uit het mengelmoes*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 502. [*Eer gij dit heete moes wilt proeven*, Vondel Paſcha III. Bedr.]

MOEZEL, V. *Om de Moezel en Arar ſamen te knoopen*, Hooft in Tacit. bl. 229. *De Moezel met haer appelvlechten*, Vond. in den Rijnſtroom. Wij ſtellen op het voorbeelt der beſte Schrijveren dit woord vrouwel. met Moonen, ook *Jordaen*, *Elve*, *Eems*, *Wezer*, *Schelde*, *Loire*, *Seine*, *Wael*, *Vecht*, *Eem*, *Maes*, *Merwe*; maar volgen hem niet in den naem van *Yſſel*.

MOGENHEIT, V. *Gelijk de Goddelijke Majeſteit in een ongenaekbaer licht gezeten is: zoo zit ook de werreltſche Mogenheit, die haer licht uit Godt ſchept, en de Godtheit afbeelt, in haren glans verheerlijkt*, Vondel voor Lucifer.

MOKER, [een zware ſmidshamer] M. *De Krijgsgodt wrong Vulkaen den moker uit zijn vuiſten*, Vond. in het I. Deel der Poëzij, bl. 366. [*Hij vloeckt Loſano en den moker, die poort en poortſlot brack*, Vondel I. Deel der Poëzij, bl. 39.]

MOL, dit ſtelt Hooft vrouwel. in de Gedichten, bl. 622. *'t Wroeten van de mol.* Het geen Moonen aenneemt. [Maar de Decker in den Lof der Geldz. gebruikt het M. *Lang van den mol vertrapt en van de maei deurgeten.* „ En met hem Vond. in zijnen „ Lofzang op de Scheepvaart; *Die met den blinden* „ *mol niet blijft in d'aerde wroeten.* Bij van Heulen „ ook M." Outh. In 't gebruik is 't ook, voor Nimweegs hier genomen, van 'tzelve [V.] geſlacht.

MO-

Digitized by Google

[MOLOK, M. Zie MOOLIJK.]

MOLEN, M. *Om 't waater naar zijnen moolen te leiden*, Hooft in den 58. brief. *Gij draegt ons koren van den molen*, Vond. in den Inhout der Leeuwendalers, bl. 30. Dit geſlacht beveſtigt Moonen in zijne Spraekkonſt, bl. 72. doch wijkt 'er zelf van af in zijne Aentekeningen achter zijn Gedichten, bl. 861, *Als een beeſt in de rosmolen.* „ Hooft in zijnen „ V. Brief ſchijnt het ook V. te nemen, *wat voor „ luiden t'zijner mooten geweeſt zijn*". Outh.

„ MOLOS, M.

„ *Verzuim ook niet den hont, een vliegenden Spartaen,*
„ *Of bijtenden Molos met hui, die vet is aen-*
„ *Te vokken.*

„ Vond. Virg. III. Lantged. een *Dogbond.* Virg. „ zegt, *Moloſſus*". Outh.

[MOLIJ, [zeker kruid] O. *Ze is 't Molij, zoon, waer af Homerus kout*, de Decker helſch. Kramer.]

MOM, V. *Speel, Staetsman, met de mom*, Dekker in 't 43. Puntd. des eerſten Boeks.

[MOMBER, [een mansnaam, een voogd] M. *Den momber der onnozelheit te loonen*, Vondels gulden Jaar van J. de Wit.]

MOMPELING, V. *Met zulk eene mompelingh*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 81.

MOND, M. *Daar het geluk noch toeſloegh, dat Adriaan van Utrecht op den Roomſchen ſtoel raakte; van wien te vermoeden ſtond, dat hij, als een maakſel zijner handen, hun zoude naa den mont zien*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 2. *Die den mond vergeet toe te doen*, Vondel in d'Aenleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt. *Men vrage het den mond des Heeren*, Vollenh. in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 113. Hooft weder in den 40 brief. *Daar is 'er niettemin, die honig en melk voor de twee lieffelijkſte lekkernijen des lants van beloften houden, en alze gemengt zijn, zouden*

'er

Digitized by Google

'er geenen mont dan ſteeken. Welke laetſte plaets mij met voordagt luſt aen te halen, omdat ik zie dat niemant onzer Spraekkonſtenaren, hoe hoogh ook de Ridder Hooft bij hen te boek ſtaet, der moeite waerdigh geagt heeft, deze woortvoeging van *Daer is 'er* voor *Daer zijn 'er*, dat den Nederlanderen vreemt in de ooren moet klinken, aen te roeren, daer mij dunkt dat het wel noodigh was: dewijl Hooft, zulk een aenzienlijk lidt van het lichaem der Tael- en Dichtkundigen, zich zoo dikwils van deze Spreekwijze bedient heeft, dat hij 'er ſcheen vermaek in te ſcheppen. Eene plaets breng ik nog bij uit de Rampzaligheden van den Huize de Medicis: *Daar was 'er evenwel, die ofte uit nijdt, ofte uit bedunken, den Hartoge in 't oor bliezen*, enz. De lezer, bedreven in zijne ſchriften, zal 'er zelf meer vinden. Want zij komen alom voor in zijn dicht en ondicht, inzonderheit in het eeuwige werk zijner Hiſtorien, dat geene pen der volgende eeuwen ooit evenaren zal. Onze hedendaegſche Schrijvers, niet onderſcheidende wat uitmuntend of gemeen, wat laegh of verheven is, ſtooten zich aen dit geluit, en wraken het als baſtaerttale. Maer deze Schrijver, gewoon, als de bijen uit allerhande bloemen, alle ſoort van wel zeggen op te garen, uit Nederlantſche niet alleen, maer uitheemſche ſchriften, Griekſche, Latijnſche, Italiaenſche, Françoiſche, vatte wel haeſt de Atheenſche aerdigheit, lang voorheen nagevolgt van Propertius in het III. Boek zijner Gedichten:

Eſt quibus Eleae concurrit palma quadrigae:
Eſt quibus in celeres gloria nata pedes.

Het geen ten naeſte bij hier op uitkomt:

Daer is 'er die den prijs in 't rennen willen halen:
Daer is 'er die met roem in 't loopperk willen pralen;

en ten toon geſtelt van zijnen geleerden Uitlegger, den Heere Joan van Broekhuizen, het waerachtige beelt

Digitized by Google

beelt van dien Latijnſchen Dichter, die men op de gemelde plaets kan nazien. De Françoiſen zeker, veel werx makende van het verrijken hunner moederſprake, hebben 'er den zwier ook van uitgedrukt in hunne ſpreekwijzen: *Il y en a de ceux, qui ſoutiennent:* en *il y en a qui ſoutiennent: daer is 'er die meenen, daer is 'er die ſtaende houden*, enz. Maer wij volgen hen niet dan in dingen, waer in wij hen minſt volgen moeſten.

Omnia Graece,
Quum ſit turpe magis noſtris neſcire Latine.

Luiden der Latijnſche tale magtigh, kunnen mij begrijpen, meer ook, als ze hier mede vergelijken het ſchoon gedicht van onzen Antonides, dat den titel voert van *Oirſprong van 's lants ongevallen.* Zoo dat Hooft mijns oordeels, dank heeft verdient door het overbrengen dezer maniere van ſpreken in onze tale, die, als wel geaert naer de Griexe, zich daer wonder naer ſchikken kan. De lezer houde mij deze uitwijdinge ten beſte, dewijl ik mij tot zijn beſte daer door heb laten van den weg ſlepen (*).

MON-

(*) Daar is er thans zoo veel, die deze ſpreekwijze van *daar is er* hevig beſtrijden; willende dezelve voor (*pleonaſtice*) overtollig, ja brabbeltaal, doen doorgaan; meenende, dat *daar is er*, zoo veel wil zeggen, als, *daar is daar*; doch den zulken antwoorde ik, dat buite en behalve, dat hunne veronderſtelling, van *er* voor *daar* te moeten nemen, noch niet bewezen zij, en het bij mij vaſt ſta, dat de Ouden, die immer meer dan wij, zijnde veel nader aan den oorſprong der woorden, zich op de zuiverheid hunner taal toeleggen konden, en ook dadelijk toeleiden, zich van zoodanig ene ſpreekwijs, zoo zij brabbeltaal ware, wel zouden gewacht hebben, het integendeel zeker zij, dat deze ſpreekwijs bij de Ouden in goed gebruik geweeſt zij, niet alleen, maar ook teffens, dat ze zich grootelijks misleiden, die achten, dat *er* het zelfde met *daar* zij; waarmede dan hunne geheele ſtellingomver valt. En dat dit zoo zij, luſt mij aan te toonen, te gelijk ook iet zullende melden van de ſpreekmanier zelf.

Dat

Digitized by Google

MONSTERING, v. *Op de monſtering*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 174. Zie AENBIEDING.

MOO.

Dat *daar* van *er* verſchille, en *er* geene verkorting zij van *daar*, gelijk mede de Hr. Moonen zich diets maakte, willende daar uit teffens een bewijs halen voor zijne verſleten ſpelling der verlengde klinker A met AE (doch welk bewijs met alle de anderen mank gaat, alzoo hij de zaak niet alleen aan een verkeerd einde opgevat, maar ook zich volſlagen een verward denkbeeld gevormd heeft van de wijze, op welke korte klinkers, als A, E, I enz. verlengd worden, en welke wijze, daar zij hedendaags zeer veel verſchilt van die, welke oudtijds de klinkletters (*vocales*) verlengd hebben, bij mij alleen in ſtaat is, om de tot noch toe ſterk zwevende verſchillen, over de ſpelling met *aa* of *ae* uit den weg te ruimen, en in rook te doen vervliegen, het welk ik bij een andere gelegenheid zonneklaar zal trachten te bewijzen) dat, zeg ik, dit *er* onderſcheiden zij van *daar*, blijkt allerklaarſt hier uit, dat wanneer het eene, alleen zekere aanwijzing van zaken doet, even gelijk de Franſchen hun *en* gebruiken in de ſpreekwijze *il y en a*; het andere bij ons noodzaaklijk tot den eigen' aard van onperſoonlijke of onperſoonlijkgebruikte woorden behoort, zoo dat klaar zij, dat de beteekenis van *aldaar* (*ibi*) hier de minſte plaats niet gegeven kan worden, ik laat ſtaan, dat het tweemaal zoude gebruikt worden. Het welk ook noch veel meer hier uit blijkt, dat daar oudtijds in deze ſpreekwijs *daar is er*, het laatſte lid, niet *er*, maar *re* geſchreven werd, waar van door omzetting thans *er*; zoo mede in het eerſte lid, niet *daar*, maar (het thans verouderd) *bet* geſteld wierd. Wie zal nu zeggen dat *bet* en *re* het zelfde zij? En dat zulks waar zij, hoeft naaulijks bewijs; want ten opzichte van *er* voor *re*; gelijk deze Omzetting in onze taal zeer gemeen is, als in *bron* en *born*, *broſt* en *borſt*, (van welk noch bij de Hoogduitſchen *bruſt* is overgebleven,) en waar van wij noch dikwils hooren zeggen, het is *een broſt van een vrouw*; *vroſt* en *vorſt*, *vurcht* en *vrucht* voor *vrees*, met vele anderen, en zulks noch klarer blijkt in ons ontkennend woordken *en*, in, *ik en wil niet*, waar voor men eertijds zeide, *ik ne wil niet*, ook zonder *niet*; *ik ne wil*, zoo heeft zij ook hier in plaats; Men zie ſlechts in Melis Stoke, bl. 102. Alkem.

Die 't oec dede ende troc te hant, (d. i. thans)
Met heer-crachte voor Vredelant,
Als hirr een wijl had gheleghen.

in

Digitized by Google

MOOLIJK, M. *Aan eenen moolijk van ſtroo*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 20. [*Met eenen geboot-ſten*

in Florens den III.

Dierr waren gbevaen bielden 't leven,
Die waren d'Edelinghe dierr bleven.

in Flor. IV.

Ik ſalrr of ſeggben. Waaruit men ook ziet hoe kwalijk men bij dit woordken *er* alcoos het afkappingsteeken ('er) voegt, het welk zijnen oorſprong mede verſchuldigd is aan die dwaling, dat *er* van *daar* verkort zijn zoude, terwijl ten aanzien van *het* voor *daar*, reeds breed door den Heere Huydecoper in zijne Proeve aangewezen is, dat deze woorden oudtijds met malkander verwiſſeld werden; men zie denzelven bl. 472, 473. Gelijk dit ook noch hedendaags bij die van Stad en Lande in gebruik is, zeggende: *het was veel volk in de kerk.* Voorbeelden zal ik hier willends voorbij gaan; alleen noch aanroeren dat ons woordken *daar* het zelfde zij met het Franſche *il*, in de ſpreekwijze *il y en a*: voords overlatende aan de gedachten der Taalkenneren, of dus deze onze keurige ſpreekwijze, wel verdiende voor brabbeltaal te worden uitgemaakt, te meer, daar men door dat middel de ſpreekwijs zelfs geen het minſte leed kan toebrengen, ten ware men alvoorens aantoonde, dat het even zoo kwaad geſprooken ware, wanneer men zegge, *daar zijn er, daar komen er.*

Wat de ſpreekwijs aanga, dezelve geeft de Heer Hoogſtr. voor iets fierlijks op, en waarlijk het is zoo: maar dat dezelve het eerſte gebruik daarvan, in navolging van Propertius, of met hem, van de Grieken, in onze taal ingevoerd, aan den Droſt Hooft toeſchrijve, daarin, behoudens zijne achting, is hij van het ſpoor, zijnde dezelve in onze taal lange bekend geweeſt voor den Heer Hooft, en niet door hem van uitheemſchen, maar van zijne vaderlandſche Schrijveren ontleend. Men behoeve ſlechts in te zien het geen de Heer Huydecoper, het eenige licht, dat tot nu toe, met zulk enen helderen glans, ons Nederlandſch taalgebouw beſchenen heeft, omtrent dit ſtuk heeft aangeteekend in zijne Proeve, bl. 345; en men geloove daar bij, dat het zijn kan, dat de Heer Hoogſtraten zich heeft laten misleiden door even dezelve aanteekening van den geleerden Uitlegger van Propertius, den Hr. Joan van Broekhuizen, die in Prop. III. Eleg. 7. vs. 17. bl. 298. de eerſte navolging daar van in het Duitſch, den

Digitized by Google

ſten moolijk, Hooft in de Med. Ook *Molock*; 't welk ik beter keure: *Dien zwarten molock, daer de kinders voor verſchieten*, Vond. Beſpieg. IV. B. bl. 131.]

MOORT,

den Dróſt Hooft toeſchrijft: en welker vertaling zoo als de Hr. Hoogſtr. dezelve opgegeven heeft, volkomen voldoet aan de ſpreekwijs; doch welke men netheidshalve en om het twee maal invoegen van *willen*, 't welk dikwijls een ſtopwoord is, ook dus vertalen kon:

Daer is er, die den prijs in 't rennen halen:
Daer is er, die met roem in 't loopperk pralen.

gelijk ik zie geſchied te zijn, door den Hr. Huydecoper voor zijnen vertaalden Horatius.

Vervolgens kan ik ook niet verbij, met aantemerken dat de Nederlanderen door denzelven Heere Broekhuizen te veel bezwaard worden, meenende dat die fraaiheden thans niet meer bij ons gevonden worden, veroorzaakt door den bedorven ſmaak van geleerde weetnieten, wien al wat overzeeſche aardigheid heet, walglijk voorkomt: 't welk, daar het in vele gevallen gantſch ſtrijdig met de waarheid is, vooral hier geen plaats heeft, dewijl deze fraaiheid van geene vreemden herkomſtig, maar onze eigen taal van ouds gemeen was, en noch gemeen is, 't welk uit een en ander ſtaaltje kan blijken; ik hoef hier geen Houwaart, Bredero, enz. Onder nieuwer Dichteren kome Poot de eerſte plaats toe; die daar hij als een bij uit alle bloemen het zoetſte wiſt te zuigen, voor al ons ook in navolging van anderen vele aangenaamheden der taalkunde doet ſmaken, waar onder ik ook dit betrekke. Zoo zingt hij:

Daer is 'er die alleen op piſtoletten
En goude en zilvre munt
Het ijdel hart en dwaze zinnen zetten.

in de zucht tot de Poëzij. Zoo ook J. Targier, in zijne nagelaten gedichten:

Daer is 'er, die Mevrouw tot kamenieren ſtrekken.

Hendr. Schim, in de Bijbel en Zeded. bl. 9.

Daer is 'er, die heur aengezicht ontmoeten
Met ſtatigheit, om dat ze ſtatig is.

Het konſtgenootſchap NATURA ET ARTE, in Thom. van Kempen III. B. 4 Hoofdd.

Daer

Digitized by Google

MOORT, M. *Aan de verwoetheit van den moort en den brant*, Hooft in den 23. brief. *Wij zien den moort der amptlieden*, Vondel in de Voorreden voor Joſef in 't Hof. [Dit woord moet al mede, het gewoone, *bij gevolg alle beide geſlachten goedt*, van den Heere Outhof ondergaan, gevende daar toe Vr. voorbeelden uit Hooft aan de hand; doch dit wil niet zeggen, gelijk we elders hebben getoond.]

MORGEN, M. *Het Treurſpel eindigt in den morgen*, Hooft in Geeraert van Velzen. Vondel in Palamedes, bl. 55.

Verr' dwaelt bij van dit leven af,
Dien d'onruſt nagaet tot in 't graf,
En tot den avont, van den morgen,
Geknaegt geplaegt wort van de zorgen.

MORGENSTOND, M. *De zonnepaerden voerden den morgenſtont aen*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. [Zie STOND.]

MOSKET, O. *Hij werpt het mosket daar heen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 441.

[MOS, O. *Met groen fluweelen mos*, Hooft in Baeto. Dit geſlacht blijkt daar uit, dat, behalve dat ook *groen* in 't Onz. voorkomt, Hooft niet dan in O. woorden de *n* bij de ſtoflijke naamwoorden voegt. Zie dit op JUK.]

MOS-

Daer is 'er, die verblint door hun nieuwsgierigheit
En opgeblazen moedt zoo verre zijn verleidt,
Dat zij met hun gering verſtand, enz.

Snakenburg, in het onvoltoold dichtſtuk van Joſephs leven, bl. 524.

Daer is 'er, die door vrouw, door broêr en vriend verraden
Niet weten, enz.

Dit zij genoeg tot handhaving dezer ſpreekwijs, en ter opheldering van het gezeide door den Hr. Hoogſtraten.

Digitized by Google

MOSSEL, v. *Als de moſſel aan haar ſchulp vaſt is*, Hooft in den 142. brief.

MOST, m. *Vleſſen met Rijnſchen moſt*, Hooft in het XXV. Boek der Ned. Hiſt. *Terwijl het wijf zoeten moſt opziedt*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. *Met den moſt en de oli*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 87.

MOT, v. *Uw purper lang verſlonden van de mot*, Vond. in het 1. Lierdicht des III. Boeks. [*Hippocrates eerlang gegeten van de mot*, de Deckers Puntd. I. Boek 11. Puntd.]

MOU, v. *Op de mou geborduurt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 38. *Men mogt het voor een gemaakte mou houden*, Dezelve in den 127. brief. Hier van ſchijnt hij in den 16. brief te verſchillen, ſchrijvende, *in den mou*. Ook in Henrik den Gr. bl. 133; *Dat hij ſcheen middelen in den mou te hebben om alle duin tot del, en vliet tot vele te maken.* [De Dekker houdt het v. Lof der Geldz. *Ik kenne, dat de nood hand uit de mou leert ſteken*, en elders.]

MOUT, o. *Op het mout*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 919.

MOZEL, [een rivier,] v. Zie MOEZEL.

MUG, v. Hooft in de Gezangen:

Gedachtig hoe der mug bequam
Het vliegen in een ſchoone vlam.

MUIL, m. *Den eenen een brok van drie duizent kroonen geeſtelijk inkoomens, den anderen van vier duizent guldens erffelijk in den muil geworpen, zoudenze ſtom maaken*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 126. *Wroeten met den muil*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. Ook voor een dier genomen: *Men beneemt den muil den ademtogt*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten.

„ MUILPRANG, m. *Waerom temt hij niet de*
„ *Fran-*

Digitized by Google

„ *Iranſche paerden met den muilprang*, Vond. Hor. „ gez. I. B. 8 L. Horatius zal dit noemen *frena lupa-* „ *ta*". [De Heer Oudhof ſchijnt hier *kemmen* gelezen te hebben, doch men *kemt* geen paarden met den muilprang.]

[MUIS, v. *De leeuw die krijght de muis van doen*, Hooft in Baeto. *Zij vlammen op de muis en vale muizevellen*, Vond. Maagden.]

MUNT, v. *Van de munte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 48. *Gelt van gangbare munte*, Vond. in Hor. Dichtkunſt. *De Zon, het zinnebeelt des Konings van Vrankrijk op zijne munt, en elders*, Moonen in de Aantekeningen op zijne Poëzij, bl. 860. [*Bij 't rammelen en 't raken van mijne lieve munt*, de Decker Lof der Geldz.]

MUSCH, v. *Ik ſcheld den loggen ſtruis, noch ligte muſch niet quyt*, Hooft in Paris Oordeel. Vondel op de muſch van Suzanne Bartelot:

Hier leit een muſch, Suzannes tijdtverdrijf en bel.
Suzan, het tijdtverdrijf der muſſche, acht dit voor ſpel.

Hij toont het ook aen HOFMUSCH in 't grafſchrift op den Griffier MUSCH:

Hier leit de Hofmuſch nu en rot.
Zij broeide ſlangen in haer pot,
Leiceſters en Ducdalfs gebroet.
Zij ſcheet de Vrijheit op den hoet, enz.

[*Meer op den aerd en zeden der tortelduif gelet als op die van de muſch*, de Decker Puntd. I. B. 101.]

MUSK, v. *Met den geur van de Musk en Sivet*, Hooft in Bocc. 1. Nieumare.

MUSKADEL, v. *Zij begaaven zich in de Muscadel, op reize te rug*, Hooft in Henr. de Gr. bl. 129. [*Hij prijſe zijn witte muskadel*, Vond. Lantged. II. B.]

MUTS, v. *Die hem een zwarte muts op 't hooft zetten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 91. *Met zijn hon-*

Digitized by Google

bonte muts, Vond. in den Inhout des XIVden Boeks van Ovidius Herſchepp. [*Wat uit de muts der Griekſche wijzen ooit gebroeit is*, de Decker Lof der Geldz. Maar ook vindt men noch van ene andre muts geſproken, in het Referein in 't Amoureuſe van Schiedam voor de blauwe Acoleije van Rotterd.

Hope van verkrijgben, doet hem zonder vertſagben
Loopen, ketſen, jagben, HET MUTSKEN *dragben.*

Moijaal vertelt hare boelaadjen bij Bredéro in 't Moortje ook aldus:

Na wat verloops van tijd ſo quam hier doen een ruyter
Een hallif mallen bloet een Roover een vrybuyter
Die had DE MUTS *op mijn, en beeft mijn vaeck beſocht*
Tot dat bij leſt vertroeck en reysden op een tocht,
't Sint viel u oogh op mijn.

En wat is die *muts*? Kiliaan verklaart ze door *caecus amor*, *amoris oeſtrum*, blinde, brandende liefde. Hier van *de muts hebben* bij de ouden een ſpreekwoord voor *brandend minnen* (*caeco amore uri*, *perdite amare*). R. Viſſcher achter zijn ſchokken en quikken heeft *het lof dier mutze* uitgebreid opgezongen.] .

[MUTSAERD, volgens den Heer Oudhof, uit Vondel M. doch het voorbeeld ontbreekt er, en is ook op de door hem genoemde plaats niet te vinden; hij voegt er bij, dat *mutſaard* voor *een takbos* gebruikt wordt, bij Kiliaan ook *moetſaard*; waar van het bij de oude Nederlanders meermaals gebezigd wordt voor die takkebоſſen, waar mede men de martelaren verbrandde, waar van daan, *bij riekt naar den mutſaard*, zie G. Bidlo gemartelde Apoſt. bl. 77. maar zoo de Heer Oudhof alleen bedoeld heeft, dat Vondel op genoemde plaatze, ook ſchreef, *Mutſerd*, dan is het wel; doch dan is dit gantſch beſlag hier van geen dienſt, alzoo het geſlacht geen voorbeeld heeft.]

MUUR,

Digitized by Google

MUUR, M. *Onder den muur*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 10. *Langs den geſloopten muur*, Vond. in den inhout van Virg. II. Boek der Eneade. *Op een bouvalligen muur leunen*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 361.

MUZIJK, V. *In onze muzijk*, Hooft in den 155 brief. *Een klank, die de muzijk der taele bederft*, Vond. in de Aenleidinge ter Nederd. Dichtkunſt. [*Met een, hemelſche muzijck*, Vond. in Samſon.] Dogh in de Opdragt der Leeuwendalers ſtelt hij het onz. *Het goddelijk muzijk*. [en elders.]

MYRT. Zie MIRT.

N.

NACHT, M. *Beſpiedt hebbende eenen nacht*, Hooft in Tacit. II. Boek. *Al wat den nacht toegedoemt zij*, Vondel in den brief aen zijnen afwezenden vrient. Huigens in de Zedeprint eener Rijke Vrijſter:

Zij baekt naer trouwens nacht; en vreeſt hem het en bet.

Men vint plaetſen in Hooft, die hier van afwijken: maer het mannelijk geſlacht moet hier gelden. De Heer Moonen zegt het ook duidelijk in zijne Nederd. Spraekkunſt. En Vondel hout, dat iemant vreemt magh toeſchijnen, het mann. geſlacht ook, als hij van den Nacht ſpreekt, voorkomende als eene heidenſche Afgodin: *Ten dienſt van den Nacht, moeder der Razernijen*, in Virgil. VI. Boek der En. [Doch dit kan niemand, vertrouw ik, vreemd toeſchijnen, die mijne aanteekeningen gelezen heeft onder het woord MIN.]

NACHTEGAEL, M. *De Noordernachtegaal zal ſchaffer zijn, oude kennis van de Muzen*, Hooft in den 151. brief. *Den nachtegael overtreffende*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. Moonen neemt het

Digitized by Google

vrouwel. in zijn Poëzij, bl. 583. *Aen de Nachtegael*, en bl. 585. noemt hij haer *de boſchvoorſtin*. [Doch uit hoofde, dat Moonen den Nachtegaal, *boſchvorſtin* noeme, behoeft evenwel het woord *Nachtegaal* niet vr. gemaakt te worden, zie MIN: en Moonen waarlijk is de zuiverſte niet in de geſlachten: die vele woorden verkeerdelijk M. gebruikt, als daar is, *kolk*, *ramp*, *zegepraal*, enz. Zie PRAAL.]

NADRUK, M *Een drift, die ſchoon vermomt, geen kleenen nadruk hadt*, Vond. in de Heerlijkh. der Kerke, bl. 72. Zie DRUK.

NAELD, V. *Met een gloeiende naalde*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 529. *Het onderkleedt is met de naelde geſtikt*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [*Tot daer het eeuwig wordt de grafnaelt toebetrout*, Vond. in Jozeph in Egypte. *Die doen de nutte naelde roeſten*, de Decker Juvenaals XIV. Schimpd.]

NAEM, M. *De boekſtaven van den gloririjken naam*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 94. *Op mijnen naem*, Vondel in den brief aen zijnen afwezenden vrient. *Zijnen naam te verheerlijken*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 70.

NAEUTE, V. *Tot de naaute van Propontis*, Hooft in Tacit. II. Boek.

NAGEL, M. *Met den nagel in 't hooft geklonken*, Vond. voor Ovid. Herſchepp. [*Nu op den nagel eerſt de ſcherpheit van het been des pijls geproeft*, Vondel Leeuwendalers.]

[NAKOMELING, M. *Bij den nakomeling*, Vond. Gebroed.]

[NAKOMST, [nakomelingſchap] V. *Oock tot zoo ſchoon een ſpel de nakomſt aen te hiſſen*, de Decker Lof der Geldz. Hooft in 't IV. Jaarb. 35 hoofdd. *ijder eenen wordt door de naakomſt zijne eere betaalt.*]

NAP, [een kroes, drinkkop] M. *Ick heb noch*

noit

Digitized by Google

noit mijn dorſt uit dezen nap gepaeit, Vond. in Virg. III. Herderskout.

[NAR, [een ſtroom in Italie,] v. *Het Velinſche lek* [dat is *meer*] *daar 't in de Nar uitſtort*, Hooft Tacit. I. Jaarb.]

NARDUS, M. *Met Achemeniſchen Nardus*, Vond. in Hor. XIII. Toezang.

[NASLEEP, M. Zie SLEEP.]

NAT, O. *In 't holle nat*, Hooft in den 47 brief. *Eene aerde, die het nat verzwelgt*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged. *Van dat koſtelijke nat*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 80.

NATUUR, V. *Als de menſchelijke natuur met U. E. wilde in recht treeden, boete van ongelijk kon ze eiſchen*, Hooft in den 16. brief. *De kunſt ſchept haer leven uit de natuur*, Vondel in de Aenleidinge ter Nederd. Dichtkunſt. [*En moghten zij begaen zij geltten de natuir*, Hooft Minnezinnebeelden.]

[NAVE, (curvatura rotae, apſis) [het middenſte van een rad, waar in de ſpeeken ſtaan; ook *de velg* genoemd] V. *D'aſſen uit de naef geheven*, Vondel I. Deel. der Poëzij, bl. 169.]

NAVEL, M. *Tot den naavel*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 10. *Tot den navel toe*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade. [*De ſlagh wert op den navel der aerde zelf gevoelt*, Vond. in Faëton V. Bedr.]

[NAWEE, O. *'t Nawee proeven doen*, de Decker in de Klinkdichten.]

NAZAET, M. *Wiens kudde bevolen bleef zijnen nazaet Linus*, Vond. in den inhout van Peter en Pauwels. [*Met eenen nazaet van zijn naeſte bloed*, Vond. David in ballingſ. *Dat hij geenen naazaat begeerde*, Hooft Ned. Hiſt. VII. B. bl. 250.]

NAZAETSCHAP, O. *Tot het naazaatſchap*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 31.

Digitized by Google

[NEBBE, (roſtrum) [de bek van een vogel, ook *ſnebbe* of *ſnabbe*] V. *'k Zie een vogeltjen in 't glaasje mij de neb biên*, Hooft in de Dichten.]

NEDERLAEG, V. *Aan deze nederlaag*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 14. *Om de nederlaeg*, Vond. in d'Opdragt van Koning David herſtelt. [Dit noemt Vondel in Edipus bl. 14. *neerſlag*.

Dat gij de hant hebt aen dien moort gebouwen,
Den neerſlag zelf met uwe hant volvoert.]

NEEN. Dit wort als zelfſtandigh gebruikt in zeker opzicht, even als het volgende NIET en WAEROM, dat op zijn plaats te zien. *Die trok 't hooft in ſchouders met een neen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 182. en ſchijnt hier het onz. geſlagt plaats te zullen grijpen. In welken zin men zeggen mag, *Het bedroefde* NEEN, *het blijde* Ja.

NEEP, V. *Dat de manlijxte harten van die neep ſchenen te quijnen*, Hooft in de Nederlantſche Hiſt. bl. 91.

NEERE, V. De uitgang toont het geſlacht van dit woort. *Bewelt van een neere of draaiſtroom*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 315.

NEK, M. *Te hove met den nek aangezien*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 17. *Gij keert mij den nek toe*, Vondel in Virg. II. Herderskout. *Over den blanken nek*, dezelve in Virg. IV. Boek der Lantgedichten. *Met den nek aanzien*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 75. [welk genoeg bevestigt het M. geſlacht, hoewel de Hr. Outhof dit woord almede van beide geſlachten hebben wil, om dat Hooft het eens V. gebezigd heeft.]

NEKKER, [een rivier,] M. *Aen den Nekker*, Vond. in het Lijkoffer van Maagd.

NEKTAR, M. *Met louteren nektar*, Vond. in Virg. IV. Boek der Lantgedichten.

[NE-

Digitized by Google

[NEPENT, [zeker kruid] O. *Zij is 't Nepenth, dat hertzeer weet te ſtillen*, de Decker in den helſchen Kramer.]

NERING, V. *Stilſtant der neeringe*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 157.

NEST, O. *Ik heb het neſt gevonden*, Vond. in Virg. III. Herderskout. [*In 't hongerige neſt*, Vond. in de Maagden. *Hier doet ſich 't broeineſt op*, de Deckers Lof der Geldz. Dezelve *Het plonderneſt Algiers*, Mengeld. Doch anderen nemen dit woord ook M.; zoo zegt Heins in Bartas II. week, 4 dag. bl. 616, *he! ghij vlied na den neſt*. De Decker bezigt zoo wel het M. als O.]

[NESTER, [een rivier] M. *En ziet Murthazi angſtig trekken den Neſter over*, Vond. I. Deel der Poëzij, bl. 191.]

NET, O. *In 't net te brengen*, Hooft in Tacit. bl. 143. *Een ander werpt het net*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

NEVEL, M. *Wat neevel met zijn laauwe bron*, Hooft in zijn Gezangen. *Met eenen zwarten nevel*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. *Na dien duiſteren nevel*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 109.

NEUS, M. *Hij ziet den neus van 't aenzicht afgeſneden*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. *In den neus*, Hooft in den 31 brief. *Den neus in ſchrift of bijbel ſteken*, Dekker in de Mengeldichten. Moonen hout het ook mannel.

[NIER, [een inwendig deel des lichaams] V. *Peoni helpt de nier en toomt de razernij*, Vond. Beſpiegel. III. Boek bl. 103.]

NIET, O. *Dat het geen ik voor een niet hielt, nu in mijnen zin ſchier een wat wort*, Hooft in den 162. brief. Zie NEEN. [Duidlijker ſpreekt Vondel, die

Digitized by Google

het M. maakt, *Wat is de kloot der aerde dan meer als ijdelheit en een gedroomden niet*, in de Beſpiegel. I. B. bl. 36. met wien ik 't zou houden. „ *Daer in 't ver-* „ *ſchiet de wereltkloot in eenen niet verdwijnt*, Vond. „ afſtand der Kroone". Outh.]

[NIFAET, [een berg] M. *'k Wil hier den Nifaet ſtellen*, Vond. Virg. Lantged. III. Boek.]

[NIGER, [een ſtroom] M. *Die den Niger drincken*, de Deckers goede Vrijdag.]

NIJDT, M. *Tegens den genakenden nijdt*, Hooft in Tacit. IV. Boek. *Verre boven den nijdt geſtegen*, Vondel in d'Opdragt van Virg. [*In 't aenzicht van den Nijdt*, Vond. Salom. 2 Bedr. Doch Hooft en Vond. hebben het ook V. gebruikt; van Hooft heeft onze Schrijver, in den eerſten druk van dit werk een V. voorbeeld aangehaald; doch in den laatſten druk, en ook den naaſtlaatſten, uitgelaten, om dat hij het M. geſl. voortrekt, gelijk de Heer Oudhof in zijne Bijvoegſelen wel heeft aangemerkt, gevende uit Vondel ook het V. *Vergiftigt door de Nijdt*, in Tityrus aan den Rhijn, zoo dat dit woord M. en V. zou zijn, doch ik houde het met Hoogſtr. thans voor M.]

NIJL, M. *Germanikus voer den Nijl op*, Hooft in Tacit. II. Boek. *In den nagebootſten Nijl*, Vondel in 't Berecht voor Salmoneus. *In de waterleidingen van den Nijl*, Moonen in de Aentekeningen over zijne Gedichten, bl. 814. Zoodat de Regel eeniger Letterkundigen, die zegt dat alle namen der vloeden, uitgezeit de *Rijn* alleen, tot het vrouwel. geſlacht behooren, niet aen te nemen is. Maer de Heer Moonen geeft ander licht in zijne Spraekkunſt. Men zie hem daer op de 60 en 61 bladz.

NIS, [een woord den bouwkundigen bekend; het beteekent een holte in een' muur, of want, waar in een beeld of iets anders geplaatſt kan worden] V.

't

Digitized by Google

't Blijkt uit *altaarnis*. Vondel in Ifigenie in Taure, bl. 35; *Als bij de altaernis van het Kerkbeelt vint verlaeten.* Oneigen bezigt hij 't van 't *haar.*

Nu blinckt geen Serafijn in 't hemelſch heiligdom,
Als deze, in 't hangend hair, een goude nis van ſtralen,
Die ſchoon gewatert van den hoofde nederdalen
En vloeien om den rug.

Vond. Lucifer 1 Bedr. *Die goude nis van ſtralen* ſchijnt ook A. de Haen in 't bruiloftvers op J. van Eik en L. de Vogel in 't oog te hebben; immers ſprekende van de Zon, zegt hij:

Zij maalt een' goude nis van ſtraalen aan de wanden,
Verlekkerd op den geur der wierook-offerbanden.

Noch eens *mijn niſſen*, Vond. II. Deel der Poëzij, bl. 301.]

[NOK, v. *Het bovenſt van de nock*, Weſterb. Eneas VII. B. Zie van dit woord Winſchotens Zeeman.]

NOODT, m. *Maakt een deugt van den noodt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 13. *In den noodt gelaten*, Dezelve in dezelve, bl. 14. *Uit hoogdringenden nood*, Vond. in de Opdragt van koning David herſtelt. Bij Horatius in het 35 gezang des I. Boeks wordt de Noodt verbeelt als een vrou, waerom Vondel daer het vrouwel. geſlacht gebruikt: *De felle Noodt draegende in haere ijzere handen*, enz. [het betrekkelijk bezitnaamwoord *haar* bij het woord *nood* voegt, wil de Heer Hoogſtraten zeggen; altans dewijl in dit voorbeeld de eerſte naamval, *de felle nood* gebruikt wordt, kan 'er niet uit bewezen worden, dat hij hier ter plaatſe het woord *Nood*, op zich zelf aangemerkt, v. hebbe gebruikt, alzoo het betreklijk woord *haar* tot geen bewijs in dezen kan ſtrekken; iet diergelijks hebben wij op MEI in aanmerking genomen. m. is thans dit woord. Zoo ook noch de Dekker, Lof der Geldz. *Uit den nood geraakt.* Dat het voorheen v. geweeſt zij,

Digitized by Google

zij, blijkt uit de ſpreekwijze *in der nood, ter naauwer nood.* En zoo gebruikt het mede „ Hooft Ned. Hiſt. „ in de Opdracht: *in d'uiterſte noodt.* In de Medic. „ bl. 84, *Men ziet dat de Grootbartog hun deze noodt „ te kennen gaf*". Zoo ook bij hem elders, door den Hr. Outhof aangetoond, die verkeerdelijk echter daar onder rekent, bl. 43. in de Medic. *om alle noodt te verwinnen.*]

[NOODLOT, O. *Het wreede nootlot*, Vond. Hor. gez. I. Boek, 15 gez.]

NOORDEN, dat is, het Noorder geweſt, O. *Na 't Noorden lieffelijkheden uitlevert*, Hooft in den 53 brief. *In 't Noorden*, Vondel in Virg. eerſte Herderskout.

NOOT, V. *Niet eens de pijn waerdigh achtende deze noot te kraken*, Vond. in de Voorreden voor Ovidius Herſcheppinge. [*En ſchat ghij als een wijf het hoofd na kap of hoed? de noot na dop of huid*, de Decker in Perſeus Schimpd. Zoo ook *een noot* in de muzijk. *Zoo leerden wij eer kraecken Davids galm en goude noot*, Vond. Altaargeh. II. Boek 72. bl.]

NOOTDRUFT, V. *Onder 't gelaat van eenige nootdruft toe te voeren*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 577. *Met allerhande nootdruft*, Vond. voor Kon. Dav. herſt. [Vondels voorbeeld, als niet bewijzende, is overtollig, hoewel hij het meermaal Vr. gebruikt: waar van de voorbeelden mij zijn doorgevloeid; maar ook vonde ik het M. bij denzelven. *De wakkre veldmier leert bij tijds den nootdruft ſparen*, Vond. Beſpiegel. III. B. bl. 102, volgens den Hr. Outhof. Evenwel zoude ik het met het Vr. houden, gemerkt den uitgang (*terminatio*) van dit woord, dat door omzetting is voor *nooddurft*, van het werkwoord *derven, ontbeeren*; eertijds een bijvoeglijk woord, gelijk blijkt uit het Frankduitſche Symbol. Athanaſian., bij Eccard. Catech. Theot. bl. 70. *Suntar notthurf iſt ci euuigeru heili*, dat is, *maar tot de eeuwi-*

ge

Digitized by Google

ge zaligheid is het noodzaaklijk, waar van ook in de verklaring van het gebed des Heeren bij den zelven, bl. 62; *allomannes thurfti*, *elks behoeftigheden*; zie ook Willeram. bl. 102. en aldaar bl. 106 Merula. Wachter Gloſſar. German. bl. 117. In het vrouwel. geſlacht heb ik L. ten Kate ten toeſtemmer; II. D. bl. 148. Van diergelijke omzetting heb ik elders gewaagd. Zie op MOND.]

NOOTWEER, v. *De reden onderſtut de nootweer*, Vond. I. Deel zijner Poëzij, bl. 262.

NOP, v. *Zonder eene nop van 't kleedt te zengen*, Vond. in Gijsbrecht van Amſtel.

NOT, [voor *genot*,] o. *Het ſnoode not*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1160.

NUK, v. *Wij kennen deze nuck*, Vondel in Salmoneus, bl. 25. [*Door zijne nuck*, Vond. vertaling, bl. 590.]

NUT, o. *Mengt het eerlijk en het nut*, Vondel voor Salmoneus. Zie HECHT.

O.

O is de veertiende letter van ons ABC. waer van de namen vroulijk zijn, als blijkt uit dit exempel van Hooft in Henrik den Grooten, bl. 87. *De derde O, al ſtaatze in mijnen naam niet, zij ſtaat op mijn hooft.* Antonides in den IJſtroom, III. Boek bl. 93.

Nu pronk met langer naem, en laet alleen aen mij
De beeldeſpraek en 't merk der Pythagoriſche Y.

OAXES, [een rivier,] m. *Naer den gezwinden Oaxes*, Vond. in Virg. eerſte Herderskout.

OCEAEN, m. *Om den Oceaan rijk te maken*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 26. *Die zich te diep*

op

Digitized by Google

op dezen Oceaen wagen, Vondel in de Aenleiding ter Nederd. Dichtkunſt.

[OCHTEND, M. Zie UCHTEND.]

ODER, [een rivier,] V. *Frankfort aen de Oder*, Hooft in den 68. brief. Doch men hoort dagelijx in het M. geſlacht zeggen: *Aen den Oder.* [Zie OORLOG.]

OEFENING, V. Zie AENBIEDING.

OEST of OOGST, M. *Van den gelukkigen oeſt*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt. *In den oogſt der zielen*, Vondel in d'Opdragt van Zungchin; die ook *oeſt* gebruikt:

Ontrukt den Teems dien rijken oeſt,

in 't lijkdicht op Tromp. Doch daer ſchijnt het om het rijm dus te ſtaen. Hij zegt ook *oegſt*, *Dien ſchoonen oegſt maejen*, in Virg. eerſte Herdersk.

OEVER, M. *Op den oever*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 12. Zie dit ook in Vondels Berecht voor Palamedes. Hoewel hij met de geſlachten van dit woort ſchijnt te ſpelen, gebruikende die alle drie, zoo als 't hem voorkomt. Want voor Palamedes heeft hij 't mannel. En in den Lof der Zeevaert heeft hij het vrouwel. en onzijdigh te gader. Want zoo ſpreekt hij daer, bl. 154.

Die zieh beroemt en pocht
Dat hij op d'oever 't zant, de ſtarren aen de locht,
In zee de baren tell'.

en 155, *Langs 't zandige oever.* Maer 't is geraden zich te ſchikken naer zijn leſte ſchriften. [Die 't altoos M. hebben. Zie hem in Horat. gez. I. Boek 28, 32 gez. II. Boek 3, 10, 18. gez. en elders. Maar het Onz. wete men wederom, dat oudtijds goed ware. Zoo vinde ik 't in 't paſſionaal Winterſtuk. *Op dat oever herwert en derwert*, Legende van Sinte Clemens. Zie OORLOG.]

OFFER, O. *Pan ſchortte het offer*, Vond. in den In-

Digitized by Google

Inhout der Leeuwendalers. Van dit geſlacht zijn ettelijke woorden, die in uitgang een zijn met de gebiedende wijze van het werkwoort, waer van ze afkomſtigh zijn, gelijk hier blijkt, *Pan ſchortte het offer:* en *offer Pan een ſchaep.* Men zegt dus, *Het bekijk was groot:* en *Bekijk dat werk eens: Het onthael was goet,* en *Onthael dezen vrient wel: Het gerief is gemakkelijk:* en *Gerief dezen man eens:* zoo dat deze woorden in verſcheiden zin genomen zelfſtandigh zijn en werkelijk. Anders is het echter met *Ontfang, Knoop, Loop, Koop, Handel, Wandel,* en andere, welker geſlachten het gebruik toont. Want men zegt, *Zij hebben den ontfang;* dat Hooft ook ſtemt in zijnen 7den brief, *Van zoo treffelijken ontfang,* makende het gebruik deze uitzondering. [Men mag dit keurig onderſcheid met L. ten Kate, dank weten aan de naaukeurige taalopmerkingen onzer voorouders. Men zie er hem breed over in zijne voortreffelijke Taalkunde, I. B. bl. 402--410.] Zoo zegt men ook niet, *Dit knoop, dit koop, dit loop, dit handel, dit wandel;* maer *deze knoop, deze koop, deze loop, deze handel, deze wandel,* ſchoon dit ook een gebiedende wijze is der werkwoorden *knoopen, koopen, loopen, handelen, wandelen. Offer* evenwel wordt als *ontfang* mannelijk gevonden bij Vondel in Horatius V. Toezang; *Een vloek word met geenen offer verzoent.* Ook in Virg. VIII. B. der Eneade; *Zegen ons, en uwen offer.* Nogh in Joſef in Egipten, op de 17de bladzijde: *Giet den offer op 't voorhooft van den Godt.* [In Virg. En. V. B. *Hij gebood den offer te bereien,* en zoo ook bij Hooft in Baeto, *Verfraeiert met den offer.* Bij Huigens 31 bl. I. B; *Laet dat ons vollen offer zijn.* Het eiſcht onzijdig te zijn.]

OFFERHANDE, v. *Door eene koſtelijke offerhande,* Vond. in Hor. III. B. 23 Lierz. (*)

OIE-

(*) Deze *H* voegt dit woord als 't vijfde rad den wagen.

Digitized by Google

OIEVAER, M. *In eenen oievaer verandert*, Vond. in Ovid. Herſchepp. VI. B. [*Als 't blozent voorjaer den witten ojevaer ziet komen*, Vond. Virg. Landgedichten II. B.]

OIR, O. *Zonder manlijk oir*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 215. *Hij trout het eenig oir geboren tot de kroon*, Vond. in 't XIV. B. van Ovid. Herſchepp.

OIRSPRONG, M. Zie OORSPRONG.

OKTROI, O. *Van 't oktroy*, Hooft in den 11. Brief.

OLIE, V. *Als zij de olie in de brandende lamp zagen ſperken*, Vond. in het I. B. der Landged. Maer hij gebruikt ook *oli* M. *Hij giet vetten olie over het ingewand*, Vond. in Virg. VI. B. der En. Zoo ook in de vijfde Herderskout; *Met vetten olijfolie*. Moonen wil 't ook M. hebben in zijne Spraekkunſt bl. 64. Dogh dit mijdt Vollenhove terecht in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 17. *Overgoten met de geurige zalfolij*: en bl. 58. *Met welk een geurige oli heeft hij u gezalft!* [En hier mede houdt het Hooft, *De olij komt met haer welriekentheden*, Pſalm CIV.]

OLIFANT, M. *De lantſtier boog zijn' horen, en de olifant zijn ſnuit*, Vond. Lucifer bl. 3.

OLIJF, M. *Voor den blonden olijf*, Vond. in Virg. 5. Her-

gen. Ten Kate merkt aan, dat we onder de Zelfſtandige Naamwoorden enigen hebben, in *and*, *end* of *ond* uitgaande, afgeleid van het werkend Deelwoord (*participium activum*), als daar is *vijand*, van 't oude *vyen*, *haten*, (waar van daan ook noch ons *vede*, of *vete*). *Heiland* van *heilen*, *heeden*, *genezen*, waar van ons *heil* noch overig is. Zoo *avond*, *avend* van een oud *aven*; zoo *uchtend* en anderen; alles nader verklaard bij hem te zien in zijne grondſlagen van geregelde afleiding II. D. bl. 77, 78. 't Zelfde zegt ook Wachter Gloſſar. German., die ons vele voorbeelden opgeeft, die men nazie bl. 6. 12. 40. en elders. Hier toe betrekken men dan ook *offerand*, 't welk bij de Franſchen insgelijks *offrande* luidt, en dus de *H* niet behoeft. Zie ook Kiliaan en vele voorbeelden in Huydecopers proeve, bl. 449.

Digitized by Google

5. Herderskout. [*Aenvaerden Vader Neis gezegenden olijf*, Vond. I. D. d. Poëzij, bl. 185. Dit van een' boom, of tak: maar van de vrucht ſprekende is 't V. *Die met de groene olijf nog praelen kan*, Vondel Virgilius Eneade V. B.]

OLIMP, [een berg in Theſſalie,] M. *Van den hoogen Olimp*, Vond. in 't I. B. der Landged.

OLM, M. *Op den luchtigen olm*, Vond. in Virg. 1. Herderskout. [*'t Veil omhelſt den ollem*, Vond. in de Gebroeders.]

[OMLOOP, M. *God wil zulx den omloop wenden van uw doen*, de Deckers geboortedichten, bl. 245.]

[OMMEGANG, M. Zie GANG.]

[OMMERING, V. *Wij trekken in eene ommering*, Hooft in Baeto; dat is, een ronde ſirkel.]

[OMMEZWAEI, M. *Of volge uw' wuften ommezwaei*, Vond. in den Rijnſtroom.]

[OMMEZWIER, [hier *omwenteling*, *loop*,] *Of in het hemelſch heir en zijnen ommezwier*, Vond. Beſpiegel. II. B. bl. 49.]

[OMVANG (*circuitus*, *ambitus*). M. *Zoo reijckt zij oock eerlang tot aan haer' nieuwe muuren, en ſtopt dien omvang vol*, de Decker op den aanwas van Amſteldam.]

ONDANK, M. *Tegens den ondank*, Hooft in den 29. brief. [*Philips gaf van dat verzuim den ondank aan Renard*, Hooft in de Nederlandſche Hiſtorien bl. 6.] Zie DANK.

ONDERGANG, M. *Bij haren ondergang*, Vond. in de Poëzij I. D. bl. 219. Zie GANG.

ONDERHOUT, O. *Het onderhout der plakkaaten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 23.

ONDERSCHEIT, O. *Philips teekende't onderſcheidt*

Digitized by Google

op in zijn hart, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 108. *Wie dit onderſcheit vat*, Vondel voor Lucifer.

[ONDERST, zelfſtandig gebruikt is O. *Het onderſte boven keeren*, Vond. Horat. Gez. I. bl. 34.]

ONDERSTANT, M. *Met geenen onderſtandt*, Hooft in den 177. brief. Zie STANT.

[ONDERTROUW, V. *Van den knoop der ondertrouwe*, Vond. voor den brief van Lucij.]

ONDERWIJS, O. *Het goedt onderwijs der gemeente*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 48. *Het vorſtelijk onderwijs*, Vond. in de Voorreden voor Joſef in 't hof. Dit is weder zoo als daer met *offer*. Want het betekent *doctrina* en *doce*, *Onderwijs de gemeente*. En niet anders is het gelegen met *onderhout*, en *onderſcheit*, woorden, die hier mede voorkomen.

ONDIER, O. Zie DIER.

ONGEDIERTE, O. Zie GEDIERTE.

[ONGEL, O. *Het ongel wil niet branden*, Vond. in Samſon.]

„ ONGELAET, O. *En ſchuw dit ongelaet*, Vond. „ in Faëton." Outh.

ONGELIJK, O. *'t Ongelijk*, Vond. in de Poëzij, II. Deel. bl. 323. Zie HECHT.

[ONGELUK, O. Zie GELUK.]

[ONGENOEGTE, V. *Zie toe en wacht u wel deze ongenoegt' te ſtijven*, Vond. in Lucifer III. bedrijf. ONGENOEGEN is O.]

ONKUNDE, V. Zie KUNDE.

ONLEEDE, [bezigheid, drukte] V. *Mijne onleede heeft de ſchuldt, die ik ter nauwer noodt zoo veel tijds afgedwongen heb*, Hooft in den 48. brief.

ONLUST, M. Zie LUST.

„ ONMIN, V. *Ter oorzaake van de onmin*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 22, en 44." Outh.

ON-

Digitized by Google

ONRUST, v. Zie RUST,

ONTBIJT, *Onder den ontbijt*, zegt Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 647. Maer dit zal zoo veel zijn als, *onder den ontbijte*. Zie ANKER. Want hij hout het onzijdige geſlacht elders uitdrukkelijk. In den 202 brief: *Tot een bitter ontbijt*. In de Ned. Hiſt. bl. 30; *Een ſpottelijk ontbijt, dat men den ellendigben voorzet.* [Ook manl. bij Huigens; *Dien bitſigen ontbijt en kan hij niet verſwelgen*, Zedeprinten; doch het manl. merk ik zoo zeer niet aan als een' gebogen naamval, als wel een bedorven manier van ſpreken, waar van wij iet zeggen op het woord OORLOG.]

ONTFANG, M. *Uit den ontfang*, Hooft in den 164 brief. [*Van zoo treffelijcken ontfang*, Hooft in den 7 brief. Wacht u ONTVANGST hier meê te vermengen, want dat is Vr. Zie VANGST.] Zie OFFER.

[ONTHAEL, O. *'t Onthael aen 's konings tafel*, Vond. in de Opdr. der Gebr.]

ONTHIET, O. [bevel] *Het onthiet verdubbelde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1140.

ONTSTELTENIS, V. [*De ſchatten ſtillen d'ellendige ontſteltenis niet*, Vond. Hor. Gez. II. 16.]

ONTUCHT, V. Zie TUCHT.

ONTWERP, O. *Als men 't ontwerp den kooning toeſchikte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 79. *Indien we luiſtren naer het koningklijk ontwerp*, Vond. in de Heerlijkh. der Kerke, I. Boek.

ONTZEG, O. *Het ontzeg van zitting*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1232. Vergelijk weder OFFER.

ONTZET, O. *Hoope van een magtigh ontzet*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 93. Vergelijk het voorgaende. [*Op 't lang belooft ontzet*, Vond. Joann. den Boetgez. VI. B.]

ONTZIG, O. *'t Geweldt en 't ontzigh*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 15. Anders zegt men *ontzag*: gelijk

Digitized by Google

hij zelf dat gebruikt in Henr. den Grooten bl. 131. *Door ontzag, dat hij wiſt te houden.* [*Dartel wanontzig*, Hooft in de Medic. ook Vond. in Naſſ. geboorte, *Des prieſterdoms ontzich.*]

[ONWEDER, o. *Het Thraciſche onweder*, Vond. Hor. Gez. I. bl. 25. Zie WEDER.]

OOFT, o. *Het Engelſch ooft*, Hooft in den 53 brief. *Met dat ooft*, Vond. in Virg. II. Boek der Landged.

OOG, o. *Het oogh oopen te houden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7. *Naer 't zedigh oog der maegdelijke moeder*, Vond. in de Altaergeh. bl. 33. Leupenius wil dat men ook mag zeggen *de oog*, gelijk *de oor*, enz. Ik kan het niet aennemen. Maer Vond. ſchijnt het toe te ſtemmen, die dit woord met het bijzetten der *E* vrouwelijk gebruikt in de Altaergeh.

Het breken van 't gezicht der alziende ooge.

[Dat het Vr. geſlacht dit woord oudtijds in onze taal gemeen geweeſt zij, blijkt uit;

Zo dat al die d'oog op hun ſlaen,
Haer zullen ſtracx ter vlucht begeven,

Marnix Pſ. LXIV. 9. *De ooge haers vernufts*, De roo rooſen van Schiedam. *In d'ooge krijghen*, C. v. Ghiſtelen Ariadnes brief aan Theſeus, in Ovid. Minnebr. *Door de oogh uit 't hert*, in de Schatkiſt der Poëten bl. 305. Doch in de verwantſchapte talen was het o. Zie ten Kate I. D. Geſlachttoetze, bl 445, op dit woord, en iet alhier op OORLOG.]

OOGELIJN, o. *Dat oogelijn van Europe*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 259.

OOGENBLIK, m. even als BLIK. *Dido kon niet eenen oogenblik ſluimeren*, Vond. in Virg. IV. B. der Eneade. *In den leſten oogenblik*, dezelve in 't VI. B. der Eneade. [*De Domkerk ſtort in eenen oogenblik*, Vollenh. Poëzij bl. 136.] Maer Hooft neemt het o. in de

Ned.

Digitized by Google

Ned. Hiſt. bl. 91. *Op het zelfde oogenblik.* [Dan in Baeto weder M. *Op eenen oogenblik.* Welk ook het oudſte geſlacht is, daar het O. veroorzaakt ſchijnt te zijn door de gewoonte van dat woord op 't allerſchielijkſt uit te ſpreken. Gelieft ge van 't M. bij vroeger ſchrijvers voorbeelden. Marnix in zijnen VI. Pſalm *Op eenen oogenblik.* Zie ook, die propheet Jona, Hoofdſt. I. vers 6. enz.]

OOGMERK, O. *Uit dit oogmerk*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 119. *Het oogmerk der Treurſpelen*, Vond. voor Lucifer.

OOGST. M. Zie OEST.

OOR, O. *Te ſchreeuwen aan 't oor*, Hooft in den 26 brief. *Apollo trok mij bij het oor*, Vond. in Virg. VI. Herderskout. [Dit woord heeft even als *oog*, oudtijds ook Vr. geweeſt; *Zij hebben u in d'oor ſtaen blazen hier*, de Kamer van Gouwe voor de blauwe Acoleije van Rotterd. 1561. *Die ſo geirne biedeſt d'oor*, Marnix Pſ. XCIX.; ook gebruikt men 't noch wel Vr. maar niet dan met de achtergevoegde E; *de oore.* Doch het tegendeel vindt men al in M. Stoke in Willem II. *Dit quam den Coninc ten oren*; die, hadt hij het Vr. gebruikt, *ter ooren* zoude gezeid hebben.]

OORBER, M. [nut, voordeel,] Dit is zelfſtandigh, of het wort ten minſte zoo gebruikt. *Den meeſten oorber des lands betrachten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1109. *Den oorbaer met het genoegelijk mengelen*, Vondel in d' Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. *Terwijl ik 't huis bewaer, en om den oorber waek*, Huigens in de Snelgedichten. [En vroeger D. Koornhart, in Ciceroos Vertaling van de plichten bl. 23. *Om den orbaer en de vrolijckheyd.*] Ook is 't Onz. *Dat mij 't oorber van u alle deze woorden uit den boezem haalt*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 125. *Om het oorbaer met den honig van vermakelijkheit te mengen*, Vond. in d'Opdr. voor Faëton. [En het geen noch verder gaat, is dat men het Vr. leeſt.

Digitized by Google

Omme gemeene orbare onſer Port van Dordrecht.

Zie de Handveſt van grave Florens 1292, bij Balen beſchrijv. van Dordrecht bl. 439.] Maer dit [onzijd.] komt bij, omdat het een bijvoegelijk woort is, dat voor een zelfſtandigh genomen dus geſtelt wort, als, *Het nat, het hol, het wit, het recht, het goedt, het quaedt.* Dus zegt men, *het nut met het vermakelijk mengen*, voor *de nuttigheid met de vermakelijkheid.* Derhalven zou men der naeukeurigheit plaets gevende liever zeggen, *Het meeſte oorber des lants*, en *het oorbaer met het genoegelijk.* Maer het ingeſlopen gebruik ſleept ons mede. [Zie hier van iet op het woord OORLOG.]

OORD, M. *Langs den oord*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7. *Naer den oort*, Vond. in den Inh. van Virg. II. B. der En. Dus gebruikt men het tegenwoordigh meeſt. Maer de Schrijver, dien wij verſchuldigt zijn de Schetſe der Nederd. Spraekkunſt, vermaent mij des, en is geheel voor het O. geſlacht: dewijl het in de Zweedſche tale, waer van daen het regelrecht tot ons gekomen is, ook zoo gebruikt wort; even als het Gottiſch *Aurth* dit geſlacht aenneemt uit de nature zijns uitgangs *th.* Als men ten einde van 's Gravenwegh naer Gouda den dijk oprijdt, heet die ſtreek, *aen den korten oorde* (waer voor de lantluiden daer zeggen bij verkorting *aen korten oorde*) hoedanige uitgangen men aen de onzijdige naemwoorden in dien naemval geeft, als *van den bedde, van den bloede, met den zwaerde*, enz. T' Alkmaer is een ſtraet niet van de geringſte, die men *het dronken oort* noemt en ſchrijft. Rotgans in Willem den III. bl. 115. ſchrijft ook *dit oordt.* Zelf Vondel, *het oort*, in 't IV. B. van Ovid. Herſcheppíng bl. 109. [En de Decker, *Zoo der Parken bitterheid mijn' ouden dag dat luſtig oord ontſeit*, Horatius Vertal.] Anderen zijn voor 't V. geſlacht, om dat men het vint uitgaende op *E:* gelijk in de Hantveſten

Digitized by Google

veſten onzer ſtadt uitgedrukt ſtaet *Voorde*, en in de Rijmkronijk *ten oirde*. [Welk laatſte het tegendeel van het V. beweert, terwijl het eerſte iet gemeen heeft met vele andere woorden, die in de vorige ſchriften met de *e* geſchreven werden, zonder dat er genoegzaam bewijs voor het V. in gelegen zij, het welk echter thans in diergelijke buigingen meer plaats grijpt. Dat het woord eertijds V. zij geweeſt, leer ik vrij wat klarer uit Mel. Stoke in Jan I. *In ſijn herberghe in die oert.*]

OORDEEL, O. *Door't oordeel wat gerijpt*, Hooft in d'Opdr. der Ned. Hiſt.

OORLOF, M. *Nam haaren oorlof van den zelven*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3.

OORLOG. Dit woort ſchijnt in alle de geſlachten gebruikt te worden. In het mannel. bij Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 7; *Al't gewelt van den oorlog.* In het Vr. bij den zelven in Tacitus bl. 9; *Uit de burger oorlog:* gelijk ook in Henr. den Grooten bl. 136; *'t Uitbarſten dezer oorloge, hoewelze met beknopte toeruſting was aangevangen, klonk over Europe.* Dogh hij gebruikt het meeſt altijdt onzijdigh, als in d'Opdr. der Ned. Hiſt., *Dit tegenwoordigh oorlog.* Ook in Henr. den Grooten bl. 128; *Hij had veeltijts in den mont, dat de dapperſte mannen de laatſte zijn om tot oorlog te raden, al zijnze de eerſte in het uit te voeren.* Het laetſte, waer in hij van velen gevolgt wort, komt mij niet wel voor: waerom ik het [dat is, *dit en diergelijke ſoort van woorden.* Dat dit het oogmerk zij van onzen Schrijver, blijkt, wanneer men hier mede vergelijkt de Voorreden voor den eerſten druk dezes Werks.] altijdt gemijdt heb in den eerſten naemval te gebruiken. Want *Den oorlog duurt lang*, mag men niet zeggen. *De oorlog duurt*, maekt een wangeluit (zoo men lette op de gewoonte der dagelijxe ſprake, daer men nochtans over heen moet

Digitized by Google

ſtappen, als de zaek het vereiſcht, gelijk zij het ſcheen te vereiſchen aen Vond. in Hor. IV. B. 3 Lierzang: *De oorlog zal hem niet aen het Kapitool toonen*, en in Virg. XII. B. der Eneade: *Dan wil 'er een tweede Trojaenſche oorlog oprijzen;* ook Hooft in Henr. den Grooten bl. 8; *Sedert wert d'oorlog op den naame van hem gevoert.* Waer op de heer Vollenhove ook wel gelet heeft in zijne Lijkpredikaetſie over koning Willem, bl. 3. *Een jammerlijke oorlog*, zegt hij, *recs hier uit*) en *het oorlog* ſtrijd tegen het dagelijx gebruik van ſpreken; waer in nochtans Vondel Hooft ſomwijlen gevolgt heeft. in Virg. I. B. der Eneade: *Hij zal een vreeſlijk oorlog voeren:* en in d'Opdr. der Batav. Gebr. *Na een bloedig oorlog.* Maer beter in Virg. XI. B. der Eneade: *De klaroen blaeſt den oorlog.* Dus ook elders. Op welke plaetſen *den* een teken is van den vierden naamval, gelijk dit ledeken in den eerſten noit anders is dan *de.* Waerom te wraeken is de uitſpraek, die men dagelijx hoort, *den Haeg, den Briel, den oever, den aers*, zelf als deze woorden in den eerſten naemval ſtaen, te weten als men die op papier zal brengen: want de tong volgt gemakkelijkſt, dat licht uit te ſpreken is. Duidelijk blijkt dit aen dezen regel uit Vondels bijſchrift op de afbeeldinge van den Dagh:

Gij zijt de dagh, of voert den dagh in uw gezigbt.

[Als ook bij De Decker Jerem. Klaagl. *Dit 's de dag, dien wij begeerden.*] Want dat Vond. in het III. B. der Beſpieg. bl. 109. hier tegen aangaet in dit vaers,

Bewijſt dat Godt alleen den albeweger is,

daer in is hij niet te volgen, als gebruikende eene al te groote en bij hem ook ongewone vrijheit in het litwoort, door gunſt eener Nazettinge, bij de Grieken *Paragoge* genoemt, daer men niet reukeloos toe komen moet, en die hier hem enkel dient

om

Digitized by Google

om het vaers te ſtutten. (*) Maer ik ga hier, zonder dat ik het voele, te verre. Men vergelijke met deze

(*) Deze *Paragoge*, gevormd door de Stutletter *n*, is vrij gemeen, en geeft gelegenheid tot groote onzekerheid in de Geſlachten; men vindt die bij meeſt alle oude Schrijvers; ook de Decker, die in de geſlachten anderzins vrij net en zuiver is, wiſt zich van dezelve niet te ontdoen; dus ſchreef hij dikwils in den L. naamval, *de fellen arm*, *mijn aardſchen aard*; en dewijl de H, bij ons ook niet anders dan voor een blazing kan worden aangemerkt, zoo leeſt men dikwijls om die zelfde reden bij hem *den hemel* voor, *de*; zoo ook elders, *die loozen handelaar*, 't welk alles aan die tijden toetegeven, doch nu niet meer te volgen is.

Voords komt in dit woord *Oorlog* driërlei geſlacht in aanmerking. Van de latere Schrijvers heeft er Hoogſtraten, zie er hier uit vroegeren: van het Vroul. geſlacht, leeſt men *Orlogbe die ſtoert alle wet*, M. Stoke bl. 25-a. *Eer ſij enigbe oorloogbe aennamen*, B. Houwaert, Antijcke tafereelen bl. 97. *Wreet in d'oorlogbe*, D. v. Koornhart in Cicero van de plichten bl. 40., die het ook Onzijd. gebruikt bl. 44; *In 't tweede oorlogb.* Van gelijken in een' brief, 1363, in de Overijſſ. Kronijk, bij Dumbar, bl. 298; *in allen ſchiin als bi was eer dit oerloegbe began.* Ook aldaar bl. 295; *van dien oerloeghe, dat gheweeſt heeft.* Ook de Chron. van Holland bl. 105; *dat oerloch ſtont lanc.* En zelfs bij M. Stoke bl. 12. b. *dat oorlog.* Van het M. geſlacht zijn er mij mede voorgekomen, doch thans ontſchoten. Het komt er maar op aan, wat geſlacht het oudſte en welk der drie te verkiezen zij; en hoewel ik gaarne bekenne geen licht genoeg daarin te hebben, wil ik evenwel mijne gedachten daar over den lezer niet onthouden. Men merke dan hier aan, dat velen onzer Zelfſtandige Naamwoorden van dien aard zijn, dat daar ze eertijds Vr. waren, thans Onz. gebezigd worden; voorbeelden daar toe dienen de woorden *het ooge*, *oore*, enz. Anderen wederom, dat ze van het Onz. in Manl. veranderen; bij voorbeeld, *den inboud*, *oproer*, *oever*. Noch anderen, dat zij van het Vr. door toeval meer tot het Manl. hellen, als daar is *den Oder*, (een rivier) *angſt*, *inbreuk*. Welk van dezen en hoeverre zulks in het woord *Oorlog*, plaats grijpe, luſt mij optegeven.

Ik geloof niet, dat ik te ver ga, wanneer ik zoude giſſen, dat het oudſte geſlacht van dit woord Vr. zij, en dat daar uit de reden gegeven konne worden van het tweezins veranderd geſlacht van Vr. in Onz. en in M. Wat het V. betreft,

Digitized by Google

deze Aenmerkingen het geen van mij gezegt is in het Berecht voor den eerſten druk dezer Geſlachtlijſte.

De-

wij laten het daar, dat dit woord, als afteleiden van een oud woord *loge*, V., (diſſidium, diſſenſio) en *oor*, *or*, in zamenzetting gebezigd voor *groot*, *uitnemend*, uit hoofde dier afleiding Vr. zijn zoude; want hoewel die afleiding veel eenvoudiger is, dan het beuzelen van *Schottelius*, die dit woord zoo veel zegt te zijn als *urlager*, nader verklaard door *beirleger* (van welke ſoort men er meer leze in Wachter. Gloſſ. German. op *Oorlog*,) komt mij dezelve niet ganſch klaar voor; beter komt in aanmerking, dat men dit woord reeds Vr. vindt in Melis Stoke, gelijk wij boven gezien hebben. Maar gelijk er vele woorden gevonden worden, die van het Vr. tot het Onz. Geſlachtzijn overgegaan, waar toe dienen kunnen de woorden *oor*, *oog*, *andwoord*, *inzicht*, die daar zij voorheen Vr. waren, naderhand het Onz. geſlacht hebben naar zich genomen, gelijk wij op elk derzelven getoond hebben; zoo mag men denken dat zulks mede plaats had in *Oorlog*, van welks O. wij ook M. Stoke blijk zagen geven, het welk met verdere voorbeelden door den Hr. Hoogſtr. geſtaafd is. Aan den anderen kant is het, dat wij vele woorden hebben, die van het O. tot het M. zijn overgegaan, waar van men ſlechts inzie het geen wij aanteekenden op de woorden *oproer*, *inbout*, *val*, en waar toe behooren, *oever*, *orgel*, *overleg*, *ontbijt*, en meer anderen (met wat recht beoordeel ik hier niet) dit zoo zijnde, verwondert mij niet, wanneer ik dit Onz. *het oorlog*, in *den oorlog* M. verwiſſeld zie, vooral wanneer men den oorſprong dezer verandering onder anderen ophale uit de gewoonte van Onz. woorden met ene onrechte buiging in den derden en zesden naamval voord te brengen, gelijkerwijze ik ook op *inboud* ſtelde, dat het M. in dit woord hadt plaats gekregen; en waar toe ook voet geeft het aangehaalde voorbeeld uit Dumbars Analecta; *Van* DIEN *oer-loegbe*, DAT *gheweeſt heeft*, waar uit duidelijk het gezeide beweerd wordt. Welke zaken ik dan ook eenvoudig de reden dezer geſlachtwaling rame te zijn; alleen komt bij het laatſte noch ene bedenking, hier in beſtaande, of ook dit M. *de*, *den oorlog*, niet kon geſproten zijn uit het Vr. zelf, zoo dat dan de zachte en een te vloeiende uitſpraak ons als 't ware tot dit M. geleid hadde; waar van ons ten genoegzamen voorbeelden verſtrekken de woorden *den Tſel*, *den angſt*, *den inbreuk*, *den Oder*, *den olie*; die hoewel ze Vrouwel. zijn, meeſttijds M. gehouden worden, gelijk men ook niet beter weet of *de aandacht* en diergelijke zijn M., dewijl men

daag-

Digitized by Google

Dewijl evenwel het woort *oorlog* ons brengt tot deze overweginge, ſtaet hier nogh bij te voegen, dat het willen toeſchrijven van het mannel. geſlacht aen *oorlogh* zich ſterkt door zwak bewijs, als men voor reden wil geven (gelijk de laetſte Schrijver der Spraekkunſt doet) dat *krijg* mannelijk is, en daerom *oorlog* ook zoo zijn moet. Gaet dit door, zoo magh men in Latijn ook ſchrijven, *haec bellum*. Waerom niet? men zegt, *haec militia*. Wijzer was de Droſt, die een baſtaertwoort (gelijk in brieven dat zoo naeu niet te nemen is) willende gebruiken, het

daaglijks hoort, *den angſt*, *den aandacht*, waar van de reden is, om dat de artikel *de*, geplaatſt voor woorden die met een klinker beginnen, veeltijds te zwak is, om den toon op te houden, waar in dan veeltijds de uitſpraak voorzien heeft met die zachter en lieflijker te maken, door ene tuſſchengevoegde N; dus ſchijnt het gelegen met de woorden *den olie*, *den inbreuk*, waar van zie op *inbreuk*; *den ontvangſt*, hoewel die woorden Vr. zijn. En waar uit ook voords ſproot, dat volgens het zeggen van Chr. v. Heulen, ſpraakk. bl. 30. de heeren Heinſius, Aldegonde, en vele anderen, oordeelden dat de voorwoorden van het M. geſlacht, ook in den eerſten naamval, voords ook als er woorden volgen die beginnen met de letter H, R, of D, in *n* behoorden te eindigen, (waarvan wij meer zeiden op RAMP) doch het welk en met reden, glad afgekeurd is door den Hr. Ampſing, in zijn taalbericht, dewijl voor al zulks geene plaats kan hebben in Vr. woorden, als *de aarde*, *de eeuwe*. Doch deze reden voor het mannel. geſl. komt mij minbehaaglijk voor; kunnende echter dezelve ook iet mede gewrocht hebben, dat men thans zegge *den oorlog*, terwijl men hier op voordbouwende ook teffens zal vinden den waarom, dat (gelijk de Hr. Hoogſtr. zich bl. 296. uitdrukt) „te wraken is de uitſpraek, die men daaglijx „ hoort, *den baeg*, *den oever*, *den aers*, zelf als deze woor„den in den eerſten naemval ſtaen" enz. In den eerſten naamval komt het vooral niet te pas, daar het ledeken *de*, het zij in M. of Vr. woorden, ſtaan blijft, hoewel deze waarſchouwing meer zijn betrekking heeft op het woord *den Haag*, dan op de andere aangehaalden, die wel degelijk in de overige naamvallen *den* hebben, alzoo ze manlijk zijn van geſlacht.

Digitized by Google

het woort *Splendeur*, afkomſtig van het Latijnſch *Splendor*, dat mannel. is, in het vrouwelijk geſlacht ſtelt in den 32 brief: *In haere beboorlijke Splendeur.*

[Dit laatſte werpt ten eenemaal om verre de ſtelling der zoodanigen, die gaarne onze Duitſchen woorden een geſlacht gaven, overeenkomſtig het geſlacht dier tale, waaruit zij ontleend zijn of ſchijnen te zijn, zoo zegt men is *kiſt* V., omdat het in Baſterdlatijn *ciſta* luidt, op welken voet men zeer fraai *het wijn*, en *het olie* zoude moeten zeggen, dewijl dezelven het Latynſche *vinum*, en *oleum* vertoonen, doch hier van hebben wij iet in de voorreden aangeteekend.]

OORSPRONG, M. *Van waar de man zijnen oorſpronk had*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 27. *Uit welke gewoonte de Treurzangen hunnen oorſprong namen*, Vondel voor Lucifer.

OORZAEK, V. Zie ZAEK.

OOST of OOSTEN, O. *Dat mijne kruiden in 't ooſt niet gewaſſen zijn*, Hooft in den 24 brief. [M. gebruikt het ook Vondel in Samſon *uit den ooſten*, even gelijk hij ook in 't Lijkoffer van Maegdeburg *'t Noorden* M. gebruikte; *Die bruller uit den noorden*: maar dan ſchijnt er een manlijk zelfſtandig naamwoord verondersteld te worden. *Van't ooſten*, Vond. Hor. Gez. I. 12. 't welk hier bepaaldelijk voor het geweſt ten ooſten genomen wordt, daar het eerſten, in het M. op den wind ziet, die uit dat gedeelte gezeid wordt te waaien.]

OOTMOED, M. *In onderdaanigſten ootmoed*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt.

OOVEN, M. *Achter den ooven*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 113. *In den geſlooten ooven*, Vond. in Virg. IV. Boek der Lantgedichten. *Engelen bewaren Daniel in den leeuwenkuil, zijne drie vrienden in den vierigen ooven*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 18.

OP-

Digitized by Google

OPBREK. Hooft maakt dit mannel. in de Ned. Hiſt. bl. 17. *Zij beſluiten den opbrek der troepen.* Zie AFBREK.

OPDRAGT, V. *Brieven dezer opdragt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 3.

OPEN dat is OPENING, O. *Door 't zelve oopen ingenomen*, Hooft in d'Opdragt van Henrik den Gr.

OPENING, V. *De opening van vrede inzien*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 170.

[OPGANG, M. *In den opgang van haer dagen*, Vond. David in Ball. V. Bedr.]

[OPHIR, O. *Gemerckt men een van tween voor 't mijnrijk Ophir houdt*, te weten, Ooſtindie of Afrijke, de Decker lof der Geldz.]

[OPKOMST, V. *Het diende Joſeph tot eene opkomſt*, Vond. Samſons heilige wraak II. Bedr.]

OPROER, M. *D'uitneemende jonſten van den Vorſt tot den eenen, meer dan tot den anderen, maaken grooten oproer*, Hooft in de Begripſelen van Sanſovin. Dogh hij heeft het ook onz. in Tacit. bl. 34; *Van dit oproer.* Vondel ook in den Inhout van Virg. VII. B. der Eneade; *In dat oproer.* Ook Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 16; *Hij dempt het oproer in zijn gemoedt.* [Zoo houdt het mede Rotgans. Zie den Eneas Tr. IV. Bedr. *Hoe keert men 't oproer.* Ja zie er Vondel op in, *Het burgerlijk oproer*, Vondels Horatius Gez. II. 1. *Noch vreesde Zeba niet het oproer te hervatten*, Vond. Gebroed. II. Bedr. Ik zou vrezen te verre buiten mijn beſtek en D. van Hoogſtr. oogwit te ſpringen, wilde ik op diergelijke woorden, met menigvuldige voorbeelden uit de Oudheid getrokken de echtheid van hun door mij voorgetrokken geſlacht beweeren; weet dan hier ook weder, dat dit woord onz. zij van ouds. Waar door het M. geworden zij, zie men op OORLOG.]

[OP-

Digitized by Google

[OPSCHRIFT, O. *Een appel met dit opſchrift*, Vond. Heldinnebr. van Ovid. 21 br.]

OPZET, O. *Hij voerde dit opzet uit*, Vond. in den Inhout der Gebr. van Thebe.

OPZICHT, O. *Dat opzicht*, Hooft in het XX. Boek der Ned. Hiſt. bl. 903. *Onder 't opzicht*, Vondel in den Inhout van Joſef in Egipten. Hooft wijkt egter hier van af in de Nederl. Hiſt. bl. 212. ſtellende het vrouwelijk: *In de opzicht.* [En dit doet teffens Vondel in Samſon, *de wacht ſtaet onze opzicht toebetrout.* Vr. is dit woord eigenaardig, onz. daarna geworden. Zie OORLOG.]

ORAKEL, O. *Het allerwaerachtigſte orakel*, Vond. in 't Berecht voor Lucifer.

ORDE, V. *Heilzaame orde te geven*, Hooft in de Opdragt der Nederl. Hiſt. *Let op de orde*, Vondel in d'Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. [*In hunne orde paer en paer*, Vond. in Samſon. *De goede Philips verhief eerſt van het gulden vlies de orde*, J. de Decker Puntd. I. B.] Dus is het een valſch geluit, als men hoort zeggen: *het orde der Dominikanen*, gelijk men tans al geſchreven vint.

ORGEL, O. *'t Gewelt van 't mondigh orgel*, Hooft in Paris oordeel. *Het orgel in den rou*, Vondel in het II. Deel zijner Poëzij, bl. 39. [*Op 't orgel van zijn keel*, Vond. Opdr. van Virgil. *Daer light een loot op 't Orgel, het huilt onendelick*, zegt Huigens in zijn Oogentrooſt aan Parthenine.] Dit volgt ook Moonen. Maar 't is ook M. [Dus ook zegt men in ſpreektaal *den orgel;* de oorzaak er van, zie op OORLOG.]

[ORION, [een geſternte] M. *Van den ondergaenden Orion*, Vond. Hor. Gez. I. 18.]

ORKAEN, M. Vondel in het I. Deel der Poëzij bl. 501.

Dat op geen' brullenden orkaen,
Noch donderſlagen paſt.

[Bij

Digitized by Google

[Bij de Decker in 't Merx tart.

Uw vatikaen zal eeuwiglijck beſtaen
Spijt donderbui, ſpijt brullenden orkaen.]

Antonides in den IJſtroom, bl. 28.

Wanneer een krijgsorkaen,
Al zuchtende van 't ſtrant de vinnen op komt ſteken,
En brult, dat voor zijn ſtem gebergte en rotſen breken.

[ORONT, [een ſtroom] M.

Dat wij den dorſt verſlaen
Met bruizenden Oront, met ſchuimenden Rodaen.

Vond. I. Deel der Poëzij bl. 163.]

OS, M. *In den gloeienden koperen os*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 185. *Springen van den os op den ezel*, Vondel in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt.

OSSA, [een berg in Theſſalie,] M. *Zij beſtonden den Oſſa op den Pelion te wentelen*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedichten. Dus zijn alle de namen van Bergen.

OUDE, [ouderdom] (ſenectus) V. *Men vint de middelbaere oude*, Vondel in den Inhout van Jephta. [*Nu zou die bloem opluicken in eene oude, in een getal van jaeren*, Vond. Virg. En. III. B. Elders, *Geef mij den herderſtaf tot ſteunſel van mijne Oude;* en zoo meen ik bij de Decker ook gelezen te hebben; *Welleven in zijn jeugd, welſterven in zijn' oudde*, hoewel dit woord thans zeldzaam gebruikt wordt. Zie iet op RONDE.]

OUDERDOM. Eenige Letterkunſtenaers willen dit woort vrouwel. hebben, nevens *rijkdom* en *maegdom;* maer zij bedriegen zich. Het is met de gemelde woorden mannelijk. *In den ouderdom van negen jaaren*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 3. *Van hoogen ouderdom*, Vondel in Virgilius III. Boek der Eneade.

O-

Digitized by Google

OVEN, M. Zie OOVEN.

OVERDAET, V. *In magtige overdaat*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 26. Zie DAET.

[OVERGANG, M. *Tot den overgangh der ſtat*, Vond. I. Deel der Poëzij.]

OVERLAST, M. Zie LAST. *Zonder eenigben overlàſt*, Hooft Ned. Hiſt. VII. B.

OVERLEG, M. *Na langen overleg*, Hooft in Tacit. bl. 147. [Zulke en diergelijke ſamenzettelingen heeft Hooft veel, gebruikende die in 't M. meeſttijds, daar ze in zich zelf onz. zijn; aan dit woord twijfel ik niet; en word er noch meer in beveſtigd door Vondel. *Het overleg en de voorbedachte ſtemming*, Vond. Nazoos Heldinnebr. 21 br. *Door dit overleg weer tot wat moeds geraeckt*, de Decker in de vijfde bede.]

[OVERLOOP, M. *Langs den langen overloop*, Vond. Virg. En. VI. B.]

OVERSCHOT, O. *Het overſchot zijns leevens*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 4. Dus heeft het ook Vondel in de Opdr. van Ifigenie in Tauren.

[OVERSLAG, M. *Na lang beraed en rijpen overſlag*, de Decker in de krooning van Karel den II.]

[OVERSPEL, O. *Het ſmettelijk overſpel*, Vond. Hor. III. Gez. 5.]

OVERTOOM, M. *Hebbende den Overtoom opgedolven*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 308.

OVERVLOEDT, M. *Tot den overvloedt*, Hooft in d'Opdr. der Nederl. Hiſt. *Verlaet den walgenden overvloedt*, Vond. in Hor. III. Boek 29 Lierzang. [*Om mallen overvloed*, de Decker in Juven. Schimpd. *Uit uwen overvloed*, de Decker Lof der Geldz.]

OUTER, O. Zie AUTAER.

P.

Digitized by Google

P.

PADDE, V. *De padde leit in haren kuil gekropen*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

PADT, O. *Het prijſlijk padt*, Hooft in de Opdr. der Nederl. Hiſt. [*Het padt*, Vond. Hor. Gez. I. 28.

En nimmer ijuerzat,
Speurt hoe zij hem den pad
Ter hoogſter eere baent.

zegt Vondel in 't II. Deel der Poëzij. Maar men wete, dat *pad* ook eertijds M. geweeſt zij. Blijken noch in de Neêrduitſche overzetting des Bijbels, in de Pſalmen, *allen valſchen padt hebbe ik gehaet.* „ ook „ Pſ. 119 vs. 105; *een licht op mijnen padt*". Outhof *den pad* bij Vondel vindende, giſte, naar zijn gewoonte, dat het kwam, om dat het in *Accus.* of den vierden naamval ook *den* heeft, of, zegt hij, om dat het zoo veel is als *van den pade*, *van egten bedde*; Doch dat vindt in mijne aanteekening op *Bloed* zijn wederlegging. Van Heule erkent *pad* M. en O. en ook alle de Ouden. *Want ſi haren padt ſo ſchoon maeckt van te veuren;* C. van Ghiſtelen in de Heautont. IIII. 1. in 't midden.]

PADUS of PO, M. *Dat hij in den Padus*, [*ſedert Eridaen naer hem genoemt*,] *nederplompt*, Vondel voor Faëton. Zoo zegt Hooft in Henrik den Gr. bl. 143; *Te Sane op den Po*, [*aen den Po*, Vond. Lijkdichten. *Den Padus overheert*, Vond. Heerlijkh. der Kerke II. B.] Waer van afwijkt Jeremias de Dekker, anders zeer naeuwkeurig omtrent de geſlachten; in zijn gedicht, ROMES OUDE IJVER. Want daer ſtelt hij dit woort Vr.

Digitized by Google

Zelf ſchroomt de Po aen zulke grouwelvlekken
Te ſchenden haeren vloedt.
Zij ſpoedt zich om den voet
Van dat behloet gebergte niet te lekken.

[Dan wij zien op MIN bl. 254. dat hier de Decker volgens den regel, en niet in afwijking van Vondel ſchrijft.].

[PAEUW, M. *De Paeuw, wanneer hij voor zijn ga praelt*, Vond. Beſpiegel. III. B. bl. 70. *Het paſt den paeu uit trots den ſtaert om hoogh te ſteecken*, Vond. Faëton, bl. 9. I. Bedr. Doch J. de Decker zegt: *Dat d'Exterbeck de borſt zal dreigen van de paeu.* Geldz. Maar miſſchien wel, dat hij 't wijfje in 't oog gehad hebbe. Bij van Heule is 't mede M. Dat men *Paauwinne*, van het wijfje zegt, leert mij Kiliaan; doch dewijl dit thans vreemder luidt, kon men dit woord *paau* naar mate van zijne beteekenis, ook zijn geſlacht van M. of Vr. toewijzen. Moonen ſtelt het in 't gemeen Vr. doch mijns bedunkens kwalijk.]

PAEL, M. *Aan eenen paal*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 694. *Aen dien gevloekten pael*, Vondel in de Altaergeh. bl. 126. [*Hij heeft den pael geſtelt, hoe langh mij ſtaet te doolen*, Vondel Dav. in ball. III. Bedr. Zoo *merkpaal. Voorbij den merkpael*, Vond. Hor. Gez. I. 8.]

PAER, O. *Om dit paar aan den lijve te ſtraffen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 626. *In dit paer*, Vond. in de Leeuwendalers.

PAERDT, O. *Van 't paardt werpen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 9. *In het groote paerdt*, Vondel in Virg. II. Boek der Eneade.

PAERLE [PARLE, PERLE] V. *Met deze paarle*, Hooft in den 67. brief. Vondel in het II. Deel der Poëzij, bl. 87.

Die

Digitized by Google

Die door de ſtraten van zijn bloet
Ons zuiver wieſch, en openbaerde
De beſte paerle, die zoo diep
Begraven lagh.

Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 61; *Om die koſtelijke paerle.*

PAERLEMOER, O. *In het paerlemoer*, Vondel in het I. Deel der Poëzij, bl. 200. [*Op 't perlemoer der lieve wangen*, Vond. Joz. in Doth., II. Bedr. Zie MOER.]

PAIS, M. *Om eenen pais te bemiddelen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 6. *Om den pais te ſteuren*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade.

PAK, O. *Dat pak van allen te beſtieren*, Hooft in Tacit. bl. 7. *Ik zal u van dit pak ontlaſten*, Vond. in Virg. IX. Herdersk.

PAKKAEDJE, V. *Onder de belemmering der pakkaadje*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 151.

PALEIS, O. *In 't paleis*, Hooft in Tacitus, bl. 151. *Het paleis van Godt den Vader*, Vondel voor Faëton.

PALEIJ, [een *katrol*, of *windaas*, tot zekere ſtraf geſchikt, Kiliaan noemt het *een windel*, enz.] V. *Dat hij de paleije ontgaan mogt*, Hooft in den 13. brief. [*De deirne gehecht aan de palei*, Hooft in de Med.]

[PALET, [een woord, den ſchilder bekend] O. *Die beelden, beemden, beecken dê ſchieten van 't palet*, de Decker Afbeelding van D. Colijns.]

PALISSADE, V. *Een Romein draegt de paliſſade*, Vond. in Hor. IX. Toezang.

PALM, M. *Om door den edelen palm verheven te worden*, Vond. in Hor. 1. Lierzang I. Boek. [*Naer dezen pallem ſtreven*, Vondel in Salmon. Dit beide voor *den tak* of *palmtak*, en *palmboom*; maar in de algemeene benaming van palm voor 't *loof*, gebruikt Vondel 't VI. *Dicht begroeit van lichte ſteekpalm*, in

Digitized by Google

Hecuba; zoo mede PALM (*vola, cavum manus*) [de holte van de hand; handpalm.] *Om uit de linien der palme van de hant*, Vond. in Zungchin, bl. 20. Fraai tuſſchen 't eerſte en laatſte neemt de Decker 't onderſcheid waar, als hij, ſprekende van Rede- en Bewijskunde, zingt:

Dees is een vuiſt gelijck, en die een LEGE *palm;*
Dees ſtrijd; maer d'ander ſtrijckt nochtans DEN *zegepalm.*

zoo ſpreekt ook Vondel van *den zegepalm te verwinnen*, in de verlosſing van Grol.]

PALTZ, M. *Men heeft ons voor dezen willen diets maken, dat het in den Paltz nogh voor wint ging*, Hooft in den 49. Brief. *Ga voer den Paltz, ten berg op, aen den Necker*, Vond. in de Poëzij, I. Deel bl. 55.

PAN, V. *En trapt Godts vijanden de pan in dertighmael*, Vondel in d'Opdr. van Joan. den Boetgezant. Ook voor bakgereetſchap: *Met een koperc pan*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 126.

PANDT, O. *Door dat pandt*, Hooft in Tacitus III. Boek. *In oorlog is geen heil: wij bidden u om vree, met een om 't eenige en onſchenbre pandt des vredes*, Vond. in Virg. XI. Boek der Eneade. Ook voor een kraem of winkel: *Noch zijn 'er in het zelve pandt te koop*, Hooft in Bocc. 1. Nieum.

PANNEEL, O. *Op het panneel*, Vondel in de Opdr. van Hercules in Trachin. [*Langs dit paneel*, de Deckers Klinkd. bl. 230.]

[PANTER, [een dier] M.

Men zagh rondom hem heen geſpook van tijgerdieren,
Gevlakten panter, loſch, en wreede luiperts zwieren.

Vondel Herſchepp. III. B. bl. 93.]

PANTSER, O. *Maer hij vereert hem, die door zijn dapperheit den tweeden prijs verdiende, een koſtelijk en ſteekvrij pantſer, het welk hij zelf Demoleus van het*

Digitized by Google

het lijf rukte, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade. [*En hebt ge tegens Godt het panſer aengeſchoten.* Vond. in Lucifer. Zoo *Panſier. Drijft ſpeeren door 't pantſier in 't lijf*, Vond. Virg. En. XII. Boek.] In de begroeteniſſe van Frederik Henrik zegt hij,

En door den pantſer zond een heet onzichtbaer loot.,

Maer dit zal zoo veel zijn, als *door den panſere*, hoedanigh men de onzijdige woorden plagh te gebruiken. Zie ANKER.

[PAPEGAEI, M. *Met een' ſchoonen papegaei*, Vond. Hekeld. in den Harpoen. „ *Naer d'eere van* „ *den Papegaei*, Vond. I. D. der Poezij, bl. 358". Outh. Kwalijk is dit woord Vr. bij van Heule.]

PAPIER, O. *In wit papier*, Hooft in den 18. Brief. *Beveel het papier niet terſtont al wat u in den zin ſchiet*, Vond. in de Aenl. ter Nederd. Dichtk.

PARADIJS, O. *Het weelig paradijs*, Vondel in den Inh. van Lucifer. [*Hij volgt haer bleeke ſchim naer 't zalig paradijs*, Vondel in de Klinkd.]

PARKEMENT, O. *Het parkement*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 38.

PARKET, [omvang, kreits, kring, perk,] O. *De Sonoyſchen in dit parket*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 310.

[PARLEMENT, O. *Dat niemandt der Gereformeerden met eenigen ſtaat in 't parlement zoude werden verzien*, Hooft H. de Groote.]

PARNAS, [een berg in Thracie,] M. *Gij zegent den Hollantſchen Parnas*, Vondel voor Elektra.

PARS, V. *In de pers der dienſtbaarheit*, Hooft in den 101. brief. [Zie PERS.]

PART, (*techna, dolus*) [een liſtige trek] V. *Wen zij ons de part ſpeelde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 938. [Maar voor een gedeelte van iets is 't O.]

PARTIJ, V. *Omdat hij de partij gevolgt heeft*,

Digitized by Google

Hooft in de Hiſt. bl. 18. *Tegens een ongelijke partij*, Vond. in Virg. X. Boek der Eneade.

PARTIJSCHAP, V. *Deze hevige partijſchap heeft aldus haren oirſpreng genoomen*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 35.

[PASCHA, O.

Zich zelven niet vergeten
Aen 't Paſcha dat zij eten;
Maer op het Paſcha zien, waer op dat Paſcha zag;
Dat is op hem alleen, die 't Paeſchlam is.

de Decker goede Vrijdag in 't begin, bl. 116.]

PAS, dat is, *ſtondt*, O. *Op dat pas*, Hooft in den 9. Brief. *Op dit pas*, Vondel in Ovid. Herſchepp. XV. Boek. [*Dat mijn benaude borſt doorgrieft wórd op dit pas*, de Decker Didoos brief.] Ook voor een doortogt of veer genomen. *Over 't pas*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1163; dat Vondel M. gebruikt in het Keurged. op Mauritius, bl. 281; *Prins Maurits vaegt den pas:* maer zelf Hooft, gelijk mij nu voorkomt in de Vertal. uit Boccalin; *Hij bekende dat hij was geraakt over dien dootlijcken pas.* [Welk manl. geſlacht in dit woord, voor zoo verre de beteekenis van Overtocht, ik alleen goed achtte; zoo zegt ook noch Vondel, verovering van Grol:

En ſloot Tilly den pas van Elve en Wezerſtroom.

ook de Decker, Lof der Geldz.

Dat zuidwaerd aen de ſtreek der Africaenſche kuſt,
Den open pas ter zee de kiel niet af en ſnede]

[PATACON, M. *Die nau een ducaton van eenen patacon zou weten te onderſcheiden*, de Decker Lof der Geldz.]

[PATERNOSTER, [den Roomſchgezinden wel bekend, en gebruiklijk,] O. *Op het Paternoſter*, Vond. I. Deel der Poëzij.] PA-

Digitized by Google

PAVANE, v. *De ſpaenſche pavane danſſen*, Vond. in zijn Tooneelſchilt.

PAVELJOEN, o. *Het paveljoen*, Vondel in het I. Deel der Poëzij, bl. 248. *Het paveljoen van elzen*, Antonides in den IJſtroom.

PAUSDOM, o. *Het Pausdom*, Hooft in de N. Hiſt. bl. 4.

[PEER, v. *Ga, Daphnis, ent de peer*, Vond. Virg. Herdersz. IX.]

PEES, v. *Eer gij de pees laat glippen*, Hooft in de Bruiloftsdichten. *Gelijk een vlugge pijl gedreven van de pees*, Vondel in Lucifer, bl. 54. *De pijl van de pees gedreven*, dezelve in 't XII. Boek van Virgil. Eneade. [Zoo *paertspees.*], „*Trok den pijl met de paertspees* „ *aen*, Vond. En. X. Boek bl. 434. Doch gelijk Hoog- „ ſtraten dit woord *pees* in zijnen eerſten druk van „ dit werk M. ſtelde, zoo zeide Vond. ook: *d'ander* „ *zet den pijl op den pees*, X. Boek der Eneade, bl. „ 450. Waarom dan niet liever *pees* M. en V. ge- „ acht? dan behoeft men zoo niet te veranderen, „ of verlegen te zijn". [Manlijk heeft het ook Hoogſtr. in den derden druk, doch ik vinde dat hij voor het drukken der vierde uitgave veranderd is, gelijk mij blijkt uit zijne handteekeningen op den kant van het exemplaar van den III. Druk, waar van hij zich ter uitgave bediend heeft, het welk mij door zonderlinge goedheid vergund is door den wel ed. geſtrengen Hr. Huydecoper, wien ik hier met dankbaarheid gedenke. En deze verandering is te recht gemaakt, want dat dit woord alleen Vr. behoort gebruikt te worden, blijkt uit de voorbeelden: het luſte mij alleen dit optegeven tot een ſtaaltje van den grooten dienſt, die de heer Oudh. deze lijſt meent gedaan te hebben, wanneer hij om telkens niet *verlegen* te ſtaan, de woorden onverſchillig in twederlei geſlacht wil gebruikt hebben. Vrij fraai!]

Digitized by Google

PEIL, O. *Boven het peil*, Vondel in 't Berecht voor Adam. [*Die boven 't peil van hun vermogen ſtijgen*, Vond. in Adonias.]

[PEIS [vrede] M. *Van den peis*, Vond. II. Deel der Poëzij. *Hij kuſt dien vorderlijcken peis*, Vondel beſtant van Poolen en Zweden.]

PEKEL, V. *In de pekel laaten ſteeken*, Hooft in den 50. Brief. Men zegt ook *het pekel*, dat de Poëten veel gebruiken voor *zee*. Antonides in zijnen IJſtroom:

Het zijze alleen om winſt het ſchuimend pekel klieven.

[PEL [ook *pels* genoemt, of pelsrok,] V.

Gij zijt het, die gelijck turkijne pel
Het water ſtaan deed over duin en del,

Hooft Pſalm CIV.]

[PELGRIMAEDJE, V. *In haere pelgrimaedje*, Vond. in de Heerl. der Kerk, I. B. bl. 14.]

PELION, (een berg in Theſſalie,) M. *Over den Pelion*, Vond. in Virg. III. Boek der Lantged.

PELLIKAEN, M. *Een Pellikaen, zoogende zijn jongen met zijn eigen bloet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 196. Vond. op de Titelprint der Altaergeh:

De pellikaen uit liefde om hoog zijn boezem wondt,
Om met zijn hartebloet zijn eigen vleeſch te laven.

PEN, V. *De overmagtigen hebben niet even veel voordeel met de pen, als met het zwaart, op hun minder*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 744. *Toets uwe gedachten, ofze der penne waerdigh zijn*, Vondel in d'Aenl. *De vuiſt draegt thans de pen, de ſchoot den Troiſchen degen*, Dekker in den brief van Dido.

PENNING, M. *Afbiddende den honderſten penning*, Hooft in Tacit. I. Boek.

[PENS, M.

Die

Digitized by Google

Die zich quanſuis na Jezus noemt en heet;
Maer uit den pens van Judas is gezweet.

de Decker in zijne onderhandeling. Noch eens, *Die hem zoo levendig heeft in den pens getroffen*, de Decker op M. de Ruiter.]

PENSEEL, o. *Het penſeel leit zijn oordeel te werk*, Vondel in d'Opdr. der Gebroeders. Maer Hooft heeft het vr. in den 161. brief: *Met die penſeel te ſpelen.* Ook in den 133. brief: *Met de goude penſeel.* Moonen volgt Vondel. ['t welk ik alleen goedkeur.]

PERK, o. *In 't perk van Pleſſis*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 77. *In het perk*, Vondel in Virgil. V. Boek der Eneade. [Zoo *Worſtelperk*, Vond. Hor. gez. I. 8.]

[PERKEMENT, o. *Op 't zuiver perckement*, Vond. Heerl. der Kerk, bl. 17. I. B.]

PERKET, o. *In dat perket*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1038.

PERRUIK of PARUIK, v. *Aan de perruik van Rijkheldin*, Hooft in den Inh. van Baato. *Zult gij uwe perruik kemmen*, Vond. in Hor. I. 15. [*In de perruik*, Vond. Horat. gez. II. 13. Kiliaan van 't jaar 1605 opſlaande, vindt ik dit woord onder de vreemde en baſterdwoorden, waar hij ſchrijft *perruïcke, perhuicke;* in later druk is 't al in 't woordboek zelf gebracht. 't Heeft nu zijn burgerrecht. Vond. zingt I. Deel der Poëzij, bl. 323.

Daer op haer feeſt de liefelijcke Maij
De pruik meê ſiert.

't welk mij voorkomt een beter Duitſchen draai te hebben dan *perruik*. Het beteekent niet alleen een Hoofddekſel of ſieraad van haar gemaakt, maar ook wel het haar zelf. Zoo noemt Hooft *roſſe peruiken*, dat Tacitus *comae* noemt: zie hem in de zeden der Germ. IV. Hoofdd.]

Digitized by Google

PERS, v. *Onder de perſe*, Hooft in den 203. brief. *Hij moet de pers treden*, Vond. in de Befpiegel. bl. 211. Zie PARS.

PERSOON, M. *Den perſoon van Philips uit te beelden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 19. *De rei neme den perſoon eens ſpelers aen*, Vond. in Horat. Dichtkunſt. *Tegens eenen perſoon alleen*, Mr. Antonis de Hubert voor zijn Lofboek.

PERSOONAEDJE, v. *Booze Heidens hebben hunne perſonaedje geſpeelt*, Vond. in 't Berecht voor Palamedes. [*Hoe hij zijne perſonaedje, het feeſt ter eere, ſpeelt*, Vond. in Samſon III. Bedr. *Elcke perſonaedje naer heuren ſtaet*, Vond. berecht voor Lucifer.] Genomen voor eenen man heeft het Hooft mannelijk, even als *Perſoon*, in den 37. brief: *Het leven van zoo doorluchtig eenen perſonaedje*. [Het welk ik niet zal volgen.]

PEST, v. *Alzoo zijn ſchipper de peſt gekregen hadt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 346. *Met ene zware peſte*, Vond. voor Edipus.

PETARD, M. *Hier deedt de petard zijn eerſte merkwaarde proef*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 36.

PETERCELIE, v. *Laet geene groene petercelie gebrek zijn*, Vond. in Hor. I. Boek bl. 36. [*Laet ons vochtige petercelie vlechten*, Vond. Hor. gez. II. 7.]

PIEK, v. *'t Punt van eene piek*, Vond. in Virg. III. Boek der Lantged. [*Met zijn gevelde pijck*, Vond. I. Deel bl. 110. *'t Is, Prinſen, luſt, die u de pieck doet vellen*, de Decker Puntd.]

PIJ, v. *Hij draegt een vuile pij*, Vond. in Virg. VI. Boek der Eneade. *Die op een graeuwe pij de wintervlagen ſchut*, Dekker in Juvenaels XVI. Schempd. [*Stbut uit de pij, ſchut uit*, Vond. Joz. in Dothan.]

PIJL, M. *Kracht is de laatſte pijl, dien de Vorſt in zijn' koker heeft*, Hooft in de Ned. Hiſt. IV. Boek bl.

Digitized by Google

bl. 157. *Hij wort met eenen pijl geſchoten*, Vond. in den Inhout van Hercules in Trachin.

PIJLAER, M. *Aen den pijlaer*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade. *Erkent voor den pijlaer der vrijheit*, Moonen in d'Opdragt van zijnen lijdenden Chriſtus. [*Daer ſchuilt bij achter den pijler van het hof*, Vond. in Jefta V. Bedr.]

PIJLKOKER, M. *Met eenen pijlkoker*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade. Zie KOKER.

PIJN, (voor eenen boom genomen) is, gelijk de namen van alle boomen, M. [*Had noit de ſcherpe bijl in 't boſch van Pelion den pijn gevelt*, Vond. vertal. bl. 590.] Voor moeite, arbeit, of ſmart, Vr. *'t Was iet der pijne waardt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 453. *Over haer zoons onverdiende pijn ontſtelt*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. *Door de pijne van zijn bloedige wonde*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 13.

PIJP, V. *Met eene valſche pijp*, Vond. in Virg. III. Herderskout. [*Mijn jaren dansſen traeg op zulk een dartle pijp*, Vond. in de Bruiloftd.] Zoo is het ook bij Hooft, als blijkt uit het koppelwoort, in den 137. brief: *Die de Malvazeipijpe voor de keur nam.*

„ PIS, V. *Zoo leg vrij voor dat volk de garden in de „ pis*, Vond. in zijn mathematiſche queſtie" Outh.

[PISTOOL, V. *Dees blixemt met zijn zwaert en zwangere piſtool*, Vond. in de Klinkd. *Na 't braken der Piſtool*, Vond. Naſſaus geboorte.]

PIT, O. *Het pit der Germanen*, Hooft in Tac. bl. 12. *De ſmaek van het rechte pit*, Vond. in de Voorreden voor Ovid. Herſchepp. [Ten Kate wil dit geſlacht zoo onderſcheiden, dat *Pit*, voor *merg*, (*medulla*) O., doch *Pit* voor *de kern*, (*nucleus*) Vr. zijn zoude; doch ik reken dat dit Vr. geſlacht bij mis-

Digitized by Google

misbruik zij ingeſlopen. En Vondel ſchijnt daar tegen te ſtrijden, die ook *pit* in de laatſte beteekenis Onz. gebruikt. In de Maeghdebrieven, in zijne hartverrukkende en hartstochtelijke Eulalia:

Noit ſpeelzieck kaeude zij het pit van wijze ſpreucken.

het welk ik zou voortrekken.]

PLAEG, v. *Deze plaag hebben zommigen gezocht af te koopen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 30. *De Nymfen zonden uwe bijen die jammerlijke plaegh over den hals*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged.

PLAET, v. *Aan d' eene zijde der plaate*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 437. *Op eene plaet*, Vond. in Salmoneus bl. 39. *Met die goude plaete*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 17.

PLAETS, v. *Deze plaats in te nemen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 8. *Op hunne plaets*, Vond. in 't Berecht voor Adam in ballingſ. *Julius Cezar wou liever in arme boerehutten op d' Alpes d'eerſte plaats bekleeden, dan binnen Rome de tweede*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 2.

PLAKKAET, o. *Men heeft dit plakkaat gedrukt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 32.

PLANEET, v. *Laet uwe planeet niet lezen*, Vond. in Hor. I. B. bl. 11.

PLANK, v. Vond. in het I. Deel der Poëzij, bl. 224.

Neptuin ontziet noch dijk, noch pael,
Noch eike plank.

[PLANT, v. *Gij kunt de flikkerende plant niet afrukken*, Vond. Virg. Eneade VI. B. *Door de hoop van eene plant*, Vondel II. Deel der Poëzij. *Belommert of van eick of dichte lindeplant.* De Decker, in Lucretius gevolgd.]

PLANTAGIE, v. *In ſchaduwe van de plantagie*, Vond. in d'Opdr. van Zungchin.

[PLANT-

Digitized by Google

[PLANTSOEN, v. *Als de jeugdige plantſoen, geen hagelbuien vreeſt noch blixems, die haer treffen*, Vond. in de Heerlijkh. der Kerke I. B. bl. 23.]

PLAS, m. *Door den ongeſtuimigen plas*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged. [*De landen langs den Nijl en zijnen langen plas*, Vond. Joſeph in 't Hof. Het Vr. voorbeeld dat Outhof heeft, geldt hier niet.]

PLAT, o. *De koning deedt in 't plat teekenen de ſlagh-orden*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 87. [*'t Zal all' zijn onder 't plat van uwen voet geſtelt*, de Decker in zijnen Helſchen Kramer.] Ook voor een effen dak. Vond. in de Poëzij.

Viel Kardinael van 't plat, bij zou
Aen cijfferletters ſtukken vallen.

[Zoo ook *Outerplat*. Vond. in 't Paſcha; *Het heilig altaerplat*; en, *Wilt hem op 't plat van zijn altaren vieren*. En in de Altaargeh. III. B. bl. 135. *Op 't outerplat*. Van welk laatſte zie Huydecoper.] Zie HECHT.

[PLECHT, v. Zie STUURPLECHT.]

„ PLEIN, o. *Hij ſtaet hier op een verheven en met* „ *marmer gevloert plein*, Moonens Lijdende Chris- „ tus bl. 441." Outh.

PLEIT, o. *Ten einde van 't pleit toe*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 18. *Uit een verwart pleit redden*, Vond. in Horatius Dichtkunſt. *Wij hebben hier bij een de rechters van het pleit*, Antonides in 't I. B. des IJſtr. [Doch een *Pleit*, zeker langwerpig vaartuig, ſchijnt Vr. te zijn.]

PLEK, v. *Over deze behaavenſte plek*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 1. [*Ter zelver plekke aangeſmeten*, Hooft in Tacitus II. Jaarb.]

PLICHT, m. *Op hunnen plicht te paſſen*, Hooft in d'Opdr. der Nederl. Hiſt. *Hij verlieſt zijnen vaderlijken plicht*, Vond. voor Jephta. *Wiltge uwen plicht*

hier

Digitized by Google

hier verſtaan? Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 59.

PLOEG, M. *Voor den ploeg*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten. [*Nu zullen de koningklijke gebouwen luttel lants voor den ploeg laeten*, Vond. Hor. Gez. II. bl. 15. *Na 't keeren van den ploeg*, de Decker in Juven. 14 Sat.]

PLOIJ, V. *Natuur geeft ons eene ploij*, Vond. in Horatius Dichtkunſt. Met hem ſtemt Moonen. Maer bij Hooft in den 11. brief is 't mannel.: *Van dezen ploij:* hoewel het een drukfeil konzijn, dewijl men vint in den 74. brief; *Een andere plooi doen nemen.* [*Hoe komt uw kleet aldus uit zijne ploi geſleurt*, Vond. Jozef in Egypte. *Die alle zaeck, hoe quaed, ſtaet in de heſte ploi*, de Decker Lof der Geldz.]

PLONDERAEDJE, V. *Om de plonderaedje*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

PLUIM, V. Vond. in 't I. Deel der Poëzij bl. 349.

Zoodat bij luiſtert naer heur luim,
En vliende 't grimmig aengezicht,
Te paerde volgt d'oranje pluim.

[*Ik zal die zelve roode pluim uitzonderen*, Vond. Virg. En. IX. B. *Zoo wie de paeuwepluim om haeren gulden glans, ſtelt voor de veêr der gans*, de Decker Puntdichten.]

PLUIMAEDJE, V. *Verlieſt gij 't vendel, zoo volgt de witte pluimaadje*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 82. *Met de pluimaedje*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade. ['t Voorbeeld van Hooft geldt hier niet, dewijl het de eerſte naamval is.]

[PLUVIER, [een vogel] O. *De veder, daer 't pluvier op zweeft*, Vond. in de raedſels bl. 398.]

PO, M. Zie PADUS.

[POEDER, POEIER, O. *Die 't buſſepoeder ſleept door*

Digitized by Google

door galven vlam en roock, Vond. Klinkd.]

POEL, M. *In den poel des afgronts*, Vondel voor Lucifer. [*Van den jammerpoel*, Vondel Horatius Gezangen II. 20.]

POEZIJ, V. *De Roomſche ridders verſmaden harde poëzij*, Vond. in Hor. Dichtkunſt. [*Gij, Moſtert, zaus van onze poëzij*, Vond. in de Roomſche lier.]

[POL, (*concubinus*, en *leno*) [een boel] M. *Een die den rijxten pol van Paleſtijne zoo betooverde*, Vond. in Samſon bl. 29.]

POLEIJ, (*pulegium*) [zeker kruid] V. *Plukkende wilde poleije*, Vond. in Virg. XII. B. der Eneade.

POLS, [ſpringſtok,] M. Vond. in Gijsbr. van Amſtel bl. 48.

Hij kan met zijnen pols een burgwal over ſpringen.

Zoo ook voor een ſlagader, Vond. in Ovid. Herſcheppinge I. Boek:

Hij voelt nog aen de ſchors, den pols en 't kloppend hart.

[*Die den pols taſte eer hij ſcheide*, Vond. Lijkd. *En waerlijck als ghij recht den pols eens gaet betaſten*, de Decker Lof der Geldz. 't Welk ook Joncktijs heeft in Venus en Minerva. *Dat hij zelfs door de mouw, den flauwen pols voelt woellen*, bl. 71.]

PONJAERT, M. *Met den ponjaart*, Hooft in de eerſte Nieumare van Boccalin. *Hij ſmijt den ponjaert neder*, Vond. in Zungchin bl. 49.

PONT, O. *Zijnde het Franſche pont, gelijk de Hollantſche guldens, geen lijffelijke, maer ſlegts ingebeelde munt*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 153. [Voor *een vaartuig* is het Vr.]

[POOL, (*polus*) [de as, het aspunt] V. *De parraſiſche beerin, die aen de koude pool ſtaet en glimt*, Vond. Nazoos heldinnebrieven bl. 103.]

POORT, V. *Voor de poort*, Hooft in de Nederl. Hiſt.

Digitized by Google

Hiſt. bl. 90. *Uit zijne poorte*, Vond. in den Inhout van Jephta. [*Op de wacht, geſtelt bij deze poort*, Vond. Salomons Treurſ. (*).

POOR-

(*) Dit woord beteekende eertijds *de ſtad zelf*, waar van in Oude Brieven en Handveſten *Poorters* genoemd worden voor de ſtedelingen, *burgers*; gelijk *poortrecht* voor *ſtadsrecht*, *burgerrecht*; in welken zin men leeſt bij M. Stoke, *Ende wont men te Romen in die poert*, d. i. *ſtad*. En K. Kolijn, bl. 3, *Lant, velt, renten, ende poert*; waar mede het even eens gelegen is als met *burg*, 't welk daar het oudtijds *een ſtad* beteekende, thans alleen aanduidt, een kaſteel met toorns verſchanſt; waar omtrent ik het mijne hebbe gezeid op het woord zelf. Hier bij kon ik het laten, hadde ik niet vergeten aan te halen het geen er Wachter. in Gloſſar. op *berg* van heeft aangeteekend; gelijk mij dit de Wel Ed. Hooggel. Heer *J. F. Reits*, Hoogleeraar der Welſprek. te Utrecht, mijn geachte meeſter, korts vermaande; en welk Gloſſarium ten aanzien der afleiding van het woord *burg*, van *bergen*, met mij overeenſtemt; alleen met dat onderſcheid dat hij het woord *bergen* in 't gemeen afleidt van *berg*, (*mons*) (waar uit dus enigzins om verre zoude vallen mijn gedachte, dat *burg* in den eerſten oorſprong ene *ſtad* beteekend hebbe) doch welke afleiding meer ſchijn dan waarheid bevat; want om niet te melden, dat in de beteekenis van het werkwoord *bergen*, niet in het minſte ligt opgeſloten het teeken van zoodanige afkomſt, dan alleen ene kleene overeenkomſt van *veiligheid*, daar de grondbeteekenis van dit woord in het gemeen te kennen geeft, *zich op wat plaats het ook zijn moge in veiligheid begeven*, (en dat dit de eerſte en vroegſte beteekenis zij, blijkt niet alleen uit alle onze verwantſchapte talen, maar ook uit de Onze, in vele woorden, waar onder zijn het oud *berg*, voor een *ſcheepsbeven*; *herberg*, voor de *ruſtplaats eens heirs*; van welk laatſt ik ook iet op PRIESTERSCHAP meen te hebben aangeteekend.) Zoo blijkt de ongegrondheid daar van ten klaarſten ook hier uit, dat men dus niet zeggen konde *berg*, *borg*, *gebor-gen*, maar noodzaaklijk zeggen moeſt *berg*, *bergde*, *gebergd*, het welk elk begrijpen kan, die ſlechts inziet 't geen de Hr. Huydecoper in zijne taalproeve, bl. 334, 335. heeft aangeteekend, vergeleken met L. ten Kate, in zijne Aanleid. ten opzichte van de ongelijkvloeiende woorden. I. Deel bl. 543. Waar bij ik het voor tegenwoordig laten kon, zoo ik niet wiſt, wat men konde inbrengen, te weten, dat of ſchoon dit woord van *bergen* kome, het echter niet volgt, dat de eerſte oorſprong van *burg* een ſtad, geen toorn beteekend hebbe,

te

Digitized by Google

POORTAEL, o. *Voor het poortael*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [*Die geen cieraet noch konſt aen*

te meer alzoo de bergplaatſen kaſteelen waren, ouder dan de ſteden, en dat de meeſte ſteden uit een kaſteel geboren zijn, niet de kaſteelen uit de ſteden, waar van ook der ſteden ouden zegels veeltijds een ronde toorn uitmaakt; in welk gezeide dan ook teffens de reden ligt, dat de Hr. Junius in zijn Gloſſar. Goth. bl. 84. op het woord *baurgs* met groote verzekerheid ſchijnt te ſtellen, dat *burg* van Πύργος kome, en Wachter. in Gloſſar. hier voetſtappen van het woord *Pergama* vindt; welk laatſte aan iemand, die wat dieper ingezien heeft den oorſprong, en het naauw verband, dat onze taal heeft met het Schytieſch, waar uit ik reken, dat men den Celtiſchen taaltak, met het Gotieſch, dat aan Ovidius niet ganſch onbekend was, (als mede het Phrygieſch zoo men Wachter. in Gloſſar. Praefat. enig geloof durve geve) afleiden mag, zulk een, zegge ik, ten zijnen onderzoeke worde overgelaten; met welken Heer Junius ook overeenſtemt Stewech. ad Veget. de Re Mil. L. IIII. 10. p. 408, als mede de korts overleden Heer Altman, die in zijn Tempe Helvet. T. I. Sect. I. Diſſ. 1 bl. 14. meent, dat van dit zelfde Πύργος vele plaatzen in Zwitſerland hunnen naam ontleend hebben, om daar mede vaſt te maken zijne gedachten, dat de oudſte Helvetiërs Griekſche volkplantingen geweeſt zijn, doch welk een zeer zwak bewijs ſchijnt. Om echter op deze tegenwerping te antwoorden, ſtemmen wij volkomen toe, dat zulks geen noodwendig gevolg zij; maar zeggen dat wanneer ons uit onze vermaagſchapte talen geleerdt wordt, dat *burgs* eerſte beteekenis *een ſtad* zij, gelijk reeds het M-Gotiſch heeft in Matth. V. 35; en gelijk dit noch klaarer kan getoond worden uit het geen *Schilter.* in zijn *Theat. Teuton.* T. III. bl. 101 op *bergan*, en bl. 146. op *burg* aanteekend, wij zulks met enkele redenkunde niet kunnen tegengaan; ik zwijge dat, om tot de eerſte beteekenis van dit woord te komen, men al vrij wat dieper moet afklimmen, dan tot die tijden, waar op velen onzer ſteden, uit kaſteelen geboren, den naam van *burg* achter zich gekregen hebben: te weten tot die dagen, waar op de oude Duitſchen begonnen hebben met ſteden te bouwen, 't welk niet dan laat geſchied is, ja lang na dat ons woord *bergen* in gebruik was geraakt, waar van dan ſtraks daar na het bewuſte *burg* is afgekomen, het welk in dien tijd alleen van *een ſtad* gebruikt werd; zonder dat ik daardoor ontkenne, dat vele woorden, met *burg* achter aan gevoegd, en waar van de oude zegels der ſteden veelmaal een toorn of burg vertoonen, ongetwijfeld hunnen oorſprong aan *burgen*

Digitized by Google

aen dit poortael vergeten, Vond. Salomons Treurſpel II. Bedr.]

POOS, [een wijl, ſtond, oogenblik,] V. *Die hunne pooze te roer geſtaan hebben*, Hooft in den 101. brief. *Na een lange poos*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade.

POOT, M. *Dat tuigt dees arme haen met zijn gebroken poot*, Vond in de Leeuwendal. bl. 29. [Doch dit bewijſt niets. *Noch ſplinters uit den poot getrocken*, Vond. in den brief van Tekla. *Hang vaſt geſtrikt aen uwen poot*, Vond. Herſchepping VI. B. bl 164.]

POP, V. *Zou zulk een Godt zich aen een waſſe pop vergapen?* Vond. in de Maegden, tweede bedrijf. [*Of ſpeelde met de pop*, Vond. Lijk- en Grafd. *'t Zijn al van ouds de ſtreken van die bloeddronke pop*, De Decker in Romens ouden ijver.]

„ POPEL, M. (*populus*) [een populier, een boom] „ *Hier noodigt ons de popel ſtil en zacht in zijne ſchaduwe*, Vond. Ovid. Herſch. X. B. bl. 322." Outh.

POPULIER, M. *Den hoogen populier aen den wijngaert huwen*, Vond. in Horatius II. Toezang.

[PORSELEIN, O. *Het groote Java deelt ons zijne ſchatten meê en China 't porcelein*, Vond. I. Deel der Poëzij bl. 164.]

POST, M. Vond. in Virg. IX. B. der Eneade:

Prins Turnus trots ten ſtrijde
Neemt eene ontſteken toorts, en klitſt haer in de zijde
Des torens, dat de vlam door 't ſtoken van den wint
En 't flakkren vatten aen den poſt en planken vint.

In

of *kaſteelen* hebben dank te weten; ontkenne ik alleen dat zulks heeft plaats gehad, dan eerſt na dat dit woord *burg* zijne beduiding van *ſtad* reeds in die van *kaſteel* of verſterkte toorn verwiſſeld had; waar door dan de kracht van bewijs, dat dit woord eerſt een toorn zoude beteekend hebben, genomen uit de oudheid der burgen boven die der ſteden, om ver valt, 't welk mij om redenen in het breede luſtte te toonen.

Digitized by Google

In eene andere betekeniſſe is het vrouwelijk bij Hooft in Henrik den Grooten bl. 141; *Zijn Majeſteit nam de poſte op Parijs.* [Dan dit voorbeeld ſchijnt mij aanteduiden, dat gedoeld wordt op eene *poſtkoets*, want voor *eenen poſtbode* vinde ik 't M. bij Vondel David in ballingſch. op 't eind. *Geheel Jeruzalem verwachte eerlang den poſt en eene blijde ſtem.*]

[POT, M. *Warenar met zijnen pot*, Vond. II. D. der Poëzij bl. 224. *De ketel wil den pot zijn' zwarten neus verwijten*, De Decker in den Lof der Geldz. Zoo ook bij van Heule.]

POTTAEDJE, V. *Met een' vergiftigde pottaadje*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 185.

PRACHT, V. *Met de pracht*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 6. *Om deze ijdele pracht*, Vond. in Horatius V. Toezang. *Deze waardigheit hangt aan geen werreltſche pracht*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen bl. 30.

PRAEL, V. *Lepidus heeft de praal zijner voorvaderen ter eere gebracht*, Hooft in Tac. III. Boek. *Is Rome op keizers prat, of keizerlijke prael*, Vond. in het I. Deel der Poëzij. [*'k Zal in uw hoogſte prael u 't praelen doen vergaen*, De Deckers Puntdichten. Zoo ook *Zegeprael*; *De ſtammen juichten in de zegeprael*, Vond. I. Deel der Poëzij bl. 450. waar van Moonen afgaat, in het vervolg zijner Poëzij, bl. 41; *In den zegeprael:* die, gelijk wij elders aanmerkten in het ſtuk der geſlachten, de zuiverſte niet is. Zoo gebruikt hij noch verkeerdelijk *kolk. Om door te zwemmen den ruimen kolk*, vervolg van Poëzij bl. 116. *vlijt; Met een' onvermoeiden vlijt* bl. 53. *ramp; Uw' alſembittren ramp* bl. 62. Zoo *grijns; Zonder ſchijnvernis of Fariſeeuſchen grijns*, in de Poëzij bl. 432. en meer anderen.]

PRAET, M. *Eindelijk viel zij weeder op den voorigen praat*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 67. *Ik zwijg*

Digitized by Google

van anderen praet, Vond. in de Leeuwend. bl. 24. [*Ooverdraager van vrijen praat*, Hooft in de Med. *Ik zwijg van andren praet*, Vond. Leeuwend. *Als oit d' Atheenſche Bie na 't leven ons trock met honigzoeten praet*, De Decker aan zijn broeder. *De ſpiegel volgt ons doen, vrou Echo onzen praet*; De Decker Puntd.]

PRANG, V. *Dus werden de Bruſſelaars van deze prang verloſt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 832. [*In de prang van uwen laſt gevat*, Jonktijs Minerva bl. 28.]

PREEK, V. *Om de preeke met gewelt te ſteuren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 89.

PRIEEL, O. *Dat prieel des aartboodems*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 239. *In een genoegelijk prieel*, Vond. in Horatius I. B. bl. 5.

[PRIEM, M. *Het haer met gloenden priem en ijzer omgekrolt*, Vond. Virg. En. XII. B. *Die den broêr met zijnen moortpriem griefde*, Vond. David in Ballingſchap. Dit *moordpriem* was op zich zelve oudtijds *priem*; 't beteekende een *lans*, *ſpies*; 't welk men oulings *pfriem* ſchreef; buiten twijfel dezelven, die ons Tacitus beſchrijft, van de zeden der Germanen, waar hij ze *frameae* noemt.]

PRIESTERDOM, O. *Zijnen zoon aan 't Prieſterdom helpen*, Hooft in Tacitus I. B. *Met al het Prieſterdom*, Vond. voor Salomon. Het eerſte betekent het ampt, het leſte de perſonen die 't bekleeden.

PRIESTERSCHAP, O. *Door 't inſtellen van 't Prieſterſchap*, Hooft in Tacitus I. B. Zoo zegt Vondel *het Chriſtenſchap*, in de Maegdebrieven bl. 3. Men gebruikt ook *de Prieſterſchap* van het lichaem der Prieſteren, gelijk *de Vroedſchap*, *de Ridderſchap* enz. (*)

„ PRIJ,

(*) De woorden van dezen uitgang, hier ter plaatſe een weinig naaukeuriger zullende beſchouwen, en de gelegenheid van hun geſlacht, dat tot op dezen oogenblik in de uiterſte

Digitized by Google

„ PRIJ, v. *De kraijen vliên de prij*, Vond. Graf-
„ ſchrift op zekeren graaf, Poëzij II. D. bl. 217.
„ Zijn-

terſte verwarring ligt, zullende trachten aan te toonen, willen wij deze orde houden, dat wij eerſt den uitgang zelf met deszelfs eigenaardig geſlacht, dan de daar uit voortvloeiende verſcheidene beteekeniſſen, en vervolgends uit krachte dier beteekeniſſen, het verſchillende geſlacht, thans aan diergelijke woorden eigen, naar de mogelijkſte naaukeurigheid zullen overwegen, en ten beſluite het woord *Heerſchap* in het bijzonder in zijne beteekenis en geſlacht naſpeuren.

Wat den uitgang *ſchap* betreft, zoo zeer het bekend is, dat dezelve ene zeer hooge afkomſt kan aanwijzen, als die volgens den Hr. Verwer in zijne Idea Hoofdd. VII. ontleend zij van den Noordſchen taaltak; zoo weinig is deszelfs kracht noch aangewezen; duiſter ſpreekt er Wachter van in Gloſſar. bl. 38, enigzins klaarder L. ten Kate II. D. bl. 85. die daar hij denzelven zegt te vertoonen, den aert en geſchapenheit der dingen, als in een vergadert lichaem, ver-
„ vat in het Angelſaxiſch *ſcyp*, *ſcype* (*praefectura*, *mu-*
„ *nus*, *negotium*; en *dignitas*) dat zijn wortel vind in 't
„ A-S. *ſceapan*, *ſceop*, *ſceapen*, enz. bij ons *ſchepen* (nu
„ *ſchepppen*) *ſchiep*, *geſchapen* (*formare*, *condere.*)" Echter daar in mijns bedunkens mis heeft, dat hij de twee beteekeniſſen aan dezen worteluitgang eigen, in een zamentrekt, daar dezelve beiden in een bijzondere betrekking, en dus als twee beteekeniſſen in bijzondere woorden ſtand grijpende, dienen te worden aangemerkt, naardien het wat anders is, dat men met woorden van dezen uitgang wille aanduiden, *den rechten aard en geſchapenheid der dingen*; wat anders, als men die gebruikt om *een vergaderd lichaam*, *ene menigte*, in het afgetrokken beſchouwd, aan te wijzen: het eerſte grijpt plaats, wanneer *ſchap* bij voorb. gevoegd achter *Prieſterſchap* beteekent de bediening, de waardigheid der Prieſteren, *het Prieſterſchap*. Het andere, wanneer men daar mede te kennen geeft het Lichaam der Prieſteren, de Prieſteren in het gemeen, *de Prieſterſchap*.

Daar het tot noch toe in het onzeker ſtaat, of woorden van dezen uitgang een vaſt geſlacht hebben, naardien zij dan eens Vr. dan weer Onz. gevonden worden, en de Letterkundigen daar over zeer in de war zijn: terwijl onder anderen Hoogſtraten, Moonen, L. ten Kate ons daaromtrent in twijfel laten: het welk uit den laatſten vooral kan blijken, wanneer hij, niet tegenſtaande hij de zaak naar zijne gewoone naaukeu-

Digitized by Google

„ Zijnde *Prij* een doodlijk of ſtinkend kreng, als „ Kiliaan het vertaalt. Bij Decker zegt de Geldzucht „ ook:

righeid en doorzicht, ſcheen te hebben opgedolven; Zie II. bl. 85: elders wederom belemmerd ſtaat, wanneer hij aanmerkt, dat wij thans vele woorden Onz. gebruiken, dié eertijds Vr. waren. Zie I. D. bl. 399, waarhij ons opgeeft bij de Frankduitſchen Vr. *Landſchap*, en weder bij de Angel-Saxen *Graafſchap* II. D. bl. 198. *Genoodſchap* bij de Hoogd. II. D. bl. 307. enz. terwijl ook Moonen bl. 75. ons twee zeer loſſe Regels aan de hand geeft; Hoogſtraten dan voor, dan tegen redent, en de Hr. Oudhof, daar hij in de Voorrede van zijne onbeſchaafde Bijvoegſels, ons beloofd hadt nader licht te zullen geven, door den Dood daar van terug gehouden is, hoewel uit het hier en daar van hem verhandelde, licht te beſeffen zij, wat van de zake geweeſt zou zijn: dit zoo zijnde heb ik niet onvoeglijk geacht, in deze Geſlachtlijſt, naar mijn vermogen en naar het geen ik uit de Oudheid hebbe konnen ophalen, thans over dit ontwerp wat breeder uit te weiden.

Wanneer wij de Regelmaat (*analogia*) onzer taal nagaan, zullen wij bevinden, dat de uitgang der woorden thans in *ſchap* maar oulings in *ſchepe* in zijnen oorſprong Vr. zij. Hier van ſpreekt bij ons de Hr. A. Verwer, in zijne Idea Hoofdd. VII. wanneer hij van de uitgangen *dom*, *ſchap*, *heid*, eertijds *dome*, *ſchepe*, *hede*, dus redenende voortgaat. *Omnes (hae terminationes) una analogice femininae: quod adeo verum, ut quaedam, licet notionem univerſitatis induentes, tamen fem. gen. maneant*, ut Vroedschap enz. Hier van kan men in de vermaagſchapte talen blijken vinden, vooral wanneer men in dezelven de verſcheiden buiging van dit *ſchap* nagaat, waar van iets te lezen is bij L. ten Kate II. D. bl. 85. en I. D. bl. 437. en 460, op de woorden *Landſchap*, *Vriendſchap*. En gelijk onder de woorden, die uit hoofde ener zachte achtergevoegde E, oulings Vr. waren, dus betrokken moeten worden, die welken oulings in *dome* en *hede* uitgingen, en thans *dom* en *heid* hebben; van welke het laatſte geen de minſte verandering van geſlacht tot op dezen oogenblik heeft ondergaan, zoo komt het zelfde recht ook toe aan dit ons *ſchepe*, gelijk wij boven zagen; waar uit dus blijkt, dat oudtijds deze ſoort van woorden, niet anders dan het Vr. geſlacht hebben gehad; dit ſtaat vaſt, en is ook bij allen, wie enigen den minſten ſmaak van oude Duitſche Schriften hebben, te over bekend: dan helaas! het gebruik. dat alles aantaſt en bij wien

Veel al toch ſcheidsrecht, wet, en regel is van ſpreeken,

heeft

Digitized by Google

„ ook: *Dat gij mij, uw Godinne, ſchenkt voor een'*
„ *verachte prij.* In zijnen Lof der Geldz. bl. 6. En
„ in

heeft ook deze woorden niet lang ongeſtoord gelaten; want doch ſtraks, na dat *ſchepe* door meerdere hardheid van tongval (*dialectus*) in *ſchap* verwandeld is, heeft men ook dat V. geſlacht allengs in het Onz. zien veranderen: welke verwiſſeling in onze taal zo vreemd niet kan zijn aan iemand, die weet, dat b. v. de woorden *ooge*, *oore*, *antwoorde* (oudtijds ſchreef men *antworde*, of *antwerde*) *oorloge*, zoo lange die de E achter zich hielden Vr. bleven, maar naauwlijks dezelve E afkapten, of dat zij daadlijk in Onz. verwiſſeld werden, gelijk wij op OORLOG getoond hebben: uit welke aanmerking dan teffens verdwijnt de zwarigheid, die iemand konde maken, hoe het, te weten, toekome, dat, zoo deze woorden oudtijds alle Vr. geweeſt zijn, men in de oudſte Schriften bereids voetſtappen van het Onz. vinde, 't welk zelf uit M. Stoke en K. Kolijn kon worden getoond, wijl zich dit uit het vorengemelde verklaren laat.

Maar gelijk nu dit ons aanwijſt, dat de verandering van Vr. in Onz. zij bijgekomen door-, en haren oorſprong hebbe in het veranderen en afkappen der letter E, wier afwezigheid, hoewel dit altoos zoo naaukeurig niet is waargenomen, de Vrouwel. woorden verhardde en naar het Onz. deed overhellen, zoo vind men ook aan den anderen kant genoegzame voorbeelden, waar in men, niet tegenſtaande die afkapping en gevolgelijke verharding eens woords, zig echter ſtipt aan het Vr. geſlacht heeft vaſtgehouden, het welk mij zoo veel te ſterker doet opmaken, dat die woorden in hunnen aard Vr. geweeſt zijn.

Maar offchoon deze Onregelmatigheid (*anomalia*) veroorzaakt door den ſteeds aangroeienden afkappenden tongval, van tijd tot tijd meerder werd, in zoo verre dat zij haar hoogſt toppunt moge gerekend worden bereikt te hebben, ten tijde dat de Nederlanden, door *vreemde Heeren*, gelijk zich dus, hoewel in een andere betrekking, uitdrukt de Kamer in Liefde bloeiende, en voords daar op door de Spaanſche beroerten beloopen, hunne taal door de hier en ginſch indringende vreemde volken van verſcheiden tongen geſlingerd en beroerd zagen, vinde ik niet te min, dat deze onregelmatigheid, gelijk zij ons in den eerſten opſlag mochte voorkomen, onzer Taal een zeer groot voordeel heeft toegebracht, hier in beſtaande, dat daar men tot nu toe omtrent de beteekenis niet alleen, maar daarna ook omtrent het geſlacht van zoodanige woorden in twijfel geſtaan heeft,

Digitized by Google

„ in zijn Vers op Romens ouden ijver in Piemont,

„ *6 Schande, dat zich Vorſten noch vergapen*
„ *Aen een zoo vunſche prij.*" Outh.

PRIJS,

men thans met weinig moeite het onderſcheiden geſlacht uit de kracht van beteekenis, of de beteekenis uit het onderſcheiden Geſlacht, mits wel gebruikt, kan leeren kennen; en men dus bij voorb omtrent *de Prieſterſchap* kan weten, dat dit van het lichaam der Prieſteren, dog het *Prieſterſchap* van hunne bedíening verſtaan worde; aan den anderen kant dat men ſprekende van het lichaam der Prieſteren de *Prieſterſchap*, doch van hunne bedíening het *Prieſterſchap* zeggen moete, gelijk wij dit vervolgens nader zullen trachten te toonen.

Dit in aanmerking der kracht van den uitgang *ſchap*, wat naauwkeuriger inziende, zal men tweederlei ſoort van woorden vinden: een verdeeling, in welke wij licht beruſten konden, zoo wij thans niet liefſt ene andere omhelſende, de woorden wilden inzien zoo als zij zijn zaamgeſteld, of uit Bijvoegelijken, of uit Zelfſtandigen, van welke laatſten wij wederom twee verſcheiden ſoorten zullen vinden. En hoewel de bijvoegelijken onder een van de twee laatſte ſoorten behooren, willen wij thans die de eerſte plaats geven, om dat hun geſlacht zeker is, om dus ook vaſter in de reſt te werk te gaan, dewijl deze als ene uitzonderinge zijn van die genen, die een ſtaat of hoedanigheid aanwijzen, welke onze derde ſoort zullen uitmaken.

Door Bijvoeglijken verſta ik die zamengeſteld zijn uit den uitgang (*terminatio*) *ſchap* en een bijvoegelijk Naamw. (*Nomen adjectivum*). Om kort te gaan, deze woorden zyn Vr. Vrouwelijk zijn dus *gramſchap*, *blijſchap*, *vijandſchap* (*vijand* is bijvoegelijk; zijnde een deelwoord (*participium*) van *vijen*, *haten*. (*odio perſequi*) waar van nog bij M. Stoke en anderen *vede* voor *haat*. Zie op het woord VEETE) zoo wel als *dronkenſchap*, *eigenſchap*, *vroedſchap*; welk laatſte onder deze te huis hoort. *Vroed* is *wijs*, zeggende *Vroedſchap* zoo veel als *wijzen*, *wijze mannen*, doch eigenlijk zegt het zoo veel als *wijsſchap*, d. i. *Wijsheid*, waarom het ook door Kiliaan vertolkt word door *Sapientia*; van waar het bij overnaming of wel als in het afgetrokkene wordt genomen voor den Raad, in wien voor al wijsheid wordt vereiſcht, en dus als het ware voor het lichaam der Raadsheeren, in welken zin het ook tot tot onze derde verdeeling zou konnen gebragt worden. Voorts waant hier recht te hebben het woord *kundſchap*, van het oude *kund*, *kond*, (*notus*) *bekend*, waar van onder an-

Digitized by Google

PRIJS, M. *Dien prijs der overhant uit der hant te werpen*, Hooft in de Nederlantſche Hiſt. bl. 9. *Behiel-*

anderen *oorkonde*, *verkundigen*. Hoofd Ned. Hiſt. II. Deel bl. 3; *deze kundſchap heb ik uit eenen perſoon*. Al verder *beterſchap*, *algemeenſchap*, 't welk Hooft bezigt, *brieven der bezondre geweſten zoo wel als der Algemeinſchap*. Zie hem aldaar 21. B. En wat voorder, *van bunner aller vrijheid en openhorſtige gemeenſchap*. Hier van mogt echter iemand zeggen is *gereedſchap* uitgeſloten, dan kwalijk; verleid door het misbruik. Vr. is het in de Gulden Legende, of het Paſſionaal I. D. bl. 64. *doe wort dye reeſchap totter timmering toegemaeckt*. De Overzetting des Bijbels 1637. Exod. XXXVIII. 3. *by maeckte oock alle de gbereetſchap des Altaers*, waar ook *alle het* kon geweeſt zijn; doch dat dit woord thans van geſlacht verandert zij, daar is reden voor: gemerkt het van zijne beteekenis zij afgegaan, want daar uit de aangehaalde plaats der Legende blijkt, dat het oul. aanduidde *de vervaardiging*, *gereedmaking ener zaak* (*adparatus rei*) daar bezigt men het thans voor *het gereedgemaakte*, *het vervaardigde*, of wel meeſt voor de Werktuigen die tot de gereedmaking dienen (*adparata*, *inſtrumenta*, *arma*.) Zie Kiliaan.

De tweede en derde ſoort zijn zelfſtandige Naamw. doch van onderſcheiden aard. Telt men onder de tweede ſoort die in een vergaderd Lichaam ene algemeenheid van perſoonen of een menigte aanduiden, dan zijn dezelve Vr. Dit zijn zulken alleen die tot perſoonen betrekking hebben, welken nu niet ſlechts, maar altoos het Vr. geſlacht is eigen geweeſt. Het moete niemand vervelen, dat wij enige derzelven met een Voorbeeld aanroeren en ophelderen. Tel er onder PRIESTERSCHAP, van de perſoonen, in onderſcheiding van het woord *Prieſterſchap*, dat van hunne bediening gebruikt wordt, in welk geval men zegt *het Prieſterſchap bedienen*, waar van ſtraks. Dus zegt Vondel Solom. I. Bedr. *dit is de Prieſterſchap*, *die boelen beil belooft*. BURGERSCHAP; *het puik der burgerſchap*, de Decker lof der Geldz. RIDDERSCHAP; *onder onze jonge Ridderſchap*. APOSTELSCHAP, *de Apoſtelſchap beknelt in ijſre boeien*, Vondel in de Opdrachten; ook in Peter en Pauw. II. Bedr. MAAGSCHAP voor *de magen* (*adfines*.) *Maer dat gby nae mijn lant ende nae mijne maegbſchap trecken ſult*. Geneſ. XXIV. 4. JONGLINGSCHAP, *de Jonglingſchap is ſtout*, *lichtveerdig en vermetel*, bij Breder. in Alphonſ. I. handel. *De manſchap*, *de broederſchap*, *de gebroederſchap*, *de Joodſchap* voor *de Joden*, gelijk dus in ene verklaring van Die Propheet Jona op Hoofdd. I. vs. 3.

Digitized by Google

hielden den verdienden prijs, Vondel in de Aenleiding ter Nederduitſche Dichtkunſt. Die zich derhalven groo-

en 14; *gelijc die Joetſcap. De Ariaanſebap, de Heidenſchap, de genootſchap*, waar van zie op BONDGENOOTSCHAP; *de Verwantſchap* voor *de bondgenoten, de Verwanten*, en welke niet al meer; waar van ik de Voorbeelden, om niet voorder lastig te vallen, te huis houde, mij genoeg zijnde de zelven te kunnen voortbrengen. Dus doende zal men veel bij de hedendaagſche Schrijvers ontdekken, het geen de proef niet kan volduren, waar van een ſtaaltje is het geen ik bij den weergaloozen Amſteltoneeldichter in een zijner vertaalde dichtwerken leze:

Dus waant HET *Hoofdmanſchap van 't Prieſterrot omringt,*
Dat HUN *bezweerders kunſt den grammen beuel dwingt.*

waar het *de hoofdmanſchap* wezen moeſt.

Dus verre van de tweede ſoort, die gelijk nu, zoo ook oudtijds Vr. zijn geweeſt, het welk met geen voorbeelden behoefd geſtaafd, als zijnde zoo algemeen, dat een enkel voorbeeld, het welk zich hier tegen mogt opdoen, geene aanmerking verdienen mag.

Vervolgends vindt men de onder deze tweede ſoort aangetrokken woorden meeſt alle ook in het Onz. geſlacht, maar het geen hier op te merken ſtaat, in een ganſch andere beteekenis; welke dan ook onze derde ſoort uitmaken. Zie er hier kortelijk in de beteekenis van ambt, bediening, waardigheid, of geſteldheid eener zaak enigen, waar van de bende aanvoerd het woord *Prieſterſchap* O. *Door 't inſtellen van 't Prieſterſchap*, Hooft Tacit. Jaarb. *Het burgerſchap, vervreemt van 't Burgerſchap Iſraëls*, Eph. II. 12. *Het maagſchap*, nu niet (*adfines*) *de magen*, maar (*adfinitas*) *de vermaagſchapping. Het maegbſchap buurt van veer veel beter dan nabij*, Joſ. in Doth. *Door 't maegſchap van de baren*, Huigens bl. 139. *Kardinaelſchap; Die 't Kardinaalſchap opgezeid bad*, Hooft Henr. de Gr. bl. 123. *het Chriſtenſchap* voor den ſtand der Chriſtenen, *geen bloet maeckt iemant eël, maar deught en 't Chriſtenſchap*, Vond. Maagdebr. *Het meeſterſchap*, Decker lof der Geldz. *Het Stedebouderſchap*, Vond. Jo. Boetgez. bl. 26. *Het Schepenſchap; bij bekleedde den Raet en 't Schepenſchap*, Vond. Poëzij, I. Deel bl. 562. *bet Koningſchap*, Vond. Held. Gods. bl. 95. Dus zegt ook Bredero, wien wij echter niet al te veel mogen vergen, in Jerol. *Het beulſchap*, het *diefleierſchap*. Bij Hooft Nederl. Hiſt. II. Deel 21. B.; *Het Ambasſaatſchap* als ook *het Ballingſchap; bij beeft veer-*

en

Digitized by Google

grootelijx vergiſt in het V. Boek der Eneade: *Hij verzocht dat men den prijs hem toeſtont, wien ZE. met liſt*

tien Jaren het ballingſchap [of bannelingſchap, dat is, bannelíng te zijn] *gedult.* Van gelijken ook *het genootſchap*, van welk woord wij iet breeder hebben aangeteekend op BONTGENOOTSCHAP, bl. 61, 62, het welk uit deze aanmerking zijn licht ontfangen kan, en waar op wij zien, dat Vondel wel eens misgetaſt heeft, met de daar bij gevoegde reden hoe dit zij bijgekomen. Betrek vervolgens onder deze de woorden *Lantſchap; Echtſchap; Nutſchap; Waardſchap*, (convivium, Epulae,) *Graafſchap, Heerſchap*, hoe men dit laaſte ook neme, 't zij voor iemand, die *het bebeerſchap*: dat is, Heerſchappij heeft, of voor *het bebeerſchap*, *de Heerſchappij* zelve. Van het laatſte ſtraks nader; de vorigen zijn te bekend, dan dat wij hier langer met voorbeelden zouden vervelen.

Zagen wij dus, hoe het heden ten dage gelegen zij met het geſlacht dezer woorden, en hoe het geen in den eerſten opſlag ongeregeldheid ſchijnt, dikwils de hoogſte regelmaat zij, thans dienen wij in te zien, hoe het ten opzichte der twee laatſte ſoorten bij de Ouden geſteld zij, dan ook, waar het uit voordkome dat wij tegenwoordig daar in zoo onzeker zijn. Gelijk men uit het boven aangeroerde overvloedig opmaken kan, dat alle woorden die den uitgang *ſchap* achter zich hebben, oudtijds uit kracht van hunnen uitgang *ſchepe*, geenen uitgezonderd, Vrouwelijk moeten zijn geweeſt, en zoo ook waarlijk geweeſt zijn, heeft het niemant vreemd te dunken, dat van alle die thans Onz. woorden, welker voorbeelden wij onder de derde ſoort opgegeven hebben, uit vroegere Schriften ook voorbeelden van hun Vr. kunnen worden opgeleverd; het moete daarom niemand verwonderen, zoo wij van dat zelfde Onz. *Prieſterſchap*, voor de bediening genoomen, hem uit de Gulden Legende I. Deel bl. 120, een voorbeeld ſchaffen, daar zij zegt, *die eerde*, (dat is, *orde*) *der Prieſterſchap aennemende.* Zoo ook *Ridderſchap*, *Die den Regel* DER *Ridderſchap*, *oft der Ridderlicke eerde nyt en weten*, Veldenaar, in de Chron. bl. 33. gelijk ook zonder onderſcheid kort daar op, voor *de Ridders zelf*; *Ende hoe deze Koer*, d. i. Keur, *meer openbaer wert*, *hoe datter meer blijſchappen was onder* DIE *Ridderſchap.* Zoo bladz. 116; *Metter baelyuſchap.* bl. 85; *Al had bijt ſijnre moeder* DIE *Ruwaertſchap quyt geſchouden.* bl. 57, *Ende na den ſlaap meende hi den dach in* BLIJDER *geſelſchap voer te eynde*, waar *blijder* voor *blijde* gezet is. Zoo bl. 7. *Graafſchap.*

Dat

Digitized by Google

liſt ontweldigt was; voor *wien* HIJ *met liſt ontweldigt was;* maer ik denk dat hij met het woort HIJ verle-

Dat lant van Wasda, dat aen DIE *Greefſchap van Hollant lach.* Welk laatſte men ook dus gebruikt vindt op de Overijsſelſ. Chronike in Dumbars Analect. II. Deel bl. 211. En veel anderen, wier plaatſen mij verveelt aan te halen. Zie M. Stoke in 't begin. Klaas Kolijn bl. 261. in Dumbar. voeg er bij de Chroniſke van Hall, van den Klerk uit de laage Landen bij der Zee, bl. 52. *Dat bij hem verleende die Graefſcap van Hollant;* nog *die Graefſcip*, die het echter ook reeds Onz. te boek geſteld heeft. Zie dezelfde bladz. *Hebbe my uyt gevoecht tot de raffiaenſchap*, bij van Ghiſtelen Ter. Adelph. II. 2. *Landſchap; Om dat wi tonen ſullen, dat* wi ONSE *Lantſcap verſoecken* bl. 42. En de Overijſſ. Chron. bl. 212; L. ten Kate I. D. 437. *Nutſchap; om dat ſi geſchapen ſijn ter nutſchap der menſchen*, Gulden Legende, bl 39. waar op bl. 66 ook *de martelaerſchap*, voor het ondergaan der marteling, voords, *op hope der echtſchap* bl. 120. De Overijſſ. Chron. bl. 307, *de Pantſchap.* 270, *de buurſchap.* 312 en 300, *de beerſchap. Waardſchap*, de Legende I. Deel, bl. 76, *Tot eenre tijt ſoe bereyde des kints vader een groote werſchap, ende noode veel clercken;* 't laatſte woord vindt gij ook bij B. v. Mander Homeers Ilias, en wordt verklaart door *Convivium, Epulae.* Men vindt er meer van in de *Teutboniſta*, (1475, in de Stads bibliotheek van Utrecht, waar het op het hoofd heeft, *Liber monaſterii S. Pauli in Trajecta inferiori*) op de woorden *Geſelſcap*, en *Werſcap*; en is in ſommigen onzer Provinciën, vooral in Stad en Lande nog in gebruik, waarmen *Waſchop* zegt. Welke Voorbeelden het gezeide klaar beveſtigen, en een denkbeeld kunnen opleveren, hoe het oudtijds geſteld zij met het geſlacht der woorden van de tweede ſoort, wien tot op dit uur ook het Vr. is bijgebleven.

Maar aan den anderen kant kunnen wij niet voorbijgaan of ontveinzen, dat onder deze beide ſoorten van woorden, van welkers Vr. geſlacht bij de Ouden wij ons zoo zeer verzekerd houden, ons kunnen opgeworpen worden Voorbeelden, waar in het Onz. geſlacht gezien wordt, gelijk ik in die zelfde Legende, bl. 3. leze *dat Ridderſchap.* In een Handveſt van Philips 1558. achter Velden. bl. 222. *van het baliuſchap.* Die Chronicke van Holland, de Goudſche genoemd, bl. 53, *dat Graefſchap*; ja reeds bij M. Stoke *het Heerſchap*; welke voorbeelden alles omkeeren; doch wanneer wij in aanmerking nemen het klein getal der zodanigen, in tegenſtelling der genen, die onze gedachten beveſtigen, met bij-

voe-

Digitized by Google

legen is geweeſt, dat ook op den perſoon ſlaen konde. [Ook de Decker M.

Ick

voeging der reden van verandering van dit geſlacht, genomen uit de afkapping der E, in *Schepe*, vinden wij geene reden, om ons daar door van het voorgeſtelde te laten afſchrikken, en voor minder aanmerkingswaardig te houden.

Dit alles zaamgenomen ziet men licht, waarom de thans Onzijd. met alle anderen bij de Ouden Vr. gevonden worden, en hoe bij dezelven het Onz. Geſlacht allengskens door taalverloop indrong; en voords waarom aan den anderen kant, noch vele woorden, die na en in dat verloop het Onz. geſlacht aannamen, en niettegenſtaande dat Onz. dikwils van latere Schrijvers, en wel zulken, die hunne taal wat dieper inzagen, (waar onder Vondel vrij een plaatze bekleede,) van zulken zegge ik vele woorden in hun natuurlyk geſlacht behouden wierden, 't welk het Vrouwel. was. Zie hier van overvloedige voorbeelden bij Vondel en anderen: Dus leeſt men bij den eerſtgemelden noch, het nu Onz. *Graefſchap*,

De goude balk en 't blauwe velt
De zilvre Maen in 't roode melt
De Burggraefſchap en Waffenaren.

In zijne Poëzij. Op gelijke wijze leeft hij ook met *Vaderſchap* en *Zoonſchap*. zie Beſpiegel. V, Boek bl. 195. gelijk zich ook noch ſomwijlen van dezen zagteren tongval bedienden onze Overzetters, zie in Predik. XII. *in de dagen uwer Jonglingſchap*, doch ſpaarzaam.

Zagen wij dus dat de uitgang *ſchap* van oude tijden het Vr. Geſlacht met zich bracht, hoe allengs dat Vr. door harder uitſpraak of liefſt door aflating der E naar het Onz. helde, hoe daar door een ganſche verwarring ontſtaan zij; hoe deze verwarring ons thans tot voordeel ſtrekt, gemerkt wij naar mate der verſchillende beteekenis der woorden, een keurig onderſcheid van geſlacht plaats zien hebben, hier in beſtaande, dat (1) Woorden van een bijvoeglijk woord zaamgeſteld Vr. zijn. (2) Dat dezulken, die ene vergadering, een menigte van perſoonen aanduiden, van gelijken het Vr. Geſlacht vereiſchen, daar in tegendeel (3) voor Onz. te houden zijn de woorden die ene bediening, ſtaat, of geſteldheid ener zaak aanwijzen; hoe al verder tegenwoordig ſommigen zich kwalijk te vaſt aan het Vr. in de laatſte woorden gehouden hebben; Zo is het dat wij hier uit kunnen leeren de reden van de groote onzekerheid die ons tot noch toe

ginds

Digitized by Google

Ick trock uit ſpijs
Van ſlechten prijs
Meer lekkernijs.

In 't beklag van Monime.]

PRIK-

gicds en weder gedreven heeft; welke weg te neemen mij der moeite wel waardig was, niet te min aan een ieder overlatende, of hij in deze bedenking beruſten wille of niet.

Maar beloofden wij in de aanteekening op het woord ARNBIEDING bl. 14. den Lezer een duidelijker denkbeeld te zullen geven, van den aard van het woord HEERSCHAP, het moete niemand des vreemd voorkomen, dat wij dit wat verder uithalen, te meer, daar ik alles omtrent dit woord in de grootſte onzekerheid beſpeurd hebbe. Wij zullen daar toe eerſt ſpreken van deſſelfs drievoudige beteekenis, en voords het geſlacht, dit woord eigen, trachten op te helderen.

Zijne beteekenis zeiden wij, is drievoudig; De voornaamſte derzelve is, die ons aanduid het bewind, de bediening, als of men zeggen wilde, *het bebeerſchap imperii adminiſtratio.* En gelijk deze beteekenis noch bij Kilianus, Meier, en anderen gevonden wordt, zoo is dezelve ook noch bij ons in zijne zaamgeſtelden in gebruik, als blijkt uit *Vrijheerſchap*, en wordt beveſtigd met de oude talen, waar toe men inzie Schilteri Theatrum Teutonicum T. III. verklarende deze *herſchaf* door *dominatio*, *imperium*, *Majeſtas*, daar toe onder anderen aanvoerende Notker Pſ. LXX 19. bij wien *Dominationes* genoemt worden *herſchefte*, zoo veel als *Heerſchappen* of *Heerſchappijen.* Doch in welk Werk zich een lichte misgreep opdoet, vermengende hij dit *herſchaf* met een ander woord dat *heriſchaf* luidt, en heel iets anders beteekent, daar hij uit het onvolkoomen Dichtſtuk van den Sarac. Oorlog 1248. Zie T. III. bl. 453. het woord *herſchaf* door *rijkſtaf* (mooglijk beter door *bewind*) vertaalt, dus voord gaat, „ daar van daan beteekend *herichaf*, Gebied, Majeſteit; „ welke beteekenis het thans heeft, maar oulings duidde „ het ook aan, een menigte vooral van Krijgslieden, Krijgs„ macht," ſtellende dus ons *herſchaf*, *heerſchap* gelijk met een ander woord *heriſcaf*, 't welk, daar zulks eigenlijk zeggen wil *heirſchap*, in dien tijd voor *heirleger*, *heirmacht* gebezigd, kwalijk wordt omſchreven door *herſchaft*, *herrſchaft*, dat ons *heerſchap* is. Dat nu dit *heriſchaf* verſchille, blijkt daar uit, dat niet licht *heri* in dien zin, maar alleen gebruikt is in de beteekenis van een *heir*, (exercitus) *Leger*, waar voor

Digitized by Google

PRIKKEL, M. Hooft in zijne Gedichten.

Wij hebben op de veſten
Uw klaarblakende liefd' tot het gemeene beſten,
En

voor men toen zeide *beri*, en waar van ook bij Willeramus in het Hooglied Frankduitſch, noch *beriberga* (*caſtra*) *Legerplaats*, waar aan ons woord *berberg* zijne geboorte verplicht is als in zijnen eerſten oorſprong een peiſter- of pleisterplaats te kennen gevende, waar van ook *beriverti*, d. i. *beirvaart*, *expeditio bellica*, in het Rhythmus S. Annonis bl. 377. waar over men bl. 379 in de Werken van Opitz de Aanteekeningen inzie, en waar van ook *beritzog*, thans *bertog*, mede bij Willeramus, in wiens achtergevoegde woordenlijſt in de uitgaaf, 8vo, men ook *beriſchaf* verklaard ziet door *beerſchaar*, *beirſchaar*; en gelijk *Otfrid:* in dat zelfde Theatrum zegt, *beriſchaf tes luiti*, *magna vis populi*, *multitudo.* Zoo dat dan dit aanduidt *een groote ſchaar van menſchen*, terwijl in tegendeel *berſchaf* of *berrſchap*, het zelfde met *beerſchap* is; hier van rept *Wachter* in *Gloſſario* ſchier niets, dan alleen dat hij ons omtrent den verſchillenden oorſprong dier beide woorden een duiſter denkbeeld achter laat. Zie hem bl. 185, 186. Welk nader op te ſporen hier de plaats niet is. Men zie van *berberga*, zoo men wil dat dit oudtijds ook *beberge* geſchreven wierd, ook iet in de laatſt ingekomen aanmerkingen, de Nederd: taal aangaande, van den Hr. F. Burman. Die beteekenis echter van dat woord is nu buiten gebruik.

Van de tweede beteekenis zijn er mede zeer vele voetſtappen over bij de Ouden, te weten wanneer men door het woord *beerſchap* verſtaat, *de heeren*, in welken zin het reeds voorkomt bij M. Stoke, door onzen Schrijver aangehaald bl. 11. Waar van wij ook noch over hebben *de Vrijbeerſchap* enz. Zie voords ons volgende.

Eer wij tot de derde beteekenis dezes woords toetreden, moeten wij iet omtrent het Geſlacht der voorgemelde vermanen; 't welk inziende, mij alleen zou moeten afſchrikken, om van deze ganſche aanmerkingen mij iets goeds te beloven, gemerkt er in de Oudheid, ten opzichte van het geſtelde, dat de uitgang *ſchap* Vrouwl. zij, in dit woord alleen zig zoo vele voorbeelden van het tegengeſtelde opdoen, dat ik twijffel of zij niet ſchier het getal der genen, die voor mij pleiten, kunnen evenaren; altans, om vele anderen voorbij te gaan, zoo vinden wij in de eerſte beteekenis reeds het Onz. geſlacht in de Gulden Legende I.

Digitized by Google

En ſtrengen prikkel, die uw onverſaegt gemoedt
Naar waren lof en eer van vroombeit jaagen doet,
Beſpeurt.

Von-

B. bl. 113; *Ende Diocleſiaen ende Maximiaen hadden hem ſo zeer lief, dat ſi hem* [d. i. Sebaſtiaen] *overgaven dat beerſchap.* [d. i. bewind, beheerſchap.] *van der eerſter ſcharen.* In de tweede beteekenis komt ook de reeds aangehaalde plaats van M. Stoke.

Of ſchoon nu dit Onz. geſlacht van het woord *beerſchap* mijne ſtelling ſchijne omver te werpen, zoo gelieve men echter hier aan te merken, dat, zo veel ik weet, dit het eenigſte woord is bij de Ouden, 't welk zo ſterk tegen den regel ſchijnt aan te loopeu, maar ook daar en boven, dat een enkel woord, dus gebruikt, en ganſch onzeker en onbekend, op wat wijze het toevallig boven vele anderen, dit Onz. zich kan hebben eigen gemaakt (het welk wij echter ontkennen daar aan eigen te zijn.) niet vermag, om mij het beſluit tot alle overigen te doen uit ſtrekken, waar bij komt, dat van den anderen kant zeer veel voorbeelden kunnen bijgebracht worden, die even zoo ſterk het Vr. Geſlacht in beide beteekeniſſen beveſtigen; waarom wij dit woord als een enkel zijnde, hier niet in aanmerking kunnen neemen: Zoo lees ik wederom in de eerſte beteekenis, in het aangehaalde ſtuk van den Saraceenſchen Oorlog bij Schilterus T. II. bl. 15. a.

Ther Kuning in wol untphieng
Sine berſchaf er webte
Sine hant er ime rebte

Het welk volgens de bijgevoegde Latijnſche tolking zeggen zou.

De Koning hem wel ontving,
Zijnen ſcepter bij nederboog
Zijne hand bij hem reikte.

Doch ik acht dat *ſceptrum inclinavit*, zijn ſcepter nederboog, beter verwiſſeld ware in *fasces ſubmiſit* voor *zijn beerſchap, zijn bewind.* Men kan mij verſtaan, zoo men inziet, het geen omtrent deze ſpreekwijs de groote *Duker.* heeft aangeteekend op Flor. I. 9. 4; 't welk men op deze plaats toepaſſelijk make. De Overijſſelſche Chroniſcke bl. 312. D. II. der Analecta van Dumbar; *Ende want wy dat niet vervallen en konden mit onſen rechten dat Hues en* DIE

Heer-

Digitized by Google

Vondel in Virgilius IV. B. der Lantgedichten: *Zij vergiftigen u met haren prikkel.*

PRINS-

Heerſcap voerſz weder te loeſene, uit een handveſt van den jare 1380. En noch vroeger 1287, in het Extract des Zoenbriefs des Hr. van Woerden. *Ik Harmen — make kond — dat ik eenen twiſt hadde met — waer bij ik uyt mijnen goeden gewijſet werd. en uit* MIJNE *beerſchap van Woerden, en uiten Lande.* Dit luſtte ons wat breeder uit te halen, deels om dat dit woord onze gedachten ſcheen om verre te werpen, deels om ook het zelfde in wat helderer daglicht, dan tot noch gedaan is, te ſtellen; terwijl wij intuſſchen overgaan, om de derde beteekenis dezes woords enig licht bij te zetten: want daar dit woord, voor een *beer* genomen, bij ſommigen niet voor echt te boek ſtaat, zal het der moeite wel waardig wezen, deels deszelfs echtheid en Regelmaat, deels, deszelfs goeden ouderdom aan te wijzen.

Zegt in de eerſte plaats ten Kate, dat dit woord, daar het eertijds beteekende *bewind*, *beerſchappij*, ook bij overdracht zij overgegaan om aan te wijzen, zulk enen, die dat *bewind* in handen heeft, het ontbreekt ons aan gene voorbeelden, die de geoorloofdheid diens overgangs kunnen ophelderen. Wat beteekende *boelſchap* oulings anders dan *boelaadje*, daar het nu gebezigd wordt van den perſoon, die boelaadje bedrijft. zie op BOELSCHAP. Is het ook anders met *maagſchap*, (*agnatio*, *cognatio*) voor *verwantſchapping*, thans gebruikt voor een enkelen verwant, maag, bloedverwant zelf, (*agnatus*, of *cognatus*) Zie Kiliaan, en ook Huygens, die hier op zinſpeelt bl. 1249.

Die arm is wil al 't MAEGSCHAP *wijcken,*
En elk is MAEGSCHAP *van de rijcken.*

Waar het in een twederlei zin voorkomt; doch in het eerſte voorbeeld kwalijk in het Onz. noch klaarder bij *van Ghiſtelen in Adelpb.* V. 3. *Hegio, ons maegſchap ſchamel van ſtaete*; of gelijk Terent: *Hegio cognatus proximus adfinis nobis.* En in de Phorm. I. 2.

't Is hier in de ſtad, een maniere, een recht,
Dat HET *naeſte maechſchap, 't zy rijck of ſlecht.*

een arm weeſe, zijnde ſonder Vader of Moeder, trouwen moet. d. i. de perſoon van het naaſte maagſchap. In welk voorbeeld duidelijk *maagſchap* maar op eenen perſoon ſlaat, en wel in het Onz. Geſlacht: welke regelmaat men ook beſpeure in het woord *Vroedſchap*, 't welk ook maar van eenen gezeid wordt, zoo wel als *vrouſchap* bij Jonktijs in Minerva en Venus welk voorbeeld met *beerſchap* zeer naau verband heeft; daar hij, gelijk uit den zamenhang blijkt, van een vrouw ſprekende, zingt:

Digitized by Google

PRINSDOM, o. *De zaake zijns Prinsdoms, 't welk in gevaar ſtondt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 46.

PRINS-

Dan 't VROUWSCHAP *is zoo licht niet van den hals te leyen,*
ZE ſlacht de teringkoorts; ZE wil met 't leven ſcheyen.

Daar en boven waarom *beerſchap* voor *een beer* min goed zoude zijn, dan *beerdom* in dien zin, zie ik niet; men vindt het bij Willeram. bl. 127, *Wie luſſam thine ganga ſin herduomes dogbter*, d. i. *hoe luſtzaem*, of, *hoe lieffelijk zijn uwe gangen, o Vorſten dochter.* De ouderdom van deze beteekenis wordt ons geleerd zoo uit Schilt. Theatr. Teuton, als uit de ondergevoegde voorbeelden. Zoo vinden wij in een handveſt van Graaf Willem van Heneg. 1314. *Allen die in den voorſz. Waert wonen opter dubbel —— totter Heerſcappen toe van enz.* Zie Balens Dordrecht bl. 17. van 't Jaar 1677. en in de volgende voorbeelden meer.

Zoo min men nu aan de waarde van dit woord hoeve te twijfelen, zoo weinig twijfele iemand, of dit woord oulings Vrouwl. geweeſt zij: dus vinden wij het ook reeds in den Zoenbrief van Graaf Willem I. 1356. daar hij gewagende van G. van Aemſtel, denzelven *die heerſchop van Aemſtel* noemt. Zie achter Veldenaar bl. 178. als mede in het groot Hiſtorieſch Woordenboek van onzen D. van Hoogſtraten IX. Deel, op het woord *Sytzama*, waar gij leeſt, *babes quitancie fen* DY *heerſchip Pier Sytzama tbo Altarum*, 1452. d. i. *gij hebt een kwijtbrief van* DIE *heerſchap Pieter Sytzama van Altarum.* Maar gelijk wederom oulings in dit woord het Vr. zijn' ſtand hield, zoo heeft dit, volgends den voorgeleiden grond daar na mede naar het Onz. beginnen te hellen, tot dat het Onz. geſlacht daar aan eigen geworden is; een zaak, welke wij niet alleen van dit woord, (waar van men de voordeelden naſla in mijne aanteekeningen op AANBIEDING) maar van de ganſche mas der in *ſchap* uitgaande woorden, zoo ver zij de beteekenis van enen ſtaat of waardigheid mede brengen, hadden voorgenomen te betoogen; En hoewel onze Hoogſtraten, ten aanzien van *heerſchap* zeer veel ſcheen te hebben tegen het Onz. geſlacht, zoo waren zijne redenen van geen belang, voor al niet (zie bl. 10.) die gehaald was uit het bijgevoegde betreklijk woordje *hem*, dat aan het Onz. geſlacht eens woords niets verkórt, ja genoeg te wederlegge ware uit een enkele plaats van Bredero, in zijn maanden, daar hij zegt:

'T Heerſchap gaat HEM *wat vermeijen.*

Waar-

Digitized by Google

PRINSSELIJN, als zijnde een woort van vermindering, O. *'t Prinſſelijn, zoontje zijner Vorſtelijke Doorluchtigheit*, Hooft in den 56. brief.

[PRINT, V. *Men ziet den geeſt van ouden Karel zweven in deze print*, Vond. afbeeldingen. *Zijn ſchriften toonen u zijn levendigſte print*, Vond. I. Deel der Poëzij bl. 580.]

PRIVILEGIE, O. *Van 't Privilegie*, Hooft in den 21. brief.

PROEF, V. *Tot d'uiterſte proeve*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 4. *Om zulk een harde proef uit te ſtaen*, Vond. in d'Opdr. der Batav. Gebroeders. [*Uw heiligheit wort op de proef geſtelt*, Vond. in Salmoneus. *Ghij ziet hem daer beneven geen' duiſtre proeve geven*, De Decker Goede Vrijdag.]

PRO-

Waartoe ten beſluite noch dient een niet onaardige uit het Paſſionaal, anders, de Gulden Legende bl. 26. van 't Winterſtuk; daar het van *een kind* ſprekende, dus voordgaat; *ſy vraechde* HEM (d. i. het kind) *waert alle dat jaer gheweeſt hadde; mer* DAT *kint ſeide, dat*TET *niet en wiſte oft een jaer geleden waer; met* HET *ſeide, dat* HEM *dochte, dattet maer eenen nacht geſlapen en hadde.* Doch hier over behoeven wij ons nu niet te bekommeren, dewijl wij zulks in een helder dachlicht hebben trachten te ſtellen op het woord MIN.

Wat dunkt u, Lezer, voor zoo ver gij, het geduld hebt gelieven te gebruiken dit na te gaan; verdiende deze zaak van zoo weinig belang zulk een beſlag, om dezelve uit de duiſterheid, waar in zij gewikkeld lag, op te trekken? Hier moet gij weten, dat dewijl deze zaak alleen aan Voorbeelden hing, ik mij heb moeten veriedigen, om voor u uit te ſchrijven dat gedeelte, 't welk ik dacht genoeg te zijn om tot een ſtaaltje te kunnen dienen, dewijl ik met meer voorbeelden aan te halen, uwen leesluſt niet heb willen tergen. Zoo er iemand gevonden wierd, die zich tegen deze mijne gedachten zoude willen aankanten, ik wil hem zulks niet betwiſten, alleen maar zeggende, dat hoewel ik deze bedenking met noch meer voorbeelden zoude kunnen ſtaven, ik dezelve echter maar opgeve zoo als ze hier ligt, te weten als ene bedenking zonder dat ik om dezelve ooit het harnas denk aan te ſchieten.

Digitized by Google

PROFECIJ, v. *De Waerzeggerin hare Profecij niet kunnende uitbrengen*, Vond. in Virg. VI. Boek der Eneade.

PRONK, M. *Met ijdelen pronk van woorden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 669.

PRUIK, v.

Daer op haer feeſt de liefelijcke Maij
De pruik meé ſiert,

Vond. in het II. D. der Poëzij bl. 323. [*Het teere brein met blonde en kruifde pruick beſlagen*, Vond. I. D. der Poëzij bl. 118. Zie van 't woord *pruik* zelf op PERRUIK.]

PRUIM, v. *Hier neevens eenige pruimen, om haar ontfangen vonnis te voldoen*, Hooft in den 142. brief.

PSALM, M. *Eenige toekijkers hieven den hondert en dertigſten Pſalm aan*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 712. *Met een nieuwen Pſalm*, Vond. in het I. D. der Poëzij bl. 447.

PUIJ, v. *Een zuil van koper aan de puij van't magtigh Rijk*, Hooft in de verſcheiden Gedichten. *Op de puij van 't Steehuis*, Vond. in Virg. I. Boek der Landgedichten.

PUIK, o. *Al 't puik der Ridderſchap*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 9. *Het puik der goederen*, Vond. in de Beſpiegelingen bl. 150.

PUIN, o. *Daer hij duizent vijanden met zich in het puin overſtulpt*, Vond. in Samſons Graffchr. Hooft heeft het vrouwelijk in Tacitus bl. 275; *Om 'er de puin in te brengen*, gelijk in de Ned. Hiſt. bl. 1159. *'t Kruit wies over de puin heen.* [Gelijk ook Vond. weder, *In Trojes heete puin;* dan meeſt Onz. *In 't omgewroete puin.* Vond. Inwijing van 't Stadh. *Het bloedig puin*, Vond. in Samſon. Dit verkieſt ook de Decker, *Ach! hoe leggen 't puin en 't gruis*, IV. Klacht van Jer.]

PUNT, o. *Op 't eerſte punt*, Hooft in de Ned. Hiſt.

Digitized by Google

Hiſt. bl. 39. Dit heeft Vond. Vrouwelijk in het II. D. der Poëzij bl. 260; *Op de punt van ſpijkers.* [„ Door *Punt*, van L. ten Kate in alle geſlachten „ geſteld, wordt in 't gemeen verſtaan alles, wat „ het uiterſte eener zaake is: ſomtijds drukt het „ eenen korten, of 't uiterſten van den tijdt uit, „ en dan is 't gemeenlijk van 't O. geſl. als, *op 't „ punt des tijds*, even als de Latijnen ook zeggen, „ *punctum temporis*, dat is, *het punt*, of *oogenblik*, of „ *ſtip des tijds*, Cicero Sext. 14. En gelijk Hoogſtra- „ ten in zijn Woordboek, deze woorden van Ne- „ pos, *Jam in eo erat, ut oppido potiretur*, dus vertaalt; „ *bij was op het punt van de ſtadt te bemachtigen.* Dik- „ wijls beduidt het de uiterſte ſpits van een mes, „ degen', pijl, ſtaak enz. en dan is 't veelſins V., „ als; *Haar ſpieſſen ſlepen treurig met omgekeerde punt*, „ Hooft in 't 12 jarig beſtand. *Schichten met een ij- „ zere punt beſlagen*, Vond. Eneade XII. B. bl. 524. „ *Op de punt van ſpijkers*, Vond. II. Deel der Poë- „ zij bl. 260. *Met de punt des degens*, Poots Poëzij bl. „ 75. Hoewel in dezen zin ook ſomtijds O. *Zij trekt „ al ſtervende den pijl uit, doch het ſtalen punt ſteekt tus- „ ſchen het been in*, Vond. Eneade XI. B. bl. 518. „ Zoo ook Eneade XII. *Eneas wil, dat ze de wonde met „ de breede vlijm openen, om het punt*, (des pijls) *tekrij- „ gen.* Oudh." De reden van die waling is deze: Dit woord is van ouds geſchreven *punte*, en is toen Vr. geweeſt, maar door de (*apocope*) af kapping der ach- terſte E, gelijk we in meer woorden, als *de oorloge, de uure, de ooge* hebben gezien enz.) is het ook Onz. geworden; dit Onz. ſchijnt zich heel voechlijk met *punt* te willen vereenigen, in zoo verre, dat het niet alleen, op zichzelf Onz. gebruikt wordt, maar dat dit Onz. als ſchier onafſcheidelijk tot zijne ſamen- gekoppelden is overgegaan.] „ Zoo gebruikt Vond. „ Beſpiegel. V. B. bl. 214. *Speerpunt; toen hem* (Gods „ Zoon) *het ſpeerpunt griefde in zijn onnoozel hart.*"

Digitized by Google

Grondpunt, Vond. Beſpieg. I. B. bl. 8; *Buiten't grondpunt van 't gezicht. Hoofdpunt*, Vond. in Salmoneus II. Bedr., *Om dat hoofdpunt niet te roeren.* „Wederom in de Beſpiegel. V. B. bl. 198; *Gelijk de „ Outvaders in dit hoofdpunt niet verſchillen.* Zoo *middelpunt*, aldaar bl. 10." Outh. [Ook de Decker *Aspunt. Als ik den beir zoo kort zie rondom 't aspunt zweven.* Waar mede gelijk ſtaan *draaipunt*, *ſpilpunt*, *toppunt* enz. Diesvolgens wil dan het gebruik dat *punt* in zijn gekoppelden Onz. maar 't woord *punt* op zich zelvé en O. en V. beide zij; aan 't eerſte toch is nu geen veranderen meer, aan 't laatſte noch wel; en dus behouden wij noch in 't enkel woord PUNT het overblijffel der Oudheid, die dit woord met de achtergevoegde E gewoon is Vr. te maken, daar wij zien, dat wij dit in de daar van gekoppelden reeds verloren hebben. Het Onzijdige echter ſchijnt te behooren bij *Punt*, wanneer het gebruikt wordt voor een gedeelte ener rede; een hoofdſtuk, of zaak, bij de Franſchen *poinct*. Zoo zegt Hooft Ned. Hiſt. bl. 39; *Op 't eerſte punt.* Zoo Breder. in Lucell.; *Ick wil het minſte punt voor u verſwijghen niet.* Huigens, in de Spaanſche Wijsheid bl. 1246.

Die veel ſpeelt met tongh en kaecken,
Komt wel eens het punt te raecken.

De Decker; *Daer van het minſte punt faelt.*]

PURMER, V. *Door de Purmur*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 421.

PURPER, O. *In 't purper zit de mot*, Vond. in Jephta bl. 24 [*Waer op het purper van de roos in 't ſneeuwer lelibloem zoo vierig plag te blaken*, J. de Decker. Goede Vrijdag.] Zie WIT.

PUT, M. *Joſef wert in eenen put gelaten*, Vond. voor Joſef in Dothan. Hooft heeft het Vrouwelijk in de Hiſtorie van de Mediçis bl. 18; *Laurens ſmeet het*

Digitized by Google

het jak in de put van den huize. [Doch Vond. M. *Dan kudden uit den put gedrenkt*, Vond. Virg. Landged. III. B. *Die pleitte voor de beken, die voor den regenback, een derde voor den put*, De Decker I. D. der Puntd. 410.]

PYRAMIDE, v. *Het afbreken van de Pyramide*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 163.

Q.

Hier te verhandelen of men deze letter in onze tale zal behouden, of verwerpen, gelijk eenigen doen, is mijn werk niet. Wij houden, gelijk in onze exempelen, het ſpoor van Hooft en Vondel, en der beſten van hunne navolgeren, bij welke zij gebruikt wordt, als hier nevens en elders blijkt. Die hier over bekommert is, ga te rade met oude en nieuwe Spraekkunſtenaren, onder welke de Heer Moonen goed berecht geeft; met wien ik volkomen hier in eens ben.

QUAEDT, o. *Onderlinge oogluiking tot het quaadt*, Hooft in Tacitus, bl. 509. *Door het quaedt*, Vond. in het I. Deel der Poëzij, bl. 178. Zie HECHT.

QUAEL, v. *In een ongeneeslijke quaal te verkeeren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 49. Vond. in Joſef in Egipten.

Zoo lang die jongeling mij zijnen mont zal weigeren,
Ziet Jempſar hulp nog trooſt voor haer' bedroefde quael.

[De Decker Puntd. I. B. *Van zekre quael tot ſtervens toe gemat.* Ook Vollenhove Poëzij bl. 489.]

[QUEEN, v.

„ *De vale, leelijke, doch wel gegelde queen,*
„ *In 't oog haers Bruidegoms een lelijblanke Heleen,*

„ Decker, Lof der Geldz. bl. 11. Zijnde *queen,*
„ *quene*, eene onvrugtbare Koe, maar ook wel eer

Digitized by Google

„ gebruikt voor eene vrouwe, huismoeder, ja zelfs „ bij de oude Gothen, Cimbren en Deenen, voor eene „ Koningin, gelijk ook in Engelandt, als Kilianus be„ rigt, en men by Junius in obſervat. in Willeram. bl. „ 263. en L. ten Kate, breder kan nazien." Outhof. *Menigh wel-geſchickt jongelingh omarmt een halfrotte quêen*, zegt Jonctijs in het twiſtgeding. Wanneer men de verſcheiden ſpelwijze van dit woord in vele noch levende talen, de Slavoonſche niet uitgezonderd, inziet, zou men mogen denken, dat dit woord overeenkomſt hebbe met het Griekſche γυνὴ, een vrouw; ſchikkende alles zich zeer wel met het Duitſche *kunne*, op welk woord wij ook iet zeiden.]

QUEL, v. *Door moeijelijke quel*, Hooft in Granida.

QUELLAEDJE, v. *Zelfs de Wethouwers droegen hun deel van de quellaadje*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 223. *Dido openbaert deze quellaedje*, Vond. in Virg. IV. Boek der Eneade. *Die zijne quellaadje niet genezen*, Vollenhove in de Heerlijkheid der Rechtvaerdigen bl. 2.

QUELLING, v. Zie AENBIEDING.

QUETSUUR, v. *Daar wert beſtemt tot d'eerſte quetſuur het zinkroer te gebruiken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 813. *En ſtrek een balſem aan de levende quetſuur*, dezelve in het Bruiloftdicht op Huigens. *Hij taſtte naer de quetſuur*, Vond in Virg. IX. Boek der Eneade.

R.

RADT, o. *Het radt van avonture*, Vondel in d'Opdragt van Koning David herſtelt.

[*Gelijck een uurwerekwigbt het ſneckradt ommedrijft,*
Het ſneck het bodemradt; het bodemradt, geſtijft
In zijne ſnelle vaert, het kroonradt komt beroeren,

Het

Digitized by Google

Het kroonradt door zijn drift het ſtrijckradt om komt voeren,
En 't ſtrijckradt d'onruſt drijft geduurig heen en weer.

Vond. Joann. den Boetgez. IV. Boek bl. 68. *Uw rasheidt joegh verbij 't beradde zonneradt*, Hooft in zijne dichten.]

RAE, V. *De zeilen aen de rae te ſlaen.*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. Een ſcheepswoord is 't, dat men nazien kan in Winſchotens Zeeman.

RAEDT, M. Dit woort is van dit geſlacht, het zij het betekene eene Raedtsvergaderinge, of den raedt dien iemant geeft, of ook den perſoon, die raedt geeft, den raedsheer. Het eerſte heeft Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 455, *Anderen hielden den Raadt voor vrij, en zijn bevel van waarde.* En bl. 764, *Aan geen zekere plaats zou de voorzeide Raadt gehouden zijn, maar zich onthouden in de landen of ſteden, daar hij en de hooge Overheit het dienſtigſt oordeelden.* Vondel in Virg. X. Boek der Eneade; *Jupiter den Raedt der Goden verdagvaerdigende.* Dekker in den Goeden Vrijdagh: *Men ſtelt hem voor den Raedt der Schrift- en Wetgeleerden.* Het tweede, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 20, *Waar door hij zijnen raad luttel gehoor gaf.* Vondel ook in den Inhout van Palamedes: *Zonder zijnen raedt.* Dekker in Joannes den Dooper: *Daer laet hij zijnen raed, zijn wonderen in hooren.* Het derde is ook bij Vondel in d'Opdragt van Hekuba: *Den Heere Mr. Antonis de Hubert, ouden Raedt en Schepen der ſtede Zierikzee.* Waerom het afwijken hier van wanvoegelijk voorkomt bij Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1017, *De Griffier der Raedt van Staete.* Volkenhove is ook voor 't Mannel. geſlacht in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 5, *In Gods eeuwigen en onveranderbaren raadt.* Men ziet het ook aen HOFRAEDT bij Vondel, in het Berecht voor Jephta: *In den Hofmeeſter en eerſten Hofraedt.*

Digitized by Google

RAEDTSEL, O. *Bij gebrek van het raedtſel*, Vondel in den Inhout van Samſon.

RAET, V. *Honigh uit de raet*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged. bl. 114. [dan *honigraat* gebruikt Vond. M. *Met zoeten honigraet*, En. Virg. IV B. *Met geelen honigraet*, Vondel Ifigenie in Taure, bl. 20. Ook bij de Decker, *Gij vindt den honigraet meer lieffelijk*, Bruiloft zijns broeders; van welk geſlacht ik *raat* mede houde.]

RAGH, O. *Beweven van het ragh*, Vondel in de Bruiloftdichten, bl. 720. [*Het fijnſte dundoek en het dunſte ſpinneragh*, Vond. Ovid. Herſch. IV. B. bl. 104.]

RAK, O. *'t Rak van den langen wegh*, Hooft in Tacit. bl. 371. *Hij liep om dit rak*, Vondel. in 't V. Boek van Ovidius Herſchepp. [*Door 't rak der groote galerij*, Hooft in zijn gedichten.]

RAM, M. *Wraek den ram*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantged. [*En beval den ram t'offren in de vlam*, Vond. in Jefta. [Een hemelteeken] M. *De zon doorkruipt den ram*, de Decker goede Vrijd. [Een oorlogſtormtuig] M. *De oorlogsram, hoe grof hij is en groot*, de Deckers Dooper IV. Bedr. zoo *ſtormram. Die voor 't rammeien van den ſtormram ſuft noch zwicht*, Vond. David in ball. IV. Bedr.]

RAMP, M. *Door gelijken ramp*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 26. [Dit voorbeeld kan hier niet zoo zeer ten ſteun van 't M. geſl. dienen; 't is ene meermalen bij Hooft gebruiklijke manier van ſchrijven, in plaats van *door gelijk een ramp*, even als men verkortenderwijze zegt, *zulken man, zulken vrouw, zoodanigen ſpijze* voor *zulk een*: dus lees ik ook in Tacit. Jaarb. II. B. *in zulken geval*; en, *Door gelijken huwelijk*, in Tacit. IV. Jaarb. Ene ſchrijfwijs ganſchlijk tegen de geregelde taal aanloopende, doch bij den Dichteren der voorige eeuw gemeen.

Digitized by Google

meen. Zoo ſchrijft Huigens in Hofw. bl. 620, *Soo ſueren ſchipbreuck.* J. Cats in Pſammetichus, *En op ſoo kleinen plaets ſoo grooten ſtuk gewracht.* Ook noch de Dekker, *Die met zoo waerden bloed hunn' dullen bloeddorſt leſchte*, in Karel I; en dat noch verder gaat, in de klacht van Camma, *Van een zoo wreeden verraed*, even of hij geſchreven hadt *van een zoo wreed een verraad.* Thans vindt men dit woord algemeen M. gebruikt, het welk ſchijnt geſproten uit het door den Hr. Hoogſtraten kwalijk opgegeven mannel. voorbeeld van Hooft. welk M. geſl. de taalkundige Hr. B. Huydecoper echter ſchijnt verkoren te hebben in zijnen Achilles, bl. 20.

Mijn ziel onſchuldig aan den ramp, dien Hij ons brouwt.

En dewijl zijn Wel Ed. geſtr. (die van mijne eerbiedige achting overtuigd zij, en mijne uitweiding gelieve te verſchoonen) dit woord M. hield, is het buiten reden niet, dat hij elders in de proeve van Taal- en Dichtkunde, bl. 248. drie plaatſen van Vondel, die het V. ſchijnen te hebben, met opmerking aanhaalt, hoewel in de twee eerſten zulks niet ligt: want wat het eerſte voorbeeld *ons allerhande ramp erinren* betreft, zulks dient tot geen bewijs voor het V. volgends het geen wij, ten aanzien van de buiging van *allerhande* op het woord BEEN, gezeid hebben, en het tweede voorbeeld aldaar in den eerſten naamval gevonden wordt; doch dat Vondel in het derde voorbeeld het V. heeft, zulks komt meer in aanmerking, dewijl *ramp* bij hem altoos in dat geſlacht gebruikt is. Zoo zegt hij in Electra:

——— —— — *geraeckte men dat pas*
Van d'eene ramp in een, die noch veel grooter was.

Zoo in Hippolitus, IV. Bedr.

Ik acht voor al dit d'allergrootſte ramp.

Als

Digitized by Google

Als mede, zoo ik meen, in Palamedes; *Die ramp vermijt mijn burgerboer.* Van gelijken ook bij anderen:

Door de verzochtheid van de ramp.

Bredero in Jerolim. *Op dat wij door de dood het eynd niet ſouden winnen van ſtage ramp en hoon*, D. Jonctijs, Roſelijns oochjes LII. *Hoe onmagtig de minſte ramp te keeren!* Vollenhov. Poëz. Avondbed. bl. 112. En hoewel Hooft het woord *ramp* meermaal M. gebruikt, het V. miſt hem ook niet; zoo zegt hij in de vertalingen; *Niet te verſlaan in ſchielijcke ramp is wat groots.* Ook in de Ned. Hiſt. VI. Boek, *Zonder een onvoorziene ramp.* Welk V. wij het eigenlijk geſlacht dezes woords houden, zonder dat wij ons door een enkel voorbeeld van het Manl. geſlagt laten ophouden.]

RAND, M. *In den rand*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 78. *Die den rand vergulde*, Vond. in Virg. X. Boek der Eneade.

RANK, V. *Druiven aen een taeie rank*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten. Zoo ook WIJNRANK. *Eer gij de vrolijke wijnrank in d'aerde legt*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantgedichten. [*Met eene milder rank*, Vond. Gebroeders.]

RANKET, [kaatsnet] O. *Hij zal dien bal wel keeren, zoo Vrankrijk hem 't ranket leenen wil*, Hooft in den 94. brief.

RANSOEN, [losgeld] O. *Opdat 'er aan 't ranſoen geen mangel viele*, Hooft in de Nedelantſche Hiſt. bl. 324.

RAPPIER, O. *'t Rappier*, Hooft in de Nederl. Hiſt. II. Boek bl. 57.

[RASP, V. *Zoo doet de tuchtrasp ook; die is hij dubbel waert*, de Deck. Puntd. I. B. 191.]

RA-

Digitized by Google

RAVE, V. *Ik zal de kraſſende rave opwekken*, Vondel in Hor. III. Boek 27 Lierz. Hooft heeft het mannel. in het Leven van Henrik den Gr. bl. 177, *Koning en Koningin waren in hunnen ſlaap geſteurt van eenen nachtraven.* [De Decker houdt het met Vond. *De Vos ſprack tot de rave*, Puntd. I. B. 273. Het voorbeeld dat Outhof heeft, geldt hier niet.]

RAVELIJN, [de Franſchen noemen het *contreſcarpe*, Kiliaan met een Duitſch woord *raveling*] O. *Om 't ravelijn te beuken*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 269.

REAEL, [een geldmunt] M. *Op peene van een' gouden reaal*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 459.

RECHT, O. Dit is eigentlijk onzelfſtandig of bijvoegelijk, in gebruik op de wijze der zelfſtandige woorden, gelijk men zegt: *Het wit, het zwart, het nat*, enz. *Het recht t'ontwaſſen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1. *d'Onroomſchen ſtaen dit recht toe*, Vondel in 't Berecht voor Adam in ballingſchap. Zie HECHT.

RECHTTE, V. *In de rechtte, of door omwegen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 622.

REDE. Dit woort, het zij betekenende in 't Latijn *ſermo*, het zij *ratio* (waer omtrent anderen in het Duitſch dit onderſcheit maken, dat *rede* zij *ratio*, en *reden*, *oratio*, of *ſermo*, anderen weder recht anders) is vrouwel. Het eerſte heeft Vondel in de Aenleidinge ter Nederd. Dichtkunſt: *Let wel op den draet van uwe rede.* Het tweede in 't Berecht voor Palamedes: *De reden beſtelt ons Filoſtratus.* ['t Onderſcheid geeft ons Vondel op in Davids ball. IV. Bedr. *Die rede ſchijnt bekleet mèt ſchijn van rijpe reden.* Van het eerſte *rede*, komt af, het thans gebruiklijke, *redenen*, waar voor men met een baſterd uitgang wel eens zegt *redeneren*, waar van men zie

Huy-

Digitized by Google

Huydecop. bl. 321, 499. dus vindt men al *redenen* bij *Otfridus*. Dat men *reden* voor *ratio* zegge, keuren vroeger ſchrijvers mede; zoo zegt Koornhart, in *Cicer.* van de plichten, bl. 22; *Daer men goede bewijſelijcke redenen af mach geven.* C. v. Ghiſtel. in Ter. Andr. I. 1; *En dat was goede redenen*, het welk daar voor *reden* gezeid wordt. Doch dat de Ouden *Rede* zoo wel voor *ratio*, als *oratio* gebruikt hebben, zie men in Palthenius, ad Tatian. bl. 377, bij Eccard. in Theotiſc. bl. 108. Zie ook op ZEGEN.]

REE, of RAE, gelijk wij boven gehad hebben, v. *Hij beveelt de zeilen aen de ree te ſlaen*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade.

REEDE, v. *Dies deed hij de zijnen in zekere raazeils treden, die daar op de reede laagen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 148. *De vloot zal op de reede leggen*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade.

[REEKS, v. *Ik draeg de ſleutelreeks van Gods geheimeniſſen*, Vond. W. v. Naſſ. Geboorte. *Gij draeght de ſleutelreeks van kluiſter en van kercker*, Vond. in Pet. en Pauwels.]

REEP, m. *Zommigen rukken den reep af*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 483. [*Langs den valreep en den ſnuit*, Vond. Virg. En. X. B.]

REET, v. *Door de reete der tweedragt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 55.

REGEL, m. *Met den regel der nature*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 747. *De leergierige volge dezen regel*, Vondel in de Aenleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt.

REGEMENT, o. *Het Zeeuſche regement*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1141.

REGEN, m. *Overmits den regen*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 167. *Door den regen uitgebluſcht*, Vondel voor den brief van St. Tekla. *Om Jiſreël*

daalt

Digitized by Google

daalt 'er zoo veel zegens met den regen van boven, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 87.

REGENVLAEGH, V. *Wanneer de reizende man de regenvlaegh ontſchuilt*, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade. Zie VLAEGH.

REGERING, V. *Dewijl Godt mijne regeering begenaadight heeft*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 125.

[REGGE, [een ſtroom] V. *Dit haegt de Regge, die ten water uitrijzende, haer glazen ſtroom*, enz. Moonen, in 't vervolg der Poëzij, bl. 7.]

REI, (*chorus*) M. *Met den geheelen rei*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedichten. [*Waterlantſche melkboerinnen vlechten handen aen den rei*, Vond. Oranjes Meilied. *In 't midden van den Maegdelicken rei*, Vond. I. Deel der Poëzij. *Rei* is onderſcheiden van *rij*, V. Zie RIJ.]

REIGER, M. *Om den reiger niet te gelijken*, Hooft in den 54. Brief. *Ardea verkeerde in eenen reiger*, Vondel in 't XIV. Boek van Ovidius Herſch.

REIS, V. *Die de reize aannam*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 37. *Zijne reis te voltrekken*, Vondel in den Inhout van Ifigenie in Tauren. *Voor die korte reize*, Vollenhove in zijne Lijkpredikatie op de Koninginne van Engelant.

[REKEL, (*canis domeſticus*) [een wachthond, oppaſſer] M. *Houdt den rekel kort aen hant of bij bijt*, Vond. II. Deel der Poëzij. *En toen hij uit zijn neſt den rekel leiden zou*, Vond. Hippol. III. Bedr.]

REKENSCHAP, V. *Hoewel ik tot geen reekenſchap gehouden ben, wilze u evenwel geeven*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 126.

REN, M. *Hij ſtortte met eenen ren op den vijant*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 70. *Met vollen ren*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade. Zoo ook

Dec-

Digitized by Google

Decker in Joannes den Dooper [II. Bedr.

Het ſiet met moeden ren
De Sontorts in de baren dalen.]

Zie ook RUN.

RENTE, v. Vondel in het I. Deel der Poëzij:

Het voorjaer, nu de winter ſcheit,
Brengt, als een jarelijxe rente,
Zijn bloemen, rijk van verwen, voort.

[Ook de Decker, *Bij een' groote rente*, Lof der Geldz.]

REST, v. *De reſt te verhaalen*, Hooft in Tacit. I. Boek, bl. 2. *Turnus ging met de reſte ſtrijken*, Vond. in Virg. XI. Boek der Eneade.

REUK, m. *Anderen mompelden dat zij in de harſſenen vergeeven waare door den reuk van een paar hantſchoenen*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 12. *Dewijl gij uwen reuk onder een mengt*, Vondel in Virg. II. Herdersk.

REUTEL, m. *Met den reutel in de keel*, Vond. in de Fenic. Gebroeders bl. 53.

RHOSNE, [of RHONE] (een rivier) v. *Over de Rhoſne*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 151.

RIB, v. *Tuſſchen de derde en vierde rib*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 181.

En Adam en zijn bruit door 't klappen van twee monden
Oranje en zijne rib beriepen tot den toon,

Vond. in het I. Deel der Poëzij bl. 186.

RIDDERSCHAP, v. *Van de voornaamſten der verbitterde Ridderſchap*, Hooft in den Inhoud van Geeraert van Velzen. *Onder onze jonge Ridderſchap*, Vond. in d'Opdr. van Adonias. [Zoo is 't als het voor 't lichaam, den ganſchen hoop der ridderen genomen wordt.] „ Maar neemt men het voor de waardig-
„ heid van die ridderlijke orde, dan is 't o. Gelijk
„ Hooft

Digitized by Google

„ Hooft leert in den Huize van Medicis, *Everhard*
„ *van de Medicis werdt ook met het ridderſchap vereert.*
„ Zoo ook *Die door dappre daaden het ridderſchap be-*
„ *vocht*, (d. i. die door dapperheid tot die waardig-
„ heid verheven word:)" Outhof. En zo is 't gelegen met alle woorden in *ſchap*, wanneer ze in dien twederlei zin gebruikt worden. Zie PRIESTERSCHAP.]

[RICHTSNOER, O. *'t Richtſnoer toog hij 'er overheen*, de Decker in Jer. II. Klaagl.]

RIEM, M. *Zulx de verbolgenheit hun 't hart onder den riem ſtak*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 103. *Ik ſteek u een hart onder den riem*, Vond. in Virg. XII. Boek der Eneade. [*Die ook onwaerdig ben den riem van zijnen ſchoen t'ontbinden*, De Decker de Dooper III. Bedr. *Die niet eens waardig ben den ſchoenriem te ontbinden*, Vond. Joannes de Boetgez. I. B. bl. 20.]

RIET, V. *Achter 't riet*, Hooft in de Gezangen, bl. 636. *Het dunne riet*, Vond. in de Voorrede van Virg.

[RIEVIER, V. *Als een Eutelides in zedige rievier zijn blonde lokken zag.* De Deckers Puntd. I. bl. 94.]

RIF, O. *Laet mijn onbegraven rif geen aerde gebrek hebben*, Vondel in Horat. I. Boek 28. Lierzang. Ook genomen voor een ſmalle ſtrook zeils, *Bint een rif in*, dezelve in Horat. II. Boek 10. Lierzang. Dit laetſte geven anderen den naem van *reef*, ook Winſchoten.

RIJ, (*ordo*,) [rang] V. *Een' eeuwige rij te ſtuwen met vorſtelijke perzonen*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 2. *Een ſtam, die eene lange rij van brave mannen uitleverde*, Vondel in d'Opdragt van Samſon. [*In de rij en rei der Prieſterdommen*, Vondel Altaargeh. II. Boek, bl. 103. Van 't onderſcheid tuſſchen *rij* en *rei* zie Huydecoper in de proeve, enz.]

Digitized by Google

RIJK, O. *Hij verkieſt ballingſchap voor 't rijk*, Hooft in den Inhout van Baeto. *Uit het geheele rijk*, Vond. voor den brief van Katarine.

RIJKDOM, M. *Om den rijkdom van volk*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 5. *Arm bij den rijkdom*, Vondel in d'Opdragt van Virg. *Een rijke roeme niet op zijnen rijkdom*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 30. Van Heulen hout het ook voor Mannel. Zie hem bl. 22. Bij anderen wort het t'onrecht vrouwel. genomen.

RIJM, O. [in den maatzang] *Men magh om het rijm de tael niet vervalſchen*, Vondel in de Aenlei. ter Nederd. Dichtkunſt.

[Beveelt men mij dan 't rijm, 'k beveel u 't rijmeloos,
Wiens pen der Vranken helt deed leven voor altoos.

Vond. in een' brief aan den Droſt Hooft. *Gij eiſcht een zout en geurig rijm*, de Decker II. B. Puntd.] Huigens in de Zedeprint van een algemeen Poëet zegt:

De min doorſichtige, dien 't klappen van den rijm
Voor alle reden gaet.

Hier ſchijnt het mannel., maer ik giſſe dat hij het neemt voor *van den rijme*, op welk een wijze men de Onz. woorden uitdrukt. Zie ANKER. [Of liever dat dit woord eertijds ook Manl. geweeſt zij; zoo gebruikt het ook noch Marnix in de voorreden zijner Pſalmen.] Ook volgt Huigens het Onz. in zijnen Oogentroost:

De dichters zijn dicht blint: ſij ſien maer door het rijm.

daer hij voor 't Mannel. zijnde zonder de maet van 't vaers te krenken had kunnen zeggen, *door den rijm*. In de betekenis van *rijp; pruina*, is het M. *Met ſneeu en grijzen rijm*, Decker in Joann. den Dooper.

RIJN

Digitized by Google

RIJN, [een bekende rievier] M. *Daarenboven had Civilis een dwars hooft in den Rijn geworpen*, Hooft in Tacit. bl. 479. *Gij gaet den bevrozen Rijn bezoeken*, Vondel in Virg. 10. Herderskout. Deze eenige rivier hout van Heulen voor M. [doch ganſch kwalijk.] Zie AEMSTEL.

RIJP, ['tzelfde als de RIJM] (*pruina*) M. *Daer hij dien rijp* (d. i. 't manna) *dat blancke ront ziet leggen*, Vond. in de Altaergeh. bl. 16. [*Zoo dra de zon den witten rijp en dau uit kruiden zoogh*, Vond. Herſch. IV. B. bl. 100. doch *Rijp* voor *Rupſe* ſchijnt Vr. te zijn; en mogelijk bedoelde dit ook Moonen in zijne Spraakkunſt, waar van men zie ten Kate I. Deel 449 bl. op RIJM.]

RIJS, O. *Hij voert het rijs wech*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantgedichten. [*De brant wordt in het rijs geſteecken*, Vond. Virg. En. II. B. *Het lijckrijs uwes zoons te ontſteecken*, Vond. in Hippol. V. Bedr. Doch *Rijs* voor, *oriza*, een korrelvrucnt, wil V. zijn.]

RING, M. *In eenen ring*, Hooft in Tacitus II. Boek. *Midden in den ring*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. Dit woort is niet te tellen onder de woorden van de werkwoorden afkomſtig, in dezen klank eindigende, als *Verachting*, *Bezoeking*, *Begroeting*, *Verloſſing*, enz. die wij gezegt hebben Vrouwel. te zijn.

RIST, (*fasciculus*) [een bondeltje, pakje, enz.] V. *De erffenis eener riſte van Vorſtendommen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 2.

RIT, M. *Met gezwinden rit*, (d. i. *ren*) Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1179.

ROBIJN, [voor den ſteen] M. *Zo vat met ael den edelſten robijn*, Vond. in de Altaergeh. bl. 8. [Doch O. voor den *erts*; *'t Robijn der lippen deed hem branden*, de Decker Bruilofd. *ô! Die door 't mals robijn der lippen die kas vol perlen ſaeg!* ook aldaar. Zie DIAMANT.]

Digitized by Google

[RODAEN, [een rievier] M.

Dat wij den dorſt verſlaen
Met bruizenden Oront en ſchuimenden Rodaen.

Vondel I. Deel der Poëzij, bl. 163.]

ROEDE, V. *Een ſtaartſtar, die haare roede uit het Weſte naa 't Ooſte ſtrekte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 546. *Circe ſloeg den koning met haer goude roede*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade. *Was een magtigh, geweldenaar zijne roede ooit ontwaſſen?* Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 113. *Die uwen arm bevolen heeft de roede*, Decker in de EERSPORE.

ROEF, V. *Met een toeloopende roeve*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 999.

ROEM, M. *Met eenen roem*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 66. *Met al hunnen roem*, Vondel in Virgil. II. Boek der Lantged.

ROEMER, M. *De heer van Schaagen magh hem wel een' fraaien roemer op de handt zetten*, Hooft in den 48 brief. Vondel in de verovering van Grol, bl. 8.

Om het op eer en eedt zijn hopliên te doen dencken
Deed Dulcken ſchuimens vol den grooten roomer ſchenken.

ROEP, M. *Op dezen roep*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 101. *Magh men den roep gelooven*, Vondel in Virg. III. Boek der Eneade. [*Vol droef heids op dien roep*, Vond. Virg. En. XII. B. *'k Ben mijnen loop bereid naer uwen roep te ſtrecken*, de Decker in zijn Puntdichten, II. B. 419.

ROER, O. *Het roer*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt. *Toen ik op het roer leunde*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. Ook genomen voor ſchietgeweer: *Met het roer op den hals*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 320. [*Het zinkroer in de vuiſt*,

Hooft

Digitized by Google

Hooft in de Dichten, doch dit kan niet blijken uit het bijgebrachte van Oudh. in *Merkuur zit zelf te roer*; waaromtrent hij aanteekend, dat dit woordken *te* gevoegd wordt bij woorden van alle drie de geſlachten.] Genomen voor een rivier van dien naem is 't Vrouwelijk: *Bij de Roer*, Vondel in de Klinkdichten, bl. 301.

ROEROM, M. *Tot eenen roerom*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 269. Dit is eigentlijk geen zelfſtandig woort, maer gekoppelt uit twee andere ſtemmen, een werkwoort en voortzetſel. Het welk ook omgezet, dat is 't agterſte voor, bij hem in gebruik is, als blijkt uit de zelve Hiſtorien, bl. 397; *Tot ongelooffelijken ommeroer aller zinnen.*

ROEST, M. *Gelijk de roeſt zijn tant zet in metael*, Vondel in de Altaergeh. bl. 53. [*Hij ſchuurt der feilen kankerigen roeſt*, Vond. in de Roomſche Lier. *Die nauwelijx den roeſt ontgaen*, de Decker Joann. den Dooper, III. Bedr.]

ROGGE, V. *Men verhood, de gemeene rog hoogher dan tot twee gulden en vijftien ſtuivers te geeven*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 959. *Met vette rogge te voeden*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantged.

ROK, M. *Een ſlip van den rok ſcheuren*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 28. *Den rok beſtrijkende*, Vond. in den Inhout van Joſef in Dothan. [*In onzen vleeſchelijken rock*, de Decker aan zijne moeder.]

[ROKKEN, O. *Hij wenſcht, eer 't rocken dunt, het mes door uwen draed*, de Decker Juven. XIV. Schimpd. Dit *rokken* noemt de Roomer *colus*; wij meeſt *rok*, *ſpinrok*; ook wel *wokke*; de Hoogduitſcher zegt *rokken*. Van ons *rok*, *ſpinrok* hebben we *rokken*, *iets rokken* (*lanam ducere*; *penſa trahere*) waar van weder bij overdragt *iemant iets rokken*, *kwaad rokken*. Dit is Nederduitſch. Het Hoogduitſch *rokken* (*colus*) hebben wij ook overgenomen, dan 't

Digitized by Google

is nóch nieu, en bij Kiliaan ook niet bekend; nieuw dan ook gevolglijk het daaruit gevormd werkwoord *iets rokkenen; kwaad rokkenen, berokkenen;* zoo dat we thans beide en *rokken* en *rokkenen; berokken* en *berokkenen* onverſchillig gebruiken. Het eerſte is 't oudſte, en zou mij beſt bevallen. *Hier is gerockt, dat noch niet en is volſponnen*, zegt C. van Ghiſt. Didoos brief aan Eneas. *Hoe ſuldy 't rocken*, in Terent. Andr. IV. act. 2. ſc. *Is 't ſamen gerockt d'Edelman en derde ſtaet*, Roemer Viſſcher brabb. bl. 176. *Met ſijne rampſaligheit, die hij eenen anderen berokkede* voor *berokte*, Marnix Pſ. LII. op den kant. *Die mij berockt ſchande end' oneere*, Pſ. LV, 13. bij nieuwen ook noch. De Decker; *maer kerckgeſchil berockt onſterfelijke krijgen*, puntd. Hier van het mannel. SPINROK, *Wiens handen verdroten den ſpinrock te ruerene*, C. v. Ghiſt. Dianier aan Herk. Vondel Virg. En. VIII. *bij den ſpinrok.* Van *rokkenen*, dat bij de ouden ſpaarſamer voorkomt. (De Noordwijkſche kamer voor Rotterd. 1561; *Ghij rockent onmaetig:* bij nieuweren meer. Huigens *ſijn toeſien is verdienſt; ſijn rockenen is winnen*, Zedeprint van een' gemeen ſoldaat. Vondel, *Apollion naer de werelt te zenden om quaet te berockenen*, Joann. de Boetgez. bl. 66. IV. Boek op den kant) van dit, zeg ik, komt *het rokken* of *het ſpinrokken*, in welke beide Weſterbaan ſchijnt verdwaald te zijn geweeſt in Virg. bl. 269. *Het ſpinrock van Minerf te handelen*; 't welk niet goed is; dewijl men uit de opgegeven voorbeelden zien kan, dat men *den ſpinrok* zeggen moet; maar wederom ook *het ſpinrokken.*]

ROL, v. *Ook ſpeelde hij de rol*, Hooft in Tacit. bl. 128. *Zal een ander uwe rol verſtaen*, Vondel in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt.

[ROME, o. Zie ROOME.]

ROMP, m. *De vlam vermeeſterde den geheelen romp,*

Digitized by Google

romp, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. Maer Hooft heeft het vrouwel. in de Nederl. Hiſt. bl. 10; *Omdat de Engelſchen den Francoiſen de woeſte romp gelevert hadden.* [De Decker acht het M. *Van eenen dooden romp*, I. Deel bl. 100.]

ROND, (zelfſtandigh genomen) O. *Eer de groote gront ontworpen was van dit geweldig Rond*, Dekker in den 16 Pſalm.

[Hij renn' wien 't luſt om 't ſtarlicht ront
Ook booger dan de veerſte palen;
De Godtheit komt hem tegenſtralen:
Men loopt den Schepper in den mont.

Vondel Lierd. III. Boek.] Zie HECHT.

RONDAS, V. *Met de rondas aan den arm*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 336. *Zij polijſten de ſchrikkelijke rondas*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade. [Het, *koperen rondas* van den heer Outhof bewijſt niets.]

RONDE, V. *Terwijl hij de ronde deed*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 830. *Aen den hemel de ronde doende*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. [Maar wat of de reden zij, dat het bijvoeglijk *rond*, juiſt in *ronde* verandert zij, daar men diergelijke zoo veel heeft, die de *te* hebben, als *breete*, *diepte* enz.? De uitgang van dit en diergelijke woorden is eigenlijk *de;* hierom ſchreven de ouden die woorden aldus *breedde*, *rondde*, *diepde* enz. waar onder ook voegt het woord *oudde* (*ſenectus*) [ouderdom] immers zoo vindt men 't bij oude ſchrijvers, ook noch bij Hooft, de Decker, enz. nu echter *oude;* zoo als Vondel ſchrijft, *van middelbare oude* V. thans zegt men *breete*, *diepte*, *ronte; in de breete*, *in de ronte;* niettemin hebben wij noch de rechte uitſpraek van 't oude DE behouden in dit ons *ronde*, *de ronde doen;* even als in ons *oude* voor *ouderdom;* doch voor welk laatſte niet min kwalijk, ook al gezeid wordt *oute;*

Digitized by Google

de oute eener zaak. Nu is wel waar, dat, dewijl *rond* met *de* gekoppeld is, even als in *oud*, *breed*; men gevolglijk moeſt blijven ſchrijven *de oudde*, *de breedde*, *de rondde*; gelijk noch de Decker in zijn Puntd. *in 's werelds wijde rondde*, en Huigens, in Hofw. bl. 601, *die ſulcken wijdde ſou beſlaen*; bij wien wij ook vinden, *lengde*, *breedde*, *hooghde*; welk ſoort van woorden alle Vr. zijn, doch wie zou volgers vinden? Van *rond*, een zelfſtandig Naamwoord, zie op ROND.]

RONDEEL, O. *'t Rondeel van 't ſlot*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 377.

ROOF, M. *Den ſmaak des roofs wech hebbende*, Hooft in Tacit. I. Boek. *Mits de Lantvoogt het koopen van den roof verboodt*, dezelve in de Nederl. Hiſt. bl. 251. *Zijn klaeuwen in dien vetten roof te ſlaen*, Vondel voor Joſef in Dothan. *Het paſt zoo groot een' veltheer, als Themiſtokles, niet, dat hij nederbukke, en den roof oprape van zijnen verſlagen en vluchtenden vijant*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 60.

ROOK, M. *Door eenen vuilen rook*, Vondel in d'Opdragt van Zunchin. [*Van een' vergiften roock*, Vondel in de Bruiloftd.] Bij Hooft in Boccalins 65 Nieumare vinde ik het vrouwel. *Omdat hij zijne rook te koop hielt.*

ROOM, M. *Gezoogt met den room der zinlijxte zeden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 778.

[*Zijne Eega mé niet luy noch loom*
Ontlaſt de koe van haren room.

de Decker in zijn' Morgenſtond.] „ Rotgans zegt: „ *De melkmeid perſt den room uit d'uiers met heur hand.* „ In zijnen brief aan Vollenhove, bl. 6; waar in „ aan te merken is, hoe hij door *room* verſtaat, 't „ geen men in Holland en elders *melk* noemt; doch

„ zoo

„ zoo noemt men in Gelderland, en 't Sticht
„ *Lac preſſum*, melk in Holland, karnemelk
„ *Lac*, room —— —— melk
„ *Cremor lactis*, 't vet van den room —— room". Outh.

[ROOME, (*Roma*) [de ſtad] O. *Het weeldige Rome*, Vond. in Hor. Gez. III. 29.]

ROOMER, M. Zie ROEMER.

ROOS, V. *Onder de roos*, Hooft in den 66. Brief. *Aen de roos van uw kerkgewelf*, Vondel in Virg. IX. Boek der Eneade. *Het purper van de roos*, Dekker in den goeden Vrijdag. „ Zoo *Slotroos*; *Of het wild* „ *aen de ſlotroos van uw kerkgewelf ophing*, Vondel „ Eneas IX. Boek in onrijm; waar Virg. in 't Latijn „ *tholus* heeft; een rond gewelfgebouw, of het „ gewelffel van eene kerke, waar aan men den „ roof der vijanden ophing; terwijl 't ook voor de „ lanteern of kom der kerke word uitgelegt". Outh.

ROOSTER, M. *Toen Karel Spinola den gloeienden rooſter van den heiligen Laurens, dien grooten martelaer, verdoofde*, Vondel voor Zungchin. [*Sint Laurens om 't geloof gerooſt op gloênden rooſter*, Vond.]

ROOZELAAR, M. *Voor den rooden Roozelaer*, Vondel in Virg. V. Herderskout.

ROOZENGAERT, M. *Hoe 't paradijs den roozengaert der kerke afbeeldde*, Vondel in de Altaergeh. bl. 24. Zie GAERDE.

ROS, O. *'t Gezwinde ros*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 199. *Een Franſch ros, dat twee witte voeten heeft*, Vondel in Virgil. V. Boek der Eneade.

ROT, in de beteekeniſſe eener menigte, V. *Bij de billijkſten van deze rot*, Vondel in de Beſpiegelingen, bl. 137. Ook in Adonias, bl. 44, *Voor de rot*. Maer elders, 't geen mij beſt dunkt, gebruikt hij het O. *Voor 't Prieſterlijke rot*, in den brief van Agnes, bl. 16. *'t Rot der wichelaren*, in den brief van

Digitized by Google

Lucie bl. 42. Vollenh. in den Kruistriomf bl. 13; *Hij bidt voor 't moortrot.* [*De heillooze reuzenrot*, Vond. Hor. Gez. II. 19. *De jonge reuzenrot*, Vond. Virg. Eneade VI. B. *Wij brengen wieroock aen, o ijverige rot*, Vond. in Salmoneus; „ 't Welk hij meermaels „ heeft; als Pſalm CXIX.; *Ik haet de rot der onge-* „ *rechtigheit* ; zoo ook Pſalm LXXXV; *De rot* „ *der ſterken*, enz." Outh. waarom men dit verwerpen zou, daar voor is geen de minſte reden.]

ROTS, V. *Op eene rots*, Vond. in den Inh. van Edipus. [*Te bouwen op de dorre rots*, Vondels Bouwzang in 't vredejaer.] Zonder lidtwoort, als men de rotſige ſtoffe betekent, gebruikt men 't Onzijdig: *Uit louter rots geklonken*, Vond. in de Beſpiegel. bl. 179. gelijk ook Antonides in het I. B. des IJſtr.

Het Hof des IJſtrooms ſchijnt uit louter rots geklonken.

Vergelijk hier mede het geen wij over het woord DIAMANT gezegt hebben.

ROU, M. *In den rou verſchijnende*, Hooft in 't leven van Henrik den Grooten bl. 158. *De nevel van den vaderlijken rouwe*, Vond. in de Opdr. van Koning David herſtelt. *Steenrotſen hart van ſteen verſmelten door den rou*, Decker in den Goeden Vrijdag. *Kleedt die toonen in den rou*, Huigens in zijnen *Uitlandigen Herder*, bl. 30. en Decker in den Goeden Vrijdagh. Men vint het echter bij Hooft meer dan eens in het Vrouwelijk geſlacht. In den 17. brief: *Ik zoek de rou niet, maar zij weet mij te vinden.* In den 170. brief; *Aan de rouwe over de gemalinne neem ik deel.* In de Ned. Hiſt. bl. 183; *Andere praal der adelijke rouwe.*

RUG, M. *Toen lieten de Spaanſchen den rug zien*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1095. *Zijnen rug met een vacht dekken*, Vond. in Virg. IV. Herderskout. *Op mijnen rug*, Decker in den Goeden Vrijdagh.

RUIJ, V. *Ach! dat op deze ruij geen woeſtaardt on-*

Digitized by Google

onverſtandel dit lichaam en mishandel, Hooft in Geeraert van Velzen.

[RUIG, O. *Mijn ampt eiſcht, dat ik 't ruigh beſnoeie en dan beſchaef*, Vondel in Joannes den Boetgezant II. Boek bl. 44.]

RUIGTE, V. *Deze hadden machtige moeite, om door de ruigte te raaken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 439. *In de ruigte van het boſch*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [Zie van dit woord op RONDE.]

RUIKER, M. Vond. in 't I. Deel der Poëzij, bl. 345.

Die poëzij als bloemen t'zamen leeſt,
En 't eelſte puik tot eenen ruiker ſchikt.

RUIM, O. *In 't ruim der Kerke*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 92. *Op het luchtig ruim*, Vond. in 't I. Deel der Poëzij bl. 321. Zie HECHT.

RUIMTE, V. *In deeze ruimte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 48. *In de ruimte heen te zweeven*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. [Zie RONDE.]

RUIN, M. *Daer zat hij ruſtigh op zijn' Amſterdamſchen ruin*, Vond. in de Verovering van Grol bl. 15.

RUIT, V. *Aen d'allerkleenſte ruit*, Vond. in Gijsbrecht van Aemſtel bl. 17.

RUITERIJ, V. *Over de Ruiterij*, Vond. in den Inh. van het II. Boek der Eneade.

RUL, V. *Met dezelve rul loopenze naar 't huis*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 242.

RUMOER, O. *Dat rumoer*, Vond. in de Maegdebrieven bl. 34.

RUN, M. *Met vollen run*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 294. Zie REN.

[„ RUND. *Runderen* in 't veelvuldig getal, ge-
„ bruikt Vondel V. als, *Hier braght de Prieſterin*
„ *eerſt vier zwarte runderen, plengde den wijn op haere*
„ *ſtar*

Digitized by Google

„ *ſtar*, Enead. VI. B. bl. 313. Zoo ook in den Bij-
„ bel Job. I. 14. In 't enkel getal zegt men *runt*,
„ en is doorgaans O. [Altijd Onz.] Zie Eſech XLIII.
„ 19, 23, 25. Hab. III. 17. Kilianus heeft *rund*,
„ en *rind*, zeggende *rind*, eigentlijk *os* in 't M.
„ geſlacht, enz." Outh. Dit zegt Kiliaan niet, maar wel dat *rund* eigendlijk gebruikt wordt voor *enen os*, zonder dat daar uit volgt, dat het woord *rund* Manl. zij; want dus zou *het wijf*, (*mulier* f. g.) ook Vrouwelijk moeten zijn.]

RUST, V. *Hebbende zijnen zoone de ruſt van Nederlant bevoolen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 4. *De hoop der aenſtaende ruſte*, Vond. in den Inhout van Virg. I. B. der Eneade. [ONRUST, van een uurwerk gebruikt, moet mede Vr. zijn, doch wij vinden het Onz. in de Poëzij van Six v. Chandelier, bl. 306; *Kon 't keerende onruſt van de klok wel ſeeven keeren tikketakken.* Wien wij in de geſlachten echter niet betrouwen; wij volgen Vond. Joann. Boetgez. III. B. bl. 61; *En 't ſtrijckrad d'onruſt drijft geduurig hoene en weer.*]

RUSTING, V. *Arcens ſtont in zijne ruſting*, Vond. in Virg. IX. B. der Eneade.

[*En met dees harde vuiſt zijn vaſte ruſting rijten.*

Vond. Virg. Eneade XII. Boek.] Zie AENBIEDING.

S.

[SABBAT, M. *Die den heiligen ſabbat breeckt*, Vond in de Kerkged. bl. 530. *Den ſabbat hebben wij met ontucht ſtaêg ontwijd*, De Decker in de vijfde Bede bl. 262.]

SABEL, M. Bij Hooft in Tac. XII. B; *Hij rukt den ſabel uit.* Vrouwelijk bij Vond. in Virg. III. B. der Eneade, *Met de ſabel.* Zoo ook elders. [*Waar door*

Digitized by Google

door het hof geſtoort de dolle ſabel wette en klonck door hunnen neck, Heerl. der Kerk II. B. bl. 55. *Heer vader verfde noit de ſabel in zijn bloet*, In Adonias.]

[SAFFIER, [de ſtoffe zelf] O. *Dat zuiver noit bevlekt en loutere Saffier*, Vond. Lucifer II. Bedr. Voor den *ſteen* is 't M. Zie DIAMANT.]

[SAFFRAEN, M. Bij de Decker Puntd. I. bl. 230.

Met purpren rozenglans en gloeienden ſaffraen.]

SAIZOEN, O. *Naer het ſaizoen*, Vond. in den brief aen zijnen afwezenden vrient. [Dit woord is Franſch; ten minſte door 't Franſche Kanaal uit het Latijnſch tot ons gekomen: de Latijnen zeggen *ſatio* [zaaijing, gezaai] daar van hebben de Franſchen gemaakt hun *Saiſon*, (in vroeger dagen *Saſion*, en vervolgens *ſaſon* nu *ſaiſon*) betreklijk op den zaaitijd, en daar van in meer ruimte overgebracht tot alle getijden, en tijden des jaars: even zoo hebben zij van 't Latijnſche *ratio* ontleend hun *raiſon*; van *oratio*, *oraiſon*; mogelijk ook wel van *manſio* [verblijf, verblijving] met ſmelting der *n* hun *maiſon*, [huis, verblijf, woon.] Bij ons beteekent het insgelijk alle de getijden; en dus wordt voeglijk daar mede verwiſſeld ons woord *getijde*. Behoudt men 't in ons Duitſch, men ſchrijve dan niet *zaaizoen*, maar volgens het Franſch *zaizoen* of ook *zeizoen*.]

SAKRAMENT, O. *Tot de verheffing van 't ſakrament*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis bl. 4. *Van 't hoogwaerdigh Sakrament*, Vond. in de Altaergeheimeniſſen bl. 33.

SAKRISTIJ, V. *In de Sakriſtij*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis bl. 4.

[SALAMANDER, [een bekend dier] M. *Haelt juichende in den Salamander*, Vond. Vrije Zeevaart.]

SALET, O. *In 't ſalet*, Vond. in Joannes den Boet-

Digitized by Google

Boetgezant bl. 99. [*Buiten het ſalet der maeghden*, Vond. Gebr. van Thebe bl. 10.]

SANHEDRIN, [de raad der Joden] M. *Kaifas waerſchuwt den Sanhedrin*, Vondel in Joannes den Boetgezant bl. 68. [*Het paſt den Sanhedrin*, Vond. in Salomons Tr.]

SAONE, (een rivier in Vrankrijk,) V. *Binnen Chalon op de Saone*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 116.

SAP, O. *Het ſap*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. Zie SOP.

SARNUS, (een rivier) M. *De velden van den Sarnus bewatert*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade.

SATIJN, O. *Met wit ſatijn*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 185. [*Ik blink niet in 't fluweel of onbetaelt ſattijn*, de Decker Puntd. I. B. bl. 396.]

SAUS, V. *Alle ſpijs zal te beter ſmaak hebben met die zaus*, Hooft in den 140. brief.

[SCHABELLE, (*ſcabellum*, *ſcamnum*) [voetbank] V. *Voor haere voetſchabel*, Vond. Virg. Eneade VII. B. *Tot eene voetſchabel*, Vond. in Lucifer III. Bedr.]

SCHACHT, V. *De ſchacht gaet haeren gang*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [*De duif blijft op haere ſchacht hangen*, Vond. Virg. Eneade V. B. *Met zijne dicke ſchacht*, XII. Boek bij den zelven.]

SCHAEDE, V. *Het ſmarten dier ſchaade*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 27. *Auguſtus belette die onwaerdeerbare ſchade*, Vond. in de Voorrede voor Virg.

SCHAEDUW, V. *Met hunne laage ſchaaduw*, Hooft in Tacitus bl. 512. *In de ſchaeduwe*, Vond. in d'Opdr. voor Adam in ballingſchap. [*Daer de pijnboom en populier de gaſtvrije ſchaduwe paren*, Vond. Hor. Gez. II. bl. 3.]

[SCHAEF, V. *Eer hij de ſchaef zijns woords aen hun te wercke leit.* De Decker Puntd.]

SCHAEK-

Digitized by Google

SCHAEKBERT, O. *Aan 't ſchaakbert*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 25.

SCHAEL, V. *In dē ſchaal hangen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 37. *In de ſchaele*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Dichtkunſt. *Waar de rechtvaerdige dus overweegt, daar komt geen werreltſch goet op de ſchaale, noch tegen hem, noch met hem*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 12. [*Uw leven, rijck en ruſt, als op de waeg ſchael brengen*, De Decker in den Dooper IV. Bedr.] Ook genomen voor een drinkvat, *Ik zal u eene overoude ſchael ſchenken*, Vond. in Virg. IX. Boek der Eneade. [*Auguſt zet de Nektarſchael aen zijnen koraelen mond*, Vond. Horatius Gez. III.]

SCHAEMTE, V. *Die de ſchaamte overtreeden*, Hooft in den 16. brief. *Zoo dat ze haere belofte brekende de ſchaemte uittrok*, Vond. in Virg. IV. Boek der Eneade.

SCHAEP, O. *Van het ſchaep vlieden*, Vond. in Virg. VIII. Herderskout.

SCHAER, V. *Zij porden de ſchaar aan*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 100. *Onder deze ſchaer doolde Dido*, Vond. in Virg. VI. Boek der Eneade. *Wat onheil vreeſt gij van een wapenlooze ſchaer?* Decker in Joannes den Dooper II. Bedr. Dus is dit woord ook, als het genomen wort voor een ijzer werktuig, waer mede men iet afknipt of doorſnijdt. *Om het lant te breken met de ſchaer*, Vond. in Joannes den Dooper III. Boek. [*Tot dat hij eens de ſchaer op kin en koonen gebruikt*, De Decker Juv. XIV. Schimpd.] Zoo is ook VIERSCHAER. Want *vierſchaer* is een *ſchaer* of vergadering van outs van vier menſchen, bij een gekomen om een vonnis over perſoonen te velleń. [Niettegenſtaande Vondel 't woord *vierſchaer* meermaal O. gebruikt.]

SCHAKEL, V. *Van de ſchakel*, Vond. in zijn Keur-

Digitized by Google

Keurgedicht bl. 274. [*Wie 't endt der keten greep en onverdrietigh zocht, langs al de ſchakels moſt|ten leſte d'eerſte krijgen*, Vond. Beſpiegelingen I. Boek bl. 34.]

SCHANDAEL, O. *Dat wij dit ſchandael vernietigen*, Vond. in Virg. XI. Boek der Eneade. [*Terwijl verloopt de kans om dit ſchandael te ſtooren*, Vond. in Salmoneus.]

SCHANDE, V. *De dienaars hadden de ſchande*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 48. *Schut uwe ſchande*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade.

SCHANS, V. *Men greep de ſchans Rijsbank aan*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10.

SCHARLAKEN, O. *In 't rood ſcharlaken*, De Decker Puntdicht I. B. [De Heer Outhof leidt dit van een Hebreeuwſch woord af, dat *rood zijn* betekend, waar van dan *laken* af zou komen. Zie hem op de woorden *Scharlaken* en *Karmoſijn*; doch welk mij niet aanſtaat. Aardig uitgedacht is het gevoelen van den meergenoemden Schrijver in de Aantekeningen op de Nederd. taal bl. 157, die dit woord neemt voor *fijn laken*, *geſchoren laken*; en dit van alle koleuren ſtelt, alzoo het enkel rood zijnde onnoodig ware te ſchrijven, *rood ſcharlaken*, gelijk men vindt; en de Franſchen ook noch zeggen *Ecarlate noire*, *blanche*, *verte*, *vermeille*, welk woord *ecarlate*, oulings *eſcarlate*, het zelfde is met het onze, en van ons woord ſchijnt afgekomen. *Scharlaak* of ook *Scharlaat* beteekent, eigentlijk *coccum*.]

SCHAT, M. *Derhalven was ijder even heet in de begeerte, om zoo dierbaar eenen ſchat den nakomelingen zonder afbrek achter te laaten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 33. *Toen Uliſſes zekeren ſchat hadde laten begraven*, Vond. in den Inh. van Palamedes.

SCHAVOT, O. *Het hooft, datze op een ſchavot liet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 11. *De rompen bleven op 't ſchavot*, Dezelve in de Ned. Hiſt. bl. 183. Vond.

op

Digitized by Google

op Maria Stuart, in 't I. Deel der Poëzij bl. 404.

Zoo bloeide Stuarts jeugt, eer baet heur hooft zag rollen,
Eerze op 't verwoedt ſchavot, van hartewee gezwollen,
Onnoozel ſtorf, enthalſt naer die geſmede wet.

Decker op Karel Stuart den eerſten: *Gij brengt uw eigen hooft uitzinnigh op 't ſchavot.*

[SCHEEDE of SCHEE, (*vagina*) v. *In de ſcheede*, Vond. beſtand van Polen. „ *Maar 't is gezeegelt in de* „ *ſcheede*, Hooft in het twaalfjarig beſtand. *Ontelbre* „ *zwaerden in de ſchee*, Vond. Kriſtinaas afſtand der „ Krone. G. Brand gebruikt het ook Vr. Zie bl. 22, „ en 130, der ſtichtelijken Ged." Outhof.]

[SCHEEDEL, [het hoofd, de hoofdkruin] m. *Het uitgetogen zwaert, dat uwen ſchedel dreigt*, Vondel in Pſalm CXXI.]

SCHEEL, o. *Zekere kiſt met een gat in 't ſcheel*; Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 147. Ook voor *verſchil*, bij Vond. in 't I. Deel der Poëzij bl. 404; *Om 't ſcheel te ſlechten.* [Ook voor *oogſcheel*; gelijk dus] „ W. de „ Groot in zijn Trouwdicht op P. C. Hooft heeft, „ *En 't glat gebraauwde ſcheel*, ook Winkbraeuwen „ genoemd." Outh.

[SCHEEN, v. *d'Ooſterlantſche draght hangt neder op de ſcheen*, Vond. Virg. Eneade XI. B. *Hem voor de ſcheen geſprongen*, Vond. Bruiloftd. *Ik meen een blaeuwe ſcheen*, De Decker Lof der Geldz. Zoo ook bij van de Venne, *Voor de ſcheen of onder 't kleet*, Zinnevonk op den turf.]

SCHEERING, v. *Haer ſchietſpoel door de ſcheering ſchiet*, Vond. in Virg. I. B der Lantged.

SCHEL, (*cortex, putamen*) [ſchil, baſt eens booms] v. *Hier ſteekt men de ſchel van eenen boom in*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged. Ook genomen voor een tuig, dat aan de deuren hangt, om door het trekken daer van ingelaten te worden, of het geen men

Digitized by Google

roert om geluit te geven. [*tintinabulum*, bel; *En prachen met de ſchel*, Vond. in Samſon.]

SCHELDE, (een rivier) v. *De Vliſſingers hadden de Schelde gekropt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 307. Anderen houden dit woort voor Onz. Vond. in de Poëzij, I. Deel, bl. 48; *'t Gewapent Scheld.* Antonides in zijnen IJſtroom:

En 't Schelde ſlaept geruſt op 't baſſen van zijn Hont.

Ook in de Mengeldichten.

Indien ik mij getrooſt den wachter van het ſcheld,
Den Hont, te booren,

[Dan in 't ſchrijven zou ik het hier met Hoofd houden, achtende *het ſcheld* meer een bewoording van 't gemeene volk, gewoon de woorden zoo kort doenlijk aftebijten.]

SCHELLING, M. *Koopmanſchappen met eenen ſchelling op 't pont te bezwaren*, Hooft in 't Leven van Henr. den Grooten bl. 119.

SCHELP, v. Zie SCHULP.

SCHEMERING, v. *In de ſchemering*, Vond. in Virg. IX. Boek der Eneade. [*In naere ſchemering*, Vond. in zijn Brieven.]

SCHENKAEDJE, v. *Door deze ſchenkaadje*, Hooft in den 146. brief. *Deze volkomenheit beſtondt in eene overnatuurlijke ſchenkaedje*, Vond. in 't Berecht voor Adam.

SCHENKEL, v. *Een der welke met een loot haaren arm trof, dat het in de ſchenkel ſteeken bleef*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 338.

SCHENNIS, v. *Vaardigh tot alle ſchennis*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis bl. 38. *Geen diamant verduurt de ſchennis*, Vond. in zijn Lierdicht op Athanaſius Kircher. [*In d'onbeſchaemde ſchennis*, Vond. Joſeph in Egypte. Dan 't geen Vond. in Ovid. Herſchep-

Digitized by Google

ſchepping H. B. heeft, *Helaes! hoe luſtigh valt het ſchennis en dien roep 't entveinzen met gelaet*, doe niemand denken, dat daar *ſchennis* O. zij, alzoo 't woord aldaar zonder lidwoord ſtaat, en HET tot het wezen van 't voorgaand werkwoord *vallen* behoort. Men merk ook hier aan, dat het boven opgegeven voorbeeld van de Hr. Hoogſtr. uit Hooft, volgens het geen ik op het woord BEEN aanteekende, hier van geen gewicht zij.]

SCHEPSEL, O. *Dit ſchepſel*, Vond. in de Beſpiegelingen I. Boek. *'t Bederf van 't ſchepſel*, Hooft in den 124. brief.

SCHEPTER, M. *Den ſchepter in de haut te geeven*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 103. *Nogh eenen ſchepter, die Ilione, Priaems oudſte dochter, plagh te dragen*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade. *Met den koningklijken ſchepter*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 18.

Geen wonder is 't voortaen,
Dat vele alom den ſpot met uwen ſcepter drijven,

Dekker in Joannes den Dooper, II. Bedrijf.

SCHERF, V. *Met de ſcherf*, Vond. in den brief van ſint Barber.

SCHERM, [beſchutting, beſcherming.] M. *Te leven onder dien ſcherm*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 41.

SCHERMER, (een rivier,) V. *Langs de ſchermer*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 421. Maar betekenende iemant die ſchermt, is het mannelijk, gelijk alle de namen van mannen.

[SCHERMSCHOOL, V. Zie SCHOOL.]

SCHERP, (zelfſtandig genomen,) O. *Het ſcherp van 't gewoer*, Vond. in Virg. III. B. der Eneade. *'t Scherp der tonge*, Hooft in den 49. brief. Zie HECHT.

SCHETS, V. *Hoewel het zijner ſchetſe gantſchelijk niet geleek*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 100. *Ik hebbe*

Digitized by Google

deeze Aenleiding gelijk een ruwe ſchets, ontworpen, Vond. in d'Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt.

SCHEUR, V. *Deze behendigheit ſchijnt de ſcheure tuſſchen Luterſchen en Kalviniſchen dapper gewijdt te hebben*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 87. [*Die, waer hij ruimte zagh, de ſcheur met andren ſtopte*, Vond. Virg. Eneade II. B.]

SCHEUT. Zie SCHOOT. In de betekeniſſe van *ſchot* is 't Vr. *Die ſtelde het ſlootwerk dat het zijn behoorlijke ſcheut niet nemen koſt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 190. [Zie op SCHOOT, waar het M. is.]

SCHICHT, M. *Tot dat Eneas hem met eenen ſchicht treft*, Vond. in den Inh. van Virg. X. Boek der Eneade. [*Dien jongeling den ſchicht toedrijven*, Vond. Inwij. van 't Stadh.]

[SCHIETSPOEL, of SCHIETSPOELE, V. zie SPOEL.]

SCHIJF, *Die dikwijls de ſchijf geworpen heeft*, Vond. in Hor. VIII. Lierzang. [*Toen 't volk de ſchijf der ſchijven zoo ſchoon vergult zag boven drijven*, Vond. Leeuwend. *In 't ſpelen met de ſchijf, in 't proncken met den degen*, de Deckers Puntd. I. B. bl. 193.]

SCHIJN, M. *Van haaren ſchijn*, Hooft in d'Opdr. der Ned. Hiſt. *In dien droeven ſchijn*, Vond. in d'Opdragt van Koning David in ballingſchap. *Voor den ongemeenen ſchijn*, Decker in den Lofzang van Prudentius.

SCHIK, M. *De Raatsheeren wel in hunnen ſchik*, Hooft in Tac. bl. 309. *Aceſtes is met het rijk wel in zijnen ſchik*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade. Zoo is ook TAELSCHIK. *Moſtert en Vondel hebben iets aangetekent dat den taalſchik betreft*, Hooft in den 158 brief. [*Om in den ſchoonen ſchik van 's hemels zolderingen 't geſchickt beleid te zien*, de Decker Lof der Geldz.]

SCHILT,

Digitized by Google

SCHILT, M. *Op eenen diamanten ſchilt*, Vondel voor Lucifer, [*Mijnen ſchilt agterlaetende*, Vond. Hor. Gezangen II. 7.

Want Cephas voer mij ſtrax al vloeckende in den ſchilt.

Vond. Petr. en Pauw. I bedr.] „ *Op mijnen muntſchild* „ *breeken*, zegt de Decker in den Lof der Geldz." Outhof. Het is ook Onz. bijzonder in de betekenisſe van het vlak, daer een wapen op ſtaet, als *het ſchilt van Vrankrijk*, enz. [Doch ook dit weer M. *Wanneerze u toont den wapenſchildt*, Vond. I. Deel der Poëzij. *Als van uw ridderſchap en ridderlijcken ſchilt*, de Deckers Puntd. II. D. Doch het mag zijn dat de tijd dit onderſcheid van geſlacht gemaakt hebbe; ik meen anders, dat het Onz. geſlacht het eigenaardige van dit woord zij. In de eerſte beteekenis lees ik ook het Onz. bij Joncktijs in Minerva bl. 24, *Met 't ſchild van heylzaem kruid.* Aan de tweede is geene twijfeling; zoo jà, men leze Kl. Kolijn bl. 253.

't Starcke my in dit vermoede
't Wapenſchilt en rood libere
Das ſi voerden in di were.

Nochtans ſchijnt de ſpreekwijs iemand *in den ſchild te varen* reeds zijn burgerſchap gekregen te hebben.]

[SCHILTPADDE, [zeker oorlogſtormtuig] V. *De volſen ſchieten fel met hunne ſchildtpad toe*, Vond. Virg. Eneade X. B. Ook Vr. voor een dier.]

SCHIM, V. *Van de ſchim des overledens*, Vond. in Virg. X. Boek der Eneade. [*Hij volght haer bleeke ſchim*, Vond. in de Klinkd.]

SCHIMP, M. *Om hier dien ſchimp t'aenſchouwen*, Vond. in Salomon.

SCHIP, O. *Het ſchip*, Hooft in d'Opdragt der Ned. Hiſt. *De golf ſlingert het ſchip*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade.

Digitized by Google

[SCHIPBREUK, v. *Wie in noodt van d'allerzwaerſte ſchipbreuk drijft*, Vond. I. Deel der Poëzij.]

SCHOEN, M. Vond. in de Altaergeheimenissen bl. 87.

Het zij de vlam uw koopſtadt leit in kolen,
Met Godts kappel en 't heilig pauweljoen,
Daer zelf de gloet der zerken nogh den ſchoen
Der burgren blaekt.

[*Met teenen doot den ſchoen*, Vond. in de Gebr. *In Nederduitſchen ſchoen*, Vond. Koningl. Harp aan K. van Kampen.] Decker, een naeuwkeurig ſchrijver, volgt den Aertsdigter op 't ſpoor in dit koppelwoort: *Hebt gij dan t'eenemaal den ſchaemſcheen uitgedaen?* Zie hem in zijne Klagte op den Engelſchen Koning Karel den I. [*Den riem van zijnen ſchoen t'ontbinden*, in zijnen Joannes den Dooper III. Bedr. Ook Huigens bl. 1073; *In den ſchoen.* Zoo zegt ook, buiten M. Stoke, en anderen, B. Houwaert in Milenus Clachte bl. 11; *D'een couſſe hinck hem tot op zijnen ſchoen.*] Zoodat bij mij het meesterlijk zeggen van den laetſten ſchrijver der Spraekkunſt, HANTSCHOEN *is vrouwelijk, hoewel* SCHOEN *mannelijk is*, niet doorgaet; zoo weinig als de vraeg, gedaen aen den ongenoemden Schrijver der Spraekkunſtige Schetſe: *Waerom magh* SCHOEN *niet zoo wel vrouwelijk zijn, als mannelijk?* Hij *acht dat verſchil ook geenen twiſt waerdt:* ik wel. Ik zal ook vragen, waerom is MENSA *in 't Latijn niet zoo wel mannelijk als vrouwelijk?* gelijk hij ook TAFEL in onze taele M. ſtelt. Hij zoude misschien antwoorden, dat de Roomſche ſpraek een doode tael is, en de onze nogh levende, en dat ijder daer mede magh omſpringen naer zijn believen. Dan zullen de regels wonder wel ingaen, en alle leerlingen maer hunne zinlijkheit volgen, en vragen: *Waerom mag dit dus niet zijn? Waerom mag dat zoo niet zijn?* Iemant magh zulk een vraege opwerpen; maer een-

nen,

Digitized by Google

nen, die voor Spraekkunſtenaer t'ſcheep komen wil, paſt het geenszins. Mijns oordeels is, dat de Spraekkunſt in de Spraekkunſt te zoeken maken, en los werk. Zie HANTSCHOEN, en de plaets van Melis Stoke, daer aengetogen, in 't Leven van Florens den V.

SCHOFT, [voor *ſchouder*] *In zijne rechte ſchoft*, Vond. in 't IV. Boek. van Ovid. Herſch.

SCHOK, v. *Tegens de ſchok der wederſpoedt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1163.

SCHOOF, v. *Bij deze ſchoof*, Vond. in de Altaergeh. [*Nu bint de ſchoof*, Vond. op de 12 maanden. *Uw bloem in onze korenſchoof*, Vond. I. Deel der Poëzij, bl. 191.]

SCHOOL, v. *Een hooge ſchool te ſtichten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 23. *Men gaet van de hoogſte in de laegſte ſchole*, Vond. in d'Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. *De harſens zijn in de eerſte ſchool te grof*, De zelve in de Altaergeheimeniſſen. [*Den roem der heimelijcke ſchool*, Vond. brief van Pelagia.] Dus ſpreken de beſte ſchrijvers: maer het is ook Onz. *Het Emiliſche Schermſchool*, zegt Vond. in Hor. Dichtkunſt. [Maar wederom en beter zegt hij in de Inwij. van 't Stadh. *De ſchermſchool trekt haer eer*, enz. Zoo zegt ook C. Huigens IX. B. bl. 639; *Der wapenſchool.*]

[SCHOONTE, [ſchoonheid] v. *Dit is hunne zinlijkheid op de ſchoonte*, Hooft Tacitus van de Zeden der Germanen. Van de ſpelling des woords zie op RONDE.]

SCHOORSTEEN, v. *Deeze wijſt Neien naa de ſchoorſteen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 406. Het moeſt evenwel M. zijn, als bij Vond. in de Voorrede der Leeuwendalers:

Digitized by Google

Dat de ſchoorſteen met zijn poſten
Vrij van louter marmer glimm'.

SCHOOT, M. *In den ſchoot*, Hooft in Tacitus I. Boek. *In den ſchoot der Zanggodinnen*, Vond. in de Aenleid. ter Nederd. Dichtk. *Stort dikmaal uw hart in zijnen ſchoot uit*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 66. [*Gekoeſtert in den ſchoot*, de Decker in den Helſchen Kramer. En ook zoo bij de Ouden, *Want dien die hemele niet begripen en mochten, dien heueſtu in dinen ſchoet gheleghet*, Onſer Vrouwen tide, MS. bl. 18. Waarom ik geene reden vinde om dit woord met Oudhof voor tweeſlachtig aan te zien.] In de betekeniſſe van ſchieten is het ook M. *Pan ſchutte dien ſchoot*, of, gelijk 'er ſtaat, *ſcheut*, bij Vond. in den Inh. der Leeuwendalers.

[*Men zeit ons dat de jachtgodin*
Is veilig voor den ſcheut der min;

De Decker Bruiloftd. In welken zin men ook vindt *toeſcheut*; *De heirbijl in zijn vuiſt den toeſcheut ſtuit en ſloopt*, Vond. Lucifer bl. 59. Ook *Moordſcheut*; *'t Werck, 't welck mijn vader liet door eenen moordſcheut ſteken*, de Decker Afbeeld. van Prins Maurits.] Op dezelve wijze ſpreekt Hooft in de Welkomſt aen den Prins van Oranje, *ſchuttende den ſcheut*. Zoo is 't ook, als 't genomen wort voor een ſcheepstou dat de zeilen aenhaelt; *Den ſchoot eeniger maaten te vieren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 974. *Hij viert den ſchoot*, Vond. in Virg. VI. Boek der Eneade. Maar V. is het, als het genomen wort voor d'opſchietinge van eenen tak. [In dezen laatſten zin neme men het ook vrij M. Want niet alleen dat dit in het bovengemelde voorbeeld van Hooft (waar ik met bijvoeging van woorden dit zelve overdrachtig vinde in, *Schuttende den ſcheut hunner voorſpoedt*,) kan wor-

Digitized by Google

worden opgemaakt, maar ook leeſt men zoo bij Vond. Inwijing van Alexand. VI.

Als braefſte boofitak van den ſtam,
Die Kartageos tocht den ſcheut benam,

En bij Marnix Pſ. LXV.; *Dus ſegenſtu den ſcheut van 't koren, mits 't regenachtig weêr*, hoewel Hooft zich zelve daar in ongelijk zij, als blijkt op *ſcheut*. Zie boven bl 372.]

SCHOP of SCHUP, V. *Roerende de ſchup*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1011. *Met heure ijzere ſchop*, Vondel in Hor. V. Toezang. Dit ſtemt ook Moonen, die *ſchop* in eene andere betekeniſſe Mannelijk ſtelt, nevens Hooft in Henrik den Gr. bl. 107; *Eenen ſchop te geven*, daer Vondel in de Bataviſche Gebroeders, bl. 53. bij verzinning van afwijkt: IJ*der gaf ons buis de ſchop*, dat quaet Duitſch is, zoo wel als, *op de loop*. [Maar aangemerkt, dat de ſpreekwijs *de ſchop geven* ontleend zij van het ſchuppen; een zekere werkzaamheid, waar door het een door 't ander geſmeten, of wel iets als verachtlijk aan een kant geholpen, verſchupt ja weggeſchupt wordt, komt het mij bedenklijk voor, daar toch *de ſchup*, of *ſchop*, (het werktuig om te ſchuppen,) Vr. zij, of niet de ſpreekwijs zelve behoorde te zijn *de ſchup geven*; immers die ſpreekwijs is overdragtlijk; en Vondel, zien wij, houdt dit Vr. Zoo zegt hij ook noch in de verovering van Grol, *Hij gaf den ſlaep de ſchop*. Ook bij Jozeph in Dothan. Maar wederom onderſcheidt de beide beteekenis de Decker:

Om 't zilver met den ſchup wel boog op een te taſſen.

in den Lof der Geldz. En kort daar bij:

Om Babels werringen alom den ſchop te geven.

Men kan dan dit het gebruik toegeven.]

Digitized by Google

SCHOR, O. *Een beſnijding op 't ſchor gemaakt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1165.

SCHORPIOEN, O. *Het vreeſſelijk ſchorpioen*, Vondel in Hor. II. Boek bl. 17. [*'t Venijnigh ſcorpioen ſteeckt van zich*, Vondel in Faëton, bl. 39. *Hij ſlacht het ſcorpioen; 't vergif leit in den ſtaert*, Vondel Jozeph in Dothan. *Het ſcorpioen verwarmt en drijft het water neêr*, Vondel Beſpiegel. III. Boek, bl. 103. en elders; meermalen in de Herſchepp. Ook de Decker, *Ik zie den ſchutter, vlug te voet en 't ſchorpioen vergrooten.* De Decker Puntd. Ook in Verhoeks Karel den Stouten in de tijtelpl. 't Welk mij dus breed luſt te toonen om dat dit thans meeſt M. gebruikt wordt, doch kwalijk. *De wreede ſcorpioen, uit moerig ſlijk geboren, bij die met zijnen ſtaart*, de Clercq Huwlijks mintafereel.]

SCHORS, V. *Als een felle wint de ſchors des waters komt ſcheuren*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 292. *Onder de ruwe ſchorſſe*, Vondel voor Virg. [*Wanneerze eens uit de ſchors des lichaems is gevaeren*, Vond. in Salmon.]

SCHOTEL, V. *In een houte ſchotel over ſtraat te kruipen*, Hooft in den 48. Brief. *In eene ſchotel*, Vondel in Joannes den Boetgez. bl. 94. En zoo ook Dekker in den Inhout van het Treurſpel van den zelven Joannes: [het welk niet vreemd is; de ouden bezigden dit geſl. ook in dit woord. *Doe barch hi die ſcotel mitter ſpiſe*, der Zielen troeſt, bl. 52. a.]

SCHOU, anders, PONT, V. *Een muil, die reeds de voorſte voeten in de ſchou hadt*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 9.

SCHOUBURG, M. Vondel in Virg. I. Boek der Eneade: *Om den Schouburg daer op te zetten.* Klaerder nogh in d'Opdragt van Jephta.

De Schouburg zal in zijne handen klappen.

Vol-

Digitized by Google

Vollenhove ook in zijne eerſte Predikaetſie van de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen: *Geene ſtem op den Schouburg klinkt hem zoo aangenaam in d'ooren.* Maer Hooft heeft het doorgaens Vrouwel. In Tacit. bl. 34. *De ongebondenheit der Schouburge.* En kort daer aen: *In de Schouburg ſpelende.* Hoewel men ook plaetſen bij hem ontmoet, die het Mannel. geſl. voorſtaen. Zoo dat eene verzinning hem en Vond. zomwijlen van den weg leit. Ik moet met Pels zeggen;

Het mooitme in 't hart, als Hooft en Vondel ſomtijds miſſen.

Maer wie kan dat van de menſchelijkheit affcheiden? Zie BURG.

SCHOUDER, v. *Leunende op de ſchouder des Prinſen van Oranje*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 3. *Op de rechter ſchouder van hare kamenier leunende*, Vondel in d'Opdragt der Gebr. [*Nu buig dien aen de ſchouder*, Vondel Joſeph in Dothan. *Het panthers vel hangt van de ſlincke ſchouder af*, Vond. Virg. En. VIII. Boek. *De pijlkoker hangt over de ſchouder*, Vond. Virg. En. I. B. *Uwe ſlincke ſchouder bedecken*, zegt ook C. v. Ghiſtele in Ovid. Brieven, bl. 55.] Een botterik in Vrieslant, te kennen aen zijn uithangbort, teken van ontſtelde harſſenen, ſchrijft, *het ſchouder*. [Deze botterik, die zich ſchrijft Johannes Hilarides, ſtelde zich tegen den Hr. Hoogſtraten, omtrent het gebruik, of gelijk hij ſpelt „ het gebruik der Voorleedekens *de, den; die, deeze; dit, dat, het:* en de Nederlantſche woordrekkinge voor „ David van Hoochſtraaten" enz. gedrukt te Franeker 1705. Het is niet onaardig geſchreven, voor al voor doffe geeſten, wien door het zelve gelegenheid aan de hand gegeven wordt, om eens aan 't lacchen te geraken.]

SCHOU-

Digitized by Google

SCHOUSEL, O. *Een ſchouſel is 'er, dat haaren oogen nergens gebeurt is*, Hooft in den 155. Brief.

[SCHOUWE, *'k Ben met dees ſcherpe ſchouwe noch niet geruſt*, Vondel Ovid. Herſchepp. VII. B. bl. 220. voor *onderzoek*, *naſpeuring*. Men gebruikt het voor *een ſchoorſteen* ook Vr.]

SCHRAEG, V. *Met den ploeg op de ſchraeg*, Vondel in Virgil. II. Herderskout.

SCHRAEP of SCHRAP, V. *Om hun eenige ſchraap te geven*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 70. Vondel zegt SCHRAB: *Themille had hem eerſt een lichte ſchrab gegeven*, in Virgil. IX. B. der Eneade.

SCHREEDE, V. *De ſchreede te doen naar dat de beenen lang zijn*, Boccalin in zijne 1. Nieumare.

SCHREEUW, M. Vondel in de Lijkklagt over Don Antonio de Gamarra:

Zoo komt de jonge leeu,
Voor zon, uit zijnen leger brullen,
Woeſtijn en wildernis vervullen,
Met zijnen nuchtren ſchreeuw.

[Vondel I. Deel der Poëzij, bl. 316.

Nooit ging Hollants fiere leeuw
Druipen voor den drakeſchreeuw.]

SCHREUMTE, V. *Of dat eenige ſchreumte maaken mogte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 84.

SCHRIFT, V. *Uit de heilige ſchrift*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 578. *Een gedeelte der heilige ſchrift*, Vondel in 't Berecht voor Salomon. Hooft wederom bl. 863; *Ettelijke plaatſen der heilige ſchrift*. Anders is 't ook O. *Dat ſchrift*, zegt men, *is fraei* enz. Ten zij dat bij afkapping genomen worde voor *geſchrift*. [Zie WIGT.]

SCHRIJN, (*ſcrinium*) [een beſloten kas of kiſt] O. *Men breekt in 't ſchrijn der Vorſtinne*, Hooft in de Hiſto-

Digitized by Google

Hiſtorie van de Medicis, aen 't einde. [Ik heb 't bij Vondel ook ontmoet, dan ik ben de plaats mis; 't is al een oud woord, men vindt het in de gulden Legende, het Paſſionaal, in 't Winterſtuk, bl. 81. *Sinte Clemens ſcrine met ſinen reliquien.* En meermalen bij M. Stoke.]

SCHRIFTUUR, V. *Zonder het licht der Schrifture*, Vondel in de Beſpiegel. bl. 175.

SCHRIK, M. *Die eenen ſchrik hadden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 29. *Dat gaf eenen nieuwen ſchrik*, Vondel in Virgil. II. B. der Eneade. *Zwijmen voor den ſchrik*, Huigens in zijn Feeſtdagen. [*Strax zalze kouden ſchrick door all' zijn leden jagen*, de Decker in den Dooper, V. Bedr.]

[SCHROEF of SCHROEVE, V. *Dat met de lijckſchroef 't harte ſchroeft*, Vondel Poëzij, II. Deel bl. 57.]

[SCHROOM, M. *Dat mijn geeſt geen' ijdlen ſchroom den bedden aenjaegt*, Vondel David in Ballingſ.] „ *Door aengejaegden ſchroom*, Vondel in „ Faëton". Outh.

SCHUBBE, V. *Hij wrijft de ſchubbe op d'aerde*, Vondel in Ovidius Herſch. III. Boek. [*Met goude ſpickelen en hooft en roode ſchub*, Vondel Lantged. IV. Boek.]

SCHUIM, O. *Om hemelſch gout te mengen met dat ſchuim*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 18. *Al dat razende ſchuim der woeſte barbaren*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 488. *Het ſchuïm des woeſten graeus*, Dekker in Joann. den Dooper.

SCHUIT, V. *'t Gemak der ſchuite*, Hooft in den 192. Brief. *Charon ſteekt de ſchuit met den boom af*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. *Leert eens de*

Digitized by Google

de min verzweren van zulk een lichte ſchuit, Dekker in zijn gedicht, ROMES OUDE IJVER IN PIEMONT.

•SCHULP, M. *Te drinken uit eenen ſchulp*, Hooft in den Inhout van Granida. Dit keurt Moonen voor goet. Maer bij Vondel vind ik, *Uit een ruwe ſchulp*, in de Poëzij, bl. 367. [*In zijne wagenſchulp*, Vondel inwijing van 't Stadh.]

SCHULT, V. *Gezuivert van de ſchult*, Hooft in Tacit. I. Boek, bl. 15. *Die hunne ſchult bekenden*, Vondel in d'Opdragt van Noah. *Van de ſchult zijner zonden heeft Chriſtus hem ontlaſt*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 19. *Gods zoon nam de ſchult op zich*, Dekker in den Goeden Vrijdagh.

SCHUP, V. Zie SCHOP.

[SCHURFT, O. *Van voetevel en rappig ſchurft geknaegt*, Vond. Virg. Lantg. III. B.]

[SCHUT of SCHOT, O. *Dank heb ons dapperheit, die 't ſchut daar voor kon ſchieten*, Vond. Jozeph in Dothan.]

[SCYLLE (*ſcylla*) [een verſlindende kolk] V. *Och of de gulzige ſcille ons aen hare honden had gegeven*, Vond. XII. van Nazoos Heldinnebr.]

SCHUUR, V. *In de ſchuur*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. [*Nu bint de ſchoof, la op, en voer het naer de ſchuur*, Vondel in de twaalf Maanden.]

SEINE, (een rivier in Vrankrijk,) V. *Tot aan de Seine*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 143. *Tot dat de Sein het in haer armen nam*, Vondel in het I. Deel der Poëzij. Men leeſt in het III. Boek van Antonides IJſtroom:

Ja wreek u, ſchreeut de Seine, en ſtijgt van zijnen ſtoel.

maer

Digitized by Google

maer daer wort van de Seine geſproken als eenen Stroomgodt. [Waar van men zie op MIN.]

[SEQUAEN (*ſequana*) [de rievier de Seine] M. *Daer ſich Savoje buight en neight naer den Sequaen*, Vondel Vertalingen, bl. 600.]

SERPENT, O. *Het geweldige Serpent*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade.

SEX, anders *kunne*, V. *Aangezien de zwakheit dier ſexe*, Hooft in den 202. Brief. *O luiſter van uwe Sexe*, Vollenhove in zijne Lijkpredikaetſie op de Koninginne van Engelant.

SIERAEDT, O. *Met groot ſieraadt van wel zeggen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 3. [*Geen hinder bet geſicht en lijdt bij 't hairſieraad*, Hooft in Paris oordeel.] *Het ſieraedt onzer eeuwe*, Vondel in 't graffchrift van Maria Stuart.

SIERE, V. *Met geen gelijke ſiere*, Hooft in den 65. Brief.

SIKKEL, V. *De maejer met de ſikkel*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

[SIMME of SIM (*ſimia*) [aap] V.

Hij mengelt zeven dieren, eenen leeu,
Een' tragen ezel, een' rinoceros, van voren
Ontſteken, eene ſim, van achter en van voren
Al even ſchaemteloos en geil en heet van aert.

Vondel in Lucifer, V. Bedr.]

SIMOIS, (een ſtroom bij Troje,) M. *Het zal u aen geenen Simois ontbreeken*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade.

SLAEK, O. *En ſloeg zijn klaeu in 't Slaek*, Vond. in het I. Deel der Poëzij, bl. 48.

SLAEP, M. *Rijcheldin verſchijnt hem in zijnen ſlaap*, Hooft in den Inhout van Bato. *Hektor waerſchuwt Eneas in den ſlaep*, Vondel in Virgil. II. Boek der

Digitized by Google

der Eneade. *De zege- en gloritekens van den helt Miltiades wekten Themiſtokles uit den ſlaap*, Vollenhove in zijne eerſte predikaetſie van de Heerlijkheit der Rechtv. *Na den ſlaep*, Dekker in Joannes den Dooper. En kort daer aen: *Voor den ſlaep.* Ook voor de zijde des hoofts: *Over den ſlaep van het hooft*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade.

SLAG, M. *Ontzeggen met den ſlag*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 6. *Wie daer den ſlag van heeft*, Vondel in de Aenleiding ter Nederduitſche Dichtk. Zoo zijn ook *aenſlag*, *misſlag*, *veltſlag*, *zeeſlag*, [*hoefſlag*, *Buiten mijnen hoefſlag*, Vondel Hor. Gez. I. 22. *Wederſlag*, *Ik zie op elcken wederſlag volgen een' purperroode ſtraem*, de Decker in zijn' Goeden Vrijdag bl. 227. *Aanſlag; 't Welk hem nut tot zijnen aanſlag ſcheen*, de Decker in den Helſchen Kramer. *Voorſlag; Eenen voorſlagh bij gheſchrifte in te ſtellen*, Hooft Ned. Hiſt. III. B. *Met loozen waapenſlagh*, d. i. alarm, Hooft Ned. Hiſt. VII. B. *Vereert haer met den opſlagh van een goedwilligh oogh*, Huigens, van Als, IV. B. bl. 201. *Met eenen ſlingerſlagh*, Vond. Lucifer bl. 20. *In quaden raetſlag*, Vond. Herkules in Trachin 22 bl.] *Moet gij den ſlag die u hart valt, nogh erger verdubbelen?* Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 113. *Och waer het mogelijk dien ſlag te wederhouwen!* Dekker in Johannes den Dooper. Genomen voor een ſoort wil het Onz. zijn: *Dit ſlag van menſchen*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantgedichten. [Weſterb. in Eneas, V. B; *Dit ſlagh van vechten.* Vollenhoven Poëzij, bl. 483; *Daarze een overzeldzaam ſlag zien van ziekten en van wonden.*] Echter gebruikt Hooft het zelve in deze betekeniſſe in het Mannel. geſl., dogh zonder litwoort vooraen, in den 27 Brief: *Met iets van anderen ſlagh*; daer hij anders zeggen zou, *van ander ſlag*: gelijk men zegt *van ander water*, *van*

Digitized by Google

van ander vuur, *van ander brood*, *van ander zout* enz. Vondel in het III. Bedrijf van Maria Stuart: *van gemeenen ſlagh.* [Dan wederom in Virg. Lantged. II. B; *Een hardt en ijſren ſlag van menſchen*, waar hij 't duidlijk Onz. neemt, en waar mede ook niet ſtrijdt de ſpreekwijs *allerhande ſlag*, *alle ſlag*; het eerſte vinde ik bij Vondel in Salomons Treurſp. *Van alle ſlag van rampen*, bij denzelven in Virg. En. VIII. Boek. Beide deze behooren onder de aanmerking op 't woord BEEN.] Maer Breederoo in den Inhout van 't Moortje voegt 'er het Mannel. litwoort bij: *Die ſlagh van menſchen.* Op dezelve wijze handelt hier mede de Ridder Huigens in het derde zijner Snelgedichten, van 't XIII. B. bl. 823; *Is 't niet de beſte ſlag*; noch in 't 25ſte, *met andren ſlag van leden.*] Voor een werktuigh om brand te verwekken is 't bij Hooft in de koppeling ook Onz., als blijkt in de Nederl. Hiſt. bl. 1000; *Eenige Schrijvers willen dat het vuurſlagh zich vergiſte.* Ook bij Vondel in Joſef in Egipten, bl. 38; *Die 't ongeveinsde vuurſlag ſlaet.* [Zoo ook ſchrijft de Potter in zijn' getrouwen Harder, IV. B; *Bij 't vuurſlag van de min*; dan op dezen kan men zich zoo zeer niet verlaten, maar wederom gebruikt Hooft het M. en hier mede zoude ik voor mij het houden. *Op het zinſtaal van den vuurſlag*, Ned. Hiſt. II. B. op 't leſt.] Maer als men de zaeke wel inziet, zal blijken, dat dit woort, als het Onz. genomen wort, niet anders is als *ſlacht*, getrokken uit *geſlacht*, waer van bij voortkruipende verkortinge *ſlagh* is overgebleven, het geen ook de laetſte ſchrijver der Spraekkunſt niet ongemerkt heeft laten voorbijgaen. [Dan liever dacht ik, dat van ons *ſlag*, met den achtergevoegden uitgang T ons *ſlacht* gevormd ware; van dit weder ons *ſlachten*; *iemand ſlachten* (*ſimilem eſſe alicui*); en van dat ons *geſlacht* (*progenies*) want dat de T wel bijgevoegd worde tot een' uitgang van een

Digitized by Google

woord, weet ik; maar van 't tegengeſtelde komt mij niets voor. Zie ook Wachter, bl. 40.] Het M. geſl. blijft ook in de betekeniſſe van gelegenheit: *Toen neemt Laurens zijnen ſlagh waer*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 54. *Neem vlijtigh uwen ſlagh aen alle zijden waer*, Dekker in Joannes den Dooper. [Maar in de beteekenis van vogelknip (*decipulum*, *tranſenna*) komt het Onz. voor; *Twee duiven op het ſlag*, Vondels Bruiloftd. In dien zin is dan ook 't woord *vinkſlag* Onz. bij Huigens in de Zedeprint van een zot Hoveling. *Dat geld u, echte Bedd; Ei, Mannen paſt op 't vinckſlag*, 152. *Elck paſ' op 't vinckeſlagh, eert vleughjen is verbij*, Weſterbaan, Ockenburg. bl. 124.]

[SLAGT (*caedes*, *ſtrages*) [ſlagting] V. *De vader heeft de broederſlaght verſchoont*, Vond. David in ball.]

SLAK, V. Zie SLEK.

SLANG, V. *Die de verkleumde ſlang in den hoezem ſlooft*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1027. *Op de glimmende ſlang te letten*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. „ *Der Luſthofſlange*, Moonen „ in zijn Poëzij, bl. 9." Outh.

SLEDE, V. *Van de ſleê op den wagen*, Hooft in den 132. Brief. *Op haere ſleede*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade.

[SLEEP, M. *Met eenen langen ſleep van mannen*, Vondel Virg. En. VI. B. *Met eenen naſleep van twee hondert*, Vondel David in ball.] „ *Hij heeft tot eenen* „ *ſleep de treurende ſoldaaten*, Hooft in het twaalfjarig „ Beſtand. *Niet in den langen ſleep des lijkrous*, Moo- „ nens Poëzij, bl. 431. *Aen mijnen jufferſleep*, de „ Decker Lof der Geldz. bl. 3." Outh.

SLEET, V. (*conſumtio*, *attritus*) [verſlijting; vermindering] *Na groote ſleet in zijn volk*, Hooft in den 58. Brief.

SLEK,

Digitized by Google

SLEK, V. *Als de ſlek aan haar borentje, de moſſel aan haar' ſchelp vaſt is*, Hooft in den 142. Brief. [*Waerom heeft vrou Natuur de ſleck van dack verzorgt*, de Deckers Puntd.]

[SLET, [een oud vel, een oud ſtuk kleeds, lap enz. ook, *ſleter*. Zie Huydec. Pr. bl. 365.] V.

Zal met een' oude ſlet om zijn verkoude leden,
Zal niet wat ſlechte ſpijs dan dubbeld zijn te vreden.

de Decker. Genomen voor een *ſloor* (een *ſloerie* in de wandeling) een morſig wijf, wijſt het V. geſl. zich zelf.]

SLETER, M. *Met eenen ſleter vels*, Vondel in Palamedes, bl. 78.

SLEUR, V. *Om de ſleur te volgen*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 158. [*Geen eenpaarige ſleur gevolgt*, Hooft in de Med. maar Vondel heeft het M. *Het heidenſch offren naer den ſleur*, in Peter en Pauwels. De Decker houdt het met Hooft: *want om de ſleur quanſuis*, Lof der Geldz.]

SLEUTEL, M. *Zij waanden raadt en den ſleutel te weten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 402. *Maer geen van allen vond den ſleutel van dit ſlot*, Vondel in de Beſpiegelingen, bl. 91. [*Die 't kruis, den ſleutel draegt, van 't nieu Jeruzalem*, de Decker goede Vrijdag. *Sleutel* voor *ſlotel* van *ſlot*. Zoo zei men eertijds *koken, dore, core, joget, doget*, waarvoor men nu heeft, *keuken, deur, keur, jeugd, deugd*: zie op KEUKEN.]

SLIB, O. *Het zwarte ſlib*, Vondel in Virg. I. B. der Lantged. Hooft zegt in den 72. Brief: *In den ſlib der hope;* dat zoo veel is, denk ik, als *in den ſlibbe*. [*Van 't zwarte ſpringvloetſlib*, Vondel Virg. Lantged. IV. B.]

SLIJK, O. *Uit het ſlijk*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt. [*Als van den hemel valt de ſneeuw, en*

Digitized by Google

ſnelt in 't ſlijk, Hooft Geraert van Velzen. Ook *Slik.*]

Leer, ſtoffer, leer, hoe ſnel een oogenblik
Veel jaeren ſmoort in 't ſlik.

Vondel I. Deel der Poëzij, bl. 48.

[*ô! Hoe zijnze nu gelijck*
't Ongeacht gebakken ſlijck.

de Decker Jerem. Klaagl. IV. Kl. bl. 299. *Want hun eernaam valt in 't ſlijk*, Vollenh. Poëzij, bl. 94.]

SLIJM, O. *Het warme ſlijm*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantged.

[*Of den vaten kleen van waerde,*
Die men vormt van 't ſlijm der aerde.

de Decker Jerem. Klaagl. IV. Kl. bl. 299.]

SLIK, O. Zie SLIJK.

SLINGER, M. *Deze doot gaf eenen grooten ſlinger aan de zaken van Vrankrijk*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 47. *Met de Baleariſche ſlinger*, zegt Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. Moonen volgt hem. Ik zou egter voor 't Mannel. zijn. [In de laatſte beteekenis trekke men het Vr. geſl. voor. Elders zegt Vondel ook noch, *Hij ſlingert om zijn hooft de ſlinger dat ze door de lucht omſnort.*]

SLIP, V. *Een voorneemlijke ſlip van 't verwantſchap te ſcheuren*, Hooft in de Nederlantſche Hiſt. bl. 14.

SLOEP, V. *Die met hem in de zelfde ſloep overvoer*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis aen 't einde.

SLOF, V. *Door de gemeene ſlof in de goede kunſten*, Hooft in Tacit. XI. Boek. Dit woort is ook bijvoegelijk. *Hij is ſlof*, zegt men, *in die zaek.* Zie HECHT.

SLOOT,

Digitized by Google

SLOOT, v. *Hij ſnevelt in de ſloot*, Hooft in Geeraert van Velzen. *In de ſloot*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. [*Ik viſchte 't uit de ſloot*, Vond. in de Leeuwend.]

SLOT, o. *Het ſlot*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 10. *Het koningklijke ſlot*, Vondel in Horatius, I. B. 2. Lierzang. *Nu ſprong het ſlot der oude droomen open*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen. Dit geſlacht heeft hier plaets, het zij het een kaſteel betekene, of iet, daer men mede ſluit.

[SLOTROOS, v. Zie ROOS.]

SLUIER, m. *Beſloten in eenen ſluier*, Hooft in den Inhout van Baeto. *Buiten den ſluier*, Vondel in d'Opdragt van Koning David herſtelt. [*De koningin van Aemſtels booftgebouwen is nu belaes! haer' blaeuwen ſluier quijt*, Vondel II. Deel der Poëzij.]

SLUIK, v. *Ter ſluik*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 191. [*Al komt de wraeck ter ſluik*. Vond. Gebr. I. Bedr.]

SLUIS, v. *Door de Sluis*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 308. *Omtrent de kopre Sluis*, Vondel in Salmoneus, bl. 23.

SMAED, v. *Door de ſmaadt verhit worden*, Hooft in Tacitus I. Boek. Dit geſlacht keurt ook Moonen voor beſt. Maer Antonis de Hubert ſtelt het doorgaens Mannel. in zijn Lofboek. In Edipus zegt Vondel ook, *dien ſmaed boeten*. Ook in Adam in ballingſchap, *Van dien onverdienden ſmaed*. Ook Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 118. *Toen hij den onverdragelijken ſmaad geduldig uitſtondt*. [En met hem ook de Decker in de Afbeeldingen:

Ick zocht dat vrije Volck te vrijen van dien ſmaed.

En wederom Hooft zelve in Tacitus XI. Jaarb. 6. hoofdſt. *daar het met deezen ſmaadt op gemunt was*.]

SMAEK, m. *Een keetne van goeden ſmaek*, Vond.

Digitized by Google

in de Aenleiding ter Nederd. Dichtk. Zoo wil het ook Moonen hebben: maer Hooft wijkt hier van af in de Nederl. Hiſt. bl. 22. *Waer in de grootmoedigheit de meeſte ſmaak vint.* Dogh hij hout het ook Mannel. in den 1. brief: *Op den ſmaek der ruſte verſlingeren.* [Als ook de Decker in 't beklag van Monime, *Ze nut het zonder rechten ſmaek.*]

SMAK, M. *Verwekt door den ſmak*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 308. *De verheve torens ſtorten met eenen ſmak ter neder*, Vondel in Horatius II. Boek der Lierzangen.

[SMARAGD, (*ſmaragdus*) [een koſtbaar geſteente] M. *De vrolijcke Smaragd beeft uit zijn' aert de macht om zwindelinge in 't hooft en evel in te toomen*, Vondels Beſpiegel. III. Boek bl. 101.]

SMART, *Geprikkelt door de ſmart*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 13. [*Waar van gij ree de voorſmart voelde*, Vondel in de Maagden.]

SMEER, O. Vondel in het I. Boek der Beſpiegelingen.

Die dommer dan het vee, gedreven naer het neſt,
Den drijver volgt, die zich op 't ſmeer der kudde meſt.

SMET, V. *Om deze ſmet der Ketterije te ſmoren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 51. *Vrij van de ſmet der bloobartigheit*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. *Eer gij de ſmette zult van zulk een ſchandig feit uit uw gewiſſe waſſen*, Decker in den Goeden Vrijdag.

SMIDS, V. *In hunne ſmidſe geſmeed*, Vond. in Virg. VI. Boek der Eneade. „ Ook ſchrijft men „ *ſmiſſe* en *ſmis*, als Kiliaan heeft; ook Vond. *In* „ *de reuzenſmis geſmeedt*, Ovid. Herſch. III. Boek „ bl. 79." Outh.

SMOOK, M. *Met een' pikkigen ſmook*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade. [*Al quaem de hemel oock*

Digitized by Google

te ſtorten in de helle en onderaertſchen ſmoock, Vondel Virg. Eneade XII. Boek.]

SNAB, anders SNEB, V. *In eene dikke ſnab verandert*, Vond. in Ovid. Herſch. II. Boek.

[SNAK, M. *Doen ze zwack laes! den laetſten ademſnack tuſſchen 's moeders armen gaven*, de Decker Jer. Klaagl. II.]

SNAER, V. *Dewijl men begoſt had die ſnaar te roeren*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 493. *Hier zulige ſpelen op eene Teiſche ſnaer*, Vond. in Horatius I. B. 17. Lierzang. Als het aengehuwde maegſchap betekent, in den zin van *nurus* [ſchoondochter,] blijkt het geſlacht van zelf. [Doch dan behoort men, niet *ſnaar* maar *ſnarre* te ſchrijven. De Hoogduitſchen zeggen *ſnurre* en wij *ſenurre* of *ſnatre*, Kiliaan en de Teuthon. *Aen de eene of andere ſnaer*, Vond. Heldinnebr. bl. 10.]

SNEB, V. Zie SNAB.

SNEDE, O. *Om de ſnede van 't vernuft niet te verſtompen*, Vond. voor Elektra. [*Zijn lemmers deugt verſmaet de ſnê der Spaenſche klingen*, Vond. I. Deel der Poëzij.]

SNEEU. Dit woort ſchijnt alle de geſlachten aen te nemen. Het M. bij Vond. in Virg. X. Herderskout, [in onrijm] *Gij gaet den ſneeu bezoeken*. Het V. bij Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 308; *Door 't ontlaten der ſneeu:* welk geſlacht ook aen dit woort gegeven wort door Chriſtiaen van Heulen in zijne Spraekkunſt. Het O. bij Vond. in Virg. III. Boek der Lantgedichten. *Het ſneeu*. [*Zoo zuiver als het ſneeuw oit van den hemel viel*, Vond. brief van Theodore. In 't Bruiloftd. aan Droſt Hooft; *En 't ſneeu der blancke horſt door gloet aen't ſmelten raeckt*. Zoo ook de Decker,

Men ziet nu nergens rozen blaken,
't En waer in 't ſneeu van yve kaken.

Geboorte van Chariclea. Het gebruikelijkſte geſlacht

is het V. en het O.] Bij Moonen hoort *sneeu* ook tot het Onz. geslacht.

SNIK, M. *In den laatsten snik*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 158. *De stier geeft den lesten snik*, Vondel in Virg. III Boek der Lantged. [*Tot zij den doodsnik geeft*, Vondel op de Ilias der Med.]

SNIP, V. Vondel in het Dankdicht aen Jakob Baek;

Maer schuwende der steden smet
Verschalkige nu met strik en net
Een vette snip, of slechte lijster.

SNIRS, M. *Met eenen snirs drinken*, Vondel in Horatius I. Boek, 36. Lierzang.

SNOER, O. *Middlertijdt waren een deel Grooten aan 't snoer geraakt*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 102. *Het linnen snoer*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. [*Aen't snoer der Eendracht*, de Deckers pijlvoerende Leeuw.]

SNOF of SNUF, M. *De jonge koeij had den snof al wech*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. Bij Hooft is 't in den 91. brief V. *Gunt 'er ons de snuf af.*

SNUIT, M. *De walvisch vat met zijnen snuit*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. [*Langs den valreep en den snuit*, Vondel Virg. Eneade X. Boek. *Zij zal den snuit in alle gaten steecken*, de Decker in 't Merx Tartarea.]

[SOLD, (*stipendium*) [krijgsloon, bezolding] O. *Die 't hoogste sold geeft*, Hooft in Paris oordeel. *En met behoorlijk sold den gelddorst te verslaen*, de Decker in den Dooper II. Bedr. Ook schrijft men *soud*, waar van *soldij*, *soudij*; *soldaat*, *soudaat*; ook wel eens gehoemd *soldenaar*, *soldenier*, *soudenier*: *l* en *u* verwisselen veeltijds bij ons; hier van dan ons *goud*, *oud*, *koud*, *boud*; oudtijds *gold*, *old*, *kold*, *bald* waar van noch *halddadig*; nu ons *schuld*, *geschelden*, *geweld*; out-

tijds

tijds *ſchoud*, *geſchouden*, *gewoud*; die noch wel gebezigd worden. Huydec. Pr. Anders is *ſoldij* v. Doch *zout* (*ſal*) „ o. Maar gelijk men oudtijds aan de krijgsknechten ook *zout* gaf als men ze aannam, een teken „ van onverbrekelijke verbinding, en men *zout* en „ *zold* zegt, zoo betekend *zold* hier dan ook, *bezolding*, zoldij, zoudij, of krijgsloon (*ſtipendium*,) waar „ van een krijgsknecht genoemd wordt, *zoldaat*, „ *zoutdaat*, *zoudenier*, dat is, een loontrekkend krijgsknecht; en daar van daan ook bij Hooft het werkwoord *ontſoldigen*, in den Huize der Med. bl. 39. „ voor *uit den krijgsdienſt t'ontſlaen.*" Outhof. [Hier haalt de Hr. Outhof uit de gewoonte van den ſoldaten *zout* te geven, den naam van *ſold*, en dit in navolging van Kiliaan; dan dit kan niet gaan, 't ſtrijd tegen de taal, want *zout* en *ſold* ſcheelt in de voorſte en achterſte letter te veel. Maar buiten dat blijkt het ook uit de verwantſchapte talen; om bij de Franſche en Hoogduitſche te blijven; deze zal het woord *zout* (in 't Latijn *ſal* van 't Griekſche ἅλς,) *ſaltz* noemen, gene ons *ſold*, den zelven naam van *ſold* geven; gene noemt ons *zout*, *ſel*, ook van 't Latijnſch *ſal*, maar *ſold*, wederom *ſolde*. Wij konden hier over den naam van *ſoldurii*, waarheen Outhof ſcheen te willen, uitweiden, dan wij laten dit daar; als niets tot het geſlacht doende.].

SOM, v. *Verſchietende de ſom*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 57. [*Dit verſlint de hooftſom met de renten*, Vondel Poëzij I. Deel.]

SOMME, (een rivier in Vrankrijk,) v. *Over den ſtroom der Somme*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 85.

SONNET, o. *Dit Sonnet*, Hooft in den 28 brief.

[SONT, [de Deenſche zee,] v. *De keten om den hals der dootſche Sont*, Vondel I. Deel der Poëzij bl. 395.]

SOORT, v. *Of men van gelijke ſoort ware*, Hooft

Digitized by Google

in de Ned. Hiſt. bl. 73. [*'t Gevoel beboed de ſoort*, de Decker I. Boek 114 Puntd. *Nature wil de ſoort in weezen houwen*, de Decker Puntd. I. Boek 379. bl. 80.] „ *Man van ſlechte ſoort*, Hooft Hiſt. der Medicis, „ bl. 69. evenwel zegt men ook *van dit ſoort*." Outh. [Men vindt het beide gebezigd]

SPAA, v. *Met de ſpaa in de aarde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1163. Dit is in een getrokken uit SPADE. Want zoo ſpreekt Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 302.; *Het ſtont der ſpade vrij haren gang te gaan.* En Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. *De kluit met de ſpade gebroken.*

[SPANGIE, o. *Het vergelegen Spanje*, Vondel Horatius Gez. II. 2.]

SPANSEL, o. Hooft in de Gedichten bl. 707.

Een aerde kloot verſiert en druks
Het ſpanſel uwer kroone.

[SPAR, (*ſudes, contus, lignum oblongum*) [een lang ſtuk hout, ſtaak of lat] v.

De vader volgbt de zoons en zoekt zich te onderſteunen
Met eene ſparre, daer zijn armen zacht aen leunen.

Vondel in Noach II. Bedr.]

[SPAREN, (een rivier,) o. *In 't Sparen*; Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 308.

Hoe begeerlijk het ſparen ſtack na Aemſtels kroon.

Vondel Gijsbr. van Aemſtel II. Bedr.]

SPECHT, (een vogel,) m. *Pikus in eenen Specht*, Vondel in het XIV. Boek van Ovid. Herſch.

[SPEEK of RADSPEEK, ook *nave* genoemd. (*radius rotae*) v.

Het werckſtuck van Vulkaen, die diſſel ſmeede en aſſen
En raden van fijn goud, de ſpeek van zilvre maſſen.

Vondel Herſch. van Ovid. II. B. bl. 36.]

SPEEL-

Digitized by Google

SPEELTUIG, O. Zie TUIG.

SPEEN, V. *Van zijn moeders roſſe ſpeen afgerukt*, Vondel in Horatius IV. Boek 4 Lierz. [*Aen haere ſpeen gevoed*, Vondel in Jephta.]

SPEER, V. *D'ongelukkige knaep ſleept zijn omgekeerde ſpeer door het zant*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. [*Daer ze zit en de ſpeer voert*, Vondels Mengeldichten.]

SPEL, O. *In 't ſpel komen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 6. *Het ſpel bleef ſteken*, Vondel in 't Berecht voor Jephta.

SPELD, V. *Goed vindende zijne ſpelde uit het ſpel te trekken*, Hooft in den 32. brief.

SPELONK, V. *Van eene ſpelonk*, Vondel in d' Opdragt van Adam in ballingſchap. [*Hij betoog de moortſpelonk zoo dick met zwarten miſt*, Vondel Virg. Eneade VIII. Boek.]

SPELT, V. *Wilt gij zware ſpelte in de aerde werpen*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged.

SPERWER, M. *Niſus in eenen ſperwer*, Vondel in Ovid. Herſcheppinge VIII. Boek.

SPIEGEL. M. *In den ſpiegel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 59. *Als in eenen klaren ſpiegel*, Vondel in d'Opdr. voor Joſef in Dothan. [*O laet u dit voortaen voor eenen ſpiegel ſtrecken*, de Decker Klinkdichten bl. 227.] Men vint geſchreven, *het ſpiegel*. Hoe komt men daer aen? Het gebruik is 'er voor, zegt men. Waer? in dat geweſt, daer men woont. Maer dat is misbruik. Zekere Knipperdolling in Vrieſlant ſchrijft ook *het brief*. Waerom? om dat men daer zoo ſpreekt. Wech met de vodden. Het gebruik moet men bij de ſtraet niet zoeken, maer bij de goede ſchrijvers halen. Moonen ſtelt dit woort ook M.

SPIER, V. *De wormen teeren op de ſpier*, Vondel.

in

Digitized by Google

in de Lierdichten, bl. 520. [*Op klaren wijn en dranck en leckre ſpier en mergh*, Vondel Heerl. der Kerk, I. B. bl. 21.]

SPIETS, v. *De Koning ſprak van twee duizent edelmannen de ſpiets in de hant te geven*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 178. *Pyrrhus doorſtoot hem met de ſpiets*, Vondel in Virgilius II. Boek der Eneade. *David beſchadigt Sauls kleedt niet, noch taſt zijne ſpietſe en vleeſch aan*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 118.

SPIJKER, m. *Den ſpijker op 't hooft ſlaan*, Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 123. *Met eenen ſpijcker* [*van geſleepen diamant.*] Vondel voor Faëton, bl. 27.

[*Zagh door 't geloof, als door een' verrekijker,*
Godts Zoon, Godt zelf gehangen aen den ſpijcker.

Vond. Altaargeh. II. B. bl. 75.]

SPIJS, v. *Die geene onreine ſpijs zoude proeven*, Vondel in den Inhout van Samſon. [*Die eer aen 's Konings diſch de ſpijs pleegh aen te langen*, Vond. Joz. in 't hof.]

SPIJT, v. *De Hartog kon niet beveinzen de ſpijt*, Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 14. *Van vinnige ſpijt ontſteken*, Vondel in Virgilius IIde Boek der Eneade. Maer Hooft is zich zelven ongelijk in Tacitus, blad. 38; *Hij zelf ook ontſtak hunnen ſpijt*; die hier in van Dekker gevolgt wort in zijne Gedichten, bl. 180. *Van een meer als helſchen ſpijt ontſteken*, [En ook bij Vond. *En dol van blinde wraeck en onverſetbren ſpijt*, Joan. den Boetgez. bl. 74. IV. B. Doch ik zou het met het Vr. houden. *Spijt* vind ik ook meer dan eens Onz. bij van Ghiſtelen in Eunuch, V. 2, en IV. 5. doch dit is niet te volgen.]

SPIL, v. *Die de ſpil en naelde hantèerde*, Vondel in d'Opdragt van Herkules in Trachin. [*Ter weerelt*

ſtaet

ſtaet niet ſtil op 's hemels ronde ſpil draeit het radt, Vond. in Jephta. *Zij ſchiet de grootſte ſpil in ſtukken, waer op het hing als op zijn' as*, De Decker aan zijn' Broeder in Indië. *Op eene dikberoeſte ſpit*, Poot, gelukkig ongeluk.]

SPIN, V. *De bloem der wijsheit uitgezogen bij de ſpin*, Vondel in het IV. Boek der Beſpiegelingen. [*Het ſpinhuis raegt de Spin*, Vond. Inw. van 't Stadhuis. *De ſpinne trekt uit dau van rozen haer fenijnen*, de Decker Puntd.]

SPINNEKOP, V. *Indien een ſpinnekop hier venijn uittrekke, het komt bij haeren aert toe*, Vondel in d'Opdragt der Leeuwendalers [*Zij borſt aen eene ſpinnekop*, Vond. II. D. der Poëzij, bl. 83.]

SPINROK, M. *Bij den ſpinrok*, Vondel in Virgilius VIII. Boek der Eneade. [Zie ROKKEN.]

SPINROKKEN, O. *Uw ſtaat is nu aan 't ſpinrokken vervallen*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 127. [Zie ROKKEN.]

SPIT, O. *Die ons met het ſpit ſlaat*, Hooft in den 142. Brief. *Het ſpit*, Vondel in Virgilius I. Boek der Eneade. [*Zij braên den afval aen het ſpit*, Vond. Virg. En V. B.] In de Mengeldichten van Dekker vinde ik dit ook V. *Die fijne leer hout de ſpit aen 't gaen.* [In den volgenden druk is dit Onz. gemaakt.]

SPITS. V. *De Ruiter wert door de nieuwe ſpits in verwarring gebracht*, Hooft in Tacitus I. Boek. Vondel hout dit geſlacht, als blijkt aen *Heirſpits* in Virgilius II. Boek der Eneade: *Meſſapus en Atinas houden de heirſpits des vijants ſtaen.* [*In d'eerſte Heirſpits*, Virg. En. IX. B. *Dees wet van Sinaes top ter berghſpitſe afgedondert*, Vond. Beſpiegel. V. B. bl. 181.] Hoewel hij in het II. Boek zegt, *Men biede het ſpits:* niet anders als Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 227. *Om 't ſpits af te bijten.* [Men geve dat plaats onder de bijvoeglijke Naamwoorden, die, als zelfſtandig gebruikt, zich met het onz. geſl. vermaken,

en

Digitized by Google

en in dien zin neemt het de Dekker ook Onz. in 't Afbeeldſel van Prins Maurits:

Prins Maurits beet door 't ſpits van 't Arragonſch geweld.

Zie dit op 't woord HECHT.]

SPLEET, V. *Door de ſpleet*, Vondel in de Beſpiegelingen, bl. 10. *Hoe! zou de min de ſpleet niet mercken*, Vond. Herſchepp. van Ovid. IV. B. bl. 100.]

SPLITS, V. *Om de ſplitſe in 't geloove geheelt te hebben*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 54. [*Door de ſplitſe van over de vijftigh pennen*, Hooft, welkomſt aan den Prins van Oranje.]

SPOEDT, V. *Met kleene ſpoedt*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 64. *Alles hangt aan ſpoedt; die is de moeder der zege*, dezelve in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 175. Zoo gebruikt hij ook *Voorſpoedt*, in de Hiſtorie van de Medicis, *Met ongelooffelijke voorſpoedt*, bladz. 12. en *Tegenſpoedt*, in Henrik den Grooten, bl. 92. *Door inzicht der tegenſpoedt.* Maer Vondel zegt in Virgilius V. B. der Eneade in 't mannelijk: *Uit hunnen voorſpoedt.* [En met hem de Decker.

Te vroed
Om over binderlijke leuren,
Van aerdſchen voor- of tegenſpoed,
Te zeer te dertlen of te treuren.

Aan zijnen Broeder.] „ Zoo ook bij Vondel *weder-*
„ *ſpoed. Die u over onzen wederſpoedt erbarmt*, Virg.
„ En. in onrijm VIII. B. zelfs ook Hooft zegt el-
„ ders, *Door onzen gedurigen voorſpoedt.*" Outh. [Dies men zich hier liefſt aan 't M. koh houden; liever dan dat men om alle twiſt te ontgaan, gelijk de Heer Outh. zich uitdrukt, deze woorden M. en V. zou hebben.] Waer uit ik met Moonen ſtelle, dat *Spoedt* mannelijk is.

SPOEL, V. *Zoo hangt d'uitkomſt der togt aan 't wisſelen*

Digitized by Google

ſlen van 't weefgetou, en meer aan der ſpoele, dan der paarden ſnelheit, Hooft in den 104. Brief. *Haere ruiſchende ſpoel door de fijne ſtof ſchietende*, Vondel in Virgilius VII. B. der Eneade. ['t Zelfde met *ſchietſpoel. Zij liet de ſchiotſpoel glijden*, Vond. Herſchepp van Ovid. VI. B. bl. 160. doch eenige regels lager zegt hij, *op 't ſchietſpoel afgereeht*, en zoo ontmoet ik het ook I. D. der Poëzij, bl. 290; *Het lakenſchietſpoel ruiſcht door d'aengeſpanne keten.* Schoon ik 't liefſt Vr. name, gelijk ik ook bij Weſterbaan vinde; *Terwijls' op 't weef-getouw, de ſpoel door 't webbe ſchiet*, in Virg. En. VII. B. en gelijk de achtergevoegde *e* in *ſpoele* ſchijnt mede te brengen.]

[SPOG. O. *Miſſchien is 't giftigh ſpogh van bitze lasteringen*, Vond. Palamed.]

SPON of SPUN ook SPUNT (*operculum, orificium*) de mond van een vat; een bomgat.] V. *Het werkt als nieuwe wijn, die tot de ſpon uitbarſt*, Vond. in het Hekeldicht aen den Droſt Hooft.

SPONDE, V. *Knielende tegens de ſponde van zijn bedt*, Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 847. *De koningin was op de goude ſponde aengezeten*, Vondel in Virgilius I. Boek der Eneade.

SPONGI, V. *De ſchilder worpt van ſpijt de ſpongi*, Vondel in de Beſpiegelingen bl. 24.

SPOOK, O. *'T rampzalig Spook*, Vondel in het I. Deel der Poëzij, bl. 186. *Met groot ſpook*, Hooft in den Inhout van Granida. Ook VOORSPOOK: *Ik zie een wonderlijk voorſpook*, Vondel in Virgilius III. B. der Eneade.

SPOOR, O. *Zoo hij dat ſpoor volgde*, Hooft in de Nederlandſche Hiſtorien. bl. 13. *Die dit ſpoor onlangs begoſten te leggen*, Vondel in de Aenleiding ter Nederduitſche Dichtkunſt, *Het heerlijke ſpoor der gerechtigheit*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 65. *Buiten 't ſpoor der billijkheit*,

Dec-

Digitized by Google

Decker in Johannes den Dooper. Maer genomen voor een *prikkel*, is het v. als Moonen wel aenteekent. [Zie

SPOOR, SPORE (*calcar*) [prikkel] v. *Met aanhoudende ſpore hem prickeld' als de mijn*, Hooft in Granida III. bedr. *Neen, neen all' wat ik nope en aenprick met de ſpoor*, de Decker Lof der Geldz.]

SPOT, is zonder tegenſpreken Mannel. ſchoon ik in het III. B. van Tacitus door Hooft vertaelt vinde, *De ſpot drijven*. Maer onze Vrient de Heer Joan de Haes, die Hoofts hantſchrift bezit, onderregt mij, dat daer in ſtaet, *den ſpot drijven*. Decker in Joannes den Dooper I. Bedrijf; *Men drijft den ſpot met Vorſt of Vorſtelijk gezag*, [en weder in 't IV. bedr. *Dat niemant meer den ſpot met ſcepteren zal ſteken*. En Vondel in 't Paſcha; *Of Pharo blijft verſteent en drijft met ons den ſpot*. Zoo B. Houwaerds Maechden XII. B. *Dat hij met mij zijnen ſpot hadde gebouwen*.]

SPRAEIJ. v. Zie SPREIJ.

SPRAEK, v. *Een bal, of tongſchroef van hout, ſluit hun de ſpraak*, Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 30. *Wat onze ſpraek belangt*, Vondel in de Aenleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt.

SPREE, [een rivier] v. *Aen d'oevers van de Spree*, Vondel in de Poëzij, bl. 666.

SPREIJ, v. [*Het koſtel laken van haer' ſchoot en langen bouwen*] *bevloeit de ganſche ſpreij*, Hooft in de Bruiloftdichten. [*Het zwanendons beſpreit met geborduurde ſprei*, Vondel Naſſaus geboorte. *En onder eene ſprei en achter een gordijn*, de Decker, I. Deel. bl. 88.]

SPREUK, v. *Bij welke gelegenheit zijn Majeſteit zommigen te gemoet voerde deze onſterffelijke ſpreuk*, Hooft in 't Leven van Henrik den Gr. bl. 95. *Gedenkende*

Digitized by Google

denkende aen deze lang geſlete ſpreuk, Vondel in d'Opdragt van Adonias.

SPRIET, M. *Het zeil vondt Ikarus, en Dedalus den ſpriet*, Vondel in den Lof der Zeevaert. Ook in de betekenis van jagtgeweer, *En gaf den ſpriet de Schiltknapinne*, Vondel in Ovidius Herſcheppinge, bl. 77. *En met den zwijnſpriet het ſchuimbekkende everzwijn te vliegen in den mont*, Vondel in Adonias Kroonzucht.

SPRING, M.

Want zoo mijn Kamerling,
Die van mij opgemaakt, had toegeſteldt den ſpring,
Waar onder 't was gemeent mijn vijandt te beknellen,
Gemart hadt, tot de twee gevangens, aan het mellen
Geraakten door de pijn.

Hooft in Baeto I. Bedr. [Dit ſchijnt ene ſoort van oplichtende lage geweeſt te zijn; in een' andren zin is 't mede M. *Een rots hangt op de zee van onder door den ſpring der baren uitgehold*, Vondel in Ovid. Herſcheppinge IV. Boek bl. 118. Noch in een bijzonderen zin.

En hadde ik toen Peking
Verlaeten, en Nanking gekoren, om den ſpring
Des oorelogs t'ontgaen, men zat hier niet belegen.

Vondel in Zungchin bl. 12. Mooglijk dat deze laatſte *ſpring* eenigzins toebrengt tot opheldering des eerſten in het voorbeeld uit Hooft in Baeto, 't welk ik hier heel uitgeſchreven hebbe, omdat zulks door onzen ſchrijver verzuimd was; daar het nochtans tot meer verſtand van de woorden vereiſcht wordt.]

[SPRINGHAEN, M. *Bij wijlen half verzaet van magren ſpringhaen*, Vondel Maagdebr. bl. 61]

[SPRINGVLOEDT, M. Zie VLOEDT.]

SPRONG, M. *De heroerten namen eenen ijſſelijken ſprong*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 83. *Met eenen*

Digitized by Google

luchtigen ſprong, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. [*Op eenen ſprong te wagen*, Vond. in Faëton bl. 45.] Zoo is ook TWEESPRONG, DRIESPRONG enz. *Op den tweeſprong*, Vondel in Virg. IX. Boek der Eneade. *Op eenen drieſprong*, dezelve in den Inhout van Edipus.

SPRUIT, v. *Ook zagen de volken Iſmarus, een edelmoedige ſpruit*, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade. [*Hij beſchutte de ſpruit van Jeſſe*, Vondel David in Ballingſchap V. Bedr.]

SPUIJ, houde ik voor o. gelijk Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 246. *Op het Zuider en Noorder ſpuij*, hoewel hij het v. geſlacht heeft bl. 1162; *Door de ſpuij van Blanckenbergh.* Vondel is ook voor het o. geſlacht in Willem van Naſſous geboorte bl. 137. *Het ſpuij bromt vol zwaenen.* Maer dezen uitgang wil Moonen v. hebben, zonder dat hij dit woord uitzondert. Men zie hem bl. 66.

SPUIT, v. Zie WATERSPUIT.

STADT, v. *Die een belegerde ſtadt regeert, heeft dapper te letten op tijdtverlang; want een uur langer gehouden, is zomtijts 't ontzet*, Hooft in de Begripſelen van Sanſov. *Nadien zij deze ſtadt aen hunne nakomelingen verbonden*, Vondel in d'Opdr. van Samſon. Ook heeft hij, *de regering der ſtede*, in 't I. Boek der Lantgedichten.

STADTHOUDERSCHAP, o. *Om 't ſtadthouderſchap te bewaren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 257.

STAEF, v. *Teffens bieden de deizers weêr 't hooft, en maken de andere ſtaaf der nijptang*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 459. *Zij keeren de ſtaef met de tange*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade. [*Die d'eerſte boekſtaef*, d. i. letter, *ſneet uit boomen*, Vondels Drukkunſt aan B. Moerentorf.]

STAEK. M.

Wat

Digitized by Google

Wat beil vol wondren, wat vertooning
Verneemt mijn ziel aan dezen ſtaak.

Vollenhove in de Kruistriomf bl. 8. in wiens gevoelen ook Moonen is. Maer bij Hooft vint men in 't V. geſlacht in de Ned. Hiſt. bl. 85. *Als zij reedts aan de ſtaak ſtonden.* [Met de eerſten houdt het Vondel, *Met een' gebranden ſtaeck en knods*, Vondel Virg. Eneade VII. Boek.]

STAEL, O. *Tot wat overmaat de ſteurniſſen daar geſtegen waren, zal dit ſtaal uitwijzen*, Hooft in de Ned. Hiſt bl. 604. *Uit dit ſtael*, dat is, uit deze proeve, Vondel in d'Opdr. der Bataviſche Gebroeders. [Zoo *zinſtaal. Speelende op het zinſtaal* (blazoen) *van den vuurſlagh, meende hij daar mede dat enz.* Hooft Ned. Hiſt. II. Boek op 't leſt.] Zoo is het ook in de betekeniſſe van metael. [*Die tuſſchen u en 't ſtael op uwen hals getogen kloekhertig ingevlogen*, De Decker Goede Vrijdag bl. 84.]

STAERT, M. *Met twee ſlangen in den ſtaart*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 86. *Lucifer ſleepte eenen ſtaert van het derde deel der ſtarren*, Vondel in d'Opdragt van David in Ballingſchap.

STAET, M. *Den Staat veranderen is gevaarlijk*, Hooft in d'Opmerk. van Guicciardin. *De leergierige lette op den ſtaet*, Vondel in de Aenleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt. *Groote perſonazien voeren grooten ſtaat*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 18. Dekker in Joannes den Dooper 2. bedrijf.

En ziet gij, blinde, niet de lagen, die men leit
Uw hooft, en uwen ſtaet?

STAETSIJ, V. *De omſlag van Heeren, die deſtaatſij vereerden*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 507. *Met*

Digitized by Google

zijn jaergetijdige ſtaetſie, Vondel in d'Opdragt van Herkules in Trachin.

STAF, M. *Als niemant aan den ſtaf der Geeſtelijkheit baſſen darde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 576. *Ik bidde u bij dien ſtaf*, Vondel in Salomon bl. 46. *Ik ſpreke nu van Mozes alleen niet, die ontelbare wonderen door zijnen ſtaf werkt*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 28.

STAL, M. *In den ſtal*, Vondel in Virg. VI. Herderskout. Bij Hooft is 't Vr. in den 30. brief; *Nu 't de lucht van de ſtal in den neus krijgt.* „ Met Von-
„ del houdt het Rotgans, *Voor 't voeder in den her-
„ derſtal*, in zijn lofdicht op Moonen." Outh. [En met hem de Decker, *Nu 't vee den muffen ſtal verluet*, in 't Lentelied.]

STAM, M. *Tegens eenen ſtam*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantgedichten. *Twee waardigheden mogten eenen menſch, noch eenen ſtam naar Moſes Wet, niet teffens verſieren*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 18. Dit volgt ook Moonen: maer bij Hooft is 't meeſt al Vr.: *Door ranken van deeze ſtam*, in 't Leven van Henrik den Grooten bl. 1. *De glorie van die doorluchtigſte Stamme*, in 't zelve bl. 3. „ Doorgaans gebruiken Vondel, Decker en
„ Bake, dit woord M. Doch Hooft en Bake ook
„ meermaals V. enz. Doch hier berigte mij de Hr.
„ Hoogſtraten in eenen brief den 26 Mai 1709,
„ dat dit woord *ſtam* door 't verdubbelen van de *m*,
„ en 't bijvoegen van *e* Vr. wordt: Doch dit gaat
„ niet door; want *rug* is bij den Hr. Hoogſtr. M,
„ en ſchoon hier al eene verdubbeling van *g* en bij-
„ voeging van *e* geſchiedt, blijft het toch M., als
„ *op den rugge*, Vondel in Ovid. Herſch. II. Boek
„ bl. 65. Dus ook *van eenen ſtamme*, I. Boek der
„ Herſch. bl. 15. enz. en dit zeer dikwijls: dies ik
„ dit *ſtam* en *ſtamme* M. en V. agte.

['t Zij

Digitized by Google

['t Zij mij geoorloofd hier bij te voegen, dat het bij den Hr. Outhof even als hier, op ontelbre plaatſen, zoo toegaat, dat het geſlacht eens woords bij hem uitloopt en op M. en V. beide. Wil men dus alle woorden onverſchillig en van gemeenen geſlachte (*communis generis*) ſtellen: dan hoeft men deze geſlachtlijſt niet meer te bezigen; elk volge dan zijne zinlijkheid; ik voor mij houde *ſtam* M, en ten opzichte van de bijvoeging van *e* houde ik mij aan de aanmerking op *gaarde* gemaakt. Is het zoo, dat de agtergevoegde *e* de woorden ſomtijds, doch niet altoos, Vr. maakt, en zijn er niettemin velen, die niet tegenſtaande de achterſte *e*, M. blijven, 't beveſtigt bij mij zoo veel te ſterker het ſtandvaſte gebruik van 't M. geſl. in zoodanig een woord; men ziet het hier in *ſtam;* men zie het in *rugge*, *gaarde* enz. Zie GAARD.]

STAND, M. *De zaken zetten zich in eenen anderen ſtand*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 17. *In zijnen eerſten ſtand*, Vondel in 't I. Deel der Poëzij bl. 194.

STANDAERDT, M. *De ſtandaartdrager heeft den ſtandaart omgevoert*, Hooft in Tacitus II. Boek. *Tegen den ſtanders van 't kruis*, Vondel in d'Opdragt van Joſef in Dothan.

STANG, V. *In de ſtang van Agrippa*, Hooft in Tacitus XV. Boek. *Eneas kon de ſtang met geen gewelt uit den ſtam rukken*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. [Zie STENG.]

STANK, M. *Lumeij ſprak van de ſtadt in brant te ſteken, en met dien ſtank te ruimen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 230. *Zij laten den vuilen ſtank na van een quaat geruchte*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 35. *De geeſt van overſpel, die 't hof bezit, zal ruimen met eenen ſtank van moort*, Vondel in Joannes den Boetgezant.

Digitized by Google

STAP; V. Hooft in het tweede bedrijf van Geeraert van Velzen:

Toen ik in mijn gemoedt, verbolgen boven maten,
Beſloot te doen den ſtap, die mij aen 't gliſſen bracht.

Vondel in de Feniciaenſche Gebroeders bl. 17, *Met eenen zuren ſtap.* [De Decker in zijnen Goeden Vrijdag, *Die ſchier tot elcken ſtap bezwijmeld dien hij treedt.*]

STAPEL, M. *Daer men eertijts den ſtapel der Franſche wijnen gehouden had*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1173. *Die eenen ſtapel boeken naliet*, Vondel in zijn Tooneelſchilt bl. 1. [*Als Jupiter den ſtapel bergen van boven nederklonk*, Vondel Virg. Lantged. I. Boek. *Den bernſtaapel*, d. i. brandſtapel, *hoopen zij op*, Hooft in Tacitus, Zeden der Germ. 27 Hoofdſt.]

STAR, V. *Het ſchijnt dat 'er een wijl tijdts een quaataardige ſtar en benijdſter der geleerden geheerſcht heeft: ja dat haar rijk nogh niet uit is*, Hooft in den 162. brief. *Op de ſtar van een witte koe*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade.. [Zie STERN.]

STEDE, V. *Op hare ſtede*, Vondel in den Inh. van Hippolytus. „ Zoo *Legerſtede* bij G. Brandt, „ *Hij wek de dooden op uit hunne legerſtee*, in zijne „ ſtigtelijke Ged. bl. 171. [Zoo *woonſtede. Tot de woonſtede*, Hor. Gez. I. 7. door Vondel.]

STEEK, M. *Met eenen ſteek doorſtooten*, Hooft in Tacitus XI. Boek. *Ontveinzende den ſteek*, Vondel in Zungchin. [*Die den dootſteeck zal geven*, Vondel in Samſon.] Hooft echter verkeert het in 't vrouwelijk geſlacht in de Hiſtorie van de Medicis bl. 182. *In 't brengen der ſteke.*

STEEL, M. *Gelijk een verſlenſte viool, of quijnende Maijbloem, die een maegt van haren ſteel plukte*, Vondel in Virg. XI. Boek der Eneade. [*Als eene ſchoo-*

Digitized by Google

ſchoone bloem van haren groenen ſteel gemaeit, Vondel in 't Klinkd. voor Jeftha.]

STEEN, M. *Hoe de hoogſtgedaghte Vorſt den eerſten ſteen van dezen Staat geleit heeft*, Hooft in d'Opdragt der Ned. Hiſt. *Breekt de vruchten met den ſteen*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. [Zoo *ſlijpſteen. Op den bloedigen ſlijpſteen*, Vondel Horatius Gez. II. 8.]

STEIGER, M. *Anderen planten drie baſſen op den ſteiger*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 137.

STEILTE, V. *Men klimt de ſteilte van Parnas op*, Vondel in den brief aen zijnen afwezenden vrient.

STEL, M. *Op den ouden ſtel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1166. *De Kerk op haeren ſtel geraekt*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen bl. 105.

STELLAEDJE, V. *De ſtaten van Brabant, hebbende dus lang gebeit op deeze ſtellaadie, daalden af*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 806. *D'aertsengelen komen de ſtellaedje ſtofferen*, Vondel voor Lucifer. [*Getreên ter Kerkſtellaedje*, Vondel in Samſons IV. Bedrijf.]

STEM, V. *Met ongelijke ſtem*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1004. *Een goedt Zangmeeſter kent zijne ſtem*, Vondel in de Aenleiding ter Nederduitſche Dichtkunſt.

STENG, V. *Jan Harink, die de vlag van de ſteng rukte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 337. *Hij ſcheurt de kruisbanier van zijne ſteng*, Vondel in de Heerlijkheid der Kerke bl. 70. [*Op eene heirſteng leunen*, Vondel Virg. Eneade VI. Boek.]

STERFTE, V. *Niet zoo zeer voor de ſterfte*, Hooft in den 129. brief. *Hij valt op de ſterfte*, Vondel in den Inhout van Virg. III. Boek der Lantged. Zie van Heulen bl. 21.

STERKTE, V. *Dezelve quamen de ſterkte beſtoken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 310.

Digitized by Google

STERN, M. *Wiens horens ten ſtern beginnen uit te botten*, Vondel in Hor. III. B. 3. L. [Dit is onzeker. Het woord zelf beteekent hier het voorhoofd van een hoornbeeſt, *ſtar* genoemd: men noemde dit ook oudtijds *ſterne*; zoo in de gemelde beteekenis als in die van *ſtella, astrum*; *het geſternte, ſtar*, zie STAR.]

STEVEN, *Den ſteven naer Lant toe wenden*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantged. [*Stier den ſteven naer dat baken*, Vondel in de Bruiloftd. *Zij vat den ſnellen achterſteven*, Vondel Virg. En. X. B.]

STEUN, M. *Luiden, die geenen ſteun hadden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 620.

[*Ontruckt uw hoofkerck niet den ſteun der hooftpijlaren.* Vondel I. Bedr. van Pet. en Pauwels.] Dekker in Joan. den Dooper II. Bedrijf:

En voelt ghij dan noch niet den ſteun van uwe Rijcken,
Uw koninglijck gezagh, ſlapbartige, bezwijken?

STICHT, O. *Het Sticht Kolen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 696.

STIER, M. *Bij eenen ſtier geleken*, Vondel in den Inhout van Herkules in Trachin. [*De zoon van Hector ſlaght den allereerſten ſtier*, Vondel in Salmoneus. Voor het hemelteeken is 't M., maar O. als 't voor *gubernaculum, clavus navis* genomen wordt, anders genoemd STUUR. Beide heeft dit de Decker bij een in de krooning van Karel II. Sprekende van *Phoebus*, de zon, zegt hij:

Als had hij luſt van uit den Stier te kijcken,
Hoe Karels vuiſt wil paſſen 't Stier van ſtaet.]

STIFT, V. *Die door de ſtift zult leeren*, Geeraert Brant in de Poëzij, bl. 546.

STIJL, M. *Vrijheit van mijnen ſtijl*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt. *Naer den ſtijl*, Vondel in d'Aenleidinge ter Nederd. Dichtkunſt. Zoo ook Vol-

Digitized by Google

Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 34. [*Gij derft u wonderlijck van uwen ſtijl bedancken*, de Deckers Puntd. I. B.] Ook genomen voor den poſt eener deure: *Achter eenen ſtijl*, Vondel in de Leeuwendalers, bl. 48. *De ſtijl wert van drie of vier groote kogels gekorven: voort ſmeet hem de wint om ver*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 317.

STILTE, V. *In groote ſtilte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 72. *Dit antwoort, in de ſtilte ontfangen*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade.

[STIP, V. *De kracht en 't wezen van de Godtheit leeft volkomen in d'allerminſte ſtip*, Vondel II. Boek der Beſpiegel. bl. 65. Ook bij van Heule, volgens den Hr. Outh.]

„ STOA, V.

Daer (naer ik mercken kon) een ſuffer ſtond en teemde,
Die na de Stoä ſtonck en heel na Zeno zweemde.

„ Decker in den Lof der Geldz. bl. 108. Doch ei-
„ genlijk is dit woord geen Neerlandſch maar
„ Griekſch, zijnde στοὰ ποικίλη een verſcheiden plan-
„ kig vertrek; waarin Zeno Citikus, Hoofd der
„ Stoïſche Wijsgeeren leeraarde". Outh.

STOEL, M. *Toen Adriaan van Utrecht op den Roomſchen ſtoel raakte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 2. *Van zijnen ahornen ſtoel*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade. *Op den ſtoel der zelve heerlijkheit*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 15. Dekker in het 270 Puntdicht des II. Boeks:

Al deugt de ſtoel niet veel, nogh kan hij nu en dan
Bekleedt zijn (ik beken 't) van een deugtminnend man.

[Doch om dit M. om ver te werpen, ten minſte dit woord van twee geſl. te ſtellen, wilde Oudh. uit Vondel in 't Bruiloftsbed op P. C. Hooft, bijbrengen, *met zuivere elpenſtoel;* doch de man heeft mis; dus luidt de plaats:

Digitized by Google

Mijn hemel, zellef vrij van ſterffelijke ſmetten,
Mijn zuivere elpenſtoel, mijn hof vermogt dat niet.

waar men duidlijk den eerſten naamval beſpeurt; doch zoo raakt men aan feilen, met de plaatſen gebrekkig aan te halen. In dat zelfde vers gebruikt het Vondel M. *Nu hef hem op den ſtoel.* Doch van Heulen heeft dit woord Vr.; en daarom diende het mede voor Vr. door te gaan. Wel geredend! *Predikſtoel* en *praatſtoel* erkent echter die Heer M. uit de Decker; maar waar de plaats van Vondel, *Toen Burgermeeſters Licinius en Panza op ſtoel zaten*, in 't leven van Ovid. door zijn Eerw. bijgebracht, toe diené, weet ik niet.]

STOEP, V. *Buiten de ſtoep zijner woonſtede*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 104.

STOET, M. *Elke ſchaar praalde met grooten ſtoet*, Hooft in 't Leven van Henrik den Gr. bl. 166. *De zoon verzagh zich van eenen ſtoet*, Vondel in den Inhout van Koning David in ballingſchap.

STOF, V. *Hij had den Prinſe zonderlinge ſtof tot ongenoegen gegeven*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 34. *Dat moet uit de ſtoffe geboren worden*, Vond. in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt. [*Godts mildheid beeft de ſtof der fulpen en ſattijnen verordent tot gebruik*, de Deckers Puntd. II. B. 209.] In de andere betekeniſſe is het Onz. *In het ſtof kruipen*, Vondel op dezelve plaets.

STOK, M. *Aan hunnen ſtok te baffen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1069. *Op eenen ſtok leunende*, Vondel in den Inhout van Edipus. [*Met eenen gouden ſtrijckſtok*, Vondel Hor. Gez. II. 13. voor een' grijzerd genomen is 't ook M. *'k Zal u bij Vader, dien afgeleefden ſtok haeſt loven voor dees deughd*, Vond. bij Jozeph in Dothan.]

STOLP, V. *Op eene ſteene ſtolp*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 124. STOMP,

Digitized by Google

STOMP, v. *Ja hij ſchudde nogh de ſtomp*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 905.

STOND, m. Zie MORGENSTOND. Maer Hooft maekt het Vrouwel. *Met erinnering van de genakende ſtonde*, in de Nederl. Hiſt. bl. 60. Dogh dit geſlacht beſtaet uit het bijvoegen der *e*; dewijl ook in zijne Zangen bewijs is van het Mannelijk geſlacht. Zie bl. 633, *Na dezen ſtond.*

STOOF, v. *Zij ſtelden een houte ſtoof toe*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 426.

STOOT, m. *Dat weinig dijken of ſluizen den ſtoot konden uitſtaan*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 217. [*De waterkolk in 't ent herſt ijſlijck door den ſtoot*, Vondel in Hippolyt. IV. Bedr.] *Met den eerſten ſtoot*, Dekker in Joannes den Dooper.

[STOPPEL, v. *Met de ſtoppel en het ſtrooi in eene lichte vlam te zetten*, Vond. Virg. Lantged. I. Boek. Ook zoo bij van Heule,]

STOPSEL, o. *Het bepekte ſtopſel*, Vondel in Hor. III. Boek 8. Lierzang.

[STORK, (*ciconia*) [oievaar] m. *Van vorſchen, padden, ſlangen, verzag de ſtorck wel eer zijn vederloos gebroed*, de Decker Juvenaals 14 Schimpd.]

STORM, m. *Zij bragten eenen fellen ſtorm aan*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 770. *Na het volharden van dien ſchrikkelijken ſtorm*, Vondel in d'Opdragt van Joſef in Egipten.

[STORMKAT, [zeker krijgstuig] v. Zie KAT.]

[STORMRAM, [zeker krijgtuig] m. *'t Rammeien van den ſtormram*, Vondel David in ball.]

STRAEL, m. *Terwijl een eenigh oordeel maer een' eenigen ſtrael uitſchiet*, Vondel in d'Opdragt van Virg. [*De vader verſterck dit met den ſtrael des blixems*, Vondel En. Virg. XII. Boek. *Met den blixemſtrael*, Vondel Virg. En. V. Boek. *Hij doet een' ſcherpgewet-*

ten

Digitized by Google

ten minneſtrael hem 't ingewand doorrijgen, de Decker Bruiloft van Verjannen. Let hier op de beteekenis van het woord *ſtraal;* wiens kracht men noch meer kan leeren uit die Goudſche Chronicke, bl. 29; daar zij van Graaf Dirk V. ſprekende, zegt: *Daer wort hy in een cleyn ſtraetgen gheſchoten met een venijnden ſtrael in ſijn lijf, daer hy af ſterf.* En zoo vindt ik ook *ſtraal*, omſchreven door *eyn geſchot met wederhaicken, pila recurvata; Catapulta.* Zie den Teuthoniſta.]

[STRAEM, V. *'k Heb mij, om God, getrooſt de ſtraem van d'offerpees*, Vondel Maagdebr. bl. 51. *Ik zie op elcken ſlag een' open wonde volgen, op elcken wederſlag een' purperroode ſtraem*, de Decker goede Vrijd. bl. 227. Zie STREEM.]

STRAET, V. *Vitrij ſtreeft voorts de ſtraat van Sant Denis op*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 110. *De zeeman, die zich in de ſtraet waegt*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. Zoo ook van eenen wegh met ſteenen beleit. *Op de ſtraet*, Vondel in de Maegden, I. Bedr. Die van der Goude zeggen, *Het wijdſtraet*, [ook de Stichtſchen] voor *de wijdſtraet*, of *de wijde ſtraet*, gelijk men t'Amſterdam en elders zegt, *de breeſtraet*, of *breede ſtraet*, enz.

STRAF, V. *Gelijk Godts rechtvaerdigheit den Nederlanden de ſtraffe der verwarringe ſchuldigh was*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 56. *Thaddeus ontvout de ſtraf*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Als hij zommigen daatlijk de ſtraf afvordert*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 117.

STRANT. Dit woort vinde ik in alle de geſlachten. Dekker in Joannes den Dooper M. *Ik laet den vreemden ſtrant.* Ook Hooft in Tacit. bl. 373, *Den ſtrandt te genaken.* Ook bl. 503, *Aen den ſtrandt.* Maer in de Nederl. Hiſt. bl. 13, *Langs de ſtrandt*, [zoo ook Vondel in Hekuba,] in 't Vrouwelijk geſl. Vondel heeft het Onz. in d'Opdragt

van

Arabas. Gebr. M 1315. n.

Digitized by Google

van Joſef in Egipten: *Langs het ſtrant.* Welk geſl. Moonen volgt.

STREEK, V. *'t Gebeurde ſomtijdts dat eenigh bijzonder inzicht het oogh des vernufts van de rechte ſtreek, die ten gemeenen beſte loopt, afleidde*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1206. *Laet meer dan zijn halve ſtreek over*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. [*Zij laeten eene ſtreek van gout in hunne vlught van boven na*, Vondel Adam in ball. II. Bedr.]

STREELSEL, O. *Het ſtreelſel der ondeugden*, Hooft in Tacit. bl. 517.

STREEM, [*ſtraam, ſtriem*, ook *ſtreep*; maar bij Kiliaan *een lidteeken*] V. *Zijn voorbarigheit gaf zijner achtbaarheit een' afzichtige ſtreem*, Hooft in 't Leven van Henrik den Gr. bl. 80. [Zie STRAAM.]

STRENG, V. *Om hunne ſtrengh te ſtijven*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 79.

STRIBBELING, V. *De Hartogh had 'er eenige ſtribbeling oover*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 105.

STRIJDT, M. *Schroomende den ſtrijdt te weigeren*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt. *Sint Jan beelt den ſtrijdt uit*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Na het volſtrijden van dezen ſtrijdt*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 18. *Zie eens hoe bij heden dien grooten ſtrijdt begint*, Dekker in den Goeden Vrijdagh.

STRIK, M. *In den ſtrik*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 195. *De koningin knoopt eenen ſtrik aen den balk*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade.

STRONK, M. *De olijf ſpruit uit eenen dorren ſtronk*, Vondel in Virgilius II. Boek der Lantgedichten.

STROO, O. *Het ſtroo*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. [*De Deugd ligt uitgeſtrekt op 't ſtroij*, de Decker in zijn Gedichten.]

STROOM,

Digitized by Google

STROOM, M. *In den koelen ſtroom*, Vondel in Virg. V. Herdersk. Zoo gebruikt hij ook te recht MAELSTROOM: *In den diepen maelſtroom*, in Virgilius III. Boek der Eneade. Maer Hooft heeft het Vrouwel. in de Nederl. Hiſt. bl. 7: *Over de ſtroom.* [In zijn Gedichten, waarop men echter zoo veel niet kan aan gaan, zegt hij ook:

Aan de zoom
Der Amſtelſtroom.

dan 't is bekend, dat Hooft, zeer gezet op een' zachtvloeienden tongval, meermaal 't Vr. geſlacht boven ſtelt, ſchoon in 't algemeen 't woord M. gebezigd wordt; Dus agt ik hier liefſt het M. gevolgd. *Met eenen ſtillen ſtroom*, Vond. Hor. Gez. I. 35. *Hij is den ſtroom ontgaen, om in een' ſtrop te ſmooren*, de Deckers Puntd. II. B. Puntd. 203.]

STROP, M. *Met den ſtrop gewurgt*, Hooft in Tacit. VI. Boek. *Amate eindigde haer leven aen eenen ſtrop*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. [*Door ſnooden ſtrop het licht ontrooven*, de Decker Jer. Kl. V.]

STROT. M. *Met den ſtrot in 't geweer gevallen*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 21. *Met afgeſteken ſtrot*, in Tacitus, bl. 78. *Laet den gewijden ſtrot uitbloeden*, Vondel in Virg, IV. Boek der Lantgedichten. *Een ſtrop om hunnen ſtrot*, Dekker in den Goeden Vrijdagh. [Outhof wil hier weder het Vr. bij hebben; doch men gebruike dit liefſt Mannel.]

STRUIK, M. *Uit eenen zelven ſtruik*, Vondel in den brief aen zijnen afwezenden vrient. [*De Vloeck uen Ely en den ſtruik van Ithamar*, Vondel in Adonias.] Hooft maakt het Vr. door het bijvoegen der *e*, in Tacitus XII. Boek: *Dat hij de vijandlijke ſtruike te lijve hielt.*

STRUIS,

Digitized by Google

STRUIS, M. *Ik ſchelde den loggen ſtruis, noch lichte muſch niet quijt*, Hooft in Paris Oordeel.

STUDI, V. *Kinderen buiten 's lants ter ſtudi leggen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 128.

STUIP, V. *In zijne dootſtuip*, Vondel in Ovid. Herſchepp. XII. Boek.

[STUIT, M. *Zoo wederſtuit. Men ſchutt' zijn' loop of wacht u voor den wederſtuit*, Vondel David in ballingſch. V. Bedr.]

STUIVER, M. *Eenen ſtuiver uit te ſchieten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 942. *Penningen van eenen ſtuiver*, dezelve in de Nederl. Hiſt. bl. 615. *Om dat mijn borg betaelde tot den leſten ſtuiver*, bl. 9.

STUK, O. *Het ſtuk was verbrodt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 12. *Wie dit ſtuk wat nader inzien*, Vondel in d'Opdragt van Joſef in Egipten.

STULP, V. *In eene boere ſtulp*, Vondel in Virg. II. Herdersk.

STUT, M. *Zoo zoude de partij van Momoranci eenen ſtijven ſtut quijt wezen*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 14. [Dus ſchijnt dit, voor een' perſoon genomen, tot het M. geſl. over te gaan, anders vinde ik het Vr. gebruikt bij Vondel in G. v. Aemſtel I. Bedr. *Dien d'opperſte beſchermt, die heeft een vaſte ſtut;* en ook wederom van Hooft zelf, in de Bruiloftd. *Indien ghij ghene ſtut bij henlîên kunt beſpeuren.* Noch ook Vondel in Kon. David herſtelt, *het volck alom verſtroit, verſteken van die ſtutte.* En wel in dien zin, waar in Hooft het M. nam, te weten, van den perſoon van David.]

STUUR, O. *Zit waerheit aen het ſtuur van huis en huisgezin, zoo vaert het kint geluckigh*, Vondel in het I. Boek der Beſpiegelingen [bl. 5. Zie STIER.]

STUURPLECHT, V. *Van de ſtuurplecht*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade.

SUI-

Digitized by Google

SUIKER, v. *In de ſuiker uwer zoetigheit*, Hooft in den 98. Brief. Evenwel zegt hij in den 156. Brief, die nu in den laetſten Druk de 162. geworden is: *Die daar uit den lekkerſten ſuiker behoorden te kaeuwen.* Maer *de ſuiker* ſmaekt mij beter, en met mij den Heer Moonen.

[SYLLABE, [lettergreep] v. *Den klanck der ſyllabe*, Vondel in 't berecht over de Misſpell.]

SYNODE, o. *Het Synode van Dordregt*, Vond. in 't Berecht voor Salomon. *Naer den zin van een gemeen Synode*, Hooft in 't Leven van Henrik den Gr. bl. 44.

T.

TABBAERT, m. *Dat zij den tabbaart hadden moeten zien*, Hooft in Tacit. I. Boek. *Tot den tabbaert*, Vondel in Virg. I. B. der Eneade.

[TABERNAKEL, m. *De ſtof van dezen tabernakel*, Vondel II. Deel der Poëzij.]

TAEG, [een rivier,] m. *Wanneer het* IJ *zal doen verflaauwen den Liſſebonſen Taag*, Hooft in Ger. van Velzen. *Aen den Taeg*, Vondel in de Begroetinge van Frederik Henrik. [*Zoo wijd, als Ganges vliet, verſcheiden van den Taeg*, de Decker Pſ. CIII.]

TAEK, v. *Gelijk een vrou, die haere dienſtmaegden met de lange taeke bezig hout*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade. [Wat er van het voorbeeld door Outhof uit Vondel opgegeven, *gaf elk, naer zijne magt, zijn eigen taek*, om daar mede het m. geſl. te bewijzen, te houden zij, hoef ik hier niet te zeggen. Men weet, dat *zijn* op zich zelf niet bewijſt, en noch minder *eigen*; want dus doende zou, *zijn onbewezen ſtelling*, ook m. moeten zijn.]

TAEL, v. *In onze taal*, Hooft in d'Opdragt der Ne-

Digitized by Google

Nederl. Hiſt. *De muzijk der taele*, Vondel in d'Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt.

[TAELING, [zeker ſoort van endvogel] M. *Gij liet uw' waterhond ons vogelkoien ſtoren om eenen teelingh*, Vondel Leeuwend. Lantſpel. II. Bedr.]

[TAERLING, M. Zie TEIRLING.]

TAFEL, V. *Op de tafel*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 22. *Zoo ſprak ze, en plengde d'eerſte een luttel wijns, ten drankoffer op de tafel*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. *Onder het waarneemen van allerhande plichten, zoo der eerſte, als der twee-de tafel*, Vollenhove in zijne eerſte predikatie van van de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen. Hoe de laetſte Spraekkunſtſchrijver aen het Mannel. geſl. komt, weet ik niet. Hij ſchijnt daer heel voor te zijn, en laet dat ook blijken in de tweemaendelijken Uittrexelen, en Loopmaren. Onze uitſpraek en 't gebruik der beſte ſchrijveren zijn 'er heel en al tegen.

[TAFELET, (*menſula*, *tabella*) [een ſoort van ſchrijftafeltje; de Franſchen zeggen *tablette*] O. *Uw hant aenvaerde deze bladen, dit tafelet, waer in ik onlangs ſchreef de ſpelling van de pen*, Vondel. Gebr. van Thebe.]

TAFEREEL, O. *Het gewijde tafereel*, Vondel in Hor. 8. Lierzang. I. B.

TAK, M. *De duiven wijzen hem den gouden tak*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. *Te rukken van den tak*, Dekker in Joannes den Dooper, I. Bedrijf.

TALENT, M. *Pytias, die Simon voor eenen talent geſnoten heeft*, Vondel in Horat. Dichtkunſt.

TALMUD, M. *De Talmud met zijn vloeskens*, Vondel in de Heerlijkh. der Kerke, bl. 91.

„ TAMBOER, V. Genomen voor een ſpeel-

„ tuig, als Vondel heeft in de voorrede van Ovi-
„ dius: *Mirjam ging met de tamboer ten reie, Debora*
„ *zong den toezang.* Kilianus zegt *tamboer, tamborijn,*
„ *taborijn* voor *tympanum, trommel;* waar van *tam-*
„ *boeren*, voor *trommelen:* doch *tamboer* of *tamborijn;*
„ een *trommelſlager* (*tympaniſtes*) is M." Outh. [Dat dit woord noch niet glad uit gebruik, en 't zelfde zij met *bom* d. i. *trommel;* zie men aangemerkt op BOM.]

[TANAIS, [een rievier] M. *Uit den vergelegen Tanais*, Vondel in Horat. Lierz. III. 10.]

„ TARTER, M. *Loopt naer den Tarter toe;* zoo
„ ook, *de groote Tarter zelf opſpalkende zijn' mont*,
„ Vond. En. VI. in digt bl. 320, 321. eigenlijk is
„ dit woord Griekſch, ταρταρος voor *de helle* ge-
„ bruikt, afkomſtig van 't Hebreeuſch, enz." Outh.

TANDT, M. *De lantman met den ſtompen tandt van het kouter*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. Hier van is ook DRIETANDT M. *Met zijnen drietandt*, Vondel in Virg. III. B. der Lantged.

TANG, V. *De ſtaaf der nijptang*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 459. *Met de tang*, Vondel in Virgilius, IV. B. der Lantged.

TAP, M. *Ik wiſt gaarne of de wijn wat zal kunnen duren op den tap*, Hooft in den 58. Brief.

TAPIJT, O. *Het heerlijk tapijt*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. [*Waerom men 't zeiltapijt gehecht heeft aen den maſt*, de Decker Lof der Geldz.]
„ *De Duiſternis betrekt het huttapijt*, Vondel Altaar-
„ geh. bl. 2. en bl. 24. *Nu ſtaerden wij op 't koor-*
„ *tapijt*". Outh.

[TARM, M. *De putgalm volgt op rijm mijn' besten tarm*, Vondel Joz. in Dothan. Zie TERM.]

TARWE, V. *Het veertel der beſte terwe*, Hooft in

in de Nederl. Hiſt. [XXII. B. 959.] *Het onkruit onder de terwe*, Vondel in 't Berecht voor Adam.

TAS, (genomen voor eenen hoop,) M. *Hij ſtapt op eenen hoogen tas van dooden*, Vondel in Ovid. Herſcheppinge, bl. 134. [Eigenlijk een hoop koorns of veldgewas; van daar voor allerlei opſtapeling genomen; men zie van dit woord Huydecoper in zijne proeve.]

TASCH, V. *Zoo willen wij ons trooſten met uw rijke taſch met potgeld, renten, kuſtingbrieven en ſpaerpot*, Vondel in de Klagten, bl. 147.

[*Alle oogenblik met ope teſch*
Verwachten het getrucken met.

Vondels Zegezang op den Boſch. *Weet, dat gij met de teſch op zijde zijt geboren*, de Decker in de Puntd. II. B.]

TAST, M. *Die hem zoeken bij den taſt*, Vondel in het II. Boek der Beſpiegelingen. [*Nu volg me bij den taſt*; Vondel in Samſons Heil. Wraak.]

[TEEKEN. Zie TEIKEN.]

TEEKENING, V. Zie AENBIEDING.

TEELINGK, M. Zie TAELING.

TEELT, V. *De viſſchers zich buiten den tijdt hunner teelte vindende*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 242. *Ik ben door mijne teelt zoo veel gelukkiger*, Vondel in het VI. Boek van Ovidius Herſcheppinge.

TEEMS, (een rivier,) M. *Aen den Teems*, Vondel op Tromp, bl. 63. [*Als voorbo naer den Teems*, Vond. Inw. van 't Stadh. *Aen den Teems*, de Decker Sont en Ooſtzee. De heer Outh. voegt hier naar gewoonte weder enige Vr. voorbeelden bij; men hoeft hem niet te volgen.]

TEEN, M. *Op den teen te treeden*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 109. *Ik ſteek den teen in 't water*,

Digitized by Google

Vond. in Ovidius Herſchepp. bl. 154. [*Van den top af tot den teen*, Vondel I. Deel der Poëzij.] Maer in de betekeniſſe van *twijg* (*ramus*, *virga*, *vimen*) is het Vr.: *Om een taeje teen te rukken*, Vondel in Virg. III. Boek der Eneade. [Maar dezelve in de Landged. van Virg. II. B. bl. 77. gebruikt het ook M.

Dan wakker voor de vuiſt de rancken opgebonden,
Met riet, geſchilden teen en eſſchen ſtock geſtut.]

TEERING, v. *Sloeg in een teeringe*, Vondel voor Virg. aan den Lezer.

TEGENWEER, v. *Zonder veerdige tegenweer*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 49. De uitdrukking van Vondel is hart in de Klagten, bl. 155, *Na langdurig tegenweer:* of hij moet het nemen voor *tegengeweer*. Want zulke woorden zijn Onz. Zie WEER.

TEIKEN of TEKEN, [zeg, TEEKEN] o. *In het teiken van den Leeu*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 45. *Door dit teken*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade. *Hij hadde het teken ontfangen*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 7.

TEIL, v. *Zij ſchonk eene teil vol moes*, Vondel in 't V. Boek van Ovid. Herſchepp.

TEIRLING of TEERLING, M. *Aan den teerling te ſtellen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 38. *Met den verboden teirling*, Vondel in Hor. III. Boek, 24. Lierzang. Huigens zet het ook Mannel.

Wel magh 't een' teerling heeten.
Hij beeft mij meer verteert, als drinken doet of eten.

TEKEN, o. Zie TEIKEN.

TEL, v. Vondel in de Mengeldichten:

Als Mevrou ten wapenſpel
Uitreet op een witte tel.

[Zie op HAKKENEI.]

TELG,

Digitized by Google

TELG, v. *Van de telge van Valois*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 69. *Het noodlot zal deze telg laten zien*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. [*Voltrokken in de telgh van Juda, dezen helt*, Vondel Beſpiegel. V. Boek, bl. 160. *Hoeze een groene myrtetelg op haere veltſpeer voert*, Vond. Virg. En. VII. B.]

TEMPE. Dit heeft Vondel Vr. in het I. Deel der Poëzij, bl. 115: *Dit ſiert de Tempe van ons landen.* [*Men noemt dees lantſtreek nu de Tempe dezer landen*, Vondel in de Bruiloftd. en elders de Decker, *de Tempe met haer ſchoonheid.*] Maer Onz. in 't zelve Deel der Poëzij, bl. 443: *Het Haegſe Tempe en zijn waeranden:* het geen ook Antonides volgt in het I. Boek des IJſtrooms:

Het Beverwijkſe Tempe ontzegt mij niet t'ontbaelen.

TEMPEL, M. *In den Tempel*, Hooft in Tacit. bl. 501. *Uit het hof in den Tempel*, Vondel voor Salomon. *Tot het herbouwen van Jeruzalem, en zijnen tempel*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 18.

TEMPER, M. *Naer den ongelijken temper der harſſenen*, Vondel in 't Berecht voor Salmoneus: waer voor Hooft het Vr. geſl. ſchijnt te ſtellen in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 26, *Mits de wantemper der lucht.*

TENT, v. *Vrankrijk en Nederlant plagten aan eenè kog, eene tente, te reeden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 972. *Waer is de man te vinden, die in de tente des Heeren verkeeren zal?* Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 49. [*Zijne tente heeft bij verſmeten*, Jerem. Klaagl. II. de Decker.]

[TEORBE, [zeker ſpeeltuig] v. *Zoo ſteurt de Florentijn op vorſtlijke toonneelen met inorrende teorb' 't geſpreck*, de Deckers gedichten.]

Digitized by Google

TEPEL, M. *Beneên den tepel, die uitpuilt op de borſt*, Vondel in Virg. XI. Boek der Eneade.

TERGSEL, O. *Het tergſel van hun hoop*, Vondel in 't I. Deel der Poëzij, bl. 283.

„ TERM, M. *Aen een' onduitſchen term*, de Dec-
„ ker in den Lof der Geldz. bl. 14. welk woord L.
„ Meier in zijn Woordenſchat I. Deel bl. 257. ook
„ heeft, en door *woord* uitlegt, gelijk ook *termen*
„ door *hoofſche, vreemde woorden*", Oudh. [maar dit zijn *hoofſche* termen.]

TERWE, V. Zie TARWE.

TESTAMENT, O. *Tot een gelukkig Teſtament*, Vondel in d'Opdragt der Leeuwendalers.

TEUG [of TOOG,] V. *Door dien hij daar een goede teug uit deed*, Hooft in Tacit. IV. Boek. [Doch ik zoude 't liefſt met Vondel houden: *Daer Keizer Adolf den eerſten toogh uit dronck*, in W. v. Naſſ. geboorte, door de Decker gevolgt; *Schroemt eenen goeden teug van all zijn zweet te trecken*, in Perſius IV. Schimpd. en waarſchijnlijk door D. Smits gezien. *De teug, dien we uit de ſchaal der Blijſchap drinken*, herdenking aan Teyſſen.

TEUGEL, M. *Luiſteren naa den teugel*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt. *Verwart in den teugel*, Vondel in den Inhout van Hippolytus. *Met de handen in den teugel*, Huigens in de Bibelſtof, bl. 61.

TEXT, M. *Op dien text*, Vondel in Maria Stuart V. Bedr. *Gelijk de heilige ſpreukſchrijver bij onzen text voegt*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 32. [*Gij zijt bij 't eerſte deel van dezen text gebleven*, J. de Decker Puntd.]

THIJMBER, M. *De helm met den koninklijken Thymber*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 185. [Kiliaan ſchrijft *timber* en *timmer*, en verſtaat er door *den top des helms, waar op de vederbos ruſt*; bij Vond. Virg.

Digitized by Google

Virg. En. III. B. genoemd *een helm met zijne pluim*; en in 't I. Deel zijner Poëzij, bl. 185. geſpeld *timber*.]

THYRS, M. *Schuddende den Thyrs*, Hooft in Tacitus, bl. 177. *U ter eere droeg ze den zachten thyrs*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade. [*Godt, die met den thyrs vol bladen, wreede tijgers zelfs ontroert*, Vondel in Hippolytus II. Bedr. „ Zoo „ ook Vondel in den rei der Bachanten, Poëzij II. „ D. bl. 451.

„ *Wie hant ſloeg aen den thyrs*
„ *Moſt machtigh zijn te vegen,*
„ *Euoe euoe:*
„ *Een beker met een ſnirs.*

„ Alwaar *thirs* eigenlijk geen Nederduitſch is, [en „ elders ook niet] maar nagevolgt naar 't Latijnſch „ of Grieks, *thyrſus*, θύρσος, een piek of lange ſtok „ met wijngertranken omſlingert, als de Bacchan- „ ten of Bacchusprieſteren droegen, door Vondel „ vertaald *wijngaertſpiets*, Hor. II. B. 19 gez. Som- „ migen zeggen dat die ſpies met klemmerkruid „ omringd was; waarom D. Heins in zijnen Lofz. „ van Bacchus zeide:

„ *Elk hadd' een lange ſpiets, bekleed aen alle kant*
„ *Met klimmerbladen groen, in zijne rechterhant*".

Oudh.

TIBER, M. *Om 't overvloeien van den Tiber*, Hooft in Tacit. bl. 35. *Aen den Tiber*, Vondel in d'Opdragt van Gijsbrecht van Amſtel. *Naer den Tiber*, Huigens in zijne Korenbloemen, bl. 48.

[TIBUR, [een plaats in Italie] O. *Het ſteile tibur*, Vondel Hor. Gez. II. 4.]

[TIENDE, O. *Melchizedeck ontfangt het tiende en zegent den Vader*, Vondel Altaargeh. III. B. bl. 117. welk hier dient aangevult door het tiende *gedeelte*;

Digitized by Google

anderzins voegt men bij dit woord ook den Artikel *de*, doch mijns bedunkens niet, dan wannee men dit woord in het meerv. bezigt, *de tienden.*]

TIER, V. *Sint den hoon van Steenwijk had hij noit rechte tier gehad*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 783.

[*Bloem en kruidt,*
Ten velden uit,
Met geile tier geſprooten.

Hooft in de Zangen.]

TIGER, (een rivier,) M. *Den Tiger drinken*, Vondel in Virg. I. Herderskout. Ook voor een dier genomen: *De tiger lei zijn aert voor 's konings voeten af*, Vondel in Lucifer.

TIJBER, M. Zie TIBER.

TIJDING, V. *Beloopen van de tijding*, Hooft in Tacitus bl. 510. *De bode brengt de tijding*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade.

TIJDT, M. *Men badt den tijdt wel korter mooghen beſpreeken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 6. *De tijdt ontdekker der waarheit*, Dezelve bl. 1186. *Voor dezen tijdt*, Vondel in d'Aenleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt. [*En na den tijd ook eeuwig heerſchen t'ſamen.* De Decker in den Helſchen Kramer.]

TIJM, M. *Theſtylis ſtampt wilden tijm*, Vondel in Virg. II. Herderskout. [*Gij bied Atheenſche bie ſlechts Korſikaenſchen tijm*, J. de Decker Puntdichten I. Boek.]

TIJTEL, M. *Die dien tijtel won*, Hooft in d'Opdragt der Ned. Hiſt. *Dewijl de Kerk dien tijtel voert*, Vondel in 't Berecht voor Adam. *Dat 'er niet weinig behoort tot dien tijtel*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 47.

TIMAVUS, (een rivier,) M. *Boven den befaemden Timavus*, Vondel in Virg. VIII. Herderskout.

[TIMMER, O. Als *vrouwentimmer. Gaet gij nu*

de

de Joffers niet geleiden naer 't vrouwentimmer, Vondel Joſef in Egypte.]

TIMMERAEDJE, V. *De treffelijke Timmeraadje te ſteuren*, Hooft in d'Opdragt der Ned. Hiſt. *De vlam in de houte timmeraedje geſlagen*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade.

TIN, O. Zie KOPER.

TINNE, V. *Ter tinne toe*, Hooft in d'Opdragt der Ned. Hiſt. *Van de tinne van het ſlot*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade.

[TIP, ['t buitenſte van iets]. M. *Ziet gij van verre een ſchaep al kieskaeuwende den tip van 't gras afknaegen*, Vondel in Virg. Lantged. III. Boek. *De ſpeer vliegt voort en treft den tip van 't wapen*, Vondel Eneade Virg. X. Boek.]

TITEL, M. Zie TIJTEL.

[TOEGANG, M. *Gij hebt ons roepen, ons geheên tot dijn gehoor den toegang afgeſneên*, de Decker in Jerem. Klaagl. III.]

TOELEGH, M. *Poogende den toeleg hem betaalt te zetten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1. *Mijn hant begunſtigt mijnen toelegh*, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade.

[TOELOOP, M. *Dees wonderſaem verhaeſt den toeloop der beſneên*, Vondel in de Beſpiegelingen V. Boek bl. 214.]

TOERT, V. *Snijdt een ſtuk van de toert*, [d. i. taart,] Hooft in de Hiſtorie van de Medicis bl. 33.

TOESTEL, M. *Uit den ganſchen toeſtel der Amſterdamſche ontſankenis*, Hooft in den 163. brief, *Den toeſtel te paſſen op de overoude fabel*, Vondel voor Salmoneus. [*Het beſluit van al dien toeſtel komt te leſte op uitſtel uit*, Vond. in Salmoneus.] Maer voor Adam zegt Vond. ook, *Om dit toeſtel*. Zie STEL. [VOORSTEL.]

TOETS, M. *Louter gout blinkt heerlijk op den toets*,

Digitized by Google

Vondel in d'Opdragt voor Koning David herſtelt. [*Zien glinſtren op den toets*, Vondels Inw. van 't Stadh.]

TOEVERLAET, M. *'t Verſtek van dezen toeverlaat*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 125. *Het volk dat op dien toeverlaet geruſt in vrede leeft*, Vondel in 't I. Deel der Poëzij bl. 502. [Dan Vondel ſchijnt het ook Onz. te nemen in de Heerl. der Kerk III. Boek bl. 72. *Op een godtloos toeverlaet*; en bl. 76, *Een aurechts toeverlaet.*]

TOEVERZICHT, V. *Met gelijke toeverzicht*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 2.

TOEVLUCHT, V. *De vervolgde Koningin nam dan in noodt haere toevlucht in Engelant*, Vondel in den Inhoud van Maria Stuart. *Na dat etlijken aan Germanicus hunne toevlucht genomen hadden*, Hooft in Tacitus bl. 25. [*Om onnoozel bleet, de toevlucht der Hebreen, te plompen in den vloet*, Vondel in Jeftha. Zoo dient het, mijns erachtens, ook te zijn. *Vlucht* is V. ook *toevlucht*: echter gebruikt Vondel 't ook wel eens M. *Ik draeg mijn tijdt op aen Godt, den toevlught der Hebreen*; ook Hooft Henr. bl. 185. doch ik denk niet, dat dit woord, wanneeer het tot een perſoon worde overgebracht, door de betrekking op dien perſoon bij Vond. M. werdt; het tegendeel blijkt uit het I. Deel zijner Poëzij bl. 570. *De liefde tot de maagd, den toevlugt aller vromen.* Ook hadt hij in 't voorbeeld uit Jeftha dan mede moeten ſchrijven *den*, alzoo daar op *Mozes* gevoegd wierd, Men ziet meermaalen dat woorden, die tot een perſoon overgaan, M. genomen worden. Dit zagen wij in *perſonaedje*. Dit is ook in *brekebeen* enz. Doch met *toevlucht* is het hier anders; alzoo het ſlechts door bijvoeging (*per adpoſitionem*) dit bereekent. Zie MIN.]

TOEVOER, M. *Om den toevoer te beletten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1197.

TOEZEGH, M. *Arenbergh begon te duchten, dat het*

Digitized by Google

het uit den toezegh vaaren zou, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 149.

TOEZICHT, V. *Mits de ſcherpe toezicht van de bewaarders*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 15. [*Uw majeſteit magh vrij op mijne toezicht ruſten*, Vondel in Zungchin I. Bedr. bl. 27. Ook bij de Ouden, de Roo rooſen van Schiedam, *In zulken ſtaet ſeg ick moet naiwe toeſicht weſen.*]

TOGT, M. *Dewelke de hoope van dezen togt verſtikten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 15. *Op zijnen ongelukkigen togt*, Vondel in Virg. VII Boek der Eneade. [*Om met een beetren togt gelieven in liefs armen te werpen*, Vondel I. Deel der Poëzij bl. 636. *Togt* is hier zoo veel als *zucht*, *begeerte*, *heet verlangen.* M. ook *ademtocht. 't Zagh ſpoên den ademtoght van 't afgefoldert Fuinen*, Vondel in de Afbeeld. *Uittocht* en *doortocht* vinden we beide bij Vondel Heerl. der Kerk bl. 12. I. Boek. *Intocht* Hor. Gez. II. 6, *Pacorus heir heeft onzen ingezegenden intogt vermorzelt.* Vondel David herſtelt III. Bedr., *Laet mij den achtertoght bevolen; Joab magh den middeltoght bewaren.* En weder, *Om voor den heirtoght heen te ſtreven.*]

TOL, M. *Eenhondert duizent gulden te lichten op den tol der laakenen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1075. *Den opgeleiden tol te betalen*, Vondel in Virg. VI. B. der Eneade. Ook genomen voor kinderſpeeltuigh. Zie den zelven in Horatius III. Boek. 24 Lierzang.

[TOLK, M. *Uit zijnen mont, den gouden tolck van 't heilig nieu verbont*, Vondel I. Deel der Poëzij.]

TOMBE, V. *De tombe te vernieuwen*, Hooft in Tacitus II. Boek. *De druppels druipen door de tombe op 't kout gebeent*, Vondel in de Maegdenbrieven, bl. 41. [Gr. τυμβος.]

TON, V. *Twaalf ſtuivers op elke tonne zeeps*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 720. Vondel in zijn Gedicht op het klokmuzijk;

't

Digitized by Google

't Luſt ons op de klokketon
Eenen klokkedans te danſſen.

TONDER, (het geen anderen TINTEL noemen) O. *Het tonder ontvonken*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. [Van het woord zelf zie men Huydecoper Pr. bl. 51.]

TONG, V. *De ſcherpheit van een gladde tong*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 36. *Met zijn oproerige tonge*, Vondel voor den brief van Apollonia.

TOOG, V. *Dat men 't beter met eene toog te verzwelgen geve*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 202. Zie TEUG.

TOOIJ, M. *Kerken en Kloofters in vollen tooij*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 584. [*Terwijl een ander dat niet minder op uw ſlempen en mallen tooi en doet.* De Decker Perſius IV. Schimpd.]

TOOM, M. *Met den toom der lantvoogdije*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 34. *Met een' gouden toom*, Vondel in 't Berecht voor Adam in ballingſchap.

TOON, M. *Om dezen werke den toon te geven*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis bl. 25. *Den toon naer den aert der zake weten te ſchikken*, Vondel in de Aenleiding ter Nederduitſche Dichtkunſt. *Hoort dien blijden toon eens*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 109. *Zoo zal hij zijnen toon vrij hooger laten gaen*, Decker in Joannes den Dooper.

TOONEEL, O. *Van dit hoerlijk tooneel der dingen*, Hooft in den 86. brief. *Perſonaedjen die dit tooneel betreeden*, Vondel voor Lucifer.

TOOREN, M. *Door eenen onbewaarden tooren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 9. *Bij trappen klimt men eenen tooren op*, Vondel in d'Aenleiding ter Nederduitſche Dichtkunſt. *Laat ons eenen tooren bouwen*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 5.

TOORN,

Digitized by Google

TOORN, M. *Koningen, die gij in uwen toorn geeft*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 89. *Godt beſpotze in zijnen toorn*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 36. *Laet uwen toorn verkouwen*, Decker in Joannes den Dooper. „Gemeenlijk „ maakt men dit onderſcheidt dat *toren* is *turris*, „ en *toorn*, *ira*; dog Vondel door eene Poëtiſche „ Vrijheidt, zegt ook wel,

„ *Zoo vele dapperen verſloegt in uwen tooren.*

„ Ja zelfs in Onrijm zegt Vondel; *En zijnen toren „ den vrijen toom gevende*, Virg. Eneade XII. Boek bl. „ 545." Outh. [Dit onderſcheidt gaat daarom niet te min in het gebruik door.]

TOORTS, V. *Bij de toortſe*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *Zij ſtak hem een brandende toorts in den boezem*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade. „ Ook *torts*. *Turnus nam een barnende torts*, Von- „ del IX. Boek bl. 431. in onrijm." Outh.

TOP, M. *Dragende den top*, Hooft in Tacitus III. Boek. *D'een bereikt langzaem den top*, Vondel in d'Aenleiding ter Nederduitſche Dichtkunſt.

[TOPAAS, [een edel geſteente] M. *Den moedigen topaes in 't praelen wijcken*, Vondel Adam in ballingſchap IV. Bedrijf.]

TOPPET, O. *Met dit toppet*, Hooft in Bato bl. 144.

[TORF. Zie TURF.]

TORN, M. *Met eenen torn deurſcheurt*, Hooft in Tacitus I. Boek. *Met eenen torn om hals gebragt*, Vondel in Virg. IX. Boek der Eneade.

TORS, M. Zie TROS. [Van 't geſlacht zie op TROS. Van de omzetting op VORST.]

TORTEL, V. Vondel in 't I. Deel der Poëzij, bl. 50.

De

Digitized by Google

De blixem ſchent zoo boom met tak en wortel,
En d'arent kluift zoo d'opgegrepe tortel.

TOU, O. *Kapt het tou*, Vondel in Virg. III. Boek der Eneade. [*Ik zal hem bij dit tou doen ſtijgen uit den put*, Vondel Joſef in Dothan. *Op dit tou*, De Decker Juven. Sat.]

TRAEN, V. *Met de traan in 't oogh*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 77. [Maar Vondel gebruikt het M. *Zij lacht 'er om, en laet niet eenen traen*, in Jeftha. Zoo ook Huigens IV. Boek van Als. *De diepſtgeſchapen ſucht in ſijnen traen gebroken.* Noch in zijn Sneldicht XIV. Boek Sneld. 205:

Dirck was ter wip verweſen
En liet niet eenen traen.

Ook de Decker, en van vroeger ſchrijvers B. Houwaert, Antijcke Tafereelen bl. 97; *Eerſt moeſten die Prieſters met menighen traen*, enz. 't Welk hier genoeg zij tot ſtaving van het geſlacht.]

TRALI, V. *Uit eene trali*, Vondel in Joannes den Boetgezant bl. 81. [*Ik zagh door de trali*, Vondel in Adonias.]

TRANS, M. *Aen den trans*, Vondel in de Beſpiegelingen bl. 33. [*Eer hij u uit den troon, den allerhoogſten trans van eere nederklincke aen gruis en ſtof te mortel*, Vondel in Lucifer. IV. Bedr.] *Ik zie in dat ſtarlichte gewelf nogh iet minders, dan den laagſten trans van ons vaderlijk huis*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 22.

TRANT, M. *Daar 't beſtier van alle omleggende plaatſen zijnen trant nazette*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis bl. 7. *Hoe zal men met een' braven trant het ſtaetgezantſchap beſt geleiden?* Vondel in de Kunſtkroon voor den Koning van Groot Britanje.

TRAP, M. *Op den naaſten trap*, Hooft in Henrik

Digitized by Google

rik den Grooten bl. 47. *De Poëzij wil niet op den middelſten trap ſtaen*, Vondel in d'Aenſleidinge ter Nederduitſche Dichtkunſt. *Van den trap der zelfkennis*, Dezelve in de Poëzij, II. Deel bl. 249. [Op 't woord BEEN hebben we aangemerkt, dat, daar Vondel *trap* M. gebruikt, hij evenwel, van 't optreden der trappen ſprekende, *trap* met het lidwoord *de* ſamenvoegt, *de trap*, zoo veel als of er ſtond *de trappen*. Zie op BEEN.]

TRECHTER, M. *Door een' dubbelen trechter*, Hooft in den 99. brief. *Door dien trechter*, Vondel in Palamedes, bl. 29.

TREDT, M. *Om ons te leeren dat de tijdt zijnen tredt gaat*, Hooft in den 31. brief. *Gij waert volſchapen in uwen tredt*, Vondel voor Lucifer. *Voor loon van haren vluggen tredt*, Dekker in Joannes den Dooper. Echter gebruikt Hooft het woort HERTREDT, hier uit ſamengeſtelt, Vrouwel. in de Nederl. Hiſt. bl. 766. *'t Welk den ſtedelingen de hertredt riedt*; en zoo ook elders. Maer Vondel houdt zich daer in ook aen het Mannel. geſl. in Zungchin, bl. 35. *Ik wil met vierige gebeên den hertredt van den Prins geleiden.* [En dus ook, *intred* of *intrede*, en andere zamenzettelingen, welke alle bij Hem, even als TRED M. zijn. Zie INTREDE.]

„ TREIN, M. *Om te drijven haeren trein*, Vondel II. Deel der Poëzij, bl. 668". Outh.

TREK, M. *Dezen trek had Ferdinand Gonzaga den koning geraaden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 7. *Met eenen trek tot de kunſt geboren*, Vondel in den brief aen zijnen afwezenden vrient.

't Hard harte van dien wreeden
Heeft niet den minſten trek der moederlijke zeden.

Dekker in den brief van Dido. ['t Eerſte is voor *liſt*, *looze ſtreek* enz.; 't Twede voor *zucht*, *ge-*

Digitized by Google

genegenheid tot iet. In 't Meervoudig geſl. onderſcheiden door *trekken* en *treken.* Waartoe, als genoeg bekend, geene voorbeelden behoeven. Het zamengezette woord *aftrek*, is dus ook M. *Doch vindende nochte dien aftrek, nocht verſchiet van herlaadinge*, Hooft Ned. Hiſt. III. B. bl. 82. Zoo ook *intrek*, *doortrek* enz.]

TREZOOR, O. *Het ſlot van't rijk trezoor*, Vondel in de Poëzij, I. Deel bl. 240.

TRIOMF, M. *Door den Dalmatiſchen triomf*, Vondel in Hor. XI. Boek 1. Zang. *Prins Frederijk Henrijk heeft zijne laurieren met eenen eenigen vredetriomf gekroont*, Vondel in d'Opdragt der Leeuwendalers. *Een teken van den grootſten triomf*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Regtv. bl. 90. Maer dit woort wort Vr. door het bijvoegen der *E. In de triomfe des geloofs*, Vondel in de Opdragt van Noah.

„ TRITS (drietal) V. *Een zuſter van de trits* „ *der Razernijen*, Vondel Ovid. X. B. bl. 311. De „ Razernijen *Furiae* waren drie in getal. Ook zegt „ Vondel XV. Boek van Ovid. Herſchepping in „ 't laatſt:

„ *Jupijn beſtiert den borg*
„ *Des hemels, en de trits der werelt met zijn zorg.*

„ Voor *mundi regna triformis*, als in 't Latijn ſtaat, „ *de rijken der driegedaantige wereld*, dat is, als Von„ del 'er bijvoegt, *de hemel*, *'t vuur* en *de lucht.* Bij „ Kilianus wordt *trits* ook uitgeleid voor een *klein* „ *koetsken*". Outh. [Men zie van *trits* voor *drietal*, meer in de Proeve van Taal- en Dichtk. bl. 454.]

TROCH, M. *Nu vervalt gij tot den troch*, Vond. in zijne Kerkdichten, bl. 534.

TROEF, V. *Het aasken oft eenken van der troeve*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 57.

TROEP,

Digitized by Google

TROEP, M. *Dat niemant van den troep hadt af te wijken*, Hooft in Tacitus, bl. 172. *In eenen troep*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. [*Een veulen eerſt uit den trop gehaelt*, Vondel Heldinnebrieven.]

TROM, V. *Bij uitroep met de trom*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1164. *Op de trom*, Vondel in d'Opdragt van Joannes den Boetgezant. *Op 't ſlaen van uwe trom*, Dekker in de Mengeldichten.

TROMMEL, V. *Gij roert alweêr de trommel*, Vondel in Horatius IV. Boek 1. Lierzang. [*Voor 't roeren van de trommel des ronckenden ſoldaets*, Vondel in de Maagden.]

TROMP, V. *Hij zelf biedt den geenen, die de wacht hadden, de tromp*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 516. [Hier genomen voor 't voorſte eens ſnaphaans; anders zegt men ook *tromp* voor *trompet*. In welken zin 't Vondel bezigt in 't Paſcha: *Sal ik dees nieuwe maer met mijnen tromp doen klincken*, maar dit treurſpel voor 't zijne niet erkennende, ga men hier zo vaſt niet op, en gebruike men in dien zin *tromp* met Hooft ook liefſt Vr. Van *tromp* voor *trompet* genomen, en hoe daar van afkome *trompen* voor *trompetten*, zie men in Huydec. Proev. bl. 497, 498.]

TROMPET, V. *Thans liet de Graaf met de trompet afblaazen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 249. *Of men de trômpet ſtack*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten. *Op 't klinken der trompet*, [Decker in Juvenaals 14 Schimpd.]

TRONI, V. *Dat Angouleſme de tronije met eenen ſnuitdoek afdweilde*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 20. *Met de troni*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade.

TRONK, M. *Uit eenen tronk geſneden*, Dekker in Juvenaels 14. Schempdicht.

TROON, M. *In zijnen troon*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 3. *Toegang tot haren troon*, Vondel in

Digitized by Google

d'Opdragt voor Lucifer. *Op den troon*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtvaerdigen, bl. 18. *Denkt gij door Karels val te ſtijgen op den troon?* Dekker op Karel den I.

TROOST, M. *Ziende kleenen trooſt te gemoete*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 35. *Op den trooſt*, Vondel in d'Opdragt van Noah. *D'onfaalbare zekerheit van dien trooſt*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Regtv. bl. 5. [*Seynt in ons dinen troeſt*, M. S. Onſer vrouwen tide, in die yerſte lere, bl. 17.]

[TROP, M. Zie TROEP.]

TROS, M. *Cezar ſlichtte eenen tros van wapenen*, Hooft in Tacit. II. Boek. *Het derde draegt den tros*, Vondel voor de Altaergeh. [*Mijn pijlen hangen ree geſcherpt in mijnen tros*, d. i. *koker*, Vondel Paſcha, I. Bedr. Men bezigt dit woord ook veel in het leger, als mede het werkwoord *troſſen*, waar voor wij zeggen zoude *torſen*. Van die beteekenis zie men den ſchrijver der Aenmerkingen, de Nederd. tael aengaende, bl. 138.]

TROTS, M. Dit woort wort zelfſtandig gebruikt voor *trotsheit*. Vondel in zijn jammerklagt op den brant van Londen: *Uit dartlen trots*. Maer Hooft heeft het Vr. in de Gedichten, bl. 709; *Der dwingelantſche trots*. Dekker in zijnen Goeden Vrijd. volgt Vondel: *Of wilt gij, dwaze, meer den prieſterlijcken trots dan uw' geweten ſchroomen?*

TROU, V. *Dat het vertrouwen de trouwe queekte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 240. *Tot getuigen mijner trouwe*, Vondel in Virg. VIII. Herdersk. [Voor het huwelijk zelf, of de verbindnis deſſelfs is 't ook Vr. ſchoon er onze gemeene landstale (*dialectus communis*) hard tegen zondigt. Zoo zegt de Decker *Met een gerimpelt vel zocht in de trou te treden*, de Deckers Puntd. II. B. gevolgd van Rotgans in Eneas Treurſp. III. Bedr.

Zal

Digitized by Google

Zal nu mijn dochter met mijn grootſten vijandt paaren,
En mijn getrouſte vriendt gemartelt door den rou
Elendig quijnen om die dodelijke trou.

Zoo ook bij Vondel ONDERTROU. Zie dit op O.]

[TRUFFEL, M. Zoo vinde ik 't bij Vondel in de Helden Gods:

Den degen in d'een vuyſt, in d'ander hant den truffel.

En daar voor zie ik ook dat het van Heule houdt, volgens den Heer Outh.]

TUCHT, V. *Door enkele tucht*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 31. Ook Vondel, als blijkt bij ONTUCHT: *Stel uwe eerlooze ontucht mate*, in Horatius III. Boek 15. Lierzang. [*Het masker van de tucht*, de Decker in den Dooper, III. Bedr.]

TUI, V. *Om de ziel zoo lang op der tuij te houden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 194. [dat is, *tegen*, of, *op te houden*, zoo ook verklaart dezelve in Tacitus I. B. 't woord *dilatus* door *op ter tui gehouden.*]

TUIG, O. *Met dat darbaar tuigh*, Hooft in den 138. brief. *Het harde oſſeleere tuigh*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. [Dit is voor *getuich.* Zoo zegt B. Houw. IX. B. der Maechden, *'t Gouden ghetuych hebben ſy de peerden omme ghewonden.* Weſterb. Eneas, *Euryalus nam het getuich met goude doppen*, IX. B. Ook het Rhythm. S. Ann. *gezugi* d. i. *getuig.*]

TUIL, M. *De ſluikzaameningen, liet men ze haaren tuil tuilen, ſchbeenen geſchaapen eenigh groot onheil uit te broeden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 388. [*Tuil* is bij Kiliaan *Agricultura*; voords *labor*, *opus*; *werk*, *arbeid*; waar van noch bij Huigens XII. B. bl. 819.

Als braecklandt nieu geteult voor naeſtaenſtaende mert.

d. i. bewrocht. In ruimer zin neemt Hooft hier *zijn tuil tuilen* voor *zijn gang gaan in 't kwade.* Virgilius zou er voor zeggen *hunc ſine me furere ante furorem.*

Digitized by Google

Zoo ſpreekt Hooft noch van *tuilen* in Warenar, daar Geertruid zegt: *Wat zou men dus lang tuilen*, dat is, *ſtaan te draaien.*]

TUIN, M. *Een' haavik op den tuin*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 58. *De pijnboom in den tuin*, Vond. in Virg. VII. Herderskout. *Om eenen tuin te maken*, Dekker in Juvenaels XIV. Schimpdicht. [Men gebruikt dit woord thans voor al wat *hof* kan genoemd worden; doch *tuin* is eigenlijk, de affchutting van een hof; maar noch bepaalder beteekend het, niet alle heiningen, maar zulk een affchutting, die gemaakt wordt van ſtaken van wilgen hout in den grond geſtoken, en met dunner takken van hetzelve hout doorvlochten; welk doorgaans maar drie of vier voeten hoog is. Hier van is het dat men zegt *tuinwerk*, voor diergelijke werken aan kribben in rievieren: waar van het is overgegaan, om te beteekenen alle inſluitingen, waar van daan het woord *omtuinen*, doch bijzonderlijk om *enen hof* aan te duiden; de oorſprong van dit woord leerde ik nu laatſt uit den meergenoemden ſchrijver, wiens werkje, genaamd, *eenige aenmerkingen de Nederduitſche taal aengaende*, thans het licht ziet, zie hem bl. 74—77. M. is dit woord ook in de verwantſch. Talen. Zie ten Kate I. D. 456.]

TUIT, [haartuit, opgebonden haar] V. *Zij droogt en net de groene tuit*, Vondel in het II. Boek van Ovid. Herſcheppinge.

TUK, (een zelfſtandig woort, genomen voor iemants aert of geſteltenis) M. *Niet veraert van zijnen tuk*, Vondel in Elektra, bl. 1. Als dit zelve woort bijvoegelijk is, betekent het *bedreven* of *afgerecht*.

TULBANT, M. *Op den tulbant*, Vondel in den 71. Harpzang.

TULP,

Digitized by Google

TULP, v. *De rijp, de nevel, en de miſt verſtikt de tulp*, Vondel in de Lofdichten, bl. 367.

TURF, m. *Verbodt van eenigen turf te ſteeken*, Hooft in den 4. Brief, bl. 7.

TURKOIS, [de ſtoffe, de erts] o. *Maer vreeſt dat blacu turkois*, Vondel in het I. Deel der Poëzij, bl. 208. [Voor den ſteen zelf is 't m. *Bezie dat gout en dien turkois*, Vondel W. v. Naſſ. Geboorte. Zie op DIAMANT en DOEK.]

TWEEDRAGT, v. *Eenen roof te haalen uit den brandt der tweedracht*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1196. *Zulk een weet van geene tweedragt*, Vondel in Virg. II. Boek der Lantgedichten.

[TWEELING, [een geſtarnte] m.

Des werelds fakkel voert haer vier
Eerſt van het Ramshooft na den Stier;
Van waerze 't na den Tweeling wendt.

de Decker in zijnen zonneloop.]

TWEESPALT, v. *'t Einde der tweeſpalt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 45.

TWENTE, (een lantſchapje in Nederlant,) v. *In de Twente*, Hooft in de Nederlantſche Hiſt. bl. 672.

TWIJFFEL, [m. *Zonder eenighen twijfel*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 325. Zegt Vondel dan in Virgil. voorreden *buiten alle twijfel*, gelijk dit door den Hr. Hoogſtr. in de laatſte uitgaaf voor 't vr. is opgegeven, men denke aan mijne aanmerking op BEEN.]

TWIST, m. *Door den twiſt in 't geloove*, Hooft in Henrik den Gr., bl. 49. Vondel in de Maegdebrieven, bl. 35.

Maer d'Opgebitſte twiſt
Aen 't gloeien, even of de nacht zijn gal quam tergen,
Hiel feller aen.

Digitized by Google

Huigens in de Bibelſtof, bl. 54; *Dien twiſt en ſtookt gij niet.* [Dekkers Puntdichten, II. B. *de ſtornen van den twiſt.* Wij hebben hier met het Vr. voorbeeld uit G. Brant, door Outhof opgegeven, niets te ſchaffen.]

[U.

Deze letter niet anders zijnde, dan de V, doch in een andere plaats en ſchikking voorkomende, niet meer dan de I, en J van den anderen verſchillende, is te recht door onzen Taalminnaar alomme tuſſchen de V ingeplaatſt; waarom dan ook de woorden met U beginnende, moeten gezocht worden op de volgende]

V.

VACHT, V. *In de vacht*, Vondel in de Heerlijkheit der Kerke, bl. 54. [*Niemant kan 't ingewant, noch ook de vacht afwaſſchen*, Vondel Virgilius Lantged. III. B.]

VADERSLAGT, M. *Om dezen vaderſlagt*, Vondel in den Inhout van Edipus. Zie MOEDERSLAGT, daer 't Vr. geſlacht is. [zie daar 't Mijne] Het dient echter met elkander over een te komen.

VAEG, V. Dit is zoo veel als *bloem* of *bloei*. *In de vaeg zijner jaren*, Hooft in Tacit. bl. 382. Vond. in het I. Boek der Altaergeheimeniſſen:

De zon brengt zoo, na 's winters gure vlaegh,
Geen' groei en geeſt en levendige vaegh
In al wat dor en doot lagh en begraven.

[En in Hippol. II. Bedr. *Als 't lichaem d'eerſte vaegh van groei en bloeien derft.* Van dit woord zie men meer in Huydec. Pr. bl. 209.]

VAEK, M. *Het gezichte wordt van een' ijſren vaak veroo-*

veroovert, Hooft in Gerrit van Velzens V. Bedrijf. *Die nogh den vaek zocht te verdrijven*, Vondel in Virgilius V. Boek der Eneade. [De ſpraakkunſt van van Heule dit vr. hebbende, ſtelt het ook Outh. onder de Tweeſlachtigen, van welken hij een groot minnaar toont te zijn. Het hoeft niet.]

VAEN, v. *De vaane te eiſchen*, Hooft in Tacit. I. Boek. Vondel in de Maegden I. Boek:

Een weelig tuchje ſpeelde, en vloog vaſt af en aen,
En vulde nu het zeil, en krulde dan de vaen.

„ *En zweert de ſtandertvaen des afgronds met een Eed,*
„ Vondel op 't Zeemag. te Amſt". Outh. op STANDAERT.

VAENDEL, o. *'t Zweedſche vaendel*, Vondel in de Poëzij, I. Deel bl. 327. Zie VENDEL.

[VAER. Dit woord ſtaat bij de ouden bekend voor *vrees*. (Zie ſlechts bij den Teuthoniſta, op het woord ANXT) en wordt altoos M. gebruikt. Zoo leeſt men het bij M. Stoke, bl. 24. Kl. Kolijn bl. 273.

Ti Biſcop waſe had groeten vaer
Zin volck te ledene ter beervaert.

Zoo bij later. Van Ghiſtele Terent. Adelph. II. act. 1 ſc. *Waer na ſiedy omme? hebt gheenen vaer ſo lange als ic by u ben.* Zoo ook verklaart Hooft de laatſte woorden van Tacitus VI. Jaarb. *remoto pudore et metu* door *ſchaamt en vaar weg zijnde*. 't Is bij de ouden bij den weg genoeg te vinden; Huigens, Vondel en andere nieuweren mede. Onze Datheen heeft over dit woord vrij veel te lijden, doch ten onrecht; zijn Pſalmen zijn met vrij wezenlijker dingen dan dit verzien, om hem met reden aan een' kant te wenſchen. Zie ook Andrieſſen, Pſalmberijm.]

VAERS, o. *Ook had hij veeltijdts het veirs in den mondt*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 181. *Het vaers*

Digitized by Google

ſchijne geen rijmlooze rede, maer trekke den aert van een vaers aen, en ſta wakker op zijne voeten, Vondel in de Aenleiding ter Nederd. Dichtkunſt. *In dit zelve vaers*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 32. Brederode zegt in zijn Lietboek:

Dies wacht ik van mijn Heer op deze vaers beſcheit:

dat zoo veel is, denk ik, als *op dezen vaerze.* [Of bij wijze van jok, te zoeken in de dubbelzinnigheid des woords.]

VAERT, v. *Men voltrek de vaart*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 27. Zoo ook het daer uit gemaekte *welvaert*, gelijk hier ſtraks volgt, *Tegens de gemeene welvaart aan.*

[Gij zoud bezorgen 't nut, de welvaert en 't cieraed
Van uwen eigen ſtaet.

de Decker Sont en Ooſtzee.] En dus is ook *uitvaert*, dat hier onder volgt, en wat men verder hier uit zamenſtellen wil. Vondel gebruikt evenwel het woort *vaert* in eene betekeniſſe, die een luttel verſchilt, in het Mannel. geſlacht, *Moedt ſcheppende uit zijnen eigen vaert*, dat is, ſnellen voortgang, welk woort hem in 't hooft gelegen zal hebben, in Virg. V. Boek der Enéade. Evenwel ook vr.: *'t Welk de vaert verachterde*, in 't zelve Boek. [Edoch, in dien zin meeſt M. *Zij beletten den ſtroom zijn' vollen vaert*, XI. Boek van Virg. en elders. En dit te recht! als voordvloeiende uit den aard en natuur van onze taal, die in een en het zelfde woord en het V. en het M. geſl. toelaat, wanneer het genomen wordt of om een bewerkte zaak aan te duiden, of de daadlijke bewerking te kennen geeft. Keurig redent hier ten Kate over. Zie hem in zijne Aanl. I. Deel bl. 404, 405, en ook iets alhier op GREEP.] Ook voor een plaets genomen, *Tot Vreeswijk aan de vaart*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 130.

VAER-

Digitized by Google

[VAERTUIG, O. *Aen 't houten vaertuigh*, Vond. in Joann. den Boetgez. I. Boek bl. 25.]

[VAERWEL, O. *Naeuwlijxs kon ick dat droeve vaerwel uitſpreken*, Vondel in Nazoos Heldinnebr. XIII.]

VAERZE, V. *Met een gekeelde vaerze*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten.

VAK, O. *De Trojanen breken een vak uit de veſten*, Vondel in den Inhout van 't II. Boek der Eneade. [*Zij belegt het vack met nektar*, Vondel Virg. Lantged. IV. B. welk voorbeeld meer voldoen zal.]

VAL, M. *Een voorſpook van den val des rijx*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt. *Chriſtus ziet mede op den val*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Voor den val*, Dekker in Joannes den Dooper. Zoo is het ook met de hier uit gekoppelde woorden *Afval, toeval.* Men zegt wel *het voorval, het toeval;* maer ik zoude met Hooft in den 58. Brief liever zeggen, *deze toeval*, gelijk *deze voorval.* Dus ſchrijft hij te recht in den Inhout van Tacit. Hiſt. het V. Boek: *Bij dien voorval:* en in de Nederl. Hiſt. bl. 672: *Door dus eenen toeval;* dat ook Vondel volgt in het II. Boek der Beſpiegelingen: *Zijn louter wezen veegt den toeval uit.* Huigens ook in de Zeeſtraet, bl. 411; *Slaet allen voorval na**. Dogh *val* genomen voor

* Wie ziet niet uit alle dezen, dat onze geëerde Schrijver de M. woorden van VAL, enigzins verward met de woorden die uit het O. GEVAL zijn zaamgekoppeld?

Tot het M. woord *val*, behoren *uitval;* waar van bij Vondel: *Terſtond dede men eenen uitval*, inhout van G. van Aemſtel. *Waterval*; *Tot den waterval*, Horat. Gez. I. 7. *Voetval*; Marnix Pſ. XXII. *End doen hem den voetval.* Zegt dan onze ſchrijver, dat het zoo ook zij met de hier uitgekoppelde woorden, *afval, toeval, voorval*; men ziet ligt, dat hij dus wel ten opzichte van AFVAL de zaak recht hebbe, vergeleken met het geen wij bl. 17. op het woord AFVAL zelve hebben aangeteekend; maar men ziet ook teffens, dat hij belangende *toeval, voorval* enz. daar in ganſchelijk verdwaald

Digitized by Google

voor een tuigh om iet in te vangen vinde ik Vr. Vondel in de Nederlage der Turkſche vlote:

De

dwaald zij. 't Is waar, Hooft gebruikt deze ook M. doch men diene te weten dat in diergelijke woorden en gelegenheid de ridder Hooft wel meer eens brodt. Van geen grooter waarde is het geen uit Huigens wordt te berde gebracht, wanneer hij zegt, *ſlaet allen voorval na*, dewijl die meer *allen* voor Onz. woorden voegt. En wat Vondel betreft, ik achte dit hier een verzinning van denzelven te zijn: ook leerde hem de regelmaat anders, en hij zelf wiſt beter, gelijk wij nader zullen zien. *Toeval* en *voorval* kunnen niet anders dan O. zijn. Zeide men *voorval* M. 't zou ſchijnen of het ware zaamgezet uit *voor* en *val*: *val* is *lapſus*, en dus *voorval* zoo veel als *prolapſus*, *voorovervalling*. Maar neen! *voorval* en *toeval*, en anderen meer, zijn zaamgetrokken niet uit *val*, maar uit *geval* met zijn Voorzettelingen, en dus Onz. even gelijk het dus met duizend woorden in onze taal gelegen is, te weten, dat het voorzetzel GE in zamengevoegde woorden wordt weggeworpen. Om niets te reppen van de Werkwoorden, die in hunne Deelwoorden dit ſtandvaſtig waarnemen, waar van men zegt, *bij was mismaakt van lichaam; de ſtad is herwonnen*, voor *misgemaakt*, *hergewonnen*: zoo bepalen wij ons alleen bij de Zelfſtand. naamwoorden, onder welke voorkomen *misbruik* van *mis* en *gebruik*; *verbod*, van *ver* en *gebod*, *afſchrift*, *huisraad* en duizend anderen, die daarom Onz. zijn, en ook niet anders dan Onz. kunnen zijn, hoewel wij dit in het woord *Huisraad* verzuimd hebben in aanmerking te nemen, het welk van dit woord hier het zelfde gezeid zij. Hooft misleide zich door de gelijkheid die men in deze woorden beſpeurt, doch elders heeft hij het beter; ook Vondel, ontrent welken zoo men mijn zeggen wil geſtaafd vinden, men lezen moet het geen hij in de Beſpieg. in 't zelfde boek, in welk hij *den toeval* zegt, ons opgeeft. Zoo lees ik:

Al wat toevalligheit in zich heeft, is niet al
Het geen zijn aert vereiſcht: want hier het TOEGEVAL
Wort buiten 't Wezen van zijn ſteunſel zelf gevonden.

En nu zal men licht de reden vinden hoe het ook bij kome dat het woord *misval* dan eens M. dan weer Onz. gebezigd worde, veroorzaakt uit de twederlij beteekenis van 't woord. Want gebruikt men *misval* in den zin van *engeluk*, *rampen*, dan is het Onz. Zoo las ik het in het konſttoonend

Ju-

Digitized by Google

De Baſſa ſchimpt op 't kleen getal
Van vijftien oorlogſchepen,
En ſtoft: wij zullenze in de val
Des inbams zien benepen.

Ook in 't Hekeldicht aen Hooft: *De kat zit in de val.*

VALK, M. Vondel in Lucifer bl. 57.

Als of men bemerkwaert
Een' valk zag van om laeg, op zijne wakkre pennen
Zich geven in de lucht, eer hem de reigers kennen?

[*Uilen, die hun neſten maecken bij den valck*, De Decker in de Cataneeſche. Welk voorbeeld ik door den Heer Outh. ook zie aangevoerd, na dat hij het Vr. ook Vondel hadt toegeſchreven, die echter in het bij hem aangehaald vers de geſlachten niet zeer veel in acht genomen heeft.]

VALREEP, M. *Turnus vliegt den valreep op*, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade. Zie REEP.

VANGST,

Juweel van Haarlem; zoo ook bij Ph. van Marnix, Pſ. XXXXII.

Mijn ſiel waerom biſtu trurich
End beroert in dit misval.

Als mede, in het oude Goudſche Kronijcxken, bl. 174; *Dat by door liefde verruckt zijnde, tot dit mis-val van onkuysheyt gbekomen was.* Maar voor *abortus* is het M. waarom men zegt; *zij hadt eenen misval.* Men kon onder het gezeide ook *verval* betrekken, ten zij men dit uit ene andere oorzaak Onz. rekende; te weten om dat het de kracht aanwijſt van de onbepaalde wijze van zijn Werkwoord, waar het van afdaalt: van welken aard zijn de woorden *ontzet, ontbijt, overleg*, welk het zelfde is, met *het ontzetten, het ontbijten*, enz. of gelijk de Hr. Hoogſtr. op *offer* heeft aangemerkt, om dat van dit geſlacht ettelijke woorden zijn, die in uitgang een zijn met de gebiedende wijze van hun werkwoord. Zie OFFER. Dit zij genoeg ter opheldering dezer zaak. Men zie ook op BEDT, DICHT, enz.

Digitized by Google

VANGST, V. *Wij hebben met de vangſt haer majeſteit vereert*, Hooft in Bato.

[*Wat dé Pythagoras zoo zeer de visvangſt laken.*

De Decker Puntd. Waar van echter het woord *vang* moet worden uitgezonderd, dat even als *ontvang*, M. is, gelijk ook volgens den heer Outh. bij van Heule geſteld wordt.]

VAR, M. *Van den onlangs zeer beminden var*, Vondel in Horatius III. Boek 27. Lierzang. [*Hij klöck den varre de harſſens in*, Vondel Virg. Eneade V.]

VASTE, V. *Op den eerſten dagh van de vaſte*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 127.

VAT, O. *In 't vat*, Hooft in den 133. brief. *Het uitgekoren vat*, Vondel in d'Opdragt van Ifigenie in Tauren. [Als mede deszelfs zaamgeſtelden als, *watervat*, *wierookvat* enz. gelijk te recht Outh. vermaant op VAT.]

UCHTENT, M. *Van den uchtent tot den avont*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 45.

VECHT, (een rivier,) V. *De ſtroomgodt van de Vecht*, Hooft in den Inhout van G. van Velzen. *De voorſpellinge van de Vecht*, Vondel in d'Opdragt van Gijsbrecht van Amſtel.

VEDEL, V. *Hem alleenlijk de vedel na te dragen*, Hooft in Boccalins 18. Nieum. „ Ook door inkor„ tinge VEEL. *Knokkels kittelen de veêl*, in zijn Brui„ loftged. op Krombalg" Outh. [*Op Orpheus heilge veêl*, Vondel W. v. Naſſaus Geboorte.]

VEDER, V. *Hij gaf mijn mont te kuſſen zijne veder*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen bl. 19. Echter gebruikt hij het Mannelijk geſlacht in 't I. Deel der Poëzij bl. 709.

Maer Pallas haet de ſlavernij des veders.

Hooft

Digitized by Google

Hooft ook in den 51. brief: *Zoo lang zij eenen veêr van den mont kunnen blazen.* [Maar Vondel houdt het Vr. *Met een vlugge veder*, Horatius Gez. III. 2. *Op de Cherubijne veder*, in Adonias; en met hem de Decker.

Ik zag verblijd, het veldtapijt,
Het hoofsch zo wijd te boven gaan in glans,
Als paeuwepluim de veder van de gans.

In 't beklag van Monime.]

VEDERBOS, M. *Daar brant de vederbos, en niemant ſteckt hem aan*, Hooft in Bato.

VEE, O. *Het onvernuftige vee*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 117. *Het redenlooze vee*, Vondel in 't Berecht voor Adam in ballingſchap.

VEEG, M. *Met eenen veeg*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 176. *Hij neep met eenen veeg den kop uit*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. „ Maar „ *veeg* van een vrouwmenſch gezeid is V. Zoo noemt „ Decker, Vrouw Eerzucht, *een ſtoute veeg*, in „ den Lof der Geldz. bl. 51." Outh. [In welken zin ook *helleveeg* gebruikt wordt voor een ſlecht vrouwmenſch.]

VEEM, V. *Deez gaat bij Imbize, en andren dier veeme*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 604.

[*Hy komt by gien gieſten, hy bad al een andere veem.*

Bredero, Klucht van de Koe.

„ Hooft in zijn Gedicht op Anna Roemer Viſſch.

„ *Maar als g' u in de veem der Zanggodinnen vlijt.*"

Outhof. (*).

VEEN,

(*) Zijnde dit woordt *veem* een oudt Neerduidts woordt, ook te Amſteldam omtrent de Waag gebruikelijk, en beduidt een gild of rot van zekere arbeiders, door bijnaamen van *Klapmutſen*, en *Bonteboeden* onderſcheiden. Meier zegt ook, he-

Digitized by Google

VEEN, O. *Het veen der moeraſſen*, Hooft in Tacitus I. Boek. *Het veen geraekt in brant*, Vondel in 't I. Deel der Poëzij bl. 26.

VEER, O. *Beſchimpende 't veer dat de ridderſchap voerde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 37. *Dit veer*, Vondel in den Inhout van Herkules in Trachin. „ Zoo ook, *jammerveer.*

„ *Dat Orfeus 't jammerveer bevaeren mogt hier na.*

„ Vondel in Virg. berijmd bl. 128. [enz. Want wat veer is, is genoeg bekend.] „ In den Bijbel „ leeſt men *veyr*, ook O. gebruikt, als *het veyr Ja-* „ *bock* Gen. XXXII. 22. *Het veyr der Jordane*, Gen: „ L. 11. Maar ook wordt *veer* gebruikt voor een „ pluim, of de kleine veertjes van een vogel ter „ on-

hedendaags beduidt het een gezelſchap of maatſchappij, hoop. Maar oudtijds een verborgen vonnis, als de misdadigers zonder de reden bekendt te maken, aan den halſe geſtraft wierden; daar van die Rigters genoemdt zijn *Veemſchepenen*: eene regtspleginge ingeſteldt allereerſt van Keizer Karel den Grooten in Saxen, en Weſtfalen, na dat hij die volkeren overwonnen en tot den Chriſtelijken Godsdienſt gebragt hadde, dog welk *Judicium Vehmicum*, *Veemgerechte*, ook genoemt *het Weſtfaalſche bloedt-* of *heimlick gerigte*, door eerbaare, verſtandige en ſchrandere mannen heimlijk zoude geoeffendt worden tegen afvallige en oproerige menſchen, om die maar ſtil van kant te maaken: zoodat dit Veemgerichte eerſt wierde gepreezen; maar daarna ontaarde, en wel *eene Spaanſche Inquiſitie* geleek, waar in men de aangeklaagden maar eerſt ophing, en daarna oordeelde, laatende dan de ſchuldig bevondene hangen, en de onſchuldigen begraven, gelijk men bijzonder van zulk een gerichte te Klagenfurt in Korinthen gewaagdt, en waar tegen men daarom badt, *O Heere! verlos ons van zulk een barbariſch regt*, welk te regt *een Duijvels gerichte* wierde genoemdt. Gelijk men daar van omſtandig kan leezen David Chytræus Lib. 3. Saxon. Fol. 76, 77. Herm. Conring de Orig. Jur. Germ. Cap. 18, Eneas Sylvius in Europa Cap. 20. En Joh. Juſt. Winkelman in Notitia Hiſt. Polit. Veteris Saxo-Weſtphal. Lib. 4. Cap. 6. Die ons een formulier van dit gerichteopgeeft. OUTHOF.

Digitized by Google

„ onderſcheidinge van de ſlagpennen, of vleugelen, „ als Pitiſcus op 't woord *plumae* aanteekent, doch „ dan is VEER M. als op *veder* is gezegd, of ook „ ſomtijds V." Outh. kwalijk. [Op het woord *veder* vindt ik niets bij hem, ten ware hij ons wilde wijzen naar den Hr. Hoogſtraten, die het echter Vr. ſtelt. Zie bl. 448. en vergelijk er mede het geen ik er verder bij aanteekende.]

VEERTEL, O. *Het veertel der beſte tarwe*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 959.

VEETE, V. *D'onverzoenlijkheit der veete*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 101. *Door onmenſchelijke veete*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. Anderen zeggen *veede*, daar Antonides op rijmt,

D'oude veede
Van wrokkende Eris, die, uitbuldrende en t'onvrede:

En lang voor hem Melis Stoke in Floris den V.

Wie ten anderen doe droech veede.

Men zie den fraeien druk des heeren Alkemade. Maar *vede* dient miſſchien bij deze twee ſchrijvers om het rijm te hulp te komen. Want Melis laat hier ſtrak buiten dien noodt *veete* op volgen: *Ende ſine vete dan wil wreken.* Ook op bl. 98. *Die grote vete te leggen ave.* Weder in rijm bl. 106.

Ende ſoenden onder hem die veten,
Dat men ze vrienden mogte heten.

[En zoo vindt men ook het Werkwoord in de Rhetorijkers van jonger tijd geſchreven:

Jeruſalem ghy die doot ſlaet de Propheten
En gaetſe veten, die tot u zijn ghezonden.

Melis Stoke gebruikt het onverſchillig. Kl. Kolijn bl. 273 ook *vete*, doch de Teuthoniſta ſchrijft *veede*; dat mij beter voorkomt, en wel met een ver-

Digitized by Google

verlangde *e*: welks reden daarin ligt, om dat het de lange harde *e* heeft, die men eertijds met *ei* ſchreef, even gelijk plaats heeft in *kleene*, *gemeene*, *teeken*, *heelen*, waar voor men ſchreef, *gemeine*, *kleine*, *teiken*, *heilen*, van welk laatſte het deelwoord *Heiland* en het zelfſt. woord *heil* enz. noch overig is.]

VEIL, (een kruit,) O. *Dat het veil zich om uw hooft krinkele*. Vondel in de VIII. Herderskout.

VEL, O. *Het vel van een wilt dier*, Hooft in Tacitus II. Boek. *Zij ſtroopen het vel van de ribben*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. Men vindt beide de geſlachten, en wel volgens ten Kate I. 457 het O. bij Moonen, en in het dagelijkſch gebruik: het Vr. bij Vondel, in den Staten Bijbel, en bij Kiliaan: het Onz. en Vr. bij Hooft. Het Hoogd. Onz. Maar weder het Angelſax. Vr.]

VELT, O. *In 't kale velt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 274. *Op het velt*, Vondel in d'Opdragt van Zunchin.

VELUW, V. *Op de Veeluw*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 855. [*Hij zal voortaen de Veluw niet meer vegen*, Vondel in de Lijkdichten.]

VEN, (*palus*) [broeken, moeren, moeras] *Den Scheepshopluijden, die voor de Ven laaghen, aan te ſchrijven, dat zij op de ree hadden te koomen.* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 243.

VENDEL, O. *Hij heeft het vendel na den oever gewendt*, Hooft in Tacitus I. Boek.

VENIJN, O. *Hoe woedt dit venijn*, Vondel in Horatius III. Toezang. *Dit doodelijk venijn*, Decker in Joannes den Dooper.

[VENNOOT, M. *Den Vennoot*, Horatius Gez. IV. 24. van Vondel. 't Wil zeggen *makker*, waar van *vennootſchap*, voor *gild.*]

VENSTER. Het is Vr. of Onz. *Na dat heel Europe*

Digitized by Google

rope uit de venſter gelegen hadt, Hooft in den 58. brief. *Natuur ſchiep geene venſter [in den boezem om het hart den ſchuilhoeck van geveinſtheit en ontrouwe te kennen.]* Vondel in Zungchin bl. 10. *Die aldaar hadt zitten kraſſen aan 't venſter*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 177. Voor welk laetſte Moonen is. [Vondel Beſpiegel. I. Boek. *Door 't venſter van zijn hol.* Maar Vr. weder in Virg. Landged. IV. Boek; *Waar in vier venſters naer vier winden haar gezicht de zon toekeeren.* Bij Huigens is 't Vr. in 't IV. Boek van Als bl. 225; *Door de venſter van ſijn oogh*, gelijk ook heeft, die Spiegel der Volcomenheit, *ende alſo coemt dicwil die doot ter venſter in.* 't welk mij ook voorkomt het oudſte geſlacht te zijn.]

VERBANT, O. Dit is Onz. als VERBONT, ſchoon BANT Mann. is. *Het verbant*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1135.

[VERBINDENIS, V. *Een ſchrift van menſchelijke verbinteniſſe*, Vondel Heldinnebr. XX. Br.]

VERBLIJF, O. *Bij 't verblijf der gelieven*, Vondel in den Inhout van Virg. VI. Boek der Eneade.

VERBODT, O. *Daar 't verbodt van bouwen op oogde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl 64. *Het verbodt van de veelheit der vrouwen*, Vondel in d'Opdragt van Zunchin.

VERBONT, O. *'t Verbont oulinx gemaakt*, Hooft in 't Leven van Henrik den Grooten bl. 32. *Zoo leit het verbont in ſtukken*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten.

VERBREK, [breuk, verbreking] (*ruptura*) O. *Dat zij rieden liever 't uiterſte te dulden, dan dit verbrek van hun beroep aan den kooning*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 227.

VERDEK, O. *Het meeſte volk op 't verdek*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 345.

Digitized by Google

VERDIENSTE, v. *Askaen zal nimmermeer uwe groote verdienſte vergeten*, Vondel in Virg. IX. Boek der Eneade. [*Zij wiſten een' merkelijke verdienſte bij te brengen*, Hooft Tac. IV. Jaarb.]

VERDING, o. *Het verding*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 18.

VERDRAG, o. *Volgens 't verdragh*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 15. *Het verdragh des konings*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantged.

VERDRIET, o. *Dit verdriet deed hen uitvaaren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 41. *Of de Fortuin Sinon in dit verdriet bragt*, Vondel in Virg. II. Boek der Eneade.

VERF, v. *De Moeder vercierde haren zoon met een gloeiende verf*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. [*Beſchildert met de verf der beſte blaên*, Vondel Poëzij I. Deel.]

VERGETENIS, v. *De nacht der vergeteniſſe*, Vondel aen zijnen afwezenden vrient.

VERGIF, o. *Het vergif der hovaerdije*, Vondel voor Adam. *'t Vergif van zijn verkeert verſtant*, Decker in Joann. den Dooper 1. bedrijf.

VERGIFFENIS, v. *Vergiffenis, die zij hem vergunde*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 167.

VERGRIJP, o. *Vergeef hem dit vergrijp*, Vondel in de Poëzij bl. 568. [*Dan dat vergrijp is nu geſchied*, De Deckers Geboortedag bl. 241.]

VERHEMELTE. o. *Het verhemelte*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 185.

VERLAET, [ſluis, uitwatering] o. *Omtrent het verlaat*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 767. *Gij zet bij ſchemering 't verlaet al heimlijk open*, Vondel in de Leeuwendalers bl. 30.

VERLANG, waar voor men gemeenlijk zegt, *belang* o. *Maar deze plaats was met eenige andere van geen*

Digitized by Google

geen groot verlang, Hooft in 't Leven van Henr. den Grooten bl. 74. [Zoo zegt Hooft in de Vertal. van Trajaan Boccalini, *'t Verlang van hunnen ſtaat*, verklarende hier mede het Ital. *interesſi di ſtato.*]

VERLANGEN, o. *Het verlangen dubbelt zijnen draf*, Hooft in den 30. brief. *Het verlangen*, Vondel in d'Opdragt der Gebroeders. Zie GEVOELEN.

[VERLET, o. *Dat dit verlet nogh langh dure*, Vondel Heldinnebr. XVIII. br.]

VERLIES, o. *De maare van dit verlies*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 11. *Door 't verlies*, Vondel in den Inhout van Virg. XII. Boek der Eneade.

VERLOF, o. *Belangende 't verlof*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 96.

VERLOOP, o. *Over 't verloop in den Staat*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 28. *Het verloop der jaren*, Vondel in d'Opdragt der Gebroeders.

VERMAEK, o. *Om 't vermaek*, Vondel in Horatius Dichtkunſt.

VERMAEN, o. *Naar 't voorſpook en 't vermaan der paarden*, Hooft in de Zeden der Germanen, 491.

VERMOEDEN, o. *Op wien zij quaat vermoeden hadden*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 35. Zie GEVOELEN.

VERMOGEN, o. *Naar 't uiterſte vermogen*, Vondel in de Heerlijkheit der Kerke bl. 51. *'t Vermogen haares aanziens*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 170.

VERNIS, o. *De Godtheit kan 't vernis der werelt ganſch verſchijnen*, Vondel in de Beſpiegelingen IV. Boek.

VERNUFT, o. *Had hun het vernuft niet averechts geſtaan*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 16. *Oeffening en wakkerheit wetten het vernuft*, Vondel aen zijnen afwezenden vrient.

VERRAET, o. *Als of zij 't verraat hadden willen her-*

Digitized by Google

hervatten, Hooft in Henr. den Grooten bl. 31. *Het verract der Grieken*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade.

VERREKIJKER, M. *De Lottringer moeſt een' goeden verrekijker gehadt hebben*, Hooft in den 183. brief. *Met den verrekijker*, Vondel in zijn Tooneelſchilt bl. 9.

VERSCHIET, O. *Men ziet 'er door eene poort in 't verſchiet*, Vondel in d'Opdragt der Gebroeders, [*'t Welk glinſtert in 't verſchiet maer van nabij verſlind*, De Decker I. Boek der Puntd.]

VERSCHIL, O. *Aan 't verſchil van 't geloove*, Hooft in 't Leven van Henrik den Grooten bl. 95.

VERSLAG, [verhaal] O. *Om daar op 't verſlagh te doen*, Hooft in den 174. brief. [*Ik loegh om dit verſlagh*, Vondel Maegdebr. bl. 4. *Eerwaerde Vader ſpreeck, ick huiſter naer 't verſlagh*, Vondel G. v. Amſtel I. Bedr.]

VERSPREK, O. *Gelijk 't bleek aan 't verſprek van Luither ende Zwinglius*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 45. Zie het aengetekende op BEGIN.

VERSTANT, O. *Het voor beſt gekooren verſtant*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 2. *Niet zonder heimelijk verſtant*, Vondel in d'Opdragt van Adonias.

VERTOOG, O. *Uwer Majeſteit dit vertoog oover te ſchikken*, Hooft in de Hiſt. bl. 39.

VERTREK, O. *Dat de vuurigheit hunner liefde de ſmart van dit vertrek zeer gevoelig vond*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 24. Voor een kamer genomen is het van 't zelve geſlacht: *Dit is 't vertrek der oude luiden*, Hooft in Tacitus bl. 504. *Al wat 'er in het glazen vertrek was, zat ſtom*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten. (*)

[VER-

(*) Noch een ander VERTREK in een' min bekenden zin ontmoette ik bij Vondel, genomen voor *vertoef, ſammeling*, uit-

Digitized by Google

[VERVAL, O. *Een' oogſt van zielen, die het eeuwige verval van Lucifer en zijn weêrſpannelingen boeten,* Von-

uitſtel, (*mora*). In de Beſpiegelingen II. Boek bl. 46, waar geſproken wordt van Simonides, die van den dwingeland van Syrakuze, Hiero, gevraagd zijnde wat de Godheid ware? op dat gewichtig ſtuk uitſtel verzocht, en telkens uitſtel op uitſtel hoopte, zoo dat

De Dwingelant beval
Hem endelijck beſcheit van dit VERTRECK *te geven.*

Zoo vinde ik het ook bij de jonge Kamer van Haarlem voor Rotterd.

Het woordeken buyden
Dat den moordenaer boorden, was niet voor te zorghen
Dat weſen zou VERTRECK *van morghen tot morghen,*
Van maendt oft van jaer, maer neen 't was terſtond.

En leydt mi derwaerts ſonder vertreck, C. van Giſtele Terent. Eunuch. II. Act. III. ſc. Ook in Houwaart Spelen van zinnen van Dido I. B. 2de ſpel. Hier bij hoort het werkwoord *vertrekken, verſchuiven, uitſtellen.*

Gij zult van ſtonden aen zonder vertrecken d. i. *marren de tafel gaen decken.*

De Jonge Kamer van Haarlem voor Rotterd. 1561. *O Aerde opent u wilt niet langh vertrecken*, Noordwijkſche Kamer voor Rotterd. 1561. In dien zin zegt ook Vondel Joannes den Boetgez. bl. 28. *Hoe lang de tijt vertreckt, in groote zaken ſpoet de hemel langzaem.* Noch bl. 26.

De Godtheit evenwel vertrock haer woort niet langer.

In welk enen daadlijken zin (*activo ſenſu*) ik 't ook vinde in de Legende, anders 't paſſionaal, Winterſtuk, bl. 67. *Dat menſe in een doncker kercker ſtoten ende leggben ſoude ende daer wentelen op ghebroken ſcarpe ſteenen ende ſcerven ende vertrecken ſo haer doot.* Ook bij v. Ghiſt. in Heroos brief aan Leander; *Tijt, uren, minuten, wijlen en ſtonden, die ons vreucht vertrecken en doen verſchieten.* Ook *zich vertrekken*, gelijk dus Six van Chandelier in zijne Poëzij zich uitdrukt bl. 321.

Voor die ſich binnen wil vertrekken.

Dit zelfde werkwoord wordt ook noch in een van deze ganſch verſchillende beteekenis gebruikt, en wel voor *verſtellen*,

Vondel Joannes den Boetgez. III. B. bl. 53.]

VERVOLG, O. *Het vervolg der ketteren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 51. *Het vervolg van zaeken*, Vondel in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunſt.

VERWANTSCHAP, O. *Een voorneemlijke ſlip van 't verwantſchap te ſcheuren*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 124. Dogh het wordt ook Vr. gebruikt: *De ſchadelijke verwantſchap der vorſten*, Vondel in Hor. II. Boek 1. Lierzang. Zoo is ook BLOET-VERWANTSCHAP. *Het begin des huwelijx en het bloetverwantſchap hier uit gebooren*, Vondel voor Joſef in 't Hof, en, *De hartstogten barnen heftig door d'onderlinge bloedtverwantſchap.* Maer Hooft hout zich aen 't Onz. geſlacht ook in VLOEKVERWANTSCHAP: *Een vorſt heeft meer te vreezen 't vloekverwantſchap*, in de vertalingen uit Sanſovin N. 64. [Zie het onderſcheid van 't Vr. en Onz. geſlacht aangewe-

De Koning met geduldt aanhoore mijn vertrek.

Hooft Granid. IV.

Hoort ik zal 't vertrecken, de Kamer van ter Gouwe voor Rott. de blauwe Acoleyen. 1561.).

Hoe dat ſy dit vrouken hebben aldaar gbequelt
Zal ik u nu vertrecken.

Referein. in 't zotte, voor de bl. Acol. van Rott. gevolgd van Marnix Pſ. XIX. 2.

De locht alom geſtreckt
Verkondigt en VERTRECKT
Het handtwerck van den Heer.

Noch giſtren heeft u knecht my yets daer van vertrocken

Bredero in Lucell. 6. Hand. *Och, doen gby dit vertroft in mijn preſentie*, C. van Ghiſtele Oenones brief aan Paris. En van Vondel Dav. Ball. V. Bedr.

Niet een van 's vijants magbt zal 't morgen navertrecken.

't Zelfde met *navertellen*. Ook Huigens IV. B. van Als. bl. 283.

Ick zal u 't heel verhael van voren af ten einde toe vertrecken.

Digitized by Google

wezen, opgehelderd en met voorbeelden geſterkt op 't woord PRIESTERSCHAP.]

VERWE, O. *Van andere verwe*, Hooft in den 12. brief. *Met eene zekere verwe*, Vondel in 't Berecht voor Faëton.

VERWIJT, O. *Veroovert van dit verwijt*, Hooft Ned. Hiſt. bl. 171. [*Van dit verwijt te ontſlaen*, Vondel Beſpiegel. II. B. 51.]

VERZIERSEL, O. *Een verzierzel zich zelf beſchaamende met de lidteekenen der eerlooze leugenen waar van het niet eens behendelijk t'zamenhing*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 54.

VERZOEK, O. *Naar het verzoek van de herroeping*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 69. *Niet vreemt van dit verzoek*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade.

VERZUIM, O. *Filips gaf van dit verzuim den ondank aan Renard*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 6. *Die uit geen verzuim konnen ſpruiten*, Vondel in Horatius Dichtkunſt bl. 100.

VESPER, V. *Ter vesper*, Hooft in 't Leven van Henr. den Grooten bl. 104. Antonides heeft het M. in zijn Gedicht, Oirſprong van 's Lants ongevallen:

Gelijk de Siciliaen ons leert den vesper zingen.

VÈST, V. *Dichts onder de veſte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 12. *Aen de veſte te raken*, Vondel in Joſef in 't Hof.

VEULEN, O. *Een veulen ſteekt den kop in de lucht: het loopt voor zijn moeder heene*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantged.

[VEZEL, V. *Ook kon men uit geen vlies of kranke vezel weten den raet en wil der Goôn om hoogh*, Vondel Ovid. Herſch. VII. Boek. bl. 214.]

UIER, M. *Met den vollen uier*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantged. [*'t Gras verquickt het vee en ſpant den uier*, Vond. Virg. Lantged. III. Boek. „ En

Digitized by Google

„ Rotgans gebruikt het ook M. *Die uit den uier vloeit*,
„ in zijnen brief aan Vollenh. In ſamenvoeginge zegt
„ Vondel; *Om dat zij niet mogt melken d'orakeluier*,
„ Beſpieg. V. bl. 171." Zoo de Heer Outh. hier uit zou willen beſluiten dat Vondel aldaar *uier* Vr. gebruike, zoo bedriegt hij zich, dewijl hier, zoo min als *uit d'afgrond*, bewijs oplevert voor het Vr. geſlacht, even zo weinig, *d'orakeluier* het Vr. geſlacht aanduidt.] Dit woort gebruikt de Heer Moonen Onz. in zijnen II. Herderszang.

't Gezwollen uier wort met volgeſlagen hant
Gemolken.

Echter volgt hij Vondel: want hij ſtelt het M. in zijne Spraekkunſt bl. 73. zonder van 't Onz. geſlacht te reppen.

VIER, O. Zie VUUR.

VIERKANT, O. *In 't langgewerpt vierkant*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 58. Zoo ook Vondel in het I. Deel der Poëzij bl. 231; *In't vierkant*. [En *het achtkant* II. Deel bl. 368. En hier in is het, dat wij kunnen toeſtemmen den regel, dat niet altoos de zaamgeſtelde Naamwoorden de enkelen in geſlacht volgen. Evenwel ziet men licht, dat het hier ene ganſch andere zaak zij, dan wanneer men *tred* en *intrede*, *komſt* en *inkomſt*, van een en het zelve geſlacht ſtelt te zijn; iets anders, wanneer men *Bereklaau* en diergelijken, zegt te verſchillen van zijn enkelen.]

VIERSCHAER, V. *Aan de vingeren der vierſchaar*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 30. *De vierſchaer ſpannen*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade: die nochtans zonder reden hier van afgaet in den Lof der Zeevaert, daar hij zegt: *Het vierſchaer eiſcht zijn recht*, daar beter ware, *De vierſchaer eiſcht haer recht*. Ook in zijn Grafſchrift op zekeren Graef: *Gedaegt voor 't vierſchaer Godts*, waer in hem Antonides, zijn groote navolger, echter niet gevolgt heeft in het

Lijk-

Digitized by Google

Lijkdicht hem ter eere gemaakt. Want daar zegt hij: *Men doet den krijgsraed en een valſche vierſchaer ſpannen*; niet, *een valſch vierſchaer*. Zie SCHAER.

[VIERSLAG, O. *Die 't ongeveinsde vierſlag ſlaet*, Vondel Joſeph in Egypte. Zie SLAG.]

[VIJANT, M. *Tegens den bloedigen vijant*, Vondel Hor. Lierzang I. 2.]

VIJANTSCHAP, V. *Laet uwe vijantſchap niet verder gaen*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. *Om der oude vijantſchap wil*, Hooft in 't Leven van Henr. den Grooten bl. 14.

VIJG, V. *Daer de bruine vijg haren ſtam verſiert*, Vondel in Horatius 16. Toezang.

VIJL, V. *Al 't welk genoegzaem melt, dat de koningin hier in hem als een doove vijl van 's jongens boeien bezigde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 780. [*De kieshеit zijner vijl*, Vondel Bruiloftdichten. *Ik weet wat keurelijcke vijl ghij over uw ontwerpſels brocht*, De Deckers zuchten en tranen.]

VIJVER, M. *Om den verſchen vijver*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. [*Uit den vijver opgekraeit*, Vondel Poëzij I. Deel.]

[UIL, M. *Men hoorde den nachtuil*, Vondel Virg. En. IV. Boek. *Op dat in doodſche plaets den uil mint ſchuw mogt zijn*, Vondel Hekeldichten. Doch hier moeſt hij ſchrijven DE UIL; 't is de eerſte naamval; een vrijheid, die zich Vondel zelden inwilligde, maar een enkele reis plaats geeft, wanneer 't woord met ene klinker begint.] „ *Uilen die hun nes-*
„ *ten maeken*, Decker Catheneſe." Outh.

VIN, V. *Met ſcherpe vinne, en vluggen vlogel*, Vondel in 't I. Bedr. van Adam in ball.

VINGER, M. *Daar de vremdeling den vinger in boort, krijgt hij dikwils 't heele lijf*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 260. *Met den vinger te wijzen*, Vond.

Digitized by Google

in d'Opdragt van Gijsbr. van Amſtel. [*Met den vinger*, de Decker Lof der Geldz.]

VINGERLING, M. *En ſtak aen deze hant, die beeft, den vingerling*, Vondel in Gijsbrecht van Amſtel, bl. 39.

VISCH, M. *Bij Scheveningen wert gevangen een vreemde viſch. Hij had een' krommen bek*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 119. *Zulx dat het onderſte in eenen mismaekten viſch eindigde*, Vondel in 't begin van Hor. Dichtkunſt.

[„ *Zoo lange tot zij 't want optrokken met de Viſch.*

„ Vondel Lofz. op de Scheepv." Outh. Hier om is, Heer Outhof, dit woord niet Vr. te houden! neen! Zoo weinig als men het Vr. goed kan vinden in de ſpreekwijs, *het volk is op de been*, zoo weinig kan men 't ook hier ſtellen. Zie op BEEN, bl. 36.]

[UITERSTE, bijvoeglijk O. *In het uiterſte van Numidie*, Vondel Hor. Gez. III. 11.]

UITGANG, M. *Tot eenen uitgang*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 29. [*En zien den uitgang van dit Volk*, Vondel in Mozes Gebed.] Zie GANG.

UITGIFT, V. *In de uitgift haarder rekeninge*, Hooft in den 170. brief.

UITHAM, M. *Op eenen uitham van ſtrant*, Hooft in Tacit. I. Boek.

[UITKOMST, V. *Daer Krakou geene uitkomſt zagh*, Vondel I. Deel der Poëzij, bl. 436. Zoo ook *inkomſt*, *afkomſt*, enz. Daar *komſt* Vr. is, is het niet dan allernatuurlijkſt, dat men dus ook de woorden die hier uit zijn zaamgeſteld Vr. behoude. En wat uitzondering kan hier plaats hebben? of moet men ook met Outhof *uitkomſt* M. en Vr. rekenen, om dat Hooft het eens M. gebruikt, dus zegt hij „ M. „ en Vr. *Van den uitkomſt profeteeren*, Hooft 1. brief.

„ *Om*

Digitized by Google

„ *Om de blijde uitkomſt aanbiel*, Vondel in 't bericht „ van Caecilia." Outh. Voor mij; ik acht dit de taal in de taal te zoek maken. Men weet ook genoeg wat tot het Mannel. maken van veele Vr. woorden, vooral die met ene klinker aanvangen, aan Hooft en anderen gelegenheid gegeven heeft. Men leze het geen ik aanteekende, bl. 297—299. en Hooft Henr. Gr. 58, *door de uitkomſt bekent maken.*]

UITLEGGER, zeker vaertuig, M. *Die van Noortbollant herriepen den uitlegger, die dus lang den mont der ſtroome bewaart had*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 590.

UITSCHOT, O. *Al 't uitſchot*, Vondel in 't I. Deel der Poëzij, bl. 205.

[UITSPRAEK, V. *Op deze billijcke uitſpraeck*, Vondel I. Deel der Poëzij.]

UITSTEK, O. *Over de ijzere lening van 't kleene uitſtek*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 176.

UITSTEL, O. *Welk uitſtel in het licht ſtaet*, Vondel voor Jephta. Bij Hooft is 't Mannel. in de Nederl. Hiſt. bl. 208. *Dewijl de geltnood geenen uitſtel leedt.* Zoo wort TOESTEL ook Mannel. gevonden. [Maar beſt is, alle dezen Onzijdig te gebruiken.

Laet ons hart niet langer quijnen
Om het uitſtel van dit licht.

Vondel II. Deel der Poëzij, bl. 231. *Het uitſtel ſtreelt de pijn*, Jeftha III. Bedr. Zoo ook Huigens vertaling, bl. 1077.

Wilm en ick
Verdienen 't uitſtel wel van eenen oogenblick.

Zie voords op VOORSTEL.]

UITVAERT, V. *Hij hielt de uitvaart zijns vaders*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 17. *Zijne broeders*

Digitized by Google

ders quamen zijne uitvaert bekleeden, Vondel in den Inhout van Samſon.

UITVOER, M. *D'Algemeene Staaten deden allen uitvoer van ſpijze verbieden*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1032.

VLAEG, V. *Na 's werelts gure vlaeg*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 53.

VLAG, V. *Onder die vlag*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1052. *Auguſtus majeſteit ſtreek de vlag niet*, Vondel voor Virgil. *Zal ik de vlagge voor hem ſtrijken?* Dekker in de Lijkklagte op Dr. Arminius.

VLAK, in 't Latijn *aequor*, O.

Nadien bij over 't vlak van Helle herwaert quam,

Vondel in de Maegdebrieven, bl. 12:

En 't was zijn beurt nu hier te drijven over 't vlak,

Antonides in 't III. Boek des IJſtrooms, bl. 85.

[*Zal Triton over 't vlack met blaeuwe paerden varen*,

J. de Decker Didoos brief.] *Al 't vlak van den heuvel*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 83.

VLAKTE, V. *Maſſikus doorſnijdt de vlakte*, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade.

VLAM, V. *Zij weerde de vlam uit het aangezicht*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 265. *In de vlamme des altaers*, Vondel in den Inhout van Samſon.

[„ VLAMMENDRIG, M.

„ *Den gulden vlammendrig*
„ *alle oogen treckt tot zich*,

„ Vondel uitbreiding over Pſ. XIX. Bij Hooft in
„ den Huize van Medicis, bl. 11. leeſt men ook
„ *ſtandaartdrig*, of *Gonfalonier*, anders ook gezegt
„ *Cefalonier* of *banierheer*, die den ſtandaart of ba-
„ niere draagt [*Sylveſter wert Gonfalonier oft ſtan-*

dert-

dertdrig van den Staat] „ Gelijk hij ook bl. 31. zegt „ van Pieter Soderin, *gekooren tot ſtandertdrig dat 's* „ *opperſte der heerſchappij*. Zijnde *drig* hier zoo veel „ als *drager*, gelijk men ook zegt *vaandrig*, dat is „ *vaandrager* ['t welk naar verbaſtert wordt in *vendrig* of wel *venderig* of *vaanderig*, of noch gelijk Six van Chandel. heeft, Poëzij, bl. 309, *vendrik*.] „ *Blixem-* „ *drig*, dat is, *blikſemdrager*; *ſcepterdrig* [*Terwijl zijn mackers zien den koning ſcepterdrig*, Vondels Heerl. van Salomon.] „ *ſleuteldrig* [*Om Plutoos ſleuteldrig in ſpijt der helſche volken te ſlepen voor den dag*, Jan Vos Aran en Titus, I. Bedr.] enz. als L. Meier aan- „ merkt in zijn Woordenſchat, III. Deel bl. 643". [Voeg er bij *mijterdrig*. *Onledig en verzelt van zijnen mijterdrig*, Vondels W. v. Naſſaus geboorte. *Roedrig*. *Latonaes Dochter tradt den roedrig op zijn hielen*, ook aldaar. Waar van daan ook bij den zinrijken Dichter, Six v. Chandel. bl. 297, Poëzij, het IJ genoemd wordt,

't Drijkruisdrigh IJ.

Doch genoeg hier van.]

[VLAS, O.

Hier zag ik 't vlas langs zilvre beken
Op zijn turkoisblaeu dragen roem.

de Decker beklag van Monime.]

VLECHT, V. *Om haren hals en blonde vlecht*, Vondel in Ifigenie, bl. 15.

VLEESCH, O. *Zij beginnen 't met den geeſt, en eindigen 't met het vleeſch*, Hooft in den 82 brief. *Ten opzichte van het vleeſch*, Vondel voor Adam.

VLEGEL, M. *Wanneer het koren onder den vlegel kraekt*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantged.

VLEK, V. *Als mij mijn eigen gemoedt met de allerminſte vlek afzichtig te maken*, Hooft in den 189. brief. *En meent de vuile vleck t'ontwijcken*, Dekker in den

Digitized by Google

den Goeden Vrijdagh. [Zoo *ſchandvlek*, Vondel I. Deel der Poëzij, en Decker in den Dooper, IV. Bedr. *Waſch van die ſchandvleck eens den vorſtelijcken ſtaf.* Vondel in 't Lijkoffer van Maagdeburg, *Die moortvleck uit te ſchuuren.*] Voor een plaets genomen is 't Onz. *Aan de andere zijde van 't vlek*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 280. *Het vlek wort in een ſtaende meer verkeert*, Vondel in Ovidius Herſcheppinge, in den Inhout van 't VIII. Boek. Maer in de Nederl. Hiſt. bl. 601. zegt Hooft: *Een halve mijle van de vlek.* Zoo doet ook Vondel in den brief van Apollonia, *Van de vlek.* [Hoewel het Onz. geſl. hier beter ſcheen te paſſen.]

VLERK, V. *Overſte eener vlerk*, Hooft in Tacit. bl. 370. *Met haere vlerk*, Vondel in 't IX. Boek van Ovidius Herſcheppinge.

VLEUGEL, M. *Die zuivere en ſneeuwitte duiveveder, getrokken als uit den vleugel der hemelſche duive*, Vondel in d'Opdragt der Bataviſche Gebroeders. Hooft heeft dit Vr. in Tacit. bl. 134. *Beveelt hij de vleugel der Kaninefaten.*

VLIE, een doorvaert uit de Zuider- in de Noorderzee, O.

Waer is nu 's rijx triomfgeſchater
Om Schelling en het brandend Vlie!

Vondel in 't II. Deel der Poëzij. *Tot in 't Vlie toe*, Hooft Nederl. Hiſt. 147.

VLIEG, V. *Zoo raekt de ſimple vlieg, ook eer zij 't merkt, gevangen*, Vondel in Salmoneus, bl. 19.

VLIES, O. *Alle ridders der orde van 't gulden vlies*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 21. *Het gulden vlies*, Vondel in de Opdragt van Virg.

VLIET, M. *Aen den vliet*, Vondel in den Inh. van Koning David herſtelt. [*In den jammervliet*, Vondel Hor. Gez. II. 14.] Hier komt Moonen me-

Digitized by Google

mede over een. Maer Hooft zegt in 't Vr. geſl. in de Nederl. Hiſt. bl. 699, *Aan de vliet.*

VLIJM, v. *Eneas wil dat zij de wonde met de breede vlijm opene*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. Hier voor ſchrijft Jan de Bruine in het II. Deel zijns Banketwerks *vliem*, en ſtelt het Onz.; dan ik denke dat dit Zeeuſch zal zijn.

VLIJT, v. *Zonder de groote vlijt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 35. *Hij oeffent met alle vlijt zijne krachten*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantged. [*Door een mannelijke vlijt*, Vondel I. Deel der Poëzij. *Een oorlogsuur bederft de vlijt van lange tijen*, Poot, Salom. in zijn Heerl. I. 59.]

VLOED, M. *Opdatze mij 't gebruik afſtopte van den vloed*, Dekker op 't lijk van Tromp. *Wie in den vloed dezer pennen zwemt*, Vondel in de Aenleid. ter Nederd. Dichtkunſt. Maer bij Hooft vint men het Vr. *Uit vreeze van de vloedt*, in de Nederl. Hiſt. bl. 441. [Doch Outhof houdt even daarom ook, en om dat hij noch twee anderen voorbeelden uit Hooft Vr. heeft aangeteekend, houdt daarom zeg ik, dit woord van beide geſlachten goed. Doch hier wil ik liefſt met Vondel dwalen, die alleen het M. geſl. voor echt houdt.]

VLOEK, M. *Vellende 't volk eenen vloek*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 61. *Of hij zich uwen vloek op den hals haelde*, Vondel in Virg. XI. Boek der Eneade. *Zij laten hunnen naam Godts uitverkorenen tot enen vloek na*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 35. *Gij hebt den vloek der wet op uwen hals gedragen*, Dekker in den Goeden Vrijdagh.

VLOER, M. *Op den bloedigen vloer*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis, bl. 22. *De deur ſtort op den vloer*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade. [*Eer het op den dorſchvloer raeckt*, Vondel Altaargeh. II. Boek 65. bl.]

VLO-

Digitized by Google

VLOGEL, M. *De wacht van uwen vlogel*, Vond. in Davids 56. Harpzang. Zie VLEUGEL.

VLOK, V. *Met het ſneeu van zijne vlok*, Vondel in de Altaergeh. bl. 122. III. Boek. [*Hier aen heeft Eigebaet niet d'alderminſte vlock*, Vondel in de Klinkdichten.]

VLOOI, O. *Het dicht van de vlooie*, Vondel in Ovidius Leven.

VLOOT, V. *Hij brengt de keurbenden met de vloot over*, Hooft in Tacit. I. Boek. *Hoe men de vloot toeruſte*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade: [Maar VLOT, genomen voor een aaneengehecht gevaart van balken, planken, die vlot op het water drijven, is Onz. Zie VLOT.]

[VLOT, O. *Zie hoe 't vlot de vloeden klieft*, Vondel Bruilofd. Hij, *die op 't eerſte vlot het lijf heeft durven wagen*, de Deckers Puntd. I. B.]

VLUCHT, V. *De vlucht kiezen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 8. *Eneas kieſt de vlucht*, Vondel in den Inhout van Virg. II. Boek der Eneade. [Noch een ander vlucht is er, ook Vr. *De vogelvlucht, verlieft op haren eigen zangk*, Vondel Joann. den Boetg. VI. B. bl. 110.]

UNIVERSITEIT, V. *'t Welk van de Univerſiteit zijnen naam heeft*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 109.

VOCHT, O. *Wier heldere ſtarre het vocht van de klippen doet affchieten*, Vondel in Hor. XII. Lierzang. [*Of om dat viſch den neus geduurig heeft in 't vocht*, de Decker II. Boek der Puntd. 240. Huigens neemt het Vr.

Twee liever dingen doen en diem 'er altoos vindt
De ſoete Vecht voor deur, de ſoete vocht van binnen.

Sneld. XII. B. bl. 768.]

Digitized by Google

VOEDER, O. *Het voeder der beeſten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 318. *Het voeder van Troje*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade.

VOEDSEL, O. *Groot voedſel vonden deze klappernijen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 28. *Zet dit voedſel voor de bijkorven*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten.

VOEG, V. *In eener voege*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 113.

VOERAEDJE, V. *Om 't genot der voeraadje*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 263.

VOET, M. *Op den voet*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1. Maer in Tacit. bl. 6. zegt hij: *Onder de voet geſmeten*, dat zoo een gemeen zeggen geworden is, als *op de loop zijn*, enz. gelijk Dekker ook zegt in Joannes den Dooper: *Op ſtaende voet.* Men moet het Mannel. geſlacht houden. Vondel in 't Berecht voor de Misſpellinge: *Schoon men dezen voet volgde.* Dekker echter ook in Joannes den Dooper: *Der ſterffelijken loop hout veeltijts dezen voet.* [Wat van dit alles zij, zie men op BEEN, en de aanmerkingen van den heer Huydecoper in de Proeve. *Onder de voet*, is goed, ook *op ſtaande voet*, waar van men de voorbeelden zie op BEEN. Men voeg bij dezelven ook noch *op ſtaande voet*, uit Vondel op de beeltnis van Fred. Henrik, en in Noachs Treurſpel III. Bedr. gelijk *onder de voet* bij B. Houwaert van den handel der Amoureusheit of ſpelen van zinnen van Eneas ende Dïdo I. Boek aan 't begin. En weder *op ſtaande voet*, bij Heinſ. in Bartas vertal. II. week 4 dag bl. 608. Men kan licht begrijpen dat de heer Outhof hier weder bezig zal geweeſt zijn om VOET M. en Vr. beide te hebben.]

„ VOETSCHABEL, [voetbank] (*ſcabellum*)
„ V. *Aen zijne voetſchabel geknielt*, Moonens Poëzij,

Digitized by Google

„ bl. 713". Outhof. [*Voor haere voetſchabelle*, Vondel Virg. VII. Boek der Eneade. Zie SCHABEL.]

VOETSTAL, M. *De voetſtal was achter ledigh: van voren had hij in koper dit opſchrift*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 223.

VOGEL, M. *Nopende den vogel*, Hooft in den Inhout van Tacitus VI. Boek. *De ſchutter kon den vogel niet raken*, Vondel in Virgilius V. Boek der Eneade.

VOLK, O. *De vorſt is voor 't volk gemaakt; denkt bij anders, bij is een dwingelant*, Hooft in de vertalingen uit Guicciardin, bl. 403. *Het volk raekt op hollen*, Vondel in de voorrede voor Joſef in 't Hof.

VOLOP. Dit is geen zelfſtandigwoort. Maer dus gebruikt voor volle zaedſaemheit, wort bij Vondel Onz. gevonden in 't IV. Boek der Beſpiegelingen, bl. 144:

De hoogſte majeſteit
Opdraegen het volop van prijs en danckbaerheit.

[II. Boek bl. 73, *Dat vol-op, dat gejuich.* En Huigens Korenbl. *te kennen 't redelijck volop.*]

VOND, [uitvinding] (*inventio*) M. *Met zijnen vond*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 25. *Wie dan dit onderſcheit vat, zal dezen kerkelijken, ja goddelijken vond, een eerlijke uitſpanninge, de jeugt niet misgunnen*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. [*Toen vonden in der ijl onze ouders dezen vont*, Vondel Gebroed.

Dien Phariſeſchen vond en vind ick ganſch niet ſlecht.

de Decker den Dooper IV. Bedr. Van *Vont* of *Vonte*. Zie VONT.]

VONDELING, M. *Die den vondeling opvoedden*, Vondel voor Edipus. Dogh men zie AENBIEDING.

VONK,

Digitized by Google

VONK, v. *Met deze laatſte vonk*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 11. *Met die vonk*, Vondel in Joſef in Egipten, bl. 20.

VONNIS. *Het gloririjk vonnis*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 4. *Toen de rechters over dit vonnis zaten*, Vondel in den Inhout van Palamedes. *Van dat onrechtvaardige vonnis*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 115.

VONT, v. *Gewaſſchen op de vont*, Vondel in de Beſpiegelingen, bl. 191. [*De Kriſten uit de vont herboren*, Vondel I. Boek der Altaergeh. bl. 51.]„ Even zoo zegt Vondel, Inwij. van 't Stadh.

„ *Liet bij zich kerſtenen en waſſchen op de vont*
„ *Van 't beylloos heydenſch ſlijm.*

„ Zijnde dit woort *vonte* of ook wel *vunte*, als Kiliaan heeft, het zelfde, welk in de Griekſche „ kerken genoemd wierd βαπτισήριον, *een doopvat*, of „ *doopbad*, *lavacrum ſacrum*, ook wel genoemt *doopvont*, „ gelijk men ook zegt, *doop-* en *vontwater*, van „ welke *doopvonten* te Embden en in Ooſtvrieſland „ noch in onze kerken [onder anderen ook in de groote kerk van 's Hertogenboſch] te zien, ik nader „ gewag make in mijne uitlegging over Paulus „ brief aan Titus, III. Hoofd. 4 vs. § 155." Outh. [Bekend is het geen K. Kolijn verhaald van den Frieſchen koning Radbold, bl. 255.

Mer wen i ſien voete plonte
En ti ander in te fonte
Zetten wolde, ſprak i mijn
Zeg mal weer min Atteren zijn.

welker laatſten regel men dus hervorme

Zeg m'alweer min Alteren zijn.

d. i. zeg mij waar mijn ouderen zijn.

Deze *vonte* ſchijnt men ook oudtijds eenvoudig,

Digitized by Google

de dope genoemd te hebben, gelijk mij leert de Teuthoniſta, op het woord *dope*.]

VOOGDIJ, v. *Gij ſchenkt mij de voogdij*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade.

[VOORBAET, v. *In de Voorbaat*, Hooft Tacit. XIV. Jaarboek 3 Hoofdſt.]

VOORBURG, m. Zie BURG.

VOORDEEL, o. *Dat hij daar veelvoudigh voordeel uit trok*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis, bl. 23.

VOORHAEL, v. *In de voorhaal*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 220. *Ik zelf zal in de voorhael zijn*, Vondel in Joſef in Egipten, bl. 37. [waar voor men ook zegt *voorbaat*.]

VOORHOF, o. *Het toneel is op het voorhof*, Vondel in den Inhout van Zungchin. Zie HOF.

VOORNEMEN, o. *Het zelve voornemen*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. Het is hier mede als met GEVOELEN, dat te zien ſtaet.

VOORRAET, m. *Met dien voorraat*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 92. *Men verzagh zich van eenen genoegſamen voorraet*, Moonen in de 20. Predik. van den Lijdenden Chriſtus.

[VOORSCHRIFT, o. Als *opſchrift*. *Wat baet u nu het voorſchrift van eenen eedt*, Vondel XXI. van Nazoos Heldinnebr.]

[VOORSLAG, m. *Indien men op dien voorſlagh hadt gelet*, Vondel in Samſon. *Wij zullen op dien voorſlag ons beraden*, Vondel Davids ballingſch.]

[VOORSPEL, o. Genomen voor voorzegging. *Dit voorſpel van de Faem*, Vondel Sinte Klare. *Men zagh het voorſpel van dees ſtaetſie aen livreien*, Vondel in zijn Keurgedicht. 't Woord komt van *voor*, en *ſpellen*, van welk *ſpellen* zie den heer Huydecoper.]

VOORSPOOK, o. Zie SPOOK.

VOOR-

Digitized by Google

VOORSPRAEK, v. gelijk SPRAEK. *Door hunne voorſpraek*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 124. Genomen voor eenen voorſpreker, dat is patroon of Advokaet is het Mannel. *Van dat zij hadden doen ontkomen zekeren voorſpraek*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 96.

VOORSTEL, M. *Na dezen voorſtel*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 7. Het volgt het enkele STEL. Maer zie UITSTEL. [Zie ook vrij op VAL. Let hier bij ook, dat deze woorden onmogelijk het enkele STEL, volgen kunnen, alzoo zij daar mede niets gemeen hebben. *Stel* is bij mij *ſtand*, *orde* enz. (of naar Kiliaan, duidt het aan *een verzekering*, *veilige*, *verzekerde plaats*) daar van zegt men *ik ben op mijnen ſtel geraakt*. *Stel* in *voor-* en *uitſtel* is heel iets anders. Men zou dit voorbeeld van Hooft kunnen aanmerken, als hadt hij willen ſchrijven *na dezen voorſtelle*, gelijk zich dus de Onz. woorden buigen. Want dit is Onz. en is, even als andere woorden, bij voorbeeld *voorſchrift*, *misbruik*, *toeval*, zamengezet, en uit dien hoofden Onz. Zoo gebruikt het de Decker Lof der Geldz. *Dit voorſtel heeft dan niets of luttel te beduiden.* En met hem] Vondel in Horatius Dichtkunſt: *Het nutkundige voorſtel.*

VOORTOGT, M. [*Oorelogen in den voortocht van Meſſias*, Joann. den Boetgezant, bl. 18.] Zie AFTOGT.

VOORWAERDE, v. *Op die voorwaerde*, Vond. in Virg. X. Boek der Eneade. [*Op deze voorwaerde is al wat 'er leeft geboren*, de Decker, de Dooper, V. Bedr.]

[VOORZAET, M. Zie NAZAAT. Maar voor eene vrouwe is 't Vr. *Bij haare voorzaate*, Hooft Nederl. Hiſt. III. Boek, ſprekende koningin *Elizabeth* daar van hare voorzate *Maria*.]

Digitized by Google

VORE, v. *Het ploegijzer in de vore*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

VORK, v.

Neptuin die d'aerde ſchokt
Met zijne vork van onder.

Vondel in Herkules in Trachin, bl. 16. [*Ik voer de watervorck*, Vondel Eneas IV. Boek.]

VORM, m. *In zijnen vorm*, Vondel in Virgil. VI. Herderskout. Dogh Hooft heeft het vr. *'t Voornaamſt der vorme te boeken*, in den 86. brief. En zoo gebruikt hij ook *form: De Hartogin ontworp een nieuwe form van eedt*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 128. Moonen hout het met Vondel. [*In eenen vorm gegoten*, Vondel Heerlijkh. der Kerk, I. Boek bl. 114. *In den vorm der kerke*, Vondel Henriette Marie.]

VORSCH, m. *Eiers van een beſlijmden vorſch*, Vondel in Hor. 5. Toezangh.

VORST, m. *Het ſnippen van den vorſt*, Vondel in Virg. II. Boek der Lantgedichten. Maer Hooft zegt, miſſchien om onderſcheit te maken, *Met een heftige vorſt*, in de Nederl. Hiſt. bl. 716. Want dit betekent anders den naem van eenen man. Waerom eenigen tot onderſcheit willen geſchreven hebben *vroſt*, als afkomſtig van *vriezen*. Mijns oordeels komt het 'er ook van daen. [En hier van in het Rhythmus S. Annon, bl. 369; *Si geberent vroſt unde hitze*, d. i. *zij geven vorſt en hitte*.] Want *vorſt*, een naem van waerdigheit en bewint, komt van *voorſt*, dat is *voorſte*, *primus* of *princeps*; waerom ook Hooft in Tacitus het woort *primores* door *vorſtelingen* vertaelt. [En dit *vorſt* of *voorſte* komt van 't oude *fro* Frankteutſch *fure*, in de beteekenis van *voor*, *boven* (*ante*, *prae*) in den hoogſten trap (*ſuperlativo gradu*) *fureſt*, daar van *furiſta*, *furſt*, *voorſte*, *vorſt*. Dus wierd

Digitized by Google

wierd met ons *voor*, *vore*, hun *vor*, *fuar*, *fora* verwiſſeld. *Fro* beteekende oudtijds ook *Heer*. Hoe van het zelve zij afgekomen, *vroonland*, *vroonheer*, *vrou* (het welk in zijne eerſte beteekenis ook een *Heer* beteekend heeft en niet dan laat is overgegaan om die van de vrouwelijke ſexe aan te duiden, en, gelooft men Wachter. in Gloſſar. bl. 141. het eerſt aan de Maagd Maria zou gegeven zijn) zie men in de Theotiſc. Eccard. bl. 173.] Gelijk wij dan dit woort *voorſt* intrekken, en daar voor *vorſt* ſchrijven: zoo ſchijnt mij *vroſt* ook veel te hart voor onze uitſpraek, die in de tale veel heerſchappij voert. De zin moet o s de betekeninge geven, en deze *Metatheſis* of omzetting, waer van men ook voorbeelden heeft in andere talen, ſchijnt gevonden om het gemak der uitſpraeke. [Van deze hebben we een groot aantal. Zoo hebben we voor *ors* (*equus*) *ros*, *tros* voor *tors*, van 't werkwoord *torſen* of *troſſen*, dragen, 't welk Vondel zelf noch wel gebruikt heeft. *Zy trosſen beide haer hout*, in Abrahams offerande, bl. 15. *borſt* voor *broſt* of *bruſt*, als noch de Hoogduidſche hebben. *Bron* voor *born*, waar van noch *bornput*, *bornwater* voor *bronwater*. Ook *ſtrot*, *ſtrote* (*jugulum*) als Kiliaan zegt; voor *ſtort* enz. Van dezelfde waarde is ook *vrucht*, genomen voor *vrees*. Zie VRUCHT. Zie ook den heer Huydec. bl. 112.]

VORSTENDOM, O. *Op het vorſtendom*, Hoof in 't Leven van Henrik den Gr. bl. 33.

VOS, M. *Het hol bewaert den vos*, Vondel in het III. Boek der Beſpiegelingen, bl. 105. Men mogt zeggen dat ik hier van afga in het Aenhangſel der Fabelen in mijnen Fedrus, daer ik dit woort Vr. neme. Maer de zaek wijſt daer zich zelve, dewijl het dier in eene koningin herſchapen van Jupiter, nootzakelijk het Vr. geſlacht moet aennemen: dat echter in de Latijnſche taele gemakkelijker toegaet,

Digitized by Google

omdat het daer van zelf Vr. is. Dus vertaelt Vondel ook in Horatius III. Lierzang, bl. 27. *feta vulpes, een beſpronge vos*, daer 't Mannel. geſlacht geen plaets kan hebben.

VOUW, V. *Slaende alles in de beſte vouw*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1105. *Ik weet deze affcheitrede in haere vou te ſchicken*, Vondel voor Faëton, bl. 26.

VRACHT, V. *Toen kraekte de ſchuit van de vracht*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. [*Zij worſtelen om zich te vrijen van 't garreel verſchoppen hunne vracht*, Vondel Hippol. IV. B.]

VRAEG, V. *Om op de vraag te antwoorden*, Hooft in Geraert van Velzen, bl. 95. *Hij keerde zich niet eens aen mijne ijdele vraeg*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade.

VREDE, M. Dit woort is van het Mannel. geſlacht, ſchoon bij Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 6. ſtaet: *Om de vrede te treffen*, en hij ook elders het Vr. geſlacht houdt. Wij houden het dan met Vondel, die in d'Opdragt der Leeuwendalers zegt: *Wij hooren de zilvere vredetrompet den vrede inblazen.* En hem volgen de beſte ſchrijvers. Dekker in Johannes den Dooper, *Het huis van endeloozen vrede.* [En

Dit leven (hoe gij 't maeckt) en laet geen vol vermaken
Geen' vollen vrede toe: maer mengt in alle zaken
De rozen van vermaek met doornen van verdriet.

in de Puntd. II. B.] Vollenhove in zijn gezang van Pilatus en Herodes:

Ombelſt den vreé, dat waardſte pant.

Moonen in het Lijkgedicht op de koninginne van Engelant:

Al 't Chriſtenrijk gezaligt met den vreé.

Onze laetſte ſpraekkunſtſchrijver kan zoo verre niet

niet komen dat hij dit toeſtemt, maer volgt zijne zinlijkheit. [Jan Vos in de vertooning, *d'Afgeſtreede Vorſten*, zingt:

De Vreed' ontſluit HAAR *troon van kronkelende wolken*
Op 't karmen van Euroop', DIE, *in 't gedrang der volken*
Deemoedigh leit geknielt, en zucht door groote noodt.
Haar vorſten zijn, — —

Welk voorbeeld mij luſt aantehalen, om er bij aantemerken, dat niettegenſtaande men 't woord *Vrede* M. gebruikt, men echter daar bij, in een perſoonsgeſtalte voorkomende, wel bijvoegen moge de betrekkelijke woorden *haar*, *zij*. Even zoo doet hij ook hier met *Euroop*. Men zegt *het weeldig Europe*, maar ook zegt men wel en goed *Euroop — die*; *Euroop — haar*. Even zoo leefde er Vondel mee in de Lierd. I. Boek.

Dat deed EUROPE *wee*;
Och 't is hoog tijt, hoog tijt om op te waecken
*Zoo riep*ZE *en zagh te rugge.*

Zie zijnen Getemden Mars. In 't zelfde Gedicht vindt men ook dus in 't Vr. *de Vrede* afgemaald. Hoe men hier mede te werk ga, hebbe ik op 't woord MIN en ABYDUS aangewezen, en alles met voorbeeldenuit ſchrijvers, beveſtigd.]

VREEMDELING. Zie AENBIEDING.

VREEMTE, V. *Terwijl zich ieder aan de vreemte van 't ſchouſpel vergaapte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 231.

VREES, V. *'t Zij dat de Geeſtelijkheit zoo verre de vrees in hem had*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 52. *Het aertrijk zal van langdurige vreeze ontſlagen worden*, Vondel in Virgil. IV. Herderskout. *Godt beſpot daar hunne vreeze*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 36.

VREUGT, V. *De kracht eener volle vreugt*, Hooft

Digitized by Google

in de Nederl. Hiſt. bl. 308. *Van dartele vreugde*; Vondel in Horat. II. B. 3. Lierzang.

VRIENTSCHAP, v. *Zijne vrientſchap te vieren*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 19. *Of hij hunne vrientſchap waerdigh zij*, Vondel in Horat. Dichtkunſt.

VRIJAEDJE, v. *De Hartog hief een geveinsde vrijaadje aan*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 133. *'t Einde mijner vrijaedje*, Vondel in Hor. IV. Boek 2. Lierzang.

VRIJBURG, m. Zie BURG.

VRIJDOM, m. *Als de ſteden ſmaak vonden in den vrijdom*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 76. *Aengewende middelen holpen de gevangene aen geenen vrijdom*, Vondel in d'Opdragt van Maria Stuart.

VROEDSCHAP, v. *In de vroedſchap*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 91.

VROUWENTIMMER, o. *Al 't vrouwentimmer*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 14. *Naer 't vrouwentimmer*, Vondel Joſef in Egipten bl. 18.

VROUMENSCH, o. Zie MENSCH.

VRUCHT, v. *Gelaſt van de moeder om de vrucht te verdoen*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis bl. 10. *In Salomons oordeel wil de rechte de valſche moeder liever haere vrucht toeſtaen, dan die met den zwaerde laten deelen*, Vondel in Koning David herſtelt. [Daar is ook noch een ander *vrucht* voor *vrees*; van 't oude *vruchten*, dat is, *vrezen*, waar voor eertijds bij Letterkeer *vurchten*, Vondel heeft het noch.

Hij hoort de kogels wel, maer hij en vruchtze niet.

I Deel der Poëzij bl. 18. Dit nu is per Metatheſin gemaakt van *vurchten*, waar van het geen bij ons, *vreezelijk* luidt, oudtijds was, *vorchtſaam*. *Her was ſo michel uhti vorhtſam*, d. i. hij was zoo groot en vreezelijk. Rhythm. S. Annon. bl. 389. En hier van bij M. Stoke bl. 69. *Doe hadde dander ſlijfs vrucht*. Zie VORST.]

VUIL-

Digitized by Google

VUILNIS, v. *De Staten hadden hem den naam van Algemeenen Lantvoogt gegeven, om, onder dat dexel, hunne vuilnis op hem te werpen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1127. *De zielen leggen al haer vuil niet af*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade.

VUIST, v. *De Grooten loogen in de vuiſt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 36. *Jupijn ſchoot met zijne ſchitterende vuiſt*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged.

[*Zachte Venus 't kon u rouwen,*
D'ijſre vuiſt van Mars te trouwen.

Vondel Bruiloftd.] *Van de felle vuiſt der beulen*, Decker in den Goeden Vrijdagh.

VULTE, v. *Godt verleene u de vulte uwer deugdelijke begeerten*, Hooft in den 153. Brief.

[VULTUR, (een berg,) M. *Op den Apuliſchen Vultur*, Hor. Gez. III. 4. Vondel.]

UUR. Het ſchijnt zoo wel Vr. te zijn als Onz. Het laetſte komt alom voor. Het eerſte heeft Hooft in Tacitus bl. 150; *Van d'ure zijner eige geboorte.* Ook Vondel, behalven op andere plaetſen, in Horatius II. Boek 17. Lierzang: *Een deel van d'ure der geboorte.* [De Decker, *Als hij d'uure zag genaken*, in den Goeden Vrijdag. Bij de Ouden meeſt altijt. Huigens VI. Boek; *Tot de uer.* Rijnsburgſche Kamer voor Rotterd. 1561, *Godts bijſtant is groot noch op deſe uere.* Zoo Jonktijs Minerva bl. 28; *Dat nu de uure was geboren van zijn ſterven. Het was voor u lieden een gheluckige ure*, B. Houwaert, Milenus Clachte over 't Roomſche Senaet bl. 12.]

VUUR, o. Vondel ſchrijft *vier*: maer men wil het onderſcheiden hebben van het telwoort *vier.* Waerom eenigen *vyer* ſchrijven. Het is van het Onz. geſlacht: *Het vuur der tweedragt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 43. *Hij verborg het vier*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged.

VUURS

Digitized by Google

VUURS of VUIRS, (een dorp op de Amesfoortſche heide;) v. *Op de vuurſe*, Hooft in den 10. brief.

W.

WACHT, v. *De wacht bezetten*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. *Geſleten op de wacht*, Vondel in Salmoneus bl. 8. *Of ze ſchoon de wacht gevelt zien*, Decker in den Goeden Vrijdagh. [Zoo *ſchildwacht. Verzie de poort en veſte met dubble ſchildwacht. Toornwacht. De toornwacht zelf bedekt haer aengezicht*, Vondel Altaargeh. I. B, bl. 7.] Genomen voor eenen man die de wacht heeft, is 't M. Vondel in Adam in Ballingſchap bl. 55.

Hoe wacker heeft dees wacht zijn hofwacht nu bewaert?

[Zoo meent de Hr. Outh. ook, maar 't is mis. 't Tegendeel blijkt uit het III. Bedr. van Salomons Treurſp. door Vondel, daar hij zingt, *Men badt de bergwacht*, dat van een gezeid wordt, waar van ſtraks nader, *De onheuſche bergman blaeſt den horen*: elders ook, *Die altijd eene ſchildwacht beeft*. Zoo zegt hij ook van den Helhond, *Ik koom uwe hellewacht, den hond verbiên te baſſen*, Herſchepp X. Boek. Is 't dan, dat het betreklijke *zijn* er achter kome, dat benadeelt niets aan het Vrouwl. geſlacht van 't woord zelf. Maar meer ligt zal de lezer erlangen, ſlaat hij de aanmerking bij 't woord MIN, op bl. 255.]

WADDE, o. *Hij laet Sergeſtus op het wadde*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade.

WAEDE, dat is knieſchijf, v. *Met zijne afgebouwe waede*, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade.

WAEG, v. *'s Namiddags te drien quam Leepoogh met het vendel op de wage trekken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 135. *De Graef van Hollant zet vergeefs zich in de waeg*, Vondel in d'Opdragt van Joannes den Boet-

Digitized by Google

Boetgezant. [„ Ook *Waag* voor *gevaar*, Vr. bij „ Decker Lof der Geldz. bl. 38.

„ *Hen ſtellen in de waeg van doods en leevens ſtrijdt,*

„ Daar van daan *Wagen*, voor *zich in gevaar bege-* „ *ven*, en *waaghals*; ook, *iemands leven in de waag-* „ *ſchaal ſtellen.*" Outh.

WAEJER, M. Dit woord is zonder twijffel van dit geſlacht, om dat het eigentlijk een naem is van een man, willende zoo veel zeggen, als iemant die waeit; komende af van *waeien*, gelijk *ſchrijver* van *ſchrijven*, *lezer* van *lezen*, *bakker* van *bakken* enz. *Met eenen waejer in 't aenzicht waeiende*, Vondel voor de Gebroeders. *Een vlugge pijl quetſt de long, den waejer van 't hart*, Dezelve in 't IX. Boek der Eneade. Zoo is ook *evenaer*, als men van gewicht ſpreekt; nemende dit tuig den plicht waer van iemant, die iet event of effent, dat is, gelijk ſtelt.

WAEKE, V. *Ende was wel waar, dat zoo veel wederwils, in den boezem van den nieuwen ſtaat, ernſtige waake, orde, en tegenzorg vereiſchte*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 29. [*Stort uw hert in d'eerſte wake voor den Heere als water uit*, de Decker Jerem. II. Kl.]

WAEL, (een rivier,) V. *Hier op voerenze de Waal over*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1064. [In een' andren zin. *Nu zwijgh ik van de Wael, die zwart van ſchepen krielt*, Vondel Inwij. van 't Stadh. Vandeze Walen ſpreekt Antonides in den IJſtroom.]

WAEN. Hooft heeft dit in Tacitus XV. Boek. Vr. *Waar door wij ons de waan ontgeven mogen*; hier in gevolgt van Vollenhove in de Heerlijkheid der Regtv. bl. 2. *Waar door de merſch zich als een waterbel opblaaſt met ijdele waan van ingebeelde hoogheit.* Maer Moonen ſtelt het Mann. in zijne Spraekkunſt, even als Vondel, die in de Voorreden van Virg. zegt:

Uit

Digitized by Google

Uit geenen ijdelen waen. Hier is Decker t'huis in het Treurſpel van Joannes den Dooper:

Om 't woeſte volk dien waen te praten uit het hooft.

WAER, v. *Oorlof tot uitvoer dier waare*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 61. [„ Doch *waar* zelfſt. voor „ *Waarheid* is Onz. als G. Brandt in zijnen vreedz. „ Chriſten bl. 8, *Al het waer is van geen een gewigt.*" Outhof.

WAERANDE, v. *'t Recht van de waarande der Graaflijkheit*, Hooft in den 23. brief. [Hoogſtr. neemt dit woord in zijn Woordenboek voor *diergaarde.* Doch hier neemt het Hooft voor *borgtogt*, *verzekering*, waar van de Françoiſen hun *guarantir*, en waar van wij weder het Franſchſtaartige *waarandeeren*, en het noch meer verfranſchte *guaranderen* hebben. Voor een Diergaarde is 't ook Vr. Vondel in Joannes den Dooper VI. Boek bl. 111. ſprekende, van 't Verblijf der zalige zielen, van Joannes den Dooper, na zijne onthalſing, aldaar ontmoet, doet mij denken, of dit woord wel afkomen mogt van 't werkwoord *waren*, dat *in 't duiſter omwandelen*, *omzwerven*, *van ſchimmen*, *ſpooken* enz. gezeid wordt;

Hij (Joannes) *bielt met een ſtandertvane*
In dees waerande ſtant; al wat hier waerde, in 't ront
En lang en breê quam flux — —

Zoo ook bl. 115.

In dees waerande, daer wij waeren.

En dan zal *warande*, *warand*, met zijnen uitgang hooren onder de woorden *offerand*, *heiland* enz. waar van zie op OFFERAND. Hoewel de buiging hier enigzins een andere beteekenis kon ſchijnen te vereiſchen.]

WAERDE, v. *Boven haare waarde*, Hooft in den 68.

Digitized by Google

68. brief. *In groote waerde gehouden*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade.

WAERDIJ, v. *Van geene mindere waerdij*, Vondel in d'Opdragt van Ifigenie. Zie ABDIJ.

WAEROM. Dit woort, geen zelfſtandig, maer bijwoort, word als zelfſtandig in het Mann. geſlacht gebruikt. Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 52. *Als dan zou men hun den eigentlijken waarom hunner beroepinge openbaren*, Vondel in het 2. Bedr. van Lucifer:

Dan zal men d'oirzaek zien, de reden, den waerom
Van zijn verbolgentheên.

[Bredero in Alphonſus, *Mijn vrolijck aengezicht ſal, vrees ick, den waerom noch brengen in het licht.*] Hoedanig een ſpreekwijze de Latiniſten over zich hebben, *Omne quare habet ſuum quia.* Het geen mij te eer te binnen ſchiet, om dat ik onledigh met het uitgeven der Latijnſche Gedichten van den Heere Joan van Broekhuizen gedenk aen zijn kluchtig uitſmijten dezer woorden in zijn *Querela ad publicum* of *Klagt aen 't gemeen*, toen twee geleerde luiden al de werrelt met hunne geſchillen bezigh hielden:

Ego reddidi tibi meum QUIA pro tuum QUARE.

Decker echter heeft het Onz. geſlacht in den brief van Dido: *'t Waerom was eerelijk.* [Ook Weſterbaan in Ockenb. bl. 97. *Maer wie kan mij 't waerom en redenen doen hooren.* En Huigens, *Dit lang waerom verveelt u overlang*, In Hofwijk bl. 586. welk geſlacht ik ook verkiezen zou.]

WAES, M. *Die rijpe geeltjes met haaren waas*, Hooft in den 92. brief. [Doch hier in zoude ik het met Hooft niet houden, maar dit woord met Weſterbaan in Ockenb. bl. 132. Onz. achten. *Sie hoe het verſche waes ſit op de Paters pruim.* Ik meen ook dat Vondel 't ergens Onz. gebruikt, maar de plaats ontſchoot mij.]

WAESSEM, M. *Die al dezen waaſſem deed op dr oogen*,

gen, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1197. *Een aerde, die dunnen waeſſem van zich geeft*, Vondel in Virg. II. Boek der Lantged.

WAGEN, M. *Den wagen gement te hebben*, Hooft in den 5. brief. *Op zijnen wagen*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Door een' vierigen wagen*, Vollenhove in de Heerl. der Regtv. bl. 110.

WAL, M. Hooft bij Tacitus bl. 14; *Buiten den wal.* Vondel in den Inhout van Virg. VIII. Boek der Eneade: *De Trojanen; die den wal manden*, [Vondel in Zungchin bl. 2; *Op den afgeſtormden wal.* Veroovering van Grol, *Des Oldenzeeſchen wals.* De Decker, *Mijn voeten nooit den wal der ſtad paſſeeren*, in 't Lentelied. Ook meermaal Vr. bij Vondel, welker voorbeelden de Heer Outhof heeft aangehaald, doch die daar verkeerdelijk uit beſloten heeft, dat *dus beide* M. *en* Vr. *goed is.* Zie mijn aanteekening op BEEN.]

WALGE, V. *De walge ſteken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 173. [De aangehaalde plaats van Hooft luidt dus, *Waar af, den meeſtermaaker zelf, de walghe ſteken moeſt.* Waar in geen bewijs ligt; dewijl de ſpreekwijs, *de walg ſteekt mij*, niet, *ik ſteek de walg*, is, en dus hier de eerſte, niet de vierde Naamval voorkomt. Op welke wijze men ook moeſt ſpreken in, *hem ſteekt de moord*, niet, *hij ſteekt den moord.* Men zie intuſſchen de Proeve van Taal- en Dichtk. bl. 559-561.]

[WALMTE, [hitte] V. *Door de walmte van den brandt*, Hooft Tacitus Jaarb. XI. 3 Hoofdd.]

[WAMBAS, O. *Wat deze in 't wambas voert zal nu eerſt recht gaen blijcken*, de Decker Klinkdichten.]

[WAN, (*ventilabrum*) V. 't Blijkt uit *graanwan. Hij heeft de graanwan van Godts oordeel gereet in zijne hant*, Vondel Joannes den Boetgezant III. Boek. bl. 48.]

WAN-

Digitized by Google

WANDEL, M. *Gelijk 't meeſte deel der armen van quaade opvoedinge, woeſten wandel, en ſtout in den bek is*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 28. *Zij verlieten den heiligen wandel*, Vondel in den Inhout van Noah.

WANDT, M. *Dies gaat hij ſtaan ſteunen tegens den wandt*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 19. *Die rukt al verbaeſt den helm van den wandt*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade [Wie zal ooit twijfelen of dit woord zij M. En nochtans wil dit de Heer Outhof wederom en M. en Vr. hebben: En trouwens, is het niet wel geredend? „ook Vr. *Te ſchrijven aan „ de wandt*, Hooft Klagte op Reaals vertrek. Ter- „ wijl in die zelve plaatſe, door Hoogſtraten aange- „ haaldt, ook ſtaat, *tegens de wandt*, bl. 36, van „ den druk van 't jaar 1654 t'Amſt. in 12. Van „ Heule heeft het M. bijgevolg beide geſlachten „ goedt." Niemand zal twijfelen dit woord enkel M. te houden, en hoewel het waar zij, dat Hooft in de aangeroerde plaats, zelfs in de uitgaaf 1671, fol. die de Heer Hoogſtr. in de Voorreden zegt gebezigt te hebben, dit woord Vr. gebruike, zoo is het niet min waar, dat, dewijl (gelijk meermaal door den Hr. Huydecoper in zijne Proeve is aangetekend,) de Heer Hooft zich veeltijds te vaſt hield aan het Vr., als meer met zijnen zoetvlocienden tongval overeenkomende, men vrijelijk vooral dan, wanneer Vondel dat zelfde woord M. bezigt, het M. geſl. van Vondel moge voortrekken.]

WANG, V. *UE. had een pleit aan de wang*, Hooft in den 31. brief. *Hij kuſt de tranen af, en vaegtze van de wang*, Vondel in Joannes den Boetgezant V. B. bl. 85. [Zoo heeft het ook Rotgans in Eneas IV. Bedr. *Met opgekrabde wang en losgeknoopte vlecht.*]

WANSCHEPSEL, O. *Het Kretenſer wanſchepſel*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade.

WANT, O. *Een ander ſmijt het want uit*, Von-

Digitized by Google

del in Virg. I. Boek der Lantged. Dit is een ſcheepswoort, als te zien is in den Zeeman van Winſchoten; betekenende daer nevens ook een hantſchoen; het welk in geſlagt verſchillende, (want dan is het Vr.: *Met de harde oſſeleere want vechten*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade) van het bovenſtaende *wandt*, dat een muur betekent, wel moet onderſcheiden, en op een bijzondere wijze geſpelt worden. [Die over dit ſtuk peizen, wil ik geraden hebben, dat zij toch wel in hunne denkvormen onderſcheiden, wat er uit het gebruik, zoo het algemeen of ten minſte vrij gemeen zij, en wat er aan den anderen kant uit de Regelmaat der taal (*linguae analogia*) kan worden afgenomen en daar in plaats hebben: men zal zonder dit in de ſpelling nooit te recht geraken. Wilde ik dus in de verſcheidenheit der ſpelling van *ligt* en *licht*, *doch* en *dog*, *weg* en *wegh* en honderd anderen, daar de Analogie, in alle dezen dezelve is en blijft, verandering en verſcheidenheid van beteekenis zoeken, zonder dat er een ſtandvastigheid van gebruik bij kome, met recht zoude ik te veroordeelen zijn. Het is te beklagen dat de Analogie der taal in dezen gevalle zoo weinig in acht genomen wordt. Daar is er geen onder alle onze Letterhelden of zij hebben aan dat evel mank gegaan.] Gelijk wel is aengemerkt van Samuel Ampzing in zijn Taelbericht in den Jare 1649 uitgegeven. Dit echter verzuimt Hooft in Tacitus bl. 275. als hij zegt, *Dat de huizen met geen' gemeene wanten moeſten beheint worden.* Ook in de Ned. Hiſt. bl. 136. *'t Geweer van de want.* Daer het geſlacht ook verſchilt van het geen wij op zijn plaets uit Vondel hebben bijgebragt. [Dit eiſcht licht. *Want*, *wanten*, voor *handſchoen* is Vr., *wand*, *wanden* voor *een muur* is M. *Want*, een viſſertuig is O. *Want*, een ſcheepswoord, mede Onz.]

WANTROUWEN, O. *Het gewortelt wantrouwen*,

wen, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 166. Zie WEZEN.

WAPEN, o. *Op 't Amſterdammer wapen*, Hooft in den 156. brief. *Het wapen van Pallas*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade. [Men zegt ook *met de wapen*. De Decker Romes oude ijver, *Handhaven met de wapen*. Huigens V. Boek; *Die gij met de trouwe wapen*. Het welk men gewoon is dus uitteleggen, dat hier, even gelijk in *op de been*, het woord *wapen* in ene meervoudige beteekenis worde aangezien. Doch wat dan met M. Stoke bl. 30; *Endeſaaghen ſine wapen aan*. Marnix in Pſ. CXLIV. 10, *Ter wapen*, en anderen? *Die wapen*, zegt ook de Chron. van Holl. bl. 13 en 33. Als mede, Onzer Vrouwen Tide MS.]

WAR, o. *De quaataartigheit van dien heer heeft het war alle zijn leven gezocht*, Hooft in zijn 45. brief. *Men magh zoo groot een zaek wel in 't war houden*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade. t'Onrecht hoort men dan dikwijls zeggen, *In de war*. Maar terwijl ik dit ſchrijve, ontmoet het mijne geheugeniſſe echter in Henr. den Grooten bl. 42; *Zij bielden verſcheiden oorden in de war*. Nogh in dezelve Hiſtorie bl. 130; *In de war raken*. Joachim Oudaen ook in de Roomſche Mogentheit bl. 54; *Dat zijn haer in de war raekte*. [Zoo bij Vondel in 't Lantſpel van de Leeuwend. *En houdt gij noch dit kluwen in de war*. Men zegge hier vrijlijk, dat *in 't war* ſtraattaal zij, even als *in 't zin*.]

WARMTE, v. *Dat Sint Jan ons de gewoonlijke warmte zoude leveren*, Hooft in den 91. brief. *In de warmte*, Vondel in Virg. II. Boek der Lantged.

WASCH, o. *Om dat franſijn, dat waſch, als poppen in 't vuur te werpen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 154. *Het klevende waſch*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantged.

Digitized by Google

WASCHBADT, O. *In het zuivere waſchbadt*, Vondel in d'Opdragt van Zungchin. Zie BADT.

WASDOM, M. *Tot den wasdom van Amſterdam*, Hooft in Geeraert van Velzen. *Indien zulke telgen haren wasdom bereikten*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade.

WAT, O. Zie NIET.

WATER, O. *Door 't water*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 8. Zoo ook Vondel voor Noah.

[WATERDROP, M. Zie DROP.]

WATERSPUIT, V. *Met een geſlote waterſpuit*, Vondel voor de Bataviſche Gebroeders.

[*Men voert de waterſpuit te ſpade bij der hant,*
Wanneer de vlam in 't hof ten hemel komt geſtegen,

Vondel in Zungchin bl. 5.]

[WATERZUCHT, (*hydrops*) V. *Het wort gehouden den wiſſen voorbo van een holle waterzucht*, Vondel in Maria Stuart I. Bedr.]

WEBBE, O. *Dewijl 't web niet ſcheen te gapen*, Hooft in den 54. brief. *Het webbe opzetten*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged. [Zoo ook in W. v. Naſſau; *In 't paradijsweb.* Maar Onz. vinde ik het voorhenen, in de Legende I. Deel bl. 101, in *ſpinneweb. Ende doe die tyrannen dat ſpinnewebbe zagen.* „ Het ſaamengevoegde *offerweb* bij Vondel ook O.

„ *Hoe durf een worm dan 't offerweb beginnen.*

„ Altaergeh. bl. 7. Doch van Heule heeft WEBBE „ Vr." Outh. Het ſchijnt weinig om het lijf te hebben, ten minſten het kan velen ſtoffe tot bedillen geven, dat wij zeggen, dat men *webbe* Vr., maar *web* Onz. kunne gebruiken. Doch dat de achtergevoerde E eens woords veeltijds oorzaak zij van het behouden des Vr. geſl. in zulk een woord is te klaar om er veel van te zeggen. Zie GAARDE.] Antonides zegt *de webbe* in 't Lijkdicht op Vondel: *Zoo weeft*

de

Digitized by Google

de tijdt in 't eint de webbe uws levens af. Gelijk Huigens in het begin van zijn Hofwijk: *De groote webbe is af.*

WED, O. *De ruiters zijn door 't wed gevolgt*, Hooft in Tacitus XIV. Boek. *Zoo dra de hinde quam, en lobberde in dit wedt*, Vondel in de Leeuwendal. Voor *wedding ſchap* is 't Vr. *Daer ze in de wed zongen*, Vondel in Virg. VIII. Herderskout.

WEDDE, V. *De kleenheit zijner wedde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 57. Elders zegt hij in dezelve Historie, *het wedde* in 't Onz. geſlacht: *Het wedde zijner doorlugtigheit.* De Heer Moonen hout het met het Vr. geſlacht.

WEDER, O. *'t Goed weder van de voorlede week*, Hooft in den 59. brief. *Tegens het natte weder*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantged.

WEDERGA, V. *Zijne wederga te zullen gemoeten*, Vondel in de Voorrede van Virg.

WEDERSPALT, V. *De ſtichters der wederſpalt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 114.

[WEDERSTUIT, M. Zie STUIT.]

WEE, O. *Men had het wee door al de ſtadt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 289. [*Noch ſtillen 't wee in 't hart*, Hooft in de Gedichten. Zoo NAWEE. *Die 't nawee proeven doen der dier verboden fruiten*, De Decker Puntd. II. 444. Puntd.]

WEEDOM, M. *Zij worſtelden met dus eenen weedom*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 265. [Maar Vondel gebruikt het Onz. *Zoo veel gevoelijcker is 't weedom en de laſt*, Vondel V. Boek bl. 78. in Joann. den Boetgezant, hoewel beter M.]

WEEK, V. *Van de week*, Hooft in den 59 brief. *Van d'eene aen d'andre week*, Vondel in het I. Deel der Poëzij bl. 221. [Doch dit, wil men enigzins onze tale in acht nemen, en niet alles het onderſte

Digitized by Google

boven werpen, ſchrijve men, niet *weeke* (want dat komt, voor *weik*, *weiken;* even als *kleen* voor *klein; bleek* voor *bleik*, *bleiken*) maar *weken.* Te beklagen is, dat we de twee grootſten onzer gidſen in de taal, Hooft en Vondel, hier tot geene gidſen gebruiken kunnen of mogen; maar zij zijn te verſchoonen, dewijl zij te Amſteldam thuis hoorden, voor al Hooft, die in den Amſtellandſchen tongval opgewiegd, het onderſcheid van klank en dus ook van ſpelling, die zoo heilig bij de Duitſche Schrijvers voor de Spaanſche Beroerten waargenomen werd, onmogelijk heeft kunnen nagaan. Al was het om dit alleen, is het werk van L. ten Kate (zie hem I. Deel van bl. 152--320. met aandacht in) zoo voor ons, als voor onze nakomelingſchap voor een onwaardeerbaar werk te houden. Men ſchrijve dan in 't meervoud (*hebdomadae*) *weken.* Maar voor (*mollire tenuare*) *weeken*, oul. *weiken.*] In eenen anderen zin is 't Onz. *In 't week van den buik*, Hooft in 't Leven van Henr. den Grooten bl. 79. Zie HECHT.

WEELDE, v. *Yder, maar meeſt de vorſt, moet hem wachten van geweekt te worden door de weelde*, Hooft uit Lottinus No. 19. *In de weelde*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer.

WEENIGTE, v. *Verſmadende de weenigte, die hun 't hooft boodt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 309.

WEER, v. *Tegens elkanderen in de weer*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 43. En, *Na eenige weere*, in de Hiſtorie van de Medicis bl. 4. [*Dapper in de weer met zwaert en knods*, Vondel de Roomſche Lier. *De reden onderſtut de noodweer*, dezelve in 't Zeemagazijn. Een ander *noodweer* of liever *noodweder* (*tempeſtas extrema, violenta*) is 0. Zie WEDER.]

WEERELT, v. *De gelukkige heeft de weerelt lief*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 21. *Het biſſter woe-*

len

Digitized by Google

len der weerelt, Dezelve in de Ned. Hiſt. bl. 600. *Amſterdam de magtigſte koopſtadt der weerelt*, Vondel in d'Aenleidinge ter Nederd. Dichtkunſt. *Des grooten Alexanders groothartigheit vint een gantſche weerelt voor zich te naau*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Regtvaerdigen bl. 2. [Wat er te houden zij van de buiging eens Vr. Subſt. met een bijgevoegde S, dan, wanneer de gebogen naamval van een ander zelfſt. Woord geregeerd wordt, 't welk gemeen is in dit woord, als *'s weerelts heil*, enz. Zie men bij ten Kate XII. Redenwiſſel. §. 40. I. Deel bl. 394., en ook iet bl. 465. op ZEE. Dit vindt men echter wel eens gemijdt, doch op ene onaangename wijze, zie op *Werrelt* en Ampzing Taelb. bl. 21.]

[WEERHAAN, M. *Het kraeien des weerhaens van dit hof, die zijnen trotzen kam vaſt opſteeckt*, Vondel in Salomon. II. Bedr. *Ick zie den weerhaen draeien*, Vondel I. Deel der Poëzij bl. 172.]

WEEROM. Dit word zoo gebruikt als WAEROM, dogh Onz. *Vijant geſpaart op geen zoo goet weerom*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3.

WEERSMAEK, M. *Uit eenen weerſmaak*, Hooft in Henr. den Grooten. Zie SMAEK.

[WEERSTANT, M. *Hoe 't volk onmaten weerſtant dede*, Vondel G. van Amſtel.]

[WEERSTOOT, M. *Tegens alle gheval van ſtercken wederſtoot*, Hooft in Henr. den Gr.]

WEERSTUIT, M. *Door den weerſtuit*, Vondel in Virg. II. Boek der Eneade. Zoo is ook STUIT. Zie Moonen.

WEERZIN, M. Zie ZIN.

WEET, V. *Dat men den gekoorlingen zou de weet doen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 1111.

WEETENSCHAP, V. *Voorleezer in de weetenſchap*, Hooft in den CXI. brief *Met uwe krachtige wetenſchap*, Vondel in Horatius 17. Toezang.

Digitized by Google

WEEZER (een rivier) v. *Tuſſchen de Weezer en de heuvelen*, Hooft in Tacit. II. Boek.

WEGH, M. *Den bequaamſten wegh miſſen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 7. *Datze eenen langen wegh bewandelt*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade. *Op den wegh*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 7. Dekker in Joannes den Dooper:

Den wegh van aenbegin ons allen voorgeſchreven,
Den ſterfwegh trede ik in,

[Zoo *omweg*. *Hij ſlaet den omweg in*, Vondel Horat. Gez. I. 3. Oudtijds hadt men ook in gebruik het woord *onweg* voor een ongebaanden weg, onbruikbaar ſpoor. Hier van: *In den woeſten lande inden onwege daer ghien water en was*, MS. onſer vrouwen tide, bl. 29. *In de weg*, *in de weeg* is een gemeen zeggen, 't is niet goed; beter bij Hooft Henr. IV. *in den weeghe*. Bij Huigens bl. 721; *Nu zijn de rocken in den weegh*. Ja al bij ouder; de Goudſche Chronijcke *in den weghe*. De Legende in 't winterſtuk bl. 59; *Maer eer Egeas tot ſijn buys quam ſo grepen* (voor *greep hem*) *die duvel in den wege*.]

WEIDE, v. *Om de weide der beeſten*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 590. *In zulk een' vette weide*, Vondel in Virg. III. Herderskout.

[*Om Godts verſtroide koij door Davids ſtaf te hoeden*
En met gezonde wei van leeringen te voeden.

Vondel Beſpiegel. V. Boek bl. 205. *De menſche treed ook dus de wei in van het leven*, de Deckers Puntd. II. B.]

WEIJ, anders *huij*, v. mijns oordeels, ſchoon Onz. bij Hooft in de Zangen:

Wel neemt het zoete wei van geiten inne.

Sewel ſtelt het Onz. en Vr.

WEINIGTE, v. *Met den ſchijn der weinigte*, Hooft

Digitized by Google

Hooft in de Nederlantſche Hiſtorien, bl. 178. Zie WEENIGTE.

WEIRDT, v. *Om de weirdt te beſchermen*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1167.

WEITE, v. *De dienaers leggen de weite in de korven*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade.

't Welck zegenrijck van kracht
De weite en wijn verſlint op 's Prieſters bede.

Vondel Altaargeh. III. Boek bl. 143.]

[WEKE (*hebdomas*) [tijd van zeven dagen] v. Zie WEEK.]

WEL (*ſcatebra*, *ſcaturigo*) [*opwelling*, *ontſpring*, *opborling van water*; waar van *bronwel*] v. *Deze wel ſtoppen*, Vondel in Gijsbrecht van Amſtel.

WELDAET, v. *Want de koning verſtak een groot getal perſonen van deze weldaat*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 984. *Dankbaerheit voor zulk een hemelſche weldaet*, Vondel in d'Opdragt der Leeuwendalers. Zie BAET.

WELFSEL, o. *Op het welfſel*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 290.

[WELKOMST, v. *Zij ſchenken Brandenburgh de welkomſt*, de Dekker Klinkd. bl. 219.]

WELLEKOOM. Dit gebruikt als een zelfſtandig woort is Mannel. Hooft in den Inhout van Granida: *Dieze met blijen wellekoom ontbaalt*. Dezelve in de Nederl. Hiſt. bl. 233; *Verwondert van zulk eenen welkoom*. Vondel in Lucifer, bl. 5:

Dan ging de bruiloft in met eenen wellekom
En brant van liefde.

[Bredero in 't Moortje:

Soo ſchonck hy mijn een keten tot eenen wellekom.]

WELLUST. [M. Voeg bij de voorbeelden op LUST aangehaald noch dit van Huigens IX. Boek

Digitized by Google

bl. 629; *Die naer den welluſt hellen*, Vollenhove Poëzij, bl. 490; *Door al dien welluſt van 't gezicht*, Vond. Salom. II. Bedr. *In 't hart, dat zich van bleeken welluſt ſpeent.* Dit niettegenſtaande mag men ook vrij zeggen: *In wie de Welluſt* HARE *rol zal ſpelen*, Vond. in Samſon III. Bedr. Zie dit op MIN betoogd.]

WELSTANDT, M. Zie STANDT.

[WELVAART, V. Zie VAART.]

WENK, M. *Op mijnen wenk*, Hooft in 't Oordeel van Paris. *Jupijn die met eenen wenk alles beſtiert*, Vondel in Horatius III. Boek 1. Lierzang. *In eenen wenk*, Huigens in de Bibelſtof, bl. 66. „ Ook *Wink*. M. Vondel op de geboortetij van Pr. „ Amelia, *van zijnen Wink*. Gelijk hij ook meer„ maal *winken* heeft". Outh.

WENSCH, M. *Naar hunnen wenſch*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 14. *Naer zijnen wenſch*, Vondel in den Inhout van Herkules in Trachin. [*Hoe kan een minziek hart zijn' lieven wenſch vergeten*, Poot in de Minned. I. Deel bl. 185.] *Met eenen wenſch van wrake*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 111. 't Geen van Moonen voor goed gekeurt wort: het geen ik hier bijvoege, omdat het bij Hooft echter op verſcheiden plaetſen Vr. gevonden wort. [waarom onze Hoogſtr. het ook in den tweden druk ſcheen in twijfel te laten.]

WERF, V. *Dat nochte eigenaar, nocht pachter de werf wiſt na te ſpeuren, waar op hij gezeten was*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1159. *Brengenze geen ſchepen van de werf?* Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade. Dit geſlacht doet hij echter gewelt aen om het rijm in zijn Zegevier der vrije Nederlanden, *Voor 't Ooſtindiſch werf*: 't geen een bijſter ongeluit is.

WERK, O. *Dat dit werk gewracht is van de zienlijke hant Godts*, Hooft in d'Opdragt der Nederl. Hiſt.

Om

Digitized by Google

Om het werk uit te drukken, Vondel in de Aenleiding ter Nederd. Dichtkunſt. Dit geſlacht heeft het ook, als het genomen wort voor grof vlas: *Het werk, waer mede de naden gedreven waren*, in Virgil. V. Boek der Eneade. Over dit woort ſtaet aen te merken, gelijk wij van eenige andere onzijdige gemelt hebben, dat men zegt, *Bij het werk, en bij den werke.* Welk laetſte, *bij den werke zijn*, veel genomen wort voor, *bij der hant, vaerdigh, tegenwoordig of gereedt zijn.* Waer uit blijkt het quaet gebruik hier omtrent, als men zegt, *Bij de werke te zijn*, in plaets van, *bij den werke.* Zie dit ook beveſtigt in Hoofts Hiſtorie van de Medicis, bl. 27. *Om dezen werke den toon te geven.* En in de Nederl. Hiſt. bl. 785. *Als nu 't gerucht zich verbief, was daatlijk bij den werke Goodevaart Montens.* Nogh in Henrik den Gr. bl. 110. [Doch zie Huydec.]

[WERP, M. Zie WORP.]

WERRELT, V. [*Ghelijc Chriſtus oec den duvel der Werelt vorſte noemt*, die propheet Jona uitgelegt Hoofdd. II. vs. 2. welke ſchrijver op deze wijze mijdt te ſpreken tegen den gewaanden regel, dat men geen Vr. woorden de buiging van S moet geven, doch] zie WEERELT.

[WERVEL, M. *Geen ſtokebrant magh hier den wervel draeien*, Vond. pap. geld.]

[WESP, V. *Mijn volk is van die weſp ook ſelden hard geſteken*, de Decker Lof der Geldz.]

WESTEN, O. *In het weſten*, Vondel VIII. Herdersz. Zie NOORDEN. [Hooft in Granida III. Bedr.

In 't weſt noch niet gedaan zijn
De bruine grijnzen van des hemels vrolijk aanſchijn.

Het Ooſten en Weſten wordt dikwijls aardig door de Dichters omſchreven, en wel wordt het Weſt meermaal benoemd met den naam van Avond, om dat

dat aldaar de Zon ondergaat, (niet om dat de duiſternis in het weſten het eerſt opkomt, het welk valſch is, waar van zie het geen de heer Huydecoper heeft bl. 221.) ook noemt Poot dit *den ondergang*, wanneer hij in 't I. Deel bl. 319, het Rijk der Geleertheid zegt te bloeien,

Van 't ooſten tot den ſpaden ondergang.

't welk hij ook aldaar bl. 60. *avond* noemt,

Tot aen den avont draegt, van daer de dagen krieken.

welk *dag* en *avont* aldaar voor de op- en ondergaande Zon genomen wordt. Van het Ooſten ſpreekt dezelve vrij wat oneigener, wanneer hij, den drie Wijzen, van het Ooſten komende, den naam geeft van *de wijze dageraet*. Zoo zegt hij I. Deel bl. 29. in de Paeſchgift aan J. Oudaen:

Toen d'Englen zijn geboort' met zang en maet
Vereerden, en de wijze Dageraet
Drie kroonen voor hem néerboog, onverzaet
Van 't Kint te aenſchouwen.

Doch dit in het voorbij gaan.]

WET, v. *Geen meerder kracht van de wet te doen onderhouden, dan de voorgang van den vorſt*, Hooft in de vertaelingen uit Lottinus. *Onder de wet*, Vondel voor Joſef in 't Hof. *Al wat Godt in de wet voorſchrijft*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 6. *Die de wet ook tot een ſtip voldoet*, Dekker in den Goeden vrijdagh, bl. 2. *

WE-

* Zeiden wij op het woord *Hans* dat we alhier noch iets zouden opgeven omtrent het woord *hanzeſteden*; 't zal daar in beſtaan, dat ik, na gemeld te hebben, dat de beteekenis van het woord *wet* oudtijds mede gegeven wierd aan het Zelfſt. *Ewe*, het welk men ook *ee* of *é* ſchreef, van welke het overgegaan is om te beteekenen de wettige echtverbindnis, het huwelijk, gelijk wij dit op EEUWE hebben getoond, en waar bij men voege, Onſer Vrouwen tide, 12°. bl.

Digitized by Google

WEZEL, M. *Galantis in eenen Wezel*, Vondel in 't kantſchrift in Ovidius IX. Boek der Herſchepp. In de betekenis eener ſtadt is 't Onz.

WEZEN, O. Dit is eigentlijk een werkwoort van de onbepaelde wijze: hoedanige woorden, als ze dus genomen worden, van dit geſlacht zijn, als we elders getoont hebben. *Het enkele en eenige wezen der Godtheit*, Vondel in d'Opdragt der Leeuwendalers. Ook voor *aengezicht* genomen: *'t Godtvruchtigh wezen en gelaet*, Vondel agter Salomon.

En kan dat zedigh wezen.
Uw harte niet belezen?

Dekker in den Goeden Vrijdagh.

WEZER, (een rivier in Duitſchlant) V. *Aen de Wezer gelegen*, Moonen in de Aentekeningen op zijne Poëzij, bl. 829. Zie WEEZER.

[WICHT (*pondus*) [gewicht] V. *Dees telt mijn' dwalingen, die peiltze bij de wicht*, de Deckers Puntd. I. Boek 116. Doch wanneer men dit woord bij verkorting wil gebruiken voor *gewicht* dan is het Onz. *De ruggen buigen in door 't wicht van hun packaedje*, Vondel Joſ. in Dothan.]

WICHT,

bl. 11. MS. *Die ewe des heren is onbevlect ende bekiert die ſielen dat gbetuuch des heeren*, enz. dat (terwijl het klaar ſchijnt, dat in de woorden *hanzebeker* en *Hanzéſteden* merklijk onderſcheid is, als blijkt uit het Latijnſch *Hanſeaticae*, zulks in 't laatſte de kracht op de E valt, een onderſcheid, dat zonder tuſſchenkomſte van een ander woord niet licht ſchijnt te kunnen plaats hebben) dat ik in bedenking wilde geven, of men niet zeer gevoeglijk de benaming van *Hanſéeſteden*, van dit bovengen. woord *e*, het welk ene verbindnis en plechtig verbond aanduidt, in zamenvoeging met *hans* zoude kunnen afkomſtig rekenen? in zoo verre dan zulks zoude aanduiden, ene verzameling van ſteden door een plechtig verbond tot een maatſchappij geworden. Het welk ik ter overweging geve: voords lettende op het geen de gel. heer Junius in zijn Gloſſar. Gothic bl. 138. op het woord *Hanſa* aangaande deſſelfs beteekenis aangewezen heeft.

Digitized by Google

WICHT, O. *Dit onnozele wicht*, Vondel in den Inhout van Edipus. Dit woort is van het Onz. geſlacht, omdat het een verminderinge betekent, gelijk alle zodanige verkleenende woorden dit geſlacht aennemen, als *het hontje*, *het katje*, *het leeutje* enz. daer men nogtans zegt, *de hont*, *de kat*, *de leeu*. Vondel in het V. Boek der Eneade, *Het jongske daer aenkomende roept*, *Wat dolheit gaet u aen? hoe nu? ik ben uw Askaen, en flux nam het zijnen helm; waer mede het nogh flus het ſpiegelgevecht beleidde, van't hooft.* Want deze vermindering wechgenomen zijnde, verandert dit woort, als de gemelde, aenſtonts van geſlacht, als blijkt aen *booswicht*. [Dit is hier de groote vraag. Voor mij, wanneer ik mij een denkbeeld maak van het vormen van verkleenende woorden in het Duitſch, begrijp ik die, daar in te beſtaan, dat zij achter zich moeten aannemen het bijzetſel (*adfixum*) *ken*, *kijn*, *lijn*, *je* enz. welk alles in *Wicht* geen plaats heeft. Dat dezelven daar door Onz. gemaakt worden, ſtaat vaſt, zonder dat daar uit volgt, dat er ook andere woorden zijn, die om dat ze uit hunnen aard of natuur ene verkleening aanduiden, daarom Onz. moeten zijn, 't welk hier de zaak is. *Wicht* is O., maar niet om dat het een verkleennaamwoord is. Wat echter de heer Hoogſtraten daar ten bewijze gelieft bij te voegen, te weten, dat deze vermindering wechgenomen zijnde, dit woord ook daadlijk van geſlacht verandere, gelijk hij zegt aan *Booswicht* te blijken, waar in men niet *het booswicht zegt*, *maar* enz. Daar in taſt hij mis: want om niet te zeggen, dat het Onz. *Booswicht* niet zoodanig buiten gebruik zij geraakt, dat men noch niet dikwils hoore *het booswicht*, zoo antwoorde ik alleen ter zake, dat de reden van het veranderde geſlacht dezes woords een ganſch andere zij, dan ons die gel. Man opgeeft. Ik heb hier en elders aangemerkt, dat vele zelfſt. Naamwoor-

Digitized by Google

woorden, wanneer zij overgaan en genomen worden als Bezit- of eigen namen, veeltijds het M. geſlacht overnemen: van welken aard ten eenemaal zijn, de woorden *blaaskaak*, *breekſpel*, in welken niet gelet wordt, op de eigenlijke beteekenis van *kaak* en *ſpel*, maar in tegendeel, daar op, dat onder die benaming een zeker perſoon wordt aangeduidt, en dus zoo veel zijn als eigen namen, welke M. zijn. Van dezelve ſoort rekene men *ondeugd*, *lidmaat*, *bedrijfal*, *breekſpel*, *bloed*, *borſt* M. ook *voorſpraak*, gelijk dit woord in dien zin zeer wel door onzen gel. heer Hoogſtraten in geſlacht onderſcheiden wordt van de zaak zelf, op het woord VOORSPRAAK; hier bij hoort niet minder dit ons *Booswicht*, dat bijwijze van een eigen naam genomen, niet anders dan M. is. Doch dat men hier niet te ver in gaan moet, en zich ſlechts bepalen bij de zulken, waar van er voorbeelden bij de hand zijn, denk ik, dat niet noodig zij te vermanen. Ik mag er alleen noch bijvoegen, dat men dit vorengezeide niet moet vermengen in zulk geval, waarin een zelfſt. Naamwoord door Toëzetting, of gelijk de letterkundigen ſpreken *per adpoſitionem*, bij een ander zelfſt. Naamwoord gevoegd wordt, b. v. wanneer men *God* zegt te zijn, *de toevlucht aller vromen*, waar *toevlucht* Vr. blijft, even gelijk men ook daarom *min* niet M. maken kan, om dat men van Cupido ſprekende, zoude zeggen, *breng uwen broeder mede*, waar men moet zeggen *breng uwen broeder, de min, mede*. Van welk laatſte men zie op MIN.] Want men zegt niet, *het booswicht*, maer *de booswicht*, als men van eenen man ſpreekt die boosheit bedrijft, daer men van een kint ſprekende, deze koppeling ſcheit, en zegt, *het booze wicht*. Hooft in Henrik den Gr. bl. 157: *Door den ſtijfzinnigen booswicht*. Vondel in Virgil. VI. Boek der Eneade. *Rhadamant pijnigt den booswicht*. De Ridder Hooft anders zeer opmerken-

Digitized by Google

kende hier omtrent, vergiſt zich dan, als hij in Tacitus bl. 275. zegt: *Een meisken in het twintigſte jaer haers ouderdoms*, voor *zijns ouderdoms*, ziende hier op de kunne, en niet op het geſlacht. Want het ſtemt niet overeen met het geen wij over het naemwoort MEISKEN hebben aengetekent nochte met de plaets in zijnen CXI. brief, die mij hier luſt aen te halen. *Mijn huisvrouw*, zegt hij, *braght den ontijdigen brief te rugge; en daar nevens deze tijding: dat Krombalghs oudſte dochtertjen, een voeghlijk meisken, krank aan de poxkens, op de moeder verzocht had, de koeken, die, naa zijn overlijden, en 't gebruik aldaar, den buurkinderen zouden verſcheenen zijn, bij zijn leven uit te deilen. 't Welk geſchiedt zijnde, zeid' het, als thans meer niet te doen hebbende, gereedt te zijn tot ſterven; en gaf, vier uuren daarnaa, zijnen geeſt.* [Maar zeer wel met het geen wij ten dezen opzichte op het woord MIN den Letterminnaren hebben onder het oog gebragt, waar wij niet noodig achten iets meer bij te doen.]

WIEG, v. *In de wiege*, Hooft in 't Leven van Henrik den Gr. bl. 154. Ook in den 69. brief. *Uit uwe wieg*, Vondel in 't IV. Boek van Ovidius Herſcheppinge. *Het rampzaligh einde des kindermoorders, die Jeſus in de wieg vervolgde*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 115. [*Wij ſpoeien van de wieg geſtadig naer het graf*, J. de Decker Puntd. II. Boek 151.]

WIEK, v. *Dat het met d'eene wiek maar klept*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 860. [*Met de wiek van duiſterheden*, Vondel Will. v. Naſſaus geboorte.] „ *Toen 't oud orakel zweefde op faems doorluchte wiek*, „ Vondel in zijn Bruiloftsb. op P. C. Hooft". Outh.

WIEL, o. *Om een ſpaak in 't wiel van de wiſſelen te ſteken*, Hooft in den 58. brief. *Een ſpaek in 't wiel ſte-*

Digitized by Google

ſteken, Vondel in 't I. Deel der Poëzij. [*Op 't wiel van uw gedachten*, de Decker Lof der Geldz.]

WIELING, V. *In zijne blonde wielinge*, Vondel in Virgil. IX. Boek der Eneade. Zie AENBIEDING.

WIER, O. *Wanneer het wier op hare borſt breekt*, Vondel in Virgil. VII. Boek der Eneade. *Het lichte wier*, Dekker in den brief van Dido.

WIEROOK, M. *Van Sabeeſchen wierook*, Vondel Eneade I. B. *Men verbrant den wierook*, Vondel in 't VI. Boek van Virgil. Eneade. Maer hij heeft het ook Onz. in Adonias, bl. 6. *Hoe dikwils zwaeide haer mijn hart het wierook toe!*

[*En ſmoock nu te gelijck het wieroock in uw rijck.* Vond. Salom. Treurſp. IV. Bedr.] Met hem ook Dekker in den Lofzang van Prudentius: *'t Sabeeſche wierook*. Maer Moonen hout het Mannel., dien ik volgen zou.

[WIGT. Zie WICHT.]

WIJF. Dit, ſchoon een vrouwelijke naem, is Onz., en moet dus gebruikt worden. Hooft in de Rampzaligheden der verheffinge van den huize van de Medicis, ſprekende van Katarine Sforza: *Jaa 't overfors wijf, tot bewijs dat het niet om zijn kinderen gaf, hief de kleederen op* enz. daer men gemeenlijk [en goed] ſchrijven zoude, *dat het niet om haere kinderen gaf*; want deze plaets maekt gewagh van de kinderen dezer vrouwe. Nogh eens in de Nederl. Hiſt. bl. 1163, *Groeneveldt, weetende wat de weêmoedt der wijven vermagh om de mannen murw te maaken, ſchikte flux het zijne ter ſtadt uit*. Echter ſchijnt hij dit te verwaerloozen, en meer op de kunne te zien, dan op het geſlacht des woorts, in Tacitus bl. 226; *Toen 't wijf vrij was, gaatze uitſtel zoeken*. Nogh eens op dezelve bladzijde: *Want waarom was 'er niemant anders uitgekoren, om den onkuiſchen wijve in haer woeden zijn ſtem te verſtrekken*; hoewel deze uitdrukking hier

Digitized by Google

wel noodigh ſchijnt te zijn om de dubbelzinnigheit te mijden. Bij Vondel vint men dezelve afwijkinge van 't geſlacht in 't IV. Boek der Eneade. *Het oude wijf haeſte zich met haere ſtramme beenen.* Ook bij Dekker in Joannes den Dooper, *En zal het wijf den vorſt haeſt winnen op haer zij.* Nogh in het zelve Treurſpel: *Het radelooze wijf broeit moort in haer gepeinzen.* [Ja hier in gaat de Decker met alle de beſte Schrijvers noch verder als hij zegt:

Een vroed en wakker wijf
DIE *herſenen in 't hooft en handen heeft aen 't lijf.*

in den Lof der Geldz. Men zie hier omtrent het aangeteekende op MIN bl. 260—262.]

WIJK, v. *Granvelle aldus de wijk genoomen hebbende*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 45. *Dus nam ik de wijk*, Vondel in Virgil. II. Boek der Eneade. Ook, *In de wijk*, in 't VI. Boek. Dit met eene andere ſtem gekoppelt, ſchijnt in de betekeniſſe van eenige plaets ook het Onz. geſlacht aen te nemen, als *het naburig Katwijk*, *het vermakelijk Noortwijk* enz. *Katwijk* is zoo veel als *de wijk der Katten*, en zoude aldus ſchijnen te hellen naer het Vr. geſlacht. [En zoo ſcheidt Huigens *Rijswijk* van een, bl. 267.

Ver verſcheiden
Van de weiden
Die ons leiden
Na de WIJCK
Daer de RIJSEN
Moedig rijſen.]

Maer men weet met andere naemwoorden in deze betekeniſſe dus geenen wegh. Van Beverwijk evenwel ſprekende zegt bijna ijder *de Beverwijk*, niet *het Beverwijk*: *Hij woont in de Beverwijk, of in de Wijk.* Waer van ook blijk is bij Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 296 en 330. ſtaende op beide die plaetſen ook, *In de Beverwijk*, gelijk ook in den twaelfden brief

Digitized by Google

brief van den laetſten druk. [Even zoo zegt Hooft ook in de koelte van Andwoord, *gelijk 't riedt doedt aan de Volewijk*, waar mede ik 't niet houde.] Het Onz. geſlacht heeft evenwel, eveneens als men de namen der ſteden ſchrijft, Antonides in 't I. Boek zijns IJſtrooms:

Mits gij voor Amſterdam komt ſtreven
Van 't groene Beverwijk.

En dus zegt men ook *te Beverwijk*, gelijk *te Katwijk*, *te Noortwijk* enz. gelijk *te Amſterdam*, *te Haerlem*, *te Leiden* enz. Antonides in 't IV. Boek des IJſtrooms:

Eer de Ygodt uit zijn kil te Beverwijk gereden
Te rugge komt.

Gelijk men dan ook de namen der ſteden zonder litwoort gebruikt. Zoo leeft ook Hooft met dezen name in de Nederl. Hiſt. bl. 480. *Al over eenige dagen verlieten de Spaanſchen Beverwijk*; gelijk kort daer aen: *Die van Beverwijk*, gelijk *die van Amſterdam*, *die van Haerlem*, *die van Leiden* enz.

WIJL, V. *Indien mij die een korte wijl geworden mogten*, Hooft in den 45. brief. *Het geene zij een goede wijl te voren ſpelden*, Vondel in d'Opdragt der Leeuwendalers.

WIJN, M. *De kout is de ziel van de bezoeken, gelijk de vreugt die van de banketten. Die neſtelt zoo wel in 't papier, als deez' in den wijn*, Hooft 31 brief. *Verheugt u in den wijn*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. *Alwaer hij bekoort door 't lichtvaerdige danſſen van Herodias dogter, een lichtvaerdige en reukelooze belofte van haer te zullen geven, wat zij zoude eiſchen, in den wijn uitſmijt*, Dekker in den Inhout van Joannes den Dooper. [*Beſtooven van den wijn, en verzoopen in 't goê ſier maaken*, Hooft in de Ned. Hiſt. I. Boek bl. 7.]

WIJNGAERT, M. *Gelijk druiven den wijngaert*

Digitized by Google

vervieren, Vondel in Virgil. V. Herdersk. *De edele wijnſtokken, daar Godt zijnen wijngaart zorgvuldig mê beplant heeft*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 49. Zoo is 't ook bij Moonen zoo wel als *Boomgaert*, en *Roozegaert*. Maer alle deze woorden gekoppelt van *Gaert* of *Gaerde*, dat Vr. is, behoorden het enkele te volgen. [Te weten *gaarde*: dat de heer Hoogſtraten Vr. rekende; doch welk ik genoegzaam meen weerleidt te hebben: M. noch, gebruikt het de Decker, II. B. 156. Puntd.

De vochte herfſt ontbloot den wijngaerd van ſijn' troſſen.

Zoo vinde ik het bij B. Houwaard, *ghelijck men den wijngaert ziet waſſen*, V. Boek van de Maagden. Noch vroeger in de gulden Legende, anders het Paſſionaal, bl. 32. in 't winterſtuk, *Anden ſtoc van den wijngaert*. In het zelve vinde ik 't woord *boomgaert* M. *Ende die Keiſer ghinc te hant* (*te hants*, nu *thans*) *in den boomgaert*, bl. 107. van 't Winterſtuk. Marnix zegt ook Pſ. 80; *Beſoeck den wijngaert.*]

WIJNKAN, V. *Een groote wijnkan hing aen haer geſleten oor*, Vondel in Virgil. VI. Herdersk.

WIJNRANK, V. Zie RANK.

WIJNSTOK, [M. *Den heiligen wijnſtok*, Vond. Hor. gez. I. 17.] Zie STOK.

WIJSGEER. Anderen gebruiken hier ook voor WIJSAERT, het geen ik boven WIJSGEER kiezen zou. Zie FILOSOOF. [Zie daar het aangeteekende.]

WIJSSEL, (een rivier,) M. Vondel in 't Beſtant tuſſchen Polen en Zweden:

'k Zie den Wijſſel uit zijn kanen
Schudden tegen bongersnoot
In uw' opgedanen ſchoot
Magt van opgeleide granen.

[Moonen, vervolg van Poëzij, bl. 6; *Die zijnen Wijſſel noch jong verliet.*]

WIJ-

Digitized by Google

WIJTE, v. *Renard gaf den Biſſchop de wijte*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 6.

WIJTTE, v. *Om de laatſte maat te nemen van de wijtte*, Hooft in Bocc. 1. Nieum. [Zie RONDE.]

WIJZE, v. *Zij verzocht een afſchrift van de wijze*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 55. *Op deze wijze*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Naer de wijze van ſpreken*, Antonis de Hubert voor zijn Lofboek. *Op dezelve wijze*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 5.

WIJZER, M. *Gelijk de wijzer op zijn raên de ronde doet*, Vondel in 't I. Deel der Poëzij. bl. 223.

[*Al draeit de wijzer kort*
Den dag om, niemant merkt, dat hij bewogen wort.

Vondel Inwijd. van 't Stadh. *De ſchaduw gaet haer gangh ront om den zonnewijzer*, Vondel in Salmoneus.]

WIL, M. *In zijnen wille*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 3. *Om uwen wil te vatten*, Virgil. in 't III. Boek der Lantgedichten door Vondel vertaelt. *Op den wil*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 7. Ook Dekker in Joannes den Dooper:

Wat kan hem het vernoegen,
Als dat ik mijnen wil na zijnen poog te voegen?

[Omzichtig ging ik te werk in 't bepalen der geſlachten, lettende voor al op het duurzaam gebruik der zelven bij de Schrijvers, en niet aangaande op een enkel voorbeeld van Eenen, ten zij mij ook noch anderen voorkwamen. Dit heeft mij doen zien, dat het aangehaalde voorbeeld van 't M. geſlacht uit Hooft, wel toont dat het woord M. zij, maar er dient bij aangemerkt, dat men ook wel geſlachten vindt, die de Schrijvers zoo volſtandig niet bleven gebruiken; zoo bezigt hier Hooft het M. hoewel hij anders, dit woord meeſtijds Vr. ge-

gebruikt heeft, doch al de Vroul. zijn van hem ook niet te volgen. WIL is bij mij M. Zoo MOEDWIL. *Betoom den moetwil*, Vondel I. Deel der Poëzij, bl. 378. Ook bij Huigens, 161, *Van haeren moetwill.* Zie MOEDWIL. Noch bij Vondel Ilias van de Medicis, *Verdoof den moedwil van de Gotten*; welk voorbeeld ook Outh. aanhaalt. Marnix. Pſ. 78; *Hoewel al eer ſy deſen moetwil dreven.* Te recht geeft de heer Hoogſtr. in de laatſte uitgave genoegzame voorbeelden op, die het M. geſlacht van dit woord vaſt maken, doch daar hij in de eerſte uitgave van dit werk uit de Brieven, en den Tacitus, van Hooft, ook het Vr. geſlacht heeft opgegeven, was er geen reden die in het vervolg te verzwijgen; de heer Outh. geeft er ook een uit de Medicis: wij konden er ook voorbrengen, doch wij achten het onnoodig. Het zij genoeg dat we weten dat het M. geſlacht in dit woord behoorde ſtand te grijpen, gemerkt de vele en overeenſtemmende voorbeelden van anderen. Brandt heeft het ook Vr. doch de heer Outh. bedacht niet, dat hij met den zelven aan te halen, gelijk hij doet, niet veel vorderde; en Moonen neemt *moetwil* Vr. doch op wat grond, kan uit de aangehaalde voorbeelden voor het M. *moedwil* beſt blijken. Van Moonens gezag in dit geval zie men op PRAEL.]

[WILDERNIS, V. *Door woeſte wildernis*, Vondel in de Gebroeders.]

WILG, [van den boom] M. *Aen den gehladen wilg*, Vondel in Willem van Naſſaus Geboorte. [Van de *ſpruit*, *plant* is 't Vr. *Gelijk de blonde olijf de taeie wilgh beſchaemt*, Vondel Herdersz. V.]

WILT, O. *Om het wilt op te ſnuffelen*, Vondel in d'Opdragt van Elektra. Dit wort, daer het anders een bijvoegelijk naemwoort is, zelfſtandigh gebruikt, gelijk in 't Latijn *fera*. Zie HECHT.

WILT-

Digitized by Google

WILTBRAET, O. *Van 't vette wiltbraet*, Vondel in Virgilius I. Boek der Eneade. [Zie WILTVANG.]

WILTVANGK, O. *Indien ik uwe altaren met eenig wiltvangk verſierde*, Vondel in 't IX. Boek der Eneade. Hooft gebruikt het Mannel. Zie WINDVANG. [Echter zoo, dat men in deze beide woorden enig onderſcheid verneme. *Windvang* is hier even eens geſteld als *aanvang*, *hartvang*, die M. zijn; daar in tegendeel *wildvang* niet gelijk in de vorige de bewerking ener daad, maar de reeds uitgewrochte daad en bij wijze van het gevolg dier zaak aanduidt, alzoo *wiltvang* hier niet gebezigd wordt voor het *vangen van het wild*, maar voor, *het gevangen wild zelf*; 't welk, toegemaakt, *wildbraad* genoemd wordt, en, daar het zaamgekoppeld is uit *wild* en *gebraad*, in zich beſluit de reden van zijne onzijdigheid. Van welk ſoort van woorden wij iet vermaanden op *val*. Men doe er bij de voorbeelden van *verbrek*, *verdrag*, *verbod*, enz.]

WIMPEL, M.

Die uwen wimpel draagt, die van uw tooren waait.

Hooft in de verſcheide Gedichten in 4°, bl. 36.

WIND, M. *In den wind ſlaan*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 25. *In den wint geſtrooit*, Vondel voor Lucifer. *De wind van winſt riekt zoet, 't zij van wat oord bij waeit*, Dekker in Juvenaels XIV. Schimpdicht. [Wat men te houden hebbe van de ſpreekmanieren *voor de wind*, *een voor de wind*, *een voor de windje*, zie men in Huydec. Pr. bl. 525.]

WINDVANG, M. *Aan al den windvang*, Hooft in de verſcheide Gedichten in 4°, bl. 355.

[WINK, M. Zie WENK.]

WINKBRAEU, V. *De boogh der winkbraeu*,

Digitized by Google

Vondel in de Lofdichten. [*Wat avontſtont, wat dageraet beſchaemt die winkbraeu, deze wangen*, Vondel Joſeph in Dothan, IV. Bedr.]

WINKEL, M. *In zijnen winkel*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 1080. *Van den ſmitswinkel der reuzen*, Vondel in Virgil. I. Boek der Lantgedichten. *In dien winkel geſmeedt*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 66. [Dit woord beteekent in het gemeen een *hoek*, (*angulus*) hier van de ſpreekwijs: *in boeken en winkels; ſchuilwinkel* voor *ſchuilhoek*, zoo noemt men ook doorgaans *winkels*, die holligheden in het hoofd, in dewelke de *oogen* geplaatſt ſtaan, zie Huydec. Pr. bl. 52.]

WINKET, O. *De Kalviniſten vliegen naa de Roode poort en breken't winket open*, Hooft in de Ned. Hiſt. 132.

WINNING, V. *De ſchaamte der winninge*, Hooft in Tacitus bl. 496.

WINST, V. *Om deel aan de ſchijnbaare winſt te hebben*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 64.

[*Op de winſt die aen de winden*
Zich laet binden,
Alsze ons nadert over 't zout.

Poot Echtkr. voor J. Meſſchert I. D. 212.]

WINTER, M. *Tegens den winter*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 794. *In den kouden winter*, Vondel in Virg. III. Herderskout. *In den winter*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 24.

WIP, V. *De reſt der Gallien ſtaat op de wip*, Hooft in Tacitus bl. 429.

[WIS, (*vimen*) [alle ſoort van teen] V. *Nu breit en vlecht hij hier de Rubiaenſche wis*, Vondel Virg. Lantged. I. B.]

WISSEL, V. *De onderhandeling van de wiſſel*, Hooft in den 46. brief.

WIT,

Digitized by Google

WIT, O. *Strengheit heeft geenen duur, nochte d'uitheemſche ſoldaaten ander wit, dan eighe baat*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 117. *De Voorredenaer zal het wit ontfouwen*, Vondel in d'Opdragt der Leeuwendalers. Dit word weder genomen, gelijk hier boven WILT; en betekent een voornemen, bij overbrenginge ontleent van een doelwit, het geen men voorneemt te beſchieten. Op die wijze gebruikt Huigens in zijn Feeſtdagen het bijvoeglijk woord MOIJ; *Het ijdel moij*.

WOEDE, V. *Om de Spaanſche woede te weeren*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 585.

WOEKER, M. *Met geenen billijken woeker*, Hooft in den 190. brief. *Vrij van allen woeker*, Vondel in Horatius II. Toezang. [*Dat kon den ackerman tot grooten woecker dijen*, Vondel Hippolytus II. Bedr.]

WOESTIJN, V. *Maar hij bevond dat het tot nogh toe in de woeſtijne gepreekt was*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 517. *In deze woeſtijne*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade.

WOL, V. *Van de overfijne wolle*, Hooft in Boccalins eerſte Nieumare. *Wit van zachte wol*, Vondel in Virg. II. Boek der Lantged. *De wol krijgt haere voorige zuiverheit niet weder*, Vondel in Horatius III. Boek 5. Zang. *Gij verſcheurt en vilt de kudde, en plukt de wol*, Decker in Joan. den Dooper III. Bed.

WOLF, M. *De norſche Leeuwin volgt den wolf*, Vondel in Virg. II. Herderskout. *Wat roer ik van den wolf?* Decker in Joan. den Dooper.

WOLFSMUTS, V. *Een deel bedekt het hooft met een roſſe wolfsmuts*, Vondel in Virg. VII. Boek der Eneade.

WOLK, V. *Alzoo dreef over, zonder uitbreken des onweders, daar zij mede zwanger was, deze donkere wolk*, Hooft in 't Leven van Henrik den Grooten

Digitized by Google

bl. 72. *Hoe de wint deze duiſtere wolk voortdrijve*, Vondel in Virg. II. Boek der Lantged.

WOND, v. *Het verborgen houden eener wonde*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 49. *De koningin voedde die wonde*, Vondel in Virg. IV. Boek der Eneade.

WONDER, o. *Die d'oirzaek van dit wonder hem ontvout*, Vondel in de Heerl. der Kerke bl. 85.

[WONING, v. *Geen zekere wooning verwachten*, Vondel Hor. Gez. II. 18. *Woning* is het zelfde als *bewoning*. Hier van het vr. geſlacht. Zie *Aanbieding*. Beteekent *woning* dan een *huis*, *woonplaats*, zulks geſchiedt door een Redenrijkkundige geſtalte, waar door *de plaats* voor *de zaak* wordt genomen. Dit heeft in alle talen plaats, waar van alleen in Griekſch en Latijn honderd plaatſen bij de hand zijn. Zoo zeggen wij *gevangenis*, voor *de plaats der gevangen*; waar voor ook de Griek in dien zelfden zin zoude zeggen οἴκησις, τήρησις voor δέσμια, enz. De Romer, *habitatio*, *cuſtodia* enz.]

WOON, v. *Met der woon*, Vondel in Virg. II. Boek der Eneade. [*Dat zij zich met ter woon vervoegen*, De Decker Lof der Geldz.]

WOORT, o. *De koning gaf het woort over*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3. *Het menſchgeworden Woort*, Vondel voor Lucifer. *Omdat gij het woort mijner lijtſaamheit bewaart hebt*, Vollenhove in de Heerlijkheid der Rechtv. bl. 611.

WORM, m. *Geen vroom geweten kan hierom den worm ontgaan*, Vondel in Joannes den Boetgezant II. Boek bl. 30. [*Vreeſt den worm, die dezen rechter 't hart afbijt*, Vondel Hekeldichten.]

WORP, m. *Voor den laatſten worp*, Hooft in de Ned. Hiſt bl. 1204. [*Met den uiterſten en jongſten worp*, Hooft Zeden der Germanen XXIV. Hoofdd.]

WORPPIEK, m. *Die den worppiek geworpen heeft*, Vondel in Horatius I. Boek 8. Zang. Maer het enkele

Digitized by Google

kele PIEK hebben wij gezien dat Vr. is. Moonen hout het 'er ook voor. Des zal beſt zijn dat dit koppelwoort het enkele volge.

WORTEL, M. *De Vorſt moet voor zijn werk behouden, te zorgen voor den wortel van den Staat, en tot andere zaaken anderen gebruiken. Wortelen zijn Krijgh, Kooren, Godsdienſt, Recht*, Hooft in de Aenteke-ninge van Lott. No. 1. *Om de ketterij met haren wortel uit te roeijen*, Dezelve in de Ned. Hiſt. bl. 164. *Kookt den wortel in geurigen wijn*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantged. [*Tot in den wortel toe*, De Decker Lof der Geldz.]

WOUT, O. *'t Hercinier wout*, Hooft in Tacitus bl. 467. *In 't wout van vrou Cybele*, Vondel in den Inhout van Virg. VIII. Boek der Eneade. *Al 't geboomte van het wout*, Antonis de Hubert in den XCVI. Pſalm.

WOUW, [een roofvogel] V, *'t Zij de voogbels verkleumt waaren, oft gejaaght van eenighe wouw*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 769.

WRAEK, V. *De geneugte van de wraak duurt een' korten ſtondt, maar die van de genade ten eeuwigen dagen*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 84. *Wie zagh de Goddelijke wraek zich ſchrikkelijker openbaren?* Vondel in Virg. III. Boek der Eneade. *Zullen wij, die Christenen heeten, niet kunnen gedogen, dat Godt zijne wraak uitvoere naar zijn behagen?* Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 117.

[WRAT, V. *Die elke wrat, hoe groot zij zijn met geldt kunt decken*, Hooft Huuwlijkshaater.]

WREVEL, M. *In zijnen wrevel*, Vondel in den 73. Harpzangh. [*En perſen tegen hem en zijnen wrevel aen*, Vondel Maagdebr. bl. 8.]

WROK, M. *Zonder ouden wrok*, Hooft bij Tacitus in 't Leven van Agricola. *Door Junoos onverzetbaren wrok*, Vondel in Virg. I. Boek der Eneade. *Hoe deerlijk moet Jacob zuchten, en duchten en vluchten*

voor

Digitized by Google

voor den wrok van broeder Eſau! Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 33. Decker in Joannes den Dooper:

Om tegen mij alleen den wrok des graeus te draeien,

En kort daer aen:

De vreugt der wrake maekt dien wrok, hoe bitter, zoet.

Moonen ſtelt dit woord ook M. in zijne Spraekkunſt, en gebruikt het ook zoo ſtiptelijk in zijne ſchriften. Weshalven mij mishaegt in Hooft, dat hij zich ontvalt in de Ned. Hiſt. bl. 25. daer hij 't Vr. geſlacht gebruikt. *Deze wrok*, zegt hij, *hoe zij met ſchooner gelaat bedekt wert.*

[WRONG, v. *Daer ſteeckt men langs de wrong, een ſteel met diamanten*, J. v.der Does in zijn 's Gravenhage. Hij ſpreekt daar van den tooi der Joffers. Men kan 't verklaren door *cinnus*, *ſpira*. De krullen, of tuiten: Daar van zegt C. Huigens in 't Voorhout.

Eer de wrongen, eer de doppen
Geven, datter noyt was.

Al de verſcheiden beteekeniſſen hale ik niet op. Niet onaardig wordt er mee uitgedrukt het Griekſche διάδημα, anders *tulband*. *Een wrong zijn hairen drukte*, zegt Vondel in Hippolytus. De tulband weet men dat een hoofdband was, een hoofd- en rijksſieraad der oude koningen, ſederd Alexander den Grooten, door denzelven en zijne navolgers, na de zege op Darius behaald, gebruikt. Volgens Diodorus, was Bacchus met denzelven gewoon zijne ſlaapdronkenheid te verdrijven, die den zelven voor Alexanders tijd in gebruik bracht. Deze noemt Vondel ook dan eens *wrongkroon*. *De wrongkroon voeght dat vet gebalſemt hooft*, in de Kon. Harp. Dan eens *ſluierkroon*. Zie I. D. d. P. bl. 209.]

Digitized by Google

X.

XANTHUS, (een rivier,) M. *Het zal u aen geenen Xanthus ontbreken*, Vondel in het VI. Boek der Eneade.

Y.

Geene grontwoorden in de Nederduitſche taal hebben deeze letter, zoo als de Grieken die gebruiken. Zij ſtrekt bij ons maar voor een merk of verkortletter der dubbele I. Des moeten de woorden die veel met de y [of Y] in 't Duitſch geſpelt worden, gezien worden op IJ, onder de hoofdletter I. (*) Heel an-

(*) Wij dachten hier over in de Voorrede te handelen, doch alzo wij dezelve zochten kort te maken, vonden we daar toe deze de geſchiktſte plaats te zijn.

Wij meenden, bij gelegenheid van deze Letter enige verdere uitweidinge te maken ten aanzien der thans noch deerlijk in de war zijnde ſchrijfwijze met *i*, *ie*, *ij*, en *y*; en, het geen wij alhier niet ongepaſt oordeelden, ook iet ten andwoorde toe te ſchikken aan den Opſteller van een onzer geleerde Nieuspapieren, die bij gelegenheid van zekere in een lofdicht voor de Proeve van Zedepoëzij toenmaals door mij verkoren ſpelling, (waar door Woorden van Griekſchen oorſprong, als b. v. *Myrt*, *Chryſoſtomus*, niet met de Y, maar met hunne rechte U bij mij geſpeld werden) daaromtrent om verandwoording geliefde te vragen: doch alzoo de Drukker tegenwoordig grooten ſpoed maakt, en mijne Academiebezigheden mij weêrhouden om veel op eenmaal af te doen, zal ik dit alles tot ene nadere gelegenheid, die zich ras zal opdoen, bewaren, en mij tegenwoordig ſlechts te vreden houden met te zeggen, dat, bijaldien ik, thans meer begaan om de waarheid in het ſtuk der Taalkunde uit te vorſchen, dan verkiezingen van dit of dat den Taalbeminneren voorteſtellen, in deze mijne aanteekening, die ik den Lezer zal opgeven, mochte ſchijnen van het mij eer voorgeſtelde verkiezingsontwerp te zijn afgegaan, zulks geen vooroordeel moete verwekken, als of mijne zaak daar mede achter uit ginge; gemerkt ik alleen hier wil opgeven wat van de waarheid der

Digitized by Google

anders is 't gelegen met de woorden van uitheemſche afkomſt, als

YZOOP,

der zake zij, zonder mij thans meer te bekommeren met deze of gene verkiezinge, waar toe ieder voor zich zelf, in geval noch gebruik noch regels ons iet zekers aan de hand geven, vrijheid gelaten wordt. Thans ga ik over tot de letter IJ en Y.

Groot, mag ik met den Hr. Huydecoper zeggen, is ſint enige jaren de onkunde in een ſtuk, dat zo gering is, als dit. Dat deze uitlandſche Y in onze taal niet alleen niet voege, maar in het geheel uit de lijſt der Nederduitſche Letteren behoorde te worden uitgewiſcht, toont ons de Hr. Huydecooper op gem. plaats in het naberichtbl. 644 van zijne Proeve. En L. ten Kate I. D. bl. 116. zegt er dit van. „ De „ Latijnſche Y, ſchoon die van de Griekſche Ypſilon ont„ leent is, hebben onze Drukkers, ſeedert eenige jaeren het „ zelfde doen gelden als onzen Langklinker IJ." Hoewel hij aldaar zoo zeer niet over de gedaante, als wel over den klank der letteren handelt. Schande is het, dat goede Schrijvers hunne ſchriften dus van Drukkers bezoedelen laten. Hunner lompheid is de oorzaak, dat dit algemeen taalbederf, zich ten dezen dage door alle Nederduitſche Schriften verſpreid hebbe, als een kanker zij voordgekropen, en wat moeite men aanwende, men niet in ſtaat zij om er zijne Schriften tegen te bewaren. Ik hoef niet verder te gaan dan even tot dit zelve Werk, waar in ik mijn uiterſte beſt gedaan hebbe omze te weren, zonder dat ik er door hebbe konnen beletten, dat dezelve (men zondere uit de woorden van Griekſchen oorſprong en de voorbeelden der Ouden, in plaatſen, waar wij thans de I bezigen b. v. in *leyd*, enz.,) dat dezelve, zegge ik, niet telkens in dit Werk, zelf tegen het oogmerk van den Hr. David van Hoogſtraten in het zijne, beſpeurd worde. Ging ik verder, ik zoude jammerlijk moeten klagen, hoe door even dit verzuim zij bijgekomen, dat bijkans alle onze oude Schriften en gedenkſtukken onzer taal, zoo ik die zoo noemen mag, een ſmet van dit evel, de een groot, de ander kleen, hebben aan zich getrokken, in zoo verre, dat daar wij alleen hier uit moeſten kunnen opmaken de echt- en oudheid derzelven, wij thans buiten ſtaat geſteld zijn om daar uit iet zeker te bepalen. Wij hoeven ſlechts oude handſchriften met hunne uitgaven, de eene uitgave met de andere te vergelijken, om te zien wat verval allengs hier bij zij ingeſlopen. Ja onze Nederlandſche Bijbelvertaling, op Hooge orde der Overigheid bezorgd, en waar aan zulke wakkere mannen hebben gearbeid, in zoo verre dat (gelijk men

Digitized by Google

YZOOP, M. *Van den yzoop tot den ceder*, Vondel in Salomon bl. 27. Huigens in zijn Bibelſtof bl. 53 : *Ik*

men zegt) zij hunne waardigheden en ambten, die zij in ons Gemeenebeſt bekleedden, uit eigen willekeur verlieten, alleen om met zoo veel te beter uitſlag die vertaling in een goed taalgewaad te doen verſchijnen, deze, zegge ik, is er mede niet meer van uitgezonderd, hoewel ik mij dikwerf verwonderd hebbe, hoe dezelve in zulk een algemeen bederf het noch dus lange zoo zuiver, ja vrij zuiver, heeft kunnen uithouden.

Doch op dat deze redenen niet te vergeefs gezeid ſchijnen, iemand mochten verbijſteren, of vreemd in de ooren klinken, vooral den genen, die bij deze gelegenheid ter naſpeuringe eenig geſchrift zoude willen opſlaan, mag het mij niet verdrieten iet nader ten dezen opzichte aan te wijzen, waar toe ik de zaak wat hooger zal dienen optehalen.

Gelijk het uit den aard en oude geſteldheid onzer tale, allerklaarblijklijkſt is, en wat ook de Heer Moonen tegen het welgegronde begrip van onzen Heer A. Verwer in zijne Idea Ling. Belg. mogt inbrengen, buiten alle kijf moet geſteld worden, dat dezelve oudtijds beſtond uit Woorden, die meer dan eene lettergreep bezaten, en er door het gemeen beloop, geene woorden waren, die met eene Lettergreep een woord uitmaakten, in zoo verre, dat het geen wij thans *af*, *aan*, en *van* zeggen, oudtijds geſchreven wierd door een dubbele greep, *ave*, *ane*, *vane*: zoo was ook de zaak dus gelegen, dat zij hunne ten minſten twee lettergrepen uitmakende woorden, (bij welken wij ons thans maar bepalen,) ook altoos met ene achtergevoegde E beſloten; even het welke men noch tot op dezen dag bij de Engelſchen, welker taal met de onze door middel van het oude Saxiſche, zeer groote verwantſchap heeft, ziet plaats grijpen. Maar gelijk al verder onze Voorouders, 't zij door meerderende hardheid van tongſlag, 't zij door andere wegen, allengskens deze woorden verhardden, en in het ſpreken de achtergevoegde *e* begonnen aftekappen, niet anders dan noch bij de Engelſchen, welken, daar zij *to make*, *ſcheme*, *ſpoke*, ſchrijven, dit niet anders uitſpreken, dan of er *to maek*, *ſcheem*, *ſpoek*, of volgens het hunne, *to meak* enz. gevonden wordt; en zij naderhand zelf die afgekapte woorden met een enkele ſylb begoſten te ſchrijven: zoo geſchiedde dit laatſte op zoo een wijze, dat die *e*, op welke gelijk wij boven zagen de woorden uitliepen, in de vorige ſylb werd ingetrokken, en dus daar door de rechte uitſpraak, die men min zoude hooren in *mak'*, *ſchem'*, door hare invoeging, en gevolglijke verlanging ener ingevoegde

Digitized by Google

Ik ſal haeſt ſneeuwit zijn, ſoo ghyder maer toe doet
Den Yſop van dijn Geeſt, de looge van dijn bloet.

[Marnix Pſ. LI. *Ontſondig my met rechten hyſop doch.*]

Z.

de *Vokaal*, werd te hulp gekomen. Doch gelijk nu deze intrekking op zoo een wijze geſchiedde, dat niet alleen daar door de *e* met de *e* in *ſcheem* verlengd werd, maar dit zelfde ook in de overige Vokalen werd waargenomen, waar door dan geſchied is, dat alle onze woorden, die men oudtijds ſchreef, *mare*, *ſplete*, *wone*, *mure*, hier door verwiſſeld zijn, en gelijk dit in alle oude ſchriften ten overvloedigen blijke gevonden wordt, geſchreven geworden door *maer*, *ſpleet*, *woen*, *muer:* zoo heeft men vervolgens, van de wijze van alle medeklinkers met die ingetrokken *e* te verlengen, afgegaan zijnde, door den tijd ene ganſch andere wijze van verlenging bedacht, welke hier in beſtaan heeft: (het was te wenſchen dat het wat eerder ware begrepen geworden!) die daar in, zeg ik, beſtaan heeft, dat men tot het verlengen der gezeide korte *Vokaal*, heeft beginnen te bezigen zodanige ene die dezelve ware met die, welke moeſt verlangd worden: hier van is het, dat men naderhand heeft begonnen te ſchrijven *muur*; hier van de *o* met de *o* verlangd zijnde, *woon*; en hier van, wil men niet willens ſtekeblind zijn, de ware reden, waarom men tegenwoordig *aa* in *maan*, *gaan*, *ſtaan*, ſchrijve, waar over reeds zoo veel papier beklad is

En hier uit vloeit dan ook gevolglijk, dat de IJ die wij thans moeſten bezigen in *ſchrijven*, *blijven*, niet anders is dan ene verlenging der enkele en korte Vokaal, die oudtijds in *ſchriven*, *bliven*, *zine*, even als in *mure*, *ſchrome*, enz. alleen maar plaats gehad heeft.

Doch hier zal mij buiten alle twijfel worden tegengeworpen, of dan de Ouden, wanneer ze *blive*, *ſchrive*, *zine* in een trokken, dan ook volgends den voorgeleiden grond geſchreven hebben, *blief*, *ſchrief*, *zien?* waarop wij glad uit *neen* andwoorden: en de reden valt niet zwaar te begrijpen. Want gemerkt zij ook de tweeklank (*Dipbtbongus*) *ie* in gebruik hadden, hoe toch zou dit hebben toegegaan, zoo zij daar mede ook de te verlangen *i* hadden willen uitdrukken? wijſſelijk derhalve begrepen 't onze Voorouders, dat zij om die onzekerheid te mijden, mooglijk ook wel om andere redenen thans onbekend, die *i* niet met de gewoone *e*, maar daadlijk met dezelfde Vokaal hebben beginnen te verlengen, zoo dat ze noch diezelfde plaats thans inhoude; waar op, zoo men

Digitized by Google

Z.

ZADEL, M. *In den zadel te raaken*, Hooft in den 183. brief. *Akonteus wort uit den zadel gelicht*, Vondel

men mij wilde vragen, of menze dan niet behoorde te ſchrijven *ii* of II? Ik zoude moeten andwoorden, datze oulings bij velen, die deze zaak dus mede ſchijnen begrepen te hebben, ook is geſchreven geworden. Getuigen zijn mij vele plaatſen in Veldenaar, Jonktijs in Roſelijns oochjes, die hier omtrent verdient te worden ingezien: dat het dus ook behoorde, maar dat dezelve, op datze niet zoude vermengd worden met onze *u* die eveneens als ene dubble *ii* in oude Handſchriften, geſchreven werdt, als ook hieraadshalve, niet *ii* maar met een ſtaart *ij* is geſchreven: en de grond, waar op dit ruſt, is dat dezelve in die Handſchriften, ook dus *ii* geſchreven wordt, alleen met dat verſchil, dat er onderſcheidshalve aan de laatſte *i* een kleen haaltje van onder vaſtgemaakt beſpeurd wordt, waar uit dan naderhand deze *ij* is voordgekomen, die niet, gelijk ſommigen meenen, is ene ſamenvoeging van *i* en *j*, 't welk ongerijmd is. Deze *ij* dan, zegge ik noch, is niet anders dan de dubbele *ii*, die, even, als in *muur*, *ſchroom*, *maar*, voor *mure*, *ſchrome*, *mare*, zoo ook in *zijn*, *blijven* niet anders is dan ene verlenging van de *i* die oulings plaats hadt in *bliven*, *zine*. Doch men lette hier wel, dat wij van het verlangen der korte lettergrepe zoo ſtrak gewag makende, daardoor verſtaan willen hebben, wel voornamelijk, dat wanneer twee- of meer lettergrepige woorden oulings nooit anders dan met een enkele vokaal geſchreven zijn geweeſt, zulks geſchied zij op dien grond, dat de langheid eens woord altoos valle op het zakelijke deel deſſelfs, gelijk door L. ten Kate, Huydecoper en vele anderen, in het breede is aangetoond, en diesvolgens niet noodig is dit door het verdubbelen der vokalen aantewijzen, in welk geval zich in vervolg van tijd velen, waar onder de Droſt Hooft, behoudens zijnen nooit uitgemeten lof, leider! moet gerekend worden, jammerlijk hebben misgetaſt, met *leven*, *geven*, *ſchromen*, *muren*, *ſtaven*, te ſchrijven *leeven*, enz. ten ware men voor hun wilde inbrengen, dat gelijk het gebruik dezen regel reeds enigermate hadde omvergeworpen met te ſchrijven, *wijven*, *blijven*, men dus ook gevolglijk volgens even dezelve regel-

Digitized by Google

del in Virg. II. Boek der Eneade. [„ *Zaêl voor za-*
„ *del* heeft Decker echter Vr.

„ *Schoon*

maat konde en mochte ſchrijven, *leeven*, *geeven*, *ſchroomen*: doch het geen ik hierop ten andwoorde dacht toe te ſchikken, wil ik voor ditmaal kortheidshalve verzwijgen.

Hier uit ziet men vervolgens, waar de rechte klank der letter *ij* op uit kome, die in vele plaatſen van ons Vaderland in zoo verre van klank verbaſterd is geraakt, dat men naaulijks haar meer van de *ei* in de uitſpraak hoort onderſcheiden, en dat noch verder gaat, dat dezelve in nette Schriften met den andere verward wordt, nademaal men bereids *klyn*, *tyken* voor *klein*, *teiken* en zoo ook anders om, geſchreven vindt.

Uit het geen wij dus verhandeld hebben, blijkt dan middagklaar dat, ter plaatſe waar wij alomme thans de valſche *y* zien ingeſlopen, niet anders plaats kan hebben dan de rechte en oudtijds alleen daar voor bekende *ij*.

Dat nu de *y* van een ganſch andere natuur zij, zal uit het volgende niet duiſter kunnen worden opgemaakt. Vooreerſt, merk ik aan, dat om dezelve reden, die wij boven zeiden, dat er was, waarom de ouden altoos *na*, *ſta*, *zo*, *nu* enz. met ene enkele klinker ſchreven, om die zelve reden de ouden ook nooit anders geſchreven hebben dan *bi*, *wi*, *bli*: en dat zulks mede plaats hadde, dan, wanneer door middel van deze *i* ene *diphthongus* of tweeklank gemaakt werd, als *ui*, *ei*, *ie*, waarom ze oulings nooit anders ſchreven dan *heiligheit*, *beſluit*, *die*, *iemant*, gelijk uit zeer oude handſchriften overtuigende zoude kunnen worden aangewezen, en ik altoos gereed ben te toonen; daar in tegendeel de lange vokaal in de woorden *ſtrijd*, *tijd* enz. bij die zelfden altoos met de *ij* geſchreven gevonden wordt, welk laatſte hierbij wel dient te worden in acht genomen. Ten anderen teeken ik hier omtrent aan, dat in vervolg van tijd, deze *i* in *bi*, *bli*, *wi*, *ei*, *ui*, en dus dan in het einde der woorden en overal waar een tweeklank zich opdeed, allengskens de teekening en gedaante van *y* heeft aangenomen, waar door gebeurd is dat het eene en het andere teffens wierd in acht genomen; zoo dat wij handſchriften vinden, waar dikwils op een en denzelven regel b. v. ons woord *bij*, geſchreven wierd en *bi* en *by*: dat dit allengskens zoo is doorgedrongen, dat in dezen de ganſche *i* zij weggeraakt en plaats gemaakt hebbe voor de *y*; waar door toegekomen is, dat alomme die *y* in deze woorden hebbe poſt gevat, en men door het gemeen be-

Digitized by Google

„ *Schoon bij nooit anders badt als gulde zaêl gedragen.*

„ In den Lof der Geldz." Outh. Doch in denzelven Lof der Geldz. weer M. *Geworpen uit den zaêl.*]

ZAEDT,

begonnen te ſchrijven *yemand*, *dye*, *beyligheyt*, *beleyt*, *buyt*, *by*, *wy*, terwijl echter de *ij* let wel! in *tijd*, *ſtrijd*, *ſchrijven*, alomme heeft blijven ſtand houden.

Nu! Lezer ga nu aan het bladeren en lezen; ja ſla nu ſlechts onze Bijbelvertaling van 1637 na, houd dan op aan de zekerheid van dit door mij ter nedergeſtelde eenigen twijfel te ſlaan, en geloof er bij dat deze zaak vrij voor een groot middel mag gehouden worden om over de oudheid van vele onzer Nederlandſche handſchriften, te oordeelen. Droevig is het hier echter mede gelegen in de uitgaven veler oude ſtukken, bij welken dit door de lompe Letterzetters veelmaal in zoo verre verzuimd is, dat men dikwijls net het tegengeſtelde van de rechte ſchrijving en meening der oude Schrijvers gewaar worde. Wie zal mij doen gelooven dat Veldenaar, die buiten dit teekenen genoeg van zijne oudheid draagt, maar in dit geval deerlijk gehavend is, geſchreven hebbe gelijk ik vinde bl. 94, SYN *leſte* WIJF. bl. 48. *ende ſijn peert brack int ys.* Ik hoef geen tooveraar te wezen om te kunnen melden, dat die ſchrijver zoo nooit geſchreven hebbe; maar wel, *ſijn leſte wijf: ende ſ. p. b. int ijs.* bl. 49. *een duyſent twee hondert ende vyf-en-vyfticb* enz. voor *e. d. t. b. ende vijf- en vijfticb.*

Vraagt men mij nu, of dit fraai onderſcheid dat er zeker door dit middel in oude ſchriften en enige boeken, waar onder voor al, weinige feilen overgeſlagen, onze Bijbelvertaling ene plaats verdient, zich opdoet, noch tegenwoordig behoorde plaats te grijpen? ik andwoorde neen, doch de redenen daar voor, ga ik thans kortheidshalve voorbij.

Noch verder kon men mij vragen of dan de letter y, ons in het geheel niet meer te pas kome? waar op wij kunnen andwoorden, dat zij ons wel deeglijk noch kan en moet te ſtade kome, dan wanneer wij de woorden van oude ſchrijvers aanhalen, welke wij zoo als wijze vinden verplicht zijn op te geven. Als mede ook, dat wij, dezen grond nu geleid zijnde, dezelve thans allergevoeglijkſt kunnen bezigen (en daar in maar alleenlijk) in het uitdrukken van woorden die een' Griekſchen oorſprong hebben. Zoo dat daar mede dan om verre zouden vallen alle die verſchillen die ten dezen aanzien dus lange geheerſcht hebben; en het welk teffens

Digitized by Google

ZAEDT, O. *Tot ſtrooien van 't eerſte zaadt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 11. *Eenigh zaedt dat te zijner tijdt op-*

een baak voor mingeoefenden verſtrekken zoude, die niet wetende, dat die woorden van Griekſche afkomſt zijn, en, om datze dezelven eveneens als andere met de y tot noch toe geſpeld vonden, hen niet kunnende onderſcheiden, diergelijke woorden te deerlijk radebraken, wanneer men hen hoort opſnijden van *cijrus*, *cijmbel*, waar toe ik te meer zoude overhellen, om dat ik het belachlijk zoude rekenen deze woorden, om de vreemheid van *kurus*, *kumbel*, zoo als ze dan behoorden geſpeld te worden, hunne eigen *u* te geven; ſchoon noch zoo belachlijk niet als de onderneming van Moonen, die, de eene taal met de andere verwarrende, ſchrijven wil *kypres*, 't welk bij hem zoo veel is als bij ons *kijpres*. Men zie nu ook eens bij deze gelegenheid met aandacht in, wat het derde en vierde *kapittel* zijner Spraakkonſt inhoude, en men zal zich verwonderen hoe zulks zijn kan; vooral wanneer hij op bl. 18. de y in *vry*, *myn* enz. voor onze zesde klinkletter houdt.

Uit dit alles beſluiten wij, dat deze y den woorden van Duitſchen oorſprong thans in 't geheel niet meer te pas kome, en vermanen alle taalliefhebberen dat ze zich voor dezelve wachten. 't Is tot noch toe de ſchuld der Letterzetters. Ik zelf heb gezien dat waar in de handſchriften duidlijk *ij* gevonden werd, de y gedrukt ſtaat. En wie kan het ook dus nagaan, zelf ten Kate niet, bij wien men dan eens y, dan weder *ij* leeſt, en duizend anderen. Vind men dit, men wijte het niet den ſchrijveren, maar denke dat er de *ij* zijnde, het alles *ij* zijn moete. Doch wij komen nader,

En berichten dat wij dit alles omtrent dit werk willen in acht genomen hebben, dewijl wij ons zoo veel ons mogelijk was hier aan hebben zoeken te gedragen; de voorbeelden uit oude Schrijvers zal men dus veel, vooral in het vervolg van dit werk, in acht genomen vinden; maar noch meer. Men zoude mij hier zeer licht een lak op den hals kunnen werpen dat ik te ver gegaan ben van met deze kruiden de wonde dezer geſlachtlijſt, door den heer Hoogſtraten zelf nagezien, te verzachten en te heelen. Doch bedaard! wie ſlechts de moeite wil nemen om de verſcheiden Drukken van dit werk met elkander te vergelijken, zal met den opſlag van een oog ontwaar worden, hoe verward het met de y en *ij* zij, zoo dat mij niemand kwalijk neme dat ik in dit werk gezorgd hebbe, dat de eigenaardige letter plaats kreeg; waar toe ik te meer dacht gerechtigd te zijn, alzoo

ik

Digitized by Google

opkomt, Vondel in het Berecht voor Jephta. *Het beſte zaedt*, Dezelve in het I. Boek van Virg. Lantgedichten.

ZAEG, v.

Daer 't Sparen met de zaeg
Geklooncken voor den boeg den Nijlſtroom op komt rucken.

Vondel in d'Opdragt van Joannes den Boetgezant.

[*Hoe Iſaias in Manaſſes hof geplaegbt,*
Met eene boute zaegb in ſtucken wiert gezaegbt.

Vondel Beſpieg. V. Boek bl 168. *Ik hoor de zaeg door de eicke gaen*, De Deckers Morgenſtond.]

ZAEK, v. *Als men eens beraaden is, zoo moet men daar bij blijven en de zaak vervolgen, ten zij nieuwe zwaarigheit opſtaa*, Hooft uit Lottinus No. 87. *Ziende de zaak dieper in*, Dezelve in de Ned. Hiſt. bl. 42. *D'ongelijke getempertheit der herſſenen veroorzaekt dat d'een trek tot een zelve zaek heeft, die den anderen tegens het hart ſteekt*, Vondel in zijn Berecht voor Lucifer.

ZAEL,

ik uit de eigenhandige vermeerdering des II. Druks van den heer Dav. v. Hoogſtr. door gunſt van den Weledgeſtr. heer B. Huydecoper, thans onder mij beruſtende, overtuigende gezien hebbe, dat de heer Hoogſtraten op vele plaatſen de *ij* met twee ſtipkens teekenende, de lompe zetter niettemin y heeft nedergeplakt; om nu niet te reppen van het geen onze ſchrijver zelf op deze plaats heeft aangeteekend, en waardoor hij ons in het ſchrijven der woorden *ijſſel*, *ijs* enz. gewezen heeft naar de enkele letter I, onder anderen ook bij hem de Hooftletter van IJ. Blijken voorwaar! dat hij de zaak vrij wat beter begreep dan Moonen.

Zie daar het geen wij zoo kort mogelijk ware den taalminneren onder het oog hebben willen brengen: ik hope deze mijne aanteekening niet ganſch onaangenaam zal bevonden worden, 't welk zoo zijnde mij zoude aanzetten om dit ſtuk, en vervolgends ook wat de regelmaat der ſpelling in het gemeen betreft, in eenig meer hel dachlicht te ſtellen.

Digitized by Google

ZAEL, v. *Tot ſieraadt dezer zaal*, Hooft in den 53. brief. *Midden in de zael*, Vondel in Virg. XII. Boek der Eneade. De Vrieſche Vrolijkaert ſchrijft, *het boekzael.* Is dat niet fraei? „ Zoo ook Vr. *eetzael*, „ *boekzael*, *oeffenzaal*, *voorzaal*, *agterzaal*, *bovenzaal*, *benedenzaal*, *opperzaale*, zie ook Mark. XIV. „ 14. Luk. XXII. 11. Mark. XIV. 15. Luk. XXII. „ 12. Hand. I. 13. IX. 37, 39. en XX. 8. Wel „ eer beduidde 't woordt *zaal* bij de oude Duitſchen „ *een huis*, gelijk uit de oude wetten der Alemannen „ blijkt, Leg. alem. I. 81. waar van daan **Salſuthen** / voor *huiszoekinge doen*, en 't geſtoolen „ goedt gelijk de Romeinſche Regtsgeleerden ſpreeken *per lancem & licium inquirere*, als in de oude „ wetten der XII. Tafelen gezegt wordt, en Gellius ook aanhaaldt Lib. II. Cap. XVIII., en Festus dit verklaardt, ook oudtijds bij die van Athenen gewoon, naakendt het huis te doorzoeken; „ [*naakt*, wil hij zeggen,] alleen omgordt met een „ linnen ſchordtje, houdende eene ſchotel voor de „ oogen. Dog nu wordt *zaal* of *zale* genomen voor „ een gedeelte, een zeker vertrek van 't huis." Oudh.

ZAEN, (een ſtroom in Kennemerlant,) v. *Aen de Zaen geboren*, Moonen in zijn Aentekeningen der Poëzij bl. 825.

ZAK, m. *Met eenen natten zak*, Hooft in den 58. brief. *Riſpe ſpreidde eenen zak*, Vondel in den Inh. der Gebroeders. Antonis de Hubert ook in zijn XXXV Pſalm:

'k Hebbe, als zij waren ziek en zwak,
Mij overkleedt met eenen zak.

[*'t Liep baeſt met u weer tot den bedelzack.*

De Deckers Helſche Kramer.]

ZALVE, v. *Mengende de zalve met het zeer*, Hoofd in de Ned. Hiſt. bl. 93. [*Hij veeght de welrie-*

Digitized by Google

riekende zalve uit zijne getoide hairen, Vondel Naſoos Heldinnebr. XXII.

ZANDT, O. *Op het zandt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 265. *Die het zandt in den wint ſchrapt*, Vondel in Virg. III. Herderskout.

ZANG, M. *Zoo ras zij dezen zang met ſpelen heffen op*, Hooft in het 4. bedrijf van Granida. *Zij korten de moejelijkheit des wegs met hunnen zang*, Vondel in den Inh. van Virg. IX. Herderskout.

ZAT, O. *De Koning verſtont, dat Chaſtillon den ſoldaat zijn zat toeliet van dootſlagh en gewelt*, Hooft in 't Leven van Henrik den Grooten bl. 86. Zie HECHT.

ZEDE, V. *Tegens de zede der gehoorzaamheit*, Hooft in Tacitus I. Boek. *In hunne zede*, Vondel in de Altaergeheimeniſſen bl. 32. *Moeſt gij de ſtrengheit ook der Roomſche zede ſmaken?* Dekker in den Goeden Vrijdagh.

ZEE, V. *De maan regeert de toevallen der zee*, Hooft in Tacitus bl. 276. *De maen regeert de zee*, Vondel in Noah bl. 26.

ZEEL, O. *De muis verloſt, knagende 't zeel, den leeu*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 765. *De hant aen het zeel ſlaen*, Vondel in Virg. II. Boek der Eneade. [Zoo KLOKZEEL. *Hij is aen 't klokzeel vaſt gebonden*, Vondel II. Deel der Poëzij. Zoo *leizeel*, waar voor de jachtminnaars *leiſt* bij verkorting gebruiken, Vondel Ovid. Herſch. VIII. Boek. *Een deel ſpant netten, een gedeelte ſlaeckt den hont van 't leizeel.*]

„ ZEEM, O.

„ *Daer zij den rijken 't zeem mé om de lippen ſtrijken.*

„ Decker Lof der Geldz. bl. 48. Zijnde *zeem*, ho-
„ nig, als Kiliaan leerdt, bij wien men vindt,
„ *zeemkoek*, *placenta*, een koek uit honing. Ook

Digitized by Google

„ *zeemſtrijker* voor een *vleijer*, en *zeemſtrijken*, „ *vleijen*, en zeemen voor, met honing beſtrijken: „ waar van daan ook *zeemleder* voor zagtleder, en „ zeembereider. Van Heule heeft *zeem* ook O." Outhof. [Zie ook HONIGZEEM.]

ZEER, O. *Wroetende in het zeer*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 676. Zie ZALVE. Men neemt dit anders bijvoegelijk: want men zegt, *Hij heeft een zeer been*, of *een zeere hant*. Dit zoo zijnde, moet men het aanzien als boven van WIT en WILT gezegt is.

ZEESCHUIM, O. *Het zeeſchuim met hare horſt doorſnijden*, Vondel in Virg. IX. Boek der Eneade. Zie SCHUIM.

ZEESTEIGER, M. *In voornemen den Engelſchen, nadienze zich aan dit oorlog hadden laten bouwelijken, de ſtadt Cales, hunnen zeeſteiger in Vrankrijk, afhandigh te maken*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 10. Zoo ook OPSTEIGER: *Om den opſteiger te verzekeren*, Dezelve in de Ned. Hiſt. bl. 197. Zie STEIGER.

ZEGE, V. *Spoedt is de moeder der zege*, Hooft in 't V. Boek der Ned. Hiſt. *Ophuppelende om de zege*, Vondel in Virg. V. Boek der Eneade. Dit woord betekenende *overwinning*, word onderſcheiden van *zegen*, waar van wij hebben *zegenen*, ſchoon anderen *zegen* in beide de betekeniſſen nemen. In het voorbijgaen zeg ik hier, dat het werkwoord *zegepralen* uit dit, en uit *pralen* gekoppelt, afgekeurt word van de voornaamſte Taalkundigen, als t'onrecht en tegen orde zamengeſtelt, zijnde het niet anders als *overwinningpralen*, dat immers niemant zou durven ſchrijven. Nochtans vint men het veel in de ſchriften van fraeie luiden, die hier van gewaarſchuwt het te overwegen hebben. Vondel heeft dit in het begin van zijnen Jephta met omzichtigheit gemijdt, ſchrijvende beter dus:

Men

Digitized by Google

Men ruſt zich toe om zegerijk te pralen.

Ook Antonides in zijn Lijkdicht op Vondel: *Of dat Sexini weêr gaet met de zege ſtrijken.* Maer *zegepraal*, uit twee zelfſtandige woorden zamengevoegt, dult beter deze koppeling. *De ſtammen juichten in die zegepraal*, Vondel in het I. Deel der Poëzij bl. 450.

ZE-

(*) Veel zal men ontdekken in noch levende talen, 't welk wanneer men met andere woorden omſchrijven, of met een woord van ſoortgelijke beteekenis zoude willen uitdrukken, ganſch kwalijk luiden zal: het welk daarom niet in zich ſluit dat het eene, zoo wel als het andere te verwerpen zij. Een voorbeeld mag men denken te zullen vinden in dit woord *zegepralen*, 't welk daar het voor een goed woord wordt aangezien, voor belachlijk zoude moeten worden uitgekreten. wanneer men het verwiſſelen wilde, met *overwinningpralen*, welk laatſte zeker belachlijk is. Dus hier in niets licht, dat dit woord *zegepralen* kan doen verwerpen, want gelijk hier, zoo zou ook het zelve beſluit moeten gelden in het Zelfſt. Naamwoord, *zegepraal* voor *overwinningpraal*. Maar wie zal willen zeggen dat dit Zelfſt. *zegepraal* kwalijk zij. Heel iet anders moet hier bijkomen zoo men dit Werkwoord veroordeeld wille hebben. De Hr. Hoogſtraten veroordeelt *zegepralen* en behoudt *zegepraal* het Naamw. doch ganſch kwalijk. Kan men zeggen *zegepraal* voor *een pralen met de zege*, wie zal dan gelooven, dat het Werkwoord van een Zelfſt. Naamw. afkomſtig, dat even het zelfde zegt, van geen' goeden tuk zij? Voor mij, ik maak zwarigheid. Men behoudeze dan beide, of men verwerpze beide. Wat verkieſt gij? Wat mij belangt, gemerkt de regelmatigheid in dit woord de ſtreek mis zij, zoude ik liefſt tot het laatſte overhellen. Niet alleen dat dit ganſche woord van ene zeer jonge afkomſt zij, maar ook vinde ik, dat zelfs het enkele *pralen* van latere tijden in gebruik zij geraakt, 't welk mij aanleiding gaf, om over den oorſprong van dit zelfde te denken. Niet onwaarſchijnlijk is het, dat *pralen*, *brallen*, en het Franſche *briller* van een' oorſprong zijn. Men zie van de twee eerſten den Hr. Huydec. Pr. bl. 119, 120. Van het laatſte, de Aenmerkingen de Ned. Taal aengaende, van F. B. L. C. bl. 30, 31. Die daar hij ons leert, dat, buiten het rijm, waar aan de Hr. Huydecoper het bepaald hadde, (wij ſpreken van *brallen*) 't zelve ook meermaal bij Hooft gevonden wordt, daar mede echter niet wegneemt, dat dit woord van later tijd en niet van het

Digitized by Google

ZEGEL, o. *Het zegel te voorſchijn gebracht*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3. [*Een drift van God inwendig ſteeckt*

beſte ſoort zij, gelijk Hij dit tegen Huydecoper had moeten beweren, die ons alleen maar leert, dat men *het ſint eene eeuw in onze beſte dichters vindt.* 't Is waar, de Hr. Huydecoper voegt er bij *dat al dit brallen alleen geſchiedt om het rijm.* Doch dit ſtrekt zich niet verder uit dan tot de aangehaalde voorbeelden van verzen. Ook weten wij dat Hooft in het aannemen van woorden zich meermalen vrijheden hebbe ingewilligd. Maar ook hoeft de Hr. F. B. niet te verſchillen van den Hr. Huydecooper daarom, om dat de laatſte *pralen* en *brallen*, maar hij *brallen* en *briller* van een' oorſprong rekent, als men aanmerkt, dat, wanneer *briller* en *brallen* het zelfde, ook *brallen* en *pralen* het zelfde zij, dus deze drie woorden allen eenen grond en oorſprong zouden kunnen berekenen. Het laatſtuitgekomen eerſte ſtukje, der Maandelijkſche Bijdragen, voor Novemb. 1758, heeft hier niet opgelet. Ene andere afleiding van ons *brallen*, vindt men ook aldaar, te weten, van het oud *braggbelen*, waar voor men anders *brageren* zegt, of het geen noch verder afwijkt, *braveren*, hoewel ik reken, dat deze laatſtgen. geene verwantſchap met den anderen hebben. Welke afleiding gelijk ze niet onaardig is, ſchijnt te kunnen vergeleken worden met die van *waggelen* en *walen*, welk echter nader bij *pralen* dan bij *brallen* zou komen. Hoe het ook zij, dit ten minſten ſchijnt niet van alle grond ontbloot, dat dit alles zijnen wortel vindt in het Oude Werkwoord *breken*, d. i. *lichten*, *ſchijnen*, waar van wij noch *het aanbreken van den dag*, en diergelijke behouden hebben, waar van men zie bij Wachterus door Huydec. bl. 120, aangetogen, op het woord *anbrechen*, bl. 77. en elders. Hier van dan *pralen* enz. ook *pracht* en anderen, hoewel, gelijk wij zeide, *pralen* van latere dagen zij. Doch dewijl wij hier in de Maandelijkſche Bijdragen vervallen zijn, welker Schrijveren ik bij deezen wenſche dat in hunne goede oogmerken wel ſlagen mogen, kan ik niet voorbijgaan aantemerken, dat, daar zij *dallinck* bij Kiliaan kwalijk meenen vertolkt te worden door *beden*, *bodie*, ik zulks hun noch niet wel kan toeſtemmen en in twijfel ben. In ouder Schriften dan van Kiliaan vindt ik dat zelfde woord, *dailynck* geſpeld, en omſchreven door *buyden*, *buydenmeer*, welk laatſte woord de zelfde regelmaat ſchijnt te hebben, als *nimmermeer* en diergelijken. Als mede *dail*, 't welk ik oudtijds zoo veel vinde te zijn, als, *wercklick*, *agilis*, *vigil*, *activus*, zoo dat dan

dal-

Digitized by Google

ſteeckt het zegel aen't werck, Vondel in Jeftha.] Vondel zegt in het II. Boek van de Heerl. der Kerke: *Wie dezen zegel breekt*: het geen ſchijnt te betekenen dat bij hem dit woord ook M. is. Ten zij hij 't neemt voor *dezen zegele*. Zeker men vint dit geſlacht ook dus geſtelt bij Hooft bl. 741. *Het bundel ſlitſen gegraveert in hunnen zegel.* [Het M. geſlacht was ook voordezen in gebruik. Zoo vindt men het al in 't Paſſionaal, anders genoemd de Legende 1. Deel bl. 51. vso. *Ende doe hi ſach dat dien brief mit des Keiſers ſeghel beſegelt was, ſo dede hien* (let, dat dit naar de toentijds gewoone ſpelling zij *hi hem*) *op, dat dye ſeghel nochtans heel bleef.* Duidlijker noch bl. 100. *Den ſeghel. Duyſentmael bijna kuſt u den zeghel zoet*, C. v. Ghiſtelen Proteſil. brief aan Laodamia. *Men ſloegh den zeghel doe ontwee*, M. Stoke Jan de I. aan 't eind. 62. a. En alom in Brieven en Handveſten. Zoo dat er geen reden is, om Vondels voorbeeld voor, *dezen*

dallink in grondbeteekenis zoude uitkomen op *werklijk*, *daadlijk*, waar van uit een allergemaklijkſten overgang de beteekenis van *beden* kan worden afgeleid; om nu niet te zeggen dat Kiliaan te oud en van te veel gezag is, als om hem licht te beſchuldigen, dat hij de rechte kracht der woorden niet gekend hebbe. Men zie van den zelven bij *J. G. Eccard.* Hiſtor. Stud. Etymol. Ling. German. C. XI. p. 111. en de klachten over het verwaarlozen en bevlekken van dezen Schrijver bij *Junius* in Dedicatione Obſervationum in Willeramum, aldaar aangetogen. Wij keeren weder tot *zegepralen*, waar omtrent wij noch vermanen, dat, zoo *pralen*, en gevolglijk ook *zegepralen*, dus jong zij, dat het in geene oude Woordenboeken gevonden worde, en daarenboven *zegepralen* in zijne regelmaat mank ga: het zonder rede niet gezeid ſchijne, dat deze geen vol recht hebben om hun burgerſchap te verzoeken, te meer daar wij in de oude Schriften vinden dat het woord *zegevechten*, waar van noch bij Kiliaan *zegevechter*, *triumphans*, (het welk van *bevechten* herkomt) genoeg in ſtaat zij, gevoegd met *zegevieren*, om daar mede het gebrek dat wij anders zouden kunnen lijden om het Latijnſche *triumphare* in kracht uit te drukken, te vergoeden. Dit zij genoeg.

Digitized by Google

zen zegele te nemen, en het kan ook niet, nademaal deze onreehte buiging in den vierden naamval geen plaats heeft.]

ZEGEN, M. Dit verſchilt van ZEGE in geſlacht, zoo dat het geen een en zelve woord is, ſchoon bij anderen zonder onderſcheid gebruikt. Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3. *Toen zette de Keizer den Koning in zijnen troon, gaf hem zijnen zegen, en vertrok.* Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten: *Door uwen zegen.* Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 21; *Een godtlooze ontfangt Godts gaven, maar een rechtvaardige alleen zijnen zegen.* Moonen in zijnen Herderzang genaamd Nathanaël: *Met den zegen in den mont.* Dekker in den CIII. Pſalm:

Zoo breet breit bij zijn milden zegen ſtaeg
Uit over hen die oit zijn wetten bielen.

Huigens in zijn Bibelſtof bl. 71.

Dat weer die zegen zij gezegent met den zegen,
Die uwen kinderen ten erfdeel is verkregen.

ZEGE is dan wat anders als dit. [Dus onderſcheidt Vondel het aartig in 't lijkoffer van Maagdenburg.

Met recht verwelckt die zege zonder zegen.

Maar noch is er een ander *zegen*, zeker vistuig, in 't Latijn *ſagena.* Bij Huigens in Hofwyk 607. waar mede hij anders ſpeelt.

Ick beſiger dan elck op 't lichten van de ſegben;
Wel ſegben in der daet, die ſegben brengt op ſegben,
Die ſtadigh en op nieuws een' volle viſch-merckt geeft.

Hoe onnoozel het is, dit onderſcheidshalve met een dubbele *e* te ſchrijven, daar zulks meeſt uit den zin kan opgemaakt worden; en zoo wij alle gelijkluidende woorden wilden onderſcheiden, wel wat grooters te doen zouden vinden, wil ik hier niet aantoonen; alleen bericht ik den zoodanigen, die

zoo

Digitized by Google

zoo met ons Duitſch willen omſpringen, dat zij weinig kennis van de Duitſche tale hebben, die niet toelaat, dat men willekeurig met het in- of uitlaten van Klinkletters handele, dewijl lange of korte, enkele of dubbele Vokalen te gebruiken, veel bij ons verſcheelt; 't welk leider! bij de meeſten, zelfs bij hedendaagſche voorname Taalkenners, weinig begrepen wordt.] Men wil dus ook REDE en REDEN onderſcheiden, dat het eene zij *ratio*, het andere *ſermo* of *oratio*: gelijk blijkt bij Vondel in Koning David in Ballingſchap, in het V. Bedrijf.

Die rede ſchijnt bekleet met ſchijn van rijpe reden.

Hier is het eerſte *oratio*, het laetſte *ratio*. Maer ik zie niet dat dit alom doorgaet. Ook weet ik niet, of men het niet mag behouden. als de Grieken hun λόγος, dat *ratio*, of *ſermo*, of *oratio* betekent. Op deze wijze onderſcheiden ook onze ſchrijvers HAVE in 't Latijn *Peculium*, en HAVEN, *Portus* [Het onderſcheid in *haaf* en *haven* ſteunt op den voorgang van Kiliaan die zulks duidlijk onderſcheidt, als mede, op de taal zelf.] Vader Brant zeker wilde het onderſcheit dus gemaekt hebben, dat, gelijk *oratio* een letter meer heeft dan *ratio*, zoo ook *reden* moſt *oratio*, en *rede*, *ratio* betekenen. *Redenaer* ondertuſſchen dient te komen van *reden*, die men ſpreekt, en dus zou *reden*, naer den voorgang van Brant, *oratio* zijn. [Doch dit gaat niet door. Want *redenaar* dient te komen van 't werkwoord *redenen*: welk men verbaſterd heeft in *redeneeren*, even als *leeraar*, van *leeren*, *ſchrijver* van *ſchrijven*. Wat er voords zij van 't onderſcheidt tuſſchen *rede* en *reden*, kan men gewaar worden uit Kiliaan, te lang om hier in te laſſen, te weten, voor zoo ver het ten zijnen tijde plaats hadt. Want treedt men dieper in, dan zal men vinden, dat en, *oratio*, en *ratio*, beide oud-

tijds

Digitized by Google

tijds *rede* zonder *n* geheten hebbe. Onwederſprekelijke bewijzen zijn daar toe te ontlenen, uit het oude werkwoord *reden*, (waar voor men ook thans zegt *redenen*, en baſterd *redeneeren*,) het welk in den derden perſ. *redet* hadt, waar van, *die gek redet*, *ſtultiloquus*, waar voor men dus thans zoude moeten zeggen, *die gek reedt*, even gelijk *geeft*, voor *gevet*, 't welk oudtijds plaats hadt; welk *reden* ook in dien zin noch bij Kiliaan voorkomt, met het daar afgeleide, *reder* voor *redenaar*. Van dit *reden* kwam ook af het deelwoord *redende*, voor *redenende*, als mede *voorrede*, *narede*, *lofrede* enz. En dit zoo in beteekenis van *ratio* als van *ſermo*, gelyk dit allerklaarſt kan getoond worden uit het Vocabular. Teuthon. die in dit alles zeer breed is, zonder dat hij in het allerminſte van *reden* zelfſt. of *redenen* werkwoord melding make. *Rede* nu voor *ratio* geeft ook oorſprong aan ons bijv. *redelijk* zonder *n*. Zie ook aldaar, op REDE. Wil men *rede* en *reden* onderſcheiden? om dat het gebruik daar in thans bijna algemeen zij, zoo heb ik er niets tegen. Maar dit zal dan het gebruik doen, niet de Regelmaat der Taal, gelijk de laatſte in *haven*, en *have* wederom behoort te heerſchen boven het gebruik.]

ZEIL, O. *Oogh in 't zeil te houden komt altijdt wel te pas*, Hooft in den 133. brief. *Nu zoude ik het zeil ſtrijken*, Vondel in Virgilius IV. Boek der Lantgedichten.

ZEILAEDJE, V. *Men zoude de zeilaadje vrij hebben*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 430.

ZEIN, V. [ſeiſſen, ſikkel] Vondel in Joannes den Boetgezant, II. B. bl. 37.

Dan zal men zwaerden in ploeghijzers zien verkeeren,
Den wapenſmidt de ſpeer in eene zeîn herſmeên.

[„ *Want in eens anders eer of ampt de zein te ſlaen en*

„ zou

„ *zou mij niet betamen*, de Deckers Lof der Geldz „ bl. 7". Outh.

ZEISSEN, V. *Dat niemant de zeiſſen in de airen ſla*, Vondel in Virgil. I. Boek der Lantgedichten. Bij Dekker vinde ik het Onz. in zijn Puntdicht op den Tijdt:

't Wijkt al, hoe hecht en hart, voor 't zeiſſen van den Tijdt.

[Maar wederom Vr. in zijn Lijkdichten:

Zulks dat de dood, hoe 't ook mag gaen,
Noit in den acker van ons leven
t'Ontij de ſeiſſen komt te ſlaen.]

Dogh Moonen hout dit woort ook Vr. te zijn. [Bij Huigens mede Vr. zie bl. 367. Vondel zegt in 't meervoudig, *met vorcken, zwaerden, meſſen en zeiſſenen*, in Noach. Het Vr. geſlacht heeft reeds de Legende, bl. 101. I. D. *Met eenre ſeyſene.*]

ZELK, V. *De anderen nemen voorts de Zelk in, een duin van as en vuilnis, zoo hoogh opgehoopt uit de zoutketen, dat 'er de gantſche ſtadt voor open lagh*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 252.

ZENUW, V. *Met eene goede zenuwe*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 259. *Met eene hangende zenuwe*, Vondel in Horat. twaelfden Toezang.

ZERK, M. *t'Overdekken met eenen zerk*, Vondel voor Faëton, bl. 35.

ZET, M. *Dat zesduizent Zwitſers met eenen zet derwaerts daalden*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 172. [*Hij zet het plonderneſt met eenen zet in brandt*, de Deckers Klinkd.] Hier van verſchilt OPZET, 't geen te zien is.

[ZETE, V. [zitting;] *Te dier zeete*, Hooft in de zeden der Germ.]

ZETEL, M. *Dien zetel te verwoeſten*, Hooft in Hen-

Digitized by Google

Henrik den Gr. bl. 109. *Wij willen onverſuft ons in dien zetel zetten*, Vondel in Zungchin, bl. 49. *De gedachtenis van zijnen zetel*, Moonen in de Aenteke-ningen op zijne Poëzij, bl. 849. [Dus een enkel voorbeeld door Outh. uit Vondel bijgebracht, hier niet ter zake doet, zijnde de gemeene toeſtemming der ſchrijvers van meer gezag, dan een enkele ver-zinning van een uit die.]

ZEUG, v. *Nu zult gij een geweldige zeuge vinden leggen*, Vondel in Virgil. V. Boek der Eneade. [Of ook *Zoge*. *Het jongk van eene zoghe*, Vondel Virgil. En. XII. B.]

ZEUNIJ, v. *Die een varken aen de zeunij van zijn blaazoen voerde*, Hooft in den 138. brief.

ZICHT [*zeiſen* bij Kiliaan] v. *Niemant ſla de zicht in 't rijpe korenlant*, Vondel in Virgil. I. Boek der Lantgedichten.

ZIEKTE, v. *Die ried hem den Koning met een gemaakte ziekte te paaien*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 80. *D'oirzaek der ziekte*, Vondel in Horatius 2. Lierzang des II. Boeks. *Ziekheit* zegt Melis Stoke in Florens den Vden.

ZIEL, v. *De ernſthaftigheit eener ziele*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 60. *Die zijn groote ziel ten beſte gaf*, Vondel in Horatius 12. Lierzang.

ZIJDE, v. Het zij dit betekent *ſericum* in 't La-tijn, of *latus*, het is van 't vrouwel. geſlacht. Zoo dat men niet zeggen moet met het graeu, *Aen dit zijde*, enz. Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 7, *Aen dezelve zijde*. Vondel in d'Opdragt van Joſef in Dothan: *Die U. E. op de zijde hangt*. Dekker in den Inhout van Joannes den Dooper, *Naer de ſtrengſte zijde te hellen*. In de andere betekeniſſe vint men het bij Vondel in 't Berecht voor Adam in balling-ſchap: *Sint Jan gedenkt de witte zijde*. [En Joſeph in 't Hof, *En kleet hem braef in witte zije*.]

ZIJP,

Digitized by Google

ZIJP, een uitgemalen meer, ten noorden der ſtadt Alkmaer, V. *Tot aan de Zijpe*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 436.

ZILVER. O. *'t Zilver voor 't ſlijk*, Hooft in den 58. brief. Zie GOUT.

ZIN, M. *In zijnen zin*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 8. *Beveel het papier niet terſtont al wat u in den zin ſchiet*, Vondel in de Aenleidinge ter Nederd. Dichtkunſt. *Hier op openbaart Godt Abraham, wat hij in den zin heeft*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 24.

[*Geboren uit het oog of uit den zienden zin.* Deckers Puntd. I. Boek.] Door een misbruik zegt men veel, *Hij heeft dat in 't zin.* Het is ſtraettael. Evenwel vint men het in de Andromache van Racine, vertaelt door 't kunſtgenootſchap dat voor zinſpreuk voerde NIL VOLENTIBUS ARDUUM: *Gij hebt in 't zin niet te verdienen.* En Joachim Oudaen, anders een beroemt ſchrijver, is 'er niet vremt van, gelijk in zijne ſchriften te beſpeuren is: nochte ook Konſtantijn Huigens, Heer van Zuilichem. [Beter D. Coornh. in Cicer. Plichten, bl. 171; *Daeromme verwondert my wat Theophraſtus in den ſin magh zijn ghekomen.* Ook Hooft in Henr. den Gr. bl. 127. *Het een in den zin te hebben, en het ander te ſchrijven ſtaat mij niet aan*, en bl. 57, *Maar dat hem, tot noch toe, minſt in den zin, ende laatſt opgekomen was.*] Dogh de oirſprong van dit wangeluit is van hooger tijden. Te weeten van outs plagh men dit woort ook Vr. te gebruiken, *In de zin:* waer voor allengs bij verkorting gezegt wert, *In d'zin*, dewijl de *D* geſtelt voor de *Z* al te hart was om in ſtant te blijven. Nu blijft het Mannel. geſlacht onwrikbaer. [Dit komt mij wel zoo natuurlijk en klaar voor, als het geen hieromtrent L. ten Kate

Digitized by Google

zegt I. Deel bl. 466. in de geſlachttoetſe op ZIN; alzoo ik niet geloof dat de oorſprong van dit Onz. in het IJſlandſche te zoeken zij. Diergelijk als de heer Hoogſtr. opgeeft, vinden wij ook plaats te hebben in de ſpreekwijs *in 't war* en *op 't hef*. En ik meene dat hiertoe ook kan gebracht worden de plaats van M. Stoke bl. 36. a. *Want ghi mi ſelue brocht in 't ſtric.* Dat anders M. is, zie op STRIK en L. ten Kate, I. Deel bl. 454.]

ZINNEPOP, V. *In een geeſtelijke zinnepop*, Hooft in den 58. brief. Zie POP.

[ZODE, V. *In zulck een verſche zode*, Vondel Leeuwendalers; voor *gleba, ceſpes*. Zie ZOODE.]

ZOEN, M. *Men had gewenſt den zoen met de Pompejaner partije*, Hooft in Tacitus VI. Boek. Vondel in de Altaergeheimeniſſen, bl. 61.

Daer 't onrein hart beſmet dien loutren zoen.

Dekker in den Goeden Vrijdagh:

Dat bloet, dat ons den zoen des hemels koopen moet.

[„ Zoo zegt ook G. Brandt, ſtigtel. Ged. bl. 99.

„ *Gedenck, Heer, aen uw' Zoon, en zijnen zoen.*

„ doch dan beteekendt *zoen, verzoening, expiatio,* „ *piaculum*, waar van daan *rantzoen* of *ranſoen*. [hier aan zoude ik twijfelen. De Franſchen zeggen *rençon* of *rançon*.] Voor een ander *zoen; zijn* „ *vrijſter eenen zoen geven*, M." Outh. Hier van is een voorbeeld uit Heinſ. Paſtorael bij den heer Huydecoper bl. 463, bij gelegenheid dat die heer van het onderſcheid ſpreekt, dat de oude ſchrijvers maken tuſſchen *zoen* en *kus*.]

ZOG, O. *De vijantſchappen der huizen worden Vorſten kinderen in 't zog gegeven*, Hooft in de Aentekeningen op Henrik den Gr. bl. 6. *Dees huurling ont-*

Digitized by Google

ontrekt den lammeren het zog, Vondel in Virgil. III. Herderskout. [Voor het ſpoor dat een ſchip maakt, bij Kiliaan niet dan onder den naam van *ſock* of *ſok* bekend, (*ſalcus maris*) ook Onz. *Geen averechtze ſtappen misleiden nu de kiel in 't zog van ſnooden buit*, Vondel Inwij. van 't Stadh. *Daer d'een voorzwemt, d'andre zich in 't zog der weêrga mengelt*, Vondel Bruiloftd.]

ZOLDER, M. *Bij den opperſten zolder*, Vondel in Virgil. II. Boek der Eneade. Maer Hooft heeft het Vr. in de Nederl. Hiſt. bl 423; *Op de zolder*. Zoo ook bl. 983. Moonen volgt Vondel. [En ook de Decker, *Ik doe hem aen den zolder hechten*, in 't beklag van Monime.]

ZOMER, M. *In den zelven zomer*, Hooft in Tacitus XIII. Boek. *Wanneer de weſtewint den zomer inlokt*, Vondel in Virgil. III. Boek der Lantgedicht. *Gelijk ſneeu in den zomer paſt*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 38. Dekker in zijn Geboortedicht op Chariclea:

Laet maer den zomer van uw leven
Ook zonder vrucht niet henen zweven.

ZON. Hoe vremt het ook ſchijnen magh, dit woort is Vr. *Met de zon*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 45. *Anderen ſchilderen de zon met houtkole*, Vondel in de Aenleiding ter Nederd. Dichtkunſt. *In haer heeft hij der zonne een hutte toebereit*, Antonis de Hubert in den XIX. Pſalm. En niemant, die gevordert is in de ſchriften van Hooft en Vondel, en andere opbouweren onzer tale, heeft het oit anders gebruikt. Vollenhove in zijn Kruistriomf: *Met de middagzon*. Antonides voor den IJſtroom: *Gelijk de noordzee de zonne blindt*. Moonen in de Lijkpredikatie over Koningin Maria: *Het weldadig licht der zonne*. Huigens in den Goeden Vrijdagh: *Wat let de*

Digitized by Google

de middagzon, hoe? luſt haer niet te blinken? Geeraert Brant in zijnen Morgenzang:

De loop der zon in haere baen
Leer' tijdt en ſtonden gade ſlaen
Om in uw' dienſt te leven,
Haer glans verbeelt de Majeſteit
Der allerzaligſte eeuwigheit.

Jeremias de Dekker in zijnen Lijdenden Chriſtus: *Gerezen voor de zon.* Laurens Bake in 't Hoge Liet:

Daer palm noch mirt de ſtralen ſtuiten
Der Zuiderzonne.

Lukas Rotgans in zijnen brief aen Vollenhove: *Gebraden door de zon.* Mijn zalige Vader ook, wiens nettigheit hier omtrent ik niet zie, waerom ik behoeve t'ontveinzen in het begin van zijn Voorhof:

Nu ik de ſchaduwe den rugge keer, verlicht
De zon met haren glans mijn dompigh aengezicht.

Zoodat de Droſt Hooft zich eene al te groote vrijheit inwilligt in den brief van Men. aen Helena:

Hun vorſt ('t zij veer van ons)
Is altijdt morgenſtar, of baſtaartbroêr des zons.

te meer daer hij de vrouwelijke benaminge zoo duidelijk gebruikt in 't begin van Geeraert van Velzen:

En gij, welzaelge zon, ô moeder zulker klaerheit!

Brederode zegt ook bij verzinning of misvatting in Lucelle:

Gelijck de zon bewijſt
Sijn grootheit, als hy rijſt.

[wâar mede enigzins gelijk ſtaat 't geen Vondel bl. 273. I. Deel der Poëzij zegt:

Zoo

Digitized by Google

Zoo rijſt de vorſt van 't licht des morgens, eer hij rijſt.

Het voorbeeld des *zons* van Hooft is walglijk. Men hoore hier van den heer Vollenhove in zijn gedicht aan de Nederd. Schrijvers. Poëz. bl. 566. Men zie er van op MIN, waar wij breder handelen over het geen hier door onzen Schrijvers is te boek geſteld.]

ZONDE, v. *Dat hij zijnen zoone de zonde vergeven wilde*, Hooft in de Hiſtorie van de Medicis, bl. 26. *Door de zonde quam de doot*, Vondel voor Adam. *D'overblijfſels der oude zonde*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 7.

ZONDT, een naeute der Ooſtzee in Denemarken, v. *'t Sluiten der Zondt*, Hooft in de Nederl. Hiſtorien, bl. 1159. Vondel in de Poëzij, II. Deel bl. 22.

Ten ſteun der zeven landen
En al de rijken van de Zont.

[ZONNEWIJZER, m. *De ſchaduw gaet haer gang rondom den zonnewijzer*, Vondel in Salomons III. Bedr.]

ZOODE, m. *Cezar heeft de eerſte zoode geleit*, Hooft in Tacitus I. Boek. *Brengt hier een groene zoode*, Vondel in Horatius 19. Lierzang.

ZOOL, v. *Als hij de zool over den drempel zette*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 59. *Met gezwinde zool*, Vondel in Hippol. bl. 12. [*Zonder hare zool te ſprengkelen met baren*, Vondel Virgil. Eneade VII. Boek.]

ZOOM, m. *Ter wederzijden heeft het een' veenigen zoom*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 82. *De ſpeer klieft den zoom van het pantſer*, Vondel in Virgil. XII. Boek der Eneade.

Digitized by Google

ZORG, V. *Door zonderlinge zorge*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 26. *Ik draeg geen mindere zorg*, Vondel in Virgil. V. Boek der Eneade. *Goederen met angſtige zorge bewaert*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtv. bl. 30.

ZOUT, O. *Voor den Haring in 't zout*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 103. *Het zout der wijsheit*, Vondel in d'Opdragt van Salmoneus.

ZUCHT, voor *genitus*, M. *Altidts ſmoorde den zwaren zucht*, Vondel in Virgil. X. B. der Eneade. *Wat wenſcht gij met dien zucht?* Dezelve in Joſef in Egipten. Voor eene begeerte is 't Vr. *Met een wijthſftig verkundigen zijner zucht*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 24. *Al te groot eene zucht*, Vond. Horat. III. B. 3. Lierz. *Eene hartgrondige erkenteniſſe van de goede zucht*, Antonis de Hubert in de voorreden van zijn Lofboek. *Leert eens de zotte zucht tot 's werrelts eer vergeten*, Dekker in den Goeden Vrijdagh. [Men make hier wel onderſcheid tuſſchen ZUCHT (*genitus*) uit droefheid veroorzaakt, en ZUCHT (*cupiditas*) genegenheid, begeerte, trek. In den eerſten zin is 't altoos M., in den tweden zin Vr. M is, *Zij geeft den allerlaſten zucht*, Vondel de Kruisberg. *t' Elckens met een' diepen zucht*, Vondel I. Deel der Poëzij. Vr. voor *cupiditas;* waar toe behooren *geldzucht; Indien ge uwe geltzucht temt*, Vondel Hor. gez. II. 2. „Dus gebruikt „ ook Dekker altijd het woord *geldzucht* Vr. te „ meer, dewijl hij haar als een godinne invoert" [doch deze reden heeft hier geen plaats] maar „ nogtans gebruikt hij *roofzugt* M. zeggende *den* „ *roofzucht breidelen*, in zijnen Lof der Geldz. bl. 3". [dit meen ik is in de latere uitgaaf veranderd in, *de roofzucht.*] „ Ger. Br., de oude, gebruikt egter alle „ deeze woorden *wraakzucht*, *weetzucht*, *ſcheurzucht* „ *eerzucht*, *ſtaatzucht*, overal Vr. Zie zijne ſtigtel. „ Rijmen bl. 144. en Vreedz. Chriſt. bl. 2, 6, „ enz. En bij Hooft in Henr. den Gr. bl. 13, is „ *ſtaat-*

Digitized by Google

„ *ſtaatzucht* ook Vr. *Die hunne ſtaatzucht te werke* „ *leggen*". Oudh. [En dit gelijk wij reeds gezien hebben, te recht.]

ZUIGELING. Zie AENBIEDING. Waar uit blijken zal de misſlag van Dekker in zijn Gedichten ROMES OUDE IJVER. Want daar zegt hij, *Heteder zuigeling.* [Dit wil ik voor geen' misſlag gedoemd hebben; de Decker volgt daar in goede voorgangers. *Zij drukt de borſt met 't zuigeling*, Vondel in 't Lijkoffer van Maagdeborg. Zoo ook in de Inw. des Chriſten Tempels. Zoo zegt ook Vondel, *Vondeling* O. in 't Lof der Zeev. *Weg met dit Vondeling, dien aterlinxen baſtert.* Echter is 't een verbaſtering, dan die Dekker ook navolgt. *Jongeling* vonde ik, in de Orangielelie van Leiden voor Haarlem. *Als 't Jongelingh vermeten.*]

ZUIL, V. *Schop de ſtaende zuil niet om verre*, Vondel in Horatius I. Boek 35. Lierzang. *Gij kapt de groote zuil van uwen ſtaet ter neêr*, Dekker in de Klagte over Karel den I.

ZUIVEL, O. *Dit ſmijdigh zuivel*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 161.

[*Dikwijls voert bij met zijn raên*
Grazigh zuivel ſtêwaert aen.

Poot in zijn Akkerleven I. D. bl. 370.]

ZUL'T, O. *Met gemuskert zult*, Hooft in de eerſte Nieumare van Boccalini.

ZWAEIJ, M. *Hij nam eenen zwaaij tot deftiger dingen*, Hooft in Tacitus VI. Boek. *Met eenen geweldigen zwaeij*, Vondel in Virgilius X. Boek der Eneade.

ZWAEN, V.

[*Zij treên Kaïſters boort, die wit*
Van langgebalsde zwanen zit,

Digitized by Google

Die in de zuivre plaſſen
Haer blanke pluimen waſſen.

Vondel in Palamedes.

Hij zet zich neffens de Dirceeſche Zwaen, den roem der Grieken.

Vondel Roomſche Lier. Zoo *vlietzwaen. Ick zal 't bedrog der vlietzwaen niet ophalen.* Vondel Ovid. Heldinnebr. de VIII. Zie ook het Vr. in dien fraaien Rei of liever Zwanenzang, bij Vondel in Noachs Treurſp.] Dekker in den brief van Dido aen Eneas;

Dus zing ik, als de zwaen door ziekte neérgeſlagen
Omtrent Meander zingt aen 't einde van haer dagen.

ZWAERT, O. *Die han geloof afgingen, zouden 't zwaart krijgen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 81. *D'offerprieſters verbergen het zwaert*, Vondel in d'Opdragt van Koning David herſtelt. *Die hem van ſtonden aen in den kerker voor 't zwaert doet bukken*, Dekker in den Inh. van Joannes den Dooper.

ZWAERTE, V *De peenen zouden de zwaarte der misdaden niet opwegen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 95. *Om de zwaerte van het ſchip*, Vondel in Virg. V. B. der Eneade.

ZWALUW, V. *Eene zwarte zwaluwe met haere ſlagpennen*, Vondel in Virg. XII. B. der Eneade.

ZWANG, M. *Heeren van den meeſten zwang ten hove*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 981. [*De Godtsdienſt ga in vollen zwang*, Vondel David in Ballingſchap.]

[ZWANS, [ſtaart] (*cauda*) V. *Hij joegh de voſſen in het koren met vuurwerk in de zwans*, Vondel Helden Gods.]

ZWARM, M. *Wanneer gij den zwarm ziet vliegen*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantged.

ZWAVEL, V.

De

Digitized by Google

De beirſpits treft den navel
Der halve mane fel met roode en blaeuwe zwavel
En vlammen ſlag op ſlag.

Vondel in Lucifer bl. 58. *En Scille ontduikt de vlam der zwavel*, Antonides in zijn Lijkdicht op de Ruiter.

ZWEEMSEL, O. Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 162; *De burgers hadden 'er geirne dat zweemſel af behouden.* Vondel in het II. Bedr. van Joſef in Egipten:

Het zweemſel, en die gaven
Getuigen hoe hij nam zijn oirſprong uit de braven.

ZWEEP, V. *Met de zweep*, Vondel in Virg. III. Boek der Lantged. [*Van de zweep berooft*, De Decker in de Klacht der Paarden. Vondel Virg. Eneade VII. Boek bl. 261, *Klaterde met de zweep.*]

ZWEER, V. *In zekere loopende zweer*, Hooft in de Hiſt. van de Medicis bl. 10.

ZWEET, O. *'t Koude zweet*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 289. *Toen brak mij het koude zweet uit*, Vondel in Virg. III. Boek der Eneade. *Dat zweet, dat heilzaem zweet*, Dekker in den Goeden Vrijdagh.

ZWENK, M. *Om eenen zwenk over 't vervolgh te laaten gaan*, Hooft CX. Brief.

ZWERK, O. *Tegens 't zwerk*, Hooft in den 47. brief. *Wanneer de reij der Pleiaden het zwerk ſcheurt*, Vondel in Horatius XIV. Lierzang des IV. Boex.

ZWIER, M. *In den zwier van't prijken*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 175. *Zich met eenen luſtigen zwier omkrullen.* Vondel in Virg. III. Herderskout. [Zoo zegt ook Poot in de Minned. I. D. bl. 185, in den Maagdenr. der Rom.

Dit boorden d'afgelege liên,
Die quamen om den zwier te zien.]

Digitized by Google

ZWIJM, V. *Tot verquikking der zwijme.*, Hooft in Tac. aen 't einde van 't VI. Jaerb.

[*En Lukas, die in Griekſch met zijne letter ſteef*
De duiſtre zonnezwijm.

Vondel Beſpieg. V. Boek.]

ZWIJN, O. *Het zwijn komt t'huis*, Vondel in Virg. II. Boek der Lantged. [*Het vreeſlijk boſchzwijn*, Vondel I. Deel der Poëzij bl. 172.]

ZWOORT, O. *'t Zwoort van den velde*, Hooft in den 10. brief.

Digitized by Google

REGISTER DER NAEMWOORDEN.

Gemerkt met hunne Geſlagtletteren. (*)

A.

A, V.
Aa, V.
Abe, O.
Abdij, V.
Abeel, V.
Abydus, *
Acheron, M.
Acht, V.
Achterdocht, V.
Achterklap, M.
Achterſtal, M.
Achterſteven, M.
Adder, V.
Adelaer, M.
Adel, M.
Adeldom, M.
Adem, M.
Ademtogt, M.
Ader, V.
Aek, V.
Aemſtel, M.
Aenbieding, V.
Aendacht. V.
Aendrift V.
Aengezicht, O.
Aenhang, M.
Aenklacht, V.
Aenkomſt, V.
Aenloop, M.
Aenſchijn, O.
Aenſlag, M.
Aenſtoot, M.
Aenval, M.
Aenvang, M.
Aenwas, M.
Aenzicht, O.
Aenzoek, O.
Aep, M.
Aerdbodem, M.
Aerde, V.
Aers, M.
Aert, M.
Aertrijk, O.
Aes, O.
Aeſſem, M.
Afbrek, M.
Afbreuk, V.
Afgang, M.
Afgront, M.
Afkeer, M.

(*) [Men neme in acht, dat woorden met een * geteekend, in de Geſlachtlijſt zelf moeten worden nageſlagen.]

Digitized by Google

Afkomſt, V.
Aflaet, M.
Afrika, O.
Affcheit, O.
Affiant, M.
Aftogt, M.
Aftrek, M.
Afval, M.
Afuit, V.
Air, V.
Akademij, V.
Akant, M.
Akker, M.
Akonijt, O.
Al, *
Albaſt, O.
Albula, M.
Alchimij, V.
Alfeus, M.
Algidus, M.
Alkoran, M.
Almanach, M.
Alpen, V.
Altaer, O.
Am, V.
Ambacht, O.
Ambaſſade, V.
Amber, *
Ambroos, *
Ametiſt, M.
Ammirael, M.
Ambt. O.
Amſtel, M.
Anbeelt, O.
Andoren, M.
Angel, M.
Angſt, *
Anio, M.
Anker, O.
Antwoort *
Anxt, *
Apoſtelſchap, *
Appel, M.
Aptheek, V.
Aracijnt, M.
Arar, M.
Ararath, M.
Arbeit, M.
Arent, M.
Argernis V.
Ark, V.
Arm, M.
Armoede, V.
Arn, *
Arſenael, O.
Artſenij, V.
As, V.
Aſch, V.
Athenen, O.
Atheſis, M.
Atlas, M.
Avont, M.
Avontuur, *
Autaer, O.

B.

B, V.

Babok, M.
Badt, O.
Badtſtove, V.
Baeij, *
Baek, *
Baen, V.
Baer, V.

Digitized by Google

Baerſchap, O.
Baert, M.
Baet, V.
Bajert, M.
Bak, M.
Baken, O.
Bakhuis, O.
Bal, M.
Balg, M.
Balij, V.
Balk, M.
Ballaſt, M.
Balling, V.
Ballingſchap, *
Balſem, M.
Ban, M.
Bandt, M.
Banier, V.
Bank, V.
Banket, O.
Banniſſement, O.
Barmte, V.
Baring, V.
Barning, V.
Bas, M.
Baſiliskus, M.
Baſt, M.
Baſtille, V.
Bauw, M.
Bazuin, V.
Bed, O.
Bede, V.
Bederf, O.
Bedevaert, V.
Bedgenoot, *
Bediedſel, O.
Beding, O.
Bedragh, O.
Bedrijf, O.
Bedrijfal, M.
Bedrog, O.
Beek, V.
Beelt, O.
Beemſter, V.
Beemt, M.
Been, *
Beer, M.
Beereklauw, O.
Beeſt, O.
Beet, *
Begeerte, V.
Begin, O.
Behangſel, O.
Behoef, O.
Behoefte, V.
Behoudenis, V.
Behulp, O.
Bejagh, O.
Beitel, *
Bek, M.
Bekentenis, V.
Beker, M.
Bekken, O.
Bekkeneel, O.
Bekommering, V.
Bekomſt, V.
Bel, V.
Belang, O.
Beleg, O.
Beleit, O.
Beletſel, O.
Belhamel, M.
Belofte, V.
Beloop, O.

Digitized by Google

Belul, O.
Belt, V.
Bende, V.
Beraedt, O.
Berecht, O.
Berg, M.
Berkemeier, M.
Beroep, O.
Beroerte, V.
Berou, O.
Bert, O.
Bes, Bezie, V.
Beſcheer, O.
Beſcheit, O.
Beſluit, O.
Beſchutting, V.
Beſſem, Bezem, M.
Beſt, V.
Beſtant, O.
Beſtek, O.
Beſtervenis, V.
Beſtier, O.
Betuw, V.
Bevang, O.
Bevel, O.
Beugel, M.
Beuk, M.
Beukelaer, *
Beul, M.
Beurs, V.
Beurt, V.
Bewijs, O.
Bewint, O.
Bezaen, V.
Bezem, M.
Bezit, O.
Bezwaer, O.
Biecht, V.
Bier, O.
Bij, Bije, V.
Bijbel, M.
Bijl, V.
Bijtebaeu, M.
Bisdom, O.
Bitter, O.
Bitternis, V.
Bladt, O.
Blaem, V.
Blaer, V.
Blaes, V.
Blaesbalg, M.
Blaeskaek, M.
Blank, M.
Blankheit, V.
Blas, M.
Blazoen, O.
Blijde, V.
Blijk, O.
Blijſchap, V.
Blik, M.
Blixem, M.
Bloei, M.
Bloeiſel, O.
Bloem, V.
Bloeſem, M.
Bloet, *
Blok, O.
Blos, O.
Bobbel, V.
Bocht, V.
Bode, *
Bodem, M.
Bodt, O.
Boedel, M.
Boeg, M.
Boei, V.

Digitized by Google

Boejer, M.
Boek, O.
Boekſtaef, V.
Boekweite, V.
Boel, *
Boellaedje, V.
Boelſchap, *
Boete, V.
Boezem, M.
Bof, V.
Bogt, V.
Boha, M.
Bok, M.
Bol, M.
Bolpees, V.
Bom, V.
Bommel, M.
Bondel, M.
Bondigheit, V.
Bonet, V.
Bontgenootſchap, *
Bootſchap, V.
Boog, M.
Boom, M.
Boomgaert, M.
Boort, *
Boosheit, V.
Booswicht, M.
Boot, *
Bootsgezel, M.
Bordeel, O.
Borg, M.
Borgerſchap, *
Bors, beurs, V.
Borſt, *
Borſtweer, V.
Bos, M.
Boſch, O.
Boſchaedje, V.
Bòsfor of Bosforus, M.
Boter, V.
Bout, M.
Bouw, M.
Bouwen, M.
Bouwſel, O.
Boxen, V.
Braek, V.
Brak, M.
Brant, M.
Bras, M.
Bravade, V.
Breéde of breette, V.
Breekſpel, M.
Breidel, M.
Brein, O.
Bres, V.
Breuk, V.
Brief, M.
Briel, M.
Bril, M.
Brod, V.
Broederſchap, zie Prieſterſchap.
Broek, V.
Brok, M.
Bron, V.
Broos, V.
Broot, O.
Brouwte, V.
Brug, V.
Bruiloft, V.
Bucht, M.
Bui, V.
Buidel, M.
Buik, M.
Buit, M.

Digitized by Google

Bukking, V.
Bulle, V.
Bul, een ſtier, M.
Bulbak, M.
Bulſter, V.
Bult, M.
Bundel, M.
Burg, M.
Burgermeeſterſchap, *
Burgerſchap, *
Bus, V.
Buurt, V.

C.

C V.
Cedel of ceel, V.
Ceder, M.
Cel, V.
Chaos, M.
Charente, V.
Cherub, M.
Chimeer, V.
Cikorei, V.
Cymbel, V.
Ciment, O.
Cypres, M.
Ciprus, O.
Cirkel, M.
Cyter, V.
Citroen, M.

D.

D V.
Dagement, O.
Daeler, M.
Daet, V.
Daeu, M.
Dagh, dagge, *
Dageraet, M.
Dak, O.
Dal, O.
Dam, M.
Damp, M.
Danauw, M.
Dank, M.
Dankheb, O.
Dans, M.
Dapperheit, V.
Darm, M.
Das, M.
Daunie, O.
Dauw, M.
Deeg, O.
Deel, O.
Deernis, V.
Deeſſem, M.
Degen, M.
Deken, V.
Delling, V.
Demer, M.
Den, M.
Deſſein, O.
Deugt, V.
Devijs, O.
Deun, M.
Deur, V.
Dexel, O.
Diamant, *
Dicht, O.
Dieſſtal, M.
Diefte, V.
Dienſt, M.

Digitized by Google

Diep, O.
Diepte, V.
Dier, O.
Dierte, V.
Dije, V.
Dijk, M.
Dijkagie, V.
Dijl, V.
Dijning, V.
Dikte, V.
Dille, V.
Dinkel, V.
Diſch, M.
Diſſel, M.
Diſtel, V.
Doek, *
Doel, O.
Doft, V.
Dog, M.
Doier, M.
Dolfijn, M.
Dolk, M.
Dom, M.
Dommel, M.
Domp, V.
Donauw, M.
Donder, M.
Donker, O.
Dons, O.
Dooier, M.
Doolhof, M.
Doop, M.
Doopſel, O.
Doos, V.
Doot, *
Dootſteek, M.
Dop, M.
Doren, M.
Dorp, O.
Dorpel, M.
Dorſt, M.
Dos, M.
Draei, M.
Draeiboom, M.
Draek, M.
Draet, *
Draf, M.
Dragt, V.
Drang, M.
Drank, M.
Dreef, V.
Dreigement, O.
Drek, M.
Drempel, M.
Dreun, M.
Drieling, M.
Drieſcht, M.
Drievoet, M.
Drift, V.
Dril, M.
Droes, M.
Droeſſem, M.
Drom, M.
Dromedaris, M.
Drommel, M.
Dronk, M.
Dronkenſchap, V.
Droogte, V.
Droom, M.
Drop, *
Druif, V.
Druk, M.
Drup, *
Druppel, M.

Digitized by Google

Dubbelt, O.
Duif, V.
Duiker, M.
Duim, M.
Duin, V.
Duiſter, O.
Duiſternis, V.
Duit, M.
Duivel, M.
Dut, M.
Duur, M.
Duurte, V.
Duw, M.
Dwang, M.
Dwerling, V.

E.

E V.
Ebbe, V.
Echt, *
Edeldom, M.
Edik, Eek, M.
Eechenis, V.
Eed, M.
Eekel, M.
Eekelaar, M.
Eemer, M.
Eems, V.
Een, O.
Eendragt, V.
Eer, V.
Eeuw, V.
Efod, M.
Egel, M.
Egge, *
Ei, O.
Eigendom, *
Eigenſchap, V.
Eik, M.
Eikelaar, M.
Eilant, O.
Eind, O.
Eiſch, M.
El, V.
Elant, M.
Elboog, M.
Elefant, M.
Element, O.
Elende, *
Elixir, O.
Elleboog, M.
Els, M.
Elve, V.
Emmer, M.
Engel, M.
Engte, V.
Enkel, M.
Ente, V.
Eppe, V.
Erf, *
Erfgenaem, *
Eridaen, M.
Ernſt, M.
Erts, M.
Ervarenis, V.
Eſch, M.
Eskuriael, O.
Etmael, O.
Etna, M.
Etter, M.
Evangeli, O.
Evel, O.
Evenaer, M.

Digitized by Google

Eufraet, M.
Eure, V.
Eurotas, M.
Exempel, O.
Exemplaer, O.
Ezel, M.

F.

F V.
Fabel, V.
Fael, V.
Faem, V.
Fakkel, V.
Fatſoen, O.
Feeſt, V. O.
Feeſtoen, V.
Feil, V.
Fenix, M.
Fierte, V.
Filoſoof, M.
Flaeuwte, V.
Flerecijn, O.
Fleſch, V.
Fleur, M.
Flits, M.
Floers, O.
Fluit, V.
Fluweel, O.
Fok, V.
Fonk, V.
Fontein, V.
Form, *
Forneis, O.
Fortuin, V.
Fout, V.
Franje, V.
Francijn, O.
Fruit, O.
Fuik, V.

G.

G V.
Gade, V.
Gading, V.
Gaef, V.
Gaerde, *
Gal, V.
Galbaen, M.
Galeas, V.
Galei, V.
Galerij, V.
Galg, V.
Galioen, O.
Galm, M.
Gang, M.
Ganges, M.
Gans, V.
Gareel, O.
Garen, O.
Garf, O.
Garonne,
Garſt, V.
Gas, V.
Gaſt, M.
Gat, O.
Gave, O.
Gebedt, O.
Gebeente, O.
Gebergte, O.
Gebiet, O.
Gebit, O.
Geblaet, O.

Digitized by Google

Gebodt, O.
Geboefte, O.
Geboomte, O.
Geboorte, V.
Gebou, O.
Gebraet, O.
Gebrek, O.
Gebroederſchap, *
Gebroet, O.
Gebroetſel, O.
Gebrom, O.
Gebruik, O.
Gebulder, O.
Gebulk, O.
Gebuurſchap, *
Gedacht, O.
Gedachtenis, V.
Gedaente, V.
Gedans, O.
Gedarmte, O.
Gedeelte, O.
Gedenkenis, V.
Gedierte, O.
Geding, O.
Gedommel, O.
Gedrang, O.
Gedrocht, O.
Gedruis, O.
Geduit. O.
Geeſſei, M.
Geeſt. M.
Geeſtendom, O.
Geete, V.
Gegrim, O.
Geheim, O.
Geheimenis, *
Gehemelte, O.
Geheugenis, *
Gehucht, O.
Gejammer, O.
Geil, O.
Geit, V.
Gekerm, O.
Geklank, O.
Geklater, O.
Geklikklak, O.
Gekrak, O.
Gekrijt, O.
Gelaet, O.
Gelach, O.
Geldzucht, V.
Gelegenheit, V.
Geleide, O.
Gelidt, O.
Geloei, O.
Geloof, O.
Gelt, *
Geluit, O.
Geluk, O.
Gemael, *
Gemalin, V.
Gember, V.
Gemeen, O.
Gemeenebeſt, O.
Gemeenſchap, V.
Gemeente, V.
Gemoed, O.
Gemompel, O.
Gemor, O.
Genade, V.
Genot, O.
Geneugte, V.
Genootſchap, *
Genot, O.

Digitized by Google

Gepeupel, O.
Geraemte, O.
Geraes, O.
Gerammel, O.
Gerecht, O.
Gereetſchap, O.
Gerijf of gerief, O.
Gerit, O.
Geroep, O.
Gerucht, O.
Geruiſch, O.
Geſchal, O.
Geſchenk, O.
Geſchil, O.
Geſchrei, O.
Geſchrift, O.
Geſchut, O.
Geſlacht, O.
Geſnor, O.
Geſp, M.
Geſpan, O.
Geſprek, O.
Geſpuis, O.
Geſtalte, *
Geſtaltenis, V.
Geſtarnte, O.
Geſteen, O.
Geſteente, O.
Geſteltenis, V.
Geſtoelte, O.
Getal, O.
Getier, O.
Getij, O.
Getoet, O.
Getokkel, O.
Getommel, O.
Getrappel, O.
Getrippel, O.
Getrommel, O.
Getuigenis, *
Gevaer, O.
Gevaert, O.
Geval, O.
Gevecht, O.
Gevel, M.
Geveſt, O.
Gevlei, O.
Gevoelen, O.
Gevolg, O.
Geur, M.
Gewaed, O.
Gewag, O.
Gewas, O.
Geweer, O.
Gewei, O.
Gewelf, O.
Gewelt, O.
Geweſt, O.
Geweten, O.
Gewicht, O.
Gewin, O.
Gewiſſe, O.
Gewoel, O.
Gewoonte, V.
Gewout, O.
Gewricht, O.
Gezag, O.
Gezang, O.
Gezantſchap, O.
Gezeet, O.
Gezelſchap, O.
Gezicht, *
Gezin, O.
Gicht, V.

Digitized by Google

Gier, M.
Gift, *
Gild, O.
Gis, V.
Giſt, V.
Git, *
Glans, M.
Glas, O.
Glimp, M.
Gloet, M.
Gloor, M.
Glop, O.
Glorie, V.
Glos, V.
God, M.
Godtsvrucht, V.
Goedt, O.
Golf, V.
Gondel, V.
Gooi, *
Gordel, M.
Gordijn, V.
Gorgel, M.
Gout, O.
Graed, M.
Graet, V.
Graeffchap, O.
Graen, O.
Graeu, *
Graf, O.
Graft, V.
Grain, O.
Gramſchap, V.
Granaet, *
Gras, O.
Greep, *
Grein, O.
Grendel, M.
Grens, V.
Greppel, V.
Griffoen, M.
Grijns, V.
Grift, V.
Gril, V.
Grim, V.
Groef, V.
Groei, M.
Groen, O.
Groente, V.
Groep, V.
Groete, *
Groeze, V.
Gront, M.
Grontveſt, V.
Groom, O.
Grootte, V.
Grop, V.
Gros, O.
Grouwel, M.
Gruis, O.
Gruwel, M.
Guig, V.
Gulden, M.
Gunſt, V.
Gunſtjagt, V.

H.

H V.
Ha, V.
Haeg, *
Haegdis, V.
Haek, M.

Haen,

Digitized by Google

Haen, M.
Haenekraei, M.
Haer of hair, O.
Haerlok, V.
Haervlecht, V.
Haes, *
Haeſt, V.
Haet, M.
Hag, V.
Hagedoorn, *
Hagel, M.
Hak, *
Hakkenei, V.
Hal of hel, O.
Halfter, M.
Halm, M.
Hals, M.
Ham, V.
Hamei, V.
Hamel, M.
Hamer, M.
Handel, M.
Handeling, V.
Hans, *
Hant, V.
Hanteering, V.
Hantſchoen, M.
Hantſchrift, O.
Hantvatſel, O.
Hantveſt, V.
Hantvol, V.
Haring, M.
Harnas, O.
Hark, V.
Harp, V.
Harpij, V.
Harpoen, M.
Harſt, M.
Hart, O.
Hartewee, O.
Hartstocht, *
Hartogdom, O.
Have, V.
Haven, V.
Havik, M.
Hazelaer, M.
Hebrus, M.
Hecht, O.
Heerlekij, V.
Heerſchap, O.
Heerſchappij, V.
Hef, V.
Hegh, V.
Heide, V.
Heidendom, O.
Heiligdom, O.
Heij, V.
Heil, O.
Heilig, M.
Heir, O.
Heirſpits, *
Hek, O.
Hekel, M.
Hel, *
Helft, V.
Helikon, M.
Hellebaert, *
Heller, M.
Helling, V.
Helm, M.
Helmet, O.
Hemel, M.
Hemt, O.
Hemus, M.

Digitized by Google

Hen, V.
Hengſt, M.
Hennep, O.
Herberg, V.
Herfst, M.
Herſen, *
Herſſebekken, O.
Heugenis, V.
Heul, O.
Heup, V.
Heuvel, M.
Hydaſpes, M.
Hiel, *
Hyzop, V.
Hinde, V.
Hindebai, V.
Hinder, O.
Hiſtorie, V.
Hitte, V.
Hoed, M.
Hoede, V.
Hoef, M.
Hoefſlag, M.
Hoefijzer, O.
Hoek, M.
Hoep, M.
Hoeſt, M.
Hoeve, V.
Hof, voor tuin, M.
Hof, voor *aula*, O.
Hok, O.
Hol, O.
Honderd, O.
Honger, M.
Honig, M.
Honigraet, M.
Honigzeem, O.
Hont, *
Hooft, O.
Hooftmanſchap, *
Hooftzweer, M.
Hoogmoet, M.
Hoogte, V.
Hoogtijdt, *
Hooi, O.
Hoon, M.
Hoop, V.
Hop, V.
Hope, V.
Horde, V.
Horen, M.
Horizont, M.
Horlement, M.
Horoscopus, O.
Horzel, V.
Hou, M.
Hout, O.
Houtſtapel, M.
Houwer, M.
Huif, V.
Hui, V.
Huik, V.
Huis, O.
Huisraedt, M.
Huit, V.
Huive, V.
Hulk, V.
Hulp, V.
Hulſel, O.
Hut, V.
Huwlijk, O.

Digitized by Google

I.

I, V.
Jadder, V.
Jaer, O.
Jaergetijde, O.
Jagt, V.
Jagt, een vaertuig, O.
Jak, O.
Jammer, O.
Jaspis, *
Iber, M.
Ida, M.
Iet, O.
Jeugt, V.
Jicht, V.
IJ, O.
IJl, V.
IJp, M.
IJs, O.
IJſſel, *
IJver, M.
IJvoir, O.
IJzer, O.
Ilias, V.
Inboedel, M.
Inborſt, *
Inbrek, *
Ingewand, O.
Inham, M.
Inhoud, *
Inquiſitie, V.
Inridt, M.
Int, M.
Intocht, M.
Intrede, *
Inval, M.
Invoer, M.
Inzicht, *
Jodendom, O.
Jong, O.
Jonſt of Gunſt, V.
Jordaen, V.
Jouw, V.
Iſer, V.
Iſter, M.
Jufferſchap, *
Juk, O.
Juweel, O.

K.

K V.
Kabinet, O.
Kabbeljaeu, M.
Kabouter, M.
Kaede, V.
Kaeg, V.
Kaei, V.
Kaek, V.
Kaep, V.
Kaerde, V.
Kaers, V.
Kaert, V.
Kaes, *
Kaets, V.
Kaf, O.
Kai, of Kei, M.
Kajuit, V.
Kalander, V.
Kalf, O.
Kalk, M.
Kalmte, V.
Kam, *

Digitized by Google

Kameel, M.
Kameleon, O.
Kamer, V.
Kamp, M.
Kampanje, V.
Kan, V.
Kancelarij, V.
Kandeel, V.
Kandelaer, M.
Kaneel, O.
Kanker, M.
Kans,
Kant, *
Kanteel, M.
Kantoor, O.
Kap, V.
Kapitool, O.
Kapittel, *.
Kappel, V.
Kar, V.
Karbonkel, M.
Kardinaelſchap, *
Karkant, M.
Karrabijn, V.
Karros, V.
Kar, V.
Kas, V.
Kaffie, V.
Kaſteel, O.
Kaſtoor, M.
Kat, *
Kattoen, O.
Keel, V.
Keer, M.
Keeten, V.
Keizerdom, O.
Kelder, M.
Kelk, M.
Kemel, M.
Kennip, M.
Kennis, V.
Kerf, V.
Kerk, V.
Kerker, M.
Kern, V.
Kerrel, M.
Kers, V.
Kervel, V.
Ketel, M.
Keten, V.
Keuke, V.
Keur, *
Keurs, V.
Keuken, V.
Kiel, V.
Kies, V.
Kieuw, O.
Kijf, V.
Kil, V.
Kim, V.
Kin, V.
Kint, O.
Kiſt, V.
Kiſtje, O.
Kladde, V.
Klaeu, M.
Klage, V.
Klagt, V.
Klai, V.
Klank, M.
Klap, M.
Klaver, V.
Klavier of klawier, M.
Kleed, O.

Klein-

Digitized by Google

Kleinmoodt, O.
Klem, *
Klepel, M.
Klepper, M.
Kleur, V.
Klif, O.
Klijf, O.
Klim, O.
Klimop, O.
Kling, V.
Klink, *
Klinket, O.
Klip, V.
Klis, M.
Klok, V.
Klomp, M.
Klont, V.
Kloof, V.
Kloofter, O.
Kloot, M.
Klop, M.
Klos, M.
Klucht, V.
Kluft, V.
Kluifter, V.
Kluwen, O.
Knaep, M.
Kneep, V.
Kneppel, M.
Knie, V.
Knijf, O.
Knijn, O.
Knik, M.
Knods, V.
Knokkel, V.
Knoop, M.
Knop, M.
Koe, V.
Koegel of kogel, M.
Koek, M.
Koekkoek, M.
Koelte, V.
Koers, M.
Koets, V.
Koffer, O.
Kog, V.
Koker, M.
Kolder, M.
Kolf, V.
Kolk, V.
Kolom, V.
Kom, V.
Kombuis, V.
Komeet, V.
Kommer, M.
Kompas, O.
Komſt, V.
Koncilij, O.
Konijn, O.
Koning, M.
Koningdom, O.
Konſt, V.
Kooi, V.
Kooket, O.
Kool, V.
Koon, V.
Koop, M.
Koopmanſchap, V.
Koor, O.
Koorael, M.
Koord, V.
Koorts, V.
Kop, M.
Koper, O.

Digitized by Google

Koppel, O.
Koraël, O.
Koren, O.
Korf, O.
Kork, O.
Kornet, V.
Korſt, V.
Kortou, of kartou, V.
Koſſem, M.
Koſt, M.
Kot, O.
Kou, of koij, V.
Koude, V.
Kous, V.
Kout, M.
Kouter, O.
Kracht, V.
Kraeg, M.
Kraei, *
Kraem, V.
Kraen, een vogel, V.
Kraft, V.
Krak, M.
Krakkeel, O.
Kramp, V.
Krankte, V.
Krans, M.
Krat, O.
Kreeft, M.
Kreek, V.
Krees, *
Kreits, M.
Kreng, O.
Kreuk, V.
Krib, V.
Kribbe, V.
Krieken, O.
Krijg, M.
Krijt, O.
Kring, M.
Kriſtalijn, O.
Krits, M.
Kroes, M.
Krokodil, V.
Kromte, V.
Kronijk, V.
Kroon, V.
Krooning, V.
Kroos, O.
Krooſt, O.
Krop, M.
Kruik, V.
Kruim, V.
Kruin, V.
Kruis, O.
Kruit, O.
Krul, V.
Kudde, V.
Kuif, V.
Kuil, M.
Kuit, V.
Kunde, V.
Kundſchap, V.
Kunne, V.
Kunſt, V.
Kus, M.
Kuſſen, O.
Kuſt, V.

L.

L v.

Laag, V.

Digitized by Google

Labijrinth, M.
Lach, M.
Ladder, V.
Lade, V.
Laegte, V.
Laers, V.
Laen, V.
Laeuwte, V.
Lage, V.
Lak, *
Laken, O.
Lam, O.
Lamp, V.
Lamper, O.
Lampet, O.
Landaert, M.
Landou, V.
Lans, V.
Lant, O.
Lantaerne, V.
Landſchap, O.
Lap, M.
Laſch, V.
Laſt, *
Laſtaedje, V.
Laſter, M.
Latium, O.
Laurier, M.
Lauwer, M.
Ledekant, *
Leder, O.
Leek, M.
Leem, O.
Leemte, V.
Leen, O.
Leep, V.
Leer, V.
Leering, V.
Leeſt, V.
Leet, O.
Leeurik, M.
Leger, O.
Leij, V.
Leizeel, O.
Lek, een rivier, V.
Lekkernij, V.
Lel, V.
Leli, V.
Lemmer, O.
Lemmet, O.
Lenden, V.
Lengte, V.
Lening, V.
Lente, V.
Lerp, V.
Les, V.
Leſſenaer, M.
Letſel, O.
Letter, V.
Lettergreep, V.
Leven, O.
Lever, V.
Leugen, V.
Leur, V.
Leuze, V.
Lichaem, O.
Licht, O.
Lichter, M.
Lidt, O.
Liedt, O.
Lief, O.
Liefde, V.
Lier, V.
Lieverei, V.
Lij, V.

Lijf,

Digitized by Google

Lijf, O.
Lijftocht, V.
Lijk, O.
Lijm, O.
Lijn, V.
Lijni, V.
Lijnwaet, O.
Lijſt, V.
Lijſter, V.
Linde, V.
Linge, V.
Linnen, O.
Lip, V.
Liſt, V.
Loch, O.
Loef, V.
Loer, M.
Lof, *
Log, O.
Logen, V.
Loire, V.
Lok, V.
Lokſel, O.
Lommer, V.
Londt, V.
Long, V.
Lonk, M.
Loof, O.
Loogh, V.
Look, O.
Loon, *
Loop, M.
Loopgraef, V.O
Loot, O.
Loots, V.
Loover, V.
Los, Lynx, M.
Lot, O.
Loterij, V.
Lucerie, O.
Lover, V.
Lucretiel, M.
Lucht, V.
Luim, V.
Luipert, M.
Luiſter,
Luit, V.
Luk, O.
Lul, V.
Luſt, M.
Luwte, V.

M.

M V.
Made, V.
Maeg, V.
Maegdom, *
Maegſchap, *
Maekelaer,
Maekſel, O.
Mael, *
Maeltijdt, *
Maen, V.
Maent, V.
Maere, V.
Maes, V.
Maet, V.
Maetſchappij, V.
Maexel, O.
Magazijn, O.
Magiſtraet, *
Magneet, M.
Magt, V.

Digitized by Google

Majeſteit, V.
Maij, M.
Main, V.
Maluwe, V.
Mam, V.
Mammon, M.
Man, M.
Mander, V.
Mandt, V.
Manganeel, O.
Mangel, O.
Manier, V.
Mankop, O.
Manna, O.
Manſlagt, V.
Mantel, M.
Mariolein, V.
Markt, V.
Marmer, O.
Marne, V.
Mars, V.
Masker, O.
Maſt, *
Mat, *
Medecijn, V.
Medogen, O.
Meede, O.
Meel, O.
Meenigte, V.
Meer, *
Meeſterſchap, *
Meij, M.
Mei, M.
Meisken, *
Meliſſe, V.
Melk, V.
Memorie, V.
Menſch, *
Merg, O.
Merk, O.
Merkpael, M.
Merkt, V.
Merrie, V.
Mes, O.
Metael, O.
Middel, *
Midden, O.
Miede, V.
Mier, V.
Mijl, V.
Mijn, V.
Mijt, V.
Mijter, M.
Mik, V.
Milt, V.
Min, *
Mincius, M.
Mirre, V.
Mirt, M.
Mis, V.
Misbaer, O.
Misbruik, O.
Misdrijf, O.
Misgreep, *
Misquaem, O.
Miſſchien, O.
Miſt, M.
Misval, *
Mitras, M.
Modder, M.
Moed, M.
Moederſlagt, *
Moeite, V.
Moer, V.
Moeras, O.
Moes, O.

Digitized by Google

Moezel, V.
Mogentheit, V.
Moker, M.
Mol, *
Molen, M.
Molok, M.
Molos, M.
Molij, O.
Mom, V.
Momber, M.
Mompeling, V.
Mond, M.
Monſtering, V.
Moolijk, M.
Moort, M.
Morgen, M.
Morgenſtond, M.
Mosket, O.
Mos, O.
Moſſel, V.
Moſt, M.
Mot, V.
Mou, V.
Mout, O.
Mozel, V.
Mug, V.
Muil, M.
Muilprang, M.
Munt, V.
Muis, V.
Muſch, V.
Musk, V.
Muskadel, V.
Muts, V.
Mutſaerd, M.
Muur, M.
Muzijk, V.
Myrt, of Mirt, M.

N.

N. V.

Nacht, M.
Nachtegael, M.
Nadruk, M.
Naeld, V.
Naem, M.
Naeute, V.
Nagel, M.
Nakomeling, M.
Nakomſt, V.
Nap, M.
Nar, V.
Nardus, M.
Naſleep, M.
Nat, O.
Natuur, V.
Nave, V.
Navel, M.
Nawee, O.
Nazaet, M.
Nazaetſchap, *
Nebbe, V.
Nederlaeg, V.
Neen, O.
Neep, V.
Neere, V.
Nek, M.
Nektar, M.
Nekker, M.
Nepent, O.
Nering, V.
Neſt, O.
Neſter, M.
Net, O.

Digitized by Google

Nevel, M.
Neus, M.
Nier, V.
Niet, *
Nifaet, M.
Niger, M.
Nijdt, *
Nijl, M.
Nis, V.
Nok, V.
Noodt, M.
Noodlot, O.
Noorden, O.
Noot, V.
Nootdruft, V.
Nootweer, V.
Nop, V.
Not, O.
Nuk, O.
Nut, O.

O.

O, V.
Oaxes, M.
Oceaan, M.
Ochtend, M.
Oder, V.
Oefening, V.
Oeſt, oogſt, M.
Oever, M.
Offer, O.
Offerande, V.
Oievaar, M.
Oir, O.
Oirſprong, M.
Oktroi, O.
Olie, V.
Olifant, M.
Olijf, M.
Olimp, M.
Olm, M.
Omloop, M.
Ommegang, M.
Ommering, V,
Ommezwaai, M.
Ommezwier, M.
Omvang, M.
Ondank, M.
Ondergang, M.
Onderhout, O.
Onderſcheit, O.
Onderſt, O.
Onderſtant, M.
Ondertrouw, V.
Onderwijs, O.
Ondier, O.
Ongedierte, O.
Ongel, O.
Ongelaat, O.
Ongelijk, O.
Ongeluk, O.
Ongenoegte, V.
Onkunde, V.
Onleede, V.
Onluſt, M.
Onmin, V.
Onruſt, V.
Ontbijt, *
Ontfang, M.
Onthael, O.
Onthiet, O.
Ontſteltenis, V.
Ontucht, V.

Digitized by Google

Ontwerp, O.
Ontzeg, O.
Ontzet, O.
Ontzig, O.
Onweder, O.
Ooft, O.
Oog, *
Oogelijn, O.
Oogenblik, M.
Oogmerk, O.
Oogſt, M.
Oor, *
Oorber, *
Oord, *
Oordeel, O.
Oorlof, M.
Oorlog, *
Oorſprong. M.
Oorzaak, V.
Ooſt, Ooſten, O.
Ootmoed, M.
Ooven, M.
Opbrek, M.
Opdragt, V.
Open, O.
Opening, V.
Opgang, M.
Ophir, O.
Opkomſt, V.
Oproer, *
Opſchrift, O.
Opzet, O.
Opzicht, *
Orakel, O.
Orde, V.
Orgel, O.
Orion, M.
Orkaen, M.
Oront, M.
Os, M.
Oſſa, M.
Oude, V.
Ouderdom, M.
Oven, M.
Overdaat, V.
Overgang, M.
Overlaſt, M.
Overleg, *
Overloop, M.
Overſchot, O.
Overſlag, M.
Overſpel, O.
Overtoom, M.
Overvloedt, M.
Outer, O.

P.

P V.

Padde, V.
Padt, *
Padus, of Po, M.
Paauw, *
Paal, M.
Paar, O.
Paerdt, O.
Paerle, V.
Paerlemoer, O.
Pais, M.
Pak, O.
Pakkaedje, V.
Paleis, O.
Paleij, V.
Palet, O.

Pa-

Digitized by Google

Paliſſade, V.
Palm, *
Paltz, M.
Pan, V.
Pandt, O.
Panneel, O.
Panter, M.
Pantſer, O.
Papegaaij, M.
Papier, O.
Paradijs, O.
Parkement, O.
Parket, O.
Parlement, O.
Parnas, M.
Pars, V.
Part, *
Partij, V.
Partijſchap, V.
Paſcha, O.
Pas, *
Patacon, M.
Paternoſter, O.
Pavane, V.
Paveljoen, O.
Pausdom, O.
Peer, V.
Pees, *
Peil, O.
Peis, M.
Pekel, *
Pel, of Pels, V.
Pelgrimaedje, V.
Pelion, M.
Pellikaen, M.
Pen, V.
Penning, M.
Pens, M.
Penſeel, O.
Perk, O.
Perkement, O.
Perket, O.
Perruik, of paruik, V.
Pers, V.
Perſoon, M.
Perſoonaedje, V.
Peſt, V.
Petard, M.
Petercelie, V.
Piek, V.
Pij, V.
Pijl, M.
Pijlaer, M.
Pijlkoker, M.
Pijn, een boom, M.
Pijn, ſmart, V.
Pijp, V.
Pis, V.
Piſtool, V.
Pit, *
Plaeg, V.
Plaet, V.
Plaets, V.
Plakkaet, O.
Planeet, V.
Plank, V.
Plant, V.
Plantagie, V.
Plantſoen, V.
Plas, M.
Plat, O.
Plecht, V.
Plein, O.
Pleit, *

Digitized by Google

Plek, V.
Plicht, M.
Ploeg, M.
Ploij, V.
Plonderaedje, V.
Pluim, V.
Pluimaedje, V.
Pluvier, O.
Po, M.
Poeder, O.
Poel, M.
Poëzij, V.
Pol, M.
Poleij, V.
Pols, M.
Ponjaert, M.
Pont, O.
Pool, V.
Poort, V.
Poortael, O.
Poos, V.
Poot, M.
Pop, M.
Popel, M.
Populier, M.
Porſelein, O.
Poſt, *
Pot, M.
Pottaedje, V.
Pracht, V.
Prael, *
Praet, M.
Prang, V.
Preek, V.
Prieel, O.
Priem, M.
Prieſterdom, O.
Prieſterſchap, *
Prij, V.
Prijs, M.
Prikkel, M.
Prinsdom, O.
Prinſelijn, O.
Print, V.
Privilegie, O.
Proef, V.
Profecij, V.
Pronk, M.
Pruik, V.
Pruim, V.
Pſalm, M.
Puij, V.
Puik, O.
Puin, *
Punt, *
Purmer, V.
Purper, O.
Put, M.
Pyramide, V.

Q.

Q, V.
Quaedt, O.
Quael, V.
Queen, V.
Quel, V.
Quellaedje, V.
Quelling, V.
Quetſuur, V.

R.

Digitized by Google

R.

R V.
Radt, O.
Rae, V.
Raedt, M.
Raedtſël, O.
Raet, *
Ragh, O.
Rak, O.
Ram, M.
Ramp, *
Rand, M.
Rank, V.
Ranket, O.
Ranſoen, O.
Rappier, O.
Rasp, V.
Rave, V.
Ravelijn, O.
Reael, M.
Recht, O.
Rechtte, V.
Rede, *
Ree, of rae, V.
Reede, V.
Reeks, V.
Reep, M.
Reet, V.
Regel, M.
Regement, O.
Regen, M.
Regenvlaeg, V.
Regering, V.
Regge, V.
Rei, *
Reiger, M.
Reis, V.
Rekel, M.
Rekenſchap, V.
Ren, M.
Rente, V.
Reſt, V.
Reuk, M.
Reutel, M.
Rhône, V.
Rib, V.
Ridderſchap, *
Riem, M.
Riet, O.
Rivier, V.
Rif, O.
Rij, V.
Rijk, O.
Rijkdom, M.
Rijm, *
Rijn, M.
Rijp, M.
Rijs, *
Ring, M.
Riſt, V.
Rit, M.
Robijn, *.
Rodaen, M.
Roede, V.
Roef, V.
Roem, M.
Roemer, M.
Roep, M.
Roer, O.
Roerom, M.
Roeſt, M.
Rogge, V.

Digitized by Google

Rok, M.
Rokken, *
Rol, V.
Rome, O.
Romp, M.
Rond, O.
Rondas, V.
Ronde, *
Rondeel, O.
Roof, M.
Rook, M.
Room, M.
Roome, O.
Roomer, M.
Roos, V.
Rooſter, M.
Roozelaer, M.
Roozengaert, *
Ros, O.
Rot, *
Rots, V.
Rou, M.
Rug, M.
Ruig, O.
Ruigte, V.
Ruij, V.
Ruiker, M.
Ruim, O.
Ruit, V.
Ruiterij, V.
Rul, V.
Rumoer, O.
Rijn, M.
Run, M.
Rund, *
Ruſt, V.
Ruſting, V.

S.

Sabbath, M.
Sabel, V.
Saffier, *
Saffraan, M.
Saizoen, O.
Sakrament, O.
Sakriſtij, V.
Salamander, M.
Salet, O.
Sanhedrin, M.
Saone, V.
Sap, O.
Sarnus, M.
Satijn, O.
Saus, V.
Schabelle, V.
Schacht, V.
Schaede, V.
Schaeduw, V.
Schaef, V.
Schaekbert, O.
Schael, V.
Schaemte, V.
Schaep, O.
Schaer, V.
Schakel, V.
Schandael, O.
Schande, V.
Schans, V.
Scharlaken, O.
Schat, M.
Schavot, O.
Scheede, V.
Scheedel, M.
Scheel, O.

Digitized by Google

Scheen, V.
Scheering, V.
Schel, V.
Schelde, V.
Schelling, M.
Schelp, V.
Schemering, V.
Schenkaedje, V.
Schenkel, V.
Schennis, V.
Schepſel, O.
Schepter, M.
Scherf, V.
Scherm, M.
Schermer, *
Schermſchool, V.
Scherp, O.
Schets, V.
Scheur, V.
Scheut, *
Schicht, M.
Schietſpoel, V.
Schijf, V.
Schijn, M.
Schik, M.
Schilt, *
Schildpadde, V.
Schim, V.
Schimp, M.
Schip, O.
Schipbreuk, V.
Schoen, M.
Schoft, V.
Schok, V.
Schoof, V.
School, V.
Schoonte, V.
Schoorſteen, *
Schoot, *
Schop, V.
Schor, O.
Schorpioen, O.
Schors, V.
Schotel, V.
Schou, of Pont, V.
Schouburg, M.
Schouder, V.
Schouſel, O.
Schouwe, V.
Schraeg, V.
Schraep, V.
Schreede, V.
Schreeuw, M.
Schreumte, V.
Schrift, *
Schrijn, O.
Schriftuur, V.
Schrik, M.
Schroef, V.
Schroom, M.
Schubbe, V.
Schuim, O.
Schuit, V.
Schulp, M.
Schult, V.
Schup, *
Schurft, O.
Schut, O.
Schuur, V.
Scylle, V.
Seine, V.
Sequaen, M.
Serpent, O.
Sex, V.

Digitized by Google

Sieraedt, O.
Siere, V.
Sikkel, V.
Simme, V.
Simois, M.
Slaek, O.
Slaep, M.
Slag, *
Slak, V.
Slagt, V.
Slang, V.
Slede, V.
Sleep, M.
Sleet, V.
Slek, V.
Slet, V.
Sleter, M.
Sleur, V.
Sleutel, M.
Slib, O.
Slijk, O.
Slijm, O.
Slik, O.
Slinger, *
Slip, V.
Sloep, V.
Slof, V.
Sloot, V.
Slot, O.
Slotroos, V.
Sluier, M.
Sluik, V.
Sluis, V.
Smaed, M.
Smaek, M.
Smak, M.
Smaragd, M.
Smart, V.
Smeer, O.
Smet, V.
Smids, V.
Smook, M.
Snab, V.
Snak, M.
Snaer, V.
Sneb, V.
Snede, V.
Sneeu, *
Snik, M.
Snip, V.
Snirs, M.
Snoer, O.
Snof, M.
Snuit, M.
Sold, O.
Som, V.
Somme, V.
Sonnet, O.
Sont, V.
Soort, *
Spaa, V.
Spangie, O.
Spansel, O.
Spar, V.
Sparen, O.
Specht, M.
Speek, V.
Speeltuig, O.
Speen, V.
Speer, V.
Spel, O.
Speld, V.
Spelonk, V.
Spelt, V.

Digitized by Google

Sperwer, M.
Spiegel, M.
Spier, V.
Spiets, V.
Spijker, M.
Spijs, V.
Spijt, *
Spil, V.
Spin, V.
Spinnekop, V.
Spinrok, M.
Spinrokken, O.
Spit, O.
Spits, *
Spleet, V.
Splits, V.
Spoedt, M.
Spoel, V.
Spog, O.
Spon, V.
Sponde, V.
Spongi, V.
Spook, O.
Spoor, *
Spot, M.
Spraeij, V.
Spraek, V.
Spree, V.
Spreij, V.
Spreuk, V.
Spriet, M.
Spring, M.
Springhaen, M.
Springvloed, M.
Spruit, V.
Spuij, O.
Spuit, V.
Stadt, V.
Stadhouderſchap, O.
Staef, V.
Staek, M.
Stael, O.
Staert, M.
Staet, M.
Staetſij, V.
Staf, M.
Stal, M.
Stam, M.
Stand, M.
Standaert, M.
Stang, V.
Stap, M.
Stapel, M.
Star, V.
Stede, V.
Steek, M.
Steel, M.
Steen, M.
Steiger, M.
Steilte, V.
Stel, M.
Stellaedje, V.
Stem, V.
Steng, V.
Sterfte, V.
Sterkte, V.
Stern, M.
Steven, M.
Steun, M.
Sticht, O.
Stier, M.
Stift, V.
Stijl, M.
Stilte, V.

Digitized by Google

Stip, V.
Stoa, V.
Stoel, M.
Stoep, V.
Stoet, M.
Stof, V.
Stok, M.
Stolp, V.
Stomp, V.
Stond, M.
Stoof, V.
Stoot, M.
Stoppel, V.
Stopsel, O.
Stork, M.
Storm, M.
Stormkat, V.
Stormram, M.
Strael, M.
Straem, V.
Straet, V.
Straf, V.
Strandt, *
Streek, V.
Streelsel, O.
Streem, V.
Streng, V.
Stribbeling, V.
Strijdt, M.
Strik, M.
Stronk, M.
Stroo, O.
Stroom, M.
Strop, M.
Strot, M.
Struik, M.
Struis, M.
Studi, V.
Stulp, V.
Stuit, M.
Stuiver, M.
Stuk, O.
Stulp, V.
Stut, *
Stuur, O.
Stuurplecht, V.
Suiker, V.
Syllabe, V.
Synode, O.

T.

T, V.
Tabbaert, M.
Tabernakel, M.
Taeg, M.
Taek, V.
Tael, V.
Taeling, M.
Tafel, V.
Tafelet, O.
Tafereel, O.
Tak, M.
Talent, M.
Talmud, M.
Tamboer, V.
Tanais, M.
Tarter, M.
Tandt, M.
Tang, V.
Tap, M.
Tapijt, O.
Tarm, M.
Tarwe, V.

Digitized by Google

Tas, M.
Taſch, V.
Taſt, M.
Teeken, O.
Teekening, V.
Teelingk, M.
Teelt, V.
Teems, M.
Teen, M.
Teering, V.
Tegenweer, V.
Teiken, O.
Teil, V.
Teirling, of Teerling, M.
Teken, O.
Tel, V.
Telg, V.
Tempe, *
Tempel, M.
Temper, M.
Tent, V.
Teorbe, V.
Tepel, M.
Tergſel, O.
Term, M.
Terwe, V.
Teſtament, O.
Teug, V.
Teugel, M.
Text, M.
Thymber, M.
Thijrs, M.
Tiber, M.
Tibur, O.
Tiende, *
Tier, V.
Tiger, M.
Tijber, M.
Tijding, V.
Tijdt, M.
Tijm, M.
Tijtel, M.
Timavus, M.
Timmer, O.
Timmeraedje, V.
Tin, O.
Tinne, V.
Tip, M.
Titel, M.
Toegang, M.
Toelegh, M.
Toeloop, M.
Toert, V.
Toeſtel, M.
Toets, M.
Toeverlaet, M.
Toeverzicht, V.
Toevlucht, V.
Toevoer, M.
Toezegh, M.
Toezicht, V.
Togt, M.
Tol, M.
Tolk, M.
Tombe, V.
Ton, V.
Tonder, O.
Tong, V.
Toog, V.
Tooij, M.
Toom, M.
Toon, M.
Tooneel, O.
Tooren, M.
Toorn,

Digitized by Google

Toorn, M.
Toorts, V.
Top, M.
Topaes, M.
Toppet, O.
Torn, M.
Tors, M.
Tortel, V.
Tou, O.
Traen, *
Trali, V.
Trans, M.
Trant, M.
Trap, M.
Trechter, M.
Tredt, M.
Trein, M.
Trek, M.
Trezoor, O.
Triomf, M.
Trits, V.
Troch, M.
Troef, V.
Troep, M.
Trom, V.
Trommel, V.
Tromp, V.
Trompet, V.
Troni, V.
Tronk, M.
Troon, M.
Trooſt, M.
Trop, M.
Tros, M.
Trots, M.
Trou, V.
Truffe, M.
Tucht, V.
Tui, V.
Tuig, O.
Tuil, M.
Tuin, M.
Tuit, V.
Tuk, M.
Tulbant, M.
Tulp, V.
Turf, M.
Turkois, *
Tweedragt. V.
Tweeling, M.
Tweeſpalt, V.
Twente, V.
Twijfel, M.
Twiſt, M.

V.

V, V.

Vacht, V.
Vaderſlagt, *
Vaeg, V.
Vaek, M.
Vaen, V.
Vaendel, O.
Vaer, M.
Vaers, O.
Vaert, V.
Vaertuig, O.
Vaerwel, O.
Vaerze, V.
Vak, O.
Val, *
Valk, M.
Valreep, M.

Vangſt,

Digitized by Google

Vangſt, v.
Var, M.
Vaſte, v.
Vat, o.
Uchtent, M.
Vecht, v.
Vedel, v.
Veder, v.
Vederbos, M.
Vee, o.
Veeg, *
Veem, v.
Veen, o.
Veer, o.
Veertel, o.
Veete, v.
Veil, o.
Vel, o.
Velt, o.
Veluw, v.
Ven, v.
Vendel, o.
Venijn, o.
Vennoot, M.
Venſter, v. en o.
Verbant, o.
Verbintenis, v.
Verblijf, o.
Verbodt, o.
Verbont, o.
Verbrek, o.
Verdek, o.
Verdienſte, v.
Verding, o.
Verdrag, o.
Verdriet, o.
Verf, v.
Vergetenis, v.
Vergif, o.
Vergiffenis, v.
Vergrijp, o.
Verhemelte, o.
Verlaet, o.
Verlang, o.
Verlangen, o.
Verlet, o.
Verlies, o.
Verlof, o.
Verloop, o.
Vermaek, o.
Vermaen, o.
Vermoeden, o.
Vermogen, o.
Vernis, o.
Vernuft, o.
Verraet, o.
Verrekijker, M.
Verſchiet, o.
Verſchil, o.
Verſlag, o.
Verſprek, o.
Verſtand, o.
Vertoog, o.
Vertrek, *
Verval, o.
Vervolg, o.
Verwantſchap, *
Verwe, v.
Verwijt, o.
Verzierſel, o.
Verzoek, o.
Verzuim, o.
Vesper, v.
Veſt, v.

Veu-

Digitized by Google

Veulen, O.
Vezel, V.
Uier, M.
Vier, O.
Vierkant. O.
Vierſchaer, V.
Vierſlag, O.
Vijantſchap, V.
Vijg, V.
Vijl, V.
Vijver, M.
Uil, M.
Vin, V.
Vinger, M.
Vingerling, M.
Viſch, M.
Uiterſte, O.
Uitgang, M.
Uitgift, V.
Uitham, M.
Uitkomſt, V.
Uitlegger, een vaertuig, M.
Uitſchot, O.
Uitſpraek, V.
Uitſtek, O.
Uitſtel, O.
Uitvaert, V.
Uitvoer, M.
Vlaeg, V.
Vlag, V.
Vlak, O.
Vlakte, V.
Vlam, V.
Vlammendrig, M.
Vlas, O.
Vlecht, V.
Vleeſch, O.
Vlegel, M.
Vlek, *
Vlerk, V.
Vleugel, M.
Vlie, O.
Vlieg, V.
Vlies, V.
Vliet, M.
Vlijm, V.
Vlijt, V.
Vloed, M.
Vloek, M.
Vloer, M.
Vlogel, M.
Vlok, V.
Vlooi, V.
Vloot, V.
Vlot, O.
Vlucht, V.
Univerſiteit, V.
Vocht, *
Voeder, O.
Voedſel, O.
Voeg, V.
Voeraedje, V.
Voet, M.
Voetſchabel, V.
Voetſtal, M.
Vogel, M.
Volk, O.
Volop, O.
Vond, M.
Vondeling, M.
Vonk, V.
Vonnis, O.
Vont, V.

Digitized by Google

Voogdij, v.
Voorbaet, v.
Voorburg, m.
Voordeel, o.
Voorhael, v.
Voorhof, o.
Voornemen, o.
Voorraet, m.
Voorſchrift, o.
Voorſlag, m.
Voorſpel, o.
Voorſpook, o.
Voorſpraek, v.
Voorſtel, *
Voortogt, m.
Voorwaerde, v.
Voorzaet, m.
Vore, v.
Vork, v.
Vorm, m.
Vorſch, m.
Vorſt, m.
Vorſtendom, o.
Vos, m.
Vouw, v.
Vracht, v.
Vraeg, v.
Vrede, m.
Vreemdeling, *
Vreemte, v.
Vrees, v.
Vreugt, v.
Vrientſchap, v.
Vrijaedje, v.
Vrijburg, m.
Vrijdom, m.
Vroedſchap, v.
Vrouwentimmer, o.
Vrouwmenſch, *
Vrucht, v.
Vuilnis, v.
Vuiſt, v.
Vulte, v.
Vultur, m.
Uur, *
Vuur, o.
Vuurs of Vuirs, v.

W.

W, v.
Wacht, *
Wadde, o.
Waede, v.
Waeg, v.
Waejer, m.
Waeke, v.
Wael, v.
Waen, m.
Waer, v.
Waerande, v.
Waerde, v.
Waerdij, v.
Waerom, *
Waes, o.
Waeſſem, m.
Wagen, m.
Wal, m.
Walge, v.
Walmte, v.
Wambas, o.
Wan, v.
Wandel, m.
Wandt, *

Wang,

Digitized by Google

Wang, v.
Wanſchepſel, o.
Want, o.
Wantrouwen, o.
Wapen, *
War, *
Warmte, v.
Waſch, o.
Waſchbadt, o.
Wasdom, m.
Wat, o.
Water, o.
Waterdoop, m.
Waterſpuit, v.
Waterzucht, v.
Webbe, o.
Wed, o.
Wedde, *
Weder, *
Wederga, v.
Wederſpalt, v.
Wederſtuit, m.
Wee, o.
Weedom, m.
Week, v.
Weelde, v.
Weenigte, v.
Weer, v.
Weerelt, v.
Weerhaan, m.
Weerom, o.
Weerſmaek, m.
Weêrſtant, m.
Weerſtoot, m.
Weerſtuit, m.
Weerzin, m.
Weet, v.
Weetenſchap, v.
Weezer, v.
Wegh, m.
Weide, v.
Weij of huij, v.
Weinigte, v.
Weirdt, v.
Weite, v.
Weke, v.
Wel, v.
Weldaet, v.
Welffel, o.
Welkomſt, v.
Wellekoom, m.
Welluſt, m.
Welſtandt, m.
Welvaart, v.
Wenk, m.
Wenſch, m.
Werf, v.
Werk, o.
Werp, m.
Werrelt, v.
Wervel, m.
Weſp, v.
Weſten, o.
Wet, v.
Wezel, m.
Wezen, o.
Wezer, v.
Wicht, *
Wieg, v.
Wiek, v.
Wiel, o.
Wieling, v.
Wier, o.
Wierook, *

Digitized by Google

Wigt, *
Wijf, O.
Wijk, *
Wijl, V.
Wijn, M.
Wijngaert, M.
Wijnkan, V.
Wijnrank, V.
Wijnſtok, M.
Wijsgeer, M.
Wijſſel, M.
Wijte, V.
Wijtte, V.
Wijze, V.
Wijzer, M.
Wil, M.
Wildernis, V.
Wilg, *
Wilt, O.
Wiltbraet, O.
Wiltvangk, O.
Wimpel, M.
Wind, M.
Windvang, M.
Winkbraeu, V.
Winkel, M.
Winket, O.
Winning, V.
Winſt, V.
Winter, M.
Wip, V.
Wis, V.
Wiſſel, V.
Wit, O.
Woede, V.
Woeker, M.
Woeſtijn, V.
Wol, V.
Wolf, M.
Wolfmuts, V.
Wolk, V.
Wond, V.
Wonder, O.
Woning, V.
Woon, V.
Woort, O.
Worm, M.
Worp, M.
Worppiek, *
Wortel, M.
Wout, O.
Wouw, V.
Wraek, V.
Wrat, V.
Wrevel, M.
Wrok, M.
Wrong, V.

X.

X, V.
Xanthus, M.

Y.

Y, V.
Yzoop, M.

Z.

Z, V.
Zadel, M.
Zaedt, O.
Zaeg, V.

Digitized by Google

Zaek, V.
Zael, V.
Zaen, V.
Zak, M.
Zalve, V.
Zandt, O.
Zang, M.
Zat, O.
Zede, V.
Zee, V.
Zeel, O.
Zeem, O.
Zeer, O.
Zeeſchuim, O.
Zeeſteiger, M.
Zege, *
Zegel, *
Zegen, *
Zeil, O.
Zeilaedje, V.
Zein, V.
Zeiſſen, V.
Zelk, V.
Zenuw, V.
Zerk, M.
Zet, M.
Zete, V.
Zetel, M.
Zeug, V.
Zeunij, V.
Zicht, V.
Ziekte, V.
Ziel, V.
Zijde, V.
Zijp, V.
Zilver, O.
Zin, M.
Zinnepop, V.
Zode, V.
Zoen, M.
Zog, O.
Zolder, M.
Zomer, M.
Zon, *
Zonde, V.
Zondt, V.
Zonnewijzer, M.
Zoode, V.
Zool, V.
Zoom, M.
Zorg, V.
Zout, O.
Zucht, *
Zuigeling, M.
Zuil, V.
Zuivel. O.
Zult, O.
Zwaeij, M.
Zwaen, V.
Zwaert, O.
Zwaerte, V.
Zwaluw, V.
Zwang, M.
Zwans, V.
Zwarm, M.
Zwavel, V.
Zweemſel, O.
Zweep, V.
Zweer, V.
Zweet, O.
Zwenk, M.
Zwerk, O.
Zwier, M.
Zwijm, V.
Zwijn, O.
Zwoort, O.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

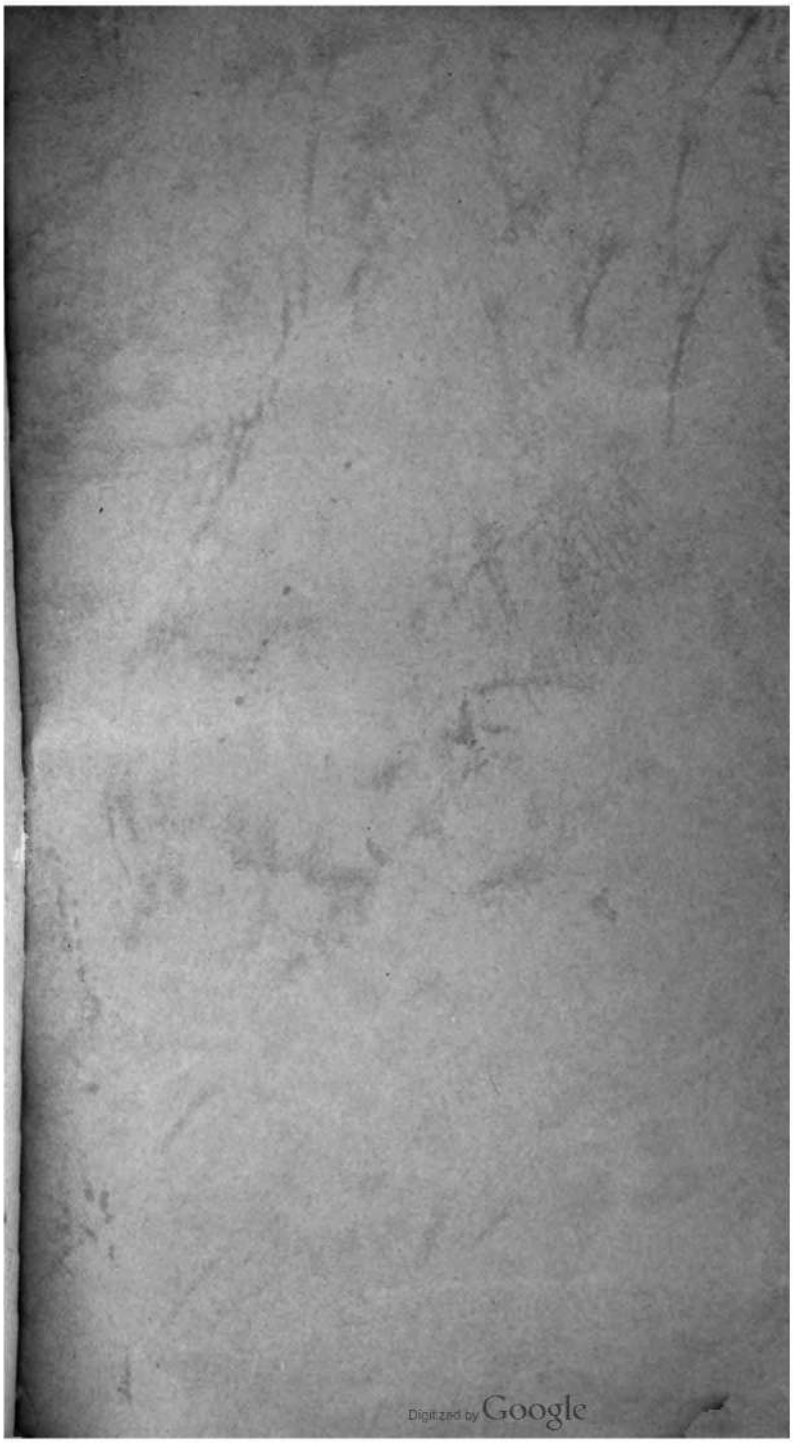
Digitized by Google

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

gle